NOVUM TESTAMENTUM

GRAECE

PROLEGOMENA

NOVUM TESTAMENTUM
GRAECE

AD ANTIQUISSIMOS TESTES DENUO RECENSUIT

APPARATUM CRITICUM APPOSUIT

CONSTANTINUS TISCHENDORF

EDITIO OCTAVA CRITICA MAIOR

VOLUMEN III

PROLEGOMENA

SCRIPSIT

CASPAR RENATUS GREGORY

ADDITIS CURIS † EZRAE ABBOT

LIPSIAE
J. C. HINRICHS
1894

ORDINI THEOLOGORUM LIPSIENSI

PRO SUMMIS IN THEOLOGIA HONORIBUS

HODIE ANTE ANNUM IN ME

CONLATIS

GRATI ANIMI TESTIMONIUM

HUNC LIBRUM

D D D

Peregrinus eram atque conlegistis me

PRAEFATIO.

Impletis paene triginta annis ab eo die quo fasciculus huius editionis primus prodiit, paene duodeviginti annis ex quo ipse operam prolegomenorum scribendorum suscepi, post partem primam anno 1884, alteram anno 1890 editam lectori benevolenti finem operis offero.

Habebam equidem multa quae vel ut operae eius modum explicarem vel ut veniam mihi peterem, huic praefationi reservaveram. Nunc vero, lapsis tot annis, tanta operis parte vel decennium vel quadriennium iudicibus subiecta, nihil refert ut illa omnia repetam.

Paginae 33—68 ipsa Tischendorfii verba praebent, nemo enim leges novas in hanc editionem scribere potest; aliis locis in initio libri occurrunt pauca Tischendorfiana signis „“ notata, quae signa ex errore pp. 113—127 partim absunt.

Catalogi codicum versionum Novi Testamenti quos in hoc libro invenies, nihil sunt nisi adnotationes ut ita dicam generales in usum eorum qui meliora ad manum non habeant. Virorum clarorum versionis uniuscuiusque peritorum est catalogos facere.

Quae fusius de scriptoribus ecclesiasticis disserere, quae copiosiora ubique addere supplementa volebam,

omisi denique ne finis prolegomenorum ad Graecas Kalendas differretur.

Pauca de scriptoribus profanis vetustis aeque ac de viris doctis vel de libris huius saeculi, quorum in apparatu critico Tischendorfii mentio fit, in indice altero de rebus personis libris invenienda sunt.

Vir mihi amicissimus Ezra Abbot, olim professor universitatis Harvard, Cantabrigiae in Americana provincia Massachusetts, qui indefessus labore consilio correctione substantia mihi subvenit, caelestibus adiunctus animis laude mea non eget. Bene sic est. Alioquin me oporteret ei ingenium benevolentiam modestiam caelestem tribuere.

Vir mihi amicissimus Fenton Johannes Antonius Hort, professor Cantabrigiae in Anglia, vel morbo affectus noluit me deserere, quin omni modo, nunc monendo nunc corrigendo semper adhortando, corpore absens mente adfuit. Eheu, is quoque morte nobis ereptus est. Gratiam quam maximam ei debeo memoriaeque eius semper habebo.

Gratiam etiam habeo maximam viris illis clarissimis qui duce † Theodoro Dwight Woolsey in America et in Anglia impensa itineris in Angliam Galliam Italiam, Graeciam Turciam faciendi in se susceperunt, similemque gratiam debeo manibus Albrechti nostri, olim professoris iuris Lipsiensis, ex cuius legato stipendia multa in eundem finem accepi, novissime anno 1891 ad explorandos codices in Germania Belgio Batavia Dania Suecia servatos.

Non est quod dicam permultos viros doctissimos me vario modo adiuvisse, praesertim bibliothecarios

inde a Chicago usque ad Constantinopolim inde ab Upsalia usque ad Panormum. Meum non puto hanc paginam nominibus inlustribus exornare. Unicuique ex intimo animo gratias ago.

Neque a me impetrare possum quin gratias agam maximas bibliopolis clarissimis patri Hermanno Rost filio Adolfo, viris mihi amicissimis, qui nullo tempore scriptori cessanti patientiam non indulserunt humanissime.

Lectores benevolentissimos precor ut errata omissa addenda notent atque ad me mittant.

LIPSIAE scribebam secundis Paschalibus
die 26 Martii anni 1894.

CASPAR RENÉ GREGORY.

PROLEGOMENA.

IX.

DE VERSIONIBUS.

IX.

DE VERSIONIBUS.[1]

Saeculis iam primis post Christum natum necessariae erant ecclesiis per varias terras dispersis versiones Novi Testamenti vernaculae ut facilius et domi et in ecclesia

[1] Rich. Simon, *Histoire critique des versions du N. T.*, Roterodami a. 1690; — Iac. Le Long, *Biblioth. sacra*, ed. Masch. Halae a. 1781—1785, pars 2, voll. 1.2.3; — E. F. K. Rosenmüller, *Handbuch für die Literatur der biblischen Kritik und Exegese*, Gottingae a. 1799, vol. 3, p. 89—276; — I. D. Michaelis, *Einleitung*, ed. 4, Gottingae a. 1788, pars 1, §§ 52—89, p. 359—520, et versio Herberti Marsh Anglica cum supplementis minime neglegendis, ed. 3, Londinii a. 1819, vol. 2, cap. 7, §§ 1—159, p. 533—638; — H. C. A. Haenlein, *Einl.* Erlangae a. 1794, pars 2, 1, p. 117—206; — L. Bertholdt, *Einl.* Erlangae a. 1813, pars 2, §§ 191—216, p. 632—730; — I. L. Hug, *Einl.* ed. 3, Stutgardiae et Tubingae a. 1826, pars 1, § 61—145, p. 346—524; (versio Anglicana cum adnotationibus Mosis Stuartii, Andoverae in Massachusetts, a. 1836, p. 199—301) ed. 4, 1847, §§ 61—146, p. 298—464; — I. G. Eichhorn, *Einl.* Lipsiae a. 1827, §§ 46—82, vol. 4, p. 333 — vol. 5, p. 118; — S. P. Tregelles, *Horne's Introduction*, ed. 11, Londinii a. 1863, vol. 4, p. 225—329, et *Smith's Dictionary of the Bible*, ed. Amer. Novi Eboraci a. 1870, vol. 4, p. 3370[b]—3395[b] sub voce „Versions"; — E. Reuss, *Gesch. d. heil. Schr. N. T.* ed. 5, Brunsvigae a. 1874, §§ 421—456, pars 2, p. 166—195; — F. H. A. Scrivener, *Plain introd.* ed. 3, Cantabr. et Lond. a. 1883, p. 308—415; — F. Bleek, *Einl.* ed. 4, cur. W. Mangold, Berolini a. 1886, § 274—290, p. 927—969; — O. F. Fritzsche, „Uebersetzungen der Bibel", *Schenkel's Bibel-Lexikon*, Lipsiae, vol. 5 (a. 1875), p. 565—574, et „Bibelübersetzungen", *Herzog's Real-Encykl.* ed. 2, Lipsiae, vol. 2 (a. 1878), p. (437)447—450; — Westcott. et Hort. *N. T.* vol. 2, *Introd.* p. 78—86. 155—159. 197—201. 205.206, et *Append.* p. 3—6; —

verba evangelistarum et apostolorum intellegerentur. Primae inter versiones Syriaca et Latina exstitisse videntur idque ut videtur saeculo secundo, quas secutae sunt item saeculo secundo vel tertio Aegyptiacae, saeculo quarto Gothica, saeculo quarto vel quinto Aethiopica, saeculo quinto ineunte Armeniaca. Fieri non potest quin hae testes multum valeant ad textum pristinum restituendum, quia plerisque locis utrum haec an illa lectio Graeca vertenti ante oculos fuerit satis liquet; id vero in primis ubi de verbis male omissis quaeritur vel male additis. Versiones quae non recta e Graeco fluxerunt testes textus Graeci adhiberi possunt modo sane secundario quippe quae lectiones versionis alius praebeant.

Quaerendum est, cum versione qualibet uti volumus, de aetate qua facta sit, de linguae ingenio, de interpretis methodo, de versionis recensionibus, de codicibus quos adhibere possumus, de editionibus si forte exstant.

Non enim est quod dicam versiones eas solas quae primis saeculis exortae sunt de textu iis saeculis late diffuso testari posse.

Multum etiam interest utrum lingua versionis talis sit ut Graeca accurate reddere possit idque eadem fere forma, neque erit qui neget eas linguas quae pronominum usum vel amant vel respuunt, quae temporum vel modorum rationem a Graeca diversam sequuntur, haudquaquam testes certas esse ubi de talibus rebus disputatur.

Quod ad interpretem attinet inquirendum est utrum diligenter normam Graecam sequatur, ut verba quoad fieri potest verborum Graecorum ordinem repraesentent, an talia neglegat; utrum formam cum sensu reddere velit, an sensum solum.

Wetzer (Streber), „Bibelübersetzungen“, *Wetzer und Welte's Kirchenlexikon*, ed. 2, Friburgi in Brisgovia, vol. 2 (a. 1883), col. 720—723 (ad vocem „Peschittho“ nondum processit editio secunda); — Llewelyn I. M. Bebb, *Studia biblica*, Oxonii a. 1885, vol. 2, p. 195—240.

Si versio recensionem passa est, tum curiosius exquirere debebimus de recensionis ratione, utrum codices Graeci iique superioris inferiorisne aetatis in consilium vocati sint, an fortasse versio ad merum editoris arbitrium expolita sit.

Minime satis esse potest viro rei criticae studioso, cui deest linguae eius peritia qua versio scripta est, translationibus Latinis non in usum criticum factis fidenter uti. Nisi quod ad omissiones vel interpolationes longiores attinet, certissime versiones nisi ab eis qui linguarum versionum periti sunt excutiendae non sunt. Saepe testimonia ex translationibus istis arrepta vana sunt, neque desunt talia in hac ipsa editione octava; ne tamen oblitus sis Tischendorfium multis locis usum esse vel libris vel consiliis virorum harum linguarum peritorum.

Cum Novum Testamentum primum Graece edebatur, scilicet in editionibus Complutensi et Erasmiana, inter testes audita est versio Latina Vulgata, quae sola editoribus ad manus erat, et inde hauserunt Complutensis verba illa 1 Ioh 5,7.8, Erasmus[1] nonnulla in apocalypsi et alibi. Beza in editione Graeca altera anni 1582 Syrum interpretem duce Tremellio laudat.[2] Waltonus[3] in polyglottis suis versiones Syriacam, Aethiopicam, Arabicam, in evangeliis etiam Persicam, edidit. Fellius[4] sed in primis Millius[5] testimonium versionum adhibuit. Bentleius[6] versionis Latinae praestantiam primus scienter exposuit. Tremellius, Ludovicus de Dieu,[7] Wetstenius,

[1] Cf supra, p. 209.
[2] Cf e. g. Mt 5,23.
[3] Cf supra, p. 220.221.
[4] Cf supra, p. 222.223.
[5] Cf supra, p. 224.225.
[6] Cf supra, p. 229—240.
[7] Ludovicus de Dieu, *Animadversiones sive commentarius in quatuor evangelia, in quo collatis, Syri inprimis, Arabis, Evangelii Hebraei, Vulgati, Erasmi & Bezae versionibus, difficiliora quaeque loca illustrantur, & variae lectiones conferuntur. Accessit appendix*

C. A. Bodius,[1] C. B. Michaelis, I. D. Michaelis, I. G. C. Adlerus, G. C. Storrius, Tregellesius, I. B. Lightfootus, Lagardius, v. cl. Westcottus his studiis operam navarunt multam. Haec de versionibus generatim et summatim. Singillatim disserendum est breviter cum de versionibus orientalibus tum de occidentalibus.

1.

ORIENTALES.[2]

Cum rebus orientalibus iure adnumerentur facta atque verba Domini et apostolorum eius, versiones orientales ecclesiae Christianae primordiis quodammodo affiniores esse videri possent quam occidentales.[3] Nihilominus difficiliores sunt usu occidentalibus propter colorem et Novo Testamento Graece scripto et nobis alienum.

in Matthaeum, in quo cum praetermissa quaedam tum Aethiopicae versionis nonnulla adduntur & expenduntur, Lugduni Batavorum a. 1631; — *In Acta*, a. 1634; *In epistolam ad Romanos ... Accessit spicilegium in reliquas eiusdem apostoli, ut et catholicas epistolas* [et Apoc], a. 1646. Etiam Lud. de Dieu, *Critica sacra, a Gerardo Borstio edita*, Amstelaedami a. 1693, p. 311—762, et cum apocalypsi —861.

[1] Bode, Christoph. Aug., *Pseudocritica Millio-Bengeliana sive tractatus criticus quo versionum sacrarum orientalium* [Syr Arr Pers Aeth Arm] ... *allegationes pro variis N. T. Graeci lectionibus a Ioh. Millio et Io. Alb. Bengelio frustra factae plene recensentur refutantur et eliminantur insertis earundem versionum veris allegationibus*, voll. 2, Halae a. 1767.1769 (ff. [8], pp. 420, ff. [8], pp. 552).

[2] Paulus Antonius de Lagarde, *De Novo Testamento ad versionum orientalium fidem edendo*, Berolini a. 1857, iterum publici iuris facta est haec dissertatio in libro „Gesammelte Abhandlungen“ Lipsiae a. 1866, p. 85—119.

[3] Quam laeto animo acciperemus versionem illam Hebraicam evangelii Iohannis et actuum apostolorum de qua haec Epiphanius fabulatus est, *Haer.* 30, cap. 3, p. 127: *Ἤδη δέ που καί τινεσ πάλιν ἔφασαν καὶ ἀπὸ τῆσ Ἑλληνικῆσ διαλέκτου καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην μεταληφθὲν εἰσ Ἑβραΐδα ἐμφέρεσθαι ἐν τοῖσ τῶν Ἰουδαίων γαζο-*

(1.) SYRIACAE.[1]

Si verba Eusebii[2] de Hegesippo incerta neglegimus, primum refertur de versione Novi Testamenti Syriaca apud Ephraemum Edessenum (mort. a. 373 vel 378), qui testis est versionem illam iam dudum exstitisse. Hoc testimonium saeculi quarti medii versionis originem ad saeculum saltem tertium revocare videtur.

φυλακίοισ, φημὶ δὲ τοῖσ ἐν Τιβεριάδι, καὶ ἐναποκεῖσθαι ἐν ἀποκρύφοισ, ὥσ τινεσ τῶν ἀπὸ Ἰουδαίων πεπιστευκότων ὑφηγήσαντο ἡμῖν κατὰ λεπτότητα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων τὴν βίβλον ὡσαύτωσ ἀπὸ Ἑλλάδοσ γλώσσησ εἰσ Ἑβραΐδα μεταβληθεῖσαν λόγοσ ἔχει, καὶ ἐκεῖσε κεῖσθαι ἐν τοῖσ γαζοφυλακίοισ, ὡσ καὶ ἀπὸ τούτου τοὺσ ἀναγνόντασ Ἰουδαίουσ τοὺσ ἡμῖν ὑφηγησαμένουσ εἰσ Χριστὸν πεπιστευκέναι.

[1] Cf Gottlob Christianus Storr, *Observationes super Novi Testamenti versionibus Syriacis*, Stutgardiae a. 1772; — Iac. Geor. Christianus Adler, *Kurze Uebersicht seiner biblisch-kritischen Reise nach Rom*, Altonae a. 1783, p. 89—127; et *N. T. versiones Syriacae Simplex, Philox. et Hieros.* Hafniae a. 1789; — G. B. Winer, *De versionis Novi Testamenti Syriacae usu critico caute instituendo*, Erlangae a. 1823; — Fridericus Uhlemann, *De versionum N. T. Syriacarum critico usu* [„Programm des Friedrich-Wilhelms-Gymnasiums" in diem 26. Sept.], Berolini a. 1850, p. 36; — I. P. N. Land, *Otia Syriaca*, Lugduni Batavorum a. 1875, p. 177—233; — I. P. P. Martin, *Introduction à la critique textuelle du Nouveau Testament*, *partie théorique*, Parisiis [a. 1883], p. 97—309; — Fridericus Baethgen, *Evangelienfragmente. Der griechische Text des Cureton'schen Syrers wiederhergestellt*, Lipsiae a. 1885; — Theodorus Zahn, *Geschichte des neutestamentlichen Kanons*, vol. 1, pars 1, Lipsiae a. 1888, p. 369—429 et vol. 2, pars 2, sectio 1 (a. 1891), p. 556—564; — Eberhardus Nestle, „Syrische Bibelübersetzungen", *Herzog's Real-Encyklopädie für protestantische Theologie*, ed. 2, Lipsiae, vol. 15, a. 1885, p. 192—200; — Guilelmus Wright, „Syriac Literature", *Encyclopaedia Britannica*, Edinburgi, vol. 22 (a. 1887), p. 824—856; — G. H. Gwilliam, „The materials for the criticism of the Peshitto New Testament, with specimens of the Syriac Massorah", *Studia biblica*, Oxonii a. 1891, vol. 3, p. 47—104.

[2] Euseb. *Hist. eccl.* lib. iv, cap. 22,8: *ἔκ τε τοῦ καθ᾿ Ἑβραίουσ εὐαγγελίου καὶ τοῦ Συριακοῦ καὶ ἰδίωσ ἐκ τῆσ Ἑβραΐδοσ διαλέκτου τινὰ τίθησιν, ἐμφαίνων ἐξ Ἑβραίων ἑαυτὸν πεπιστευκέναι, καὶ ἄλλα δὲ ὡσὰν ἐξ Ἰουδαϊκῆσ ἀγράφου παραδόσεωσ μνημονεύει.*

Attamen plerique arbitrantur versionem iam saeculo secundo exstitisse, atque Edessae factam esse cuius regionis ecclesia ea supersedere non posset, quae opinio certis rationibus refutari non potest. Tregellesius arbitratus est alios interpretes alios N. T. libros vertisse. Huic versioni antiquitus prorsus deerant quinque illi libri 2 Petri 2 et 3 Iohannis Iudae epistulae, apocalypsis, quos Graece scriptos Syros in canonem non recepisse notum est, neque Syriace versi esse videntur ante saeculum fortasse sextum;[1] Cosmas Indicopleustes[2] ante saeculum sextum medium hoc diserte adseverat et codices silentio rem firmant. Versionis igitur antiquitas ex hac omissione vix demonstratur.

Exstant versiones Syriacae, quod sciamus, fere quattuor,[3] vel potius exstat versio una quae post originem plus semel recensita est; forma vero quarta omnino a prioribus differt. Quattuor sunt: *a.* versio quae textum prorsus veterem exhibet, quae latere videtur in fragmentis Curetonianis; — *b.* versio quam exhibent lectionarium Hierosolymitanum quod dicunt et codex Petropolitanus palimpsestus; — *c.* versio quae Peshitta dicitur; — *d.* versio posterior Philoxeniana Heracleensis.

[1] Hugius (ut supra p. 803) ed. 4, pars 1, p. 302—309, §§ 64. 65, sane vult hos quoque libros ab initio in versione Syriaca exstitisse, paulatim excidisse, neque hodie desunt qui ei adstipulentur.

[2] Cosmas, *Topogr. Chr.*, lib. 7; Migne, *Patrol. Gr.* vol. 88, p. 373 B [292]: *ἕτεροι δὲ καὶ τὴν Ἰακώβου σὺν ταῖσ δυσὶ ταύταισ* [1 Pe et 1 Io] *δέχονται· ἕτεροι δὲ πάσασ δέχονται· παρὰ Σύροισ δὲ, εἰ μὴ αἱ τρεῖσ μόναι αἱ προγεγραμμέναι οὐχ εὑρίσκονται· λέγω δὴ, Ἰακώβου καὶ Πέτρου καὶ Ἰωάννου· αἱ ἄλλαι γὰρ οὔτε κεῖνται παρ᾽ αὐτοῖσ.* — Cf praeterea praesertim de apocalypsi dissertatio viri cl. Isaaci H. Hall, „The Syriac apocalypse", in actis *Journal of the society of biblical literature and exegesis . . . for June and December 1882,* Middletoniae in provincia Connecticut a. 1883, p. 134—151.

[3] De versione sive potius recensione ineunte saeculo quinto a Rabbūlā, episcopo Edesseno Cyrilli Alexandrini amico, facta non licet certius dicere. Cf Wright (ut supra, p. 807, adn. 1), p. 825a.

a. Versio primitiva detecta est primum in fragmentis evangeliorum (de codice novo vide infra, p. 826 num. 2). Praestantissima fragmenta (Mus. Brit. Add. 14,451 folia 88; sed foll. 12—15 et 88 saec. XII et XIII addita sunt) invenit Guilelmus Curetonus[1] inter codices Musei Britannici qui anno 1842 ex mona-
syr^{cu} sterio S. Mariae Deiparae in deserto Nitriensi in Angliam relati sunt, et his adnumeranda sunt folia tria Berolinensia (Orient. Quart. 528) quae v. cl. Henricus Brugsch[2] ex Oriente Berolinum adtulit. Codex ex quo fragmenta sunt videtur saeculi quinti (a. circiter 450—470)

[1] Cureton, *Remains of a very antient recension of the four gospels in Syriac, hitherto unknown in Europe,* Londinii a. 1848; — Henr. Ewald, *Göttingische gelehrte Anzeigen*, Gottingae a. 1858, vol. 3, p. 1712—1716, et *Jahrbücher der Biblischen Wissenschaft, IX. 1857 —1859,* Gottingae 1858, p. 69—87; — [I. P. N. Land,] „Dr. Cureton's Syriac gospels", *Journal of sacred literature and biblical record,* Londinii vol. 8, a. 1858, num. 15, Oct., p. 140—160 (cf etiam 216—222); — S. P. Tregelles, „Dr. Cureton's Syriac Gospels", *ibid.* a. 1859, Ian, num. 16, p. 407—412; cf etiam p. 461—467, et W. W. [Guilelmus Wright?], vol. 10, a. 1859, num. 19, Oct., p. 154.155, et B. H. C. [Cowperus?], a. 1860, num. 20, p. 377.378, et Lagardius, *Gesammelte Abhandlungen,* Lipsiae 1866, pag. 91, adn. — Christianus Hermansen, *Disputatio de codice evangeliorum Syriaco, a Curetono typis descripto,* Hauniae a. 1859 (pp. 3—31 in libello academico diei 5. Dec.); — Le Hir, *Étude sur une ancienne version syriaque des évangiles,* Paris. a. 1859; — Iosephus Perles, *Meletemata Peschitthoniana. Dissertatio inauguralis,* Vratislaviae a. 1859 (pp. 55); — Iohannes (ex errore illic H.) Gildemeister, „Ueber den Titel des Matthaeus in Curetons syrischen Evangelien", *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft,* vol. 13 (Lipsiae a. 1859), p. 472—475; — Gerritus Wildeboer, *De waarde der syrische evangeliën door Cureton ontdekt en uitgegeven. Academisch proefschrift. (Eene bijdrage tot de geschiedenis van het ontstaan der syrische Bijbelvertalingen),* Lugd. Bat. a. 1880; — Baethgen, cf supra, p. 807, adn. 1; — Guil. Wright, *Catalogue of Syriac MSS. in the British Museum,* pars 1, Londinii a. 1870, num. cxix, p. 73, et pars 3, a. 1872, praefat. p. xvi, adn. *.

[2] Fragmenta Berolinensia Io 7,37—8,19 Lc 15,22—16,12 17,1—23 edidit Aemilius Roediger, *Monatsbericht der Königl. Preussischen*

fuisse. Foliis universis haec insunt: *Mt* 1,1—8,22 10,32—23,25 *Mc* 16,17—20 *Ioh* 1,1—42 (43) 3,5—8,19 (non exstat pericopa 7,53—8,11) 14,10—12 14,15—19 14,21—23 (excidit verbum unum) 14,26—29 *Lc* 2,48—3,16 7,33—16,12 17,1—24,44. Versio indolem habet antiquam, quasi tempore facta in quo textum nemo oculis criticis spectaverit, nonnullis nunc omissis, nunc additis, nunc alio modo dictis.[1]

Textus consensio cum codicibus primariis Graecis et Latinis praesertim vero cum textus occidentalis testibus, ab omnibus concessa est.[2] Tischendorfii[3] sententia ortus est textus horum fragmentorum medio saeculo secundo. Afraatem (a. 336—345) ipso textu Curetoniano usum esse censebat Crowfootius.[4] V. cl. Zahnius negat Afraati quattuor evangeliorum Syriacam versionem nota fuisse praeter

Akademie d. Wissensch. zu Berlin, a. 1872, p. 557—559 et 1—6; et quasi privatim Guilelmus Wright, *Fragments of the Curetonian gospels. Only one hundred copies printed for private circulation*, Londinii [a. 1872]. Roedigerus arbitratur versionem hanc apud Syros orientales ortam, postea versione Syrorum occidentalium extrusam esse, id quod ab eorum opinione prope abest qui putant versionem Syriacam Edessae exaratam, Antiochiae retractatam esse.

[1] Prorsus aliter se haberet res, si Martini (ut supra, p. 807, adn. 1), p. 163—168, fabula ista sive hallucinatio de Iacobo Edesseno († 709) vel rerum vel auctorum testimonio niteretur.

[2] Tischendorf, *Deutsche Zeitschrift für christliche Wissenschaft*, Berolini a. 1856, num. 2.3, p. 14 et 17; — Tregelles, apud Smithium (ut p. 803), p. 3392.

[3] Cum Tischendorfio consentit v. cl. Isaacus H. Hall, Schaff-Herzog, *A religious encyclopaedia*, Novi Eboraci, vol. 3 (a. 1884), „Syriac literature", p. 2286a.

[4] Iohannes R. Crowfoot fragmenta haec omnia Graece reddidit ut facilius appareret quem textum Graecum Syrus interpres adhibuisset: *Fragmenta evangelica*, pars 1, [Cantabrigiae], a. 1870, pars 2, a. 1872; minime vero videtur Crowfootius id quod volebat adsecutus esse; cf v. cl. R. Payne Smithius, *The Academy*, Londinii a. 1870, d. 15 mensis decembri, a. 1872, eiusdem diei, sive vol. 2, p. 63 seq. vol. 3, p. 470. De Aphraatis citationibus loquitur Crowfootius, pars 1, p. 5,

harmoniam illam Tatiani.[1] Baethgenius consanguinitatem quandam textus Afraatis cum textu Curetoniano agnoscit, adseverat vero Tatianum primo harmoniam evangelicam eamque Syriace fecisse,[2] evangelia ipsa non ante annum circiter 250 Syriace versa esse, in quo secum consentientem Zahnium habet. Vim quandam inesse eis quae de hac re Baethgenius profert nullo modo negari potest. Sed cum iudicium de lectionibus in commentariis nunc iterum versis nunc in compendium redactis tam incertum sit, mens inclinat hodie etiam in ea sententia haerere quae ex rationibus cum criticis tum historicis quas dicunt probabilior esse videatur.[3]

b. Secundo loco constituit Tischendorfius versionem textui illi veteri Curetoniano non prorsus alienam, quae praecipue ex lectionario evangeliorum Vaticano, Syr. XIX olim XI, saeculi undecimi nota est.[4] Stephanus Evodius Assemanus codicem descripsit

syr$^{\text{hr vel hier}}$

et laudat Mt 6,19 7,16 15,8 21,44 23,25 Ioh 1,14 Lc 3,6 12,11 19,44 23,43. — Denuo Graece vertit v. cl. Fridericus Baethgen, *Evangelienfragmente. Der griechische Text des Cureton'schen Syrers wiederhergestellt*, Lipsiae a. 1885. Vix prodest rei criticae versio talis nisi cautissime adhibeatur. Desideratur potius dissertatio critica de locis singulis. Cf etiam Henricus M. Harman, „Cureton's fragments of Syriac gospels" *Journal of the Society of Biblical Literature and Exegesis*, Bostoniae a. 1885, Iun.—Dec., p. 28—48.

[1] Zahn, cf supra, p. 807, adn. 1.

[2] Antiquiorem esse harmoniam Tatiani textu Curetoniano hinc concludit Baethgenius: ex lectionibus harmonisticis, ex locis compendiose contractis, ex lectionibus quas dicunt Alexandrinis, ex ingenio minus accurato magis paraphrastico, ex ingenio dogmatico textus Curetoniani.

[3] Cf Guil. Wright (ut supra, p. 807, adn. 1), p. 825a.

[4] Cf Westcottus et Hortius, *N. T.* vol. 2, *Introd.* § 216, p. 157. De his fragmentis et de ceteris Syro-Palaestinensibus conferendus est in primis liber viri cl. I. P. N. Land, *Anecdota Syriaca*, vol. 4, cui titulus alter *Otia Syriaca*, Lugduni Batavorum a. 1875, p. 177—233 in Latinis, p. (103)114—164.168 in Syriacis, item in Supplementis p. 213—222(224) ubi invenies fragmenta Londinensia et Petropolitana; tabula II scripturam exhibet codicis Petropolitani recentioris

in catalogo suo bibliothecae Vaticanae[1] anno 1758; exemplaribus vero catalogi huius paene omnibus igni correptis, notitiam codicis plerique ex libris Iacobi Georgii Christiani Adleri hauserunt.[2] Codex hic in monasterio in vico Ābūd prope Hierosolymam anno 1030 exaratus continet evangelium litteris Syriacis minus usitatis scriptum. Propter dialectum barbaram linguae Chaldaicae non alienam[3] et dialecto quae in libris talmudicis Hierosolymitanis invenitur similem vocatur haec versio Hierosolymitana; passim adsumuntur verba et Graeca et Latina. Textus qui Tischendorfio saeculi quinti, Noeldekio quarti vel quinti esse videbatur, saepe testimonium haud contemnendum praebet. Codicem Vaticanum Franciscus Miniscalchi-Erizzo[4] edidit Veronae annis 1861—1864. Anno 1853 apportavit Tischendorfius[5] ex oriente codicem palimpsestum quinti fere

saec. fere VIII—IX, tabula IV codicis Petrop. antiquioris saeculi VII—VIII, tabula V codicis Romani a. 1030, tabula VI folii Londinensis saec. fere IX, tabula VII codicis Londinensis saec. X; — praeterea cf Landii dissertatio „De zoogenoemde hierosolymitaansche of christelijk-palaestijnsche Bijbelvertaling" in actis *Verslagen en mededeelingen der k. Acad. d. Wetensch. Afd. Letterk.* series secunda, Amstelaedami a. 1876, pars 5, p. 196—208; — v. cl. Theodori Noeldeke, „Ueber den christlich-palästinensischen Dialect", *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, vol. 22 (Lips. 1868), p. 443—527.

[1] Steph. Evod. Assemani et Iosephus Simon Assemani, *Bibl. apost. Vat. codd. mss. catal.* Romae, pars 1, vol. 2 (a. 1758), p. 70—103.

[2] Adler, *Kurze Uebersicht seiner biblisch-kritischen Reise nach Rom*, Altonae a. 1783, p. 118—127; — *Novi Testamenti versiones Syriacae*, Hauniae a. 1789, p. 137—202.

[3] Terminatio pronominum tertiae personae pluralis numeri plerumque Chaldaice scribitur ܘܢ – pro ܗܘܢ –; status emphaticus nominum in plurali numero terminat ܝܢ – pro ܐ̈–; tertia persona singularis numeri in futuro habet Iud praeformativam pro Nun; cf Tregellesium, apud Hornium, (ut supra, p. 270, adn. 1), p. 285.286.

[4] Miniscalchi-Erizzo, *Evangeliarium Hierosolymitanum ex codice Vaticano Palaestino deprompsit edidit Latine vertit prolegomenis ac glossario adornavit* M.-E. 2 voll. Veronae a. 1861—1864.

[5] Tischendorf, *An. sac. et pr.* Lips. a. 1855 (et a. 1861), p. 13, facs.

saeculi quem bibliothecae Petropolitanae posthac cessit. Haec omnia excusserunt viri cll. Landius et Noeldekius (supra p. 811, adn. 2 laudati) iis additis quae ipse Landius Londinii detexit. Pauca ex Act Paul demonstrant versionem non solum evangeliorum fuisse.[1] Videtur haec versio saeculo fortasse quarto, certe ante annum 600, facta esse in usum ecclesiae Malchiticae (sive Constantinopolitanae) in Palaestina. Dialectus Aramaïca in his lectionariis propius abest a lingua in libris Targūm Iudaeorum quam a lingua in versione Peshitta adhibita.

Sententia virorum cll. Westcotti Hortiique[2] suberat versioni Syriacae ab origine textus maxima ex parte occidentalis (cf supra, p. 200, β), postea vero cum saepe transcriberetur lectiones nonnullas Alexandrinas (cf supra, p. 201, γ) et alias in se recepit; unde, ut apud Latinos, fluxisse in codicibus textus minus integros credibile est, e quibus unum in codice Curetoniano tractamus. Evangelium autem Hierosolymitanum a textu illo antiquo propius abest quam a Syriaca vulgata (vide infra), ex qua tamen nonnihil fortasse corruptionis passum est, neque vero unius tantum veteris familiae lectiones exhibet.

c. Versio quae Peshitta[3] dicitur. Nomen Peshitta sive Simplex, de cuius significatione saepe inter viros doctos

tab. i, 15 (facsimile reversum est). V. cl. I. P. N. Land (cf supra, p. 807, adn. 1), p. 233, putat Tischendorfium haec folia e monasterio monachorum Iberorum (sive Georgianorum e Caucaso) ad occidentem urbis Hierosolymorum condito attulisse, laudatque Tischendorfii libros *Reise in den Orient* a. 1846, vol. 2, p. 69 et *Notitia* a. 1861, p. 49 adnot.

[1] De fragmentis Paulinis cf infra, p. 827.828, num. 5 et 8.

[2] Westcott-Hort, *N. T.* [vol. 2] *Introd.* § 214; cf § 118.

[3] Ioh. Guil. Reusch, *Syrus interpres cum fonte N. T. Graeco collatus*, Lipsiae a. 1741 (pp. 384); — Glocestrius Ridley, *De Syriacarum Novi Foederis versionum indole atque usu dissertatio Philoxenianam cum Simplici e duobus pervetustis codd. mss. ab Amida transmissis conferente* G. R. Londinii a. 1761, recusa, e bibliotheca et cum quibusdam notis I. D. Michaelis, apud Ioh. Iac. Wetstenium, *Libelli ad crisin* etc. ed. Ioh. Sal. Semler, Halae a. 1766, p. 247—339; — Nic. Wiseman,

disputatum est,[1] invenitur in codicibus saeculi noni et decimi.[2] Quae ratio versioni huic cum textu Curetoniano sit accurate fortasse non prius statui poterit quam codices Syriaci accuratius indagati erunt; videtur autem versio Peshitta iam saeculo secundo exeunte exstitisse fuisseque mater illius versionis formae quam Curetonianam dicimus, neque dubitari potest quin postea expolita sit versio, unde fit ut saepe cum codicibus Graecis vetustissimis, saepissime cum iunioribus consentiat.[3] Indole est ergo versio in codicibus quos habemus minus rustica, magis critica.

Westcottus Hortiusque[4] (cum quibus mens inclinat ut consentiam) putant textum Syriacum vulgatum textus veteris recensioni deberi impulsu vel saltem consensu eorum factae qui in ecclesia Syriaca sive auctoritatis sive doctrinae nomine principatum tenebant; inde factum esse ut codices

Horae Syriacae, Romae a. 1828; — Ioh. Wichelhaus, *De Novi Testamenti versione Syriaca antiqua quam Peschitho vocant libri quattuor*, Halis a. 1850; — item Ricardus Iones, *Textus evangeliorum versionis simplicis Syriacae collatus cum duobus codicibus manuscriptis bibliothecae Bodleianae*, Oxonii a. 1805; — Ioh. Dav. Michaelis, *Curae in versionem Syriacam actuum apostolicorum. Cum consectariis criticis de indole, cognationibus et usu versionis Syriacae tabularum Novi Foederis*, Gottingae a. 1755; — Conr. Ludov. Ern. Loehlein, *Syrus epistolae ad Ephesios interpres, in causa critica denuo examinatus*, Erlangae a. 1835.

[1] Re vera videtur Peshitta significare in summa „versio usitata sive vulgata“. Cf Nestle, *Herzog's Real-Encykl.* ed. 2, vol. 15, p. 192. Videtur nomen Peshitta primum versioni Veteris Testamenti vetustiori proprium fuisse, quo distingueretur a versione posteriore e LXX hausta. Serius translatum est nomen, ut videtur, ad versionem Novi Testamenti quae illi Veteris Testamenti adsociabatur; cf Tregellesius apud Hornium (ut supra, p. 803, adn. 1), p. 258.259.

[2] Noeldeke, *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, a. 1878, p. 589; — Nestle, *Literarisches Centralblatt*, a. 1879, num. 36, col. 1148.

[3] Cf Tregellesius apud Smithium (ut p. 803), p. 3389.3390. Cf etiam Baethgenius (ut supra, p. 807, adn. 1).

[4] Westcott-Hort, *N. T.* [vol. 2], *Introd.* § 118.188—190.

plerique vetustiores statim destruerentur, ita ut vix unus alterve casu mirabili hodie supersit. Nempe viri clarissimi suspicantur textui Graeco post medium saeculum tertium vel ineunte quarto fortasse cura Luciani († 312) Antiochiae recensito versionem Syriacam Edessae vel Nisibi vel etiam Antiochiae pari recensione adsimulatam esse, nihil vero eiusmodi saeculo quarto medio ad normam recensionis illius quam agnoscunt alterius Graecae passam esse.

Versio nomine „Karkaphensis“ Assemani et Wisemani somnium est. Codices vero qui nomen „Karkaphenses“ prae se ferunt apparatu critico instructi sunt qualis apud Iudaeos Massora dicitur, in quo exhibentur quae ad grammaticam et ad orthographiam et ad punctationem et ad interpunctionem et ad lectiones varias spectant.[1]

Edita est versio Peshitta primum Vindobonae saeculo decimo sexto medio. Moses Meredinaeus [Mardenus][2],

[1] Nomen Ḳarḳăphāyē indicat monachi monasterii Ḳarḳaphĕthā sive Calvariae in vico Maghdal sive Mijdal prope Rēsh-ăinā sive Rās-ăin. Fortasse fuit Iacobus Edessenus († anno 578) institutor operis. Lectiones variae exhibentur e codicibus Syriacis, in vetere testamento e textu Graeco LXX, e versione Heracleensi, e scriptoribus ecclesiasticis. Cf I. I. P. Martin, „Tradition Karkaphienne ou la Massore chez les Syriens“, *Journal asiatique,* Parisiis a. 1869, Oct.-Nov., p. 245—379, et „notes marginales“ p. 19, facsimilia 4, tabulae 5. Exstat „Massora Karkaphensis“ in codicibus sex: *Romae* Vat. Syr. 152 anni 980; Barber. VII, 62; — *Parisiis* bibl. nat. Syr. 142; — *Londinii* mus. Brit. Rich. 7183, Add. 12178 (N.T. 17162). Lond. mus. Brit. Add. 12138 anni 899 eiusdem generis est, originis vero Chaldaeo-Nestorianae non Karkaphensis. Conferendus est praeterea liber viri cl. Georgii Hoffmann, *Opuscula Nestoriana,* Kiliae 1880; ibi praeter alia quae ad orthographiam et punctationem Syriacam spectant, inveniuntur p. 85—122 „anonymi interpretatio vocum difficilium biblicarum“, p. 122—163 „anonymi scholia biblica“. Cf etiam v. cl. Gwilliam (ut supra, p. 807, adn. 1); — Wright (ut supra p. 807, adn. 1) p. 826 ab.

[2] De Mose Mardeno pariter atque de editione Vindobonensi cf Andreas Müller, *Dissertationes duae. de Mose Mardeno, una; de Syriacis librorum sacrorum versionibus deque Viennensi Antiocheni*

sacerdos in Mesopotamia, ab Ignatio patriarcha Antiocheno Iacobita in occidentem missus, Maecenatem qui sumptus faceret Novi Testamenti Syriace typis exprimendi, postquam Romae et Venetiis frustra quaesivit, Vindobonae tandem invenit, cancellarium imperatoris liberalissimum et litterarum Syriacarum peritum, Iohannem Albertum Widmanstadium, qui ipse cum Mose (vix cum Guilelmo Postello[1]) textum ad codices[2] qui ad manum erant impensis regiis edendum curavit. Exiit tomus e prelo anno 1555,[3] quattuor

textus Novi Testamenti editione, altera, Coloniae Brandenburgicae, a. 1673, etiam in libro *Symbolae Syriacae*, Berolini [a. 1673], et in libro *Opuscula nonnulla orientalia*, Francofurti ad Oderam, a. 1695, ubi invenies praeterea litteras Mosis anno 1553 datas.

[1] Postellus iam mensi Maio anni 1554 ab inimicis perterritus Vindobona fugit, in finibus Venetorum ut videtur trucidatus est, ut Widmanstadius in operis dedicatione narrat. Fortasse nominari debet Iohannes Lucretius, cf Müllerus, p. 30.33b et versus duo finales carminis Philippi Gundelii in extremo libro.

[2] Codicem unum Novi Testamenti in urbe Mozal ad flumen Tigrim scriptum Moses in Occidentem detulerat; cf Andreas Masius, *Grammatica linguae Syriacae*, Antverpiae a. 1573 (*Biblia Polyglotta Antverpiensia*, vol. 7, paginarum series a libri fine quarta), p. 4. Habebat praeterea Widmanstadius apographa duorum codicum quorum alter Thesei Ambrosii erat (monachi Augustini quo duce Widmanstadius antea ad studium litterarum Syriacarum accesserat), alter Lactantii Ptolemaei. An forte haec unius exemplaris apographa erant?

[3] Liber Sacrosancti Evangelii De Iesu Christo Domino & Deo nostro. Reliqua hoc Codice comprehensa pagina proxima indicabit. *DIV. FERDINANDI ROM. IMPERATORIS designati iussu et liberalitate, characteribus et lingua Syra, IESU CHRISTO vernacula, Divino ipsius ore consecrata, et à Ioh. Evangelista Hebraica dicta, Scriptorio Prelo diligenter Expressa.* — Ita titulus. Sequitur folium quod in fronte privilegium de characteribus et codice fert, in tergo catalogum eorum quae codici insunt. Deinde in foliis viginti tribus non numeratis dedicatio Widmanstadii ad Ferdinandum imperatorem. Deinde in paginis tribus notitia de editione et „de erratis typographicis in quatuor evangelistis emendandis", quattuor locis stellula signatis, quibus discrepat textus Syrus a Graeco usitato, videlicet Mt 10,8 *νεκροὺσ ἐγείρετε*, 27,35 om *ἵνα πληρ . . . κλῆρον*, Lc 22 om versus 17

partibus Evv Paul Act Cath (Iac 1 Pet 1 Ioh). Textus videtur accurate ex codicibus (cf infra, p. 837, num. 63a) typis exscriptus esse; ad finem additum est synaxarium; defuerunt sane, ut in codicibus, non solum 2 Pet 2.3 Ioh Iud Apoc sed etiam (Mt 10,8 27,35) Lc 22,17.18 Ioh 8,1—11 et 1 Ioh 5,7.[1]

et 18, Ioh om pericopam de adultera. Deinde in folio singulo argumentum de evangelio Matthaei „ad duo vetustissima exemplaria" typis exprimendo. Sequuntur foliis 129 numeratis quattuor evangelia. Deinde in foliis undecim non numeratis subscriptio evangeliorum, dedicatio ad Maximilianum II epistularum Pauli, errata, catalogus epistularum. Folia LXXX continent Pauli epistulas (Phm Hebr), additis duobus foliis non numeratis quae subscriptionem habent. Exemplaribus Lipsiensi (Lipsiensibus) Halensi desunt hoc loco folia quae dedicationem actuum ad Ferdinandum II continebant. Folia 38 continent actus apostolorum. Post folium singulum non numeratum desunt exemplaribus Lipsiensi (Lipsiensibus) Halensi folia quae dedicationem epistularum catholicarum ad Carolum II exhibebant; desuntne hae dedicationes in omnibus exemplaribus (cf v. cl. Eberhardus Nestle, *Syrische Grammatik*, ed. 2, Berolini a. 1888, p. 21)? Deinde post folium cui epistularum titulus inscriptus est („Reliquae sss. Petri, Iohannis, et Iudae epistolae unà cum Apocalypsi, et si extent apud Syros, tamen in exemplarib. quae sequuti sumus, defuerunt") sequuntur in foliis 11 Iac 1 Ioh 1 Pet. Folia viginti octo non numerata exhibent tabulam lectionum ecclesiasticarum ex Novo Testamento, epistulam Widmanstadii ad Georgium Giengerum et Iacobum Ionam, carmen ad Philippum Gundelium, carmen quo huic respondetur.

Typis exscripta sunt huius editionis mille exemplaria, ex quibus Ferdinandus sibi quingenta, duobus patriarchis Antiochensi Maronitaeque trecenta, Mosae Meredinaeo ducenta destinavit. Exemplaria imperialia non videntur venumdata esse ante annum 1562, quem annum titulo verso clipeumque suum insigne addidit typographus Zimmermann, unde error de editione tamquam illo anno impressa ortus est. — Exemplar alterum Lipsiense emit ut videtur Zacharias Schoultes Gorlilaios anno 1557 (stetit „3 ff $6^2/_3$ pf") et a. 1558 compingendum curavit, alterum prorsus mutilum comparavit sibi Martinus Trost Vitembergensis (qui N. T. Syr. anno 1621 edidit) anno 1611.

[1] De editionis mendis cf Andreas Müller (ut supra, p. 815, adn. 1), p. 31. 32. Lectorem non latebit Müllerum non recte de versibus omissis iudicare. Vide etiam P. I. Bruns, „Bemerkungen über einige der vornehmsten Ausgaben der alten Syrischen Uebersetzung des N. T.

Immanuel Tremellius, qui etiam codice Heidelbergensi usus est, N. T. Syriacum ex editione Vindobonensi Lugduni a. 1569 Hebraicis typis exscripsit, additis versione Latina et textu Graeco cum Bezae versione Latina; anno 1571 repetita est haec editio.[1] Textus Syriacus quem Guido Fevre de la Boderie edendum curavit in Bibliis polyglottis Antverpiensibus anni 1571 (cf supra, p. 215), bis repetitus est Antverpiae annis 1573. 1575, additis saltem a. 1575 variis lectionibus e codice manuscripto Coloniensi a Francisco Raphelengio conlectis, bis (nisi forte utrique anno titulus accommodatus est) Parisiis annis 1584. 1586. Hugio teste textus Syriacus ab Elia Huttero[2] anno 1599 editus nihil valet in criticos usus. Anno 1621 (in aliis exemplaribus 1622 cf Nestle) edidit Martinus Trostius Cothenis Anhaltinorum editionem cum versione Latina quae varias lectiones ex quinque impressis editionibus exhibet.

Anno 1627 Lugduni Batavorum apocalypsim Syriace edidit Ludovicus de Dieu e codice Lugdunensi quem Caspar quidam Indus saeculo sexto decimo scripserat,[3] et

und Varianten zu den Evangelien dieser Uebersetzung aus einem Wolfenbüttler Codex", in actis Eichhornii *Repertorium für biblische und morgenländische Litteratur*, pars 15, Lipsiae a. 1784, p. 153—168, pars 16, a. 1785, p. 107—117.

[1] De his editionibus aliisque conferendi sunt Hugius (ut supra, p. 803), Tregellesius apud Hornium (cf supra, p. 803), in primis v. cl. Eberhardus Nestle, *Syrische Grammatik*, ed. 2, Berolini a. 1888, p. 20—27.

[2] Hutter, *Novum Testamentum . . . . Syriace Ebraice Graece Latine Germanice Bohemice Italice Hispanice Gallice Anglice Danice Polonice*, Norimbergae a. 1599.

[3] De Dieu, *Apocalypsis sancti Iohannis, ex manuscripto exemplari e bibliotheca cl. v. Iosephi Scaligeri deprompto, charactere Syro, et Ebraeo, cum versione Latina, et notis* . . . Lugd. Bat. a. 1627; etiam apud Lud. de Dieu, *Critica sacra*, Amstelaedami a. 1693, p. 763—861. — De apocalypsi cf v. cl. Isaacus H. Hall (ut supra, p. 808, adn. 2), et v. cl. Iohannes Gwynn, *The Academy*, Londinii die 18 Iunii a. 1892, vol. 41, p. 592bc.

anno 1630 in eadem urbe 2 Pet 2.3 Ioh Iud Edwardus Pocockius, Anglus, e codice Oxoniensi,[1] qui quinque libri, etsi in versione Peshitta dicta non insunt, additi sunt textui huius versionis in bibliis polyglottis Parisiensibus[2] annis 1630. 1633 et Londiniensibus[3] anno 1657 edito (anno 1698 repetito), et in aliis quoque editionibus exstant.[4]

Capitulum de adultera Ioh 7,53—8,11 sive 8,1—11 eodem anno 1627 e codice Usseriano (cf infra, adn. 3) edidit Ludovicus de Dieu, e cuius libro receperunt pericopam biblia polyglotta Londiniensia et editiones posteriores Syriacae. Exstat hoc capitulum etiam in codice Barsalibaei (cf infra, p. 824).[5]

Anno 1664[6] Hamburgi edidit Aegidius Gutbirius N. T. Syriacum formae minoris, cui postea (a. 1667) adsociata sunt lexicon Syriacum et notae criticae in N. T.

[1] Pococke, *Epistolae quatuor ... ex celeberr. bibliothecae Bodleianae Oxon. MS. exemplari* [Orient. 119] *nunc primum depromptae, et charactere Hebraeo, versione Latina, notisque quibusdam insignitae*, Lugd. Bat. a. 1630 (foll. [4], pp. 66); fallitur qui credit textum litteris Syriacis exaratum in hoc libro non inesse. Cf etiam Henricus Roloff, (Disputationes duae quibus) *Versionem Syriacam II epistolae Iohannis cum textu Graeco ... confert, simulque Latine transfert* ... H. R. Wittebergae a. 1735 (pp. 32).

[2] Cf supra, p. 220. [3] Cf supra, p. 220.

[4] De his quinque libris cf v. cl. Iohannes Gwynn, ,,The older Syriac version of the four minor catholic epistles", *Hermathena*, Dublinii a. 1890, num. 16, (vol. 7), p. 281—314, et *On a Syriac MS. belonging to the collection of archbishop Ussher*, Dublinii a. 1886, pp. 46, ex actis ,,Transactions of the Royal Irish Academy" vol. 27, VIII; in dissertatione priore disserit Gwynnius accurate de Tischendorfii apparatu critico corrigendo, quod ad has epistulas et ad versionem Syriacam spectat.

[5] Cf Tregelles apud Smith (ut supra, p. 803, adn 1) et Assemani, *Biblioth. Orient.* vol. 2, p. 53. 170.

[6] Titulus prior picturis ornatus annum 1663 prae se fert. De aliis editionibus (Hamburgi 1706, Francofurti 1731, Hamburgi 1749) et de variationibus in huius libri exemplaribus cf Nestle (ut supra, p. 817, adn. 2), p. 21—23.

Syriacum; lexicon cum spicilegio atque appendice et notis illis criticis iterum publici iuris fecit anno 1706, Numburgi, Iohannes Michael Gutbirius. Anno 1684 (cum novo titulo a. 1715) prodiit editio Sulzbachi typis impressa Norimbergae venum data, fortasse ex editione Antverpiensi anni 1575 repetita. Anno 1703 Romae iussu congregationis de propaganda fide Novum Testamentum Syriace et Carshunice editum est ad usum ecclesiae Maronitarum.

Anno 1708 (etiam 1709 in plerisque exemplaribus) Lugduni Batavorum ediderunt Iohannes Leusdenius et Carolus Schaafius, N. T. Syriacum,[1] quod Michaelis „editionem optimam“ praedicavit.

syr^{sch}

Tischendorfius hac editione (syr^{sch}) ubique usus est. Punctatio inde ab initio usque ad Lc 18,27 magis ad normam Chaldaïcam exarata, inde, mortuo Leusdenio, ad normam Syriacam revocata est a Schaafio. Minime sufficit editio haec in N. T. textu ex Syriaca versione emendando.

Anno 1813 edidit Christianus Reineccius textum Syriacum Novi Testamenti.[2] Anno 1815, cuius anni mense Februario mortuus est, curavit Claudius Buchanan evangelia et actus Syriace;[3] cur dicatur editio „suppressa“[4] nescio.

[1] Leusden et Schaaf, *Novum . . . Test. Syriacum cum versione Latina . . . ad omnes editiones diligenter recensitum; & variis lectionibus, magno labore collectis, adornatum.* Lugd. Bat. a. 1708, 4°; additum est Schaafii *Lexicon Syriacum concordantiale.* Anno 1717 repetita est editio cum novo titulo „secunda editio a mendis purgata“, sed eadem est typorum impressio.

[2] Reineccius, *Biblia sacra quadrilinguia Novi Testamenti . . . Syriacis ex polyglottis Anglicanis et ed. Schaafii petitis,* Lipsiae a. 1713 (anno 1747 cum novo titulo, a. 1750 et 1751 addito Vetere Testamento).

[3] *Evangelia sancta necnon acta apostolorum Syriace, cum interpretatione Latina*, Broxbourniae, a. 1815. De Buchanano cf Hugius Pearson, *Memoir of life and writings of Claud. Buchanan*, ed. 2, Oxonii a. 1817 (ed. 3. Londinii a. 1819).

[4] Cf Tregelles (ut supra, p. 803, adn. 1) p. 262: „it was thought advisable (on amply sufficient grounds) to cancel wholly what had been done“. Ubique invenitur editio.

Anno 1816, impensis societatis „British and Foreign Bible Society" dictae, curavit Samuel Lee[1] editionem N. T. Syriacam, quae Schaafii editione nititur, sed ita ut punctatio vocalium correcta sit priore in parte, et textus nonnullis locis emendatus sit ex codicibus duobus nunc Cantabrigiensibus, duobus Oxoniensibus (a Ionesio[2] conlatis), e citationibus Ephraemi Syri, ex lectionario Adami Clarkii.[3] Silvester de Sacy edidit Parisiis anno 1824 Novum Testamentum Syriace et Carshunice.[4]

Anno 1841 in urbe Persica Urmî, impensis societatis „American Bible Society" dictae, edidit Iustinus Perkins Novum Testamentum Syriace [Nestlius citat editionem Syriacam et Neo-Syriacam Urmî a. 1846], quae editio repetita est Novi Eboraci annis 1874.1878.1886.[5]

Anno 1886 Baltimoriae in provincia Maryland, impensis universitatis Iohns Hopkins, edidit v. cl. Isaacus

[1] Lee, *N. T. Syriace denuo recognitum atque ad fidem codicum manuscriptorum emendatum*, Londinii a. 1816 (de hac editione citat Nestlius „The Syriac New Testaments of the British and Foreign Bible Society" ex actis *Quarterly Record of the Trinitarian Bible Society*, num. 55, mense Ianuario a. 1874).

[2] Ricardus Iones, *Textus sacrorum evangeliorum versionis simplicis Syriacae, iuxta editionem Schaafianam collatus cum duobus eiusdem vetustis codd. MSS. in bibliotheca Bodleiana repositis, nec non cum cod. MS. commentarii Gregorii Bar Hebraei ibidem adservato*, Oxonii a. 1805.

[3] De Guilelmi Greenfieldii (evangeliorum) editione Bagsteriana anno 1828 ad fidem editionis Widmanstadii conformata, cum supplementis post editoris mortem indiligenter insertis cf Tregellesius apud Hornium, p. 263.

[4] Nestlius citat editiones societatis biblicae („British and Foreign" ut videtur) Londinii a. 1826, — librarii Macintoshii a. 1836, — librarii Bagsteri (Nestlius incertus est de anno 1840; fortasse editio eadem atque illa anni 1828 quam bibliotheca Lipsiensis possidet), — Bagsteri a. 1876.

[5] Cf v. cl. Isaacus H. Hall, *Journal of the society of biblical literature and exegesis*, Iun. et Dec. a. 1883, p. 150.

H. Hall epistulas quattuor 2 Pet 2.3 Ioh Iud e codice anno 1471 scripto.[1]

Annis 1887.1888 prodiit duobus tomis V. T., a. 1891 uno tomo Novum Testamentum ex Peshitta versione Mausili typis missionis quam dicunt fratrum praedicatorum curis Clementis Iosephi David, archiepiscopi Damasceni, et Georgii Ebed-Iesu Khayyath, archiepiscopi Amidensis. Vituperat Khayyath „editionum varietatem, erroribus ac mala fide passim scatentium, quae“, ait, „a Protestantium sectarum ac societatum typis prodeunt et tanta cum animarum pernicie per omnium manus circumferuntur“.

Tregellesius contulit codicem Richii, Musei Britannici 7157. V. cl. Isaacus H. Hall, qui nunc Novi Eboraci in America domicilium habet, contulit codicem Berytensem[2] collegii Americani. Hic vero codex in evangeliis recensionem quam Philoxenianam sive Ante-Heracleensem vir summus esse credit, in ceteris libris Peshitta praebet. Videtur codex saeculi noni esse; foliis 203 continentur Mt 12,20—Tit 1,9.

d. Versio posterior (unde syr^{p}), Philoxeniana vel rectius quod ad formam hodie cognitam attinet Heracleensis dicta, ex versione auspiciis Philoxeni[3] (aliter Xenaiae),

[1] Hall, *Williams manuscript. The Syrian antilegomena epistles ... written A. D. 1471 by Suleimân of Husn Keifa*, Baltimoriae a. 1886 foliis formae maximae 8 et tabulis photographicis 17.

[2] Hall, *The Academy*, Londinii a. 1877, die 18 mensis Augusti, p.170, *The Independent*, Novi Eboraci a. 1877, die 23 Aug., *Proceedings of the American Oriental Society*, Novi Portus (New Haven), mense Oct. a. 1877, p. xvi seqq., mense Maio a. 1882, p. iii. iv, *Journal of the society of biblical literature and exegesis*, Middletoniae in provincia Massachusetts, a. 1882, p. 1—26, et notitia *Syriac Manuscript, Gospels of a Pre-Harklensian version, Acts and Epistles of the Peshitto version, written (probably) between 700 and 900 AD. By the monk John. Presented to the Syrian Protestant College by ʿAbd ul-Messiah of Mardin*, Philadelphiae (a. 1884), foliis 4, tabulis 3 photographicis.

[3] De Philoxeno, viro tum fervido ingenio tum litterarum peritia insigni, cf Wright (ut supra, p. 807, adn. 1), p. 831b. 832a.

syr^{p} Monophysitae, episcopi Hierapolitani (Mabbōgh sive Manbij) a Polycarpo chorepiscopo anno 508 confecta ortum habuit. De hac autem priore versione Polycarpi nihil fere compertum habemus; sed fortasse non multa immutavit recensio ea quam Thomas Heracleensis (Heracleae in Syria natus), episcopus Hierapolitanus, profugus, in monasterio sancti Antonii in vico Enaton („novem", millia passuum) prope Alexandriam anno 616 fecit. In textu recensendo usus est Thomas duobus vel tribus[1] codicibus Graecis evangeliorum, uno actuum et epistularum catholicarum (habet haec versio epistulas septem catholicas) duobus epistularum Paulinarum. Verborum et ordine et constructione quoad fieri potest Graeca diligentissime sequitur, Syriacae linguae ingenio prorsus neglecto. In codicibus integrioribus in textu sigla adiecta sunt qualibus utuntur Hexapla Origeniana: asterisci ubi aliquid deerat, obeli ubi aliquid omittendum erat; in margine additae sunt adnotationes in quibus citantur variae lectiones quae fontem bonae plerumque notae et saepius Occidentalem sapiunt; exemplo sint quae in actibus cum codice D communia habent. Neque desunt huiusmodi lectiones in ipso textu, qui plerumque textum Graecum Antiochenum sequitur, nisi quod in epistulis catholicis cum testibus melioribus consentit. Quid autem Polycarpo quid Thomae tribuendum sit ambigitur. Huius esse sigla et adnotationes veri simile est; num ipsum textum retractaverit minus liquet. Suspicantur Westcottus et Hortius Polycarpo deberi textum ubique Antiochenum cui alias lectiones e codicibus suis fortasse inseruerit Thomas, alias in margine ut quodam modo notabiles reposuerit. De his vero melius constabit si quando codex vere Polycarpianus sive Philoxenianus emerserit; vix enim hoc nomen sibi vindicabunt ii codices

[1] Codices Oxonienses, Parisienses, Assemani 1 (Assem. 1 in margine „tres") legunt „duo", codices Angelicus, Assemani 2, Assem. 3, uterque Cantabrigiensis legunt „tres".

evangeliorum, unus et alter, quibus a viris doctis huc usque impositum est.[1]

Samuel Palmerus anno 1730 Amida ex urbe in Mesopotamia sita in Angliam ad Glocestrium Ridleium codices duos misit versionem Heracleensem exhibentes; alterum quo libri omnes continentur Apocalypsi excepta pariter atque fine epistulae ad Hebraeos Heracleensem appellavit, alterum Barsalibaei nomine inscripsit quia notas marginales exhibebat manu Dionysii Barsalibaei exaratas qui saeculo duodecimo episcopus Amidensis fuerat. Ex his codicibus edidit Oxonii Iosephus White,
syr^{whit} additis versione Latina adnotationibus lectionibus variis, evangelia duobus tomis anno 1778, actus et epistulas catholicas anno 1799, epistulas Paulinas anno 1803, quam editionem Tischendorfius syr^{whit} item cod^{barsal} designavit.[2] Quae codici et editioni Oxoniensibus deerant nuper tandem suppleverunt codex Mohlianus, nunc Cantabrigiensis, et Roberti L. Bensleii editio.[3] Adlerus in libro supra laudato lectiones varias ex aliis codicibus

[1] Georgius Henricus Bernstein, qui librum: *De Charklensi N. T. translatione Syriaca commentatio*, Vratislaviae a. 1837 (ed. 2, auctior et emend. 1854) scripsit, ex errore putavit versionem Polycarpi puram in codice Angelico Romano (saeculi quarti decimi) exstare ex quo codice edidit evangelium Iohannis: *Das heilige Evangelium des Iohannes, Syrisch in Harklensischer Uebersetzung . . . nebst kritischen Anmerkungen*, Lipsiae a. 1853. — Confer de versione Heracleensi libros Adleri (ut supra, p. 807, adn. 1), Ridleii (supra, p. 813, adn. 1).

[2] Num recte textus Apocalypsis Syriacus a Schaafio editus versioni Heracleensi tribuatur disseruit Tregellesius (ut supra, p. 803, adn. 1); cf etiam Gwynn, (ut infra, p. 825, adn. 3).

[3] Bensly, *The Harklean version of the epistle to the Hebrews xi,28—xiii,25*, Cantabrigiae a. 1889. De hoc codice, quem actuum et epistularum huius versionis nunc alterum testem habemus, id praeterea notabile est quod epistulas duas quae feruntur Clementis Romani post epistulas catholicas habet; fusius de eo disserit Iosephus B. Lightfoot, *S. Clement of Rome*, Londinii, ed. 2, 1890, vol. 1, p. 129—136.

praebuit. Bernsteinius (cf supra, p. 824, adn. 1) edidit evangelium Iohannis e codice Vaticano.

Sententia vv. cll. Isaaci H. Hall et Iohannis Gwynn exhibet codex ille Bodleianus, e quo Pocockius (ut supra, p. 819, adn. 1) 2 Pet 2.3 Ioh Iud edidit, textum harum epistularum Philoxenianum. Hallius ipse edidit has epistulas phototypice e codice Americano a. 1471 scripto,[1] Gwynnius (ut supra, p. 819, adn. 4) lectiones varias e codicibus sedecim cunctis huius versionis certe antiquissimae quam habemus. Cosmam Indicopleusten facile latuisse versionem ipsius tempore confectam prorsus credibile est. Ex hac igitur versione fluxisse non sine iure censetur versio Heracleensis quae in editione Whitii publici iuris facta est.[2] Anno 1892 detexit v. cl. Iohannes Gwynn textum integrum Apocalypsis in codice Crawfordiano.[3]

CODICES SYRIACI.

a. Versiones Curetonianae.

1. Lond. mus. Brit. Add. 14,451 (Wright. 119).
Berolini bibl. regiae Orient. Quart. 528.

saec. V, 30 × 24, membr, foll. 91, coll. 2, ll. 22—26; litterae vocales desunt; puncti diacritici, *ribūi* exceptis, raro adhibentur; interpunctio simplicissima est; hic illic lect mann serr; foll. 12—15 et 88 sunt man saec XIII, fol. 88 rescripto: *Mt* 1,1—8,22 (?) [8,23—10,31 man ser Peshitta]

[1] Hall, I. H., *Williams Manuscript. The Syrian antilegomena epistles* . . ., Baltimoriae a. 1886. ff. 8 et tabulae 17.

[2] Quod ad sermonis indolem attinet haec versio aeque atque Heracleensis plurima habet cum litteris Syriacis quae dicuntur profanis, et vetustioribus et iunioribus, communia, cum textibus biblicis pauciora; id quod neglexerunt qui has epistulas nonnisi cum versione Peshitta comparaverunt.

[3] Gwynn,, ‚A new Syriac version of the Apocalypse", in actis, *The Academy*, Londinii, die 18 Iunii anni 1892, vol. 41, p. 592 bc; textum mox publici iuris faciet v. cl. Gwynn.

10,31 (?)—23,25 *Mc* 16,17—20 *Ioh* 1,1—42? 3,5—7,37 *7,37—8,19* (Berol.) 14,10—12 15—19 21—23 26—29 *Lc* 2,48—3,16 7,33—15,22 *15,22—16,12 17,1—23* (Berol.) 17,23—24,44 [24,41—fin man ser Peshitta]; foll. 6v—8r correxit quispiam ad normam textus usitati. De textu cf supra, p. 810; fol. 88 praebet scriptura vetustior, saec. X, *Lc* 1,65—80 ex lectionario. Noli oblivisci eadem pagina Mc desinere Ioh incipere. Codex fuit saeculo fortasse decimo monachi Ḥabībai sive Ḥabīb, qui librum monasterio Mariae Deiparae dono dedit. Anno 1222 reparati sunt aliquo modo codices in monasterio illo, quo tempore sine dubio addita sunt folia illa seriora. Cf Wright, *Catalogue of Syriac Mss in the British Museum*, pars 1, Londinii a. 1870, num. cxix, p. 73, et de codice Berolinensi vol. 3, a. 1872, praefat. p. xvi.

2. Sinaiticus, monasterii s. Catharinae.

Anno 1892 mense Februario detexit photographiceque exscripsit, socia sorore domina cl. Gibson, domina clarissima doctissima Agnes Smith Lewis in monasterio s. Catharinae codicem evangeliorum Syriacorum rescriptum. Foliis 178 recognovit femina clarissima evangelia, viri cll. F. C. Burkitt et Robertus L. Bensly (eheu, morte ereptus est Bensleius vix e monte Sinai anno 1893 redux) textum Curetoniano similem esse perceperunt. Anno 1893 iterum cum amicis Sinai montem visit f. cl. Lewis et codicem accurate per quadraginta dies calamo exscripsit. Evangeliorum non desunt nisi octo circiter paginae. F. cl. Gibson catalogum codicum in monasterio Arabicorum instruxit, f. cl. Lewis, socio v. cl. I. Rendel Harris, catalogum codicum Syriacorum. Cf epistola f. cl. Lewis in actis, *The Academy*, Londinii, a. 1893, 15 Aprilis, num. 1093, p. 326b. Feminis clarissimis linguarum orientalium palaeographiaeque ut ita dicam practicae peritissimis semper gratias quam maximas habebunt scientia theologia res critica.

b. Versionis Hierosolymitanae.

1. Romae bibl. Vat. Syr. 19 olim 11.
a. 1030, 19 × 15, membr, foll. 196, coll. 2: *Evl.* Cf S. E. et I. S. Assemanus, *Bibliothecae apost. Vaticanae codicum mss catalogus*, Romae a. 1758, pars 1, tom. 2, p. 70—103. Vide supra, p. 811—813. Cf v. cl. I. P. N. Land, *Anecdota Syriaca*, vol. 4, Lugduni Batavorum a. 1875, p. 177—181 etc.; Paulus de Lagarde, „Das aramäische Evangeliar des Vatican", in actis, *Nachrichten von der königl. Gesellschaft der Wissenschaften und der Georg-Augusts-Universität zu Göttingen. Aus dem Jahre 1891*, Gottingae a. 1891, p. 140—153. Editio Lagardii postuma invenitur in libro, *Bibliothecae Syriacae a Paulo de Lagarde collectae quae ad philologiam sacram pertinent*, Gottingae a. 1892, p. 257—402; Lagardius ordinem evangeliorum sequitur.

2. Londinii mus. Brit. Add. 14664.
saec. X, 26 × 24 (?), membr, rescr (?), foll. 34 (ex evv 18): *Evl.* Cf v. cl. Landius (ut supra, p. 811, adn. 2).

3. Londinii mus. Brit. Add. 14450, fol. 14.
saec. IX, 24 × 18, membr: *Mt* 26,48—64. De hoc codice aeque ac de codice Add. 14714, fol. 140 (hodie legi non potest) cf v. cl. Landius (ut supra, p. 811, adn. 2).

4. Petropoli bibl. caes.
saec. VII et VIII, in 4, membr, rescr, foll. 129 (ex N. T. 26): fragm ex *Evv Act.* Cf Tischendorfius, *Anecdota*, a. 1855 (1861), p. 13, *Notitia*, a. 1860, p. 49, et v. cl. Landius (ut supra, p. 811, adn. 2).

5. Sinaiticus, monasterii s. Catharinae.
saec. VIII, 22.8 × 15.2, membr, foll. 2, coll. 2, ll. 16, mut: *Gal* 2,3—5.(7 f.) 12—14.17.18.24—28; ex his desunt nonnulla; supersunt litterae paucae e locis vicinis. Detexit et edidit v. cl. I. Rendel Harrisius, *Biblical fragments from mount Sinai*, Londinii a. 1890, p. xiv.xv. 65—68, num. 16.

6 et 7. Femina clarissima Lewis (ut supra, p. 826, cod. 2) narrat se in monte Sinai codicem huius versionis Hierosolymiticae detexisse, detectumque cum editione codicis Vaticani Lagardiana et cum — 7 — codice a v. cl. Harrisio anno 1892 detecto contulisse.

8. Oxon. Bodl. Syr. c. 4.
saec. VIII, 30×21.2, membr, Hebraice rescr, foll. 4 (5 cum folio ex V. T.), coll. 2, ll. 22: *Col* 4,12—18 *1 Thess* 1,1—3 4,3—15 *2 Tim* 1,10—2,7 *Tit* 1,11—2,8. Ex Aegypto Oxoniam missa sunt haec folia anno 1891. Rarius factum est ut Mishnae partes in foliis olim a Christianis usurpatis scriberentur. V. cl. G. H. Gwilliam textum edidit, *Anecdota Oxoniensia. Semitic series*, vol. 1, pars 5, Oxonii a. 1893, additis introductione et adnotationibus et tabulis 2 (3) phototypicis. Cf v. cl. E. N. Bennett, *The Academy*, Londinii a. 1893, 3 Iunii, p. 481c—482a.

---

c. Versionis Peshitta.

Lectorem non fugit, codices nonnullos Syriacos nondum a viris rei Novi Testamenti criticae peritis examinatos facile in bibliothecarum catalogis nomen Peshitta prae se sine iure ferre, unde veri simile est hac tertia serie codices non solum versionis Peshitta sed etiam aliarum versionum contineri.

(a.) Quattuor evangelia.

America.

1. (Ac 1 P 1) Novi Eboraci, in bibliotheca Seminarii theologici „Union" dicti. „Trustees of Syrian Protestant College, Beirut".

saec. IX, 27.5×18.7, membr, foll. 203, coll. 2, capp (numerationes duae), sect, (can?), lect, subscr (capp, can, miracula, parabolae, testimonia, lectt, sectt [?]): *Evv* philox vel harcl *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* pesh; desunt Mt 1,1—12,20 13,28—57 17,20—19,12 25,11—26,31 Mc 4,2—35

Lc 19,38—20,21 Ioh 8,31 (Syriace 20)—9,31 aliquid ex 1 Tim et ex 2 Tim Tit 1,10—3,15 Phm; non est quod dicam 2 Pet 2.3 Ioh Iud Ioh 7,53—8,11 1 Ioh 5,7.8 abesse. Textus videtur Philoxenianus esse. Olim monasterii alicuius in Tûr 'Abdîn. 'Abd-ul-Messiah tulit ex urbe Mardin et collegio Americano Berytensi dono dedit. Hodie Novi Eboraci repositus est. V. cl. I. H. Hall multa contulit, *Journal of the American Oriental Society*, Novo Portu, a. 1877, mense Oct., p. xvi—xix.

1a. item olim v. cl. A. L. Longi (hodie in America?). saec. X, 36.8 × 25, membr, fol. 1, coll. 2, ll. 26, sect, can, lect: *Lc* 21,30—22,17. Cf v. cl. I. H. Hall, *The Independent*, Novi Eboraci a. 1885, 20 Aug., p. 1068d. 1069a.

Anglia.

2. Comitis de Crawford MS. 1. saec. VI: *Evv.* Cf v. cl. G. H. Gwilliam (ut supra, p. 807, adn. 1), p. 54.55.

3. (Ac 2 P 2 Ac^{phlx} 7 Ap 2) Comitis de Crawford MS. 2. saec. ?: *N. T.* versionis Peshitta, additis *2 Pet 2.3 Ioh Iud* et *Apoc.* Cf v. cl. Iohannes Gwynn, „A new Syriac version of the Apocalypse", in actis, *The Academy*, Londinii die 18 Iunii anni 1892 (num. 1050), vol. 41, p. 592bc, qui Apoc publici iuris faciet; 2 Pet 2.3 Ioh Iud sunt versionis quam Pocockianam dicunt, suspicatur etiam v. cl. Gwynn Apoc eadem manu atque has epistulas versam esse.

4. (Ac 3 P 3) Cantabrigiae bibl. univ. Oo. I. 1.2 (1.2 sine I?).

saec. ?: *N. T.* excepta Apocalypsi. Cf v. cl. Gwynn, *On a Syriac MS.* (ut supra, p. 818, adn. 2), p. 6, adn.

4a. [Londinii collegii Gresham MS. Norfolcianus 493 (exstatne hodie?). *N. T.* et *Ps* Syriace. Cf *Catalogus librorum mss Angliae et Hiberniae*, Oxonii a. 1697, vol. 2, p. 83.]

5. (Ac 4 P 4) Lond. mus. Br. Rich. 7157 (Forshall. 13.). a. 768, in quarto, membr, foll. 197, coll. 2; Euth sub fin mut, capp, sect, can, harm in ima pagina, subscr

(capp, μαρτ, στίχ in Paul): *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Hebr); nonnulla suppl m ser. Scriptus, in usum fratris Iesuzacha, manu Sabar [Iesu?] in monasterio Sabar Iesu „quod est coenobium Beth Kuko, situm ad Zabum maiorem (sive Lycum, fluvium) in regione Adiabene". Olim Claudii Iacobi Rich per decem annos Bagdadi publica legatione functi, post eius mortem emptus et anno 1825 in Museo Britannico depositus. Forshallius facsimilia duo in catalogo dat.

6. (Ac 5 P 5) Lond. mus. Brit. Rich. 7158 (Forshall. 14). saec. XI, in quarto, membr, foll. 230; subscr: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Hebr); hic illic mut; sub fin tractatus de 72 ab Eusebio (?) scriptus.

7. (Ac 6 P 6) Lond. mus. Brit. Rich. 7159 (Forsh. 15). saec. XII, in quarto, chart, foll. 276; subscr: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Hebr); hic illic mut.

8. (Ac 7 P 7) Lond. mus. Brit. Rich. 7160 (Forsh. 16.) a. 1203, in quarto, membr, foll. 258, coll. 2, subscr, syn (Evl et Apl): *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Hebr). Manu Abulpharagii monachi et presbyteri, filii Abrahami, ex Amida in Mesopotamia e tribu Abusiadi, scriptus in coenobio Mar Iacobi Napheshatensi (sive „animarum") in monte sacro Edessae.

9. Lond. mus. Brit. Richianus 7161 (Forshall. 17). saec. X: *Evv;* passim mut.

10. Lond. mus. Brit. Rich. 7184 (Forshall. 43). a. 1205: *Evv* cum comm Dionysii sive Iacobi Bar Salibi episcopi Amidensis; mut. De commentario Dionysii cf Assemanus, *Bibl. Orient. Clementino-Vatic.* Romae, vol. 2, a. 1721, p. 156a—211b. Dudleius Loftus multa ex comm in Mt, comm in Mc integrum Anglice versum Dublinii annis 1672.1695 edidit.

11. Lond. mus. Brit. Rich. 7186 (Forshall. 45). saec. XIV: comm Gregorii Barhebraei in V. T. et N. T. (Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Rom—Eph); inestne textus

biblicus? Adhibuitne hunc codicem Ricardus Iones, *Textus evv. vers. simpl. Syr.* (ut supra, p. 821, adn. 2), praef. p. 10—17?

12. (Ac 8 [Evl Philox]) Lond. mus. Brit. Add. 10,967 (Forshall. 66).

saec. ? : fol. 1: *Lc* 24,39—fin et tit Ioh.

saec. ? : fol. 1: *Act* 25,23—26,22.

saec. ? : fol. 1 ex lect Philoxeniano: *Act* 10,35—43 *Col* 2,6—16 *Mt* 10,16—19.

13. (Ac 9 P 8) Lond. mus. Brit. Add. 14,470 (Wright. 63). saec. V vel VI, 23 × 14, membr, foll. 176, coll. 2, ll. 40—48; capp, lect: *Evv Paul* (Phm Hebr) *Act Iac 1 Pet 1 Ioh;* nonnulla supplevit manus saec. IX; Ioh 7,50—8,12 ex versione Heracleensi addidit manus ut videtur alia saec. IX in folio primo. Dono datus est monasterio Syrorum in deserto Abbatis Makarii. Saeculo decimo fuit in monasterio Mariae Deiparae. Cf Wright (ut supra, p. 826).

14. (Ac 10 P 9) Lond. mus. Brit. Add. 14,448 (Wright. 64). a. 699 (700), 23 × 14, membr, foll. 209, coll. 1, ll. 26—32; capp: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Hebr); desunt Mt 1,1—2,13 3,14—5,24 8,26—9,19 Phil Col 1 2 Thess 1 Tim; fol. 64 supplevit m saec. XIII; capita habet Mt 22, Mc 13, Lc 23, Ioh 20, Act—Cath 32, Paul 55, summa 165.

15. Lond. mus. Brit. Add. 14,453 (Wright. 66). saec. V vel VI, 25 × 20, membr, foll. 182, coll. 2, ll. 22—27; capp (manibus duabus), lect m ser: *Evv;* desinit Ioh 20,25.

16. Lond. mus. Brit. Add. 14,455 (Wright. 67). saec. VI, 37 × 29, membr, foll. 135, coll. 2, ll. 15—21; sect, can, harm in ima pagina, lect nonnull: *Evv;* desunt multa (cf Wright).

17. Lond. mus. Brit. Add. 17,114 (Wright. 68). saec. VI vel VII, 26 × 17, membr, foll. 61, coll. 2, ll. 30—40; capp m ser, sect et can in Mt, lect: *Evv;* multa desunt (cf Wright.); fol. 33v inest nomen Copticum.

18. Lond. mus. Brit. Add. 14,549 (Wright. 69).
saec. VI vel VII, 32×23, membr, foll. 197, coll. 2, ll. 22—26; capp m ser, sect, can, harm in ima pagina, lect, subscr: *Evv.*

19. Lond. mus. Brit. Add. 14,457 (Wright. 70).
saec. VI vel VII, 24×15, membr, foll. 200, coll. 2, ll. 25—31; sect, can, harm in ima pagina, lect, subscr: *Evv.* Fuit olim Gabrielis presbyteri e regione Mosul cui dono datus est a Lazaro (?) e provincia Ṭur-'Abdīn.

20. Lond. mus. Brit. Add. 14,458 (Wright. 71).
saec. VI vel VII, 23×15, membr, foll. 157, coll. 2, ll. 25—33; sect, can, harm in ima pagina, lect: *Evv;* desunt Mt 1,1—17 Ioh 16,31—17,21. Manu ut videtur David librarii scriptus conlatus est a Ḳashīsh, Arabo.

21. Lond. mus. Brit. Add. 17,113 (Wright. 72).
saec. VI vel VII, 32×24, membr, foll. 211, coll. 2, ll. 19—24; capp, sect, can, harm in ima pagina, lect: *Evv;* desunt Mt 1,1—5,16 10,16—12,11 12,44—14,3. Olim in monasterio Mariae Deiparae in deserto Scetensi.

22. Lond. mus. Brit. Add. 12,140 (Wright. 73).
saec. VI, 27×22, membr, foll. 196, coll. 2, ll. 23—26, lect (capp m ser Mt 84 Mc 49 Lc 88 Ioh 45): *Evv;* deest Mt 26,7—28.

23. Lond. mus. Brit. Add. 14,452 (Wright. 74).
saec. VI vel VII, 31×25, membr, foll. 152, coll. 2, ll. 28—32; capp m rec, sect, can, harm in ima pagina, lect: *Evv;* nonnulla desunt; fol. 58 rescr ex lectionario.

24. Lond. mus. Brit. Add. 12,137 (Wright. 75).
saec. VI vel VII: *Evv.*

25. Lond. mus. Brit. Add. 14,460 (Wright. 76).
a. 600, 18×12, membr, fol. 104, col. 1, ll. 30—37; capp, lect m ser: *Evv;* deest Mt 7,18—8,26.

26. Lond. mus. Brit. Add. 14,471 (Wright. 77).
a. 615, 21×14, membr, foll. 108, coll. 1, ll. 30—38; capp: *Evv.*

27. Lond. mus. Brit. Add. 14,463 (Wright. 78). saec. VII: *Evv;* nonnulla desunt.

28. Lond. mus. Brit. Add. 14,450 (Wright. 79). saec. VII, 31 × 24, membr, foll. 195, coll. 2, ll. 21—24; Eus-tab, sect, can, harm in ima pag: *Evv*; Mt mut.

29. Lond. mus. Brit. Add. 14,456 (Wright. 80). saec. VIII: *Evv;* deest Mt 8,10—9,2; margini insunt lectiones multae variae ex versione Heracleensi pariter atque ex traditione posteriore.

30. Lond. mus. Brit. Add. 17,118 (Wright. 81). saec. VIII vel IX: *Evv;* mut; Ioh paene deest.

31. Lond. mus. Brit. Add. 14,669 (Wright. 82), foll. 38—56.

saec. IX: fragmenta ex quattuor evangeliis.

32. Lond. mus. Brit. Add. 12,177 (Wright. 83). a. 1189: *Evv.* Insunt nonnulla de codicis historia.

33. Lond. mus. Brit. Add. 17,922 (Wright. 84). a. 1222 vel 1223: *Evv.*

34. Lond. mus. Brit. Add. 14,465 (Wright. 85). saec. XII: *Evv;* mut. Manu ut videtur Samuelis bar Cyriaci.

35. Lond. mus. Brit. Add. 17,983 (Wright. 86). a. 1438: *Evv* addita versione Arabica characteribus Syriacis scripta; mut.

36. Lond. mus. Brit. Add. 14,454 (Wright. 87). saec. VI vel VII: *Mt Mc Lc;* mut.

37. Lond. mus. Brit. Add. 14,451 (Wright. 88). saec. VIII: *Mt Mc Lc;* mut.

38. Lond. mus. Brit. Add. 12,141 (Wright. 89). saec. VI vel VII: *Mt Ioh;* saec. VI et VIII et XI: *Lc.*

39. Lond. mus. Brit. Add. 14,459 (Wright. 90), fol. 1—66. saec. V: *Mt Mc.* Contulit v. cl. G. H. Gwilliam, *Studia biblica* [et eccles.] [vol. 1], Oxonii a. 1885, p. 151—171.

40. Lond. mus. Brit. Add. 17,117 (Wright. 91). saec. V vel VI: *Mt Mc* 1,1—9,10.

41. Lond. mus. Brit. Add. 14,462 (Wright. 92).
saec. VI: *Mt Mc.*

42. Lond. mus. Brit. Add. 17,116 (Wright. 93).
saec. VI: *Mt Mc;* mut.

43. Lond. mus. Brit. Add. 14,461 (Wright. 94), fol. 1—107.
saec. VI: *Mt Mc.*

44. Lond. mus. Brit. Add. 17,224 (Wright. 95), fol. 58—65.
saec. XIII, chart: pauca ex *Mt Mc* cum versione Arabica.

45. (Ac 11 P 10) Lond. mus. Brit. Add. 17,115 (Wright. 96).
saec. VI: *Mt Ioh Hebr* 1,13—2,13 *Iud* 1—13 *Act* 7,30—39.

46. Lond. mus. Brit. Add. 14,467 (Wright. 97).
saec. X, 25.4 × 17, membr, foll. 15, coll. 2 (Syr-Arab), ll. 26—37; capp: fragmenta Syr-Arab ex *Mt* et *Ioh* ex codice, olim in monasterio Mariae Deiparae, quem Tischendorfius Lipsiam tulit bibliothecaeque universitatis (vide infra, p. 841, cod. 102) inseruit; cf eius *Anecd. sacr. et prof.* Lipsiae 1861, p. 65, et Gildemeisteri commentatio *De evangeliis in Arabicum e Simplici Syriaca translatis*, Bonnae a. 1865.

47. Lond. mus. Brit. Add. 17,224 (Wright. 98), foll. 43—57.
a. 1173, chart: pauca ex *Mt Ioh.*

48. Lond. mus. Brit. Add. 14,669 (Wright. 99), foll. 34—36.
saec. VI: pauca ex *Mc Lc.*

49. Lond. mus. Brit. Add. 14,466 (Wright. 100), foll. 11—17.
saec. X vel XI: pauca ex *Mc Lc.*

50. Lond. mus. Brit. Add. 14,459 (Wright. 101), foll. 67—169.
a. 530—540, 20.3 × 12.7, membr, foll. 103, col. 1, ll. 25—27: *Lc Ioh.*

51. Lond. mus. Brit. Add. 14,461 (Wright. 102), foll. 108—212.
saec. IX vel X: *Lc Ioh;* mut.

52. Lond. mus. Brit. Add. 14,669 (Wright. 103), foll. 29—33.

saec. VI vel VII: pauca ex *Mt*.

item Add. 14,669 (Wright. 104),	foll. 27.28	: saec. VII		
„ „ 14,666 („ 105),	fol. 48	: „ X		
„ „ 14,466 („ 106),	foll. 1–10	: „ XII	: ex *Mt*	
„ „ 14,666 („ 107),	fol. 47	: „ XII		
„ „ 14,669 („ 108),	„ 26	: „ XII		

„ „ 17,224 („ 109), foll. 37—42: saec. XIII, chart: ex *Mt*.

53. Lond. mus. Brit. Add. 14,464 (Wright. 110).
ante annum 583: *Mc*.

54. Lond. mus. Brit. Add. 17,224 (Wright. 111), fol. 66.
saec. XIII, chart: *Lc* 9,12—17.

55. Lond. mus. Brit. Add. 17,119 (Wright. 112).
saec. VI vel VII: *Ioh*. Olim in monasterio Silvani prope Damascum.

56. Lond. mus. Brit. Add. 14,669 (Wright. 113), fol. 37.
saec. VI: *Ioh* 9,2—21.

57. Lond. mus. Brit. Add. 14,668 (Wright. 114), foll. 30.31.
saec. IX: *Ioh* 8,34—9,14 11,16—12,3.

item Lond. mus. Brit. Add. 14,666 (Wright. 115), foll. 49.50.

saec. X vel XI: *Ioh* 18,6—19,5.

item Lond. mus. Brit. Add. 14,524 (Wright. 116), foll. 3–6.

saec. XI vel XII: *Ioh* 3,2—28 4,50—52 5,1—3.

58. (P 11) Lond. mus. Brit. Add. 17,225 (Wright. 117).
saec. XIII: *Ioh Rom;* mut.

59. (P 12) Lond. mus. Brit. Add. 14,466 (Wright. 118), foll. 18—42.

saec. XI vel XII: fragmenta ex *Ioh*. Sequuntur mandata Domini ex 4 Evv numero 99, et nonnulla ex *Paul* quaesita.

60. Oxonii Bodl. Dawk. 27.
saec. ?, in 4, membr, foll. 131: *Evv;* deest Mt 1,1—8,16. Cf Iohannes Uri, *Bibliothecae Bodleianae codicum*

mss. orientalium . . . catalogus, pars 1, Oxonii a. 1787, cod. Syr. num. 18.

61. Oxon. Bodl. Hunt. 587.
saec. ?, in 8, membr, foll. 224; capp-tab, lect, subscr, ἐξεδ.: *Evv;* foll. 1—12 et folia duo postrema supplevit m rec. Cf Urius, cod. Syr. num. 21.

62. Oxon. Bodl. Marsh. 699.
saec. ?, in 8, membr, foll. 108; lect, syn (?): *Ioh.* Videtur codex maior esse quam qui solum Ioh contineat. Cf Urius, cod. Syr. num. 23.

63. Oxon. Bodl. Pocock. 1.
saec. ?, 7.6 × 5, chart, foll. 150, characteribus minutissimis; capp-tab, lect: *Evv.* Cf Urius, cod. Syr. num. 24.

Austria.

63a. [Vindobonae bibl. caes. Orient. 258 (259 ?).
a. 1554, in ?, membr: *Evv.* Manu Mosis Meredinensis scriptus; videtur esse exemplar in editionem principem instaurandam; cf supra, p. 815—817, cf etiam Daniel de Nessel, *Catalogus* . . . Vindobonae et Norimbergae a. 1690, pars 6, p. 160.161.]

Batavia.

64. (Ac 31 P 38) Amstelodami gymnasii.
a. 1700, in 4, chart (?): *Evv Act Iac 1 Ioh 1 Pet Paul.* In India scriptus. Olim Caroli Schaafii. Cf Adlerus, *N. T. verss. Syr.* p. 31.32.

65. (Ac 32 [antilegg. Philox Ac 8] P 39) Amstelodami societatis Remonstrantium MS. 184 (Goeje 2791).
saec. ?: *Act Cath* (tres) *Paul Cath* (ceterae) *1.2 Clem.* Cf v. cl. Goeje (ut cod. 67), et v. cl. Gwynn, *On a Syriac MS* (ut supra, p. 818, adn. 4), p. 45.46.

66. Amstelodami societatis Remonstrantium MS. 185 (Goeje 2792).
a. 1596: *Evv* Syriace et Arabice, utraque versio litt Syriacis. Versio Arabica similis illi in cod [Leid 223].

67. (Ac 33 P 41) Lugd. Bat. bibl. acad. MS. Orient. 1198 (Goeje 2344).

vol. 1: saec. XII vel XIII, chart: *Evv.* Ad finem addita sunt nonnulla liturgica.

vol. 2: a. 1188, chart: *Act Iac Pet Ioh Paul.* Hos duos tomos detulit Postellus Constantinopoli Venetias anno 1550, impensis Danielis Bombergi. Bombergus „procuratione Plantini Colonia Antwerpiam" detulit in biblia polyglotta regia adornanda. Ex hoc codice conlegit Raphelengius lectiones varias (vide supra, p. 817). Cf v. cl. M. I. de Goeje, *Catalogus codicum orientalium bibliothecae academicae Lugd.-Bat.* vol. 5, Lugd.-Bat. a. 1873.

68. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. Orient. 1204 (Goeje 2349). saec. ?: *Evv.* „Manu Nestoriana in ripa Malabarica descripta et ante annum 1724 ex insula Taprobane in Hollandiam advecta". Ex dono Wolpherdi Senguerdii. Cf H. E. Weijers in libro *Orientalia*, Lugduni Batavorum, vol. 1 (a. 1840), p. 314.

69. (Ac 34 P 42) Lugd. Bat. bibl. acad. MS. Orient. 1212 (Goeje 2350).

saec. XVIII ineuntis, chart, voll. 2: *Evv Act Cath* (tres) *Paul* (Phm Heb). Cf Weijers (ut cod. 68), p. 322. 323.

Gallia.

70. (Ac 35 P 43) Paris. bibl. nat. Syr. 18 (Zotenberg. 28). saec. X vel XI, in 8, membr, fol. 222: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.* Cf v. cl. Hermannus Zotenberg, *Catalogues des mss syriaques et sabéens (mandaïtes) de la bibliothèque nationale,* Parisiis [a. 1874].

71. (Ac 36 P 44) Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 27 (Zot. 29). saec. XII, in 8, membr, foll. 195, mut: *Evv Act Cath septem Paul* (Phm Heb).

72. (Ac 37 P 45) Paris. bibl. nat. Syr. 13 (Zot. 30). a. 1198, in 4, membr, foll. 246; pict, syn, mut: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.*

73. (Ac 38 P 46) Paris. bibl. nat. Syr. 14 (Zot. 31). a. 1203, in 4, membr, foll. 243: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Heb).

74. (Ac 39 P 47) Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 101 (Zot. 32). a. 1218, in 4, membr, foll. 216: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.* Cf Georgius Henricus Aug. Ewald, *Abhandlungen zur orientalischen und biblischen Literatur*, pars 1, Gottingae a. 1832, p. 53—129, praesertim p. 56.

75. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 5 (Zot. 33). saecc. VI et XII, in 4, membr, foll. 126; Carp, Eus-tab, mut: *Evv.* Adlerus *N. T. verss. Syrr.*, p. 14.15.

76. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 91 (Zot. 34). saec. VII, in 4, membr (et chart), foll. 138: *Mt Mc Lc;* sub finem exstat Ioh 12,30—21,25 ut videtur alia manu.

77. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 43 (Zot. 35). a. 1002, in 8, membr, foll. 214: *Evv.*

78. Paris. bibl. nat. Syr. 15 (Zot. 36). saec. X, in 4, membr, foll. 110: *Evv.* Cf Ewald (ut cod. 74), p. 56.

79. Paris. bibl. nat. Syr. 21 (Zot. 37). saec. XII, in 8, membr, foll. 108; harm in ima pag: *Mc* 3,21—*Lc*—*Ioh* 4,12.

80. Paris. bibl. nat. Syr. 26 (Zot. 38). saec. XII, in 8, membr, foll. 119; syn, mut: *Evv.*

81. Paris. bibl. nat. Syr. 19 (Zot. 39). a. 1190, in 8, membr, foll. 265: *Evv.*

82. Paris. bibl. nat. Syr. 24 (Zot. 40). a. 1191, in 8, membr, foll. 232; syn, pict: *Evv.*

83. Paris. bibl. nat. Syr. 25 (Zot. 41). a. 1195, in 8, membr, foll. 179; syn, pict: *Evv.*

84. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 4 (Zot. 42). a. 1226, in 4, chart, foll. 339: *Evv* Syr-Arab.

85. Paris. bibl. nat. Syr. 16 (Zot. 43). a. 1494, in 4, chart, foll. 240; syn: *Evv.*

86. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 53 (Zot. 45). saec. XVII vel XVIII, in 8, chart, foll. 259: *Evv.* Cf praeterea Parisiis bibl. nat. Suppl. Syr. 79 (Zotenberg

1—5): a. 1695: *Biblia*, ut videtur ex polyglottis Paris. (cf supra, p. 220) exscripta; — Syr. 17 (Zot. 44): a. 1521 Romae: *Evv* Syr-Lat; — item Paris. bibl. nat. Syr. 31 (Zot. 60): a. 1582, in 8, chart, foll. 9: frag *Cath* (septem) et *Ioh* 7,53—8,11 (ex impressis?); — item hymni Novi Testamenti Syr. 6 (Zot. 13); Suppl. Syr. 89 (Zot. 14) anni 1515; Syr. 10 (Zot. 16); Syr. 9 (Zot. 19); Suppl. Syr. 60 (Zot. 20) anni 1518; Suppl. Syr. 62 (Zot. 21); Syr. 7 (Zot. 23).

Germania.

87. Berolini bibl. reg. Diez. A. Oct. 175.
saec. XI vel XII, in 8, membr, foll. 224; lect: *Evv.*

88. (Ac49 P48) Berolini bibl. reg. Orient. Fol. 355.
a. 1591, in fol, chart, foll. 227; lect: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Heb). Non inest pericope de adultera neque 1 Ioh 5,7.8. Legit Hebr 2,9 χωρὶσ ϑεοῦ pro ϑεόσ. Helmuth de Moltke, inlustris ille dux, codicem prope urbem Sayd Bey Kalessi, quae prope abest ab urbe Diesireh ad flumen Tigrim, anno 1838 inventum Berolinum adtulit. Cf Eduardus Sachau, *Kurzes Verzeichniss der Sachau'schen Sammlung syrischer Handschriften. Nebst Uebersicht des alten Bestandes.* Berolini a. 1885, p. XII—XIX, et p. 28, num. 5.

89. Berolini bibl. reg. Peterm. I, 22.
a. 1764, in fol?, chart, foll. 248: *Evv* Syr-Arab cum comm. In oppido Bethlehem scriptus.

90. (Ac50 P49) Berolini bibl. reg. Sachau 6.
saec. ? (vet), membr: *N. T.* mut.

91. (Ac51 P50) Berolini bibl. reg. Sachau 24.
saec. X, chart: *N. T.*

92. Berol. bibl. reg. Sachau 89.
a. 1593; lect: *Evv.*

93. Berol. bibl. reg. Sachau 104: *Evv* (Evl?) Syr-Arab.

94. Berol. bibl. reg. Sachau 141.
saec. XII: *Evv* (Evl?).

95. Berol. bibl. reg. Sachau 218.
a. 1847: *Evv;* insunt alia multa theologica.

96. Berol. bibl. reg. Sachau 235.
saec. XV: *Evv* (Evl?).

97. Berol. bibl. reg. Sachau 301.
saec.? (vet): *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.*

98. Berol. bibl. reg. Sachau 316.
saec.? (vet): *Evv* (Evl?).

99. Erlangae bibl. universitatis MS. 19 olim 16.
saec. VIII vel IX, in 4, membr, foll. 186: *Evv;* Ioh 11,47—21,25 supplevit quidam in chartis anno 1246, quo tempore codex Pauli monachi Turabdinensis fuit. Iacobus Fetzer anno 1622 codicem Damasci emit, anno 1630 universitati Altdorfianae legavit. Cf Iohannes Conradus Irmischer, *Diplomatische Beschreibung der MSS, welche sich in der königlichen Bibliothek zu Erlangen befinden,* Erlangae a. 1829, p. 194—197; et *Handschriften-Katalog*... Francofurti ad Moenum et Erlangae, a. 1852, p. 4.5. Adlerus laudat, p. 15.16.

100. Gothae bibl. ducalis MS. Arab. 1707[d].
saec.? (vet), 25 × 17.5, chart?, foll. $3^1/_2$: frag ex *Mt* et *Mc* Syr-Arab. Cf Guil. Pertsch, *Die arabischen Handschriften ... zu Gotha,* Gothae, vol. 4 (a. 1883), p. 531, num. 2850.

101. Guelferbyti bibl. ducalis 3.1.300. Augusteus fol. (Heinemann. 2045).

a. 634, 36 × 28.5, membr, foll. 288, coll. 2: *Evv.* Teste Athanasio Kirchero consentit textus cum textu in bibliis polyglottis Antverpiensibus. Prope Damascum (in monasterio s. Sabae in vico Bethali?) scriptus. A. 1666 dono dedit Kircherus codicem duci Augusto. Napoleon codicem Parisios adportavit. Cf Otto de Heinemann, *Die Handschriften der herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel, II. Die Augusteischen Handschriften, I.* Guelferbyti a. 1890, p. 186—188; et Fridericus Adolfus Ebert, apud Henr. Orthob.

Fleischerum, *Catalogus codd. mss. orient. bibl. reg. Dresdensis*, Lipsiae a. 1831, p. 76a—77a (ubi signatur hic codex Guelferb. Orient. 2). Brunsius descripsit hunc codicem in actis, *Annales litterarii Helmstadienses*, Helmstadiae a. 1782, vol. 2, p. 1, et apud Eichhornium, *Repertorium für biblische und morgenländische Litteratur*, pars 15, Lipsiae a. 1784, p. 153—168, pars 16, a. 1785, p. 107—117.

102. Lipsiae bibl. univ. cod. Tischendorfianus 12. saec. X vel XI, in 4, membr, foll. 140, coll. 2 Syr.-Arab: *Evv* Syr-Arab; deest Mt pars prior Ioh pars posterior; foll. 15 ex hoc codice Londinii sunt (vide supra, p. 834, cod. 46). Cf Tischendorfius, *Serapeum*, Lipsiae a. 1847, num. 4, p. 70.71 (sub num. 19), et *Anecdota*, a. 1855 (et. 1861), p. 65.66.

103. Monaci bibl. reg. cod. Syr. 3 (orient. 62). saec.?, 28×20, foll. 207, coll. 2 ut videtur, ll. 21: *Evv;* Ioh 21,20^{b}—25 excidit. V. cl. Iosephus Schönfelder codicem descripsit in libro *Verzeichniss der orientalischen Handschriften der k. Hof- und Staatsbibliothek in München*, Monaci a. 1875, p. 110—111. Non dicitur eum e libris Widmanstadii esse.

Helvetia.

104. (Ac 53 P 52 [Apoc?]) Genevae bibl. urbis 13. saec.? (non vet), in 12, chart: *N. T.* Cf Iohannes Senebier, *Catalogue . . . des MSS . . . dans la bibl. de la ville . . . de Genève*, Genevae a. 1729.

105. Genevae bibl. urbis 14. saec.?, in 4, chart: *Evv.*

Italia.

106. Florentiae Laur. I. 56 (Assem. 1). (a. 586?), in fol, membr, fol. 292; Carp, Eus-tab, (capp, lect, syn man saec. XII), sect, harm in ima pagina, subscr, *μαρτ*: *Evv*; deest Mt 1,1—23. Scriptus manu Rabulae calligraphi in monasterio s. Iohannis in oppido Mesopotamiae Zagba (Beth Zagba); conferendus est

de subscriptione et anno Adlerus, *N. T. verss. Syrr.* p. 11—13, cum tabula. Fuit saeculo circiter undecimo in monasterio s. Mariae de Maiphuc in provincia Botrensi, deinde in monasterio s. Mariae de Kannubin ubi permansit usque ad annum 1497. Cf Steph. Evodius Assemanus (et Anton. Franciscus Gorius), *Bibliothecae Mediceae Laurentianae et Palatinae codicum mms* (sic) *orientalium catalogus*, Florentiae a. 1742, p. 1—25 et tabulae 26 pictae; cf etiam Ant. Mar. Biscionius, *Bibl. Med.-Laur. catalogus Tomus 1: codd. orient. complectens*, Florent. a. 1752, p. 169—199 cum tabulis 26. Ex nomine Longino litteris uncialibus Graecis in tabula crucifixionis scripto concludere licet pictorem vel tabularum picturarum exemplar originem a Graeco duxisse.

107. Florentiae Laur. I. 58 (Assem. 2).
saec. VIII; Carp, Eus-tab, sect, can, lect, syn: *Evv.* Fuit olim in monasterio Hardin dioecesis Tripolitanae, tum in monasterio s. Mariae in Janoch, demum in monasterio s. Mariae de Kannubin. Cf v. cl. G. H. Gwilliam, *Studia bibl. et eccl.*, Oxon. a. 1890, vol. 2, p. 241—272 cum facs.

108. Flor. Palat. Med. 31: cod. vetus chart: *Mt Mc* 1—4.

109. Romae Vat. Syr. 12 olim Nitriensis 1.
a. 548, in fol, membr, foll. 204; harm ima in pagina, sect, can, subscr: *Evv.* Scriptus Edessae in Mesopotamia cura Eusebii in usum monasterii s. Thomae, compactus anno 718 et iterum a. 728. Fuit anno 1081 monasterii Scetensis s. Mariae. Cf Ioseph Simonius Assemanus, *Bibliotheca orientalis Clementino-Vaticana*, Romae vol. 1 a. 1719, vol. 2 a. 1721, vol. 3, pars 1 a. 1725, vol. 3, pars 2 a. 1728. Cf etiam S. E. et I. S. Assemanus, *Bibliothecae apost. Vaticanae codicum mss catalogus*, Romae a. 1758, pars 1, tom. 2, p. 27—35; — Iac. Georg. Christianus Adler, *Novi Test. verss. Syrr.* Hafniae a. 1789, p. 3—10 cum tabula.

110. Romae Vat. Syr. 13 olim Nitriensis 2.
a. 736, in fol, membr, foll. 338; (capp man ser), harm ima in pagina, sect, can, subscr: *Evv.* Scriptus

manu Iohannis in castro Urema, emendatus a Georgio episcopo. Fuit Abrahae episcopi Hadetensis, deinde Lazari presbyteri et monachi Tur-Abdinensis ex oppido Beth-Manhem, qui anno 1211 codicem denuo compegit et Scetensi monasterio dono dedit. Cf Assem. *Bibl. ap. Vat. . . . catalogus*, pars 1, tom. 2, p. 36—47; Adler, p. 10.11. Estne hic Lazarus idem atque ille iam supra, p. 832, cod. 19, nominatus?

111. Romae Vat. Syr. 14 olim 18.
a. 956, in 8, membr, foll. 196: *Evv.* Cf Assem. *Bibl. ap. Vat. . . . catalogus*, pars 1, tom. 2, p. 47—49.

111a. [Romae Vat. Syr. 15 olim 8.
a. 1519, in fol, chart, foll. 180; lect: *Evv.* Romae scriptus. Cf Assem. *Bibl. ap. Vat. . . . cat.* pars 1, tom. 2, p. 49—59.]

112. (Ac 54 P 53) Romae Vat. Syr. 16 olim 10.
saec. XIII, in 4, chart, foll. 285: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Hebr). Prope Mosul scriptus. Cf Assem. *Bibl. ap. Vat. . . . cat.* pars 1, tom. 2, p. 59—61, et Adlerus, *N. T. verss. Syrr.* p. 20—23 cum tabula.

113. (Ac 55 P 54) Romae Vat. Syr. 17 olim 9.
a. 1510, in 8, chart, foll. 478: *Evv Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm' Hebr). In India scriptus. Cf Assemanus, *Bibl. ap. Vat. . . . catalogus*, p. 61—64, et Adler, p. 24.25 cum facsimili.

114. Romae Vat. Syr. 269.
saec. XIII?, in fol, chart, foll. 308, coll. 2, Syr-Arab; syn: *Evv* Syr-Arab. Olim Assem. 12.

115. Romae Vat. Syr. 270.
a. 1452, in fol, chart, foll. 455, coll. 2 Syr-Arab; syn: *Evv* Syr-Arab [litteris Syriacis]. In oppido Adris in monte Libano sito scriptus. Olim Assem. 13.

116. Romae Vat. Syr. 273.
saec. VII, in 4, membr, foll. 120: *Evv.* Desunt Ioh 8,1—11 et Lc 22,17.18. Olim Assem. 16.

117. Romae Vat. Syr. 274.
saec. X, in 8, membr, foll. 300; syn: *Evv;* desunt *adult* et Lc 22,17.18. Olim Assemani 17.

118. Rom. Vat. Syr. 407.
a. 1475, in fol, chart, foll. 461, coll. 2 Syr-Arab; syn: *Evv* Syr-Arab (Arab litt syr). Olim Assem. 150.

Vix adferendi sunt MS. 447 Assem. 190 (*Apoc*) Romae a. 1590 scriptus, et MS. 455 Assem. 198 saec. XV qui hodie desideratur.

Suecia.

119. olim Benzelii 7 (hodie Upsaliae?)
saec. ?, in 12, membr, foll. 225; capp Mt 74 vel 22, Mc 40 vel 13, Lc 72 vel 23, Ioh 48 vel 20: *Evv.* Cum codicibus Syriacis Damasci servatis conlatus est. Cf Carolus Aurivillius, *Recensio codicum mss. ab Henrico Benzelio archiep. Upsaliensi in oriente collectorum, quos eius post fata, in bibliotheca sua instructissima servabat Laurentius Benzelstjerna, episcopus olim Arosiensis,* Upsaliae a. 1802.

120. Benzelii 8.
saec. ?, in 8, chart, foll. 240, coll. 2; capp, sect, miracula, parabolae: *Evv.* Valde a textu typis expresso differt.

Russia.

121. Petropoli bibl. caes. Orient. 619.
a. 1518, in 4, membr?, foll. 113: *Evv.* Textus cum Gutbiriano anni 1664 consentit. Scriptus Romae manu Eliae bar Abrahami. Olim Dobrowskii. Cf *Catalogue des manuscrits . . . orientaux de la bibliothèque impériale de St. Pétersbourg,* Petropoli a. 1852, p. 560—561. De Elia cf S. E. et I. S. Assemanus, *Bibl. apostolicae Vaticanae codd. mss catal.* Romae a. 1758, pars 1, vol. 2, p. 57, num. 15 et p. 23, num. 9.

122. Petropoli bibl. caes.
saec. ?, in fol, membr, foll. 43: fragm ex *Mt Mc Lc.* Cf Tischendorfius, *Notitia,* a. 1860, p. 65 (IV, 2).

(b.) Actus et Epistulae Catholicae.

1. (Evv 1 P 1): *Act Cath.* **2.** (Evv 3 P 2 Apoc 2): *Act* Pesh *Cath* Philox. **3.** (Evv 4 P 3): *Act Cath.* **4.** (Evv 5 P 4): *Act Cath.* **5.** (Evv 6 P 5): *Act Cath.* **6.** (Evv 7 P 6): *Act Cath.* **7.** (Evv 8 P 7): *Act Cath.* **8.** (Evv 12): *Act.* **9.** (Evv 13 P 8): *Act Cath.* **10.** (Evv 14 P 9): *Act Cath.* **11.** (Evv 45 P 10): *Act Cath.*

America.

12. (P 13) Uticae in provincia Novo Eboraco, v. cl. Roberti S. Williams.

a. 1471, 26.2 × 18.7, chart, foll. 151 (152), coll. 2 (21×5.6, 2 coll. = 12.5), ll. 25; prol (ex Greg Bar Hebr), capp, lect (Act Cath una serie, Paul una serie), subscr, syn, men, scholl margg: *Act Cath* (epp septem) *Paul* (Phm Heb) pesh (antilegomena philox?). Sub fin sunt versus 132 in honorem trinitatis ut videtur a librario quodam ex Christianis sancti Thomae in provincia Malabar, ipso tamen eo tempore in Syria degente, scripti. Vetus codex, a librario illo illis versibus ornatus, erat Suleimân cuiusdam in castello Husn Kîfa ad flumen Tigrim quo in oppido exscriptus est codex hic ex illo impensis Davidis Syriaci ex urbe Homs. Guilelmus Fridericus Williams, Americanus in urbe Mardin verbi divini apostolus, codicem in Americam tulit. V. cl. I. H. Hall accurate examinavit, multa contulit, *American Oriental Society*, a. 1884, mense Octobri, p. xviii—xxi, et „A Syriac MS with the antilegomena epistles“ in actis *Journ. of the soc. of bibl. lit. and exeg. June-Dec. 1884*, Bostoniae, [a. 1885], p. 37—49.

Anglia.

13. (P 14) Lond. mus. Brit. Richianus 7162 (Forshall. 18). saec. XIV: *Act Cath* septem *Paul* (Phm Hebr). Manu Abrahami cuiusdam scriptus.

14. (P 15 Apoc 4) Lond. mus. Brit. Rich. 7185 (Forshall. 44). saec. XIV: *Apoc Act Cath* (septem) *Paul* (Phm Hebr) cum comm Dionysii.

15. (P 16 Ac phlx 10) Lond. mus. Brit. Add. 14,474 (Wright. 121). saec. IX; capp, lect: *Paul* (Phm Hebr) *Cath* [Iac 2 Pet ex vers Heracl] 1 Pet 2.3 Ioh Iud [1 Ioh Heracl]: patristica.

16. (P 17) Lond. mus. Brit. Add. 14,680 (Wright. 122). saec. XII vel XIII; capp in Act Cath 32, in Paul (54); lect: *Act Iac 1Pet 1Ioh Paul* (Phm Hebr ut videtur). Basilius quidam anno 1256 venum dedit.

17. (P 18) Lond. mus. Brit. Add. 14,681 (Wright. 123). saec. XII vel XIII; capp in Act 32, in Paul (50); capp Coptica in Act 48 Iac 7 1 Pet 8 1 Ioh 5 2 Pet 3; (lect, syn, lectt varr m ser): *Act Iac 1 Pet 1 Ioh 2.3 Ioh 2 Pet* (Jud excidit), *Paul* (Phm Hebr ud vid); mut.

18. Lond. mus. Brit. Add. 17,226 (Wright. 124). saec. XIII vel XIV: *Act* 23,15 — fin *Iac 1 Pet 1 Ioh 2 Pet 2.3 Ioh Iud* mut.

19. Lond.mus.Brit.Add.14,473 (Wright.125), foll.1—139. saec.VI: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh*; foll. 8 suppl m saec. XIII.

20. Lond. mus. Brit. Add. 17,120 (Wright. 126). saec.VI: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh.*

21. Lond. mus. Brit. Add. 17,121 (Wright. 127). saec.VI; lect, syn: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh.*

22. Lond. mus. Brit. Add. 14,472 (Wright. 128). saec. VI vel VII: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh.* Anno 624 femina quaedam pretio 12 karat (*κεράτια*) emit emptumque ecclesiae Gādaltā (Godola?) dono dedit.

23. Lond. mus. Brit. Add. 18,812 (Wright. 129). saec.VI vel VII: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh.*

24. Lond. mus. Brit. Add. 14,738 (Wright. 130), foll. 6.7. saec. XIII: *Act* 12,20—13,5.

25. Lond.mus.Brit.Add.17,228 (Wright.131), foll.38—64. saec. XIII: *Iac 1 Pet 1 Ioh.*

26. Lond. mus. Brit. Add. 14,473 (Wright. 132), foll. 140—148.
saec. XI: *2 Pet 2.3 Ioh Iud.* Manu Lazari scriptus.

27. (P 51) est Evv Heracl. 7: *Act Cath.*

28. Oxonii Bodl. A. 2909.126.
saec. ?, in 4, chart, foll. 142, coll. 2; lect, syn: *Act Cath.* Cf Iohannes Uri, *Bibliothecae Bodleianae codicum mss. orientalium . . . catalogus*, pars 1, Oxonii a. 1787, cod. Syr. num. 19.

29. (P 52) Oxonii Bodl. Dawk. 23.
saec. ?, in 4, chart, foll. 16 (?); lect: *1 Ioh Iud Act Paul.* Cf Urius, cod. Syr. num. 17.

30. Oxonii Bodl. Pocock. 280.
saec. ?, in 4, chart: *2 Pet 2.3 Ioh Iud* litteris Hebraicis; sequuntur varia profana. Cf Urius, num. 78.

Batavia.

31. (Evv 64 P 38): *Act Cath.* **32.** (Evv 65 Act philoxen 8 Paul 39).

33. (Evv 67 P 39): *Act Cath.* **34.** (Evv 69 P 40): *Act Cath.*

Gallia.

35. (Evv 70 P 41): *Act Cath.* **36.** (Evv 71 P 42): *Act Cath.*

37. (Evv 72 P 43): *Act Cath.* **38.** (Evv 73 P 44): *Act Cath.*

39. (Evv 74 P 45): *Act Cath.*

40. (P 53) Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 36 (Zot. 46).
a. 1218, in 8, membr, foll. 190: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Heb).

41. (P 54) Paris. bibl. nat. Syr. 27 (Zot. 47).
a. 1398, in 8, chart, foll. 208; syn: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.*

42. (P 55) Paris. bibl. nat. Syr. 28 (Zot. 48).
a. 1493, in 8, chart, foll. 222; syn: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.*

43. (P 56) Paris. bibl. nat. Syr. 29 (Zot. 49).
a. 1502, in 8, chart, foll. 226; syn: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.*

Germania.

44. (P 57) Berolini bibl. reg. Diez. A. Quart. 105.
a. 1275, in 4, chart, foll. 170; lect: *Act Epp.*

45. (P 58) Berolini bibl. reg. Sachau 3.
saec. ? (vet), in ?, membr: *Act* (*Iac 1 Pet 1 Ioh?*) *Paul* (Phm Heb).

46. Berolini bibl. reg. Sachau 18.
vetustiss., membr: *Act Iac 1 Pet.*

47. (P 59) Berol. bibl. reg. Sachau 84.
saec. XIV—XV; lect: *Act Epp.*

48. (P 60) Berol. bibl. reg. Sachau 201.
saec. ? (vet), membr: *Act Paul.*

49. (Evv 88 P 48): *Act Cath.* 50. (Evv 90 P 49): *Act Cath.*

51. (Evv 91 P 50): *Act Cath.*

52. (P 61) Monaci bibl. reg. cod. Syr. 8 (Quatremère).
saec. VI, 26 × 18, foll. 61, ll. 35—38; capp-tab, titl, *μαρτ*, subscr, lect: *Act* 21,39—22,25 28,11—31 (*στίχοι* 4149) *Iac* 1,1.2 *1 Cor* 9,17—16,22 *2 Cor Gal Eph* (deest 4,29—5,32) *Phil Col 1.2 Thess 1 Tim* 1,1—4 2,14—6,21 *2 Tim Tit Phil* 1—9 *Hebr* 5,4—10,1. Cf Schönfeld (ut supra, p. 841, cod. 103) p. 115.116.

Helvetia.

53. (Evv 104 P 62): *Act Cath.*

Italia.

54. (Evv 112 P 63): *Act Cath.* 55. (Evv 113 P 64): *Act Cath.*

56. (P 65) Romae Vat. Syr. 275.
a. 1192, in 4, membr, foll. 127: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Rom 1? (2?) Cor Col 1? (2?) Thess.* Scriptus „in monasterio s. Abrahami in regione Hacharitarum". Olim Assem. 18.

57. (P 66) Romae Vat. Syr. 276.
a. 1536, in fol, chart, foll. 259; syn: *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul.* Olim Assem. 19.

58. (P 67) Romae Vat. Syr. 277.
saec. XV, in fol, chart, foll. 111; lect: *Cath* (septem) *Paul.* Olim Assem. 20.

(c.) Epistulae Paulinae.

1. (Evv 1 Ac 1). **2.** (Evv 3 Ac 2 Ac philox 7 Ap 2). **3.** (Evv 4 Ac 3). **4.** (Evv 5 Ac 4). **5.** (Evv 6 A 5). **6.** (Evv 7 Ac 6). **7.** (Evv 8 Ac 7). **8.** (Evv 13 Ac 9). **9.** (Evv 14 Ac 10). **10.** (Evv 45 Ac 11). **11.** (Evv 58). **12.** (Evv 59). **13.** (Act 12). **14.** (Act 13). **15.** (Act 14 Ap 4). **16.** (Act 15 Ac philox 10). **17.** (Act 16). **18.** (Act 17).

Anglia.

19. Lond. mus. Brit. Add. 14,476 (Wright. 133). saec. V vel VI; Rom habet capp 21: *Paul* (Phm Hebr).

20. Lond. mus. Brit. Add. 14,480 (Wright. 134). saec. V vel VI; capp, subscr: *Paul* (Phm Hebr).

21. Lond. mus. Brit. Add. 14,479 (Wright. 135). a. 534, 22×13, membr, foll. 101: *Paul* (Phm Hebr). Scriptus impensis cuiusdam ex oppido Bĕ-'Aital in provincia Ḥimṣ in usum monasterii cuiusdam Edessae.

22. Lond. mus. Brit. Add. 14,475 (Wright. 136). saec. VI; lect: *Paul* (Phm Hebr).

23. Lond. mus. Brit. Add. 17,122 (Wright. 137). saec. VI; lect: *Paul* (Phm Hebr); hic illic mut.

24. Lond. mus. Brit. Add. 14,477 (Wright. 138). saec. VI vel VII; lect, subscr: *Paul* (Phm Hebr).

25. Lond. mus. Brit. Add. 14,481 (Wright. 139). saec. VI vel VII; lect: *Paul* (Phm Hebr); mut passim.

26. Lond. mus. Brit. Add. 14,669, foll. 57—59 (Wright. 140). saec. VI vel VII: *2 Cor* 7,1—14 *1 Tim* 2,5—3,9 *Hebr* 11,9—27.

27. Lond. mus. Brit. Add. 14,478 (Wright. 141). a. 622: *Paul* (Phm Hebr); foll. 4 suppl m saec. XIII. Scriptus in usum Iohannis bar Sergii ex oppido Ḥalūgā in provincia Serug, cui stetit 14 „karat".

28. Lond. mus. Brit. Add. 14,666, fol. 56 (Wright. 142). a. 682: *Hebr* 12,28—13,25.

29. Lond. mus. Brit. Add. 14,468, foll. 1—20 (Wright. 143). saec. VII: fragm ex *Rom 1. 2 Cor.*

30. Lond. mus. Brit. Add. 14,666, foll. 51—55 (Wright. 144). saec. VII vel VIII: *2 Cor* 6,2—16 8,5—10,15.

31. Lond. mus. Brit. Add. 17,123 (Wright. 145). saec. IX vel X: *Paul* (Phm Hebr).

32. Lond. mus. Brit. Add. 14,468, foll. 21—33 (Wright. 146). saec. X vel XI: fragm ex *2 Cor Gal.*

33. Lond. mus. Brit. Add. 17,227 (Wright. 147). a. 1254: *Paul* (Phm Hebr). Scriptus in monasterio Iohannis minoris (Abbā Yuḥannān Zĕ'ūrā) in deserto Scetensi manu monachi Persici ex oppido Sigistan nomine Behnām, qui codicem monasterio Mariae Deiparae dono dedit.

34. Lond. mus. Brit. Add. 17,224, foll. 67—70 (Wright. 148). saec. XIII: *Rom* 1,1—4,16.
it. foll. 71.72 (Wr. 149): s. XIII: *Rom* 5,12—6,22.
it. foll. 73.74 (Wr. 151): s. XIII: *Hebr* 12,5—13,25.

35. Lond. mus. Brit. Add. 14,691, foll. 110–114 (Wr. 150). saec. XIII: *Rom* 15,14—33 *1 Cor* 2,4—5,10.
item Add. 14,738, foll. 8.9 (Wright. 152). saec. XIII vel XIV: *Hebr* 12,13—13,19.

36. Lond. mus. Brit. Add. 17,228, foll. 1—37 (Wright. 153). saec. XIII: excerpta ex *1 Cor — Tit Hebr Iac 1 Pet.*

37. Oxon. Bodl. Marsh. 86. saec. ?, in 4, chart, foll. 108, text litt rubr comm litt nigr: *Paul* cum comm. Cf Urius (ut supra, p. 836, cod. 60), cod. Syr. num. 20.

Batavia. 38. (Evv 64 Ac 31). **39.** (Evv 65 Ac philox 8).

Gallia.

40. Paris. bibl. nat. Syr. 30 (Zot. 50). a. 1187, in 8, chart, foll. 214: *Paul* Syr-Arab.

41. (Evv 67 Ac 33). **42.** (Evv 69 Ac 34). **43.** (Evv 70 Ac 35). **44.** (Evv 71 Ac 36). **45.** (Evv 72 Ac 37). **46.** (Evv 73 Ac 38). **47.** Evv 74 Ac 39). **48.** (Evv 88 Ac 49). **49.** (Evv 90 Ac 50). **50.** (Evv 91 Ac 51). **51.** (Evv heracl 7 Ac pesh 27). **52.** (Ac 29). **53.** (Ac 40). **54.** (Ac 41). **55.** (Ac 42). **56.** (Ac 43).

Germania.

57. (Ac 44). **58.** (Ac 45). **59.** (Ac 47). **60.** (Ac 48). **61.** (Ac 52).

Helvetia. **62.** (Evv 104 Ac 53).

Italia.

63. (Evv 112 Ac 54). **64.** (Evv 113 Ac 55). **65.** (Ac 56). **66.** (Ac 57). **67.** (Ac 58).

(d.) Lectionaria.

Lectionaria Syriaca incipiunt inde a die festo Epiphaniae, desinunt dominica mortuorum. Pleraque nihil exhibent nisi lectiones in dies dominicales, quibus adiunguntur interdum lectiones in dies feriales per tempus ieiuniorum et per hebdomadem resurrectionis. Lectionaria quae festalibus solis diebus inserviunt incipiunt inde ab adnuntiatione Zachariae vel virginis, nativitate Iohannis, nativitate Iesu. Saepius praeterea quam in lectionariis Graecis coniunguntur uno libro lectiones ex Vetere Testamento cum lectionibus ex Novi Testamenti parte posteriore. Cf de lectionariis in Museo Britannico Forshalliani catalogi 24 (Rich. 7168, pauca ex N. T.), 25 (Rich. 7169; conferas quaeso, si scire vis qui loci in ecclesia Syriaca saeculo duodecimo publice lecti sint), 26 (Rich. 7170), 28 (Rich. 7172), 29 (Rich. 7173, e monasterio Mar Gabrielis prope Mosul), 30 (Rich. 7174, e provincia Mosul), 31 (Rich. 7175, anno 1574 scriptus), 32 (Rich. 7176, cum versione Arabica, anno 1683 scriptus); — 25.26.28 sunt Iacobitarum, 24.29.30.31.32 Nestorianorum; e versione Philoxeniana Forshall. 27 (Richian. 7171, anno 1173 scriptus) Iacobitarum. — Adeundi sunt praeterea Flor. Laur. I. 11; Rom. Vat. Syr. 19 olim 11 (Assem. *Bibl. ap. Vat. . . . cat.* pars 1, tom. 2, p. 70—103), 20 olim 64 *Evl* Melchitarum, anni 1215 (Assem. p. 103—136), 21 olim 41 *Apl* anni 1041 (Assem. p. 136—174), 22 olim 12 *Apl* anni 1301 (Assem. p. 174—188), 23 *Apl* Syr-Arab (Assem. p. 188—195); *cf* 35 (Heracl),

36 (Evv Heracl et Paul Pesh) et missalia 25.26.28.29.31. 32.33.34; Assem. vol. 1, p. 582a, num. 5 Syr, et num. 6 Syr-Arab, et p. 616a, num. 41; 278 olim Assem. 21, 279 olim Assem. 22, 280 olim Assem. 23, 281 olim Assem. 24, 352 olim Assem. 95, 445 olim Assem. 188. — Hauniae bibl. reg. Syr.-Arab. 1: iuxta ritum Graecorum. – Novi Eboraci v. cl. Isaaci H. Hall: saec. XIII, 25×17.5, chart, foll. 95 (olim 108), coll. 2 (17×6:2 coll = 12), mut: *Evl* (Ioh *εβδ* Mt Lc *σαβ.-κυρ.*) in ordinem Graecum redactum. Textu cum plurimis codd Syriacis consentit. Olim in monasterio Iacobitico-Romano Damasci. C. V. A. Van Dyck Americo-Beirutensis, ille qui biblia sacra Arabice vertit, anno 1877 codicem viro cl. Hall dono dedit. Hallius contulit fusiusque de codice disseruit, *Journal of the American Oriental Society*, vol. 11 (a. 1885), p. 287—325; — Novi Eboraci v. cl. W. H. Wardi: saec. ?, 37.5×26.2, membr?, fol. 1, coll. 2, ll. 23: fragm ex *Evl* (Mt Lc Ioh). Cf v. cl. I. H. Hall, *Journal of the American Oriental Society*, a. 1885, mense Maio, p. vi; et *The Independent*, Novi Eboraci a. 1885, die 19 Martii, p. 366d—367a; — v. cl. A. L. Longi CP (hodie in America?): membr: fragm *Evl;* Mt 16,18.19.21 (harcl). Cf v. cl. I. H. Hall, *American Oriental Society*, a. 1885, mense Maio, p. vi; — Bostoniae bibliothecae societatis „American Board of Commissioners for Foreign Missions": a. 1216, 23×17.5, chart, foll. 111, coll. 2, ll. 19: *Apl.* Cf v. cl. I. H. Hall, *Journal of the society of biblical literature and exegesis Jun.-Dec. 1888*, Bostoniae [a. 1889], p. 1—13. — Paris. bibl. nat. Syr. 37 (Zot. 59): saec. (?), in 4, chart, foll. 216: fragmenta tria *Evl* (Pesh et Heracl); Paris. bibl. nat. Syr. 22 (Zot. 51): a. 1138, in 4, membr, foll. 118: *Evl* (heracl); incipit de adventu quem dicunt. Cf etiam Peshitta Evv 12. — Item Berolini bibl. reg. Diez. A. Fol. 38: a. 1500, in fol, chart, foll. 295, coll. 2: *Evl.* E monte Libanon; — Berolini bibl. reg. Diez. A. Fol. 36: a. 1563, in fol, chart, foll. 333, coll. 2: *Evl.* E provincia

Tripoli; — Berolini bibl. reg. Orient. Fol. 354: saec. XII vel XIII et XVII vel XVIII, in fol, chart, foll. 274, coll. 2: *Evl* partim versionis Peshitta partim Heracleensis. Inlustris ille Moltke de patriarcha Mausiliensi a. 1838 emit; — Berolini bibl. reg. Sachau 14: vet., membr: fragm lectionarii (*Evl?*); — Berolini bibl. reg. Sachau 20: vet., membr: fragm *Evl;* — Berol. bibl. reg. Sachau 32.36.38: exemplaria *Apl?* 40.42.44.46.48.50.54.56.74 (Arab?). 76.100.128.197. 304. — Item Benzelii 10 (hodie Upsaliae?): a. 1497, in fol: *Evl.* Manu Iosephi diaconi iussu fortasse abbatis Iohannis ex urbe Caphur; — Benzelii 11: a. 1555, in fol: *Evl* Syriace cum comm Arabico. Manu David Basi diaconi iussu episcopi Iohannis Ibn Marhum in regione Tripolitana. Olim monasterii Mar Dgiar Habas.

---

d. Versionis Philoxenianae-Heracleensis.

De distinctione inter formam huius versionis priorem et formam posteriorem vix certa poni possunt. Exspectamus finem curarum et studiorum vv. cll. Isaaci H. Hall et Iohannis Gwynn. Inde suspicari licet, quam incerta sit haec quarta codicum series.

(a.) Quattuor Evangelia.

Anglia.

1. (Ac 1 P 1). Cantabrigiae universitatis Add. 1700. a. 1170, 23.7×16.2, membr, foll. 216, coll. 2, ll. 37—40; Euth, lect tab: *Evv Act Cath* (septem) *1.2 Clem Paul* (Phm Heb.). Anno 1170 in monasterio Mar Ṣaliba in monte sacro prope Edessam, impensis viri Rabban Basilii etiam Bar Michaelis Edessensis vocati, manu Sahdae Edessensis scriptus. Cilicia a Tataris devastata reportatus est codex in urbem Sebaste (Siwâs) ibique a viro Rabban Daniel bar Hannun emptus et ecclesiae Mar Theodori a. 1284 dono datus. Fuit Iohannis sive Yuḥannan dicti Stephani e vico Beth Severina, bar Yeshua, bar Behnam.

In catalogo librorum Iulii Mohl Parisiensis, Parisiis a. 1876 post eius mortem venum datorum, est num. 1796. Robertus L. Bensly, Cantabrigiensis, accuratius examinavit, et finem epistulae ad Hebraeos edidit, *The Harklean version of the epistle to the Hebrews chap. XI.28—XIII.25. now edited for the first time with introduction and notes on this version of the epistle*, Cantabrigiae a. 1889, cum facsimili.

2\. Lond. mus. Brit. Richianus 7163 (Forshall. 19). saec. IX vel X, in fol, membr, foll. 36, coll. 2; capp (Mt 68 Lc 83 Ioh 19), subscr cui additur numerus miraculorum (Lc 22 Ioh 8), parabolarum (Lc 27 Ioh 5), testimoniorum (Lc 16 Ioh 25): *Mt* 1,1—9,14 16,1—23,6 *Mc* 5,24—11,4 *Lc* 24,45—*Ioh* 1,48 11,41—12,12 15,11 —16,13 21,14—fin. Subscriptio generalis Thomae dicit eum codicibus duobus Graecis usum esse. Facs in catalogo Forshallii exstat.

3\. Lond. mus. Brit. Richianus 7164 (Forshall. 20). saec. XI vel XII; lect: *Evv.* Manu Gabrielis monachi filii Sergii monachi et presbyteri „qui genus ducit ex Caphrasalta civitate".

4\. Lond. mus. Brit. Richianus 7165 (Forshall. 21). saec. XIII; sect, harm in ima pag, lectt varr, subscr (sect, mirac, testim): *Evv;* desunt Mt 1,1—16,2 Ioh 8,45 —10,12 11,2—39 12,40—13,21 13,33—36 14,10—fin. Inest (post Ioh 16,13) folium exhibens partem historiae passionis domini ex quattuor evangeliis contextae, quae in codicibus Philoxenianis haud raro reperitur evangeliis adnexa: Mt 26,40.41 Lc 22,43.44 Mt 26,42—50 Ioh 18,4—9 Mt 26,50 Ioh 18,10.11 Mt 26,52—54 Lc 22,51 Mt 26,55 Lc 22,52.53 Mt 26,56 Mc 14,51.52 Ioh 18,12—14.

5\. Lond. mus. Brit. Richianus 7166 (Forshall. 22). saec. XV vel XVI; capp, lect, subscr: *Evv*; desunt Mt 4,25—5,16 21,4—16 Mc 15,39—44; m rec suppl

Mt 1,1—4,25 5,15—43 9,17—35 Ioh 7,4—22 21,2—16. Manu Salomonis scriptus. Emit anno 1812 diaconus Iosua filius Thomae Sareptani e vico Beth Iamaa Sheba, a Gaggaeo (?) filio Cushbae Hubib, testibus presbyteris Georgio filio Matthaei Sherinensis et Iosepho filio Cadrashnu.

6. Lond. mus. Brit. Richianus 7167 (Forshall. 23).
saec. XVI: *Mt* 1,1—4,21 5,39—6,9 6,29—10,16 10,39—11,19 13,24—41.

7. (Pesh Ac 27 P 51). Lond. mus. Brit. Add. 17,124 (Wright. 65).
a. 1234, 24×16, membr, foll. 173, coll. 2, ll. 36; lect, syn: *Evv* versione Heracleensi, tum Peshitta versione *Act Iac 1 Pet 1 Ioh Paul* (Phm Hebr); desunt Mt 1,1—4 5,39—21,4(5) 21,35(36)—27,22(23) 27,58(59)—28,20 Mc 1,1—15,33(34). Manu Isaaci iussu Theodori monachi in monasterio Nāṭphā supra monasterium Ananiae ad orientem urbis Māridin. Anno 1516 fuit in monasterio Mariae Deiparae, quo tempore Gregorius metropolitanus Hierosolymitanus adnotationes nonnullas scripsit iussu Severi abbatis, qui codices multos bibliothecae inseruit.

8. Lond. mus. Brit. Add. 14,469 (Wright. 120).
a. 936, 34.5×25.7, foll. 205, coll. 2, ll. 20—27; capp ut in codd Gr, sect, can, harm in ima pag, hic illic lect: *Evv*. Scriptus manu presbyteri Iohannis in deserto Scetensi in usum abbatis Mosis Nisibeni.

9. (Ac 3 P 3). Oxonii collegii Novi 333.
saec. XI, in ?, chart, foll. 273, coll. 2; Carp, Eus-t, prol, Euth: *N. T.;* deest Hebr 11,27—13,25. Olim Glocestri Ridley. Iosephus White edidit Act et Epp ex hoc codice Oxonii a. 1799, cf supra, p. 823.

10. (Ac 4 P 4). Oxonii collegii Novi 334.
saec. XI, in fol, chart, foll. 197, coll. 2; syn: *N.T.;* deest Hebr capp. 12 et 13.

11. Oxonii Bodl. Dawk. 3.
saec. ?, in fol, membr, foll. 178, coll. 2; harm in

ima pagina: *Evv* ex versione Heracleensi; desunt Mt 1,1 —8,33 Ioh 21,13—fin. Cf Urius, cod. Syr. num. 14.

11 a. [Oxonii Bodl. Pocock. 316.
saec. XVII, in fol, chart: *Evv* versionis Heracleensis, manu Samuelis Clerici architypographi Oxoniensis descripta. Cf Urius, cod. Syr. num. 16].

Gallia.

12. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 87 (Zot. 52).
a. 1165, in 8, chart, foll. 223; capp-t: *Evv.*

13. Paris. bibl. nat. Syr. 20 (Zot. 53).
saec. XII, in 8, membr, foll. 174: *Evv.*

14. Paris. bibl. nat. Syr. 23 (Zot. 54).
a. 1192, in 8, membr, foll. 242; Carp, Eus-t, capp-t, harm in ima pag, syn: *Evv;* m ser addit in marg pericopen de adultera ex versione abbatis Mar-Paul. Cf Adlerus, *N. T. verss.* (ut supra, p. 807, adn. 1), p. 55 ss.

15. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 86 (Zot. 55).
a. 1203, in 8, membr, foll. 199; capp-t, syn m ser: *Evv*; m ser folia nonnulla supplevit versionis vero Peshitta.

16. Paris. bibl. nat. Syr. 12 (Zot. 56).
a. 1264, in 4, chart, foll. 191; syn: *Evv;* post fin Ioh exstat pericope de adultera (ut Syr. 23), item epistulae Abgari et Iesu.

17. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 14 (Zot. 57).
saec. XIV, in 4, chart, foll. 348: *Evv* Syr-Arab (Carshuni). Exscriptus ut videtur ex codice anni 871.

18. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 77 (Zot. 58).
a. 1480, in 8, chart, foll. 300; syn: *Evv.*

Germania.

19. Berolini bibl. reg. Diez. A. Oct. 161.
saec. XI vel XII, in 8, chart, foll. 241, coll. 2; lect: *Evv.*

20. olim Altdorfiae (hodie Monaci ? non in bibl. reg.).
saec. XII ? , in ?, in membr: *Evv*; Ioh 11,48—21,25 man rec. Cf Adlerus, p. 15—16. (Inest man sec. a. 1244).

Hibernia.

21. (Ac 5 Ap 1) Dublinii collegii Trinitatis B. 5.16.
saec. XV, in 4, chart: *Ioh 7,53—8,11 2 Pet 2.3 Ioh Iud Apoc;* sequitur tractatus Ephraemi Syr „de sapientiae et scientiae amore". Iussu archiepiscopi Usserii anno 1625 ex Oriente latus est codex. Ludovicus de Dieu codice usus est. Ex hoc codice hausit Waltonus Ioh 7,53—8,11. Fusius de hoc codice disseruit v. cl. Iohannes Gwynn, *On a Syriac MS* (cf supra, p. 818, adn. 4).

Italia.

22. Flor. Laur. I. 40 (Assem. 3).
a. 757; (Carp, Eus-tab, syn m ser), sect, can, harm in ima pag, subscr, capp, sect, miracula, parabolae, *μαρτ*, pict: *Evv.* Olim in monasterio s. Mariae de Kannubin.

23. Romae bibl. Angelicae.
saec. XIII ?, in fol, membr, foll. 139, coll. 2: *Evv.* Textus „maxime a reliquis [Heracleensibus] abhorret, sed saepe consentit cum Graeco"; cf Iac. Georgius Christianus Adler, *Novi Testamenti versiones Syriacae* . . . Hafniae a. 1789, p. 59—63, et 74, lin. 4.5.

24. Romae Vat. Syr. 18 olim 34.
a. 1481, in 8, chart, foll. 184; lect: *Ioh.* Olim in monasterio Deiparae in deserto Scetensi. Cf Assem. *Bibl. ap. Vat. . . . cat.* pars 1, tom. 2, p. 65—70.

25. (Ac 6 P 5) Romae Vat. Syr. 266.
saec. VII, in 4, membr, foll. 226, coll. 2; syn: *Evv Act Cath Paul.* Olim Assemaniorum (unde A. 9), a quorum heredibus pontifices maximi codices emerunt. Cf Maius, *Scr. vet. nova coll.*, vol. 5 (Romae a. 1831), pag. series altera, p. 4. Hic videtur esse Adleri (ut cod. 23), p. 63.64, Assem. 1, codex sola evangelia continens.

26. Romae Vat. Syr. 267.
saec. VIII, in fol, membr, foll. 163, coll. 2; harm in ima pag, syn: *Evv.* Olim Assem. 10. Cf Adler (ut cod. 23), p. 64.65.

27. Romae Vat. Syr. 268.
saec. ? , in fol, membr, foll. 172; Eus-tab, harm in ima pag, lect, syn: *Evv*. Olim Assemaniorum 11. Cf Ang. Maius, *Scr. vet. nova collectio*, vol. 5 (Romae a. 1831), paginarum series altera, p. 4.5. Maius putavit Thomam Heracleensem manu propria hunc codicem scripsisse a. 615.

28. Romae Vat. Syr. 271.
a. 1492, in fol, chart, foll. 361, coll. 2 Syr-Arab; syn: *Evv* Syr-Carshunice. Olim in ecclesia Deiparae pagi Clebini in Cypro. Erat Assem. 14.

29. Romae Vat. Syr. 272.
a. 1487, in fol, chart, foll. 257, coll. 2; syn: *Evv*. Olim Assem. 15.

(b). Actus et epistulae catholicae.

1. (Evv 1 P 1). **2.** (Evv 7 P 2). **3.** (Evv 9 P 3). **4.** (Evv 10 P 4). **5.** (Evv 21 Ap 1). **6.** (Evv 25 P 5). **7.** (Evv ^{pesh} 3 Ap ^{philox} 2). **8.** (Evv ^{pesh} 65). **9.** (Act ^{pesh} 2). **10.** (Act ^{pesh} 15): saec. IX: *Iac 2 Pet 1 Ioh;* lectt varr in mg.

(c.) Epistulae Paulinae.

1. (Evv 1 Ac 1). **2.** (Evv 7 Ac 2). **3.** (Evv 9 Ac 3). **4.** (Evv 10 Ac 4). **5.** (Evv 25 Ac 6).

(d.) Apocalypsis.

Anglia.

1. (Evv 21 Ac 5). **2.** (Evv ^{pesh} 3 Ac ^{philox} 7). **3.** (Act 3). **4.** (Act 14 P 15).

5. Oxonii Bodl. 3980.13.
a. 1628, in 4, chart: fragm *Apoc* Syriace inter alia varia. Cf Urius, cod. Syr. num. 6.

Batavia.

6. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. Hebr. Scaliger. 18 (Goeje 2345).

saec. XVI, in 8, chart, foll. 61: *Apoc.* Manu Casparis scriptus (cf cod Venet. s. Marci, Tregelles *Intr.* p. 280 [ed. 1856]), qui anno 1582 codicem Apocalypsis scripsit. Ex hoc codice edidit Ludovicus de Dieu Apoc (cf supra, p. 817.818). De hoc codice cf v. cl. E. Gwynn, *On a Syriac MS* (ut supra, p. 818, adn. 4), p. 46.

De evangelii lectionibus cf supra, p. 851—853, et Romae bibl. Barberinae 105: saec. ?, in fol, membr, foll. 176: *Evl* in dies selectos. Cf Adlerus, p. 66—74. — Romae in collegio „de propaganda fide": a. 1577: *Evl.*

(2.) AEGYPTIACAE.[1]

Certe saeculo tertio medio, quo tempore sanctus Antonius puer evangelia in ecclesia audiebat (vix est fabula),[2] immo veri similiter iam saeculo secundo exeunte exstabat versio Aegyptiaca,[3] sed de interpretibus nihil scimus.[4] Tres linguae Aegyptiacae dialecti[5] Memphitica, Thebaica, et Bashmurica in totidem versionibus exhibentur; e quibus

[1] De his versionibus Aegyptiacis scripsit I. B. Lightfootius apud Scrivenerum, *Plain Introd.* ed. 3, Cantabr. a. 1883, p. 365—405; mihi quoque auxilio esse voluit vir inlustris Lightfootius nunc morte a nobis ereptus. Cf Woide-Ford, *Appendix ad editionem N. T. Gr. e cod. ms. Alexandrino*, Oxonii a. 1799.

[2] Consentiente v. cl. rei historicae peritissimo Alberto Hauck, rationes v. cl. Hermanni Weingarten, *Der Ursprung des Mönchtums*, Gothae a. 1877, pp. 10—22, accipere nolo.

[3] Sternius vult versionem saeculo tertio ad finem vergente exstitisse; vide adnotationem 5 quae sequitur.

[4] V. cl. Agapius Bsciai, episcopus Cariopolitanus, librum Hiob Thebaice scriptum repperit cui deerant ea quae Origenes e versione Theodotionis hausit, unde videtur versio Thebaica huius libri Origene anterior esse, cf acta, *Moniteur de Rome*, die 26 Oct. a 1883.

[5] Cf tamen Ludovicus Stern, „Koptische Sprache und Literatur," in libro Erschii et Gruberi, *Allgemeine Encyklopädie der Wissenschaften und Künste*, pars 39, Lipsiae, a. 1886, p. 26b—36a. Eodem in libro, p. 25a—26b, invenies Bernardi Punjer dissertationem de ecclesia Coptica.

Memphitica versio et Thebaica suam quaeque originem e Graeco sine mutua affinitate trahere videntur, Bashmurica saeculo fortasse tertio exeunte e Thebaica fluxisse.

Schisma inter Iacobitas et Melchitas ortum penitus separavit Coptitas ab ecclesia Constantinopolitana et effecit ut versio Alexandrina pura conservaretur; et cum post annos centum quinquaginta Arabes inciperent linguam Copticam expellere, Coptitas impediverunt quominus versionem illam antiquam et puram corrumperent. Quam puritatem recognoverunt viri rei criticae periti qui saeculo duo decimo in Aegypto floruerunt. Codex antiquissimus anno inscriptus, anno scilicet 1174, re vera textum continet antiquum. Deinde in omnibus fere codicibus ars critica apparet, corruptelaeque cum perspectae sunt corriguntur aut indicantur. Sic subscriptio codicis saeculo quarto decimo scripti diserte notat scribam quendam Gabriel, qui anno 1250 floruit, fideliter diligenterque textum eius ab omnibus corruptelarum Graecarum Syriacarum ceterarum sordibus purgasse. Hinc efficitur codices quos habemus, licet iuniores sint, haudquaquam tamen esse neglegendos.

a. Memphitica.[1] Dialectus Aegypti inferioris Memphitica,[2] interdum ex Arabico nomine Bohirica dicta, olim quia sola cognita erat Coptica nominata (unde Tischendorfius *cop* siglum adhibuit), satis apta erat ad
cop Graeca reddenda. Ubi carebat, saepe etiam ubi non carebat, dialectus proprio verbo, mutuata est a Graeco. Neque tamen distingui potest inter lectiones varias quae vel participium vel verbum finitum praebent. Praeterea cum

[1] Sententia Sternii confecta est primum versio Sahidica, tum Memphitica, tum demum Subsahidica quam Bashmuricam dicimus.

[2] Conferenda sunt tamen verba Ludovici Stern viri dialectorum Copticarum peritissimi, *Koptische Grammatik*, Lipsiae a. 1880, p. 1—2 et 11—15. Ios. Evodio Assemano teste, *Bibl. Med. Laur. et Pal. cat.* Flor. a. 1742, p. 54, demonstratat martyrologium Copticum biblia e Graeco, Chaldaico, Hebraico in linguam Copticam a monachis in Thebaide saeculo quarto (anno circiter 336) translata esse.

passivum desit, passiva Graeca per personam tertiam pluralis activi impersonaliter usurpatam redduntur.[1] Lightfootius arbitrabatur hanc versionem optimam esse et praeferendam versionibus Syriacae veteri et Latinae veteri in usos criticos, ut quae textum primae notae praeberet.

Continet versio Memphitica Novum Testamentum totum sed inferiorem locum tribuit Apocalypsi, quae plerumque separatim exscripta est; haec opinio de Apocalypsis auctoritate facile intellegitur ex iis quae Dionysius Alexandrinus (clar. a. 233—265) contra illum librum protulit. Omittitur Apoc etiam in vocabulariis Copto-Arabicis.

Partes singulae N. T. in hunc ordinem redactae sunt: Evv Paul Cath Act. Evv: Mt Mc Lc Ioh, in vocabulariis saepe: Ioh Mt Mc Lc;[2] — Paul plerumque: Thess Heb Tim; — Cath: Iac 1.2 Pet 1.2.3 Ioh Iud.

Fellius (ut supra, p. 223) anno 1675 accepit lectiones varias Memphiticas a Thoma Mareschallo (* 1621, † 1685), qui mortuus est antequam editionem evangeliorum Copticam curare posset. Millius usus est lectionibus ex schedis Mareschalli (codd. 3.4.5, infra, p. 869) et lectionibus a Ludovico Pickio e codicibus Parisiensibus regiis (331.336.398) conlectis. David Wilkinsius (inde Tischendorfii *cop*^{w} vel ^{wilk})[3]

[1] Interdum usurpatur persona tertia singularis, ubi subiectum singulare subintellegi potest. Praeterea forma verbi qualitativa hic illic passivi locum tenet.

[2] Haec mihi videntur ordinem librorum in ecclesia per annum legendorum sequi.

[3] Wilkins, *N. T. Aegyptium vulgo Copticum ex MSS Bodleianis descripsit, cum Vaticanis et Parisiensibus contulit, et in Latinum sermonem convertit* D. W. Oxon. 1716. Lightfootius notat Wilkinsium 1 Cor 13,3 verba Memphitica pro *ἵνα καυχήσωμαι* „ut comburar" vertisse, unde etiam Tattamum in lexico suo significationem „incendere" dare pro ϣⲟⲩϣⲟⲩ et ad hunc locum provocare, etsi semper significet verbum illum „laudare" sive „glorificare". Textus evangeliorum Wilkinsii, nonnullis emendatis e codice Evv 11, curatus est Londinii a. 1829 a Tattamio in usum societatis „British and Foreign Bible Society" in editione evangeliorum Copto-Arabica.

natu Borussus („Wilke"), edidit Oxonii anno 1716 N. T. Coptice, sed tam neglegenter ut textus interdum secum non congruat et versio Latina minime cum Copticis conveniat. Crozius (La Croze) communicavit lectiones paucas e codicibus Berolinensibus cum Bengelio, et Woidius[1] conlationem primi Marci capitis e codice Berolinensi exhibuit.

Annis denique 1846.1847 prodierunt Lipsiae evangelia Coptice cura Mauritii Gotthilf Schwartze,[2] unde Tischendorfii cop^{sch} vel ^{schw}, qui codicibus duobus Berolinensibus (cf infra, p. 875, Evv 26 Diezii unde Tischendorfii cop^{dz}, Evv 27 Petraei unde cop^{petr}) usus est et lectiones Copticas cum lectionibus Tischendorfii, Lachmanni, codicis Ephraemi comparavit. Schwartzio mortuo Alexander de Humboldt exemplar Schwartzianum Novi Testamenti editionis Copticae Wilkinsianae, in quo Schwartzius conlationes suas notaverat, dono dedit Paulo Boetticher (posterius de Lagarde), qui actus et epistulas Halae anno 1852 edidit,[3] omissa versione Latina, lectionibus variis in margine exhibitis. Ad epistulas Paulinas edendas adhibuit Boetticherus conlationes duorum codicum

[1] Woide, *Appendix* (ut supra, p. 859, adn. 1), p. [13]—[18].

[2] Schwartze, *Quatuor evangelia in dialecto linguae Copticae Memphitica perscripta, ad codd. MS. Copticorum in regia bibliotheca Berolinensi adservatorum nec non libri a Wilkinsio emissi fidem edidit, emendavit, adnotationibus criticis et grammaticis, variantibus lectionibus expositis atque textu Coptico cum Graeco* [N. T. Tischendorfii a. 1841, Lachmanni a. 1842, codicis Ephraemi a Tischendorfio editi a. 1843] *comparato instruxit M. G. S.* Lipsiae (Mt Mc a. 1846, Lc Io a. 1847). De Schwartzio cf *Intelligenzblatt zur allgemeinen Literaturzeitung*, Halae et Lipsiae a. 1849, num. 1, coll. 1—8. Henricus Tattam presbyter ecclesiae Anglicanae edidit, sub auspiciis societatis scientiae Christianae promovendae causa institutae, in usum et patriarchae et ecclesiae Aegyptiacae, N. T. Coptice e codice patriarchali cum codicibus Tattami et Curzonii conlato; variae lectiones non dantur: *The book of the four holy gospels*, [Londinii?], a. 1847. *The second book of the N. T.* a. 1852.

[3] Boetticher, *Acta apostolorum Coptice*, Halae a. 1852; *Epistulae Novi Testamenti Coptice*, Halae a. 1852.

Anglicorum (*tattamiani* et *curetoniani* dictorum, a Schwartzio conlatorum,[1] cf infra, p. 879.880, Epp Act 4.6), unius Parisiensis (*p*, cf infra, p. 880, Epp Act 8), trium Berolinensium (cf infra, p.881, Epp Act13.14.15); — ad epistulas catholicas et actus adhibuit illos duos Anglicos, duos Parisienses (*p* et *m*, cf infra, p. 881, Epp Act 11.12). Paucitas codicum conlatorum, conlatio mirabilis cum triplici isto textu Graeco in evangeliis, Schwartzii editionis utilitati multum detrahunt; Boetticheri vero editiones, quarum gratia codices Parisienses (Parisiis Halam missos) et Berolinenses contulerat, iniuria maxima viri docti propter recensionem quandam[2] spreverunt, quae recensio et studiis Copticis quod ad N. T. attinet et fortunae viri clarissimi atque doctissimi Boetticheri detrimento magno fuit.[3] Si recensio scienter non inscienter scripta fuisset haberemus hodie prorsus alia instrumenta in versionibus orientalibus excutiendis, cum Boetticherus versiones Syriacas, Copticas, Armeniacam, Aethiopicam in usus criticos conferre vellet. Recensio illa, una cum duabus aliis eiusdem generis, causa fuit ut stipendium, ut codicum Parisiensium usus, ut alia Boettichero a ministerio publico negarentur.

b. Thebaica. Dialectus Aegypti superioris Thebaica, ex Arabico nomine Sahidica[4] (unde Tischendorfii *sah*) dicta, non ante saeculum duodevicesimum cognita videtur esse in Europa occidentali. Etsi verba Graeca

sah

[1] Laudat Lightfootius versionis evangeliorum Thebaicae conlationem Schwartzianam, quae errores Woidii et Fordii correxit.

[2] *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, Lipsiae a. 1853, vol. 7, p. 115—121.

[3] Lagarde, *Aus dem deutschen Gelehrtenleben. Actenstücke und Glossen*, Gottingae a. 1880, p. 25—65.73—77, enumerat vitia recensionis illius. Si Boetticheri petulantia dolenda est, quae (p. 64) schedas eius Copticas delevit, plus dolenda est fortuna viri, quae studia eius impedivit.

[4] Sternius (ut supra, p. 859, adn. 4), distinguit inter Sahidicam et Subsahidicam versionem; huic tribuit fragmenta evangelii Iohannis Borgiana.

fortasse liberius quam dialectus Memphitica mutuata est, tamen minus fideliter Graeca in constructione sequitur, coniunctionibus saepe omissis. Rudior est haec versio quam Memphitica. In usus criticos aestimat Lightfootius textum huius versionis uno textu versionis Memphiticae inferiorem esse; praebet lectiones occidentales, quas dicunt, saepius quam Memphitica minus vero saepe quam Syriaca vetus et Latina vetus. Inter Memphiticam et Thebaicam nulla versionis affinitas agnosci potest; Lightfootius apud Scrivenerum (p. 353.354) exscripsit parallelis columnis Act 17,12—16 cum Memphitice tum Thebaice ut facilius comprehendi posset discrepantia harum versionum.

Continet versio Thebaica N. T. totum, sed pariter atque Memphitica locum inferiorem Apocalypsi tribuit, qui liber, fere semper separatim exscriptus, etiam in vocabulario libris sacris non adsociatur.

Quoad ex vocabulario concludi potest erat ordo Novi Testamenti partium Evv Paul Cath Act. Vocabularium praebet evangeliorum ordinem: Ioh Mt Mc Lc, fortasse propter ordinem librorum per annum legendorum;[1] ipsorum enim librorum fragmenta talem ordinem non confirmant. In Paul stabat Hebr inter 2 Cor et Gal, non post Gal ut in antigrapho codicis B Vaticano.

Haec fragmenta Novi Testamenti Thebaica hodie cognita sunt (cf Zoega [ut infra, p. 867, adn. 1], p. 203—206, et Ciasca [ut infra, p. 867, adn. 2], vol. 1, p. X. XI):
Mt 1,1–4,11 4,16 5,14–20 5,22–36 5,40–46 6,2–11,25 11,28 et 30 12,31—15,14 15,28—16,6 16,13—28,10 28,18 et 20 *Mc* 1,36—38 et 41—44 2,2—4 et 7—9 2,12–9,16 9,19–14,26 14,34–15,41 16,20 *Lc* 1,1–2,50 3,5—6,48 7,11—17 et 29—50 8,36—9,41 11,5—11 et 27–32 et 37–52 12,5–16,7 16,16–23 17,7–21,38 22,6–24,53 *Ioh* 1,1–6,9 6,15–59 6,68–7,52 8,12–21,25.

[1] Cf supra, p. 861, et p. 690.

Act 1,1—27,38 *Iac* 1,1—2,4 2,8—23 3,3—6 4,11—17 5,7—20 *1 Pet* 1,3 1,13—21 2,7 et 9 et 13—25 3,8 et 15 et 22 4,1 et 7—14 *2 Pet* 1,1—2,3 2,12—3,18 *1. 2. 3 Ioh* integrae.

Rom 1,10—12 et 25 6,4—8,38 9,7—24 10,14—11,11 11,31—12,10 13,7—14,4 14,17—23 *1 Cor* 1,2—2,11 3,10-21 9,1-14,21 14,27 et 28 15,3-33 *2 Cor* 6,1-6 10,5 10,7—13,13 *Gal* 1,1—6,18 *Eph* 1,1—6,24 *Phil* 1,6-4,23 *Col* 1,1-2,15 3,5-4,18 *1 Thess* 1,1-5,28 *2 Thess* 1,1—2,13 3,14—18 *1 Tim* integra (?) *2 Tim* 1,1—16 2,19—3,5 *Hebr* 1,1—8 2,11 2,16—3,3 7,11-21 9,2-10 et 24-28 10,5-30 et 34-36 11,5-7 et 11—22 12,1—13,25

Apoc 1,8 1,13—2,2 3,7 3,20—6,3 7,1—9,2 12,14—14,13 19,7—18 20,4 20,7—21,3.

R. Tuki (unde *tuk*), episcopus Arsinoensis in libro *Rudimenta linguae Coptae sive Aegyptiacae ad usum collegii Urbani de propaganda fide*, Romae a. 1778, praebuit multos locos ex V. et ex N. T. Thebaico. Nescimus tamen unde fluxerint loci; Schwartzius (cf supra, p. 862) quidem adseveravit Tukium nonnulla Thebaica e versione Arabica concinnasse. Tregellesius Tukio usus est in Apoc, et Tischendorfius fortasse per Tregellesium eum novit. V. cl. S. C. Malan in libro *The Gospel according to S. John translated from the eleven oldest versions except the Latin*, Londinii a. 1862 adhibuit locos omnes Iohanneos quos Tukius praebuit. Woidius (unde *woi*), qui iam a. 1778 editionem fragmentorum Novi Testamenti Thebaici Oxoniensium promiserat et lectiones varias (vide infra, p. 885, cod. 7) ediderat, anno 1790 mortuus est, et Henricus Fordius curavit librum eius: *Appendix ad editionem Novi Testamenti Graeci e codice MS. Alexandrino a C. G. Woide descripti, in qua continentur fragmenta Novi Testamenti iuxta interpretationem*

dialecti superioris Aegypti quae Thebaica vel Sahidica appellatur, e codicibus Oxoniensibus maxima ex parte desumpta, cum dissertatione de versione bibliorum Aegyptiaca, Oxonii a. 1799. Fragmentis e codicibus Novi Testamenti addidit Woidius pauca ex his libris: Vocabularium Sahidicum, Paris. bibl. nat. MS. Copt. 44; — De mysterio literarum Graecarum discursus Gnostici a Seba scriptus anno 1393, Oxon. Bodl. MS. Hunt. 393, in 4, chart; vide praef. Fordii, apud Woidium p. vi seq. et [21] adn. a; — Brucii papyrus quae opera duo Gnostica continet, nunc Oxon. Bodl. Bruc. 96: loci et V. T. et N. T. in codice insunt. Haec duo opera edidit v. cl. Carolus Schmidt, *Gnostische Schriften in koptischer Sprache aus dem Codex Brucianus herausgegeben, übersetzt und bearbeitet* [Gebhardt et Harnack, *Texte und Untersuchungen*, vol. 8, partes 1. 2], Lipsiae a. 1892, pp. XII et 692; — Pistis Sophia olim Askewii nunc Lond. Mus. Brit. MS. —?: loci et V. T. et N. T. Nonnulla praebet Woidius. Schwartzius exscripsit codicem, et Petermannus ex schedis Schwartzii Berolini a. 1853 edidit. Annis 1785 et 1790 nonnulla ex Novo Testamento edidit Mingarellius (unde *ming*)[1] e codicibus Nanianis, anno 1789 Augustinus Antonius Georgius[2] monachus Augustinus fragmenta evangelii Iohannis e codice Borgiano, eodem anno M. Fridericus Münterus (unde *munt*)[3] epistularum Paulinarum fragmenta Borgiana.[4] Anno 1810 publici iuris factus

[1] Iohannes Aloysius Mingarelli, *Aegyptiorum codicum reliquiae Venetiis in bibliotheca Naniana asservatae*, Bononiae, fasc. 1, a. 1785, p. vi—lxii, et fasc. 3, 1790, p. —?

[2] Giorgi, *Fragmentum evangelii s. Ioannis Graeco-Copto-Thebaicum saeculi iv . . . ex Veliterno Museo Borgiano*, Romae a. 1789.

[3] Münter, *Commentatio de indole versionis Novi Testamenti Sahidicae. Accedunt fragmenta epistolarum Pauli ad Timotheum ex membranis Sahidicis Musei Borgiani Velitris*, Hafniae a. 1789.

[4] Lectiones Griesbachii a. 1806, Act 24,22.23 25,6 27,14 Col 2,2 suspicatus est Lightfootius e codicibus Borgianis esse, cum in libris typis expressis eas invenire non posset.

est liber postumus Georgii Zoega (unde *zoeg*)[1] Dani, in quo tria fragmenta exhibentur. Denique nostra aetate ediderunt viri cll. Carolus Ceugney (cf infra, p. 885, cod. 12), Urbanus Bouriant (cf infra, p. 891, codd. 88.89), E. Amélineau,[2] Gastonus Maspero (cf infra, p. 886, codd. 13.14), Rossius (cf infra, p. 890, cod. 83), Oscarus de Lemm, (cf infra, pp. 890.891, codd. 85–88) fragmenta multa Novi Testamenti. Quae sequuntur, edidit v. cl. Amélineau in actis *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Alterthumskunde*, XXIV, Lipsiae a. 1886, pp. 41—56: *Lc* 1,1—2,49 3,5—8 6,36—48 7,(11)12–17 et 36–50 11,27–32 et 37–52 14,12–35 16,1—7 17,7—18 19,30—21,38 22,7—9 24,41—53; — pp. 103—114: *Ioh* 1,1—6 2,13—3,18 6,15—21 13,1–17,6 18,1–15 20,30–21,25 *Act* 24,19–26,10 (multa exciderunt) 27,11—27; — XXV, a. 1887, pp. 47—57: *Rom* 6,20—7,21 8,15—38 9,7—24 11,31 —12,9 *1 Cor* 1,2—31 12,9—31 14,4—21 15,3—33 *2 Cor* 10,7—12,9 13,1—13 *Gal* 1,1—2,8 6,16—18;

[1] Zoega, *Catalogus codicum Copticorum manuscriptorum qui in Museo Borgiano Velitris adservantur*, Romae a. 1810.

[2] Amélineau in actis *Recueil de travaux* etc (cf infra) et *Zeitschrift für ägyptische Sprache* etc (cf infra). V. cl. Augustinus Ciasca, qui in libro *Sacrorum bibliorum fragmenta Copto-Sahidica musei Borgiani* . . . vol. 1, Romae a. 1885, vol. 2, a. 1889, fragmenta ex vetere testamento exhibet, de editione a v. cl. E. Amélineau incepta („Fragments de la version thébaine de l'écriture", in actis *Recueil de travaux relatifs à la philologie et à la archéologie égyptiennes et assyriennes*, VII, 4 [1886], p. 197—217 et VIII, p. 10—62) disserit, vol. 2, p. LVIII exhibetque conlationem editionis Amelinianae cum codicibus p. LIX—LXXVII. V. cl. Ciasca in hac conlatione ea Novi Testamenti fragmenta non tractat, quae v. cl. Amélineau sub titulo „Fragments thébaines inédits du nouveau testament" in actis *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Alterthumskunde*, Lipsiae a. 1886, p. 41—56.103—114; a. 1887, p. 47—57.100—110.125—135; a. 1888, p. 96—105 publici iuris fecit; vix tamen ponere licet haec illis melius edita esse, quae „innumeras lectiones a codicibus prorsus alienas" continere Ciasca testatur.

— pp. 100—110: *Eph* 1,1—4,17 5,5—6,23 *Phil* 1,1 —4,22 *Col* 1,1—2,15 3,17—4,6; — pp. 125—135: *1 Thess* integra *2 Thess* 1,1—2,13 3,14—18 *1 Tim* 1,1—5,20 6,4—21 *2 Tim* 1,1—16 3,10—16; — XXVI, a. 1888, pp. 96—105: *Hebr* 1,1—8 9,24—28 10,5—30 11,5—7 12,1—13,25 *Iac* 1,1—2,1 *Apoc* 3,20—6,3 7,1—12 8,5—9,2 12,14—14,13. Haec omnia sive ante annos sive hodie edita nonnisi fragmenta sunt sparsa, pleraque non ita accurate curata ut in criticos usus sufficiant.

c. Basmurica. Lightfootius[1] consentit cum Schwartzio[2] dialectum Basmuricam, etiam Elearchicam vel Ammoniacam vel Oasiticam dictam, re vera dialectum esse et non idioma merum[3] male ex Memphitica et Thebaica conflatum, et
basm putat Basmuros Deltam Nili possedisse, non Oasim Ammonianam; Sternius tamen opinatur dialectum Basmuricam urbis Memphidis propriam esse.

Fragmenta haec versionis N. T. Basmuricae hodie cognita sunt: *Mt* 5,46—6,19 *Ioh* 4,28—34 et 36 et 40 4,43—53 *1 Co* 6,19—9,16 14,33—15,35 *Eph* 6,18—24 *Phil* 1,1–2,2 *1 Thess* 1,1–3,6 *Heb* 5,5–9 5,13–6,3 6,8–11 6,15—7,5 7,8—13 7,16—10,22. Edita sunt omnia.

[1] Lightfootius apud Scrivenerum, *Intr.* ed. 3, Cantabr. a. 1883, p. 401—404.

[2] Maur. Gotthilf. Schwartze, *Das alte Aegypten*, pars 1, sectio 2, Lipsiae a. 1843, p. 1039 sq., inprimis p. 2034; cf etiam v. cl. Stern, *Koptische Grammatik*, Lipsiae a. 1880, p. 14, et dissertatio eius (ut supra, p. 859, adn. 4), p. 33, adn. 76, et *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Alterthumskunde XXIV*, Lipsiae a. 1886, pp. 129—135, sive appendix dissertationis de apocalypsi Sophoniae.

[3] Ita citatur Peyronus, *Grammatica linguae Copticae*, p. xx, sed grammatica Peyroni mihi non est in manibus, et in libro *Lexicon linguae Copticae*, Taurini a. 1835, p. XIX, de Bashmurica dialecto ille eodem modo atque de ceteris loquitur.

CODICES COPTICI.

a. Versionis Memphiticae.

(a.) Quattuor evangelia.

1. Oxon. Bodl. Huntingdon. 17.
saec. XII, txt 25.3×17.5, chart, foll. 457, coll. 2 Copt-Arab, ll. 20; capp Copt, pict: *Evv* Copt-Arab; textus optimae est notae; margo interpolationes praebet posteriores. Anno 1174 manu Iohannis monachi scriptus. Lightfootius inspexit. V. cl. A. C. Headlam contulit codicem paucis locis, [Lloyd-Sanday] *Novum Testamentum*, Oxonii a. 1889, *App. III*, pp. 182—190. Conlatus anno 1892.

2. Oxon. Bodl. Huntingdon. 20.
saec. XIV, txt 24.2×17.3, chart, foll. 333, col. 1, ll. 24; capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv.* Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius locis paucis contulit. Mt conlatum est anno 1890.

3. (maresch) Oxon. Bodl. 171, Marshall. Or. 5.
saec. XIV, txt 24.7×17.5, chart, foll. 265, col. 1, ll. 27; capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv.* Anno 1498 ecclesiae s. Michaelis Alexandrinae dono datus. Ex hoc codice exscripsit Petraeus cod. 27. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius contulit paucis locis. Mt conlatum est anno 1890.

4. (maresch) Oxon. Bodl. 166, Marshall. Or. 6.
a. 1320, txt 23.8×19.5, chart, foll. 285, col. 1, ll. 26.27; capp Copt et Graec, pict, sect (non can), mut: *Evv;* folia nonnulla sub finem a manu posteriore anni 1641, quae etiam annum 1320 testatur. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius contulit paucis locis. Conlatus est anno 1892.

5. (maresch) Oxon. Bodl. 16, Marshall. Or. 99.
saec. XVI, txt 11.3×7, chart, foll. 192, col. 1, ll. 12—14; hic illic capp Copt et sect, pict: *Ioh.* Lightfootius

inspexit. V. cl. Headlamius contulit paucis locis. Conlatus anno 1892.

5a. Oxon. Bodl. fragmenta.

a. Hunt. 278 (in tegumento): foll. 2, membr, mut: *Lc* 13,12—34.

b. Aethiopico-Syriaco-Armenico-Copticum: saec. XIV (?), chart, fol. 1: *Lc* 7,37—44.

c. Coptico-Graeco-Arabicum: saec. XII (?), fol. 1, chart: *Ioh* 14,26—15,2.

6. Lond. mus. Brit. Orient. 425.

a. 1308, txt 21.1×14.3, chart, foll. 168, coll. 2 Copt-Arab, ll. 33; Eus-tab, capp Copt et Graec, sect, can, pict, mut: *Mt Mc Ioh* 19,6—20,13 21,13—25 Copt-Arab; olim integra erant evangelia; alia in codice insunt. Manu Iohannis monachi scriptus. Exscriptus paginatim e codice qui nunc in Instituto Catholico Parisiensi servatur. Olim Tattami archidiaconi. Lightfootius inspexit. V.cl.Headlamius paucis locis contulit (ut cod. 1). Mt conlatum anno 1890.

7. (Epp Act 19) Lond. mus. Brit. Orient 426.

saec. XIII, in 4, chart: *Ioh* 1,13—21,25 Copt-Arab; sub finem inveniuntur inter alia *Eph* 4,1—13 *Mt* 16,13—19 *Lc* 19,1—10. Olim Tattami, cf cod. 6. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius paucis locis contulit. Ioh conlatum est.

8. Lond. mus. Brit. Orient. 1001.

saec. XII, txt 21×12.5, chart, foll. 270; prol, capp-tab, capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab; folia nonnulla in initio supplevit manus posterior. Athanasius, episcopus Apothekensis sive Abutigensis, qui (fol. 125^{b}) codicem monasterio sancti Antonii dono dedit anno 1792, scripsit fol. 77^{b} et 264^{b} codicem anno 1192 exaratum esse; non tamen videtur tam vetus esse. Museum Britannicum emit codicem a v. cl. N. Nassif die 21 mensis Maii a. 1869. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius paucis locis contulit. Mt et Mc conlata sunt anno 1892.

9. Lond. mus. Brit. Addit. 5995 (Rieu 795).
saec. XIV(?), txt 32.7×17.5, chart, foll. 240, coll. 2 Copt-Arab, ll. 31—33; capp Copt (Mt 101 Mc 54 Lc 86 Ioh 46), sect, can, pict, mut: *Evv* Copt-Arab; folia nonnulla anno 1474 suppleta sunt in usum monasterii Al-Baramus vel Marimi et Dometii in deserto Shihat sive Scetensi in valle Nitriensi; restauravit codicem Ibrahim Simeonis filius anno 1776; ex Aegypto in Angliam translatus a duce Turnero mense Augusto anni 1801. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius contulit (ut cod. 1). Cf (v. cl. Rieu) *Cat. codd. mss. orr. qui in Mus. Brit. asservantur. Pars secunda. Supplementum*, Londini a. 1871. Mt conlatum est anno 1890.

10. (Epp Act 18) Lond. mus. Brit. Addit. 14740 A.
saec. XIII, fragmenta: *Mt* 2,8—4,20 *Lc* 8,2—7 et 8—10 et 13—18 *2 Cor* 4,2—5,4 *Eph* 2,10—19 2,21 —3,11 *1 Thess* 3,3—6 3,11—4,1; fragmenta Eph videntur antiquissima esse; insunt alia fragmenta et Memphitica et Armeniaca minoris aestimanda. Lightfootius inspexit.

11. Lond. mus. Brit. Orient. 1315.
a. 1208, txt 24.3×18.2, chart, foll. 457, coll. 2 Copt-Arab, ll. 22; Carp, Eus-tab, prol, capp-tab, capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab. Georgius quidam scripsit. Ecclesiae s. Georgii in Dayr el Tîn prope Cahiram dono datus. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius contulit. Mt conlatum est anno 1890.

12. Lond. mus. Brit. Orient. 1316.
a. 1663, in fol, foll. 253; Eus-tab, prol, capp-tab, pict: *Evv* Copt-Arab. Consentit cum codice Instituti Catholici Parisiensis exscriptus manu Abu el Muna. Ecclesiae ss. Mariae et Georgii in vico Graeco Cahirensi anno 1721 dono datus. Lightfootius vidit. V. cl. Headlamius contulit.

13. Lond. mus. Brit. Orient. 1317.
a. 1814, in 8, foll. 414; Carp, Eus-tab, prol, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab. Manu Iohannis presbyteri. Veri

simile est hunc codicem e codice 8 (Mus. Brit. 1001) exscriptum esse. Lightfootius vidit.

14. Lond. mus. Brit. Orient. 3381.
saec. XIII, txt 28.2×19, chart, foll. 305, col. 1, ll. 52; capp Copt, (titl m poster Arab), sect, can, pict: *Evv*. Manu Victoris cuiusdam. Anno 1793 codicem restauravit Moses quidam iussu Athanasii episcopi Abutigensis. Erat Esnae in Aegypto superiore. V. cl. Lieder codicem emit ab episcopo urbis Luxor et usus est eo cum Novum Testamentum Coptice exprimeret in usum societatis „Society for the promotion of Christian knowledge" annis 1847—1852. Emit codicem a Liedero v. cl. Geden anno 1864; Mus. Br. anno 1886 emit. Headlamius contulit. Conlatus a. 1892.

14a. Lond. societatis „British and foreign bible society".
a. 1816, in 8, chart; Carp, Eus-tab, prol, capp-tab, sect, can: *Evv* Copt-Arab. Anno 1816 ex codice, qui patriarchae Cahirensis erat, hodie in Museo Britannico servatus (cf supra, p. 871, cod. 11), in usum societatis biblicae exscriptus, praebet codex textum Copticum hodiernum; adhibitus est in editionem evangeliorum curandam (cf supra, p. 862, adn. 2). Light-footius inspexit. V. cl. Headlamius contulit.

15. Comitis Crawfordensis et Balcarrensis.
saec. XIV, txt 24.7×18.5, chart, foll. 291, col. 1, ll. 25; capp Copt et Graec, sect, can (?): *Evv;* folia nonnulla supplevit Georgius monachus anno 1824; formae Sahidicae insunt. Manu Simonis Tampetensis scriptus. Monasterio s. Bishoi in deserto Nitriensi anno 1514 dono datus. Mt conlatum est anno 1891.

16. [Lond. mus. Brit.] Parham. 116.117.118 (in catalogo Parhamensi, p. 29, num. 9.10.11), vel Mt 121 Lc 123 Ioh 122.
saec. XIII, txt 25.5×18, chart, Mt foll. 134 Lc foll. 129 Ioh foll. 101, ll. 25—26, (prol, capp-tab, capp Copt in Ioh,) sect, can, pict: *Mt Lc Ioh* Copt-Arab; olim unum tomum fecerunt; Mc deest; nonnulla in initio et sub

finem Matthaei supplevit manus posterior. Anno 1495 ecclesiae s. Mariae de Zuaylah Cahirensi dono datus. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius contulit. Mt conlatum est anno 1890.

17. [Lond. mus. Br.] Parh. 122 (cat. p. 29, num. 14) vel 126. a. 1676–1730, txt 10×7, chart, foll. 333, ll. 29; prol, capp-tab, capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab; manu nitidissima et minutissima. Textu consentit cum codice 16. Lightfootius inspexit.[1]

18. Paris. nat. Copt. 13. a. 1178 et 1180, txt 32.6×17.3, membr, foll. 286 (paginae numerantur Coptice Arabice Syriace), coll. 2, ll. 35; Eus-tab (sub finem), capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv*. Lectiones saepius paullum variant. Manu Michaelis episcopi Damiettensis scriptus. Olim in ecclesia s. Mariae Deiparae in urbe Damietta. Lightfootius inspexit. Conlatus anno 1893.

19. Paris. nat. Copt. 14 (olim reg. 336 ?). saec. XIII (?), txt 27.7×19, chart, foll. 334, coll. 2, ll. 26—29; capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab. Textu consentit plerumque cum cod. 30 (Vat. 9), et similis est cod. 31 (Vat. 10). Lightfootius inspexit. Conlatus anno 1893.

20. Paris. nat. Copt. 15 olim Colbert 2913 et Reg 330.3. a. 1216, txt 25.4×18, chart, foll. 294, ll. 25; capp, sect, can, lect, pict, mut: *Evv;* folia nonnulla supplevit manus posterior. Neglegenter scriptus, statim vero emendatus. Praebet lectiones singulares. Lightfootius inspexit. Conlatus anno 1893.

[1] Codex Parhamensis 102 (catal. p. 27, num. 1) anni 888, non continet Mt Mc, sed locos ex Evv addita catena patrum; fortasse e Graeco versus est codex. Parhamensis 106 (catal. p. 28, num. 5) non continet Ioh, neque alia biblica. Lightfootius invenire non potuit codicem (catal. p. 29, num. 13) qui dicitur Mt cum versione Arabica continere et Cahirae e codice patriarchali exscriptus esse.

21. Paris. nat. Copt. 16 olim De la Mare 579 vel Reg 330.2. a. 1204, txt 24.4×14.9, chart, foll. 371, coll. 2, ll. 26; prol, capp-tab, capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab. Scriptura et lectionibus similis cod. 29 (Vat. 8). Lightfootius inspexit. Conlatus anno 1893.

22. Paris. nat. Copt. 59 olim St. Germani 25. a. 1229, txt 25.6×18, chart, foll. 237, ll. 26.27; capp Copt et Graec, sect, can, pict, mut: *Evv;* deest Ioh 1,1—10,26. Librarius prior codicis 26 (dz) hunc codicem exemplar habuit. Fuit Iohannis monachi in deserto oriente, a quo emit Gabriel minister in ecclesia s. Michaelis Cahirensi. Olim Seguerianus et Coislinianus; Coislinus codicem ecclesiae s. Germani anno 1732 dono dedit. Lightfootius inspexit. Conlatus anno 1893.

23. Paris. nat. Copt. 60. saec. XVII (?), txt 25×17.5, chart, foll. 217, ll. 28—31; Mt Mc Lc capp Copt et Graec, sect, can, Ioh capp Copt (non sect, can): *Evv.* Textu consentiunt Mt Mc Lc fere cum codice 26 (dz) emendato; Ioh in charta vetustiore est scriptum et alium textum habet. Manu scriptus librarii Abu el Manna, diaconi ecclesiae s. Mariae. Emptus a Bernardo de Montfaucon die 11 mensis Augusti anni 1698 Venetiis. Lightfootius inspexit. Matt conlatum anno 1892.

24. Paris. nat. Copt. 61. saec. XVI (?), txt 15.8×10.6, chart, foll. 150, ll. 15; capp, sect, can, pict, mut: *Ioh;* nonnulla desunt, nonnulla confudit compactor. Lightfootius inspexit.

25. Paris. nat. Copt. 62. saec. XIV, txt 22.3×14 vel 19.9×14, in 4, chart, foll. 68 (videtur idem librarius pp. 1—20, lineis 23, litteris maioribus scripsisse, pp. 21—53, ll. 21, litt minoribus, pp. 54—66, ll. 21, iterum maioribus); capp 1—14, sect nonnullae: *Ioh;* satis vetus est; in initio verba Arabica, item glossae grammaticales inter lineas sunt scriptae. Lightfootius inspexit. Conlatus anno 1893.

26. (*dz*) Berol. reg. Orient. Diez. A. fol. 40.
saec. XIII, txt 20×12, chart, foll. 361, ll. 25; capp Cp et Gr, sect, can, pict: *Evv;* a duobus librariis, quorum alter codicem 22 (Par. 59) exemplar habuit, alter textum codici 16 (Parh. 121.123) similem, scriptus; nonnulla supplevit manus tertia; textus bonae notae est, formae Sahidicae insunt. Conlatus a Schwartzio (ut supra, p. 862), praef. p. xiii sq.

27. (*petr*) Berol. reg. Orient. quart. 165 166.167.168.
a. 1662, in 4, chart: codex 165 continet lectiones ex *Evv*, 166 *Mt*, 167 *Mc*, 168 *Lc*, sed 166.167.168 omittunt locos qui in 165 insunt. Hos codices exscripsit Petraeus Lugdunensis anno 1662 e codice 3 (Marsh. 5). Conlatus a Schwartzio (ut supra, p. 862), praef. p. ix.

28. Gottingae bibl. universitatis Orient. 125. 4.
a. 1357, txt 32×21, chart, foll. 203, ll. 30; capp Cp et Gr (Gr sine num, sed linea textus rubra), titl, sect: *Evv*. Exscriptus e codice anni 1073. Monasterio sancti Bishoi in deserto Nitriensi dono datus. Folia nonnullo (e. g. 1—9 et septem ultima) supplevit anno 1775 Ibrahim Cahirensis iussu Athanasii episcopi Abutigensis; testatur Ibrahim annum 1357. Cf Lagardius, *Orientalia* 1, Gottingae a. 1879, p. 4, e libro *Abhandlungen der königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen*, vol. 24. Conlatus anno 1893.

29. Romae Vat. Copt. 8 olim Raymundi 1.
saec. XIII, in fol, chart, foll. 355; prol, capp-tab, capp Copt et Graec, sect, can, pict, mut: *Evv* Copt-Arab. Textu similis codici 21 (Par. 16). Arcadius Iohannis filius supplevit folia nonnulla anno 1587 iussu diaconi Salib. Olim Ioh. Bapt. Raymundi (num. i) et ab eo bibliothecae legatus. Cf Maius, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 5, Romae a. 1831, paginarum series altera, p. 120—121. Matt conlatum anno 1891.

30. Romae Vat. Copt. 9 olim Raymundi iv.
a. 1205, txt 25.6×17, chart, foll. 504; Carp, Eus-

tab, capp-t, capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab. Scriptus manu Georgii, fortasse eiusdem qui cod. 11 (mus. Br. 1315) scripsit. Anno 1270 a diacono Michaele Abu-Halîḳah monasterio sancti Antonii in deserto oriente dono datus, quod refert in colophone Gabriel patriarcha Alexandrinus. Fuit Iohannis (a. 1506) et Gabrielis (a. 1526) patriarcharum Copticorum, et anno 1537 repositus est in ecclesia ss. Sergii et Bacchi Alexandrina. Anno 1594 in Italiam reportatus, legatus est bibliothecae Vaticanae anno 1614. Cf Maius (ut cod. 29), p. 122—125. Conlatus anno 1893.

31. Romae Vat. Copt. 10 olim Raymundi vi.
saec. XIII vel XIV, txt 19.8×12, chart, foll. 504, ll. 20; capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab. Textu consentit cum cod. 19 (Par. 14). Cf Maius, p. 125. Mt conlatum anno 1891.

32. Romae Vat. Copt. 11 olim Petri de Valle vi.
a. 1346, txt 19.8×12.3, chart, foll. 112, ll. 23; capp, sect, can, pict: *Ioh* Copt-Arab. Cf Maius, p. 125. Apud Assemanum, *Bibl. orient. Clem. Vat.* Romae a. 1719, vol. 1, p. 587 a, num. 6. Conlatus anno 1893.

33. Parisiis instituti Catholici.
a. 1250, 19.8×14.5, chart, foll. 237, coll. 2, ll. 33; Eus-tab, capp, sect, can, pict (evangelistae, item decem paginae plenissime illustratae): *Evv* Copt-Arab. Textu similis est cod. 1 (Hunt. 17), codd. 21 et 22 (Par. 16 et 59). Manu Gabrielis monachi et presbyteri. Anno 1750 ecclesiae sancti Mercurii Cahirensi dono datus. Emptus a v. cl. Amélineau.

33a. Paris. bibl. nat. Copt. 14 A.
a. 1593, in fol, chart; pict: *Evv* Copt-Arab. Ex codice 19 (Par. 14) exscriptus.

34. Benzelii 9 (hodie Upsaliae?).
saec. ?, in 4, chart: *Evv*. Cf Aurivillius, *Recensio codicum* (ut supra, p. 844, cod. 119).

35. Petropoli bibl. caes. Orient. 624.
saec. ?, in fol, membr ?, foll. 29: *Ioh* mut. Olim Dobrowskii. Cf *Catalogue des manuscrits ... orientaux de la bibliothèque impérial publique de St. Pétersbourg*, Petropoli a. 1852, p. 565.

36. Cahirae bibl. patriarch. 12 et 14.
a. 1184, txt 27×18.6, chart, foll. 290, ll. 23; capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv*; Athanasius episcopus Abutigensis anno 1794 supplendos curavit locos Mt 1,1—5,25 Lc 10,2—27 22,52—66 24,53—Ioh 1,31 19,24—21,25, et testatur annum 1184. Monasterio s. Antonii in deserto oriente dono datus. Conlatus anno 1893.

37. Cahirae bibl. patriarch. 12 et 14.
a. 1291, txt 26.9×18, chart, foll. 409, ll. 24.25; capp Copt et Graec, sect, can, pict; *Evv* Copt-Arab. Scriptus manu diaconi Barsuma. Anno 1329 monasterio s. Barsuma al 'Aryan dicto Al Shaharân dono datus. Reparatus anno 1878 manu Michaelis Akhmîmensis, monachi in monasterio dominae nostrae Siryany in deserto Nitriensi, iussu Cyrilli patriarchae centesimi duodecimi. Matt Mc cap 1 Lc cap 24 Ioh cap 8 anno 1893 conlata.

38. Cahirae bibl. patriarch.
saec. XVIII, txt 22.8×13, chart, foll. 342, ll. 29; Carp, Eus-tab (sub fine Mc), prol, capp-tab, capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv* Copt-Arab; textu consentit cum cod. 17 (Parh. 126). Scriptus manu Michaelis Pilatos, qui anno 1714, cod. 22 (vide infra, p. 882) epistularum et actuum scripsit. Matt 1—4 et loci pauci ex aliis evangeliis anno 1893 conlati.

39. Cahirae in ecclesia s. Mercurii Abu Sephîn in Cahira vetere quam dicunt.
a. 1327, txt 27.5×17.8, chart, foll. 395, ll. 27; capp Copt et Graec, sect, can, pict: *Evv*; Matthaei textu consentit cum cod. 14 (mus. Brit. 3381). Scriptus manu Thomae. Ecclesiae s. Mercurii dono datus. Mt conlatum anno 1893.

40. Cahirae in ecclesia Al Muallaqah in Cahira vetere. a. 1257, txt 26.4×19, chart, foll. 382, ll. 25; prol Lc, capp, sect, can, pict, mut: *Evv* Copt-Arab; desunt Mt1,1—4,5 Mc1,1—7 Ioh1,1—21; folia pauca supplevit manus posterior. Scriptus manu Gabrielis, monachi et presbyteri in domo Ibn 'Assal. Mt et Mc conlata anno 1893.

41. Cahirae in ecclesia Al Muallaqah. a. 1272, txt 24.9×17 et 25.7×18, chart, foll. 328; capp, sect, can, subscr Mt, pict, mut: *Evv*. Matthaei textu cum cod. 3 (Marsh. 5) consentit. Scriptus manu Simonis Ibn Abu Nasir; manus posterior supplevit Mt. Mt et Mc conlata anno 1893.

42. Cahirae bibl. patriarch. saec. XIV, in 4, chart (?): *Lc* Copt-Arab; textu non bonae notae. Athanasius (cf supra, cod. 36) codicem restaurandum curavit.

43. Cahirae bibl. patriarch. a. 1719: *Evv* Copt-Arab.

44. — —: a. 1753: *Evv* Copt-Arab.

45. — —: a. 1818, in fol, chart; prol, Eus-tab, capp-tab: *Evv* Copt-Arab; textu non bonae notae. Manu scriptus diaconi Ibrahim ibn Simân, qui cod. 9 (mus. Brit. 5995) et cod. 28 (Gott. 125.4) restauravit.

46. — —: a. 1835: *Evv* Copt-Arab.

47. — —: a. 1839: *Evv* Copt-Arab.

48. — —: a. 1846: *Evv*.

49. — —: a. 1802: *Mt Mc*. Ex cod. 37 exscriptus manu presbyteri Hanîn, qui a. 1803 cod. 14 (mus. Brit. 3381) contulit.

50. — —: a. 1814; prol: *Mt Mc*.

51. — —: *Mt*.

52. — —: a. 1795, in fol, chart; Carp: *Mt*.

53. — —: a. 1811, in 8: *Mt*.

54. — —: a. 1833, in 4: *Mt*. Dicitur textus saeculi esse XIII.

55. — —: a. 1811, in 8: *Mc*.

56. — —: a. 1811, in 4: *Lc Ioh*.

57. — —: a. 1820: *Lc Ioh*.

58. — —: a. 1826: *Lc Ioh*.

59. — —: saec. XIX, in 4, prol: *Lc Ioh*.

60. — —: saec. XIX: *Ioh*.

61. Alexandriae in ecclesia s. Marci cathedrali. saec. XVIII, in fol: *Evv* Copt-Arab. Manu eadem atque codex 38 scriptus textum praebet eundem.

62. — —: saec. XIX: *Mt Mc* Copt-Arab.

63. — —: a. 1861: *Ioh* Copt.

64. Dayr al Muharraq. a. 1345, txt 22.5×14.2, chart, ll. 27; Carp sub fin, capp Copt et Graec, sect, can, lect, pict, mut: *Evv* Copt-Arab; textu non bonae notae.

(b.) Epistulae et actus.

1. (Apoc 1) Oxon. Bodl. Huntingdon. 43. a. 1682, in fol, chart: *Paul Cath Act Apoc* Copt-Arab. Lightfootius inspexit. Paucis locis contulit v. cl. Headlamius (ut supra, p. 869, cod. 1).

2. Oxon. Bodl. Huntingdon. 203. saec. ?, in 4, chart, mut: *Paul;* nonnulla in initio et sub finem a manu posteriore; Tit 2,7—3,15 Philem desunt pariter atque folia aliqua alia. Wilkinsius (ut supra, p. 855, adn. 3) codicem inaccurate descripsit. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius paucis locis contulit.

3. Oxon. Bodl. Huntingdon 122. a. 1286, in 4, chart, mut: *Paul* (Ro 8,29—2 Ti 1,2). Scriptus manu scribae ‘ⲡⲟⲗⲩⲁⲝ. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius paucis locis contulit.

4. Lond. mus. Brit. Orient. 424. a. 1308, in 4, chart: *Paul Cath Act* Copt-Arab; insunt emendationes rubro scriptae. Manu librarii Yunas Abu Said exscriptus, fluxit e codice anno 1250 manu patriarchae Abba Gabrielis scripto, interveniente pro codice Paul Abba Yuhanna episcopo Sammanudensi et pro codice Cath Act librario ‘Jurja ibn Saksik (Zagazig?). Olim archidiaconi Tattami fuit. Conlatus est a Schwartzio unde „tattamianus“ apud Boetticherum (ut supra p. 856); emen-

dationes rubras signavit Boetticherus t*. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius paucis locis contulit.

5. Lond. mus. Brit. Orient. 1318.

saec. XV, txt 35.6×18.1, chart, foll. 294: *Paul* Copt-Arab; desunt Rom 1,1—5,15 Hebr 13,21—25. V. cl. Headlamius (ut supra, p. 869, cod. 1), paucis locis contulit.

6. Lond. mus. Brit. Parham. 120 (catal. Parh. p. 29, num. 12).

saec. XV, in fol, chart: *Paul* (Hebr Tim) *Cath Act* Copt-Arab. Conlatus sed minus accurate a Schwartzio unde Boetticheri „curetonianus" ex errore pro voce *curzonianus*, quia in conlatione Schwartzii nihil nisi *cur* scriptum erat. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius paucis locis contulit; numerum scribit Parham. 124 (videntur numeri codicum Parhamensium iterum iterumque mutati esse).

7. Lond. mus. Brit. Parham. 121 (catal. Parh. p. 29, num. 13).

saec. XV, in 4, chart; pict: *Paul* (Phil Hebr) *Cath Act* Copt-Arab. Lightfootius inspexit. V. cl. Headlamius paucis locis contulit (Parh. 125).

8. Paris. nat. Copt. 17, olim 332.

saec. XII, txt 24.2×16.3, chart, foll. 272, coll. 2, ll. 24; capp Copt et Graec, pict: *Paul* (Hebr Tim) Copt-Arab; „antiquus et elegantissime scriptus"; m poster suppl Rom cap. 1 et Tit fin Phm. Lightfootius qui codicem inspexit quaerit num forte hic Boetticheri codex *p* esse possit.

9. Paris. nat. Copt. 63.

saec. XVII, txt 25.3×16, chart, foll. 153, col. 1, ll. 29; capp, pict: *Paul*. Anno 1660 scriptus, a Bernardo de Montfaucon Venetiis emptus anno 1698, die 11 mensis Augusti.

10. Paris. nat. Copt. 64.

saec. ?, txt 26.5×17.8, chart, foll. 212, ll. 27; pict: *Paul* Copt-Arab. Olim bibliothecae urbis Saumaise emptus per Sallierum pro bibliotheca regia anno 1752.

11. Paris. nat. Copt. 66.
saec. XVII, txt 19×13, chart, foll. 169, col. 1, ll. 22; capp Copt et Graec, sect, pict: *Cath Act;* habet interdum adnotationes Arabicas in margine. Anno 1609 scriptus, fuit bibliothecae Seguierianae, tum Coislinianae. Boetticherus (ut supra, pp. 862.863) codicem Halam missum contulit et siglo *p* insignivit.

12. (Apoc 5) Paris. nat. Copt. 65.
saec. XVII, txt (1) 25.2×15.15 et (2) 25.3×16.3, chart, foll. 103, (1) ll. 27 et (2) ll. 32; sect in Ac, pict: *Apoc Cath Act;* videtur Apoc alius manus esse atque Cath Act. Anno 1660 scriptus manu Iohannis alicuius presbyteri. Emptus a Bernardo de Montfaucon Venetiis anno 1698, die 2 mensis Augusti. Boetticherus (ut supra, p. 863) contulit et siglo *m* insignivit.

13. Berol. reg. Orient. 115.
saec. ?, in fol: *Col Thess Philem Hebr Tim Tit* Copt-Arab. Boetticherus (ut supra, p. 863) contulit (siglum *m*).

14. Berol. reg. Orient. 116.
saec. ?, in fol: *Rom Cor* Copt-Arab. Boetticherus (ut supra, p. 863) contulit (siglum *m*).

15. Berol. reg. Orient. 169.
saec. XVII, in 4, chart ? : *Eph Phil.* Anno 1660 a Petraeo Lugduni scriptus. Boetticherus contulit (siglum *m*).

16. Romae Vat. Copt. 12 olim Raymundi ii.
saec. XIV, in fol, chart, foll. 423: continet *Paul* (Phm Heb) *Cath Act* Copt-Arab; habet ordinem Philem Hebr ut codex 7. Cf Maius (ut supra, p. 875, cod. 29), p. 125 sq.

17. Romae Vat. Copt. 13 olim Raymundi iii.
saec. XIII, in fol, chart, foll. 261: *Paul* (Heb Tim) Copt-Arab. Cf Maius (ut supra, p. 875, cod. 29), p. 127 sq.

18. Romae Vat. Copt. 14 olim Raymundi v.
a. 1358, in 4, chart, foll. 350: *Paul* (Heb Tim) *Cath Act* Copt-Arab. Manu Michaelis monachi in urbe Bembge

scriptus; folium ultimum suppletum est anno 1504. Cf Maius (ut supra, p. 875, cod. 29), p. 128 sq.

19. (Evv 10): fragmenta ex *2 Cor Eph 1 Thess.*

20. (Evv 7): *Eph* 4, 1—3.

21. Hauniae bibl. reg. Orient. 19.
Gal Eph Phil Copt-Arab. Cf Iohannes Erichsen, *Udsigt over den gamle manuscript-samling i det store kongelige bibliothek*, Hauniae a. 1786, p. 5.

22. Cahirae bibl. patriarch.
a. 1714, txt 23×17, chart, foll. 400, coll. 4, ll. 29; prol Paul: *Epp Act*. Manu Michaelis Pilatos (cf supra, p. 877, cod. 38).

22a. Cahirae bibl. patriarch.
a. 1864, txt 34.5×21.3, foll. 328, coll. 4, ll. 33: *Evv* e cod. 22 exscripta.

23. Cahirae bibl. patriarch.
(a.) a. 1722, (b.) a. 1774, (c.) a. 1791: *Epp Act* Copt-Arab tria exemplaria.

24. Cahirae bibl. patriarch: *Epp Act*. Non bene scriptus.

25. Dayr al Muharraq.
a. 1829, in fol, chart: *Paul Cath Act Apoc* Copt-Arab.

26. Dayr al Muharraq.
saec. XII, txt 25.6×18.2, chart, foll. 432, ll. 24; capp Copt et Graec, pict: *Epp Act* (Paul habet ordinem Hebr Tim); Rom et 1 Cor 1,1—16,12 m poster; insunt glossae multae; similis textu codici 22. Conlatus anno 1893.

27. Dayr al Muharraq.
saec. XIV, txt 26×18.5, chart, ll. 25; capp Copt et Graec pict: *Epp* (Phm Hebr) *Act*. Epistulae Rom et 1 Cor anno 1893 conlatae sunt.

(c). Apocalypsis.

1. (Epp Act 1): *Apoc*.

2. Comitis Crawfordensis et Balcarrensis.
a. 1375, in fol, chart, pict: *Apoc* Copt-Arab; sub

finem invenitur „benedictio quae ante sacram Apocalypsim legitur"; nonnulla in margine correcta sunt. Manu monachi Petri scriptus. Olim Tattami (cf supra, p. 862, adn. 2). Lightfootius inspexit.

3. Lond. mus. Brit. Parham. 123 (cat. Par. p. 29, num. 15). saec. XVI (?), in fol, chart: *Apoc* Copt-Arab et benedictionem (cf cod. 2); non bene exaratus. Annus 1389 et nomen librarii Matthaei Abrahami filii exscripta sunt fortasse ex antigrapho, nam videtur codex inferioris aetatis esse. Lightfootius inspexit.

4. Lond. mus. Brit. Parham. 124 (cat. Par. p. 29, num. 16). a. 1321, in 12, chart: *Apoc* Copt-Arab (Memphitice non ut in catalogo dicitur Sahidice); pauca in initio suppleta sunt a manu posteriore.

5. (Epp Act 11): *Apoc.*

6. Paris. nat. Copt. 91. saec. XV (?), txt 14.2×9.8, chart, foll. 133, ll. 17: *Apoc* Copt-Arab. Annum habet subscriptum 1401 (1601?). Librarius fuit Yuhanna ibn Farag Allah. Monasterio Anba Bishoi in deserto Nitriensi dono datus. Lightfootius inspexit. Lightfootius non invenit Apoc in codice Paris. nat. Copt. 34 olim Delaware 581, reg. 342.3.

7. Romae Angel. C. 1.9. saec. XV, in 4 (?): *Apoc* Copt-Arab. Lightfootius inspexit.

8. Romae collegii Propag. olim Borg. IV. saec. ? (recens est), in 8, chart, mut: *Apoc* 1,12—2,26 3,9—22,12 Copt-Arab. Cf Zoega, *Catalogus codd. Copticorum MSS. qui in museo Borgiano Velitris adservantur*, Romae a. 1810, p. 3.

9. Romae Vat. Copt. 15. saec. XIV, in fol, chart, foll. 59: *Apoc* Copt-Arab et „ordinem dominicae palmarum". Cf Maius (ut supra, p. 875, cod. 29), p. 130 et Ios. Sim. Assemanus, *Bibl. orient. Clem. Vat.* Romae a. 1725, vol. 3, pars 1, p. 624b, num. 34.

10. Romae Vat. Copt. 16 olim Raymundi xi.
a. 1345, in 4, chart: *Apoc* Copt-Arab. Manu Iohannis Abul-Mennae filii scriptus. Cf Maius (ut supra, p. 875, cod. 29), 130 sq.

11. Paris. nat. Copt. 34.
saec. ?, in 4, chart: *Apoc.* Insunt liturgica multa. Apoc exstat sub finem.

12. Petropoli bibl. caes. Orient. 625.
saec. XII, in 8, chart, foll. 91: *Apoc* Copt-Arab. Olim Dobrowskii.

13. Romae bibl. Angelicae A. 6.1 (Narducci 45); cf *Studia Coptica* v. cl. Guilelmi Bonjour (?).

14. Romae bibl. Angelicae F. IV. 14. in 4, Copt-Arab; Scholz, *Reise*, p. 133.

15. Romae bibl. Angel. Q. 1.8 (Narducci 621) (?).

16. Cahirae bibl. patriarch.
in fol: *Apoc.*

---

b. Versionis Sahidicae.

1. Lond. mus. Brit. Papyrus XIII.
foll. 4: *Ioh* 20,1—29. Conlatus a Lightfootio.

2. Oxon. Bodl. olim v. cl. Georgii Horner.
saec. IX, in fol, membr: *Mt* 4,1—6. Cf supra, p. 439, cod. T[f].

3. Oxon. Bodl. Hunt. 4.
in fol, chart: fragmenta ex *Ioh;* conlatus a Woidio (cf supra, p. 865).

4. Oxon. Bodl. Hunt. 394.
saec. XIV, in 8: fragmenta ex *Act Cath;* anno 1315 (?) scriptus; conlatus a Woidio.

5. Oxon. Bodl. Hunt. 3.
in fol, chart, lectionarium ?; conlatus a Woidio.

6. Oxon. Bodl. Hunt. 5.
in fol, chart, lectionarium ?; conlatus a Woidio.

7. Oxon. officinae Clarendonianae, olim Woidii.
Thebaica et Graeco-Thebaica (cf supra, p. 392, cod. T[w]): *Lc* 12,5—13,23 *Ioh* 8,22—32. Lectiones nonnullas edidit Woidius apud Ioh. And. Cramerum, *Beyträge zur Beförderung theologischer und andrer wichtigen Kenntnisse*, Chilonii et Hamburgi a. 1778, pars 3, p. 36—100.

8. Comitis Crawfordensis et Balcarrensis i.
saec. VIII, membr, foll. 6: *Mc* 9,18—14,26. Olim Tattami. Lightfootius contulit. V. cl. E. Amélineau edidit, pariter atque codices 9.10.11, „Fragments coptes du nouveau testament dans le dialecte thébain", in actis *Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l'archéologie égyptiennes et assyriennes*, V, Parisiis a. 1884, p. 105—139.

9. Comitis Crawf. et Balc. ii.
saec. V, membr; sect, can, titl: *Lc* 3,8—6,37. Olim Tattami. Lightfootius contulit. V. cl. Amélineau (ut ad cod. 8) edidit.

10. Comitis Crawf. et Balc. iii.
saec. VIII (?), membr: *Lc* 17,18—19,30. Olim Tattami. Lightfootius contulit. V. cl. Amélineau (ut ad cod. 8) edidit.

11. Comitis Crawf. et Balc. iv.
saec. V, in fol, membr, foll. 8: *Gal* 1,14—6,16. Olim Tattami. Lightfootius contulit. V. cl. Amélineau edidit.

12. Paris. bibl. nat. MS. Copt. 68: *Mt* 16,13—20
MS. Copt. 78: *Mt* 25,1—13 *Mc* 13,7—14,5
MS. Copt. 102: *Lc* 3,21—4,9
MS. Copt. 78: *Ioh* 2,6—11 et 18—22 [Lightfoot. *Ioh* 17,17—26 Theb-Arab *Act* 7,53—8,3] *Hebr* 9,2—10
MS. Copt. 102: *Apoc* 1,13—2,2. Haec edidit v. cl. Carolus Ceugney, „Quelques fragments coptes-thébains inédits de la bibliothèque nationale", in actis *Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l'archéologie égyptiennes et assyriennes*, II, Parisiis a. 1880, p. 94—105. Cur v. cl. Ceugney nihil de fragmentis Ioh 17,17—26 et Act 7,53—8,3 a Lightfootio e codice 102 laudatis dicat, nescio.

13. Parisiis (viri cl. Gastoni Maspero?)
saec. X—XIII?, in fol, fol. 1 (pag. 91.92): *Mt* 25,14 —31. item: saec. VIII vel IX: *Lc* 8,51—9,18. Haec edidit v. cl. Maspero in actis *Recueil*... (ut cod. 14), VII, Parisiis a. 1886, p. (46)47—48.

14. Parisiis (viri cl. Gastoni Maspero?)
Act 9,36—10,10, *1 Pet* 4,12—14 *Rom* 6,4—6 passim vero non nisi litterae aliquae ex lineis supersunt. Edidit v. cl. Maspero, „Fragments etc", in actis *Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l'archéologie égyptiennes et assyriennes*, VI, Parisiis a. 1885, p. 35—37.

15. Neapoli bibliothecae nationalis B. I. 17. [143]
foll. 6: *Mt* 23,15–25,19 *Lc* 17,7–34 *Ioh* 8,55–9,18; suntne haec[1] finis Lucae et initium Iohannis a Tischendorfio laudata *Notitia*, a. 1860, p. 65? Cf Marcus Kabis, *Bulletin de l'institut égyptien*, Alexandriae a. 1861, num. 5, p. 56—60.

16. Romae collegii Prop. olim Borg. 33.
foll. 2 mut: *Mt* 1,22—3,8. Cf Zoega, *Catalogus codicum Copticorum mss qui in museo Borgiano Velitris adservantur*, Romae a. 1810, Novi Testamenti fragmenta p. 180—192.

17. — — 34: in 4, fol. 1: *Mt* 4,24—5,14.

18. — — 35: foll. 2 mut: *Mt* 5,22—34 et 40—46 6,2 —26 6,29—7,2 7,2—16.

19. — — 36: in fol, foll 3: *Mt* 6,6—8,4.

20. — — 37: in fol, foll. 5: *Mt* 7,7—10,12. Woidius edidit (ut supra, p. 865), pp. 8—14.

21. — — 38: foll. 4: *Mt* 8,32—9,15 21,11—22,13.

22. — — 39: foll. 11: *Mt* 9,38—11,25 12,31—15,5.

23. — — 40: foll. 2: *Mt* 15,28—16,6 17,10—26.

24. — — 41: foll. 3: *Mt* 16,19—18,19.

[1] Vir clarissimus Oscarus de Gebhardt haec in meum usum amicissime perlustravit, mense Aprili anni 1882, refertque folia in capsula septima decima inesse, numerum his foliis deesse, fortasse ex incuria, sed iis proprium esse numerum 143.

25. — — 42: foll. 6: *Mt* 16,24—20,7.

26. — — 43: foll. 16: *Mt* 18,16—19,24 25,21—26,23 *Mc* 2,13—9,16.

27. — — 44: foll. 2: *Mt* 20,25—21,31.

28. — — 45: foll. 2: *Mt* 22,6—23,9.

29. — — 46: in fol, foll. 6: *Mt* 23,15-25,19 *Lc* 17,7-39 *Ioh* 8,55—9,18.

30. — — 47: in fol, foll. 3: *Mt* 25,41—26,67.

31. — — 48: foll. 2: *Mt* 27,40—28,10.

32. — — 49: foll. 2: *Mc* 5,22—6,3 6,6—7,26.

33. — — 50: foll. 8: *Mc* 10,46—13,28 *Ioh* 7,30—9,41 sine *adult.*

34. — — 51: in fol, foll. 8: *Mc* 10,46—12,40.

35. — — 52: foll. 2, mut: *Mc* 14,69—15,19 15,21—23 et 25—30 et 32—35.

36. — — 53: fol. 1, mut: *Lc* 1,1—15.

37. — — 54: foll. 6: *Lc* 1,15—2,41.

38. — — 55: fol. 1, mut: *Lc* 1,32—74.

39. — — 56: in fol, foll. 2: *Lc* 1,80—2,49.

40. — — 57: in fol, foll. 2: *Lc* 3,5—4,39.

41. — — 58: *Lc* 5,7—6,48.

42. — — 59: in 4, foll. 12: *Lc* 8,36—9,41 12,39—14,9. Woidius (pp. 47—50) edidit 8,36—9,41, et lacunas in codice suo e fragmento altero supplevit (pp. 55—64).

43. — — 60: fol. 1: *Lc* 9,22—40.

44. — — 61: foll. 3: *Lc* 13,1—14,10 15,1—24.

45. — — 62: foll. 12: *Lc* 14,1—16,7 19,5—20,28.

46. — — 63: in 4, foll. 18: *Lc* 19,44—21,36 *1 Ioh* 1,2—5,15 *2 Ioh* 5 — fin *3 Ioh* integra *Iac* 1,1—2,1 hoc ordine.

47. — — 64: in fol, foll. 15: *Lc* 20,10-21,24 22,32-49 23,48—24,7 24,24—fin *Ioh* 1,1—6 2,13—3,18 8,38 —9,28 10,2—16.

48. — — 65: codex perantiquus Graeco-Copticus, fol. 21: *Lc* 22,12—23,11 Sahidice *Ioh* 6,21—58 6,68—8,23

Sahidice, sine *adult*. De Graeco textu, vide supra, p. 391, cod. T[a]. Fragmenta Iohannis edidit magna cum eruditione Aug. Ant. Georgius, *Fragmentum evangelii s. Iohannis Graeco-Copto-Thebaicum* . . . Romae a. 1789.

49. — — 66: fol. 1: *Lc* 22,25—23,3.

50. — — 67: in fol, foll. 3; *Lc* 23,14—24,32.

51. — — 68: foll. 2 mut; *Ioh* 7,37—8,25 sine *adult* 10,21—11,13.

52. — — 69: in 8, foll. 4: *Ioh* 8,24—39 18,31—19,4 19,17—20,2.

53. — — 70: foll. 2: *Ioh* 9,3—10,1.

54. — — 71: in 4, fol. 1: *Ioh* 9,11—27.

55. — — 72: in 4, fol. 1: *Ioh* 9,12—22.

56. — — 73: in 8, foll. 6 rescr, mut; *Ioh* 12,36—13,2 19,38—21,23.

57. — — 74: in fol, foll. 5: *Ioh* 12,38—13,31 14,29 —16,10 16,29—17,15.

58. — — 75: fol. 1: *Ioh* 12,47—13,17.

59. — — 76: foll. 15, valde mut: *Ioh* 13,2—15,20 16,10 —19,38.

60. — — 77: in 8, fol. 1: *Ioh* 21,18—fin.

61. — — 78: foll. 3: *Act* 16,26—17,16 27,11—27.

62. — — 79: in fol, foll. 4: *Act* 23,17—26,10.

63. — — 80: foll. 28: *Rom* 6,5—8,38 *1 Cor* 10,13—14,21 15,3—28 *2 Cor* 10,7—fin *Hebr* 1,1—8 12,1—fin *Gal* 1,1 —3,10 *Eph* 5,19—fin *Phil* (deestne 1,1—6? cf Engelbrethius p. XXV; confuditne Engelbrethius hunc codicem cum cod. 65?) integra *Col* 1,1—2,7 3,8—4,6 hoc ordine. Engelbrethius edidit 1 Cor 15,5—33 (ut infra, p. 892, cod. 4), p. XXV et 63—73. Zoega edidit *Eph* 5,21—33 ex hoc codice, additis lectionibus variis e codicibus 68 et 69 (ut supra, p. 867), p. 218.219.

64. — — 81: foll. 3: *Rom* 9,7—24 11,31—12,10 *1 Cor* 1,3—19.

65. — — 82: foll. 7: *1 Cor* 9,9—12,22 *Phil* 1,6—23.

Engelbrethius contulit 1 Cor 9,9—16 (ut infra, p. 892, cod. 4), p. XXV et 53—57 et edidit, nisi fallor ex hoc codice Phil 1,6—23.

66. — — 83: in fol, fol. 1: *1 Cor* 12,6—27.

67. — — 84: fol. 1: *1 Cor* 15,5—32.

68. — — 85: in fol, foll. 4: *Gal* 6,1—fin *Eph* 1,1—6,6. De Eph 5,21—33 vide cod. 63.

69. — — 86: foll. 16: *Eph* 2,5—3,3 4,5—28 5,21—6,12 *1 Thess* 1,4—fin *2 Thess* 1,1—2,12 3,14—fin *1 Tim* integra *2 Tim* 1,1—16. Ex hoc codice edidit Fridericus Münterus, Danus, 1 Tim 1,14—3,16 6,4—21 2 Tim 1,1—16 in libro *Commentatio de indole versionis Novi Testamenti Sahidicae*, Hafniae a. 1779, pp. 92—112. De Eph 5,22—33 vide cod. 63. Engelbrethius edidit 1 Thess 1,4—3,6 (ut infra, p. 892, cod. 4).

70. — — 87: in fol, foll. 4: *Apoc* 3,20—6,3 7,1—9,2.

71. — — 87: in fol, foll. 3: *Apoc* 12,14—14,13. In margine lectiones ecclesiasticae notantur, quod in Graecis Apocalypsis codicibus rarissime, nisi fallor, fit.

72. — — 89: in 8, foll. 2: *Apoc* 19,7—18 20,7—21,3. Haec edidit Zoega (ut supra, p. 886, cod. 16), pp. 219.220.

73. — — 90: foll. 2, e lectionario: *Lc* 1,29—38 *Ps* 47 *Hebr* 9,2—10. Engelbrethius edidit Hebr 9,2—10 (ut infra, p. 892, cod. 4) p. 137—141.

74. — — 91: in 8, fol. 1, e lectionario: *Ps* 20,3—7 *Lc* 2,40—50.

75. — — 92: fol. 1, mut, e lect: *Lc* 18,28—34 *Ps* 88,20 —28 *2 Tim* 3,10—16.

76. — — 93: foll. 2, mut, e lect: *Lc* 19,4—10 7,11 —17 7,27—32 *Ioh* 12,12—23 4,5—15 6,15—23.

77. — — 94: foll. 6, e lect: *Lc* 22,66—23,9 *Ps* 34,9 —25 *Mt* 27,23—27 *Mc* 15,6—14 *Lc* 23,13—25 *Ioh* 19,1—16 *Ies* 50,2—11.

78. — — 95: foll. 2, e lect: *Iac* 2,8—13 *Act* 5,12—21 *Ps* 14 *Mt* 4,23—5,15.

79. — — 96: foll. 3, mut, e lect: *Ioh* (19,23—27 Graece) 19,17—24 Sahidice *Ps* 131,(10—12 Gr) 9—12 (*Mt* 16,13—20 3,3—11 Gr) (Mc 12,35—37 Gr). De Graeco textu vide supra, p. 392, cod. T^d.

80. — — 97: fol. 1, e lect: *Ioh* (20,30—31 Gr) 20,24—31 Sahidice (*Ps* frag Gr).

81. — — 98: in fol, chart, foll. 4, e lect Copt-Arab: *Lc* 22,14—30 *Ps* 100,6.7 *Ioh* 13,21—30 *Ies* 31,9—32,5.

82. — — 99: chart, foll. 189, e lect Copt-Arab: e Novo Testamento haec *Mt* 21,23—27 22,1—24 23,13—24 23,29—24,51 25,14—26,13 26,17—27,56 *Mc* 13,32—14,16 (13,32—14,2 bis) 14,26—15,41 *Lc* 7,36—49 11,37—52 13,22—30 21,1—6 21,34—38 22,7—13 22,31—23,49 23,52—56 *Ioh* 6,27—59 8,12—28 8,51—59 10,14—21 10,23—42 11,46—52 11,55—56 12,1—8 12,35—43 13,1—30 13,33—17,26 18,3—19,42 *1 Cor* 1,23—2,8 11,23—32 *Gal* 3,1—14 6,14—16 *Eph* 2,13—18 *Phil* 2,6—11 *Col* 1,12—23 2,13—15 *1 Tim* 4,9—5,10 *Hebr* 9,24—28 10,5—10 11,5—.7 Engelbrethius edidit Hebr 9,24—28 10,5—10 (ut infra, p. 892, cod. 4), p. XXVI. 147—153.

83. Taurini (bibl. universitatis?)
Fragmentum papyraceum: *Lc* 1,5—19. Edidit v. cl. Rossi (anno 1885?); cf Amélineau, *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Alterthumskunde*, XXIV, Lipsiae a. 1886, p. 43, adn. *, qui citat acta *Le Caire* 6 Aprilis a. 1886.

84. Olim Venetiis servata Naniani fragmenta quae I. A. Mingarellius (cf supra, p. 866) edidit, nunc latent: *Mt* 18,27—21,15 *Mc* 11,29—15,32 *Ioh* 9,17—13,1; Mt et Ioh fragmenta iterum edita sunt apud Woidium.

85. Petropoli bibl. imperialis.
saec. ? : lectionarium:

I. *Rom* 1,10–12 *Mt* 15,12–14 *1 Thess* 5,8–10 *Mc* 13,35.36
II. *Mt* 4,6.7 *Hebr* 10,34—36 *Lc* 12,33—36 et 39—40
III. *Eph* 5,19—21 *Phil* 3,18.19

IV. *Mt* 23,10—12 *Rom* 13,7.8 *Mt* 5,33—36
V. *Mt* 6,8 *Phil* 3,17 (*Eph* 5,1.2?) *Eph* 5,16—19.
Haec edidit v. cl. Oscarus de Lemm, *Bruchstücke der sahidischen Bibelübersetzung. Nach Handschriften der kaiserlichen öffentlichen Bibliothek zu St. Petersburg*, Lipsiae a. 1885, et „Sieben sahidische Bibelfragmente", in actis *Zeitschrift für ägyptische Sprache und Alterthumskunde*, XXIII, Lipsiae a. 1885, p. 19—22.

86. Petropoli caes.: *Mc* 14,36—38.40.41.43.61.62.67.68 15,1.6.7.13—26.29—40.41.42.44—47 16,2.3.6—8.11.12. 20. Haec fragmenta edidit v. cl. Oscarus de Lemm, in libro *Études archéologiques, linguistiques, et historiques dédiées à Mr. le Dr. C. Leemans*, Lugduni-Batavorum a. 1885, p. 95—102. Ubi sunt fragmenta *Lc* 24,1—7 et 11—17 et 19—24 et 29—35 et 39—44 et 49—53 *Ioh* 1,4—10 2,1—8 et 11—15 et 19—24 3,1—6 et 9—15 et 18—29 quae v. cl. Amélineau a Lemmio edita esse dicit?

87. Petropoli societatis imperialis „eorum qui palaeographiam amant": *Prov* 11,16—12,13 *Ioh* 10,8—29 12,48—13,9. Haec edidit v. cl. Oscarus de Lemm, „Sahidische Bibelfragmente I", in actis *Bulletin de l'académie impériale des sciences de St. Pétersbourg*, XXIII (seriei novae I), Petropoli a. 1890, p. 257—268.

88. Petropoli viri cl. W. Golenischeff.
Ps 49,14—50,13 118,152—119,1 *Mc* 6,46—9,2 *Col* 4,2—18 *1 Thess* 1,1—6 *Iac* 2,23—3,14. Haec fragmenta edidit v. cl. Lemmius, „Sahid. Bibelfr. II", in actis laudatis, p. 371—391. Collectio utraque ex Deir-el-Abjaḍ Petropolim lata est.

89. Cahirae musei in vico Boulaq 1.
32×18: *Mt* 7,13—8,31 *Lc* 24,12—26. Haec edidit v. cl. Urbanus Bouriant, „Fragments de mss thébains du musée de Boulaq", in actis *Recueil de travaux relatifs à la philologie et à l'archéologie égyptiennes et assyriennes*, IV, Parisiis a. 1882, p. 1—4.

90. Cahirae? E notitiis sparsis, quae omisso sive nomine editoris sive libri titulo apud Ciascam et Amélineau inveniuntur suspicari licet Cahirae exstare et a v. cl. Bouriant edita esse, fragmenta N. T. haec: *Mt* 14,18—15,18 in libro *Mémoires publiés par les membres de la mission archéologique française au Caire*, Parisiis a. 1887, vol. 1, fasc. 3, p. 395 seqq. *Mc* 6,11—12 *Lc* 1,11—17 et 57—80 *ibidem*. *Lc* 1,30—68; scimus per v. cl. Ludovicum Stern (ut supra, p. 850, adn. 5) hunc fragmentum ab U. Bouriant editum esse in dissertatione, „Les papyrus d'Akhmîm?" *ibidem* Parisiis a. 1885, vol. 1, fasc. 2, pp. 242—304. *Ioh* 3,1—8 *Act* 8,26—40 13,17—25 *Hebr* 10,19—30 *1 Ioh* 5,5—14 *ibidem* (fasc. 3?).

---

c. *Versionis Basmyricae.*

1. Londinii (?) viri cl. W. M. Flinders Petrie.
saec. ?, 17.5×11, membr, titl: *Mt* 11,27.28 12,1—3 et 6—10.11.12. E provincia Fayyum in Angliam tulit v. cl. Petrie. V. cl. W. G. Crum edidit, *Coptic manuscripts brought from the Fayyum*, Londinii a. 1893, p. 1—2.

2. Londinii (?) viri cl. W. M. Flinders Petrie.
saec. IV, 10×7.8, membr, col. 1:
(a.): *Iac* 4,12.13. — (b.): *Iud* 17—20. — (c.)? Edidit v. cl. Crumius (ut cod. 1), p. 3—5.

3. Parisiis bibl. nat.
Mt 5,46—6,19. Edidit v. cl. Gastonus Maspero in actis *Recueil* etc (ut supra, p. 891, cod. 88), XI, a. 1889, p. 116. Erat olim bibliothecae Deir Amba-Shenoudah, in codice e quo v. cl. Bouriant folia nonnulla edidit.

4. Romae collegii Propag. olim Borg. Basmyr. 2.
saec. ?, in 4, membr, fol. 1, coll. 2: *Ioh* 4,28—34 et 36—40 et 43—53; mut. Cf Zoega (ut supra, p. 886, cod. 16), p. 139 et textus ab eo editus, p. 149.150, et Engelbrethius, *Fragmenta Basmurico-Coptica V. et N. T. quae*

in museo Borgiano Velitris asservantur, cum reliquis versionibus Aegyptiis contulit, Latine vertit nec non criticis et philologicis adnotationibus illustravit W. F. E., Hauniae a. 1811, p. 20—156, ubi textum et Basmyricum et Memphiticum et ubi fieri potest Sahidicum invenies additis lectionibus variis e Graeco.

5. Romae coll. Propag. olim Borg. Basmyr. 3.
saec. ?, in 4, membr, foll. 9, coll. 2; capp, lect, orn: *1Cor* 6,19 — (7,6.7.8.33.34 mut) — (9,7.8) — 9,16 [9,9—16 ediderunt iam anno 1789 Georgius (ut supra, p. 866), et Münterus (ut supra, p. 866)] 14,33—15,35 *Eph* 6,18—24 *Phil* 1,1—2,2 *1 Thess* 1,1—3,6 *Hebr* 5,4—9 5,13—6,3 6,8—11 15—(19.20.7,1)—7,5 7,8—(9)—13 16—(23—27)—(8,3—5)—(9,10.11.17)—(10,1.2) (6—8) (13—15) 10,22. Cf Zoega (ut supra, p. 886, cod. 16), pp. 139.140 et textus ab eo editus, pp. 151—168, et Engelbrethius (ut supra, p. 892, cod. 4).

6. Cahirae v. cl. Bouriant.
a. Ies 29,24—37,3 *b.* 35×29, foll. 4, coll. 2, ll. 40: *Mt* 13,35–14,8 *Mc* 8,24–9,12 *c.* foll. 2: *2 Cor* 12,9–13,13 *Hebr* 1,1—3 hoc ordine. Haec edidit v. cl. Bouriant „Fragments Bachmouriques“, in actis *Mémoires de l'institut Égyptien*, vol. 2, pars 2, Cahirae a. 1889, p. 567—604.

De lectionibus ecclesiasticis Arabico-Copticis cf Maius, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 5, Romae a. 1831, p. 15—34 seriei alterius, et MS. Vat. Arab. 15 olim 7, anni 1338. Vide etiam Parisiis bibl. nat. Copt. 19: *Evl* et *Apl* in tempus quadragesimale, Copt. 20 ut Copt. 19, Copt. 21: *Evl* et *Apl* in menses quattuor a Paschate; — item Florentiae bibl. Palat. Med. 6: a. 1396: lectiones ex *Ps Act Cath Paul Evv.* Lectionaria Coptica incipiunt inde a mensi Thoth, id est a die 28 mensis Augusti.

(3.) AETHIOPICA.

Sententia v. cl. Augusti Dillmann videtur haec versio e textu Graeco exarata esse inde a saeculo quarto usque in sextum saeculum[1] in usum ecclesiae Axumiticae in Abyssinia, manu interpretum plurium, non vero, quod fabulantur Christiani illius terrae, manu Frumentii

aeth

episcopi primi. Teste Dillmanno secuta est haec versio accuratissime textum Graecum etiam quod ad verborum ordinem spectat. Saepe tamen apparet interpretem Graecae linguae non peritum fuisse, unde errores multi in textum inrepserunt. Postea plus semel, ut videtur, emendata est versio ut cum ingenio linguae Aethiopicae melius consentiret et clariorem proferret sensum; quod magna ex parte postquam lingua Aethiopica saeculo quarto decimo ab usu communi[2] recesserit factum

[1] Cf Christianus Bened. Michaelis, *De versione Aethiopica N. Testamenti generatim*, § X; est praefatio in librum Christophori Aug. Bode, *Evangelium secundum Matthaeum ex versione Aethiopici interpretis . . . cum Graeco ipsius fonte studiose contulit atque plurimis . . . observationibus . . . illustravit* C. A. B. Halae a. 1749 (ff. [16], pp. 193 in 4); — v. cl. Aug. Dillmann, „Aethiopische Bibelübersetzung" apud Herzogium, *Real-Encyklopädie*, ed. 2, Lipsiae a. 1877, vol. 1, p. 203—206; — v. cl. Ignatius Guidi, „Le traduzioni degli Evangelii in arabo e in etiopico", in actis *Atti della R. Accademia dei Lincei anno CCLXXV. 1888. Serie quarta. Classe di scienze morali, storiche e filologiche*, vol. 4, Romae a. 1888, p. 5—37, in primis 33—37. Fortasse iam Chrysostomo nota erat versio, *Homil. in Ioh.* ii, 2, *Opera*, ed. Montf., vol. 8, p. 10 nisi is quod verius esse videtur, rhetorice locutus est. Gildemeisterus, qui vult versionem saeculi esse sexti vel septimi, monet textum, si e Graeco versus sit, varie interpolatum esse vel e Syris vel ex Arabicis, quod etiam Dillmannus, p. 204, asseverat.

Iobus Ludolfus (cf infra, p. 910, cod. 89), p. 297 et 299 putat plures exstitisse versiones Aethiopicas; Plattus hanc opinionem accipere non vult (cf infra p. 900, cod. 1), p. 10—18.

[2] Aethiopica lingua Amharicae cessit, versionem tamen Amharicam nullo modo in usum criticum idoneam esse nemo est qui

esse suspicatur Dillmannus, idque versionibus Copticis atque Arabicis in consilium vocatis.

Ita v. cl. Dillmannus, quem secutus sum. Sed vir doctissimus Iohannes Gildemeisterus († a. 1890) rem omnino aliter se habere putat meque[1] de rationibus quibus ductus sit certiorem fecit litteris Bonnae die 20 mensis Aprilis anni 1882 datis,[2] in quibus reiecta eorum opinione qui

non concedat. Cf de versione Amharica Plattii *Biblia sacra Amharice*, Londinii a. 1844; — v. cl. Franciscus Praetorius, *Die amharische Sprache*, Halae a. 1879, p. 2: — v. cl. Zotenbergius (ut infra, p. —, cod. 60), p. 21 b. Fragmentum Lc 1,1—13 versionis Amharicae a I. H. Maio Latine versum [fortasse ex schedis Ludolfi exscriptum] prodiit apud Schmidtium, *Bibliothek für Kritik und Exegese des N. T. und älteste Christengeschichte*, [Herbornae et Hadamarae] a. 1796 [1797], vol. 1, fasc. 2, p. 307—310. Fuit hoc fragmentum in bibliotheca universitatis Gissensis num. 11 fol. (hodie num. dccclxxii; cf I. V. Adrianus, *Catal. codd. mss. bibl. Giss.* Francofurti a. 1840, p. 258) sed vir clarissimus Bernhardus Stade, professor Gissensis, qui amicissime codicem perlustravit, me certiorem fecit (mense Aprili anni 1882) folium hodie codici non inesse.

[1] Gildemeisterus contulit accurate cum Aethiopicis in usum Tischendorfii lectiones omnes varias Aethopicas, quas hic in editione sua Novi Testamenti Graeca anni 1849 laudaverat.

[2] Verba Gildemeisteri lectoribus non ingrata erunt: „... Ueber das Alter der Aethiopischen Uebersetzung hatte ich Tischendorf am 26. Oct. 1854 geschrieben, wie ich aus einem zufällig bewahrten Concept sehe.

Die allgemeine Annahme, dass dieselbe in das vierte Jahrhundert zu setzen sei, beruht auf zwei Argumenten.

1. nimmt man an, dass der doch gewiss sehr sporadischen und partiellen Bekehrung von Axûm 326 gleich, wie bei heutigen Missionaren, habe eine Bibelübersetzung folgen müssen, *also* noch im vierten Jahrhundert.

2. stützt man sich auf die Aussage des Chrysostomus, dass zu seiner Zeit das Evangelium Iohannis in die Sprachen von μυρία ἔθνη bereits übersetzt sei, auch in das Persische und Indische. Das ist Rhetorik, aus der sich keine Thatsache folgern lässt.

An allen sonstigen etwaigen Zeugnissen fehlt es.

Eine Anzahl Wörter für christliche Hauptbegriffe, mit denen aller Unterricht anfangen musste, sind in der Bibelübersetzung nicht

credunt Christianos paucos Axumiticos anno fere 326 versionem fecisse, saeculo demum sexto vel septimo auctores

aethiopisch, sondern syrischer und nur syrischer Form. Z. B. hâimanot Glaube ܗܝܡܢܘܬܐ, aramî Heide [für *ἐθνικός Ἕλλην Ἑλληνίστης, βάρβαρος*] ܐܪ̈ܡܝܐ Armenier, welche Bezeichnung ja nur in Syrien möglich war, ôrîth Pentateuch ܐܘܪܝܬܐ, sîol Hades, ܫܝܘܠ; das i für שְׁאֹל ist nur durch Vermittelung des Syrischen erklärlich.

Daraus folgt, dass die ersten christlichen Lehrer der Habessinier und die Schöpfer ihrer Kirchensprache Syrer gewesen sein müssen, dass jene Ausdrücke schon eingebürgert waren, als die Uebersetzung aus dem Griechischen gemacht ward, und diese kann also nicht auf die ersten alexandrinischen, also griechischen Bekehrer zurückgeführt werden. Es sind zwei getrennte Zeitperioden, die der Bildung jener kirchlichen Sprache und die der Uebersetzung anzunehmen.

Solche Syrer können wohl nur Monophysiten gewesen sein. Ueberhaupt ist die christliche Bekehrung der Aethiopier erst um 500 und zwar durch Monophysiten erfolgt. Auch später noch lässt sich in Habessinien der Gegensatz zwischen syrischen und alexandrinischen Monophysiten nachweisen. Die Ausführung dieses Satzes bedürfte aber einer so ausführlichen Erörterung, dass dazu ein Brief nicht wohl hinreichen würde; ich darf das also hier nur als These aufstellen.

Die aethiopische Bibelübersetzung zeigt auch eine so mangelhafte Kenntniss des Griechischen, dass unmöglich ist, diese könne in einem Jahrhundert, in welchem nationale, ich meine alexandrinische, Griechen mit den Eingeborenen in Verbindung standen, stattgefunden haben; sie ist nur möglich in einer schon isolirten Kirche, in der die gelehrte Kenntniss des Griechischen schon abstarb. Beispiele, zu Hunderten möchte ich sagen, von dem äusserst geringen Verständniss finden Sie z. B. in den Noten zu Ludolfs Psalmenausgabe, und doch waren die Psalmen nach der Rolle, die sie in der orientalischen Kirche immer gespielt haben, gewiss eins der zuerst übersetzten Bücher. Ebenso im N. T. Nur zwei Beispiele. Act 20,15 fasste der Uebersetzer *ἀντικρύς* als Eigennamen, 23,31 *Ἀντιπατρίς* als „benachbarte (*ἀντί*) Stadt" auf. Hiernach wird man gewiss sechstes und siebentes Jahrhundert als frühesten Termin annehmen müssen.

Ich glaube selbst, dass schon arabische Lehnwörter sich finden. Der Satan heisst aethiopisch „saitân", arabisch schaitân (s und sch sind im Aethiopischen zusammengefallen). Dies erklärt sich weder aus dem Griechischen, noch dem Syrischen. Wollte man annehmen,

fuisse Syros Monophysitas pronuntiat.[1] Vix tamen hoc ex rationibus eius concludi potest. Sunt certe vocabula quae Gildemeisterus profert origine Syriaca sive Aramaica, at sunt Iudaico-Aramaica. Inde minime sequitur Monophysitas biblia Aethiopice vertisse vel linguam Christiano-Aethiopicam effinxisse. Quae linguam Iudaico-Aramaicam redolent, ea nos docent iam primis temporibus Iudaeos ex Arabia meridiana in Aethiopiam migrasse, vel etiam Geez iam a primo in Abyssinia die aliquo modo Iudaeis similes fuisse, et Christianos in Abyssinia verbis nonnullis ab eis commodatis usos esse.[2]

das Wort sei aus Aethiopien nach Arabien gekommen (im Koran), so giebt es doch noch andere Bedenklichkeiten. *Ῥύμη* wird, wo es im N. T. vorkommt, mit sak^{u}at gegeben, dies hat im Aethiopischen keine Wurzel und ist das arabische sikkat. Zum sichern Zeichen, dass es Fremdwort ist, dient, dass es, mit Verkennung der Femininendung des Arabischen -at, indem man das t als radical auffasste, im Plural (pluralis fractus) ask^{u}ât bildet. Strassen, namentlich enge waren, nach der ganzen Beschaffenheit des Landes und Lebens, bei den Aethiopen wohl nicht heimisch (allerdings giebt es andere Wörter für *πλατεῖα*, wie מירחב). Wäre dies durchzuführen, so kämen wir in noch spätere Zeit.

Sub finem harum litterarum, in quibus etiam de versionibus Arabicis disserit, Gildemeisterus haec monet: „Im Ganzen sollte man freilich diese arabischen und aethiopischen Uebersetzungen nicht in die Variantensammlungen aufnehmen, ehe nicht über jede besondere und ausführliche kritische Arbeiten im Zusammenhang verfasst sind, die feststellen, was wirklich als Variante Werth hat, si tanti est.“

[1] De origine versionis Aethiopicae conferendus est codex Parisinus bibl. nat. Aeth. 113 (Zotenberg. 113), saec. XVI: *Refutatio haeresium;* incipit fol. 52 v „Photini“ haeresis, ubi de evangelio in Aethiopia dicitur; fol. 63 ss narratur de novem viris sanctis qui V. T. et N. T. Aethiopicum Romam adportaverint; Vetus Testamentum ex Hebraico versum esse fingitur quo tempore Salomonem regina Mesembriae visitaverit, Novum Testamentum e Graeco ante Nestorii doctrinam cognitam, ante Leonis doctrinam formatam, ante societatem synodicanum, id est episcoporum Chalcedonensium, ergo esse versionem puram.

[2] Cf praeterea quae v. cl. Dillmannus de verbis peregrinis in libris Aethiopicis profert, *Lexicon ling. Aeth.* Lips. a. 1865, col. XXII.

Versio Aethiopica continet Novum Testamentum integrum additis Clementis epistulis et Synodo:[1] Evv Paul Cath Act Apoc Clem Syn.[2]

Editionem principem Novi Testamenti Aethiopici curavit monachus ordinis Takla-Haimânôt e monasterio Dabra-Libânôs (in monte Libano), nomine Tesfa-Zion, natu Malhezinus Aethiops, qui, sociis monachis ex eodem monasterio Tanse'a-Wald et Za-selâsê, codices Novi Testamenti secum portans viam Hierosolymis Romam fecit. In Italia subvenerunt tribus iis alii tres, Itali: Petrus Paulus (Gualterius Aretinus) archidiaconus Constantinopolitanus, Bernardinus quidam, et teste Ludolfio Marianus Victorius.[3] Romae (unde *aeth*^{ro}) prodiit N.T. annis 1548.1549, epistulis XIII Pauli tomo alteri ceteris libris tomo priori mandatis.[4] Nonnulla in actibus codice Aethiopico deficiente suppleverunt editores ex Latina (vix quod adseveraverunt etiam ex Graeca) lingua Aethiopice versa, in primis Act 9,29—10,32 26,8—28,31. Editio etsi codicem vel codices bonae notae sequitur scatet vitiis propter inscitiam typographorum. Anno 1654 ediderunt Ioh. Georg. Nisselius et Theodorus Petraeus epistulas Iacobi, Iudae, Iohannis Arabice et Aethiopice additis versionibus Latinis.[5]

[1] Cf v. cl. Dillmannus (ut infra, p. 904, cod. 42), p. 4.

[2] V. cl. Winandus Fellius, Dillmanni discipulus, edidit ex Synodo *Canones apostolorum Aethiopice*, Lipsiae a. 1871, versione Latina addita.

[3] Cf Iobus Ludolf, *Lexicon Aethiopico-Latinum*, ed. 2, Francofurti ad Moenum, a. 1699, praef. fol. (8) recto: „Corollarium."

[4] *Testamentum Novum cum epistola Pauli ad Hebraeos tantum cum concordantiis evangelistarum Eusebii et numeratione omnium verborum eorundem. Missale cum benedictione . . . Quae omnia Fr. Petrus Aethiops . . . curavit*, Romae a. 1548. *Epistolae XIII. divi Pauli . . . cum versione Latina* a. 1549. Cf v. cl. Ignatius Guidi, „La prima stampa del Nuovo Testamento in Etiopico fatta in Roma nel 1548—1549", in actis *Archivio della R. Società Romana di storia patria*, Romae a. 1886, vol. 9.

[5] Nissel. et Petraeus, *Iacobi apostoli epistulae catholicae versio*

Waltonus editionem Romanam in Polyglottis suis supra (p. 220) laudatis iterum imprimendam curavit addita versione Latina a Dudleio Loftus et Edmundo Castell facta, sed plura quam in editione Romana in hac editione inesse menda et versionem Latinam pessimam esse Ludolfus affirmat. Christophorus Augustus Bode, qui iam anno 1749 evangelium Matthaei fusius tractaverat,[1] textum Aethiopicum, neglectis vitiis typographicis, accuratissime Latine vertit.[2] Anno denique 1826 curavit Thomas Pell Platt (unde *aeth*^{pp}) evangelia Aethiopice edenda in usum societatis „British and Foreign Bible Society", anno 1830 reliquos Novi Testamenti libros, codicibus quos adire potuit in consilium vocatis.[3] Leges vero societatis illius vetabant praefationem vel adnotationes textui addi, et critico iudicio minus libertatis concedebant, praeterea codices Platti minus boni erant;[4] unde factum est ut editio viris rei criticae studiosis vix sufficiat. Romana sola editione utendum est, sed ea iterum cum codicibus est conferenda. Tregellesius quidem accepit a Platto adnotationes nonnullas[5] ad evangelia; in actibus et epistulis

Arabica et Aethiopica . . . Ludguni Batavorum a. 1654, et eodem anno seorsum *Iudae ap. ep. et Iohannis ap. ep.*

[1] Cf supra, p. 894, adn. 1.

[2] Bode, *Novum . . . Testamentum ex versione Aethiopici interpretis in bibliis polyglottis Anglicanis editum ex Aethiopica lingua in Latinam transtulit* C. A. B. Brunsvigae a. 1753; apud v. cl. F. Praetorium, *Aethiopische Grammatik* [*Porta lingg. orr. VII*], Hesychiae Carolinae [Karlsruhe] et Lipsiae, a. 1886, p. 25, invenies titulum versionis Latinae cum annis 1752.1755 et conlationis cum Graeco cum anno 1753; libros quod non vidi, doleo.

[3] *Evangelia sancta Aethiopice. Ad codicum mss. fidem edid.* T. P. P. Londinii a. 1826; — *N. T. . . . Aethiopice. Ad codicum manuscriptorum fidem edidit* T. P. P. Londinii a. 1830.

[4] Codices iuniores testatur v. cl. Dillmannus sine omni iure ex libidine mutatos esse.

[5] De codicibus quibus Plattus usus est cf Tregellesius apud Hornium (ut supra, p. 803) p. 318, adn. 2.

non usus est Plattus nisi codice uno, qui erat societatis illius. Praeterea contulit v. cl. L. A. Prevostus textum Platti cum textu Waltoni in usum Tregellesii. Eodem modo adiutorem habuit Tischendorfius Iohannem Gildemeisterum, qui Romanam et Platti editiones cum Tischendorfii N. T. Gr. a. 1849 edito contulit iis tamen solis locis quibus Tischendorfius in illa editione versionem Aethiopicam in consilium vocaverat. Opus esse critica Novi Testamenti Aethiopici editione, in primis evangeliorum, quae textum prorsus corruptum multis in codicibus praebent, non est quod dicam. Quis laborem suscipiet?

CODICES AETHIOPICI.

Anglia.

1. Londinii „British and Foreign Bible Society“ MS. 3. fragmenta ex *Mt Lc:* quae Lc desunt supplevit nuper Anglus e codice Parisino. Cf Thomas Pell Platt, *A catalogue of the Ethiopic biblical manuscripts in the royal library of Paris, and in the library of the British and Foreign Bible Society; also some account of those in the Vatican library at Rome. With remarks and extracts.* Londinii a. 1823. Plattus laudat p. 7. adnotationem manu Iobi Ludolfi ipsius in *Commentarii* exemplari Parisiensi scriptam, quae de libris Aethiopicis in hospitio Habessinorum Romano repertis testimonium Henrici Guilelmi Ludolfi adfert; nullus Novi Testamenti liber his inest.

2. Lond. „British and Foreign Bible Soc.“ 4.: *Mt Mc.*
3.4.5: — — 5.6.7: exemplaria tria: *Ioh.*
6. — — 8: *Apoc.* Codices 13 *Mc Ioh* et 14 *Mc* prorsus recentes sunt.

7. Lond. mus. Brit. Orient. 781 (Wright. 2). saec. XVII, 36×35, membr, foll. 209, coll. 2, ll. 40; Carp, Eus-t, pict: *Octateuchus Evv* (foll. 94—154); foll. 155—209 continent varia theologica. Cf Guil. Wright, *Catalogue of the Ethiopic manuscripts in the British Museum*

acquired since the year 1847. Londinii a. 1877, et eiusdem „List etc", *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft,* Lipsiae vol. 24, a. 1870, p. 599—616.

8. Lond. mus. Brit. Orient. 496 (Wright. 20): foll. 173-178. saec. XVII, 17×15, membr, foll. 6(178), coll. 2, ll. 25: *1.2 Pet 1.2.3 Ioh Iac Iud;* foll. 3—172 continent multa ex V. T.

9. Lond. mus. Brit. Orient. 507 (Wright. 33). saec. XV, 33×25, membr, foll. 149, coll. 2, ll. 25.26; pict: *Evv.* Cf de hoc codice v. cl. Ignatius Guidi (ut supra, p. 894, adn. 1), p. 35, qui eo loco Mt 1,18—25 edidit. V. cl. D. S. Margoliouthius codicem paucis locis contulit [Lloyd-Sanday], *Novum Testamentum,* Oxonii a. 1889, *App. III,* p. 192—199.

10. Lond. mus. Brit. Orient. 518 (Wright. 34). a. 1655, 28×26, membr, foll. 173, coll. 2, ll. 20; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

11. Lond. mus. Brit. Orient. 510 (Wright. 35). a. 1664—1665, 44×40, membr, foll. 238, coll. 3, ll. 21; uberrime pict: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

12. Lond. mus. Brit. Orient. 515 (Wright. 36). a. 1675—1676, 29×26, membr, foll. 191, coll. 2, ll. 21; Carp, Eus-t, prol, capp-t, pict: *Evv.*

13. Lond. mus. Brit. Orient. 511 (Wright. 37). saec. XVII, 37×32, membr, foll. 217, coll. 3, ll. 20; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

14. Lond. mus. Brit. Orient. 512 (Wright. 38). saec. XVII, 31×28, membr, foll. 135, coll. 3, ll. 25; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

15. Lond. mus. Brit. Orient. 513 (Wright. 39). saec. XVII, 33×27, membr, foll. 217, coll. 2, ll. 19.20;

Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

16. Lond. mus. Brit. Orient. 514 (Wright. 40).
saec. XVII, 33×29, membr, foll. 226, coll. 2, ll. 18; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

17. Lond. mus. Brit. Orient. 516 (Wright. 41).
saec. XVII, 28×24, foll. 194, coll. 2, ll. 20; prol, pict: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

18. Lond. mus. Brit. Orient. 517 (Wright. 42).
saec. XVII, 33×27, foll. 123, coll. 2, ll. 26.28; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

19. Lond. mus. Brit. Orient. 519 (Wright. 43).
saec. XVII, 28×25, membr, foll. 231, coll. 2, ll. 19.20; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.*

20. Lond. mus. Brit. Orient. 508 (Wright. 44).
saec. XVII, 50×37, membr, foll. 287, coll. 3, ll. 20-27; Carp, Eus-t, prol, capp-t, pict: *Evv.*

21. Lond. mus. Brit. Orient. 509 (Wright. 45).
saec. XVIII, 39×36, membr, foll. 160, coll. 3, ll. 23-30; prol: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

22. Lond. mus. Brit. Orient. 525 (Wright. 46).
saec. XV, 16×14, membr, foll. 109, coll. 2, ll. 13-20: *Ioh.*

23. Lond. mus. Brit. Orient. 520 (Wright. 47).
saec. XVII, 36×33, membr, foll. 267, coll. 2, ll. 13.14; pict: *Ioh.*

24. Lond. mus. Brit. Orient. 521 (Wright. 48).
saec. XVII, 31×27, membr, foll. 153, coll. 2, ll. 13; *Ioh.*

25. Lond. mus. Brit. Orient. 523 (Wright. 49).
saec. XVII, 17×15, membr, foll. 79, coll. 2, ll. 16: *Ioh.*

26. Lond. mus. Brit. Orient. 522 (Wright. 50).
saec. XVIII, 22×16, membr, foll. 92: *Ioh.*

27. Lond. mus. Brit. Orient. 524 (Wright. 51).
saec. XVIII, 15×13, membr, foll. 83, coll. 2, ll. 15: *Ioh.*

[28. Lond. mus. Brit. Orient. 733 (Wright. 52).
a. 1855—1865, 36×30, membr, foll. 158, coll. 2, ll. 18: *Mt Mc* lingua Amharica.]

29. Lond. mus. Brit. Orient. 526 (Wright. 53).
saec. XVII, 36×31, membr, foll. 95, coll. 3, ll. 30: *Paul.* (Phm Hebr) *Act Apoc Cath.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit, numerat ut videtur ex incuria 520. Unde fiat ut dicat codices Orr. 526 et 527 solos esse epistularum et actuum qui in Museo Britannico adserventur, prorsus nescio.

30. Lond. mus. Brit. Orient. 529 (Wright. 54).
saec. XVII, 28×24, membr, foll. 197, coll. 3, ll. 27–29; prol in Paul: *Paul* (Phm Hebr) *Cath Act Apoc.*

31. Lond. mus. Brit. Orient. 531 (Wright. 55).
saec. XVII, 21×18, membr, foll. 200, coll. 2, ll. 20–23: *Cath Apoc Act Paul* (Phm Hebr).

32. Lond. mus. Brit. Orient. 527 (Wright. 56).
saec. XVIII, 27×23, membr, foll. 138, coll. 3, ll. 22: *Paul* (Phm Hebr) *Cath Act Apoc.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

33. Lond. mus. Brit. Orient. 532 (Wright. 57).
saec. XVIII, 21×19, membr, foll. 128, coll. 2, ll. 19—22: *Apoc Rom — 1 Thess* 3,12 *Act.*

34. Lond. mus. Brit. Orient. 530 (Wright. 58).
saec. XVII, 15×13, membr, foll. 184, coll. 2, ll. 19.20; prol in Paul: *Act Paul* (Phm Hebr).

35. Lond. mus. Brit. Orient. 528 (Wright. 59).
saec. XVIII, 27×22, membr, foll. 120, coll. 2, ll. 19—23; prol in Paul: *Act Paul* (Phm Hebr).

36. Lond. mus. Brit. Orient. 533 (Wright. 60).
ante a. 1730, 38×35, membr, foll. 115, coll. 3, ll. 19: *Apoc.*

37. Lond. mus. Brit. Orient. 597 (Wright. 207): foll. 225-256.
saec. XV, 40×31, membr, foll. 32(262), coll. 2, ll. 29-34: *Apoc;* praecedunt homiliae. Vide etiam folium primum.

38. Lond. mus. Brit. Orient. 600 (Wright. 208): foll. 137-148. saec. XVII, 41×37, membr, foll. 12(160), coll. 3, ll. 29: *Apoc;* praecedunt homiliae.

39. Lond. mus. Brit. Orient. 598 (Wright. 209): foll. 177-192. a. 1708—1711, 39×34, membr, foll. 16(208), coll. 3, ll. 25.26: *Apoc;* praecedunt homiliae.

40. Lond. mus. Brit. Orient. 599 (Wright. 210): foll. 158-168. a. 1721—1730, 37×35, membr, foll. 11(168), coll. 3, ll. 28—32: *Apoc;* praecedunt homiliae.

41. Lond. mus. Brit. Orient. 601 (Wright. 211): foll. 100-106. saec. XVIII, 36×30, membr, foll. 7(120), coll. 35—41: *Apoc;* praecedunt homiliae.

42. Lond. mus. Brit. Add. 16,190 (Dillmann. 8). saec. ? , in 4, membr, foll. 155 (mann tribus foll. 1—15, 16—147, 148—155), foll. 16—147 habent coll. 3; Carp, sect sine num, subscr: *Evv.* Olim Anastasii cuiusdam, postea cuiusdam Bere'sanâï. Cf v. cl. Augustus Dillmann, *Catalogus codd. mss. orientt. qui in museo Britannico asservantur, pars 3, codices Aethiopicos amplectens,* Londinii 1847.

43. Lond. mus. Brit. Add. 11,293 (Dillmann. 9). saec. ? , membr, foll. 92; capp: *Ioh.* Sub finem insunt nonnulla theologica. V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

44. Lond. mus. Brit. Add. 16,220 (Dillmann. 11). saec. ? , in 4, membr, foll. 46, coll. 2: cat in Mt, textum vero non integrum praebet. Sub initium exstat tabula „computi Paschalis", al man ut vid, a. 1613 (1249?) scripta. Olim cuiusdam Bâhrja Christos.

45. Oxonii Bodl. Dillmann. 10 et 11. saec. XVIII, in 4, membr, foll. 74 et 75; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.*

46. Oxonii Bodl. Dillmann 12 et 13: saec. XVIII, in 4, membr, foll. 81 et 75: *Evv.* Cf Aug. Dillmann, *Cat. codd. mss. bibl. Bodl. Oxon. pars 7. Codices Aethiopici,* Oxonii a. 1848.

47. Oxonii Bodl. Dillmann. 14 et 15: *Cath* (1.2 Pet 1.2. 3 Ioh Iac Iud) *Apoc* (versio ex Coptico) *Act Paul* (Phm Hebr); sub finem Euth ut videtur uberrimus apparatus.

Austria.

48. Vindobonae bibl. caes. MS. Aeth. 10.
saec. ? , in 4, membr, foll. 156; Carp, (Eus-t ?), prol: *Evv.* Cf v. cl. Frid. Müller, „Die äthiopischen Handschriften der k. k. Hof-Bibliothek in Wien", in actis *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, Lipsiae, vol. 16 (a. 1862), p. 553—557.

49. Vindobonae bibl. caes. MS. Aeth. 20.
saec. ? , in 8, membr, foll. 117, coll. 2: *Ioh.*

Gallia.

50. Viri clarissimi Antonii de Abbadie MS. Aeth. 2.
saec. ? (non vet), 29×26, membr, foll. 162: *Evv.* Cf Ant. d'Abbadie, *Cat. raisonné de mss éthiopiens*, Parisiis a. 1859.

51. — MS. Aeth. 9: saec, ? , 24×21, foll. 168, coll. 2: *Paul* (Phm Heb) *Act Cath* (1.2 Pet 1.2.3 Ioh Iac Iud) *Apoc* (capp. 58).

52. — MS. Aeth. 47: saec. ? , 20×18; Carp, Eus-t, capp-t: *Evv.*

53. — MS. Aeth. 82: saec. XIX, 7.7×8.1, membr, foll. 72, coll. 2; pict: *Evv.* Quod v. cl. Abbadie de textu corrupto dicit, flagitat codicis scrutationem.

54. — MS. Aeth. 95: saec. ? , 8.6×8.7, membr, foll. 110: *Evv.*

55. — MS. Aeth. 111: foll. 1—36: *Ioh.*

56. — MS. Aeth. 112: 8×8, membr: *Evv.*

57. — MS. Aeth. 119: 20×17, membr, foll. 153: *Paul* (Phm Heb) *Act Apoc.*

58. — MS. Aeth. 164: 23×21, membr, foll. 208: *Paul* (Phm Heb) *Cath* (1.2 Pet 1.2.3 Ioh Iac) *Apoc Act.* Act habent 316 sectiones (?).

59. — MS. Aeth. 173: 9×9, membr, foll. 110: *Evv.* MSS. 24 et 191 continent commentaria in Evv.

60. Paris. bibl. nat. Aeth. 22 (Zotenberg. 32). saec. XIII, 29.3×18.4, membr, foll. 207, coll. 2, ll. 27; Carp, Eus-t, dissertatio de evangeliorum harmonia, capp, titl, sect, can, *στίχ* (9700 in summa), pict: *Evv;* textus vetus est teste v. cl. Zotenbergo, teste etiam v. cl. Ignatio Guidi (ut supra, p. 894, adn. 1), p. 35—36. Cf Zotenbergius, *Catalogue des manuscrits éthiopiens* (*Gheez et Amharique*) *de la bibliotheque nationale,* Parisiis [a. 1877].

61. Paris. bibl. nat. Aeth. 130 (Zotenb. 33). saec. XVII, 26.3×22, membr, foll. 172, coll. 2, ll. 21; introductio, Carp, Eus-t, dissertatio de harmonia, prol, capp-t: *Evv.* V. cl. Zotenbergius praebet nonnullas lectiones varias dicitque textum esse emendatum; cf v. cl. Ignatius Guidi.

62. Paris. bibl. nat. Aeth. 23 (Zotenb. 34). a. 1794, 25.8×15.6, chart, foll. 258, col. 1, ll. 20—25; introductio, Carp, Eus-t, dissertatio de harmonia, prol, capp-t: *Evv;* textus plerumque cum Aeth. 130 (cf supra cod. 61) consentit.

63. Paris. bibl. nat. Aeth. 21 (Zotenb. 35). a. 1483, 33.5×23, membr, foll. 202, coll. 2, ll. 27.28; Carp, dissertatio de harmonia, capp-t (sub fin evangelii uniuscuiusque), titl, sect: *Evv;* textus teste Zotenbergo partim antiquus partim emendatus. Cahirae scriptus.

64. Paris. bibl. nat. Aeth. 117 (Zotenb. 36). saec. XVIII, 9×8.5, membr, foll. 138, coll. 2, ll. circ. 22: *Evv;* textus exhibet lectiones e familiis variis.

65. Paris. bibl. nat. Aeth. 151 (Zotenb. 37). saec. XIX, 26×24, membr, foll. 184, coll. 2, ll. 19; introductio, Carp, sect, can, prol, pict: *Evv;* textus mixtus.

66. Paris. bibl. nat. Aeth. 33 A (Zotenb. 38). saec. XVII, 32.2×22, chart, foll. 163, coll. 2, ll. 20: *Mt* mut *Mc Lc* 1,1—2,21; textus consentit plerumque cum Aeth. 21 (cf supra cod. 63).

67. Paris. bibl. nat. Aeth. 20 (Zotenb. 39). saec. XVI, 12.8×10.9, chart, foll. 244, coll. 2, ll. 13;

titl, sect, can: *Mt Mc*; textus plerumque ut in Aeth. 21 (cf supra, cod. 63).

68. Paris. bibl. nat. Aeth. 143 (Zotenb. 40).
saec. XIV, 33×21.5, membr, foll. 27, coll. 2, ll. 24: *Lc* 9,23—11,2 a 11,18 b—13,13 13,29—20,25; textus sui generis.

69. Paris. bibl. nat. Aeth. 24 (Zotenb. 41).
saec. XVI, 20×17.9, membr, foll. 102, coll. 2, ll. 20-23; capp in Ap C, subscr Ac, prol sub fin Ap: *Act Apoc Cath;* textus est versionis emendatae.

70. Paris. bibl. nat. Aeth. 26 (Zotenberg. 42).
saec. XV, 21×14.5, membr, foll. 102, coll. 2, ll. 22; capp (72 in Ac): *Cath Act;* textus vetustior est quam ille in MS Aeth. 24 (cf supra, cod. 69).

71. Paris bibl. nat. Aeth. 25 (Zotenb. 43).
saec. XV, 14×11.3, membr, foll. 69, coll. 1, ll. 14–16: *Cath* additis lectionibus tribus ecclesiasticis ex Hebr Act Ioh; textus ut in Aeth. 26 (cf supra, cod. 70).

72. Paris. bibl. nat. Aeth. 28 (Zotenb. 44).
saec. XVI, 18×12.8, chart, foll. 65, coll. 2, ll. 15: *Cath;* textus partim ut in Aeth. 24 (nostro cod. 69) partim ut in Aeth 26 (nostro cod. 70). Manus alia in init scripsit lectt 5 ecclesiasticas ex Cor Hebr Ioh Act. (Z. 165).

73. Paris. bibl. nat. Aeth. 27 (Zotenb. 45) et Aeth 127
a. 1378, 23×16.5, membr, foll. 162, (174 additis foliis 12—23 e codice Aeth. 127 olim ex hoc codice raptis), coll. 2, ll. 19; capp, lect: *Paul* (Heb Tim); textus differt a textu editionis Londinensis, consentit saepius cum textu editionis Romanae. Hierosolymis scriptus iussu monachi Gabra-Krestôs qui monasterio Habessinico praefuit.

74. Paris. bibl. nat. Aeth. 29 (Zotenb. 46).
saec. XIV, 25×16, membr, foll. 120, coll. 2, ll. 24; capp: *Paul* (Heb Tim). Olim in deserto Scetensi.

75. Paris. bibl. nat. Aeth. 30 (Zotenb. 47).
saec. XVIII, 21×18, membr, foll. 100, coll. 2, ll. 22:

Paul (Phm Heb); textus consentit saepius cum textu editionis Londinensis.

76. Paris. bibl. nat. Aeth. 31 (Zotenb. 48).
saec. XVI, 18.2×15, membr, foll. 31, coll. 2, ll. 20: *Apoc;* textus consentit plerumque cum textu editionis Londinensis.

77. Paris. bibl. nat. Aeth. 116 (Zotenb. 71): foll. 26—93.
saec. XVII, 27×25, membr, foll. 68(118), coll. 2, ll. 15: *Ioh;* inest adult.

78. Paris. bibl. nat. Aeth. 127 (Zotenb. 165): foll. 8—11.
saec. ?, 22.8×15.3, chart: *Rom* 5,15b—8,9a; versio est emendata.

Germania.

79. Berolini bibl. reg. Dillmann. 20.
saec. ? (recens), 32.5×29, membr, foll. 237, coll. 2, ll. 19.20; Carp, Eus-t, prol, capp-t: *Evv.* Accuratius examinetur necesse est hic textus prorsus corruptus; cf v. cl. Dillmannus, *Verzeichniss der abessinischen Handschriften* (*Handschr.-Verzeichn.* vol. 3), Berolini a. 1878, p. 12—14.

80. Berolini bibl. reg. MS. or. qu. 415 (Dillmann. 21), foll. 5—57 v.

saec. XVIII, 22×20, membr, foll. 89, coll. 2, ll. 18. 16.17: *Ioh.* MS. or. fol. 445 (Dillmann. 22): *Evv* in dialecto Tigriña; textus prorsus novus e versione Europaea fluxit.

81. Dresdis bibl. reg.
saec. ?, in 4, membr, foll. 80: lectiones ex *V. T.* et *N. T.* Cf Tischendorfius, *Serapeum,* Lipsiae a. 1847, num. 4, p. 74, ubi numero 41 designatur, et *Anecdota* a. 1855 (et 1861), p. 76, num. 3.

82. Francofurti ad Moenum bibl. publ.
saec. ?, in 4: fragmenta biblica (an Novi Testamenti ?).

Eduardus Rüppell, *Reise in Abyssinien*, Francofurti ad Moenum, vol. 2 (a. 1840), p. 403—410(411), exhibet

catalogum librorum Aethiopicorum quos bibliothecae urbis Francofurti dono dedit. Novum Testamentum (excepto Ioh ante paucos annos verso) his non inest. Pagina 410 narrat Rüppellius se in Abyssinia rarius Novi Testamenti integri codices vidisse, persaepe vero quattuor evangeliorum.

83. Lipsiae bibl. univ. cod. Tischendorfianus 16.
inter alia Coptica: fragm ex *N. T.*

84. Monaci bibl. reg. cod. Aeth. 25.
saec. ?, 36×30, membr, foll. 158, coll. 2, ll. 18; prol, capp-tab (?), tabulis centum triginta magnis (13×22) pictis ornatus: *Mt Mc*. Textus multis locis a textu Platti discrepat. Anno 1874 vel 1875 a bibliotheca emptus. Cf Trumppius in libro *Verzeichniss der orientalischen Handschriften der k. Hof- und Staatsbibliothek in München. Nebst Anhang* (etiam sub titulo *Catalogus*, tom. 1, pars 4), Monaci a. 1875, pagina ea quae paginam 184 excipitur.

85. Monaci bibl. reg. cod. Aeth. 28.
saec. ? (codex vetus), 15×14, membr, foll. 120, coll. 2, ll. 12. 13; subscr: *Ioh*. Adduntur liber apocalypticus et nonnulla de Maria. Anno 1874 vel 1875 a bibliotheca emptus. Cf Trumppius (ut cod. 84), pagina altera post p. 184.

86. Henricus Ewald, „Ueber die Aethiopischen Handschriften zu Tübingen" in actis *Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, Bonnae, vol. 5 (a. 1844), p. 164—201, citat p. 173, num. 12, codicem evangeliorum, quem Krapfius Tubingam adtulit; ubi hodie sit, nescio. Catalogus alter Tubingensis, quem Ewald in actis *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, Lipsiae, vol. 1 (a. 1846), p. 1—43, publici iuris fecit, nihil ex Novo Testamento exhibet.

Italia.

87. Flor. Palat. Med. 16.
saec.? („pervetustis Abyssinorum characteribus"): *Rom Gal 1.2 Cor Eph Col 1.2 Thess Phil Tit 1.2 Tim Phm Hebr*. Olim Antonii presbyteri Madensis. „Huic codici respondent b. Pauli epistolae . . . Romae a. 1584 impressae".

Ludolfus refert de codice, cf Plattus (ut supra, p. 900, cod. 1), p. 7.

88. Romae Vat. Aeth. 1.
saec.?, in fol, membr, foll. 217: *Evv;* insunt praeterea officium Aethiopum, nonnulla opuscula Clementis Romani, computus temporum Aethiopum, aliquot concilia generalia. Cf Angelus Mai, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 5, Romae a. 1831, paginarum series altera, p. 94.

[Romae Vat. Aeth. 3 et 6: duo exemplaria Novi Testamenti annis 1548 et 1549 Romae typis impressa.]

89. Romae Vat. Aeth. 21.
saec. ?, in 8, chart, foll. 114: *Paul 1.2 Pet.* Cf etiam Iobus Ludolfus, alias Leutholf dictus, in *Commentario* ad suam „Historiam Aethiopicam", Francofurti ad Moenum, a. 1691, p. 299, ubi refert de codicibus Aethiopicis Romae olim in hospitio Habessinorum suo tempore in bibliotheca Vaticana servatis: 8. *N. T.* — 9. *Quattuor evv.* — 10. *Pauli et Petri epp.* — 11. *1.2 Pet 1.2 Ioh Iud Hebr* — 12. *Apoc.* Estne Vat. Aeth 21 Ludolfi 10?

90. Romae Vat. Aeth. 25.
saec. ?, in 4, membr, foll. 262: *Evv.*

91. Romae Vat. Aeth. 38.
saec. ?, in 12, chart, foll. 304: *Lc Ioh.*

92. Romae Vat. Aeth. 47.
saec. ?, in 12, membr, foll. 215: *Ioh Apoc.*,

93. Romae Vat. Aeth. 49.
saec. ?, in 16, membr, foll. 130: *Apoc.*

94. Romae Vat. Aeth. 54.
saec. ?, in 12, membr et chart, foll. 235: *Apoc.*

95. Romae Vat. Aeth. 67.
saec. ?, in ?, membr, foll. 160: *Ioh Apoc.*

96. Romae Vat. Aeth. 68.
saec. ?, in ?, membr, foll. 122: *Ioh Apoc.*

97. Petropoli instituti Asiatici (Dorn. 1).
saec. ?, in 4, membr, foll. 100: *Ioh Apoc.* Textus

Iohannis a textu Londinii a. 1826 edito discrepat. Olim comitis de Suchtelen legati Russici Holmiae. Cf v. cl. B. Dornius, *Bulletin scientifique* (ut cod. 98), vol. 2 (a. 1837), num. 19, coll. 302—304.

98. Petropoli bibliothecae caesareae MS. Aeth. 3.
a. 1426, in fol, membr, foll. 165: *Evv.* Olim in monasterio Abyssiniorum Hierosolymis. Inest monasterii inventarium quod librorum catalogum continet. Erat Dubrowskii. Cf v. cl. B. Dornius, „Über die Aethiopischen Handschriften der öffentlichen kaiserlichen Bibliothek zu St. Petersburg“ (dissertatio anno 1837 in academia lecta) in actis *Bulletin scientifique publié par l'Académie imperiale des sciences de St. Pétersbourg*, vol. 3 [a. 1838], num. 10, p. [4—8] et coll. 145—151, et *Catalogue* (ut supra, p. 844, cod. 121), p. 553—557, ubi ex errore datur annus 1526.

99. Petrop. bibl. caes. MS. Aeth. 4: saec. ?, in 16, membr, foll. 145: *Ioh.*

100. Petrop. bibl. caes. MS. Aeth 5: saec.?, in 24, membr, foll. 149: *Ioh.*

101. Petropoli bibl. caes.
saec. ?, in ?, membr: *Ioh.* Cf Tischendorfius, *Notitia*, a. 1860, p. 69.

De lectionibus ecclesiasticis Aethiopicis conferendi sunt codices hi:

Lond. mus. Brit. Add. 16,249 (Dillmann. 26).

saec. XIX: Ordo Synopseos sive lectiones in unumquemque mensium diem ex Vetere et Novo Testamento. Scriptus iussu viri rev. Iohannis Lud. Krapf (cf cod. 86). Lond. mus. Brit. Add. 16,250 (Dillmann. 27).

saec. XIX: Acta Passionis sive lectiones in officia hebdomadis magnae. Ipse quoque pariter atque codex Add. 16,249, iussu Krapfii scriptus. In hoc codice laudantur decretum abbatis Gabriel anno 1131 patriarchae facti de

lectionibus in hebdomade magna legendis, et lectiones cura abbatis Petri archiepiscopi Behensensis auctae.

Paris. bibl. nat. Aeth. 129 (Zotenb. 167).

foll. 17—20: saec. ?, 11.8×8.5, chart: fragm ex Evl.

foll. 21—27: saec. ?, 10×8, chart: fragm ex Evl.

Lipsiae bibl. univ. MS. Tischendorf. 17.

a. circiter 1800, in fol, foll. 150: lectiones ex *V. T.* et *N. T.*

Item supra, codd. 81.82.83.

(4.) ARMENIACA.

Armenii, qui antea bibliis Syriacis usi erant, studebant saeculo quinto ineunte versionem sibi propriam facere ducibus Mesrobo atque Isaaco patriarcha Armeniaco. Libris nonnullis ut videtur iam e Syriaco versis, anno 431 Iohannes Ekelensis et Iosephus Palnensis Mesrobi discipuli concilio Ephesino interfuerunt et domum rettulerunt biblia Graeca; quibus visis reiecerunt Mesrobus et Isaacus ea quae e Syriaco interpretaverant, et, postquam Iohannes et Iosephus Graecis litteris Alexandriae operam navaverunt, omnia denuo Armeniace verterunt.[1] Fortasse propter initia illa Syriaca, fortasse propter emendationes posteriores, reperiuntur in hac versione lectiones paucae quae e Syriaco fluxisse videntur. Fabulam de transformatione eius, qua saeculo tertio decimo procurante rege Haitho cum Latina concordans facta sit, prorsus reiecit Tregellesius. Testibus Westcotto Hortioque praebet haec versio *a.* lectiones Occidentales antiquas, e quibus multae cum Vetere Latina contra Vulgatam Latinam faciunt; *b.* primitivas non Occidentales; *c.* Antiochenas. Crozius (La Croze) versionem Armeniacam „versionum reginam" appellavit, ut quae Graeca optime redderet.

[1] Simon, *Hist. crit. des versions du N. T.* Roterod. a. 1690, p. 203[a]—205[b], haec alio modo evenisse refert.

Dubitari vix potest, quin Armenii, ut qui intima consuetudine cum Syris coniuncti essent, biblica studia critica simili atque hi modo[1] exercuerint. Neque tamen quidquam in promptu est de studiis Armenorum biblicis ante saeculum septimum decimum. Synodus Armeniaca anni 1662, cum biblia illa lingua scripta rara et non nisi magno pretio parabilia[2] essent, legatum in occidentem misit, qui biblia
arm^{usc} typis exprimenda curaret. Is Uscanus nomine (unde *arm*^{usc}), verbi divini minister ex urbe Erivan ad montem Ararat sita, cum Romae diu moratus propositum suum adsequi non potuisset; Amstelodami[3] tandem primam bibliorum Armeniacorum editionem paravit anno 1666,[4] quam editionem

[1] Vide supra, p. 815.

[2] Uscanus narravit Ricardo Simon, qui eum Parisiis anno 1670 vidit, biblia integra Armeniaca nondum typis impressa stetisse 500 nummis quos *écus* dicunt, Simon, *Histoire critique des versions du N. T.* Roterodami a. 1690, p. 196[a].

[3] Nescio quis quaerit, num forte editio in urbe Gugha prope Ispahan iam ante annum 1666 exstiterit. V. cl. Karapet hoc negat.

[4] *Divinitus inspiratum V. et N. T., concinnatum ab antiquis nostris et veritatem amantibus interpretibus, ex mandato inclyti domini Agopi* [*Iacobi*], *Armenorum patriarchae, concordans cum veteribus divinitus inspiratis bibliis, ad communem omnium utilitatem editum per verbi domini ministrum Osgan Erivanensem,* Amstelodami typis sancti Etzmiatzni et sancti Sergii anno redemptoris 1666, Armenorum 1115 mensis Martii 11. Cf Le Long-Masch, *Biblioth. sacra,* Halae a. 1781, pars 2, vol. 1, p. 174.175. Anno 1668 prodiit Novum Testamentum iterum, idque forma quam dicunt octava. Crozius litteras Berolini anno 1718 datas ad Beausobrium et L'Enfant misit, *Preface génêrale sur le Nouveau Testament,* vol. 1, p. ccxi. ccxii (Hugius scribit vol. 1, p. 171), in quibus de editione N. T. ab Uscano curata dicit et de Uscano ipso „il savoit un peu de Latin, & n'avoit aucun goût, ni aucune critique. Il n'a à la vérité rien changé, ni retranché dans son Edition; mais lorsqu'il a trouvé quelque chose de plus dans la Vulgate il ne s'est fait aucun scrupule de le fourrer dans son Edition. Il l'avoue même dans une de ses Préfaces, & s'en fait mal à propos honneur. . . . Le beau Manuscrit Arménien des quatre Evangiles que j'ai trouvé à la Bibliothèque du Roi, & que j'ai copié pour mon usage, m'a exactement

secutae sunt editiones omnes, nisi fallor, usque ad annum 1789, quo tempore Zohrabius[1] Novum Testamentum publici iuris fecit. Anno 1805 prodierunt cura Zohrabii biblia Armeniaca integra additis in margine in feriore conlationibus codicum; in Novo Testamento usus est Zohrabius viginti[2] codicibus et secutus est in primis codicem anno 1310 in Cilicia scriptum. Apocalypsim non ante saeculum octavum Armeniace versam esse Zohrabius putat. De editione Petropolitana a. 1814, Seramporensi a. 1817, Moscuensi a. 1834 et aliis nihil habeo quod dicam. Editionem novam curaverunt Mechitaristae Venetiis annis 1847—1863;[3] annum 1860 posuerunt in titulo editionis bibliorum integrorum.

Millius[4] usus est auxilio Guilelmi Gissii et Ludovici Pici. Wetstenius adiutorem habuit Crozium. Griesbachius in consilium vocavit Bredenkampium Hamburgensem qui Zohrabi editionem anni 1789 contulit. In Scholzii usum contulerunt Cirbied professor linguae Armeniacae Pari-

informé de toutes les additions dont cet Evêque Arménien a interpolé son Edition. A mon grand regret, je n'ai aucun Manuscrit des Actes, & des Epîtres."

[1] *N. T. . . ., Armenice editum a Iohanne Zohrabio, doctore Armeno,* Venetiis a. 1789.

[2] Veri simillimum mihi videtur codicem Vindobonensem caes. Arm. 4 in usum Zohrabi exscriptum esse; continet enim conlationes codicum in bibliotheca sancti Iacobi Hierosolymitana servatorum cum editione bibliorum Venetiana anni 1733, quas Sargis Malian ex urbe Hadschin anno 1773 fecit.

[3] Quid sibi velint anni 1847—1863 in libro *Catalogue des livres de l'imprimèrie arménienne de Saint-Lazare,* Venetiis a. 1876, p. 26, nescio. Biblia integra prodierunt anno 1859. Vir cl. Leontius Alishan, per litteras de editoribus pariter atque de editionis ratione interrogatus, respondit litteris die 4 Maii a. 1882 datis: editionem Novi Testamenti novissimam ex editione bibliorum haustam esse, hanc vero lectionibus optimis esse ornatam. Perrexit: lectiones varias in editione anni 1805 exhibitas esse, unde concludere licet editiones posteriores lectiones varias non praebere.

[4] Mill, *N. T. Gr.* ed. Kuster. Amstel. a. 1710, proll. paragr. 1402—1404. 1508. 1509.

siensis atque monachi Mechitaristae Vindobonenses editionem Zohrabii anni 1805, sed teste Tregellesio vix ea qua debebant diligentia. Tischendorfius in editione sua septima paranda usus est lectionibus his Scholzianis additis nonnullis manu scriptis in N. T. Gr. Wetstenii exemplari Griesbachiano Lipsiae in bibliotheca universitatis adservato. Tregellesio[1] suadente v. cl. Carolus Rieu conlationem editionis Zohrabii, lectionibus variis non neglectis, cum N. T. Gr. instituit, unde apparatus N. T. Gr. Tregellesiani insigniter locupletatus est; teste Tregellesio editio Zohrabii et versio haec tota Latinam istam quae fertur indolem nullo modo testantur. Denique nisi fallor lectiones Tregellesianas Tischendorfius in hanc editionem octavam transtulit.

CODICES ARMENIACI.[2]

America.

1. Bostoniae in provincia Massachusetts, viri cl. S. Brainard Pratti.
a. 1262, membr, pict: *Evv.*

Anglia.

2. Londinii mus. Brit. Add. 15,411.
a. 1321, 13.4×10, membr, foll. 312: *Evv.* V. cl. D. S. Margoliouthius codicem locis paucis contulit, [Lloyd-Sanday] *Novum Testamentum*, Oxonii a. 1889, *App.* III, p. 190—192. Inde hausi notitiam codicum 2—17.

3. Lond. mus. Brit. Add. 18,549.
a. 1279, 21.2×17.5, membr, foll. 310: *Evv Apoc Paul Act Cath.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

[1] Tregelles apud Hornium (ut supra, p. 803), p. 312—315.

[2] Congregatio Mechitarista Vindobonensis catalogum codicum Armeniacorum quoad fieri potest omnium bibliothecarum cum Orientis tum Europae instaurat. Iam prodierunt catalogi bibliothecae regiae Monacensis et bibliothecae caesareae Vindobonensis (vide infra cod. 19 et cod. 46). Utinam eodem modo codices ceteri orientales summatim describantur!

4. Lond. mus. Brit. Add. 19,727.
a. 1166, 23.1×15, chart, foll. 308: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

5. Lond. mus. Brit. Add. 19,730.
saec. XIII, 23.7×17.5, chart, foll. 186: evangeliis exceptis *N. T.* (ordinem non dat Margoliouthius); insunt libri nonnulli apocryphi. V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

6. Lond. mus. Brit. Add. 21,932.
saec. X vel XI, 27.5×20.6, membr, foll. 244: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

7. Lond. mus. Brit. Add. 27,489.
saec. XIII, 18.4×12.5, membr, foll. 203, mut: *Evv;* folia multa supplevit manus saec. XVII. V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

8. Lond. mus. Brit. Or. 81.
a. 1181, 21.2×15.9, membr, foll. 376: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

9. Lond. mus. Brit. Or. 2283.
a. 1295, chart: *Evv.*

10. Lond. mus. Brit. Or. 2668.
a. 1437, chart: *Evv.*

11. Lond. mus. Brit. Or. 2678.
a. 1207, chart: *Evv.*

12. Lond. mus. Brit. Or. 2679.
a. 1281, chart: *Evv.*

13. Lond. mus. Brit. Or. 2681.
a. 1485, chart: *Evv.*

(9–13:) V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

14. Oxonii Bodl. Arm. d. 1.
saec. XV, 60×45, chart, foll. 277: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

15. Oxon. Bodl. Arm. d. 3.
saec. XV, 23.4×16.2, chart, foll. 292: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

16. Oxon. Bodl. Arm. d. 5.
saec. XII et XIII, 26.8×18.7, foll. 1—256 chart

saec. XIII, foll. 257—325 membr saec. XII: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

17. Oxon. Bodl. Arm. d. 6.
a. 1568, 26.2×18.8, chart, foll. 367; pict: *Evv.* V. cl. Margoliouthius locis paucis contulit.

18. Sussexianus (ubi hodie?).
a. 1251, 13.7×8.7, membr, foll. 311; Eus-tab, pict: *Evv.* Cf Thomas Iosephus Pettigrew, *Bibliotheca Sussexiana. A descriptive catalogue* ..., Londinii a. 1827, p. cclxxv sq.

Austria.

19. Vindobonae caes. Arm. 16.
a. 1613, 40.5×28, chart, foll. 409, coll. 2, ll. 37: lectionarium (Evl? vel ex V. T. et N. T. ?). Cf v. cl. Iacobus Dashian, *Catalog der armenischen Handschriften in der k. k. Hofbibliothek zu Wien*, Vindobonae a. 1891, p. [v] a.

19 a. [Vindob. caes. Arm. 22: foll. 1—170: *Evv* e codice bibliothecae regiae Berolinensis exscripta manu Lacrozii. Cf v. cl. Dashian, p. [v] a, et v. cl. Fridericus Müller, „Die armenischen Handschriften der kais. Wiener Hofbibliothek" in actis *Deutsche Vierteljahrsschrift für englisch-theologische Forschung*, VII, Gothae, a. 1864, p. 348.349.]

Dania.

20. Havniae bibl. reg. Armen. 1.
saec. XII vel XIII, in fol, chart, foll. 161: *Paul* (Heb Tim). Insunt folia duo vetustiora quae *Mc* 8,6—26 et 10,8—26 continent.

Gallia.

21. Paris. bibl. nat. Arm. 7.
saec. ? (vet), in fol, chart, litt uncc: *Evv;* desunt nonnulla ex Mt et Ioh. Constantinopoli latus. Cf *Catalogus codicum mss bibliothecae regiae,* Parisiis 1739, vol. 1, p. 76 b.

22. Paris. bibl. nat. Arm. 8.
saec. ? (vet), in fol, chart, litt uncc: *Mt Mc Lc;*

desunt Mt capp. 1—5 Mc 16,1—12 Lc capp. 22—24. Constantinopoli latus.

23. Paris. bibl. nat. Arm. 9.
saec. XI, in fol, membr; Euth: *Act Cath Paul Apoc* Graeco-Armen. Vide supra, p. 644, Act 301. Addiditne Nerses versionem Armeniacam?

24. Paris. bibl. nat. Arm. 10.
saec. XV, in 4, chart: *Paul Cath*; insunt epistulae istae suppositiciae Corinthiorum et Pauli.

25. Paris. bibl. nat. Arm. 10 A.
saec. XV, in 8, membr; Carp, Eus-tab, pict: *Evv.*

Germania.

26. Berolini bibl. regiae MS. or. Peterm. I. 136 (Karamianz. 4), foll. 119—446.

a. 1661, in 4, chart, foll. 328: *Cath Apoc Act Evv Paul.* Cf v. cl. N. Karamianz, *Verzeichniss der armenischen Handschriften der königlichen Bibliothek zu Berlin* (*Handschriften-Verzeichniss*, vol. 10), Berolini a. 1888.

27. — — MS. or. Minut. 287 (Karamianz. 5), foll. 100—264b.

a. 1358, in 4, chart, foll. 271, coll. 2, ll. 24: *Paul.*

28. — — MS. or. Minut. 291 (Karamianz. 6).
a. 1450, in 4, chart, foll. 316; Eus-tab, sect, can, harm in ima pag: *Evv.* Pericope de adultera post finem Iohannis additur. Insunt fragmenta duo vetustiora membranacea, alterum ex „Epp“, alterum *Lc* 15,3 ss.

29. — — MS. or. Peterm. I. 138 (Karamianz. 7).
saec. XV, in 4, membr, foll. 258; Carp, Eus-t, sect, can, harm in ima pag: *Evv.*

30. — — MS. or. Minut. 285 (Karamianz. 8).
a. 1432, in 4, chart, foll. 246: *Evv.* Insunt foll. 4: saec. IX, membr: *Lc* 16,3—26.

31. — — MS. or. Minut. 268 (Karamianz. 9).
a. 1483, in 4, chart, foll. 353: *Evv.* Insunt foll. 2 vetera, membr: *Ioh* 16,16—22.

32. — — MS. or. Quart. 382 (Karamianz. 10).
paullo ante 1506, in 4, chart, foll. 313; Carp, Eus-tab, sect, can, harm in ima pag: *Evv.*

33. MS. or. Minut. 261 (Karamianz. 11).
saec. XVI, in 4, chart, foll. 269; Carp, Eus-tab, sect, can, harm in ima pag: *Evv.*

34. — — MS. or. Minut. 279 (Karamianz 12).
saec. XVI, in 4, foll. 265; Carp, Eus-tab, sect, can: *Evv.* Insunt foll. 4 vetera, membr: *Lc* 11,42 ss 12,6 ss.

35. — — MS. or. Minut. 281 (Karamianz. 13).
saec. XVI, in 4, chart, foll. 229; sect, harm in ima pag: *Evv.*

36. — — MS. or. Minut. 288 (Karamianz. 14): a. 1601: *Evv.*
37. — — „ „ Peterm. I. 149 („ 15): a. 1623: *Evv Apoc.*
38. — — „ „ Minut. 272 („ 16): a. 1635: *Evv.*
39. — — „ „ „ 266 („ 17): a. 1670: *Evv.*
40. — — „ „ „ 274 („ 18): a. 1678: *Evv.*
41. — — „ „ „ 283 („ 19): a. 1694: *Evv.*
42. — — „ „ Quart. 12 („ 20): saec. XVIII: *Evv.*
43. — — „ „ „ 337 („ 21): a. 1707: *Evv.*

Cf etiam fragmenta ex Novo Testamento in codicibus apud Karamianzum numeratis 56.75.79.87.92.93.94.

44. Lipsiae bibl. urbis Sl. fol. 10.
saec. ?, in fol, chart, foll. 187: *Evv.* Manu Gregorii presbyteri.

45. Lipsiae Gregorii.
saec. X (?), 42.3×30.1, membr, foll. 28, coll. 2, ll. 21, litt unc; sect, harm in ima pagina: *Mt* 21,21—25,9 27,65—28,13 *Mc* 1,1—6,14 9,14—10,14.

46. Monaci bibl. reg. Arm. 1.
a. 1278, 18×12.8, membr, foll. 304, coll. 2, ll. 19; Carp, Eus-tab, capp-tab, prol in Mt Lc, (sine dubio sect), harm in ima pagina, pict: *Evv.* Manu episcopi Iohannis a. 1278 scriptus, manu Arrakhel Hnasandentz pictus;

a. 1292 venum datus; anno 1468 ecclesiae s. Basilii in insula Cypro dono datus. Cf. I. H. Petermannus, in libro *Verzeichniss der orientalischen Handschriften der k. Hof- und Staatsbibliothek in München (Catalogus* etc. *Tomi primi pars quarta)* Monaci a. 1875, p. 120.121, et v. cl. Gregorius Kalemkiar, *Catalog der armenischen Handschriften in der k. Hof- und Staatsbibliothek zu München,* Vindobonae a. 1892, p. VI a.

46 a. [Monaci bibl. reg. Arm. 5: foll. 9a—15b.
a. 1539, 13.8 <9.9, chart, foll. 7: lectiones ex Evv. Olim Alberti Widmanstadii.]

47. Monaci bibl. reg. Arm. 21.
saec. XV, 22×15, chart, foll. 560, coll. 2, ll. 20: *Evv.* Cf Kalemkiar, p. VIII ab.

Italia.

48. Florentiae Laur. I. 2 (Biscioni. 11).
saec. ? , in 4, chart, foll. 279: *Evv* (Evl?). Cf Antonius Maria Biscionius, *Bibliothecae Mediceo-Laurentianae catalogus. Tomus 1: codices orientales complectens,* Florentiae a. 1752, p. 8b.

49. Romae Vat. Armen. 1.
a. 1629, in 4, chart: *V. T.* et *N. T.* Cf Angelus Mai, *Scriptorum veterum nova collectio,* vol. 5, Romae 1831, paginarum series altera, p. 239.

50. Romae Vat. Armen. 10.
a. 1301: *Act Cath.* Scriptus Perusiae manu Davidis cuiusdam.

51. Venetiis s. Lazari: a. 1319: *V. T.* et *N. T.*

52. Venetiis s. Lazari: a. 1332: *V. T.* et *N. T.*

53. Venetiis s. Lazari: a. 1284: *N. T.*

54—60: Venetiis s. Lazari: *N. T.* septem exemplaria.

61. Venetiis s. Lazari MS. 1144.
a. 902, 33.9×27.9, membr, unc, coll. 2 (24.1×8.9; 2 coll. = 20.2), ll. 14; Carp, Eus-tab, sect, harm in ima pag: *Evv.* Vidi 8 Martii 1886.

62. Venetiis s. Lazari MS. 887.
a. 1007, in fol, membr, coll. 2: *Evv.* Vidi 8 Martii 1886.

63. Venetiis s. Lazari (sine numero) „Evangelia magna". saec. XII (IX ?), 46.5×36.5, membr, coll. 2 (30.5 ×10.8; 2 coll. = 24.2), ll. 11; Carp, Eus-tab, harm in ima pag: *Evv.* Folia nonnulla supplevit manus posterior. Vidi 8 Martii 1886.

64. Venetiis s. Lazari: a. 1184: *Evv.*
Habet monasterium s. Lazari praeter hos codices fere sexaginta quattuor codices evangeliorum. Accuratiora accipiemus ad finem perductis catalogis Vindobonensibus iam supra, p. 915, adn. 2, laudatis.

Russia.

Vir cl. Karapet ter Mkrtzschian archidiaconus Etzschmiadzensis amicissime mecum quae sequuntur communicavit e libro Armeniaco cui titulus est: *Catalogus codicum manuscriptorum qui in bibliotheca sancti throni in urbe Etzschmiadzin adservantur, iussu patriarchae omnium Armeniorum catholici Matthaei, impensis magistri Hakob Karinian, eremitae ex urbe Erzeroum, in usum scholae theologicae Etzschmiadzensis,* Tiflis a. 1863: foll. 4, pp. 230. Daniel Wardapet[1] Shanazarian hunc catalogum scripsit, Karinian ille in ordinem redegit et typis imprimendum curavit.

Codices 147—178 continent bibliorum exemplaria triginta duo (ex quibus nisi fallor novem annos 1151, 1253, 1290, 1292, 1295, 1297, 1305, 1308, 1400 prae se ferunt).

Codices 179—221 exhibent bibliorum partes; codex 179 anno 1271 scriptus est, codex 183 anno 1203.

Codices 222—363 continent evangeliorum exemplaria centum quadraginta duo. Codex 222, compagine eburnea saeculi tertii vel quarti instructus, anno 989 scriptus est. Codex 223 scriptus est anno 1308, codex 229 anno 1035.

[1] „Wardapet" significat monachum qui et „doctor" est.

Codices 1068—1239 continent commentarios, plerosque in libros Veteris Testamenti, nonnullos in libros Novi Testamenti.

Vir cl. Karapet me certiorem fecit bibliothecam illam hodie multo maiorem factam esse libris undique conlectis; fore ut catalogus novus mox incipiatur; catalogum propterea difficilem esse ad conficiendum, quod tomi multi conlectanei maximi bibliothecae insint (exempli gratia continere codicem 918 centum undeseptuaginta numeros, codicem 920 quadringentos quattuordecim numeros).

(5.) GEORGIANA.[1]

Etsi iam annis 320—330 Christiani in Iberia erant, tamen versio Georgiana sive Grusinica sive Iberica saeculo demum sexto confecta esse dicitur e Graecis codicibus. Fortasse vel ex Armeniacis facta est vel ex Armeniacis
georg et Slavonicis postea interpolata; hoc adseveratur de editione versionis Georgianae Moscuae in suburbio Svenzga anno 1743 publici iuris facta[2]. Priusquam aliquid certi de versionis origine et indole didicerimus, nihil proderit rebus criticis citatio huius versionis.

Edita est versio primum Moscuae a. 1723. Anno 1816 prodiit Petropoli editio litteris ecclesiasticis, anno 1818 litteris civilibus sed eiusdem textus.[3] Iulius Henricus

[1] Cf Iohannes Gottfried Eichhorn, „Von der Georgischen Bibelübersetzung“ in actis *Allgemeine Bibliothek der biblischen Literatur*, Lipsiae a. 1787, vol. 1, pp. 153—169; e fonte Romano hausit Eichhornius.

[2] Zenkerus, *Bibliotheca orientalis*, Lipsiae a. 1861, vol. 2, p. 171, dicit versionem e Slavonico factam esse.

[3] Franc. Car. Alter, *Ueber georgianische Litteratur*, Vindobonae a. 1798, qui lectiones ex editione anni 1743 exhibet; S. C. Malan, *The gospel according to S. John translated from the eleven oldest versions except the Latin*, Londinii a. 1862.

Petermannus edidit[1] epistulam ad Philemonem anno 1844 ex editione anni 1816.

CODICES GEORGIANI.

Scholzius[2] atque Tischendorfius referunt de codicibus Georgianis in monasterio sanctae Crucis prope Hierosolymam servatis, Malanus de codicibus monasterii Etchmiadzinensis sub montem Ararat siti.

1. Romae Vat. Clem. Assem. 1, p. 587 a, num. 2.
   saec. ?, in 4, membr, foll. 303: *Evv.*
2. Romae Vat. Clem. Assem. 1, p. 587 a, num. 3.
   saec. ?, in 4, chart, foll. 178: *Evv.*
3. Romae Vat. Iber. 1.
   saec. ? („antiq."), in 4, membr: *Evv.* Cf Angelus Mai, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 5, Romae a. 1831, paginarum series alterà, p. 242.

(6.) PERSICAE.

Persae iam primis ecclesiae temporibus evangelium receperunt, et veri simile est eos etiam versionem propriam habuisse, quamquam traditur eos versione Syriaca usos esse. Nihilominus habemus hodie teste Stephano Evodio Assemano versiones evangeliorum (Novi Testamenti, etiam Veteris Testamenti si Pentateuchum excipis) solas duas, vel, si novissimam addis, tres, easque tempore satis

[1] Petermann, *Pauli epístula ad Philemonem speciminis loco ad fidem versionum orientalium veterum una cum earum textu originali Graece edita*, Berolini a. 1844, liber metallo expressus.

[2] Scholzius dicit de codicibus quadringentis, quorum plerique libros sacros contineant, *Bibl.-krit. Reise*, Lipsiae et Soraviae a. 1823, p. 148. 149. Cf Tischendorfius, *Reise in den Orient*, Lipsiae a. 1846, vol. 2, p. 69.

recenti confectas, unam ab incerto auctore e Graeco, alteram anno circiter 1341 a Simone, filio Iosephi Altabrizi seu Taurinensis, Persa Christiano concinnatam e Syriaco, tertiam anno circiter 1739 (ineunte anno 1740) iussu Shah Nadir Persarum imperatoris in urbe Ispahan elaboratam e Latino.[1] Quare in consilium vocentur in quaestionibus criticis tractandis prorsus nescio.

Versionem e Graeco saeculo ut videtur quarto decimo factam edidit Abrahamus Whelocus[2] (unde *pers*ʷ vel ʷʰᵉ), quo (a. 1654) mortuo opus ad finem perduxit Piersonius anno (Mt 1652)1657, „conlatis codicibus tribus ex Oriente in academias utrasque Anglorum perlatis." Unus Oxoniensis videtur teste Scrivenero Laud. A. 96 fuisse; alter Cantabrigiensis erat Gg. V. 26 anno 1607 scriptus; tertius horum codicum erat Oxoniensis Pocockianus 128 (cf infra cod. 3)[3] anno 1341 scriptus qui versionem e Syriaco haustam exhibet, quo codice usus est etiam Waltonus (cf supra, p. 220) in bibliis suis polyglottis (unde *pers*ᵖ), additis Samuelis Clerici versione Latina et Thomae Gravii notis. Tischen-

pers^w

pers^p

[1] De tertia hac versione refert B. Dorn, *Bulletin de la classe historico-philologique de l'académie imp. des sciences de St. Pétersbourg*, vol. 5 (a. 1848), num 5.6(101.102), col. 65—82. Videtur Dornius codices musei Asiatici academiae Petropolitanae alterum numeris 387—392, alterum num. 392a signatos adhibuisse; cf *Catalogue* (ut supra, p. 877, cod. 35), p. 243. Cf etiam Le Long-Masch, *Biblioth. sacra*, pars 2, vol. 1, p. 164.

[2] Whelocus, *Quatuor evangeliorum . . . versio Persica, Syriacam et Arabicam suavissime redolens, ad verba et mentem Graeci textus fideliter et venuste concinnata codd. tribus mss ex oriente in academias utrasque Anglorum perlatis, operose invicem diligenterque collatis per A. W.* Londinii a. 1657.

[3] *Catalogi librorum manuscriptorum Angliae et Hiberniae in unum collecti*, Oxonii a. 1697, tom. 1, pars 1, p. 275, Bodl. XI, 5453. Scrivenerus testatur codicem alium evangeliorum Persicum, olim archiepiscopi Bancrofti, postea Lambethanum, inde ab anno 1646 Cantabrigiensem fuisse.

dorfius hausit lectiones Waltoni Persicas ex libro Christophori Augusti Bode.[1]

CODICES PERSICI.

Anglia.

1. Cantabrigiae collegii s. Emanuelis MS. 64.
chart: *Evv.* Cf *Catalogi librorum mss Angliae et Hiberniae,* Oxonii a. 1697, vol. 1, pars 1, p. 90b.

2. Cant. univ. Gg. V. 26.
a. 1607: *Evv.* Cf supra, p. 924.

3. Oxonii Bodl. Pocock. 241 (Ethé 1835).
a. 1341, 21.8×15, chart, foll. 170: *Evv* e Syriaco. Versio eadem est atque apud Waltonum (cf supra, p. 220), qui plura de hoc codice tradit, vol. 1, prolegomena, p. 102. Cf (Eduardus Sachau et) Hermannus Ethé, *Catalogue of the Persian . . . MSS in the Bodleian library (Cat. codd. mss. bibl. Bodl. pars XIII),* pars 1, Oxonii a. 1889.

4. Oxonii Bodl. Orient. 189 (Ethé 1836).
saec.? (rec): *Mt* eiusdem versionis atque quam codex 3 (Ethé 1835) continet; addita est versio Latina.

5. Oxonii Bodl. Laud. Or. 2 (Ethé 1837).
saec. ? : *Evv* versionis eiusdem atque quam I. Aumer (cf infra, cod. 17, Monac. 41d), p. 133, num. 340 habet. Fuitne hic codex olim Laud. A. 96 (cf supra, p. 924)?

6. Oxonii Bodl. Orient. 587 (Ethé 1838).
saec. ? : *Evv.* Versio eadem atque quae in codice 5 (Ethé 1837) exstat.

7. Oxonii Bodl. Hyde 12 (Ethé 1839).
a. 1722: *Evv.* Eadem versio atque cod. 6 (Ethé 1838).

[1] Bode, *Evangelium* [*Mt Mc Lc Ioh*] *ex versione Persici interpretis in bibliis polyglottis Anglicis editum ex Persico idiomate in Latinum transtulit simulque de Persica quatuor evangeliorum versione generatim praefatus est* C. A. B. Helmstadii 1750 et 1751 quattuor partibus.

8. Oxonii Bodl. Elliott. 13 (Ethé 1839).
saec. ? (rec): *Evv.* Haec versio differt ab aliis in codicibus Bodleianis contentis, etiam a versione cura Henrici Martyn annis 1811.1812 facta, quae in codicibus Elliott. 14 (Ethé 1833) et Ouseley Add. 66 (Ethé 1834) inest.

Austria.

9. Vindobonae bibl. caes. 49.
saec.?, in 4, chart: *Psalmi Evv.* Cf Nesselius, *Catalogus bibliothecae caesareae manuscriptorum*, Vindobonae et Norimbergae a. 1690, *pars VII*, p. 151a.

10. Vindobonae bibl. caes. Flügel. 1550, foll. 105—201.
saec. XVIII ?, in 8: *Evv* ex Gallico versa. Cf Flügel, *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der . . . Hofbibliothek zu Wien*, Vindobonae, vol. 3 (a. 1867), p. 11. Iosephus de Hammer, *Codices Arabicos Persicos Turcicos bibl. . . . Vindobon. recensuit* I. de H. Vindobonae a. 1820, p. 60, num. 546, caput Matthaei secundum ex hoc codice edidit.

Batavia.

11. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 675 Warn. (Goeje 2393).
saec. ? : *Evv.* Cf v. cl. M. I. de Goeje, *Catalogus orientalium bibliothecae academicae Lugduno-Batavae*, vol. 5, Lugduni Batavorum a. 1873, p. 90.

12. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 701 Warn. (Goeje 2394).
saec. ? : *Evv* non eiusdem versionis atque cod. 11 (675 Warn.).

13. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 291 Warn. (Goeje 2395).
saec.?: *Evv* eiusdem versionis atque cod. 12 (701 Warn.).

Gallia.

14. Paris. bibl. nat. Pers. 2. |vol. 1, p. 269.
saec. ? , in fol, chart: *Evv.* Cf *Cat.* Paris. a. 1739,

15. Paris. bibl. nat. Pers. 3.
saec. XIII, in fol, chart: *Lc.*

16. Paris. bibl. nat. Pers. 4.
a. 1663, in 8, chart: *Evv.*

Germania.

17. Monaci bibl. reg. MS. orient. 41 d (Aumer. 340).
a. 1804, 28 × 22, chart, foll. 291, ll. 11: *Evv*. Textus non consentit cum textu in Waltoni polyglottis. Scriptus manu Mîrzâ ʿAbdallah (in usum viri Anglici West). Anno 1838 emptus. Cf *Cat. codd. mss bibl. reg. Monacensis, tom. 1, pars 3, codd Persicos complectens* [etiam sub titulo: *Die persischen Handschriften . . . beschrieben von Joseph Aumer*], Monaci a. 1866, p. 133.

Italia.

18. Flor. Palat. Med. 17.
saec. XVI: *Evv* mut; „epitome harmoniae quattuor evangeliorum ex mente Eusebii Pamphili"; prooemia quattuor in N.T. et commentarius in Ioh auctore Stephano, Armeniorum patriarcha, qui et hunc codicem scripsit; de Stephano et de versionibus Persicis cf Assemanus, *Bibl. Med. Laur. et Pal. codd. mss. orientt.* Florentiae a. 1742, p. 60.61. Codex hic est versionis antiquae e Syriaco haustae.

19. Flor. Palat. Med. 19.
recens: *Mt* Pers e Graeco.

20. Flor. Palat. Med. 23.
recens: *Mt* Pers e Syriaco.

21. Flor. Palat. Med. 33.
saec. ? : *Evv* Pers.

22. [Rom. Vat. Pers. 1: *Evv* e Gallico vel Latino.]

23. Romae Vat. Pers. 2.
saec. XVI, in fol, seric, foll. 113: *Evv*. In regione Golcondae scriptus. Cf Angelus Mai, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 4, Romae a. 1831, p. 630.

24. Romae Vat. Pers. 3.
a. 1592, in 4, chart, foll. 60: *Matt*. Alepi scriptus.

25. Romae Vat. Pers. 4 olim, 1 olim, Lat. 3774.
a. 1312, in 8, chart, foll. 80: *Matt*.

26. Romae Vat. Pers. 56.
saec. XV, in 8, chart, foll. 217: *Evv*.

Russia.

27. Petropoli bibl. caes. Orient. 248.
a. 1318, in 8, chart(?), foll. 211: *Evv.* Textus non consentit cum textu in polyglottis Londinensibus (cf supra, p. 220). Olim Eusebii Renaudot, deinde Dubrowskii. Cf *Catalogue* (ut supra, p. 877, cod. 35), p. 241—243 ubi pauca ex codice exhibentur. De codicibus duobus musei Asiatici academiae Petropolitanae, vide supra, p. 924, adn. 1.

(7.) ARABICAE.[1]

Quo tempore primum exstiterit versio Arabica omnino nescimus. Vestigia versionum Arabicarum ante Mohammedis tempora confectarum desunt, negavitque Iohannes Gildemeisterus[2] versiones innotuisse iis qui desertum incoluerunt, quamquam concedit regni Ghassanidarum Arabes doctiores ad hoc opus idoneos fuisse. Videntur tamen versiones non multo post illud tempus factae esse cum codices habeamus qui ante annum 850 scripti esse putantur. Paulus de Lagarde,[3] vir de linguis orientalibus optime meritus, ita

[1] De versionibus Arabicis conferendi sunt Hugii liber *Einleitung* etc. ed. 4, Stutgardiae et Tubingae a. 1847, vol. 1, p. 378—402; — et liber Iohannis Gildemeisteri *De evangeliis in Arabicum e simplici Syriaca translatis*, Bonnae a. 1865; etiam Gildemeisteri *Catalogus manuscriptorum Arabicorum bibliothecae Bonnensis*, Bonnae a. 1873, fasc. 4, p. 64, adn.*; — praeterea verba Cornelii V. A. Van Dyck, Americani, a v. cl. Isaaco H. Hall publici iuris facta, *Journal of the American Oriental society*, vol. 11, num. 2, Novo Portu (New Haven) a. 1885, p. 276—286; — denique v. cl. Martinus Klamroth, *Der Auszug aus den Evangelien bei dem arabischen Historiker Ia^cqûbî. Dissertatio festalis gymnasii Guilelmiani*, Hamburgi, a. 1885, p. [117.118] et v. cl. Ignatius Guidi, „Le traduzioni degli Evangelii in arabo e in etiopico“ in actis *Atti della R. accademia dei Lincei* (cf supra, p. 894, adn. 1), series quarta, vol. 4, p. 5—37.

[2] Gildemeister, *De evv. in Ar. e simpl. Syr. transl.* p. 30.31.

[3] Lagarde, *De novo testamento ad versionum orientalum fidem edendo*, Berolini a. 1857, p. 3; conferenda est dissertatio eadem

de hac re loquitur: „arabicam versionem quae in orientis regionibus facta sit (ni fallor) unam tantum habemus, eam vero ad trium nationum usus accommodatam;“ — postea addit haec de versionibus Arabicis: „quarum ratio eadem mihi esse videtur quam recensionum latinarum esse Nicol. Wisemanus ostendit.“ Evangelia quoad hodie typis expressa sunt textum plerumque eundem exhibent[1] et e Graeco textu versa sunt, sed ita ut hic illic cum textu Syriaco vel cum Memphitico concinant.[2] Versio alia item e Graeco facta invenitur in codice Vaticano Arab. 13, de quo Scholzius disseruit; minus accurata est multis vel omissis vel additis; videtur[3] a Daniele Philentolo incohata, ab eius filio Gabriele Philokalo ad finem perducta esse in urbe Emesa. Exstat in codice a Tischendorfio ex oriente Petropolim lato evangeliorum versio Arabica e Syriaco Peshitta textu facta, qua de versione Gildemeisterus fusius egit.[4] Libros alios e Graeco textu versos exhibent biblia polyglotta Parisiensia, unde etiam Londinensia, e codice „quem ex Aleppo adduci curaverat R. P. Ioseph Carmelita“; Act Paul Cath teste Hugio ab uno interprete eoque Africano versa sunt, Apoc videtur alium interpretem habuisse. Act Cath Paul e Graeco versa reperiuntur etiam in illo

in libro *Gesammelte Abhandlungen*, Lipsiae a. 1866, p. 90, adnotatione addita.

[1] Fabulas de evangeliis e Vulgata Latina in Hispania versis, quas Iuynbollius anno 1838 accepit, explosit Gildemeisterus (*De evv.* etc. p. 42—48 et p. iii), qui monstravit codicem Franequeranum editionis Romanae apographum esse, Ioannem Hispalensem translationem non fecisse.

[2] Cf Hugius, *Einl.* p. 379—393.

[3] Abulfaragius Abdalla Ben Altib versionem ut videtur utriusque Testamenti commentariis suis inseruit; erat e Syriaco. Cf Hugius, *Einl.* p. 385; Gildemeisterus, *De evv.* p. 36.

[4] Cf Hugius, *Einl.* p. 381—385. Vide etiam codicem Londiniensem mus. Brit. Harl. 5474, anno 1288 scriptum, [Cureton] *Catalogus codd. mss. orientt.* etc, pars 2, Londinii a. 1846, p. 16b.

codice Vaticano quem iam nominavimus. Act Paul Cath Apoc e Syriaco textu versa exhibentur in editione Erpenii (cf infra) e codice Leidensi cum lectionibus ad Act Paul Cath e codice ut videtur Oxoniensi; Act Paul Iac 1 Pet 1 Ioh sunt e Peshitta versione; 2 Pet 2.3 Ioh Iud Apoc videntur ex alia versione Syriaca, fortasse (quod putat Hugius) hodie ignota, hausta.[1]

Edita[2] est versio evangeliorum Arabica primum Romae (unde ar^{r} vel ^{ro}) anno 1590 (ad finem subscribitur annus 1591), et iterum eodem anno cum interpretatione interlineari Latina ab Antonio Sinaita facta; cum novis titulis denuo venum datus est liber annis 1619 et 1774; editor fuit Raimundus. Anno 1612 Lugduni Batavorum prodiit epistula ad Titum cum Iohannis Antonidae Alemariani interlineari versione Latina, et eodem anno Iohannis epistulae tres cum versione Wilhelmi Bedwell Latina, anno 1615 epistula ad Romanos et epistula ad Galatas, anno 1616 Novum Testamentum integrum cura Erpenii (unde ar^{e} vel^{er}) e codice[3] anni 1342 (1343), qui videtur e codice Florentino 101 (cf infra, p. 942, cod. 90) transcriptus esse[4]; hunc codicem Scaligeri contulit Franciscus Raphelengius in usum Erpenii cum alio codice in Act et Epp; Erpenius ipse videtur conlationem illius codicis cum codicibus ei

[1] Sententia Steph. Evod. Assemani exstant interpretationes Novi Testamenti Arabicae modo duae, a. Alexandrina e Graeco facta qua utuntur Melchitae et Coptitae, quae in Polyglottis Parisiensibus et Londiniensibus impressa est, — b. Antiochena e Syriaco facta qua utuntur Syri Nestoriani, Chaldaei, Iacobitae, Maronitae, quae ex codice Flor. Palat. Med. 2 anno 1703 Romae prodiit.

[2] De editionibus conferendus est Ioh. Gildemeisterus, *De evang.* etc. p. iii. 42. 43 adn. et *Catal.* p. 64 adn.; — item Lagardius (ut infra, p. 936, cod. 36), p. IX—XI; — I. Th. Zenkerus, *Bibliotheca orientalis*, Lipsiae a. 1846, p. 184—190.

[3] Vide infra, p. 937, cod. 43.

[4] Erpenii textum invenies etiam in evangeliis Coptico-Arabicis a societate biblica Londinii a. 1829 publici iuris factis.

propriis curasse.[1] Anno 1645 foris data sunt biblia polyglotta (unde ar^{p} vel ^{po}) Parisiensia quae textum evangeliorum Arabicum ex editione Romana vel etiam e codicibus reg. (nat.) 27 et Coisl. 239 (cf infra, p. 939, codd. 62 et 65) hauserunt, aliorum librorum e codice „quem ex Aleppo adduci curaverat“ Iosephus Carmelita (cf supra, p. 929). Haec Parisiensia secuti sunt editores bibliorum polyglottorum Anglicorum anno 1657; ex his, nonnullis propter societatis biblicae regulas mutatis, haustus est textus editionis Novi Castelli annis 1811 et 1816. Editio bibliorum Romae anno 1671 publici iuris facta impressa est teste Zenkero iam anno 1650 (anno 1820 Londinii N. T. ex hac editione prodiit), anno vero demum 1860 teste Lagardio iterum Londinii typis mandata. Prodiit Romae a. 1703 cura Fausti Naironi N. T. Carshunice et Syriace, e codice Cyprio, non e codice Mediceo; repetita est haec editio in usum societatis biblicae cura Sacii Parisiis anno 1827. Editiones evangeliorum Halabi anno 1706 (et evangeliarii Halabi a. 1706), Negriana (a Negrio non adulterata) Londinii a. 1727, evangeliarii Mar Hannae anno 1776 publici iuris factae textum paene unum praebent eumque e codice vel codicibus alibi non adhibitis. Teste Steph. Evodio Assemano[2] adulterini sunt multi loci in editione Novi Testamenti Arabica Londinii a. 1725 cura Charmel mercatoris Anglici facta. Prodiit anno 1816 Calcuttae Novum Testamentum.[3] Quam paraverunt editionem Coptico-Arabicam Tattamus et Curetonus Londinii annis 1847—1852 hauserunt ex editione Shuairensi anni 1776, hic illic verba

[1] Lagardius (ut infra, cod. 36), p. XX, adn.*, dicit Erpenii codices venum datos Cantabrigiam missos esse. Suntne hodie Cantabrigiae? Exemplar unius codicis scriptum erat manu Nesiulaman filii Azalkefati.

[2] Assemani, *Bibl. Med. Laur. et Pal. codd. mss. orientt.* Florentiae a. 1742, p. 65.

[3] Exemplar Lipsiense dicit in fronte „cura N. Sabat“.

Copticis similia, e codice apud Coptorum patriarcham adservato hausta, inserentes. Anno 1864 edidit Lipsiae v. cl. Paulus de Lagarde evangelia Arabice e codice Vindobonensi.[1] Tischendorfius in lectionibus Arabicis conligendis usus est etiam exemplari N. T. Graeci a Millio et Kustero editi manu Christiani Benedicti Michaelis notis instructo quae lectiones Erpenii saepe praebebant, unde signum *mich;* hoc N. T. acceperat e bibliotheca Orphanotrophei Halensis.

CODICES ARABICI.

Anglia.

1. Cantabrigiae bibl. univ. G. 5.27. a. 1285: *Evv.* ?

2. Cantabrigiae bibl. univ. G. 5.33: *Evv.*

3. Londinii collegii Gresham, MS. Norfolcianus 494. *Evv* Arab. Cf *Catalogus librorum mss. Angliae et Hiberniae,* Oxonii a. 1697, p. 83b.

4. Londinii collegii Gresham, MS. Norfolcianus 516. *Cath* Arab litt Syriacis.

5. Lond. mus. Br. Arundel. Orient. 7 (Forshall. Carshun. 2). a. 1609.1610: *Paul* (Phm Hebr) *Act Iac 1 Pet 1 Ioh.* Manu Cyriaci monachi et presbyteri, filii monachi Abdalcarimi ex castro Mansuri prope Mardam. Titulus epistulae Iacobi incipit: „epistula prima ex epistulis *septem* catholicis."

6. Lond. mus. Brit. Arundel. Orient. 20 (Cureton. 11). a. 1280, in 4, chart, foll. 154; praefatio generalis in evangelia, Eus-tab, prol., capp-tab (Mt 93 Mc 54 Lc 86 Ioh 46), subscr, syn: *Evv.* Scriptus Damasci in aede dominae Copto-Aegyptiae e codice Arabico scripto manu abbatis Akhristátuli (Christoduli) metropolitae urbis Dimyát (Damiatae) noti nomine Ibn Aldahíri. Synaxarium sequitur ordinem anni Coptici, incipit inde a mense Thoout, praebet

[1] Cf infra, p. 936, cod. 36.

quae legi debent diebus festis, ieiunio sancto, sabbatis, dominicis, feriis quartis et sextis. Cf (Curetoni) *Catalogus codd. mss. orientt. qui in Museo Britannico asservantur, pars 2, codd Arr amplectens*, Londinii a. 1846.

7. Lond. mus. Brit. Add. 11,856 (Cureton. 12).
a. 1337, in 4, chart, foll. 205; arg in Mt, capp-tab, subscr, pict: *Evv.* Scriptus manu diaconi Yasuf filii Waliy-'uldaulah Mikháil, filii doctoris Faṣl-'ullah, noti appellatione Scribae Thesauri. Olim collegii de propaganda fide ex dono Petri Boydam archiepiscopi Scuporum.

8. Lond. mus. Brit. Add. 9061 (Cureton. 13).
saec. XV, in 4, chart, foll. 154, charactere occidentali scriptus; prol ex Hier, capp (Mt 28 sed non hodierna ut vid, Mc 13, Lc 21, Ioh 14): *Evv*; mut. Post finem exstat synopsis librorum Aristotelis de physica auscultatione.

9. Lond. mus. Brit. Arundel. Orient. 19 (Cureton. 14).
a. 1616, in 8, chart, foll. 419; capp (Mt 101 Mc 54 Lc 86 Ioh 46 Act 48 etc), subscr: *Evv Act Paul* (Phm Hebr) *Cath* (septem ordine usitato) *Psalmi* et *Cantica*. Manu Taljah filii parochi Ḥúrán Alḥamawi. Post finem Act notitia de Paulo secunda vice nutu Neronis Romam ducto.

10. Lond. mus. Brit. Harl. 5474 (Cureton. 15).
a. 1288, in 4, chart, foll. 210; prol in Paulum sive vita Pauli, *μαρτ* ut vid, subscr: *Paul* (Phm Hebr) *Cath* (septem ordine usitato) *Act*. Post finem Act notitia de Paulo secunda vice nutu Neronis Romam ducto.

11. Lond. mus. Brit. Sloan. 1796 (Cureton. 16).
saec. XVII, in 12, chart, foll. 65: *Tit Phm* cum versione Latina.

12. Lond. mus. Brit. Add. 7086 (Cureton. 17).
a. 1398, in 4, chart, foll. 56: *Apoc.* Scriptus Alexandriae e codice ecclesiae patriarchalis dictae Almua'lacah. Ambrosius de Melita, episcopus Auriensis, codicem misit „ex civitate Cayri ad dominos reverendiss. Curiales sanctae Inquisitionis".

13. Olim Marsdeni.
saec.?, in 4, chart?: *Evv.* Cf Guilelmus Marsden, *Bibliotheca Marsdeniana philologica et orientalis. A catalogue etc,* Londinii a. 1827, p. 301b.

14. Oxonii Bodl. Hunt. 615.
saec. ?, in 8, chart, foll. 275: *Evv* Arabice e Graeco versa, litteris autem rabbinicis. Cf Iohannes Uri, *Bibliothecae Bodleianae codicum mss. orientalium . . . catalogus,* pars 1, Oxonii a. 1787, codd. Hebrr., p. 15, num. 79.

15. Oxonii Bodl. Maresc. 138.
a. 1579, in 8, chart, foll. 166: *Evv* Arabice (?) Hierosolymis scripta. Cf Urius, cod. Syr. p. 5, num. 22.

16. Oxonii Bodl. Maresc. 426.
a. 1544, in fol, chart, foll. 204, coll. 2: *Evv Act Cath* septem *Paul* (Phm Hebr) Arabice e Syriaco. Scriptus in urbe Hardin. Cf Urius, cod. Syr. p. 4, num. 15.

17. Oxonii Bodl. Marsh. 167 (Uri. Arab. 22).
saec. ?, in fol, chart, foll. 288; capp Copt: *Evv* „e Graecis, vel potius Copticis, codicibus expressa". Cf Urius (ut cod. 14), paginarum series altera, p. 32a.

18. Oxon. Bodl. Seld. 3202. A. 69 (Uri. Arab. 23).
a. 1326, in fol, chart, foll. 230; capp Graec: *Evv* e Coptico. Scriptus in Aegypto, in monasterio Shahrani.

19. Oxon. Bodl. Arch. Seld. A. 68 (Uri. Arab. 24).
a. 1285, in fol, chart, foll. 238; syn: *Evv* e Coptico cum glossis Copticis.

20. Oxon. Bodl. Hunt. 118 (Uri. Arab. 25).
a. 1259, in fol, chart, foll. 330; Eus-tab in calce, prol Copt: *Evv* cum glossis Copticis.

21. Oxon. Bodl. Hunt. 262 (Uri. Arab. 26).
vetus, in fol, chart, foll. 262: *Evv* cum catena. Anno 1575 positus erat in bibliotheca Abu Musae monachi.

22. Oxon. Bodl. Laud. A. 132 (Uri. Arab. 27).
saec. ?, in fol, chart: *Paul* (Phm Hebr) *1. 2. 3 Ioh 1. 2 Pet Iud Iac.*

23. Oxon. Bodl. Seld. 3203 (Uri. Arab. 28).
saec. ?, in 4, chart, foll. 288: *Paul* (Phm Hebr) *Cath* (ordine usitato) *Act* e Coptico. Scriptus in monasterio s. Antonii.

24. Oxon. Bodl. Marsh. 575 (Uri. Arab. 29).
a. 1256, in 4, chart, foll. 215: *Evv.*

24a. Oxon. Bodl. Laud. A. 70 (Uri. Arab. 30).
saec. XVII (?), in 4, chart, foll. 70: *1.2.3 Ioh* cum praefatione et versione Bedwelli (cf supra, p. 930).

25. Oxon. Bodl. Laud. A. 61 (Uri. Arab. 31).
saec. ?, in 4, chart, foll. 160: *Evv.*

26. Oxon. Bodl. Hunt. 366 (Uri. Arab. 32).
a. 1478, in 8, chart, foll. 180; Eus-tab, prol: *Evv.*

27. Oxon. Bodl. Hunt. 571 (Uri. Arab. 33).
saec. ?, in 8, chart, foll. 60: *Apoc* cum paraphrasi.

28. Oxon. Bodl. Laud. A. 2 (Uri. Arab. 34).
saec. ?, in 8, chart, foll. 12: *1 Thess.*

29. Oxonii Bodl. Orient. 265 (Nicoll. 14).
a. 1348, in fol, chart, foll. 174; prol: *Evv.* Versio est Erpeniana. Cf Alexander Nicoll, *Bibl. Bodleianae codd. mss. orientalium catalogus*, pars 2, vol. 1, Oxonii a. 1821, p. 16b—19a, num. 14.

30. Oxonii Bodl. Orient. 299 (Nicoll. 15).
a. 1564, in fol, chart, foll. 175; prol, capp-t: *Evv.* Nicollus orationem dominicam et initium Lucae exhibet.

31. Oxonii Bodl. Orient. 301 (Nicoll. 16).
a. 1705, in fol, chart, foll. 118: *Evv.* Non consentit cum impressis.

32. Oxonii Bodl. Canonic. Orient. 129 (Nicoll. 17).
a. 1284, in fol, chart, foll. 210; Euth, syn: *Paul* (Phm Heb) *Cath Act.* Consentit fere cum textu Erpeniano.

33. Oxonii Bodl. Orient. 333 (Nicoll. 18).
saec. XVIII, in fol, chart, foll. 100: *Paul* (Phm Heb) *Cath Act* 1,1—14,26. Eadem manu qua codex 31 (Orient. 301). E Syriaco versus.

34. Oxonii Bodl. Orient. 549 (Nicoll. 19).
a. 1492, in 4, chart, foll. 266: *Evl.* Textus cum editis non consentit.

35. Oxonii collegii Reginensis MS. 351.
saec. XVI, in 4, chart, foll. 408: *N. T.* excepta Apocalypsi.

Austria.

36. Vindobonae bibl. caes. Lambec. Or. 43 (Nessel. 44, A. F. 97, Hammer. 545, Flügel. 1544).

saec. Lagard. XIV, Flügel. VIII vel IX, in 8, chart, foll. 217, ll. 16; Eus-t, prol, vitae evangelistarum, capptab, capp (Mt 101, Mc 54, Lc 86, Ioh 46), στίχ: *Evv.* Lectiones variae e textu Aegyptiaco, Syriaco, Graeco (? vide Lagardium p. XI) ad marginem adscriptae sunt. Olim Seb. Tengnagelii, qui a. 1605 codicem bibliothecae legavit. Cf Petrus Kirstenius, *Vitae ev'tarum* . . . Breslae a. 1608, et *Notae in evang. s. Matt* . . . Breslae a. 1611; Petrus Lambecius, *Commentarii de . . . bibliotheca caesarea Vindobonensi,* Vindobonae a. 1665, liber 1, p. 171—173; Daniel de Nesselius, *Catalogus bibliothecae caesareae manuscriptorum,* Vindobonae et Norimbergae a. 1690, *pars VII* [orientt.], p. 150b. 151a; Iosephus de Hammer, *Codices Arabicos Persicos Turcicos bibl. caes.-reg. Palat. Vindobon. recensuit* I. de H. Vindobonae a. 1820, p. 60.61 (cur Hammerus de Act et 2 Cor codicis dicat, nescio); Gustavus Flügel, *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der . . . Hofbibliothek zu Wien*, Vindobonae, vol. 3 (a. 1867), p. 6. Paulus de Lagarde totum edidit, *Die vier Evangelien arabisch aus der Wiener Handschrift herausgegeben*, Lipsiae a. 1864; hic liber prolegomenis uberrimis instructus est.

37. Vindob. caes. Flügel. 1545: saec. XIII vel XIV, foll. 47: fragm ex *Mt Mc.*

38. Vindob. caes. Flügel. 1546 et 1547: saec.?, foll. 18: fragm ex *Mc* et *Lc.*

Batavia.

39. Amstelodami societatis Remonstrantium MSS. 190 et 189 (Goeje 2793 et 2794).

Praebet prior *Evv* (Erpeniana) alter *Apoc* Arabice manu Europaea scriptam. Cf v. cl. M. I. de Goeje, *Catalogus codicum orientalium bibliothecae academicae Lugd.-Bat.* vol. 5, Lugduni Batavorum, a. 1873, p. 310.

40. Leovardiae (Leuwarden) MS. Arab. 5 (Goeje 2785). a. 1610: *Evv* ex versione Erpeniana. Codex fortasse ex editis exscriptus Amstelodami, manu Abdo-'l-Aziz ibn Mohammed in usum Iohannis Paget, fuit Iacobi Rhenferdii († 1712), deinde academiae Franequeranae. Cf Lagardius (ut cod. 43), p. IX.X adn., et Goeje (ut cod 39).

41. Lugduni Batavorum acad. scientiarum (Iong. 142). saec.?, in 4, chart, foll. 360; Euth: *Paul* (Tit [Phm?] Hebr) *Cath Act.* Textus consentit cum Erpeniano. Anno 1597 fuit Iohannis Boreel Middelburgensis, postea Walraveni, deinde Willmeti. Videtur iam anno 1654 bibliothecae universitatis Ludg.-Bat. fuisse. Ex hoc codice emendarunt Nisselius et Petraeus 1.2.3 Ioh Iud, quas epistulas anno 1654 ediderunt. Cf v. cl. P. de Iong, *Catalogus codd. orient. bibl. acad. regiae scientiarum* . . . Lugd. Bat. a. 1862, p. 180—183.

42. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 243 Scaliger (Goeje 2368). cf supra, p. 695, Evl 6. „Versio evangeliorum eadem est ac Erpeniana." Cf Goeje (ut cod 39).

43. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 217 Scaliger (Goeje 2369). saec. XV(1342?): *N. T.* Ordo est Evv Paul Cath Act Apoc. Ex hoc codice edidit Erpenius Novum Testamentum (cf supra, p. 930). Lagardius contulit cum codice Vindobonensi, *Die vier Evangelien arabisch*, Lipsiae a. 1864, p. XX—XXXI; nihil de illo anno dicit, vix tamen putat codicem anno 1400 anteriorem esse.

44. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 619 Warn. (Goeje 2370). saec.?: *Evv.* Hoc codice „antiquo" Lagardius non usus est.

45. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 214 Scaliger. (Goeje 2371). saec. XVII ? : capita 26 ex *Matt*, 9 ex *Mc*; eadem versio, ut videtur, atque in cod. 43 (Scal. 217) Fortasse in Hollandia scriptus (cf Lagarde [ut cod. 43], p. IX, adn.). Fuit Raphelengii.

46. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 255 Scaliger. (Goeje 2372). a. 1582: *Lc* et *Ioh* Eadem versio atque in cod. 43 (Scal. 217).

47. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 218 Scaliger. (Goeje 2373). saec. XVII ? : *Mc*. Eadem versio atque in cod. 43 (Scal. 217). Olim Raphelengii.

48. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 223 Scaliger. (Goeje 2374). saec. XV: *Evv*. Versio eclectica. Cf Lagarde (ut cod. 43), p. XVIII—XIX.

49. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 225 Scaliger. (Goeje 2376). a. 1179: *Evv*. De versionis indole cf Goeje. Lagardius (ut cod. 43), p. XIX.XX, textum, quare nescio, non curiosius examinavit.

50. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. Orient. 1571 (Goeje 2377). a. 1331, pict: *Evv*. Versio eadem atque in cod. 49 (225 Scal). Olim Palmii.

51. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 561 Warn. (Goeje 2378). saec. ? : *Evv*. Versio ab eis quae in ceteris codicibus Lugdunensibus inveniuntur differt. Textus divisio Syriaca est.

52. Lugd. Bat. bibl. acad. MS. 252 Scaliger. (Goeje 2380). saec. ? („recens“): *Apoc*, non versionis Erpenianae.

53. Schultensianus MS. Orient. 1. a. 1331, in 4, membr, foll. 216; pict: *Evv* deest Mt 2,12—23. In fine addita sunt diversa ad venerationem Mariae spectantia. Cf *Catalogus librorum ac mss. bibliothecae Schultensianae, qua, dum in viris erat, usus est Ioh. Heinr. van der Palm* . . . [Lugduni Batavorum mense Aprili a. 1841, venum data est bibl.] p. 185.186.308.309.

Gallia.

54. hug vel cop hug: Paris. bibl. nat. 17, olim 332. Copt-Arab, cf supra, p. 880, cod. 8; Hugius, *Einl.*

ed. 4, Stutgardiae et Tubingae a. 1847, pars 1, p. 386—388, Philem ex hoc codice edidit; textus est ex Memphitico.

55. Paris. bibl. nat. Arab. 21.
a. 1340, in fol, chart: *Paul Iac 1* (et *2*?) *Pet Iud Act* Arabice; e Coptico versus et ad vetustos codices Syriacos emendatus est textus. Cf Scholzius, *Reise*, p. 51.59.

56. Paris. bibl. nat. Arab. 22.
saec. ?, in fol, chart: *Paul Cath* (septem ?) Arabice e Coptico versae et ad vetustos codices Syriacos emendatae, *Act* Arab. Cf Scholzius, *Reise*, p. 51.59.

57. Paris. bibl. nat. Arab. 23.
saec. ?, in fol, chart: *Apoc* Arabice e Graeco; sequitur comm in Apoc in quo saepe Hippolytus Portuensis laudatur.

58. Paris. bibl. nat. Arab. 24.
saec. ?, in 4, chart: *Ioh*.

59. Paris. bibl. nat. Arab. 24 A.
a. 1545 (1262 ?), in 4, chart; prol: *Evv*.

[59 a. Paris. bibl. nat. Arab. 24 B.
saec. XVII: *Evv* manu Abulmauvahheb Iaacub Maronitae († 1692) versa.]

60. Paris. bibl. nat. Arab. 25.
a. 1583, in 4, chart: *Act Paul Cath*. Cf Scholzius, *Reise*, p. 51.60.

61. Paris. bibl. nat. Arab. 26.
saec. ?, in 4, chart: *Apl* in dies festos in usum Melchitarum.

62. Paris. bibl. nat. Arab. 27.
saec. ?, in 8, chart; Eus-t, prol: *Evv* ut videtur e Coptico versa ad Syriacum vero et Graecum emendata.

63. Paris. bibl. nat. Arab. 27 A: *Ioh*

64. Paris. bibl. nat. Arab. 74: a. 1645: *Evv*.

65. Paris. bibl. nat. Coisl. 239: *Evv*.

66. Paris. bibl. nat. Coisl. 244: a. 1330: *Act Epp*. Cf Scholzius, *Reise*, p. 51.60.

67. Paris. bibl. nat. Suppl. Syr. 11 (Zot. 61).
a. 1746, in 4, chart, foll. 58: lectiones in dies festos e *Paul*. Cf vir cl. H. Zotenberg, *Catalogues des mss syriaques . . . de la bibliothèque nationale*, Parisiis [a. 1874].

68. Paris. bibl. nat. Copt. 42.
saec. ? , in 8, chart: *Apoc* Arab. Praecedunt preces et cantica.

Germania.

69. diez: Berolini bibl. reg. Diezii.
a. 1265 (?), mut: *N. T.* e Syriaca simplici versum. Cf Iulius Henricus Petermann, *Pauli epistola ad Philemonem speciminis loco ad fidem versionum orientalium veterum una cum earum textu originali Graece edita*, Berolini a. 1844, p. III. Metallo expressus est liber.

70. reg berol *vel* cop berol: Berolini bibl. reg.
Paul e Coptico. Cf Petermann (ut supra).

71. Dresdis bibl. reg. MS. Or. 9.
saec. XVII, in fol, chart, foll. 122: *Evv*. In Moldavia scriptus. Teste Reiskio est textus familiae Erpenianae, idoneus vero ad Erpenianum emendandum. Cf Iohannes Iac. Reiske, „MSS CXXXV orientalium biblioth. elector. Dresdensis catalogus", in actis *Memorabilien*, a H. E. G. Paulo editis, particula 4, Lipsiae a. 1793, p. 4.

72. Gothae bibl. ducalis MS. Or. Möll. 156.
saec. ? , litteris Syriacis scriptus: *Ioh* versionis Erpenianae. Cf v. cl. Guilelmus Pertsch, *Die arabischen Handschriften . . . zu Gotha*, Gothae, vol. 4 (a. 1883), p. 563, num. 2889.

73. Gothae MS. Arab. 1707 d: cf supra, p. 840, num. 100.

74. Gothae MS. Arab. Möll. 145.146: *Mt* Arab-Lat prorsus recens.

74a. Guelferbyti Orient. 31 et 32 Gud. Gr.
saec. XVI, in fol, chart: *Paul Cath Apoc*. Olim Parisiis.

75. Lipsiae bibl. univ. Tischend. 12.
saec. X vel XI, in 4, membr, foll. 130, Syr-Arab,

mut: *Evv* ex Syriaco versa. Cf Tischendorfius, *Anecdota*, a. 1855, p. 65.66. Ioh. Gildemeisterus commentationem uberrimam de hoc codice scripsit, *De evangeliis in Arabicum e simplici Syriaca translatis*, Bonnae a. 1865.

76. Lipsiae bibl. univ. Tischend. 31.
saec. IX, in 4, membr, foll. 2: *Mt* 10,9—11,4 et 14,13—15,2; teste Henrico Leberecht Fleischer sunt haec fragmenta versionis Arabicae ceterum ignotae, *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft*, Lipsiae a. 1854, vol. 8, p. 585 sq.; Tischendorf. *Anecdota*, a. 1855, p. 70.

77. Lipsiae bibl. univ. cod. Tischendorf. 27.
saec. ? , in fol, chart, foll. 25: fragm *Paul* e Coptico versa.

78. lips: Lipsiae bibl. univ. Tischendorf. 37.
saec. XIII, in fol, chart, foll. 13 (17): fragmenta ex *Paul* et *Cath*; textus Paul (non Cath) est Erpenii textui similis; a Tischendorfio in Europam latus, *Anecdota*, a. 1855, p. 71.

79. lips: Lipsiae bibl. univ. Tischendorf. 38.
saec. XIII, in fol, chart, foll. 8: fragmenta ex *Paul* e Coptico versa; a Tischendorfio ex Oriente adlatus, *Anecdota*, a. 1855, p. 72.73. Fortasse cognati sunt ar ^{hug} et ar ^{berol}.

80. Monaci bibl. regiae cod. or. 41 (Aumeri 238).
a. 1393 vel 1394, 28×21, chart, foll. 97, col. 1, ll. 20: *Evv.* Si recte nos docet codex textum anno 946 opera Isaac ben Balishak (?) Cordubensis versum esse, fluxit textus sine dubio ex Latino. Olim Widmanstadii fuit, qui fol. 1 dicit interpretationem esse diversam „a vulgata et usitata Arabum versione". Cf Aumerus, *Die arabischen Handschriften der k. Hof- und Staatsbibliothek in München* (*Catalogus* etc, *tomi primi pars secunda*), Monaci 1866, p. 78.

81. Monaci bibl. reg. Quatremère 216 (Aumeri 239).
a. 1770, 21.5×15, chart, foll. 133, ll. 17: *Evv.* Manu Ieremiae episcopi Damasceni scriptus.

82. Monaci bibl. reg. Quatremère 480 (Aumeri 240.)
saec. XIX (?), 11.5×8.2, chart, foll. 210, ll. 15: *Evv.*

83. Monaci bibl. reg. cod. Arab. 240a.
saec. XIX (?), 33.5×22.5, chart, foll. 96, ll. 19: fragmenta ex *Evv.* Cf *Verzeichniss der orientalischen Handschriften der k. Hof- und Staatsbibliothek in München* (*Catalogus* etc, *tomi primi pars quarta*), Monaci a. 1875, p. 155, num. 947.

Italia.

84. Eugubii [Gubbio] bibliothecae communalis MS. 18.
saec. XVII: *Evv.* Cf v. cl. G. Mazzatinti, *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia,* Forlivii a. 1890, p. 122.

85. Flor. Palat. Medic. 2.
a. 1611: *Evv Paul* (Phm Hebr) *Cath* (7) *Apoc.* Versio Carshunica, Arabica litteris Syriacis conscripta. Romae manu Antonii filii Euphimiani, in usum Iohannis Raimundi scriptus e tribus exemplaribus collegii Maronitarum.

86. Flor. Palat. Medic. 3.
saec. ? : *Rom 1.2 Cor Gal Eph.* Versio „Alexandrina" teste Assemano. Hic codex est Scholzii Medic. 1, *Reise,* p. 87.89—91, ubi pericopam e 1 Cor dat.

87. Flor. Palat. Medic. 9.
Act e Graeco: codex Raimundi, in quo Latinam suam versionem inter lineas scripsit. Hunc codicem numerat Scholzius, *Reise,* p. 87.89, Medic. 25.

88. Flor. Palat. Medic. 11: *Mt* e Graeco.

89. Flor. Palat. Med. 14.
saec. ? : *Paul* (Phm Hebr) *Iac 1.2.3 Ioh 1.2 Pet Iud Act* e Coptico. Manu Iohannis in tribunali Alexandriae urbis notarii scriptus.

90. Flor. Palat. Med. 20.
a. 1580: *Evv* e Copto. Patruus est codicis Lugdunensis 217 Scaligeri (vide supra, p. 937, cod. 43) ex quo Erpenius a. 1616 Evv typis expressit. Nam codex 43 descriptus est ex exemplari „cuius descriptor ait se id

descripsisse ex alio exemplari emendato, exarato manu Ioannis episcopi Copton: qui Ioannes dicit se suum descripsisse ex emendatissimo exemplari, quod ediderat Nesiulaman, filius Azalkefati". Teste Assemano elaborata est haec versio a Nesiulamano e Coptico ante saeculum undecimum. Est Scholzii Flor. Med. 101 anni 1272, cf Scholzius, *Reise,* p. 87.88.

91. Flor. Palat. Med. 24.
recens: *1.2 Tim Hebr Iac 1.2 Pet Iud* e Graeco. Scriptus a Guilelmo quodam in usum Ioh. Bap. Raimundi. Videtur hic codex esse Medic. 226 apud Scholzium, *Reise,* p. 87.91.92.

92. Flor. Palat. Med 25.
saec. ? : *Evv* e Graeco. Haec evangeliorum versio prodiit typis Alepi a. 1706 sumptibus Athanasii Antiocheni, Graecorum Melchitarum patriarchae.

93. Flor. Palat. Med. 29.
saec. ? : *Apoc* e Graeco (Assem. teste; cf etiam supra p. 938, cod. 52, Lugd. 252). Estne hic Scholzii Medic. 410, *Reise,* p. 87.92.93, ubi pericopam dat?

94. Florentiae Medic. 61.
Act Epp. Scholzius, *Reise,* p. 87.88, lectiones paucas dat.

95. Mediolani Ambros. B. 20. 1.
saec. XV: Memph-Syr-Aeth-Arab-(Armen): *Epp.* Scholzius, *Reise,* p. 73.74, lectiones paucas ex Cath dat.

96. Romae bibl. Minervae IV, 187, in CC.
a. 1009.1010, in 4, chart: *Evv.* Scholzius, *Reise,* p. 132.133.

97. Romae bibl. Min. IV, 191, in CC.
saec. XI, in 4, chart: *Evv.* Scholzius, *Reise,* p. 132—135, textum huius codicis praeclarum laudat.

98. Romae Vat. 10.
a. 1717: *Mt.* Manu Clementis Caraccioli scriptus. Vide Assemanum, p. 634b, et Maium.

99. Romae Vat. 11. |Caracciolii.
a. 1708: *Evv*; Scholzius, *Reise*, p. 117.128. Manu

100. Romae Vat. 12.
a. 1711: *Evv*; manu Clementis Caraccioli. Scholzius, *Reise*, p. 117.127.128.

101. vat: (Paul) Romae Vat. Arab. 13 olim 71.
saec. VIII (ita Maius, alii IX), in fol, membr, foll. 178, litteris Cuficis; *Mt* 1,1—28,11 *Mc* 5,19—16,8 *Lc* mut, *Paul* (Phm Heb). Textus bonae est notae. Manu Iusti filii Leonis filii Abilualidi. Cf Assemanus, I, 1, p. 629b, Scholz., *Reise*, p. 117—127 (Scholzius lectiones varias nonnullas, nonnullas pericopas praebet); Hug., *Einl.* § 107, p. 450—452; Angelus Mai, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 4, Romae a. 1831, paginarum series altera, p. 11—13.

101a. [Romae Vat. Arab. 14 olim 1: saec. XII, in fol, chart, foll. 123: *Diatessaron.*]

102. Romae Vat. Arab. 15 olim 17.
a. 1338 (Scholz. 1334), in fol, chart, foll. 135: *Evv.* Scriptus in usum ecclesiae Copticae; olim Leonardi Abeli episcopi Saidae. Cf Scholzius, *Reise*, p. 117.128.129. Maius exhibet lectionum ecclesiasticarum notitiam ex hoc codice: cf Maius, p. 15—34.

103. Romae Vat. Arab. 17 olim 8.
a. 1009, in 4, chart, foll. 299: *Lc Ioh Mt Mc.* Haec versio singularis est ingenii dictioneque Alcorano adpropinquat.

104. Romae Vat. Arab. 18 olim 9.
a. 993 (Scholz. 1005), in 4, chart, foll. 93: *Luc.* E Coptico versus. Cahirae scriptus. Cf Scholzius, *Reise*, p. 117.131.

105. Romae Vat. Arab. 20 olim 12.
saec. XVI, in 4, chart, foll. 117: *Act.*

106. Romae Vat. Arab. 21 olim 14.
saec. ?, in fol, chart, foll. 204: *Paul* (Phm Heb)

„e Syriaco", *Cath Act.* Manu Guilelmi Tunetani scriptus. Cf Scholzius, *Reise,* p. 131.

107. Romae Vat. Arab. 22 olim 15.
a. 1472 (ita Maius, Scholzius dicit codicem manu Mosis anno 1288 scriptum esse), in 4, chart, foll. 201: *Paul* (Phm Heb) „e Syriaco", *Cath Act.* Cahirae scriptus. Cf Scholzius, *Reise,* p. 131.132.

108. Romae Vat. Arab. 23.
a. 1274, in 8, chart, foll. 323: *Paul Cath Act.* In monasterio s. Mercurii scriptus. Cf Scholzius, *Reise,* p. 132.

109. Romae Vat. Arab. 24.
a. 1640.1646, in fol, chart, foll. 305: *V. T.* et *N. T.*

110. Romae Vat. Arab. 25 et 26.
a. 1715, in 4, chart, foll. 155 et 110: *Mt Lc* et *Mc* Arab et Malaice.

111. Romae Vat. Arab. 27.
saec. XIV, in 8, chart, foll. 83: *Act.*

112. Romae Vat. Arab. 28.
saec. XIII, in 4, chart, foll. 192: *Paul.*

113. Romae Vat. Arab. 29.
a. 1341, in fol (?), chart, foll. 183: *Paul* (Apl ?).

114. Romae Vat. Arab. 30.
saec. XVII, in 4, chart, foll. 72: *Cath Apoc.*

115. Romae Vat. Arab. 31.
saec. XVI, in 8, chart, foll. 65: *Apoc.*

116. Romae Vat. Arab. 93 olim 67: inest fragm *Eph.* Cf Vat. Arab. 174, fol. 272.

117. Romae Vat. Arab. 118.
a. 1323, in 4, chart, foll. 79—96: *Apoc.*

118. Romae Vat. Arab. 406.
a. 1335, in 8, chart, foll. 3—48 (49?): *Apoc.*

119. Romae Vat. Arab. 433.
saec. XVI, in fol, chart, foll. 108: *Paul Act Cath.*

120. Romae Vat. Arab. 459.
a. 1298, in 8, chart, foll. 56: *Apoc* cum comm.

121. Romae Vat. Arab. 467.
saec. XVII, in fol, chart, foll. 114: *Evv.* Venetiis scriptus.

122. Romae Vat. Arab. 483 et 557.
saec. XVII, in 8, chart, foll. 88 et 88: *Ioh* duo exemplaria.

123. Romae Vat. Arab. 501.
saec. XVI, in 8, chart, foll. 86: *Ioh.*

124. Romae Vat. Arab. 513.
saec. XVII, in 8, chart, foll. 161: *Paul.*

125. Romae Vat. Arab. 517.
saec. XVII, in 8, chart, foll. 191: *Paul Cath Act Apoc.*

126. Romae Vat. Arab. 559.
saec. ? , in 4, chart, foll. 289: fragm *Evv* e codicibus duobus.

127. Romae Vat. Arab. 568.
saec. XVII, in 8, chart, foll. 176: *Paul.*

128. Romae Vat. Arab. 589.
saec. XVII, in 16, chart, foll. 241: *Mt Mc Ioh.*

129. Romae Vat. Arab. 610.
a. 1291, in fol, chart, foll. 257: *Evv.* Cahirae scriptus. Olim Assemanianus 6.

130. Romae Vat. Arab. 611.
a. 1714, in fol, chart, foll. 133: *Evv.*

130a. [Romae Vat. Arab. 613: saec. XVIII: *Apoc* cum comm Cornelii a Lapide.]

131. Venetiis Marc. 11.
Act Cath Paul Gr Lat Arab; cf supra, p. 628, Act 96.

132. Benzelii 5 (hodie Upsaliae?).
a. 1265: *Evv Paul Cath Act Apoc;* desunt Mt 1,1—10,28 1 Ioh 3,15—3 Ioh 6 Apoc 3,15—9,8. Olim monasterii Falamand et ecclesiae Mar Giar Habas. Cf Aurivillius (ut supra, p. 844, cod. 119).

133. Benzelii 6 (Upsaliae?).
saec. ? , in 4: *Evv* Arabice.

Russia.

134. Petropoli bibl. caes. Orient. 1.
a. 1036, in 4, membr, foll. 220: *Evv.* Cf *Catalogue des manuscrits . . . orientaux de la bibliothèque impériale publique de St. Pétersbourg,* Petropoli a. 1852, p. 1.

135. Petropoli bibl. caes. Orient. 2.
saec. XIII, in 4, chart, foll. 194: *Evv.* Textus cum Erpeniano maximam partem consentit. Ex urbe Erzeroum.

136. petrop: Petropoli bibl. caes.
a. 892, in fol, membr, foll. 226; mut: *Paul;* eundem fere atque editio Erpenii textum praebet sed formis vetustioribus. Ex oriente in Europam a Tischendorfio latus duabus partibus, *Anecdota,* a. 1855 (et a. 1861), p. 13.14; *Notitia,* a. 1860, p. 67. Henricus Leberecht Fleischer de codice disseruit, *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft,* Lipsiae a. 1854, vol. 8, p. 584—587; cf etiam Franciscus Delitzsch, *Commentar zum Briefe an die Hebräer . . .* Lipsiae a. 1857: *Fünfter Anhang,* p. 764—768.

De lectionibus ecclesiasticis Arabico-Copticis cf Maius, *Scriptorum veterum nova collectio,* Romae a. 1831, vol. 4, p. 15—34 seriei alterius: ex MS. Vat. Arab. 15 olim 7, anni 1338; — et Arabico-Syriaco-Melchiticis p. 35—60 ex MS. Vat. Arab. 16 olim 25, saec. XII: *Evl* (cf Scholzius, *Reise,* p. 117.129); p. 560: MS. 612, saec. XV: *Apl;* — et Arabico-Syriaco-Iacobiticis p. 61—71 ex MS. Vat. Arab. 19 olim 11 anni 1539; — et iuxta ritum Niniviticum: MS. Arab. 29 anni 1341: *Paul;* — et iuxta ritum Romanum: De Rossi MS. Arab. 3, saec. XVII vel XVIII, in 8, chart: *Evl,* cf Ioh. Bapt. De Rossi, *MSS. codices Hebraici biblioth. I. B. De-Rossi . . .* Parmae a. 1803.

2.

OCCIDENTALES.

Versiones occidentales verum si scire vis versiones sunt Latinae, cum versionis Gothicae tantum fragmenta habeamus, versiones autem Slavonica, Saxonica, Francica, Theotisca, Bohemica omnino minoris sint pretii.

(1.) LATINAE.[1]

Distingui solent codices Latini in codices versionis Italae et in codices versionis Vulgatae; sed cum nomen illud incertum Italae vix apte adhibeatur ad textus omnes Hieronymiano antiquiores significandos, hoc loco distinguo versionem veterem Latinam, sive versiones ante-Hieronymianas, et versionem Vulgatam sive Hieronymianam. Versiones vel recensiones Antehieronymianas inter se distinguendas esse iam agnoverunt viri docti;[2] vix tamen lectorem fuget rem haud-

[1] Una ex parte consulendi sunt libri et libelli philologici qui linguam Latinam post scriptorum classicorum quos dicunt tempora diffusam tractant; e. g. v. cl. Franciscus Kaulen, *Handbuch zur Vulgata. Eine systematische Darstellung ihres lateinischen Sprachcharakters*, Moguntiae a. 1870, pp. XII et 280; v. cl. Gustavus Koffmanne, *Geschichte des Kirchen-Lateins, Erster Band. Entstehung und Entwickelung des Kirchenlateins bis auf Augustinus-Hieronymus*, Vratislaviae, fasc. 1, a. 1879; fasc. 2, a. 1881; — Hermannus Rönsch, „Zur vulgären und biblischen Latinität" in actis *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*, XXX, Vindobonae a. 1879, num. 11, pp. 806—811 (his in actis saepius disseruit Roenschius de Latinitate sive posteriore sive ecclesiastica); — Guntherus Alexander Ernestus Adolfus Saalfeld, *De bibliorum sacrorum Vulgatae editionis Graecitate*, Quedlinburgi a. 1891, pp. XVI et 180.

[2] Prae ceteris arridet mihi Westcotti Hortiique distinctio inter recensionem *Africanam* ad modum verborum sacrae scripturae in operibus Tertulliani et Cypriani citatorum, *Europaeam* saeculo

quaquam tam accurate exploratam esse ut possint hae distinctiones ubique definiri, praesertim cum paulatim una versio vel recensio in aliam transeat.

Tischendorfio, quem supra, p. 34.35 secutus sum, significabat nomen Italae codices omnes Antehieronymianos, unde etiam fit ut siglo *it* in margine posito vetus
it cuiusvis generis Latina significetur et codices unus catalogus includat.

a. VETUS LATINA.[1]

Saeculo secundo medio in Africa, in Italia praesertim in parte eius septemtrionali, in Gallia floruerunt ecclesiae quae

quarto in Europa occidentali praesertim in Italia septemtrionali late adhibitam, *Italicam* sive *Italianam* post saeculum quartum medium in operibus Augustini citatam; cf Westc.-Hort., *N. T.* [vol. 2] *Intr.* pp. 78—84, §§ 108—117, et Wordsworthius, *Old-Latin biblical texts. No. II,* Oxonii a. 1883, pp. XXXI ss.

[1] De versionibus veteribus Latinis conferendi sunt, praeter editiones codicum vel fragmentorum infra laudatas, in primis v. cl. Westcott, *Smith's Dictionary of the Bible*, ed. Amer. Novi Eboraci a. 1876, vol. 4, p. 3451^a—3459^a sub voce *Vulgate;* v. cl. Fritzsche, *Herzog's Realencyklopädie*, ed. 2, Lipsiae a. 1881, vol. 8, p. 433—445; Herm. Rönsch, *Itala und Vulgata,* Marburgi a. 1875, *Das N. T. Tertullians,* Lipsiae a. 1871; (item Rönschii „Itala Studien" in actis *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie,* Lipsiae a. 1881, vol. 24, p. 198—204, a. 1882, vol. 25, p. 104—109, et „Die ältesten lateinischen Bibelübersetzungen nach ihrem Werte für die lateinische Sprachwissenschaft" in libro *Collectanea philologa* ab H. R., Bremae a. 1890, pp. 1—20); v. cl. Ziegler, *Die lateinischen Bibelübersetzungen vor Hieronymus und die Itala des Augustinus*, Monaci a. 1879; v. cl. Westcott, *A general survey of the history of the canon of the New Testament*, pars 1, cap. 3, § 2, ed. 5, Cantabr. et Londin. a. 1881, 248—269; Scrivenerus, *A plain introduction* . . . ed. 3, Londinii a. 1883, p. 338—365 (in editione quarta, quam v. cl. Eduardus Miller praeparat, curabit v. cl. Henricus I. White versiones Latinas); discursus vv. cll. Wordsworthii et Guilelmi Sanday et Henrici I. White in libris *Old-Latin biblical texts*, Oxonii I, a. 1883; II, a. 1886; III, a. 1888, item recensio huius operis a v. cl. Petro Corssen scripta in actis *Göttingische gelehrte Anzeigen*, Gottingae a. 1889, vol. 1, p. 299—319, iis non neglectis quae v. cl. Sanday in actis *The*

et Graecos codices haberent et consuetudine Latinorum hominum uterentur unde facile accidere potuit ut Novum Testamentum in tribus illis terris Latine verteretur. Quod quamquam concedendum est, probabilior tamen videtur opinio esse eorum qui putant veterem versionem Latinam primum in Africa proconsulari factam esse. Versio talis Africana primitiva si ponitur, quaestiones quae de Veteris Latinae textuum cognatione motae sunt satis commode solvuntur neque ad duplicem vel triplicem originem confugere opus est. Orta est autem haec translatio paulatim, non subito vel iussu episcopi alicuius, unde fluxerunt discrepantiae inter hunc et illum Novi Testamenti librum.[1] Versionem hanc veterem Africanam, inter alios testantur Irenaei interpres, Tertullianus, Cyprianus, Victorinus, Lactantius, Iuvencus, Firmicus Maternus, Hilarius diaconus, Hilarius Pictavensis, Luciferus Calaritanus, Optatus, Ambrosius, Hieronymus, Rufinus, Primasius, inprimis Tert Cypr Hilarius uterque, Luciferus.[2]

Interpretes Africani Graeca simpliciter verterunt in hac versione, retinueruntque quoad potuerunt textus Graeci et verba et verborum ordinem et verborum coniunctionem, ut quodammodo videre possimus quo textu Graeco usi sint. Teste Westcotto[3] e discrepantibus lectionibus

Academy, Londinii a. 1889, vol. 1, pp. 323a—324b, scripsit; v. cl. Hugo Linke, *Studien zur Itala* [Programma gymnasii urbani evangelici s. Elisabethae] Vratislaviae a. 1889; v. cl. Fridericus Zimmer, „Ein Blick in die Entwickelungsgeschichte der Itala," in actis *Theologische Studien und Kritiken*, Gothae a. 1889, vol. 2, p. 331—355; nescio quid sit „The Latin versions of the gospels" in actis *Church Quarterly Review*, Londinii a. 1890, Oct., p. 85—105.

[1] Mill, *N. T. Gr.* ed. Kuster, Amstelod. a. 1710, proll. paragr. 513—605.

[2] De bibliis a papa Hilaro confectis et de voce „bibliotheca" cf litterae v. cl. Samuelis Berger ad v. ill. De Rossi datae, „La bible du pape Hilarus," in actis *Bulletin critique*, XIII, 8, Parisiis 15 Aprilis a. 1892, pp. 147—152.

[3] Westcott, *Smith's Dictionary of the Bible*, Novi Eboraci a. 1876, vol. 4, p. 3478[b].

versionis veteris atque versionis Vulgatae, nihil licet concludere de lectionibus variis Graecis nisi in evangeliis ubi Hieronymus diligentius textum mutavit; in aliis libris variant phrases Latinae Graecis non mutatis vel mutatione lectionum Graecorum non perspicua. Consentit textus versionis veteris Latinae non emendatae saepissime cum codicibus iis quos occidentales dicimus.[1]

Vetus illa Latina versio, in Europa aeque atque in Africa late adhibita, annis nonnullis peractis non solum in Africa,[2] ubi minus ecclesiae auribus repugnabat, recensita est, sed etiam in Italia, in Britannia, fortasse in Gallia diligentius emendata est, unde exstitit dissensio illa codicum ante-Hieronymianorum quos habemus. De recensione Gallica, cum codices nondum excussi sint, paene nihil potest dici; fortasse Irenaei interpres initia talis recensionis iam exhibet. Codices recensionis Britannicae complures[3] post Bentleium adierunt viri docti Angli, sed horum quoque lectiones ad hunc diem eo carent, qui omnibus perscrutatis qua necessitudine haec versio cum Vetere Latina et cum Vulgata coniuncta sit accurate definiat. Recensio vero Itala sive Italica, quamquam pauci eius codices ut evangeliorum Brixianus et Monacensis hodie exstare videntur, omnium celeberrima est ut quae versionibus Latinis ante-Hieronymianis nomen iam vulgatum commodarit et disputationum de textus Latini origine ansam dederit. Augustinus scripsit: „In

[1] Cf Tischendorfius, *Evangelium Palatinum*, Lipsiae a. 1847, p. xvi sqq.

[2] Inde fluxerunt Augustini querelae de exemplaribus variis et multis. Uno loco, *de consensu evangelistarum*, 2,128 (66), laudat codices ecclesiasticos interpretationis usitatae, quo nomine textum Africanum designare videtur.

[3] V. cl. Westcottus apud Smithium nonnulla ex his codicibus hausta praebuit, conferenda vero est inprimis v. cl. Iohannis Wordsworth, episcopi Sarisburiensis, editio Novi Testamenti Vulgatae versionis, *Novum Testamentum . . . Latine*, Oxonii *Mt* a. 1889, *Mc* a. 1891, *Lc* a. 1893.

ipsis autem interpretationibus Itala ceteris praeferatur; nam est verborum tenacior cum perspicuitate sententiae."[1] Nomen Italae nos in Italiam ducit et in partem Langobardicam;[2] Augustinus Ambrosii Mediolanensis episcopi discipulus nos in eandem partem ducit. Inde in Africam ab Augustino lata videtur haec Itala non solum in scriptis patris illius adhibita esse sed etiam in actis concilii Carthaginensis anni 416, et in scriptis Capreoli, qui anno 430 episcopus Carthaginensis factus est.[3]

Cum codices tantum inter se discrepent, tot codices mutili sint, origo versionis vel versionum et historia tam incertae sint, editio „versionis veteris Latinae" Novi Testamenti non est instauranda.[4] Sat erit, codices accurate edidisse, ita ut fata versionis per annos et terras persequi possimus.

CODICES VERSIONIS VETERIS LATINAE.

(a.) Quattuor evangelia.

a: Vercellensis in cathedrali inter reliquias.

saec. IV, 25.5 × 16, membr, coll. 2, ll. 24, mut: *Evv;* ordo est Mt Ioh Lc Mc; desunt (cf infra) multa in Mt per capp. 20—27 (perierunt 25,1—16), in Ioh per capp. 5.7 etiam 19,41 et 20,2, in Lc (1,1—12 paene perierunt) per locos 1,26—73 6,9.12 9,14 11,4—11 (paene

[1] Augustinus, *De doctrina Christiana*, 2,22 (15),1.

[2] V. cl. Westcottus laudat v. cl. I. Kenrickum, qui monstraverit, *Theological Review*, a. 1874, mense Iulio, vocem „Itala" idem significare atque vocem „Longobardica". — Cf praeterea v. cl. Petrus Corssen, „Die vermeintliche ‚Itala' und die Bibelübersetzung des Hieronymus", in actis *Jahrbücher für protestantische Theologie*, 1881, 3, p. 507—519.

[3] Ziegler, *Die lateinischen Bibelübersetzungen vor Hieronymus und die Itala des Augustinus. Ein Beitrag zur Geschichte der heiligen Schrift*, Monaci a. 1879, p. 60.

[4] Sed cf v. cl. Fridericus Zimmer, „Der Galaterbrief im altlateinischen Text, als Grundlage für einen textkritischen Apparat der Vetus Latina", in actis *Theologische Studien und Skizzen aus Ostpreussen*, Regiomontii, vol. 1 (a. 1887), pp. 1—81.

omnia) 12—25 (omnia) 12,38—59 (omnia), in Mc 1,22—34 et 4,17—24 (omnia) 4,26—5,19 15,15—16,20 (omnia); manus posterior sed antiqua supplevit Mc 16,7—20; textus est bonae notae et Europaeae sive primitivae versionis cui insunt lectiones multae Africanae propriae.

Saeculo ut videtur quarto scriptus, fortasse manu Eusebii episcopi Vercellensis et martyris († a. 371), et versionem veterem non emendatam exhibens nobis est codex hic testimonio versionem illam Italam, quam Augustinus Mediolani invenit et in Africam portavit, non solum in illis terris auctoritatem habuisse, cum Vercellae inter Mediolanum atque Taurinum sitae sint, nisi quis arbitrari velit codices Vercellensem, Veronensem, Bobbiensem ex Africa in Italiam latos esse. Iosephus Blanchinus (Bianchini) canonicus Veronensis, contulit codicem anno 1726 (1727?). Iohannes Andreas Iricus (Irico)[1] edidit codicem[2] anno 1748, Blanchinus[3] a. 1749. Tregellesius laudat editionem Irici ut quae lectiones multo accuratius quam Blanchini editio reddat. Codex, diu in sacrario manibus clericorum discerptus ac laceratus, factus est mera reliquia, quae vix legi potest, unde fortasse non iniuria inter reliquias sacras conlocatus est.[4]

a_2: Curiensia in museo Rhaetico fragmenta.

saec. V, 27.5×21.8 (?), membr, foll. 2: *Lc* 11,11—29 13,16—34; textu codici Vercellensi simillimus est.

Haec folia repperit v. cl. B. Hidberus professor Bernensis in episcopalibus quae Curiae [Chur] Rhaetorum

[1] Nomen *Irico* est, non, ut Tregellesius et Scrivenerus scribunt, *Irici;* Lombardi, *Storia della lett. italiana nel secolo XVIII,* Venetiis a. 1832, vol. 4, p. 170; cf Bernardini Peyron epistula in libro Ern. Rankii, *Curiensia ev. Luc. fragm.* Marburgi a. 1872, p. 8.9.

[2] Irico, *Sacrosanctus evangeliorum codex s. Eusebii Magni . . .,* Mediolani a. 1748.

[3] Bianchini, *Evangeliarium quadruplex . . .,* Romae a. 1749; iterum expressum apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 12, coll. 9—948.

[4] Cf epistulae vv. cll. comitis Eduardi de Mella et Bernardini Peyron apud Rankium, *Curiensia ev. Luc. fragm.* Marburgi a. 1872, p. 8.9.

„sunt archivis thecae cuiusdam scriptoriae operculis“ adhaerentia. Vir doctissimus et optime de versionibus veteribus Latinis meritus, Ernestus Ranke († a. 1888) fragmenta haec edidit in libro *Curiensia evangelii Lucani fragmenta Latina e membranis eruta atque adnotationibus illustrata, quibus accedit tabula photographica*, Marburgi a. 1872. Cf Rankius, „Ein kleiner Italafund“, *Theol. Stud. und Krit.* Gothae a. 1872, p. 505—520; v. cl. Hermannus Rönsch, *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, a. 1873, p. 455—457. V. cl. Petrus Batiffol edidit, *Note sur un évangéliare de Saint-Gall*, Parisiis a. 1884. V. cl. Wordsworthius denuo edidit, *Old Latin biblical texts. No. II*, Oxonii a. 1886, p. xxxiv—xxxvii et ccxiii—ccxxviii et 79–82. Vide infra n.

amb^{rescr}: ex comm vet in Luc, cf Mai., *Scrr. vett. nova coll.* tom. 3, pars 2, pp. 191—207.

b: Veronensis bibliothecae capitularis.
saec. V, in 4, membr, argenteus, mut: *Evv;* desunt Mt 1,1—11 15,12—23 23,18—27 Ioh 7,44—8,12 Lc 19,26—21,29 *Mc* 13,9—19 13,24—16,20; textus est versionis Europaeae.

Editus est codex a Blanchino (ut cod. a). Cf epistula v. cl. Ignatii Zenti apud Rankium (ut supra, cod. a_2).

c: Colbertinus Paris. nat. 254, olim Colb. 4051.
saec. XII, 26×17, membr, foll. 149, coll. 2, ll. 40: *Evv* (manus posterior addidit libros alios sed versionis Vulgatae); textus est bonae notae et Europaeae versionis, affinis praeterea codicis ff^2. Editus est a Petro Sabatario[1] anno 1751, et a v. cl. Iohanne Belsheim, *Codex Colbertinus Parisiensis. Quatuor evangelia ante Hieronymum Latine translata post editionem Petri Sabatier cum ipso codice collatam denuo edidit* I. B. Christianiae a. 1888, pp. 139.

d: Bezae Cantabrigiensis (cf supra, p. 369—372).
Textus Latinus plerumque Graeco adsimilatus nihil propriae auctoritatis habet nisi ubi per incuriam adsimilatio neglecta est. Qui vero his locis antiquior textus

[1] Sabatier, *Bibliorum sacrorum Latinae versiones antiquae*, vol. 3, Paris a. 1751. Cf Ernestus Ranke, *Curiensia ev. Luc. fragm.* Marburgi a. 1872, p. 9.10, et v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate* etc, Parisiis a. 1893, p. 74—76 et 402.

Latinus emergit, nondum satis exploratus est. V. cl. I. Rendel Harrisius, *A study of Codex Bezae*, sive *Codex Bezae. A study of the so-called western text of the New Testament* [*Texts and Studies, vol. II, no. I*], Cantabrigiae a. 1891, pp. viii et 272, vult textum Graecum omnino a textu Latino pendere, fultus rationibus, quae viris rei criticae peritis adhuc non arrident. Videsis dissertationem, nisi fallor manu v. cl. Guilelmi Sanday scriptam, in actis *The Guardian*, Londinii a. 1892, num. 2424, die 18 Maii, pp. 742c—744a et num. 2425, die 25 Maii, pp. 786b—788a. — Cf praeterea de codice Bezae v. cl. Fridericus Henricus Chase, *The Old Syriac element in the text of Codex Bezae* [*in the Acts*], Londinii a. 1893, pp. xvi et 160. Ne neglexeris quae v. cl. Guilelmus Sanday praebet, *Old Latin biblical Texts. No. II*, Oxonii a. 1886, p. 95—122, ubi de codicis k textu fusius agit, textibus aliis in consilium vocatis.

e: Palatinus {Vindobonensis caes. Lat. 1185.
Dublinensis collegii Trinitatis N. 4. 18.}

saec. V, in fol, membr, mut: *Mt* 12,49—(Mt 13,13—23 est folium Dublinense) 14,11 (14,11—21 in apographo) 14,22—24,49 28,2—20 *Ioh* 1,1—18,12 18,25—21,25 *Lc* 1,1—8,30 8,48—11,4 11,24—24,53 *Mc* 1,20—4,8 4,19—6,9 12,37—40 13,2.3.24—27.33—36. Textus est optimae notae, versionis Africanae ut videtur, cf Westcottus et Hortius, *N. T.* [vol. 2] *Intr.* p. 81, § 113.

Saeculo duodevicesimo Tridenti erat codex, quod feliciter demonstravit Hortius, „The codex Palatinus of the Old-Latin gospels", *The Academy*, Londinii die 14 mensis Augusti anni 1880, p. 117c—118b. Doctissimus quisque hanc Hortii epistulam legere debet, quo probabilior fiat conquisitio schedarum Simonis de Magistris, Arevalis, Bonellii, aliorum etiam ipsius codicis foliorum ad hunc diem occultatorum. Mense Iulio anni 1762 Tridento Romam missus est codex ad Iosephum Blanchinum, qui apographum eodem anno curavit manu ut videtur Iosephi Martines, quod apographum Romae in bibliotheca Valli-

celliana siglo U. 66 hodie exstat, teste v. cl. Hugone Linke.[1] Codex Tridentum redux erat ibi in „secretiori tabulario episcopali“ e quo Vindobonam in archivium perlatus est, et ex archivio cessit anno 1806 ad bibliothecam caesaream. Tischendorfius codicem edidit, *Evangelium Palatinum*, Lipsiae a. 1847, pp. XXVII et 456 cum facs. Folium Dublinense Iacobus H. Todd aliquot annis ante annum 1847 Dublinii emit, quo anno die 25 mensis Ianuarii rettulit de folio coram societate regia Hibernica, sex diebus ante librum Tischendorfii die 31 eiusdem mensis Lipsiae editum; textum edidit Toddius in actis societatis illius.[2] Tischendorfium latebat folium illud; sed postquam editum est editionis eius Novi Testamenti octavae volumen primum v. cl. T. Graves Lawius eum de folio certiorem fecit.[3] Diu reperiri non poterat folium in bibliotheca, tandem erutum est a v. cl. Thoma Frenchio[4] et a v. cl. T. K. Abbotto editum.[5] V. cl. Hugo Linke nonnulla ex illo apographo edidit.

f: Brixianus bibliothecae capitularis.
saec. VI, in 4, membr, argenteus, mut: *Evv;* desunt Mc 12,5—13,32 14,70—16,20. Textus est Italicae recensionis; cf Westc.-Hort. (ut cod. e), § 113, et Wordsworth. p. XXXII.

Editus a Blanchino, *Evang. quadr.* Romae a. 1749. Cf Rankius, *Curiensia ev. Luc. fragm.* Marburgi a. 1872,

[1] Linke, „Neue Bruchstücke des Evangelium Palatinum“ in actis *Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und der historischen Classe der königlich bayerischen Akademie der Wissenschaften zu München,* Monaci a. 1893, fasc. 2, p. 281—287.

[2] Todd, *Proceedings of the royal Irish academy*, Dublinii a. 1847, vol. 3, p. 374—381. I. O. Westwoodius codicis mentionem fecit, *Palaeographia sacra pictoria*, Londinii a. 1843—1845, in pagina quarta numeri 24.

[3] Law, „A stray leaf of the codex Palatinus“, *The Academy*, Londinii a. 1879, die 1 mensis Martii, p. 190^{bc}.

[4] Ingram, *Proceedings of the royal Irish academy*, series 2, Dublinii a. 1880, vol. 2, p. 22.23.

[5] Cf supra, p. 400.

p. 7.8. V. cl. Wordsworthius hunc codicem sub textu Vulgatae evangeliorum versionis edidit in editione sua Novi Testamenti Latini, Oxonii a. 1889 foris data (vide infra, p. 980—981) ut textum qui fortasse propius a textu ab Hieronymo emendato absit.

ff¹: Petropolitanus caes. olim Corbeiensis 21.
saec. X,[1] in 8, membr, foll. 39: *Mt.* Textus, qui praesertim a capite nono multum cum textu Vulgatae versionis discrepat, fortasse transitionem, ut ita dicam, Gallicanam praebet a textu vetere in textum iuniorem; sed nescio an melius sit cum Westcotto Hortioque (ut supra, cod. e) § 114 dicere textum originem a Vulgata habere, lectionibus e codicibus veteris versionis instructum esse.

Olim monasterii Corbeiensis[2] in Picardia editus est (primus veteris Latinae codex qui prodiit) codex a Iohanne Martianaeo[3] anno 1695 quem secuti sunt Augustinus Calmetus (ut cod ff²), pp. 303—311 in apparatu ad comm in Apocalypsim, Blanchinus (cf f), Sabatarius, Mignius.[4] Anno 1881 iterum publici iuris factus est hic codex a v. cl. Iohanne Belsheim, *Das Evangelium des Matthaeus nach dem lateinischen Codex ff¹ Corbeiensis auf der kaiserlichen Bibliothek zu St. Petersburg von Neuem in verbesserter Gestalt herausgegeben von* J. B. *Nebst einem Abdruck des Briefes Iacobi nach Martianays Ausgabe von 1695*, Christianiae a. 1881.

ff²: Paris. nat. 17225 olim Corbeiensis 195.
saec. VII, in 4, membr, mut: *Evv*; desunt Mt 1,1—11,16

[1] Vir clar. Oscarus de Gebhardt, qui codicem hunc Petropoli inspexit, me certiorem fecit eum decimi esse saeculi, neque noni quod voluit Martianaeus, neque octavi quod voluit Rankius (ut ad cod. f) p. 10.

[2] De bibliotheca Corbeiensi cf v. cl. Leopoldus Delisle, „Recherches sur l'ancienne bibliothèque de Corbie", in actis *Mémoires de l'académie des inscriptions et belles-lettres*, Parisiis, vol. 24, pars 1 (a. 1861), p. 266—342.

[3] Martianay, *Vulgata antiqua Latina et Itala versio evangelii secundum Matthaeum* etc, Parisiis a. 1695.

[4] Migne, *Patrologia Latina*, vol. 12, Parisiis a. 1845.

Lc 9,48—10,20.21 11,45—12,6.7 Ioh 17,15—18,9 20,22—21,8. Textus veteris versionis est Europaeae recensionis; cf Westc.-Hort. (ut cod. e) et Wordsworthius (ut cod. g^1).

Augustinus Calmet,[1] *Commentarius literalis in omnes libros Novi Testamenti Latinis litteris traditus a Ioanne Dominico Mansi*, Wirceburgi, vol. 2 [a. 1787], p. 276—302 (cf etiam Calmeti *Diss. in Vulgatam* [ut infra, p. 971, adn. 1], p. 391b. 392a) lectiones varias ex omnibus evangeliis praebuit, Blanchinus (cf p. 953, adn. 3) lectiones huius codicis varias in Ioh Lc Mc, Sabatarius ex omnibus evangeliis (cf supra, p. 954, adn. 1). V. cl. Paulus Meyer Parisiensis codicem adiit in usum Ernesti Ranke.[2] V. cl. Wellingtonus Tyler ait Tischendorfium et Tregellesium saepe inter se discrepare in ff^2 laudando. V. cl. Iohannes Belsheim edidit, *Codex ff^2 Corbeiensis sive quatuor evangelia ante Hieronymum translata* . . ., Christianiae a. 1887, VIII, pp. 127; cf v. cl. Samuel Berger, *Bulletin critique*, Parisiis a. 1891, p. 302.303.

g^1: Paris. nat. Lat. 11553, olim Sangermanensis 15. saec. VIII, 39.3×33, membr, foll. 191: *Evv.* Textus videtur veteris versionis esse; cf Wordsworthii liber, p, xxx—xliii ubi de sententia Westcotti Hortiique dicitur, qui putant originem habere textum a Vulgata, admixtas esse lectiones e versione Latina vetere.

Lectiones ad Mt ex hoc codice hausit Martianaeus (cf ff^1) quem secutus est Blanchinus. Sabatarius (cf p. 954, adn. 1) per quattuor evangelia codicem laudat. V. cl. Westcottus dicit hunc codicem in usum Bentleii (μ) conlatum esse, totum N. T. continere, nonnulla ex V. T., tria folia Pastoris; quaerit an Gallicani textus sit.

[1] Prodierunt haec et aliae dissertationes doctissimi huius monachi Benedictini congregationis sancti Vanni et sancti Hydulphi in libro *Nouvelles dissertations importantes et curieuses sur plusieurs questions qui n'ont point été touchées dans le Commentaire Littéral sur tous les livres de l'Ancien et du Nouveau Testament*, Parisiis a. 1720. Codex ff^2 invenitur pp. 405—447.

[2] Ranke, *Curiensia evangelii Lucani fragmenta Latina*, Marburgi a. 1872, p. 10.

V. cl. Wordsworthius accuratissime edidit ex hoc codice Matthaei evangelium additis lucubrationibus eruditissimis, *Old Latin biblical texts. No. I*, Oxonii a. 1883, pp. xliii et 79; cf v. cl. Bergerus (ut cod. ff²), et *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siecles du moyen âge*, Parisiis a. 1893, pp. 65—72.

g²: Paris nat. Lat. 13169, olim Sangermanensis 2.
saec. X, 21.5×14, membr, foll. 166, ll. 24—30; foll. 118—166 Ioh sunt vetustior: *Evv.* Textus videtur versionis esse veteris, Westcotti autem Hortiique iudicio eiusdem est ingenii atque codex g¹, cf W.-H. et Wordsworth. (ut cod. g¹); Bergero est textus Hibernicus, cf eius *Histoire de la Vulgate*, Parisiis a. 1893, p. 48.

Sabatarius (cf p. 954, adn. 1) lectiones passim exhibet.

h: Vaticanus olim Claromontanus
saec. V, 24×20, membr, (Mt foll. 66), mut: *Mt*; desunt 1,1—3,15 14,33—18,12 (alia evangelia sunt versionis Vulgatae). Textus plerumque Europaeae est versionis.

Emptus a Pio VI (a. 1775—1798). Sabatarius (cf p. 954, adn. 1) excerpta praebuit. Angelus Maius codicem integrum edidit, *Scriptorum veterum nova collectio*, Romae a. 1828, tom. 3, p. 257—288, v. cl. Iohannes Belsheim Matthaei evangelium in libro *Evangelium secundum Matthaeum* . . . Christianiae a. 1892, ex actis *Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger for 1892. No. 5.*

i: Vindobonensis caes. Lat. 1235.
saec. V vel VI (Belsheim. VII exeuntis), 26×19, membr, purpureo-argenteus, foll. 142, mut: *Lc* (codex scribit „secundum Lucanum") 10,6—23,10 *Mc* 2,17—3,29 4,4—10,1 10,33—14,36 15,33—40. Textus est fortasse versionis Europaeae.

Neapoli Vindobonam translatus. Blanchinus lectiones nonnullas exhibuit (unde i^{blan}). Alterus fragmenta edidit, vel potius, ut Lachmanni verbis utar, „in temporariis quibusdam libellis" occultavit, in actis *Neues Repertorium f. bibl. u. morgenl. Literatur*, Ienae a. 1791, vol. 3, p. 115—170, et apud Paulum *Memorabilien*, Lipsiae a. 1795, vol. 7, p. 58—96. V. cl. Iohannes Belsheim edidit, *Codex Vindobonensis membranaceus purpureus . . . . Antiquissimae*

evangeliorum Lucae et Marci translationis Latinae fragmenta. Cum tabula, Lipsiae a. 1885, pp. VIII et 71.

k: Taurinensis nat. G. VII. 15 olim Bobbiensis.

saec. V, 18.7×16.7, membr, foll. 96, mut: *Mc* 8,8—11 et 14—16 8,19—16,8 *Mt* 1,1—3,10 4,2—14,17 15,20—36. Textus optimae notae est et versionis Africanae.

Fabulatur Columbani fuisse (mort a. 615) qui monasterium Bobbiense condidit. Pessime edita sunt haec fragmenta a Ferd. Flor. Fleckio, *Anecdota maximam partem sacra* [vel *Wissenschaftliche Reise*, vol. 2, pars 3] etc, Lipsiae a. 1837, p. 1—109, accuratius a Tischendorfio, *Jahrbücher der Literatur, Anz.-Blatt*, Vindobonae a. 1847—1849, vol. 120, p. 43—56, vol. 121, p. 50—72, vol. 123, p. 40—46, vol. 124, p. 1—8, vol. 126, p. 1—71. Tischendorfius ad lectiones in hac N. T. editione VIII notandas usus est schedis suis, cum nonnulla typis minus exacte expressa sint. Accuratissime edidit socio v. cl. Guilelmo Sanday v. cl. Iohannes Wordsworth, *Old-Latin biblical texts. No. II*, Oxonii a. 1886, pp. v—xxii et xlii—clxvi et 1—54 et 95—122, cum tabula.

l: Vratislaviensis ecclesiae sanctae Elisabeth olim Rehdigeranus (non Rhed.). |—21,25.

saec. VII, in 4, membr, foll. 295, mut: *Evv*; deest Ioh 16,13

Mt et Mc edita sunt a I. E. Scheibelio *Codex quatuor evangeliorum Latinus Rhedigeranus, Matthaeus et Marcus. Cum textu Graeco et editione vulgata collatus*, Vratislaviae a. 1763, pp. 18. David Schulzius descripsit, *De codice IV evangeliorum bibliothecae Rhedigeranae in quo vetus Latina versio continetur*, Vratislaviae a. 1814, pp. 65 cum tabula, et lectiones codicis varias editioni N. T. Gr. Griesbachianae tertiae inseruit. V. cl. H. Fridericus Haase codicem edidit, *Evangeliorum quattuor vetus Latina interpretatio ex cod. Rehdigerano nunc primum edita* [sunt particulae tres, vel potius, ut videtur, sex, quae in libris universitatis sollemnibus annis 1865—1866 publici iuris factae sunt], Vratislaviae a. 1865—1866, coll. 296.

m: Romae Sessorianus LVIII in monasterio sanctae crucis, foll. 1—154.

saec. VIII—IX, in 4, membr: continet lectiones ex omnibus N. T. libris praeter 3 Ioh Hebr Philem, item ex epistula quae dicitur ad Laodicenos. Textus est textui a Priscilliano adhibito affinis, unde suspicatus est Hortius, litteris ad me datis, textum esse recensionis Hispanicae vel recensionis cum Europaea parallelae. Interpolationem istam 1 Ioh 5,7.8 de Tribus Testibus Caelestibus agnoscit hic codex.

Est liber hic Speculum, quod dicitur, Pseudo-Augustinianum. Videtur octavi vel noni esse saeculi. Cf v. cl. Haertelius, *Cypriani opera*, pars 3, Vindobonae a. 1871, p. XXV et 34; v. cl. Reifferscheid, *Bibliotheca patrum Italica*, vol. 2, p. 129; Reifferscheid, „Die römischen Bibliotheken", *Sitzungsberichte d. philos.-hist. Classe d. Akademie zu Wien*, Vindobonae a. 1865, vol. 1, p. 753. Maius lectiones nonnullas exhibuit in libro *Spicilegium Romanum*, Romae a. 1843, vol. 9, append. 2, p. 61—75 et 80—86, edidit integrum in libro *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1852, vol. 1, pars 2, p. I—VIII et 1—117 cum tabula; m^{10} (et similia) notat paginas Maii a. 1852. V. cl. Franciscus Weihrich iterum edidit in consilium vocatis ceteris codicibus (inter hos erant folia 13 Libri-Ashburnhamensia hodie Parisiensia, quae v. cl. Hortius cum m et cum codicibus Sabatarii Floriacensibus 10 et 12 coniuncta esse percepit), *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum*, vol. 12 [Aug. *Opp.* III, 1], Vindobonae a. 1887, pp. XXXIV—L et 291—700; cf Weihrichii verba in actis *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*, XL, Vindobonae a. 1889, num. 10, p. 908 adn. et „Die Bibelexcerpte *de divinis scripturis* und die Itala des heiligen Augustinus" ex actis *Sitzungsberichte*, Vindobonae a. 1893.

n (re vera a_2): Sangall. mon. MS. 1394, vol. 1, foll. 56. 51.61.53.54.58.59.69-72.75.76.79—82. 85.86 (et MS. 172, fol. 256) et bibl. Vadianae sive urb. 70.

saec.V, 32×26 (?), membr, foll. 15½, coll. 2, ll. 24, litt uncc 12—18 in lin: *Mt* 17,1—5 et 14—18 17,19—18,20 19,20—21,3 26,56—60 et 69—74 27,62—64 27,66—28,3 et 8—20 *Ioh* (19,13—17 et 24—27 mut) 19,28—42 *Mc* 7,13—31 8,32—9,9 13,2—20 15,22—16,13. Textus est versionis Europaeae.

Lachmannus fragmenta notavit, *N. T. Gr.* Berolini a. 1842, vol. 1, p. xii. Tischendorfius omnia exscripsit. V. cl. Petrus Batiffol edidit, „Fragmenta Sangallensia“ in actis *Revue archéologique*, Parisiis a. 1885, vol. 4, pp. 305—321 cum tabula (etiam separatim edita), et fragmentum Vadianum, nescio quare siglo p^2 designatum, in libello *Note sur un évangéliare de Saint-Gall*, Parisiis a. 1884, pp. 8. Editionem omni ex parte plenissimam curavit v. cl. Henricus I. White, Wordsworthii socius, *Old Latin biblical texts. No. II*, Oxonii a. 1886, pp. xxiii—xxxi et clxvii—ccii et 55—72, cum tabula. Re vera mandata est editio codicum a_2 n o p Wordsworthiana typis ante editionem Batiffolianam, schedisque Tischendorfii a vidua eius emptis usi sunt Wordsworthius et Whitius.

Propter apparatum Tischendorfii adhuc servavi siglum n, quod posthac statim reiciendum est, nam v. cl. Batiffolius haec folia eiusdem codicis esse atque a_2 vidit, v. cl. Petrus Corssen, in actis *Göttingische gelehrte Anzeigen*, Gottingae a. 1889, vol. 1, p. 316—318, Batiffolii opinionem callidissime ratione mathematica confirmavit, v. cl. Henricus I. White, qui initio dubitaverat, suis oculis fragmenta examinavit et omnia ex eodem codice originem habere concessit, „The Coire and St. Gall fragments of the Old-Latin version of the gospels“ in actis *The Academy*, Londinii a. 1889, die 17 Augusti, vol. 2, p. 104 b.

o: Sangallensis monasterii MS. 1394, vol. 1, foll. 91.92. saec.VII, 31×22, membr: *Mc* 16,14—20; scriptura est Merovingica; folio verso vacat scriptura.

Lachmannus (ut cod n) fragmenti mentionem fecit. Tischendorf. exscripsit. Batiffol. edidit (ut cod. n), item Whitius (ut cod. n), pp. xxxiii et ccii—ccv et 73—74.

p: Sangallensis monasterii MS. 1394, vol. 2, pagg. 430—433.

saec. VIII, 19.1×17, membr, foll. 2: *Ioh* 11,16—44; scriptura est Hibernica; videtur e missa pro defunctis esse. Tischendorfius exscripsit. Fragmentum ediderunt v. cl. Forbesius, *Arbuthnott missal*, Burntislandiae a. 1864, p. xlviii, vv. cll. Haddamus et Stubbsius, *Councils and ecclesiastical documents relating to Great Britain and Ireland*, Oxonii vol. 1 (a. 1869), app. G, p. 197, v. cl. Henricus I. White (ut cod. n), pp. xxxiii et ccvi—ccxii et 75—77.

q: Monacensis reg. Lat. 6224, olim Frisingensis.

saec. VI, 25.1×21.1, membr, foll. 251, coll. 2, ll. 20, litt. 16—20 in lin, mut: *Evv*; desunt Mt 3,15—4,25 5,25—6,4 6,28—7,8 Ioh 10,11—12,39 Lc 23,22—36 24,11—39 Mc 1,7—22 15,5—36. Textus est versionis Italicae.

Tischendorfius codicem exscripsit. Tischendorfii schedis usus hunc codicem edidit v. cl. Henricus I. White, Wordsworthii socius, *Old Latin biblical texts. No. III*, Oxonii a. 1888, cum tabula, addiditque discursus uberrimos; cf Hortius, *Classical Review*, Londinii a. 1889, pp. 11—12.

r: Dublinii coll. Trin. A. 4.15, olim Usseri.

saec. VI, 18.7×13.7, membr, mut: *Mt Ioh Lc Mc*. Textus Europaeae videtur esse recensionis.

Codicem edidit v. cl. Thomas Kingsmill Abbott, *Evangeliorum versio antehieronymiana ex codice Usseriano (Dublinensi), adiecta collatione codicis Usseriani alterius. Accedit versio Vulgata sec. cod. Amiatinum cum varietate cod. Kenanensis (Book of Kells) et cod. Durmachensis (Book of Durrow)*, Dublinii a. 1884, partes 2, pp. xlii et 379 cum tabula, et 379 bis—863 cum tabula e codice Usseriano altero; cf v. cl. Samuel Berger, *Revue celtique*, Parisiis, vol. 6 (a. 1883—1885), p. 348—357.

s: Mediolani Ambrosianus C. 73 inf.

saec. VI, 23×20, membr, foll. 4: *Lc* 17,3—29 18,39—19,47 20,46—21,22 paucis omissis; textus videtur Europaeae esse versionis.

Editus est a v. cl. A. M. Ceriano, *Monumenta sacra et profana ex codicibus praesertim bibliothecae Ambrosianae*,

Mediolani a. 1861, vol. 1, p. 1—8, et a v. cl. Wordsworthio, *Old Latin biblical texts. No. II*, Oxonii a. 1886, pp. xxxviii.xxxix et ccxxix—ccxlviii et 83—88.

t: Bernae bibl. univ. 611, foll. 143 et 144.
saec. VI, in fol, membr rescr, foll. 2, coll. 2, ll. 23 (?): *Mc* 1,2—23 2,22—27 3,11—18. Textus est Europaeae recensionis, codicibus ff-b-i propior quam ex una parte codici c vel a, multo propior quam ex altera parte codici e. Mc 1,11 om ἐγένετο cum ℵ D ff mt 2,26 om πῶς cum BD.

V. cl. Hermannus Hagen, professor Bernensis, haec fragmenta detexit detectaque edidit „Ein Italafragment…“ in actis *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, Lipsiae a. 1884, pp. 470—484. V. cl. Wordsworthius iterum qua solet accuratione edidit, *Old Latin biblical texts. No. II*, Oxonii a. 1886, pp. 40—41 et ccxlix—ccliv et 89—94.

v: Vindobonae caes. Lat. 502 in initio.
saec. VII, 23.5×16.5, membr, fol. 1: *Ioh* 19,27—20,11. Exscripserunt 24 et 25 Octobris anni 1887 edideruntque vv. cll. Wordsworthius et Henricus I. White, *Old Latin biblical texts. No. III*, Oxonii a. 1888, p. 161—166.

z: (W.-H.: = j) Saretianus sive Sarzannensis in ecclesia.
saec. V, in fol, membr, purpureo-argenteus, mut: continet fere *Ioh* 1,38—3,23 3,33—5,20 5,29—(6,49—7,32) 8,6—9,21; textus videtur Europaeae esse versionis. Dicitur a Rufino anachoreta Saretiano scriptus esse. Fuit codex in ecclesia illa iam anno 1585. V. cl. Guerrinus Amelli, bibliothecae Mediolanensis Ambrosianae vice custos, codicem descripsit, *Un antichissimo codice biblico Latino purpureo conservato nella chiesa di Sarezzano presso Tortona*, Mediolani a. 1872. Praebet Amellius e codice Ioh 3,5.6 4,6—8 9.10 11.12 14.15 16—18 19—21 5,4, et in mente habet totum mox edere.

(b.) Actus.

d: Cantabrigiensis, cf supra, p. 954.

e: Oxonii Laudianus, cf supra, p. 410—413. Andreas Christianus Hwiid, *Libellus criticus* . . . Hauniae a. 1785, pp. 67—155, textum Latinum, ut videtur ex Hearnio haustum, edidit.

g (Apoc): Holmiae Gigas.
saec. XIII: continet, inter alia, *Biblia sacra;* e Novo Testamento sunt Act et Apoc versionis veteris, fortasse Europaeae; exoptatum certe est versionis veteris Latinae hos libros integros habere; vix differt textus a textu quo Luciferus usus est vel a fragmento g^2 Mediolanensi, cf Westc.-Hort. *N. T.* [vol. 2] *Intr.* § 116 et *App.* p. 5. Textus Apocalypsis textui Vulgatae versionis multo propior est et indolis Italicae esse videtur.

Olim in Bohemia, anno 1648 belli praeda, una cum codice argenteo hodie Upsaliensi, Praga in Sueciam translatus est codex. Vir cl. Iohannes Belsheim Act et Apoc edidit in libro *Die Apostelgeschichte und die Offenbarung Iohannis in einer alten lateinischen Uebersetzung aus dem „Gigas librorum" auf der königlichen Bibliothek zu Stockholm. Zum ersten Mal herausgegeben von* J. B. *Nebst einer Vergleichung der übrigen neutestamentlichen Bücher in derselben Handschrift mit der Vulgata und mit anderen Handschriften,* Christianiae a. 1879; cf v. cl. Oscarus de Gebhardt, *Theologische Literaturzeitung,* Lipsiae a. 1880, coll. 185–187.

g_2: Mediolani Ambrosianus.
saec. X vel XI: *Act* 6,8—8,4. Textus Europaeae est recensionis.

Edidit v. cl. Cerianius, *Monumenta sacra et profana,* Mediolani, tom. 1, fasc. 2 (1866), p. 127.128.

m: Speculum, cf supra, p. 961.

reg (Apoc): Paris. nat. 6400 G, olim 5367.
saec. VII, 24×18, membr rescriptus, foll. 33 (ex 193) (insunt in codice „Boethii et Isidori" quaedam): *Apoc* 1,1—2,1 8,7—9,11 11,16—12,5 12,6—14 14,15—16,5. *Act* 3,2—4,18 5,23—7,2 7,42—8,2 9,4—23 14,5—23 17,34—18,19 23,8—24 26,2—27,13 *1 Pet* 4,17—5,14 *2 Pet* 1,1—2,6 *1 Ioh* 1,8—3,20. Textus est Africanae recensionis; cf Westcottus Hortiusque *N. T.* [vol. 2] *Intr.* § 116, et *App.* p. 5, sub siglo h, et Hortius, *Classical Review,* Londinii a. 1889, p. 11.12.

Olim in monasterio s. Benedicti de Floriaco. Nonnulla ex Act capp. 3 et 4 edita sunt a Sabatario (cf supra, p. 954, adn. 1) vol. 3, p. 507. VanSittartus, *Journal of philology,* Londinii et Cantabrigiae, vol. 2 (a. 1869), p. 240—246,

et Apoc vol. 4 (a. 1872), p. 219—222, edidit locos a Sabatario neglectos. V. cl. Henricus Omont, *Bibliothèque de l'école des chartes,* Parisiis a. 1883, vol. 44, p. 445—451, folia duo ex Apoc edidit: Apoc 1,1—2,1 et 8,7—9,12. V. cl. Belsheimius fragmenta edidit in libro *Appendix epistularum Paulinarum ex codice Sangermanensi Petropolitano, in quo continetur I. Collatio epp Paulinarum cum cod. Claromont. Parisiensi; II. Palimpsestus Parisiensis, fragmenta Act app., epp. Petri, ep. Ioh. primae, Apocalypseos Ioh., ex codice rescripto Parisiensi eruit et edidit* I. B. Christianiae a. 1887. V. cl. Samuel Berger doctissime de codice disseruit in actis *Revue de théologie et de philosophie,* Lausannae a. 1886, fasc. 6, p. 545—582, et fragmenta omnia denuo accuratissime edidit, *Le palimpseste de Fleury*, Parisiis a. 1889, pp. 45, cum tabula; cf quae Bergerus addidit in actis *Bulletin critique*, Parisiis a. 1891, p. 303 et 304, adn. 1. Cf etiam v. cl. Petrus Corssen, *Der Cyprianische Text der Acta apostolorum* [*Gymn. Schöneberg-Berolinense Occident.*] [Progr. 1892. No. 67.] Berolini a. 1892.

s: Vindob. caes. 16, olim Recent. 85, olim Bobbien.
saec. V, rescriptus: nonnulla ex *Act* capp. 23.27.28. *Iac* 1,1—5. 2,21.22 3,13—18 4,1.2 5,19.20 *1 Pet* 1,1—12.

Neapoli Vindobonam translatus a. 1717. Tischendorfius edidit, *Jahrbücher der Literatur, Anz.-Blatt,* Vindobonae vol. 120 (a. 1847), p. 36—43; item v. cl. Iohannes Belsheim, „Fragmenter af Apostlernes Gjerninger, Iakobs Brev og 1st Petri Brev i den aeldste latinske Bibeloversaettelse efter en Palimpsest i det keiserlige Hofbibliothek i Wien" in actis *Theol. Tidsskrift for den evang. luth. Kirke i Norge*, ser. 3, Christianiae a. 1886, vol. 1,3, p. 307—326 (cohaeret hoc cum „Fragmenter" etc *ibidem*, nova series, vol. 10, fasc. 3, p. 289—346?).

x_1: Oxonii Bodl. 3418, Selden. 30.
saec. VII vel VIII, 22.5×18, membr, unc, foll. 107, col. 1, ll. 24—26: *Act;* desunt 14,26—15,32; textus est bonae notae.

Bentleii χ_2. V. cl. Westcottus descripsit, *Smith's Dictionary of the Bible*, ed. Amer. Novo Eboraco a. 1876, vol. 4, p. 3458[b], cum facs. Cf v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen âge*, Parisiis a. 1893, p. 44 et 398.

(c.) Epistulae catholicae.

ff: Petrop. caes. Q. v. I. 39, olim Sangermanensis 625, olim Corbeiensis.

saec. X, 24×19, membr, (Iac vol. 2, foll. 89—93): *Iac.*

Editus a Martianaeo (cf supra, p. 957, adn. 3) et ex Martianaeo a Sabatario et a v. cl. Iohanne Belsheim, *Das Evangelium des Matthaeus... Nebst einem Abdruck des Briefes Jacobi nach Martianays Ausgabe von 1695*, Christianiae a. 1881, p. 61—69. V. cl. Oscarus de Gebhardt [Gebhardt. et Harnack.], *Barnabae epistula*, ed 2, Lipsiae a. 1878, p. XXIV—XXV, codicem accurate descripsit. Anno demum 1883 edidit Belsheimius hanc epistulam e codice, *Der Brief des Jakobus in alter lateinischer Uebersetzung* ... Christianiae a. 1883, pp. 15 (ex actis *Theologisk Tidsskrift for den evangelisk-lutherske Kirke i Norge*, nova series, vol. 9, fasc. 2). Cf etiam v. cl. Iohannes Wordsworth, „The Corbey St. James (ff), and its relation to other Latin versions, and to the original language of the epistle“ in libro *Studia biblica*, [vol 1,] Oxonii a. 1885, p. 113—150; suspicatur Wordsworthius epistulam lingua Aramaica scriptam esse; — in eodem libro habes praeterea, p. 233—263 disquisitionem viri cl. Guilelmi Sanday de eodem codice.

q: Monacensis reg. Clm. [6220.6230.6277] 6436 olim Frisingensis 236.

saec. VI: *1 Pet* 1,8—19 2,20—3,7 4,10—*2 Pet* 1,4 *1 Ioh* 3,8—5,21; textus teste Zieglero idem videtur esse atque textus quo Fulgentius Ruspensis (a. 468—533) usus est; Westcottus Hortiusque quaerunt, num forte Italicae sit recensionis.

1 Pet 1,8—19 et 2,20—3,7 exstant in farina qua membranae olim libri Clm. 6230 tegumento agglutinabantur unde v. cl. Zieglerus verba, speculo inversa, microscopio inspecta, edidit, *Bruchstücke einer vorhieronymianischen Uebersetzung der Petrusbriefe*, Monaci a. 1877. Frustula textus 1 Pet 4,10—2 Pet 1,4, olim in tegumentis librorum Clm. 6220.6277 erant; Zieglerus fragmenta legit, coniectura textum fere integrum restituit, textum restitutum in eodem libro edidit. Ex eodem codice vetere habemus 1 Ioh 3,8—5,21, folia 23 et 24 in libro Clm. 6436, cf infra Paul r, quae edita sunt a Ziegler in libro ibi laudato. Plurimi aestimanda sunt folia haec, ut quae post Speculum (m), post Pseudo-Hieronymi prologum in Cath (in codice Fuldensi, cf infra, p. 987), post codicem Cavensem saec. IX (cf infra, p. 985), post Fulgentii scripta saec. VI, post Vigilii scripta saec. V praeclare originem commatis 1 Ioh 5,7 testentur.

s: cf ad Act; Tischendorfius legit *Iac* 1,1—5 [Eichenfeldius 2,21.22, *Jahrb. d. Lit. Anz.-Blatt*, vol. 26, p. 35] 3,13—18 4,1.2 5,19.20 1 Pet 1,1—12.

(d.) Epistulae Paulinae.

d: Claromontanus, cf supra, p. 419—422, D[paul]. Editus a Sabatario, sed non accurate; Tischendorfius edidit. Cf v. cl. Petrus Corssen (ut infra, cod. f).

e: Petropolitanus, olim Sangermanensis, cf supra, p. 423—424 E[paul]. Editus a Sabatario, sed non accurate. V. cl. Iohannes Belsheim edidit, *Epistulae Paulinae ante Hieronymum Latine translatae ex codice Sangermanensi Gr.-Lat., olim Parisiensi, nunc Petropolitano*, Christianiae a. 1885. pp. VII et 87, cum tabula.

f: Augiensis, cf supra, p. 424—426, F[paul]. Editus a Scrivenero. V. cl. Zieglerus, *Italafragmente der Paulinischen Briefe*, p. 28, adn. 2, testatur codicem Augiensem textum cum textu Vulgatae versionis non congruentem solis in libris Rom et 1 Cor praebere; in ceteris versionem Vulgatam

paucis variatis exhibere. Hortius hunc codicem accuratius examinare voluit; putavit totum habere originem e Vulgata admixtis lectionibus veteris Latinae; cf praeterea quae disseruit in actis *Journal of Philology*, a. 1871, vol. 3, p. 68. Cf etiam v. cl. Petrus Corssen, *Epistularum Paulinarum codices Graece et Latine scriptos Augiensem Boernerianum Claromontanum examinavit inter se comparavit ad communem originem revocavit* P. C. *Specimen primum ad programma gymnasii Ieverensis additum* (Kiliae a. 1887). [Progr.-No. 618.]; *Spec. alt.* a. 1889 [Progr.-No. 629]; — v. cl. Fridericus Zimmer, „Der Codex Augiensis F^paul eine Abschrift des Bornerianus G^paul" in actis *Zeitschrift für wiss. Theologie*, XXX, Lipsiae a. 1887, p. 76—91.

g: Boernerianus, cf supra, p. 426—429. Editus a Matthaeio. Putavit Hortius g habere originem duplicem alteram e textu veteri Latino puro alteram e textu mutato. Cf Hermannus Rönsch, „Die Doppelübersetzungen im lateinischen Texte des Codex Boern. der Paul. Briefe", *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, XXV, Lipsiae a. 1882, p. 488—509, XXVI, a. 1883, p. 73—99 et 309—344; — v. cl. Petrus Corssen (ut supra, cod. f).

gue: Guelferbytanus Weissenburg. 64. 15,3—13.
saec. VI, rescriptus: *Rom* 11,33—12,5 12,17—13,1 14,9—20

Editus a Knittelio (cf supra, p. 387) *Ulphilae versio Gothica nonnullorum capitum ep. Paul. ad Rom.* etc, Brunsvigae a. 1762 cum Gothicis, et a Tischendorfio, *Anecdota* etc, Lipsiae a. 1855, p. 153—158.

m: Speculum, cf supra, p. 961.

r: Monacensis reg. Clm. 6436 et univ (num. ?) olim Frisingensis 236.

saec. VI, folia 26 ex codicum tegumentis ab I. Andr. Schmellero protracta: *Rom* 14,10—15,13 *1 Cor* 1,1—27 1,28—3,5 6,1—7,7 15,14—43 16,12—27 *2 Cor* 1,1—2,10 3,17—5,1 7,10—8,12 9,10—11,21 12,14—13,10 *Gal* 2,5—4,3 6,5—17 *Eph* 1,1—13 1,16—2,16 6,24 *Phil* 1,1—20 *1 Tim* 1,12—2,15 5,18—6,13 *Heb* 6,6—7,5 7,8—8,1 9,27—11,7. Textus videtur Italae esse versionis quam Augustinus amavit.

Tischendorfius primus nonnulla legerat anno 1856 et in editione Novi Testamenti sua septima adhibuerat, *Deutsche Zeitschrift für christliche Wissenschaft und christliches Leben*, a. 1857, num. 8, p. 57—61. V. cl. Leo Zieglerus omnia edidit, *Italafragmente der Paulinischen Briefe* etc, Marburgi a. 1876. V. cl. Carolus Schnorr de Karolsfeld repperit anno 1892 in bibliotheca universitatis Monacensis folia duo alia huius codicis, quae v. cl. Wölfflin. edidit addita commentatione philologica;[1] continent Gal 3,5—4,3 6,5—17 Eph 1,1—13.

r^2: Monacensis reg. Clm. 6436, olim Frisingensis 236. saec. VII: *Phil* 4,11—23 *1Thess* 1,1—10.

Haec detexit et edidit v. cl. Zieglerus (ut cod. r).

r^3: Gottvici. saec. ?, membr, foll. 2: *Rom* 5,16—6,4 6,6—6,19 *Gal* 4,6—19 4,22—5,2. Recensionis est textus Europaeae (?).

Hermannus Rönsch edidit „Italafragmente des Römer- und Galaterbriefes aus der Abtei Göttweig. Textabdruck nebst Einleitung und kritischen Anmerkungen" in actis *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, XXII, Lipsiae a. 1879, p. 224—238; cf v. cl. Samuel Berger, *Bulletin critique*, VII, 5, Parisiis 1 Martii a. 1886, pp. 89—90.

x_2: Oxonii Bodl. Laud. Lat. 108. E. 67. saec. IX: *Paul;* desunt Heb 11,34—13,25; textus ter correctus est; saepe cum d consentit; 1.2 Thess praecedunt epistulam ad Col, cf Augustinus, *de doctrina christiana* 2,13; descriptus a v. cl. Westcotto (cf supra, p. 966.967, cod. x_1).

(e.) Apocalypsis.

g: Holmiensis Gigas qui solus Apoc integram praebet; cf supra, p. 965, cod. g^{act}.

m: Speculum, cf supra, p. 961.

[1] Wölfflin, „Neue Bruchstücke der Freisinger Itala" in actis *Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und der historischen Classe der königlich bayerischen Akademie der Wissenschaften zu München*, Monaci a. 1893, fasc. 2, pp. 253—280.

reg: Parisiensis, cf supra, p. 965. Westcotti Hortiique est h, recensionis Africanae.

Apocalypsis haurienda est ex commentario Primasii, cf infra, caput X, 2, sub nomine Prim.

---

b. VULGATA.[1]

Anno ut videtur 382, cognita textus bibliorum Latini corruptione atque confusione, poposcit Damasus papa ab Hieronymo Stridonensi ut textum novum Latinum ex veteris codicibus componeret, ne veritas ex illa verborum variatione damnum caperet. Hieronymus sollicita mente opus arduum suscepit atque anno iam 384 fautori et principi obtulit partem operis primam „evangelia . . . codicum Graecorum emendata conlatione, sed veterum. Quae ne multum a lectionis Latinae consuetudine discreparent, ita calamo temperavimus ut his tantum quae sensum videbantur mutare correctis reliqua manere pateremur ut fuerant“. Evangelia quae sane cura maxima egebant accurate secundum propositum restauravit. Ceteri vero Novi Testamenti libri annis ut videtur proximis vel etiam proximo anno recensiti non tam diligenter emendati sunt; recensio horum textus nova vix praebet novas lectiones e Graeco ductas sed solas elocutiones politiores atque cultiores Latinas. Plerisque valde

[1] Praeter libros supra, p. 949, laudatos, cf Aug. Calmetus, „Dissertatio in Vulgatam“, *Prolegomena* etc, tom. 2, Lucae a. 1729, *App.*, p. 390—397; — v. cl. O. F. Fritzschius, apud Herzogium (ut supra, p. 949), vol. 8, pp. 445—472; — Georgius Riegler, *Kritische Geschichte der Vulgata*, Sulzbachiae a. 1820 (hic liber scriptus est ita ut responderet ad quaestionem a Leandro van Ess anno 1814 cum praemio propositam iisdem verbis quibus hic anno 1824 in titulo suo usus est; cf praefationes Riegleri et Leandri van Ess); — Leander van Ess, *Pragmatisch-kritische Geschichte der Vulgata im Allgemeinen, und zunächst in Beziehung auf das Trientische Decret. Oder: Ist der Katholik gesetzlich an die Vulgata gebunden?* Tubingae a. 1824; — Carolus Vercellone, *Variae lectiones*, Romae, vol. 1, a. 1860, vol. 2 a. 1864; — v. cl. Franciscus Kaulen, *Geschichte der Vulgata,* Moguntiae a. 1868.

displicuit nova versio[1], quae quamquam tempore Gregorii Magni (mort. a. 604) sedes apostolica translatione utraque utebatur vix tandem, quod saepe asseveratur, saeculo nono principatum tutum tenebat; nam Anglo-Saxones veteris versionis tenacissimi erant et iam vidimus codicem *c* veteris versionis Colbertinum saeculo undecimo exscriptum esse. Nomen Vulgata olim versionis Veteris Testamenti Graecae quae dicitur LXX virorum, tum Latinae eiusdem translationis proprium erat, denique versioni Hieronymi adtributum est, ut videtur non ante saeculum septimum; quo loco primum huic versioni adnexum sit non habeo dicere, sed Rogerus Baco (nat. a. 1214, mort a. 1294) versionem sine nomine descripsit his verbis: „haec quae vulgatur apud Latinos" et „illa quam ecclesia recipit his temporibus".[2] Erasmus in Novi Testamenti sui editione altera, anni 1519, ad marginem Apologiae praefixae, p. 64, scripsit „*Vulgata* novi testamenti aeditio, Hieronymi non est". Vulgatae titulo plena accessit auctoritas per decretum concilii Tridentini die 8 mensis Aprilis anni 1546 datum.

[1] Quod Hieronymus iam praeviderat cum scriberet: „Quis enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen adsumpserit, et a saliva quam semel inbibit viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere mutare corrigere?"

[2] Haec duo Baconis dicta apud Fritzschium, (ut supra), p. 448. Videsis *Fr. Rogeri Bacon opera quaedam hactenus inedita*, Londinii, vol. 1 (a. 1859); in libro *compendium studii*, cap. 8, p. 485, dicitur de erroribus „quos reprehendit [Hieronymus] in translatione *vulgata*", eodem vero capite, p. 484, appellatur illa versio corrigenda „translatio antiqua". Capite 6, p. 436. 437, legimus de loco quodam versionis Hieronymianae: „moderni vero theologi, Hebraeum ignorantes, tenent interpretationem *vulgatam*", spectant autem haec magis ad vocabulum quam ad versionem, cum sequatur „quae nulla est". Item scripsit p. 92: „Nam pro maiori parte [textus] est corruptus in exemplari vulgato, quod est Parisiense". In illo Baconis tomo multa de versione Latina aeque ac de ingenio linguarum Hebraicae Graecae Latinae inveniuntur. Cf Martinus (ut infra, p. 973, adn. 1).

At textus Hieronymianus non sine macula ad tempora concilii Tridentini venerat, neque-ut ita dicam-Hieronymi fuit textus iste omnino permixtus quem approbavit concilium. Iam Cassiodorius (clar. a. 550) textum depravatum corrigere aggressus est. Carolus Magnus[1] Alcuino eundem laborem permisit et accepit ab eo exemplar emendatum anno 801. Theodolfus[2] episcopus Aureliensis (a. 787

[1] De textus versionis Vulgatae historia, praesertim de opere emendationis sive correctionis scripserunt Carolus Vercellone, „Dei correttorii biblici della biblioteca Vaticana" in libro *Dissertazioni accademiche di vario argomento*, Romae a. 1864, pp. 35—46; — Albertus Dressel, „Die vatikanischen Correctorien der Vulgata" in actis *Theologische Studien und Kritiken*, Gothae a. 1865, vol. 1, pp. 369—374; — v. cl. Samuel Berger, „Des essais qui ont été faits à Paris au treizième siècle pour corriger le texte de la Vulgate" in actis *Revue de théologie et de philosophie*, Lausannae a. 1883, Ian., pp. 41—66, et *De l'histoire de la Vulgate en France*, Parisiis a. 1887, pp. 16, et novissime atque locupletissime, *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen âge*, Parisiis a. 1893, pp. XXIV et 443; — v. cl. Iacobus Isidorus Mombert, „Emendations and corrections" in actis *Journal of the society of biblical literature and exegesis*, Iun. et Dec. a. 1884, p. 93—125; — I. P. P. Martinus, „La Vulgate latine au XIIIe siècle, d'après Roger Bacon" in actis *Le Muséon*, VII, Lovani a. 1888, p. 88—107, p. 169—196, p. 278—291, p. 381—393, et „Le texte parisien de la Vulgate latine" in actis *Le Muséon*, VIII, a. 1889, p. 444—466, IX, a. 1890, p. 301—316; — v. cl. Henricus Denifle, „Die Handschriften der Bibel-Correctorien des 13. Jahrhunderts" in actis *Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters*, IV, Friburgi in Brisgovia, a. 1888, p. 263—311 et 471—601 (nondum absoluta est dissertatio); — v. cl. Eberhardus Nestle, „Die Hirschauer Vulgata-Revision" in actis *Theologische Studien aus Württemberg*, X, Ludwigsburgi a. 1889, p. 305—311; — v. cl. L. Salembier, *Une page inédite de l'histoire de la Vulgate*, Ambiani a. 1890, pp. XVI et 98 ex actis *Revue des sciences ecclésiastiques.*

[2] Cf v. cl. Leopoldus Delisle, „Les bibles de Théodulfe" in actis *Bibliothèque de l'école des chartes*, XL, Parisiis a. 1879, p. 5—43.

—821), Langfranc archiepiscopus Cantabrigiensis (a. 1069—1089), Stephanus II Harding[1] episcopus Cisterciensis (mort. a. 1134), cardinalis Nicolaus (a. 1150) suo quisque modo hic illic menda sustulerant. Saeculo vero tertio decimo prodierunt correctoria biblica, primum facultatis theologicae Parisiensis, anno circiter 1230, etiam Senonense dictum quod ab archiepiscopo Senonensi in Galliae usum approbatum est, posterius ordinis praedicatorum sive Dominicanorum auspiciis Hugonis de sancto Caro anno circiter 1236 vel 1240, aliud denique ordinis fratrum minorum vel Franciscanorum atque ordinis Carthusianorum. Viriliter reprobavit vir doctissimus Rogerus Bacon († 1294) anno circiter 1266 textum maculatum, dixitque de anonymo quodam, qui per quadraginta annos textui corrigendo operam navaverat, auctore ut videtur Correctorii Vaticani.[2] Haec correctoria laudabant lectiones e Graecis codicibus et lectiones ab antiquis scriptoribus comprobatas.[3] Qui tamen transcribebatur textus non melior factus in peius ibat.

[1] I. P. P. Martin, *Saint Étienne Harding et les premiers recenseurs de la Vulgate latine Théodulfe et Alcuin*, Ambiani a. 1887 (prodiitne haec dissertatio primum in actis *Revue des sciences ecclésiastiques*, a. 1887 ?).

[2] Cf Martinus (ut supra, p. 973 adn. 1), qui tamen Baconis verbis plus quam aequum est fidei habet. Optime sane ita de correctione generali scripsit Baco (ut supra, p. 972, adn. 2), p. 93—94: „Et in hoc aggravatur haec corruptio, quod quilibet corrigit pro sua voluntate. Nam quilibet lector in ordine Minorum corrigit ut vult; et similiter apud Praedicatores; et eodem modo saeculares. Et quilibet mutat quod non intelligit, quod non licet facere in libris poetarum. Sed Praedicatores maxime intromiserunt se de haec correctione. Et iam sunt viginti anni et plures quod praesumpserunt facere unam correctionem, et redegerunt eam in scriptis. Sed postea fecerunt aliam ad reprobationem illius; et modo vacillant, plus quam alii, nescientes ubi sunt. Unde eorum correctio est pessima corruptio et destructio textus dei; et longe minus malum est et sine comparatione uti exemplari Parisiensi, non correcto, quam correctione eorum vel aliqua alia“.

[3] Correctoria quae sequuntur enumerat v. cl. Henricus

Anno 1440, quo fere tempore (cf supra, p. 202—203) editio princeps versionis Vulgatae prodiit, contulit Laurentius

Denifle in actis *Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters*, Friburgi in Brisgovia, a. 1888, p. 264—266. Hoc loco dantur ut facilius quisque ad correctoriorum studium vocetur. Distinctiones classium A—N apud Denifleium inveniuntur.

Austria.

Vindobonae caes. Lat. 1217: a. 1434, fol. 2 ss. Classis A.

— — Lat. 1612: saec. XIII—XIV, fol. 1 ss. Classis D.

Gallia.

Parisiis arsenalis 94: saec. XIII, fol. 1 ss. Classis A.

— — 131: saec. XIII, fol. 1 ss. Classis G.

— nat. Lat. 3218: saec. XIII, fol. 137 ss. Classis A.

— — Lat. 15554: foll. 1—146. Classis C.

— — —: foll. 147—253: Classis F.

— — Lat. 16719—16722: saec. XIII. Classis B.

Tolosae urbis 61: saec. XV, fol. 1 ss. Classis M.

— — 402: saec. XIII, fol. 1 ss. Classis D.

Germania.

Cusae hospitii, Fol. 13: a. 1446, fol. 1 ss. Classis A.

Lipsiae univ. 105: saec. XIII, fol. 1 ss. Classis A.

Norimbergae urbis Cent. I. 47: saec. XIV exeuntis, foll. 110—126. Classis A.

— — Cent. I. 47: saec. XIV exeuntis, fol. 127 ss. Classis L.

Helvetia.

Eremitarum Coenobii (Einsiedeln), MS. 28: saec. XIV ?, fol. 49 ss: excerpta. Classis N.

— — MS. 28: saec. XIV, fol. 171 ss: excerpta. Classis D.

Hispania.

Seviliae Colombinae, V. 129.8: saec. XIII—XIV, fol. 1 ss. Classis D.

Italia.

Florentiae Laurentianae Plut. XXV, sin., MS. 4: saec. XIII ?, foll. 101—107 mut. Classis E.

— — — foll. 108^{b}—178: saec. XII. Classis D.

— — — fol. 211 ss. Classis G.

Paduae Antonianae 492: saec. XIV. Classis K.

Romae Borgesianus (? Burghes.) 82: saec. XIV: correctoria duo. Classis I.

— Vat. Lat. 3466: saec. XIII, fol. 1 ss. Classis D.

— — Lat. 4240: saec. XIII, fol. 1 ss. Classis E.

Valla[1] (della Valle) codices Graecos ut textum Latinum corrigeret, et Erasmus anno 1505 adnotationes Vallae edidit.[2] Editiones[3] tamen quae primae textum re vera e codicibus emendatum et variis lectionibus ornatum praebuerunt, si neglegere licet biblia Polyglotta Complutensia, prodierunt apud Robertum Stephanum Parisiis a. 1528. 1532. 1534. 1540. 1545. 1546, Genevae a. 1555. 1557; optima est editio anni 1540.[4]

Decretum illud concilii Tridentini anno 1546

— — Ottob. 293: saec. XIII—XIV, fol. 1. Classis A.

Taurini univ. I. V. 2: saec. XIII, fol. 1 ss. Classis A.

— — K. V. 39: saec. XIV, fol. 1. Classis D.

Venetiae Marc. Lat. cl. I. cod. 140: saec. XIV, fol. 85 ss. Classis D.

— — — cod. 141: saec. XIII, foll. 1—119. Classis D.

— — — cod. 141: saec. XIII—XIV, foll. 121—390. Classis H.

[1] Wagenmann, „Laurentius Valla", *Herzog's Real-Encykl.* ed. 2, Lipsiae a. 1881, vol. 8, p. 491—495.

[2] Valla, *Annotationes in Latinam N. T. interpretationem ex collatione Graecorum exemplarium*, Parisiis a. 1505; „In N. T. ex diversorum utriusque linguae codicum collatione annotationes, cum primis utiles", *Opera*, Basileae a. 1540, p. 803b—895b.

[3] Non est quod hoc loco disseram de editionibus multis sine arte critica confectis quae iam saeculo quinto decimo publici iuris factae sunt; vide supra, p. 202—203. Cf v. cl. Waltherus Arthurus Copinger, *Incunabula biblica or the first half century of the Latin bible, being a bibliographical account of the various editions of the Latin bible between 1450 and 1500 with an appendix containing a chronological list of the editions of the sixteenth century*, Londinii a. 1892, (pp. X, 226; tabulae 54 in fol.) Autor, iuris consultus decretorum de libris librariisque optime peritus, vix satis peritus est scientiae quam dicunt bibliographicae.

[4] Quo modo Stephanus in his editionibus ornandis codices in consilium vocaverit, optime discitur e discursu viri clarissimi praedecessorem illum pie memorantis Iohannis Wordsworth, *Old Latin biblical texts. No. I*, Oxonii a. 1883, p. 47—54: „Appendix I. Codices a Roberto Stephano (et Desiderio Erasmo) in editionibus bibliorum Latinorum adhibiti".

datum incitavit viros ecclesiae Catholicae doctos ut accuratas editiones compararent. Iohannes Hentenius, adiuvantibus theologis Lovanensibus, textum Latinum variis lectionibus ornatum edidit auspiciis Caroli V imperatoris Lovanii a. 1547, quam editionem secuta est ornatior illa editio ab iisdem theologis curata duce Francisco Luca Brugensi[1] (unde cdd^{brug} Lc^{brug}) in bibliis polyglottis Antverpiensibus anni 1573.[2]

Editiones Sixtino-Clementinae.

Suspicari licet, secundum Westcottum Hortiumque, recensionem textus Novi Testamenti, ne dicam biblici, in ecclesia Syriaca iam saeculo tertio factam esse, factamque statim auctoritate ecclesiae ita esse usu receptam ut exemplaria vetustiora non emendata brevi ad unum fere omnia reiecta videantur. De ecclesia Syriaca quod suspicamur, id in actis publicis quae dicuntur propalam legimus de ecclesia Romana. Editiones privata manu non auctoritate ecclesiastica institutae iam multae e prelo exierant, immo voluerat fortasse editio illa Lucae Brugensis editio esse ad mentem concilii Tridentini perfecta. Duodecim autem annis ante Polyglotta Antverpiensia publici iuris facta, nisi iam antea, moliti sunt viri docti Romani opera critica, vocaveruntque iam anno 1561 Paulum Manutium, Aldi illius inlustris prolem, Romam, ut typis biblia et Latina et Graeca exprimenda curaret; per multos annos textum tum Graecum Veteris Testamenti tum Latinum bibliorum integrorum recensuerunt. Prodiit Vetus Testamentum Graece anno 1587, quo opere absoluto nihil antiquius habuit Sixtus V papa, quam ut biblia Latina omni

[1] Cf Paulus de Lagarde, *Die vier Evangelien arabisch aus der Wiener Handschrift herausgegeben,* Lipsiae a. 1864, p. XI, adn. †, ubi de *notationibus* Lucae dicit: „die allein brauchbare originalausgabe (Antwerpen 1580, 470 seiten klein quart) ist eins der seltensten und nützlichsten bücher, die ich kenne; für die kritik der lateinischen bibelübersetzungen geradezu unentbehrlich."

[2] Cf supra, pp. 215. 216.

modo emendaret. Constitutio „Aeternus ille", die 1 Martii anni 1589 data, praefatio fuit editionis ipsius, anno 1590 ornatae, in qua constitutione statuit declaravitque Sixtus ex certa sua scientia deque apostolicae potestatis plenitubine „eam Vulgatam sacrae, tam veteris, quam novi Testamenti paginae Latinam editionem, quae pro authentica a Concilio Tridentino recepta est, sine ulla dubitatione, aut controversia censendam esse hanc ipsam, quam nunc, prout optime fieri poterit, emendatam et in Vaticana Typographia impressam ... evulgamus, decernentes eam ... pro vera, legitima, authentica et indubitata, in omnibus publicis privatisque disputationibus, lectionibus, praedica-
vg^{sixt} tionibus, et explanationibus recipiendam et tenendam esse". Nihilominus omnino non ad amussim erat editio ista Sixtina (unde vg^{sixt}) nec tali praeconio digna. Motu et opera Bellarmini (qui inter alia ob tantam fraudem postea beatificationem sive canonisationem adipisci non potuit) editio refecta est quasi Sixtus ipse totum opus revocandum censuisset ac decrevisset, prodiitque anno 1592 auspiciis Clementis VIII manu Toleti typis Aldi Manutii, Pauli iam supra nominati filii. Annis 1593 et 1598 editiones emendatae publici iuris factae sunt. Textus huius editionis anni 1592 (1593 et 1598) Clementinae
vg^{clem} (unde vg^{clem} item vg et vg^{ed}) puritate editionibus omnibus vetustioribus praestabat, etsi minime purus erat textus, minime labore quo opus erat diligenti recensitus.[1]

[1] Discrepantias harum duarum editionum, quarum utraque ecclesiae catholicae auctoritate munitur, notavit Thomas James, *Bellum papale sive concordia discors Sixti Quinti et Clementis Octavi circa Hieronymianam editionem*, Londinii a. 1600 (1606 et ut videtur saepius; exemplar Lipsiense annum habet 1678); Iamesius constitutionem „Aeternus ille" repetit. Praeterea conferendi sunt Leander van Ess (ut supra, p. 971, adn. 1), Carolus Vercellone, *Variae lectiones Vulgatae Latinae bibliorum editionis*, Romae a. 1860, vol. 1, prolegomena, Westcottus apud Smithium (ut supra, p. 949, adn. 1).

Utinam papa Leo XIII tanta scientia tanta magnanimitate insignis curam in se suscipiat textus sacrosanctorum bibliorum Latini edendi. A Thomae operum cura transeat ad curam divinorum scriptorum. Cura, opus ecclesia et papa dignum!

Sed redeundum est ab hac recensione ecclesiasticae auctoritatis plena ad editiones privata manu curatas. Anno 1693 prodiit editio a Martianaeo et Pouietio parata inter opera Hieronymi a monachis Benedictinis edita. Bentleius (a. 1720) qui primus versionis Latinae iuxta codices Latinos veteres repurgatae cum codicibus Graecis veteribus concordiam veri textus Graeci normam esse censuit, labore magno codices Latinos et ipse volvit et manu Walkeri volvendos curavit,[1] unde fit ut nemo usque ad Lachmannum Bentleio sociari possit alter. Vallarsius in operibus Hieronymi Veronae anno 1734 editis praebuit textum bonum pro iis quos habuit codicibus. Lachmannus (unde al^{lach} = alii^{lach}; omn^{lach} = omnes^{lach}) initium fecit textus critica arte edendi in Novo Testamento suo anni 1841 (cf supra, p. 258). Quod Bentleius alta sibi mente proposuerat et per annos persecutus est nec tamen impetravit, nam editionem non confecit, hoc etsi finibus ut ita dicam artioribus conscriptum ad bonam finem perduxit Lachmannus, Bentleii discipulus ille spiritualis magistro ex omni parte dignus. Lachmannus socio Philippo Buttmann iuniore[2] codices Latinos excussit, ipse textum et lectiones varias adponendas curavit. Hodie plura praestanda sunt, plura praestitit Wordsworthius Bentleii et Lachmanni successor, Lachmannus vero honorem sibi habet ut qui

[1] Cf supra, p. 229—240, et v. cl. Westcottus apud Smithium (ut supra, p. 949, adn. 1), et v. cl. Wordsworthius, *Old Latin biblical texts. No. I*, Oxonii a. 1883, et Wordsworthii *Novum Testamentum . . . Latine*, pars 1, fasc. 1, Oxonii a. 1889, p. xv—xxvii.

[2] Vide supra, p. 258—266 et acta *Theologische Studien und Kritiken*, Gothae a. 1830, p. 817—845.

primus mente vere critica textum Latinum usque ad illud tempus purissimum confecerit atque lectionibus variis locupletatum ediderit.

Lachmanno, quod ad textum Novi Testamenti Graecum attinet, successit Tischendorfius; sed hic textum Latinum non denuo constituebat, contentus codices modo integros edere modo curiosius excutere, ut eorum testimonio in textu Graeco constituendo uti posset. V. cl. Westcottus inter vivos primus dissertatione egregia[1] rem totam dilucide illuminavit, ipse tamen textum Latinum edendum non curavit. V. cl. Petrus Corssen, qui diligentissime codices Latinos excussit, comparavit, eorum historiam eruere quaesivit, edidit Berolini anno 1885 epistulam ad Galatas[2] ita ut fieret exemplar in Novum Testamentum Latinum integrum edendum.

Iam vero die 2 Novembris anni 1882 prospectum quem dicunt scripserat Oxonii vir clarissimus Iohannes Wordsworth, tum temporis nisi fallor in collegio Aenei Nasi praeceptor, ex quo prospectu, qui inscriptus est „The Oxford critical edition of the Vulgate New Testament", discimus anno circiter 1878 editionem Novi Testamenti Latini incohatam, v. cl. Westcottum in consilium vocatum, codices correctoria conlationes Bentleio-Walkerianas diligenter excussas esse. Ne viri docti de textu antiquiore in dubio manerent suscepit praeterea Wordsworthius codicum veteris versionis nonnullorum editionem, de qua supra diximus,[3] quae necessario textus constitutionem aliquamdiu impedivit, Wordsworthio ipso anno 1883 professore Oxoniensi facto, anno 1885 episcopo Sarisburiensi. Anno denique 1889 prodiit

[1] Cf supra, p. 949, adn. 1.

[2] Corssen, *Epistola ad Galatas. Ad fidem optimorum codicum Vulgatae recognovit, prolegomenis instruxit, Vulgatam cum antiquioribus versionibus comparavit* P. C. Berolini a. 1885, pp. 55. Cf v. cl. Samuel Berger, *Bulletin critique*, VII. 5, Parisiis a. 1886, 1 Martii, p. 84—90.

[3] Vide supra, p. 949, adn. 1.

Oxonii fasciculus primus huius editionis tam diu exspectatae, tam laete consalutatae: *Novum Testamentum Domini nostri Iesu Christi Latine, secundum editionem sancti Hieronymi, ad codicum manuscriptorum fidem recensuit* Iohannes Wordsworth, S. T. P., episcopus Sarisburiensis, *in operis societatem adsumto* Henrico Iuliano White, A. M., societatis s. Andreae, collegii theologici Sarisburiensis vice-principali. *Partis prioris fasciculus primus: Evangelium secundum Matthaeum*, Oxonii e typographeo Clarendoniano a. 1889, pp. xxxviii et 170; — fasc. 2, *Mc*, a. 1891; — fasc. 3, *Lc*, a. 1893.

Praefatio de laboribus editorum, de codicibus et editionibus laudatis, de textus forma lucide refert. Pagina prima incipit epistula Hieronymi ad Damasum, cui succedit p. 5 monitum ille anonymum: „Sciendum etiam ne quis ignarum" . . ., deinde p. 6 Eusebii epistula ad Carpianum, p. 7 Eusebii canones decem. His adduntur p. 11 prologus e commentario Hieronymi in Mt, p. 15 praefatio Matthaei ignoti auctoris: „Matthaeus ex Iudaeis" . . ., p. 18 capitula in Mt in sex columnas divisa, p. 40 initium Mt e codice g^1, item e codice Sangallensi 49. Evangelium ipsum secundum Matthaeum paginas 41—170 implet. Textui evangeliorum duabus columnis et colis sive commatibus redacto adsociatur et textus codicis versionis veteris Latinae Brixiani f et apparatus criticus uberrimus. Codices qui sequuntur citantur ab editoribus in evangeliis siglis adscriptis; addo paginas ubi infra invenitur uniuscuiusque descriptio:

A: Amiatinus, am, p. 983.
B: Bigotianus, 1237, p. 1054.
𝔅: Beneventanus, 240, p. 1007.
C: Cavensis, cav, p. 985.
D: Dubliniensis, 1968, p. 1092.
Δ: Dunelmensis, 117, p. 1000.
E: Egertonensis, mm, p. 989.
𝔈: Epternacensis, 1269, p. 1056.
F: Fuldensis, fuld, p. 987.
G } : Par. nat. 11553 { g^1, p. 958.
g^1 } { 1276, p. 1056.
H: Hubertianus, 256, p. 1008.
Θ: Theodulfianus, 1266, p. 1056.
I: Ingolstadiensis, ing, p. 989.
J: Foroiuliensis, for, p. 986.
K: Karolinus, 242, p. 1007.
L: Lichfeldensis, 139, p. 1001.
M: Mediolanensis, 2082, p. 1099.
𝔐: Martini-Turonensis, mt, p. 990.
O: Oxoniensis, bodl, p. 985.
P: Perusinus, pe, p. 990.
Q: Kenanensis, 1972, p. 1093.
R: Rushworthianus, 502, p. 1018.
S: Stonyhurstensis, 523, p. 1019.
T: Toletanus, tol, p. 991.
U: Ultratraiectinus, 707, p. 1028.
V: Vallicellianus, vallic, p. 991.
W: Willelmi, 233a, p. 1006.
X: Corporis Christi, 19, p. 995.
Y: Lindisfarnensis, 155, p. 1002.
Z: Harleianus, harl, p. 988.

Faxit deus ut haec editio sine intercapedine ad finem perducatur. Ecclesia occidentalis, non excepta ecclesia Romana, gaudebit textu Hieronymi tandem post tot saecula quoad fieri poterit in integrum restituto.

Restat ut de codicibus Latinis referamus. Primo loco, id quod in his prolegomenis omnino necessarium est, pono catalogum codicum a Tischendorfio in apparatu critico citatorum. Deinde pauca ex innumera multitudine codicum adferam, minime nesciens catalogum integrum vix confici posse, cupiens tamen hoc modo partem illius multitudinis viris doctis ante oculos proponere, ut facilius de tota re in consilium eant. Ceterum non est obliviscendum saecula in catalogis bibliothecarum veteribus saepius sine rei paleographicae peritia codicibus tributa esse. Sperare licet fore ut viri clarissimi Wordsworthius, Whitius, Sandaeius, Bergerus, Corssenius, Zimmerus classes codicum certo modo componant, quibus classibus cognitis viri in unaquaque urbe docti quos ad manus habent codices inter se distinguere poterunt. Catalogus Caroli Vercellone[1] spectat maximam partem ad libros Veteris Testamenti. Catalogus v. cl. Westcotti[2] magni est momenti et iam typis mandavi excerpta ex eo, sed cum exhibeat distinctionem triplicem inter codices veteris Latinae et codices versionis emendatae et codices Vulgatae, quae distinctio apud Westcottum Hortiumque in Novi Testamenti editione non reperitur, satis erit hic illic catalogum citare. Viri clarissimi Bergeri catalogus codicum selectorum[3] ad manum erit omnibus qui textui Latino operam navare velint.

[1] Vercellone, *Variae lectiones*, Romae a. 1860.

[2] Westcott, *Smith's Dictionary of the bible*, sub voce „Vulgate" (vide supra, p. 949, adn. 1).

[3] Berger, *Histoire de la Vulgate*, Parisiis a. 1893, pp. 374—422.

CODICES VULGATAE VERSIONIS
A TISCHENDORFIO LAUDATI.

(a.) Quattuor evangelia.

am: Florentiae Laurentianus olim Amiatinus 1.
anno circiter 700 scriptus, 50×34×20 (sine compagine), membr, foll. 1029, coll. 2, ll. 43 vel 44: *V. T.* et *N. T.;* textus maximi aestimandus lectiones multas Anglo-Saxonicas et Hibernicas exhibet.

Paulo ante annum 716 scriptus iussu Ceolfridi abbatis Girvensis, qui codicem Romam laturus in itinere mortuus est die 25 Septembris anni 716 Langonicae. Veri simile est codicem Romam perlatum esse a Ceolfridi comitibus, Diu monasterii montis Amiatae Cisterciensis fuit, deinde Florentiam translatus est. Angelus Maria Bandinius codicem uberrime descripsit, *Bibliotheca Leopoldina Laurentiana* . . . [*sive Supplementum ad catalogum . . . bibliothecae Laurentianae*] Florentiae, vol. 1 (a. 1791), coll. 617.701—732. Anno 1840 publici iuris fecit[1] Ferdinandus Florens Fleck conlationem cum editione Clementina ab ipso anno 1834 institutam adiuvantibus duobus amicis. Tischendorfius anno 1843 Tregellesius anno 1846 codicem accuratissime contulerunt, Tischendorfius schedas suas etiam cum schedis Tregellesii comparavit, unde anno 1850 (ed. repetita a. 1854) *Novum Testamentum Latine . . . ex celeberrimo cod. Amiatino . . .* Lipsiae edidit. Nostrae aetati reservatum est historiam codicis eruere, ducibus vv. cll. De Rossi, Corssenio, Hortio.

De codice Amiatino adeundae sunt dissertationes hae: v. cl. K. L. F. Hamanni in actis *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, Lipsiae a. 1873, p. 596 (censet codicem iuniorem esse); — Lagardii, *The Academy*, Londinii 2 Sept. a. 1882, vol. 22, p. 172 ab, et *Mittheilungen* [I], Gottingae a. 1884, pp. 379.380; — v. cl. Iohannis Baptistae De Rossi in actis *Bullettino di archeologia cristiana*, Romae a. 1882, pp. 137.159, et *Archives de l'orient Latin*, II,

[1] Fleck, *N. T. Vulgatae editionis*, Lipsiae a. 1840, cum lectionibus codicis Amiatini variis et praemissa de illo codice commentatione.

pp. 439—455, et „*Commentatio de origine historia indicibus scrinii et bibliothecae sedis apostolicae*", Romae a. 1886 ex volumine primo de bibliotheca Palatino-Vaticana, pp. I—CXXXII, et inprimis „La bibbia offerta da Ceolfrido abbate al sepolcro di s. Pietro, codice antichissimo tra i superstiti delle biblioteche della sede apostolica", p. 1—22, cum tabula (cf etiam facsimile apud Zangemeisterum et Wattenbachium, *Exempla codicum Latinorum*, Heidelbergae a. 1876, tab. 35) in libro „*Al sommo pontefice Leone XIII omaggio giubilare della biblioteca Vaticana*", Romae a, 1888; — v. cl. Petri Corssen, „Die Bibeln des Cassiodorius und der Codex Amiatinus" in actis *Jahrbücher für protestantische Theologie*, Lipsiae a. 1883, vol. 9, p. 619—633, et *Epistula ad Galatas, ad fidem optimorum codicum vulgatae recognovit, prolegomenis instruxit, vulgatam cum antiquioribus versionibus comparavit* P. C. Berolini a. 1885, p. 7.8, et „Der Codex Amiatinus und der Codex grandior des Cassiodorius" in actis *Jahrbücher für protestantische Theologie*, XVII, 4, Lipsiae a. 1891, pp. 611—644; — Ernesti Ranke, „Blicke auf die Geschichte der lateinischen Bibel im Mittelalter" in actis *Theologische Literaturzeitung*, Lipsiae a. 1886, num. 26, coll. 611—621; a. 1887, num. 12, coll. 268—278; num. 16, coll. 379—385; — v. cl. Samuelis Berger in actis *Revue celtique*, vol. 6, p. 352, *Bulletin critique*, Parisiis a. 1886, p. 85ss, *De l'histoire de la Vulgate en France*, Parisiis a. 1887, p. 4; — v. cl. Ludovici Duchesne, *Bulletin critique*, Parisiis a. 1886, 1 Septembris, p. 323; — v. cl. Leopoldi Delisle, *Bibliothèque de l'école des chartes*, Parisiis a. 1885, (46), p. 318, a. 1886, (47), p. 670, a. 1887, (48), p. 171.172, et *Compte-rendu de l'académie des inscriptions et belles-lettres*, Parisiis a. 1887, p. 150.151; — v. cl. Iohannis Wordsworth, „The date and history of the great Latin bible of Monte Amiata" in actis *The Academy*, Londinii a. 1887, 12 Februarii, p. 111c—113b (et in actis *The Guardian*, Londinii a. 1887, 16 Februarii, p. 263abc). Huic dissertationi successerunt epistulae virorum cll. Guilelmi Sanday, Martini Rule, Henrici Iuliani White, Fentoni Iohannis Antonii Hort, E. Maundii Thompson, G. F. Brownii, K. L. F. Hamanni, I. O. Westwoodi, Petri Corssen in actis *The Academy*, Londinii a. 1887, 19 Febr., p. 130c—131c; 26 Febr., p. 148a—150c; 5 Mart., p. 165c—167b; 12 Mart., p. 183c—184c; 30 Apr., p. 309a—310b; 7 Maii, p. 327bc; 11 Iunii, p. 414a—415c; a. 1888, 7 Apr., p. 239c—240b; 14 Apr., p. 257c—258a; 5 Maii, p. 307c—308b; 26 Maii, p. 361bc; a. 1889, 19 Ian., p. 41a—43a; 26 Ian., p. 59ab. — V. cl. Henricus Iulianus White totam rem recognovit „The codex Amiatinus and its birthplace" *Studia biblica et ecclesiastica*, vol. 2, Oxonii a. 1890, pp. 273—308, appendice manu v. cl. Guilelmi Sanday addito „The Italian

origin of the codex Amiatinus and the localizing of Italian MSS", pp. 309—324. Cf etiam v. cl. Theodorus Zahn, *Geschichte des Neutestamentlichen Kanons*, vol. 2, pars 1, pp. 278—284; v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate* etc, Parisiis a. 1893, pp. 37—38.201.

and: monasterii S. Andreae secus Avenionem. Tischendorfius aliquot huius codicis lectiones hausit ex libris Martianaei (cf. supra, p. 957, adn. 3) et Calmeti (cf. supra, p. 958).

bed: codex vel codices quos Beda obiter citat.

bodl: Oxonii Bodleianus 857 vel D. 2. 14.
saec. VII: *Evv;* desunt Mt 1,1—4,14 8,29—9,18 Ioh 21,15—25. Similis est codici 19 (vide infra, p. 995). Westcotto 27. Wordsworthio O. Contulerunt vv. cll. I. S., F. Madan, G. M. Youngman.

cav: Cavensis MS. 14.
saec. IX, 32×26.5, membr, foll. 303, coll. 3, ll. 54: *V. T.* et *N. T.;* textus est Vulgatae versionis lectionibus Hispanicis admixtis.

Manu Danilae scriptus. Est in monasterio s. Trinitatis ordinis s. Benedicti Cavae (prope „Corpo di Cava") prope Neapolim. Laudatus est in libro *Lettera dell' abbate de Rozan su de' libri e msc. preziosi conservati nella biblioteca della ss. Trinità di Cava de' Tirreni*, Neapoli a. 1822, p. 128 ss. Perlustratus a Tischendorfio. V. cl. Leo Zieglerus qui codicem a. 1874 adiit adseverat textum non Vulgatae versionis textum purum esse, *Bruchstücke* (ut supra, p. 968) p. 653—660. Teste Zieglero volebant monachi Cavenses codicem edere. Apographum iussu Leonis XII factum in bibliotheca Vaticana servatur num. 8484. V. cl. Iohannes Wordsworth Novum Testamentum annis 1878—1879 contulit; in editione sua Novi Testamenti Latini insignitur hic codex siglo C. Cf v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate*, Parisiis a. 1893, p. 14 et 379.

demid: Demidovianus
saec. XII vel XIII, in fol, membr, foll. 272, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

Fuit Pauli, Gregorii filii, a Demidow. Matthaeius (vide supra, p. 249—251) Novum Testamentum totum edidit in N. T. Gr. suo, cf eius *Cath* p. xxx—xxxiii.

em: Monacensis reg. Clm. 14000, olim IV. 33, olim sancti Emmerami Ratisbonae.

a. 870, 42×32, membr, unc, foll. 126, coll. 2, ll. 40, auro scriptus, mirabilem in modum pict: *Evv.*

Anno 870 manibus Berengarii et Liuthardi iussu Caroli Calvi scriptus. Fuit olim monasterii sancti Dionysii prope Parisios. Arnulphus imperator monasterio s. Emmerami dono dedit. Monachus Benedictinus, professor Ratisbonensis, Colomannus Sanftl librum scripsit, *Dissertatio in aureum ac pervetustum ss. evangeliorum codicem ms. monasterii s. Emmerami Ratisbonae*, Ratisbonae a. 1786 (ff. 8), pp. 252, (ff. 2), cum tribus tabulis, in quo plenissime de hoc codice disseruit et lectiones varias etiam ex aliis codicibus exhibuit, quas Tischendorfius sub em, erl, iac, trevir attulit. Num Tischendorfius codicem „alterum" s. Emmerami attulit (cf Sanftlius p. 73, adn. c), nescio. Cf v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate*, Parisiis a. 1893, p. 295—297 et 396.

erl: Erlangensis: *Evv.* Augustus Fridericus Pfeiffer, professor Erlangensis, lectiones nonnullas varias ex hoc codice exhibuit in opusculo *Beyträge zur Kenntniss alter Bücher und Handschriften. I*, Curiae Variscorum a. 1783, unde Sanftlius (ut supra, cod. em), p. 76, adn. d, hausit, et ex Sanftlio Tischendorfius. Cf infra, p. 1069, cod. 1525.

for: Foroiuliensis

saec. VI vel VII: (cum fragmentis Marci Pragensibus et Venetis) *Evv;* desunt Ioh 19,29—40 20,19—21,25.

Editus est (praeter Pragensia et Veneta) a Blanchino (cf supra, p. 953, adn. 3) append. p. cdlxxiii—dlxi. Dobrowskius edidit Pragensia (unde prag) Mc 12,21—16,20 anno 1778 (cf supra, p. 185, adn. 2). Fragmenta Veneta (Mc alia pars) paene deperierunt; cf Sebastianus Seemiller, *Programma* . . . Ingolstadii a. 1784. Teste v. cl. Van-Sittarto, *Journal of Philology*, Londinii et Cantabr. a. 1869, vol. 2, p. 245, codici Foroiuliensi similis est codex evan-

geliorum Parisiensis nat. 17226. A v. cl. Wordsworthio *N. T. Lat.* siglo J insignitus est codex Foroiuliensis.

fos vel foss: Fossatensis Sangermanensis, hodie Paris. nat. Lat. 3.

saec. VIII, 48.5×37.5, membr, foll. 409, coll. 2, ll. 52: *V. T.* et *N. T.*; textus est Alcuinianus.

Scriptus a quodam e schola Turonensi, erat ut iam saeculo decimo creditum est comitis Rorigon qui codicem abbatiae sancti Mauri ad Ligerim (monasterio Glannae sive Glannafolio) dono dedit. Postea erat monasterii s. Mauri ad Matronam sive Fossatensis, deinde factus est Sangermanensis. Laudatus a Sabatario (cf supra, p. 954, adn. 1), vol. 3, p. XXXV, quem secutus est Tischendorfius. Cf v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate*, Parisiis a. 1893, p. 213—215 et 400.

fu vel fuld: Fuldensis.

saec. VI: continet *N. T.* totum, sed Evv in harmoniam quam dicunt redacta sunt eamque in canones et numeros distinctam, quae harmonia late ex hac origine in codicibus haud unius linguae serius divulgata est; textus est optimae notae.

Anno circiter 540 iussu Victoris Capuensis exaratus. Laudatus est ab Iohanne Frid. Schannat, *Vindemiae litterariae collectio prima*, Fuldae et Lipsiae a. 1723, p. 218—221. Lachmannus codice usus est, *N. T. Gr.* vol. 1, p. xxvi sq. Cf Ernestus Ranke, *Specimen codicis Novi Testamenti Fuldensis* (libellus academicus gratulatorius Marburgo universitati Berolinensi in diem semisaecularium anno 1860 missus), Marburgi a. 1860, cum tabula. Edidit locupletissime Ernestus Ranke, *Codex Fuldensis*, Marburgi et Lipsiae a. 1868, cum facsimilibus.

gat: Paris. nat. „Nouv. acquis." Lat. 1587, olim Gatiani 8 (S. Gatiens de Tours).

saec. VIII vel IX, 29×24, membr, foll. 109, col. 1, ll. 29: *Evv.*

Manu Hibernica scriptus, fuit olim sancti Gatiani Turonensis. Calmetus (cf supra, p. 958), pp. 448—488 (ex errore in libro 288), lectiones selectas praebuit ad

calcem commentarii sui in Apoc „Variétez de leçons, qui ont été tirées de deux anciens manuscrits; l'un de saint Gatiens de Tours, no. 8. et l'autre de Marmoutier, no. 87.... Ces variétez nous ont été envoyées par le R. P. Dom Léon le Chevalier, Prieur de saint Maur sur Loire.“ Inde Blanchinus et Sabatarius (ut supra, p. 954, adn. 1, cf eius vol. 3, p. XXXV) lectiones hauserunt. Tischendorfius e Sabatario hausit. Rapuit codicem Libri raptor iste et factus est Ashburnhamensis, nunc vero in Galliam redux Parisiis servatur. Cf v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate*, Parisiis a. 1893, pp. 46 et 410.

german: Parisiis nat. Lat. 11964, olim Sangermanensis 24. saec. ? : *Act Epp* (?) (et. Evv ?).

Tischendorfius lectiones varias e Sabatarii libro (ut supra, p. 954, adn. 1) hausit; cf e. g. Act 7, 1.

gue lect: Guelferbytanus Weissenburgensis 76. saec. V, rescriptus: lectionarium. Cf Tischendorfius, *Anecdota sacra et prof.* Lipsiae a. 1855, p. 164—169.

hal: Halensis biblioth. universitatis Ya. 2. F. saec. XV: *Biblia*.

Laudatus a Tischendorfio Act 3,18 28,31. Notitiam codicis debeo viro cl. Oscaro de Gebhardt.

harl: Lond. mus. Brit. Harl. 1775, olim Paris. reg. 4582. saec. VI vel VII, 17.8 × 12.1, membr, foll. 468, col. 1, ll. 25: *Evv;* textus optimae notae.

Iohannes Aymon videtur hunc codicem anno 1707 e bibliotheca Parisiensi rapuisse; ab eo emit comes Robertus Harley. Bentleii Z. Griesbachius lectiones selectas exhibuit, *Symb. crit.* (cf supra, p. 247, adn. 1) vol. 1, p. 305—326, unde Tischendorfius attulit. In usum v. cl. Wordsworthii, *N. T. Lat.*, cui est aeque ac Bentleio Z, denuo contulerunt vv. cll. Henricus I. White et Fridericus baro de Hügel anno 1884. Facsimile apud Westcottum (cf supra, p. 949, adn. 1), et in *Catalogue of ancient manuscripts in the British Museum. Part II. Latin*, Londinii a. 1884, p. 14a—15a et tabula 3.

iac: Ratisbonae monasterii sancti Iacobi Scotorum (hodie Monacensis?).
saec. IX: *Evv.*

Fertur fuisse s. Anscharii, diu in ecclesia Bremensi asservatus esse. Fuit Francisci Guilelmi comitis de Wartenberg, cardinalis et episcopi Ratisbonensis. Cf Colomanni Sanftl *Dissertatio* (ut supra, cod. em), p. 73, adn. b, unde Tischendorfius notitiam codicis hausit.

ing: Monacensis univ. 29 fol. olim Ingolstadiensis.
saec. IX, 32.5×22.4, membr, foll. 137, coll. 2, ll. 31: *Evv;* desunt Mt 1,1—22,39 24,19—25,14 Lc 7,44—9,48 10,7—13,1 Ioh 1,1—21.

Descriptus a Seemillero (cf supra, p. 986, cod. for) qui lectiones varias ex Mc 12,21—16,20 exhibuit. Tischendorfius a. 1844 totum contulit. V. cl. Wordsworthio est I. Vir clarissimus mihique amicissimus Ernestus de Dobschütz librum anno 1893 accuratius examinavit, locos nonnullos contulit, de scriptura et ornamentis disseruit, *Studien zur Textkritik der Vulgata*, Lipsiae a. 1893, pp. 1—32 cum duobus facsimilibus.

lux: Luxoviense lectionarium hodie Paris. nat. Lat. 9427.
saec. VIII: lectiones in missam per totum annum.

Mabillon repperit in Luxoviensi Benedictinae congregationis sancti Vitoni monasterio et initia pariter atque fines lectionum ecclesiasticarum typis expressit in libro *De liturgia Gallicana*, Parisiis a. 1685, lib. 2, pp. 97—173, item lectiones varias, *Appendix altera*, pp. 471—477. Tischendorfius hausit lectiones e Sabatario, *Bibliorum ss. Latinae versiones antiquae*, vol. 3, Parisiis a. 1751, cf huius p. 494, finis admonitionis in Act. Cf etiam v. cl. Ludovicus Duchesne, *Origines du culte chrétien*, Parisiis a. 1889, p. 147.

mich: s. Michaelis in provincia Britannia minore? Tischendorfius laudat e Sabatario (ut cod. lux) Lc 1,46. Cf Weihr., *Stzgsb. ph.-h. Cl.* Vind. 1883, 103, p. 50.

mm: Londinii mus. Brit. Egerton MS. 609, olim Maioris monasterii (Marmoutier 87).

saec. X—XI: *Evv;* desunt Mc 6,56—16,20 Lc 1,1—11,1. Westcottus suspicatur textum esse versionis emendatae Gallicanae.

Tischendorfius hausit lectiones ex [Calmeto, Blanchino] Sabatario (cf supra, p. 989, cod. lux).

Moz: Breviarium Mozarabicum e Sabatario (cf supra, lux) Lc 1,46 ss. citatum. Iohannes Mabillon de missali Mozarabico agit, *De liturgia Gallicana*, Luteciae Parisiorum a. 1685, pp. 391–395 et 440–457; cf *Maximae bibliothecae veterum patrum . . . supplementum*, tom. 27, Lugduni a. 1677, pp. 657a—670a, ubi laudatur Eugenii Roblesii, Toletani, liber de vita et gestis Francisci Ximenis Toleti a. 1604 editus. De codicibus nihil habeo in promptu.

mt vel mart: S. Martini Turonensis bibl. publ. 22 olim S. Mart. 247. litt aur: *Evv.*
saec. IX, 31×23.5, membr, unc, foll. 289, coll. 2, ll. 25.26;

Tischendorfius usus est variis lectionibus quas Sabatarius (cf supra, p. 954) ex Mc Lc Io praebuit. Wordsworthio M. V. cl. Youngman contulit. Cf v. cl. Samuel Bergerus, *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen âge*, Parisiis a. 1893, pp. 47 et 420.

pe seu per: Perusinus. fragmenta purpurea perantiqua (Blanch. saec. VI): *Lc* 1,26-2,46 3,4-16 4,9-22 4,28-5,36 8,11-12,7; nonnulla ex his desunt; quae supersunt a Blanchino sunt edita (cf supra, p. 953), append. p. dlxi—dlxxii, cum facs.

prag: cf supra, p. 986, cod. for.

reg: Paris. nat. Lat. 11955, olim S. Germani 777 et 663 vel 664².
saec. VII vel VIII, 27×22, membr, purpureo-aureus, foll. 57, ll. 20: *Mt* 6,2—26,42 27,49—28,20 *Mc* 9,46—11,13 12,23—16,20.

Stephano fuit Ge. aur. Walkerus contulit in usum Bentleii. Tischendorfius contulit. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 988, cod. gat), pp. 269.408.

Tischendorfius praeterea rationem passim habuit codicum eiusdem bibliothecae aliorum duce Sabatario.

san: Sangallensis.
saec. VI: plurima evangeliorum fragmenta; textus est praestantissimus.

Cf Tischendorfius, *Deutsche Ztschr.* (ut p. 970, cod. r), Berolini a. 1857, num. 7, p. 54b—55b.

taur: Taurinensis F. VI. 1, olim Bobbiensis. saec. VII, in 4, foll. 94, col. 1: *Evv;* deest Mt 1,1—13,34; textus est optimae notae.

Amadeus Peyron Tischendorfio desideranti complures lectiones misit, *Anecdota sacra*, Lipsiae a. 1855, p. 160. Laudatus est aliquotiens per priora Marci capita. Cf v. cl. Bernardinus Peyron, *Rivista di filologia*, I, Romae a. 1873, p. 53—58(71), quem excerpsit v. cl. Iohannes Dräseke, *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, XXX, 1, Lipsiae a. 1887, p. 71—76.

Siglum „T" = „Taurinense" Stephano fuit codex Ebroicensis (Évreux) s. Taurini; cf Wordsworthius (ut p. 959, cod. g^1), p. xxvi, adn. 1, et p. 50. Estne Paris. nat. Lat. 257?

tol: Matriti bibl. nat., olim Toletanus 2, 1. saec. VIII, 43.8×33, membr, foll. 375, coll. 3, ll. 63—65, litteris Gothicis exaratus: *Biblia*; textus est Vulgatae versionis admixtis lectionibus Hispanicis.

Conlatus anno 1588 a Christophoro Palomares, cuius conlationem Blanchinus edidit, *Vindiciae canonicarum scripturarum vulgatae Latinae versionis*, Romae a. 1740, p. LV.

trevir: Trevirensis. Tischendorfius hausit lectiones nonnullas e Sanftlio (cf supra, cod. em) et e Bengelio; nescio autem num Sanftlius codicem aliter ac per Bengelium noverit.

tur: Turonensis bibl. publ. 23 olim s. Martini num. 174. saec. IX, 29×23.5, membr, foll. 193, col. 1, ll. 21: *Evv.* Cf mt, et Bergerus (ut p. 988, cod. gat), p. 285 et 420.

vallic: Romae Vallicell. B. 6: saec. IX: *Biblia.* Primus inter codices Alcuinianos. Laudatur 1 Ioh 5,7.8 ex „Mantissa" Philippi Vitalis apud Blanchin. (ut p. 953, adn. 3), p. DLXVII. Wordsworthio V, qui contulit a. 1883.

vat: Vaticanus, olim Regin. Suec. 11, e Sabatario (cf supra, p. 989, cod. lux) allatus Lc 1,46 ss.

δ: textus Latinus inter lineas codicis Graeci Δ scriptus; cf supra, pp. 402—403.

(b.) Actus, epistulae, Apocalypsis.

corb[2]: Corbeiensis e Sabatario. Nescio an ita ex errore Griesbachium secutus Tischendorfius codicem ff sive[evv] sive[cath] laudarit.

demid: cf supra, p. 985, cod. demid.

flor: Floriacensis: laciniae *Act*, quas Tischendorfius e Sabatario attulit; cf Sabatarius (ut cod. lux) p. 494, et p. 600 ubi dicit de codice Floriacensi numero 129 notato.

german: vide supra, p. 988.

gue: cf supra, p. 988, cod. gue.

hal: cf supra, p. 988, cod. hal.

harl: Londinii mus. Brit. Harleianus 1772.
saec. IX, 28.7×18.1, membr, foll. 146, col. 1, ll. 27—31: *Paul* (Phm Heb) *Cath Apoc;* desunt 3 Ioh et Iu; textus est bonae notae sed sententia Westcotti est veteris Latinae versionis non Vulgatae; certe admixtas habet lectiones veteres.

Bentleii M. Iohannes Aymon e bibliotheca regia Parisiensi anno 1707 rapuisse videtur. Comes Robertus Harley ab Aymono emit. Conlatus a Griesbachio, *Symb. crit.* (cf supra, p. 247, adn. 1), vol. 1, p. 326—382. Cf *A catalogue of the Harleian mss,* Londinii a. 1808, vol. 2, p. 211—218; *Catalogue* (ut supra, p. 988—989, cod. harl), p. 38.

laud: Oxon. Bodl. Laud. Lat. 108: cf infra, p. 1016, cod. 442.

lips[4.5.6]: Lipsienses bibl. univ.; cf infra, pp. 1074.1075.
tres Apocalypsis codices. Conlati a Matthaeio (cf supra, p. 249—251) *Apoc.* append. p. 229—238 et 310—334.

lux: cf supra, p. 989, cod. lux.

mar: Vindobonae caes. Lat. 1274, olim Lat. theol. 287.
a. 1079, 28×20.5, membr, foll. 160, col. 1, ll. 21—24: *Paul* (Col Laod).

A Mariano Scoto scriptus. Alterus contulit (cf supra, p. 254.255) vol. 2, p. 1040—1080. Vidi 3 Oct. 1893.

pass vel passion: cardinalis Passionei A. 3.
foll. 221: *V. T.* et *N. T.* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb]). Cf Iosephus Blanchinus, *Evangeliarium quadruplex,*

Romae a. 1749, pars 1, vol. 2, fol. DLXXb, cum facsm [ante] post p. DLIX; cf etiam p. DLXVb.

san: Sangallensis.
saec. fere VI: fragm rescr *Phil Col Eph 1 Thess 1 Tim.*

Cf Tischendorfius, *Deutsche Zeitschrift für christliche Wissenschaft und christliches Leben*, Berolini a. 1857, p. 54b. 55a.

ulm: Ulmenses 1 et 2: codices Ulmenses duo. Unus, olim R. Krafti de Delmensingen, hodie videtur esse Lond. mus. Brit. Add. 11852: *V. T. Paul Act Cath Apoc.* Laudantur 1 Ioh 5,7sq., vol. 2, p. 338, nescio an e Bengelio. Cf v. cl. Bergerus, *Histoire de la Vulgate*, Parisiis a. 1893, p. 126—127.

vallicell: Romae bibl. Vallicellianae. *Biblia.* Cf Blanchinus (ut supra, cod. pass), fol. DLXVb, vide etiam B. 25, fol. DXCIXv, b.

weissenb: Guelferbyti bibl. duc. Weissenburgensis 76; cf supra, cod. gue.
item weissenberg 99, e. g. 1 Ioh 5,7sq., vol. 2, p. 338.

Hactenus codices Vulgatae versionis quos Tischendorfius in apparatu critico laudare solet. Nunc memoremus e ceteris nonnullos qui in promptu sunt.

CODICES NONNULLI VULGATAE VERSIONIS.[1]

America.

1. Cantabrigiae in provincia Massachusetts, universitatis Harvardensis, olim Ludovici Cass.
saec. XII: *N. T.;* textus est bonae notae. Notitiam codicis ab Ezra Abboto accepi.

2. — — Harvardensis.
saec. XIII vel XIV: *Biblia* integra; textus non est bonae notae; notitiam codicis accepi ab Ezra Abboto.

[1] Codices qui sequuntur in ordinem terrarum sive nationum redacti sunt. Nisi fallor, erit ordo hic posthac non inutilis in codicibus uniuscuiusque linguae ordinandis. Numero enim unicuique terrarum dato, coniunctis sane, quoad necesse fuerit, terris

3. Cantabrigiae univ. Harvard. olim Hawteianus.
saec. VIII: lectionarium; textus bonae notae. Notitiam codicis accepi ab Ezra Abboto.

4. Novo Eboraco in urbe, bibliothecae Astorianae.
saec. XIV: *V. T.* et *N. T.* excepta ut videtur Apoc (Evv P [Phm Hebr] Ac C). Cf v. cl. Iacobus Isid. Mombert, *Journal of the society of biblical literature and exegesis*, Iun. et Dec. a. 1884, pp. 99—106.

5. Oswego in urbe quae est provinciae Novi Eboraci, v. cl. Th. Irwini.

saec. VIII, membr purpur, litt aur: *Evv.* Olim Hamiltonianus 251. Cf v. cl. Guilelmus Wattenbach „Ueber die mit Gold auf Purpur geschriebene Evangelienhandschrift der Hamilton'schen Bibliothek" in actis *Sitzungsberichte der königlichen Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin*, a. 1889, 12 et 13, p. 143—156; — et v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen âge*, Parisiis a. 1893, p. 36.37.[1]

Sine dubio exstant in America codices alii. Ii tamen viri Americani, quibus sinus nummis resonat, qui etiam Europam Asiam Africam semper denuo percurrunt, adhuc minus codices manu scriptos quam libros in cunabulis quae dicunt typis expressos amant.

minoribus cum maioribus ne numerum 9 excedamus, statim ex numeri initio apparebit ubinam gentium codex exstet; e. g. codices in America insigniri possint, 01.02.03 . . . 010.011 . . . 0100 etc, codices in Austro-Hungaria 11.12 . . . 110.111 . . . 1100 etc.

Interdum laudantur codices in bibliothecis hodie sive in aliis locis positis sive dispersis, ut si fieri possit locus ubi sit codex eruatur.

Nonnunquam desunt de bibliis Latinis Psalmi et Evangelia, quia vel in libris liturgicis ad manum iam exstabant vel seorsum ad praelectiones liturgicas scribendi erant hi libri.

Utrum *V. T.* et *N. T.* an *Biblia* scriptum sit, nihil interest. Lectorem praeterea non fugit, catalogos saepe notas brevissimas praebere. Plerumque lacunas in codicibus ego etiam brevitati studens silentio praeterii.

[1] Hic liber Bergeri saepe infra sine titulo citatur.

Anglia.

6. Bordeniae in comitatu Cantii, Roberti Plot 2889.16. in 4: *Biblia.* Cf *Catalogi librorum mss. Angliae et Hiberniae,* Oxoniae a. 1697, tom. 2, p. 73b.

7. Bristoliae urbis 1565.13. in fol: *Biblia.* Cf *Catalogi* (ut supra, cod. 6), tom. 2, p. 40.

8. — — 1566.14: in 8: *Biblia.*

9. Cantabrigiae collegii s. Benedicti 1320.44: *Biblia.*

10. — — 1322.46: *Biblia* „scripta per senatum monachorum Wigorniae".

11. — — 1350.73: *Biblia.*

12. — — 1413.136: *Evv* „tanta vetustate, ut characteres Rom. referunt characteras Graecos".

13. — — 1564.297: *Evv* „cum elegantissimis picturis".

14. — collegii Caio-Gonvilensis I. 42 (691.1). : *Biblia.* Cf *Catalogi librorum mss. Angliae et Hiberniae,* Oxonii a. 1697, tom. 1, pars 3, p. 107.

15. — — H. 42 (692.2): *Biblia.*

16. — — L. 9 (716.26): *Cath* cum glossa.

17. — — L. 33 (717.27): *Paul* cum glossa.

18. — — C. 28 (1065.1): *Biblia.*

19. — collegii corporis Christi 286. saec. VI—VII: *Evv;* textus est bonae notae et optime correctus. Dicitur a Gregorio Magno ad Augustinum missus esse. Cf I. Goodwinus, *Publications of Cambridge Antiquarian Society,* Cantabr. a. 1847. Westcotti 23. Wordsworthio X.

20. — — 297. saec. VIII: nonnulla ex *Ioh* 1,1–10,29 et *Lc* 4,5–23,26; textus medium locum tenet inter textum Hibernicum et Vulgatam puriorem. Goodwinus (ut cod. 23) edidit fragmenta ex Ioh. Westcotti 24.

21. — collegii Emanuelis 21—26: exemplaria sex: *V. T.* et *N. T.* Cf *Catalogi librorum mss. Angliae et Hiberniae,* Oxoniae a. 1697, vol. 1, pars 2, p. 90a.

22. — — 43: in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*

23. — — 69-72: exemplaria quattuor: *V. T.* et *N. T.* (71 mutilus est).

24. — collegii Iesu 2160.1. *V. T.* et *N. T.*

25. Cantabrigiae collegii D. Ioh. C. 23.
saec. IX: *Evv;* textus bonae notae, diligenter scriptus. V. cl. Westcotti 26.

26. — aulae Pembrochianae 1958.29.
Act Apoc cum glossa.

27. — — 1960.31: *Paul* c. gl. 1963.34: *Evv* mut c. gl. 2086. 158: *Ioh* c. gl. Cf 2159.231.

28. — — 2140.212: *Col;* „probatissimum exemplar".

29. — domus s. Petri 1722.60.
Biblia „quam minimis characteribus scripta".

30. — — 1919.257: *Paul* cum glossa.

31. — — 1930.268: *Biblia.*

32. — collegii Sidney-Sussex 746.21.
V. T. et *N. T.*

33. — — 758.9: *V. T.* et *N. T.*

34. — collegii Trinitatis 29: *Mt Mc* cum glossa.

35. — — 30: *Lc* cum glossa.

36. — — 33: *Paul* cum glossa.

37. — — 201.23: *Mt Mc* cum glossa.

38. — — 218.40: *Mt* cum glossa.

39. — — 234.16: *Mt Mc* cum glossa.

40. — — 243.25: *V. T.* et *N. T.*

41. — — 250.32: *Paul* cum glossa.

42. — — 260.5: *Paul* cum glossa interlineari.

43. — — 264.9: *Paul* cum glossa.

44. — — 289.34: *Ioh* cum glossa.

45. — — 319.1: *V. T.* et *N. T.*

46. — — 320.2: *Paul* cum glossa.

47. — — 322.4: *Evv* cum glossa.

48. — — 323.5: *Epp* cum glossa.

49. — — 339.21: *Evv* cum glossa.

50. — — 421.10: *Paul* cum glossa.

51. — — 434.23: frag *Mt* cum glossa.

52. — — 435.24: *Act* cum glossa.

53. — — 437.26: *Ioh* cum glossa.

54. — — 463.22: *Paul* cum glossa.

55. — — 482.13: *V. T.* et *N. T.*

56. — — 495.26: *Evv.*

57. — — 555.5: *Apoc.*

58. — — 565.15: *N. T.* mut.

59. — — 578.28: *Apoc.*

60. — — 586.36: *V. T.* et *N. T.*

61. Cantabrigiae collegii Trinitatis 588.38: *N. T.* (?).

62. — — 627.37 et 628.38: *V. T.* et *N. T.*

63. — — B. 10,4, iv (supra cod. 56?): saec. IX: *Evv;* textus bonae notae. Bentleii T. Westcotti 25.

64. — — B. 10,5: saec. IX, litt Saxon: *1 Co* 7,32 —*1 Thess* (?.); textus mixtus. Olim Nevillianus. Bentleii S, Conlatus ab Hortio.

65. Cantabrigiae univ. 6 (Dd. I. 6).[1]

saec. XIV, in fol, membr, foll. 339, coll. 2, ll. 50—56: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Apoc Heb 4,4—fin Cath). Cf *A catalogue of the manuscripts preserved in the library of the university of Cambridge,* Cantabrigiae (voll. 5 et index, aa. 1856.1857.1858.1861.1867.1867), vol. 1, p. 8.

66. — — 14 (Dd. I. 14): saec. XIV, in fol, foll. 401, coll. 2, ll. 58: *V. T.* et *N. T.* (Act post Paul).

67. — — 29 (Dd. V. 52): saec. XIV, in 4, membr, foll. 333, coll. 2, ll. 57: *V. T.* et *N. T.;* desunt Mt Mc 1,1—9,25 (Phm Hebr; Act post Paul).

68. — — 446 (Dd. VIII. 12): saec. XIV, in fol, membr, foll. 464, coll. 2, ll. 53: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

69. — — 588 (Dd. X. 29): saec. XIV, in 4, membr, foll. 439, coll. 2, ll. 44: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

70. — — 764 (Dd. XII. 47): saec. XIV, in 12, membr, foll. 502, coll. 2, ll. 46: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

71. — — 794 (Dd. XIII. 6): saec. XIV, in fol, membr, foll. 325, coll. 2, ll. 63, mut: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

72. — — 889 (Dd. XV. 35): saec. XV, in 12, membr, foll. 476, coll. 2, ll. 52: *V. T.* et *N. T.*

73. — — 898 (Ee. I. 9): saec. (XIII?) XV, in 4, membr, foll. 285, coll. 2, ll. 60: *V. T.* et *N. T.*

74. — — 905 (Ee. I. 16): saec. XIV, in 4, membr, foll. 349, coll. 2, ll. 57: *V. T.* et *N. T.*

75. — — 941 (Ee. II. 23): saec. XIV, in fol, membr, foll. 394, coll. 2, ll. 59: *V.T.* et *N.T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

[1] Supra, p. 931, adn. 1, quaeritur num codices Erpenii Arabici Cantabrigiae exstent. Sane; in libro *Catalogi* (ut supra, cod. 6), p. 173, invenimus, „Auctuarium e bibliotheca v. cl. Thomae Erpenii", ubi habentur inter libros Arabicos 2448.9: *Evv* charactere Syro. 2469.30: *Evv.* 2470.31: *Evv.*

76. Cantabrigiae univ. 1045 (Ee. IV. 28): saec. XIV, in fol, membr, foll. 300, coll. 2, ll. 58: *V. T.* et *N. T.* (Cath Act).

77. — — 1118 (Ee. VI. 26): saec. XIV, in 4, membr, foll. 459, foll. 1—108 col. 1 ll. 41, foll. 108—fin coll. 2 ll. 48—53: *V. T.* et *N. T.*

78. — — 1120 (Ee. VI. 28): saec. XIII, in 12, membr, foll. 116, col. 1, ll. 16: *Ruth Act* cum glossa.

79. — — 1236 (Ff. III. 28): a. circ. 1300, in fol, membr, foll. 229, coll. 2, ll. 59: *Paul* cum glossa.

79 a. [— — 1285 (Ff. IV. 42): saec. IX, in 4, membr, foll. 103, col. 1, ll. 28: *Evv* a Iuvenco presbytero paene ad verbum translata, sive historia evangelica.]

80. — — 1323 (Ff. V. 33): saec. XIII, in fol, membr, foll. 116, col. 1, ll. 19: *Lc* cum glossa.

81. — — 1357 (Ff. VI. 19): saec. XV, in 12, membr, foll. 567, coll. 2, ll. 42: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

82. — — 1358 (Ff. VI. 20): saec. XV, in 12, membr, foll. 453, coll. 2, ll. 47: *V. T.* et *N. T.* (Apoc post Act).

83. — — 1383—1387 (Ff. VI. 45—49): saec. XV, in 12, membr, voll. 5, foll. 478, coll. 2, ll. 50: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

84. — — 1398 (Gg. 1.3): saec. XIV, in 4, membr, foll. 375, coll. 2, ll. 59: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

85. — — 1416 (Gg. I. 21): saec. XIV, in 4, membr, foll. 87, col. 1, ll. 16: *Act* cum glossa.

86. — — 1422 (Gg. I. 27): saec. XIV, in 4, membr, foll. 406, coll. 2, ll. 51: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

87. — — 1532 (Gg. IV. 33): foll. 1—46: saec. XIII, in 8, membr, foll. 46 (ex 90), col. 1, ll. 35: *Paul* (Phm Hebr).

88. — — 1584 (Gg. VI. 15): saec. XIV, in 4, membr, foll. 506, coll. 2, ll. 47: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

89. — — 1614 (Gg. VI. 45): saec. XIV, in 12, membr, foll. 538, coll. 2, ll. 52: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

90. — — 1617 (Hh. I. 3): saec. XIV, in 4, membr, foll. 367, coll. 2, ll. 52: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

91. — — 1807 (Ii. IV. 10): saec. XIV, in 4, membr, foll. 346, coll. 2, ll. 55: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

92. — — 1837 (Ii. V. 2): saec. XIV, in fol, membr, foll. 257, coll. 2, ll. 53: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

93. — — 1891 (Ii. VI. 12): saec. XIV, in 12, membr, foll. 469, coll. 2, ll. 50: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

94. — — 1901 (Ii. VI. 22): saec. XIV, in 12, membr, foll. 299, coll. 2, ll. 55, litteris minutissimis: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Cath Act Apoc).

95. Cantabrigiae univ. 1911 (Ii. VI. 32).
saec. VIII–X: *Mt* 1,1–7,23 *Mc* 1,1–5,36 *Lc* 1,1–4,2 *Ioh* integrum; Westcotto, qui siglo β insignivit, erat textus emendatus Hibernicus, textui Vulgatae versionis propior quam textus codicis α (nostri 97); exhibet lectiones multas veteres atque singulares. Una cum codicibus multis Hibernicis ponit hic codex Mt 1,17 „Finit prologus", deinde „Incipit evangelium". Olim monachorum monasterii Deer sive Deir in provincia Aberdonensi, nominatur *Book of Deer*. Editus est a v. cl. Iohanne Stuarto, Edenburgi anno 1869.

96. — — 1958 (Kk. I. 24): saec. VI vel VII, in 4, membr, foll. 118, col. 1, ll. 21: *Lc* 1,15—24,53 *Ioh* 1,18—20,17. Manu Hibernica scriptus. Bentleii X. Westcotto α et „Hibernicae" sive Britannicae recensionis. Westcottus (ut supra, p. 999, adn. 1) praebet facsimile.

97. — — 1959 (Kk. I. 25): saec. XIV, in fol, membr, foll. 221, col. 1, ll. 45, mut, mann duabus: *V. T.* et *N. T.*

98. — — 1971 (Kk. II. 8): saec. XIV, in fol, membr, foll. 236, col. 1, ll. 18: *Mt Mc* cum glossa.

99. — — 1981 (Kk. II. 18): saec XV, in fol, membr, foll. 243, coll. 2, ll. 28: *Paul* (Phm Hebr) cum glossa.

100. — — 2023 (Kk. IV. 8): saec. XV, in fol, membr, foll. 340, coll. 2, ll. 58: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

101. — — 2052 (Kk. V. 10): saec. XV, in fol, membr(?), foll. 361, coll. 2, ll. 57: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

102. — — 2060 (Kk. V. 18): saec. XIII, in fol, membr, foll. 141, coll. 2, ll. 30: *Paul* (Phm Hebr) cum glossa.

102a. [— — 2139 (Ll. I. 10): saec. VIII: continet passionem et resurrectionem ex quattuor Evv. Scriptus videtur esse in usum Ethelwaldi, episcopi Lindisfarnensis. Westcotto (ut supra, p. 949, adn. 1) est 22.]

103. — — 2263 (Mm. I. 2); saec. XIV, in 4, membr, foll. 610, coll. 2, ll. 40: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

104. — — 2318 (Mm. III. 2): saec. XIII, in fol, membr, foll. 381, coll. 2, ll. 56: *V. T.* et *N. T.* (Phm Hebr; Act post Paul).

105. — — 2370 (Mm. IV. 22): saec. XIV, in fol, membr, foll. 548, coll. 2, ll. 49: *V. T.* et *N. T.*

106. — — 2421 (Mm. V. 16): saec. XII, in fol, membr, foll. 114, col. 1, ll. 16: *Mt* cum glossa.

107. Cantabrigiae univ. 2599 (Nn. II. 37): saec. XIII, in fol, membr, foll. 83, col. 1, ll. 16: *Mt* cum glossa; deest 1,1—3,12.

108. Cheltenhamae Phillippsii 3007.
saec. X: *Evv* (?).

109. — — 4558: saec. IX, in fol, membr: *Evv.*

110. — — 4625: saec. XII, in 12, membr: *Apoc Reg Paralip.*

111. — — 4635: saec. XIII, in 4, membr: *V. T.* et *N. T.*

112. — — 4723: *Apoc* cum glossa.

113. — — 4735: saec. IX, in 4, membr: *Evv.* Berthildis dictus.

114. Coventriae scholae 1446.1. [p. 33 a.
in fol: *Biblia.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2,

115. Dunelmiensis cathedralis A. II. 16.
saec. VIII, 35×24, membr, foll. 134, coll. 2, ll. 29: *Evv* mut; textus bonae notae. Bentleii K. Westcotto 28. Wordsworthii *Δ*. Cf Berger. p. 381.

116. — — A. II. 17.
saec. VIII, 34.5×27, membr, foll. 111: fragm *Evv*; textus est bonae notae. Bentleii ξ. Westcotto 29.

117. — — 192.127: in fol: *V. T.* inde a Dan, *N. T.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 7 b. **118.** 196.131: in fol: *N. T.* Praecedit *V. T.* tribus voll. **119.** 197.132: pars *V. T.*, *N. T.* **120.** 198. 133: *V. T.* et *N. T.* **121.** 199.134: *V. T.* et *N. T.* cum glossa. **122.** 284. 219: in fol: *Evv.* Estne Westcotti 28? **123.** 285.220: in fol: *Evv* cum glossa. **124.** 286.221: in fol: *Evv.* Estne Westcotti 29? **125.** 288.223: in 4: *Evv.* **126.** 386—387.321—322: in fol, voll. 2: *1.2.3 Ioh* c. gl. **127.** 388—391.323—326: in fol, voll. 4: *Ioh* c. gl.

Cf autem haec serius accepta:

Dunelm. cath. A. II. 1: saec. (XII? IX?), in fol, membr unc, voll. 4, foll. 713: *Biblia.* Cf Thomas Rud, *Codicum mss ecclesiae cathedralis Dunelmensis catalogus classicus.* Dunelmiae a. 1825, pp. 9—12: — A. II. 2: saec. XII? IX?, in fol, membr unc, foll. 294, coll. 2: pars *V. T.*, *N. T.*; — A. II. 3: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia*; — A. II. 4: pars *V. T.*, *N. T.* (?); — A. II. 15: *Evv* cum glossa; — [A. II. 18: *Mt Mc* cum glossa; — A. II. 19: *Paul* c. gl.; — A. III. 25: *Mt Ioh* c. gl.; — A. IV. 8.10: *Mt* c. gl.; 11.12: *Mc* bis c. gl.; 13.14: *Lc* bis c. gl.; 16: *Ioh* c. gl.]; — A. IV. 8: saec. XIV, in 4, membr: *Evv* et *Mc*, pars *V. T.*; — A. IV. 15: saec. X (?), in 4, membr: *Ioh*; — A. IV. 30: saec. XV, in 8, membr: *Biblia.*

128. Eboraci cathedralis 33.33.
in 4: *V. T.* et *N. T.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 4 a.

129. Etoniae collegii 1829.31.
in fol: *Bibliorum* quattuor exemplaria. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 47a.

130. Exoniae cathedralis s. Petri 2064.10.
2 voll, mut: *Biblia*.

131. Herefordiae cathedralis.
saec. VIII—IX, mut: *Evv;* textus est bonae notae et versionis emendatae Hibernicae. Facsimile invenitur apud Westcottum, cui est ξ. Hic videtur esse 1797.205 in libro *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), laudato.

132. — — 1612.20: in fol: *Mt* cum glossa. 1613.21: in fol: *Mc* c. gl. 1614.22: in 4: *Lc* c. gl. 1615.23: in fol: *Lc* c. gl. 1617.25: in fol: *Ioh* c. gl. 1618.26: in fol: *Act* c. gl. 1619.27: in fol: *Cath Apoc* c. gl. 1620.28: in fol: *Act* c. gl. 1621—1623.29—31: in fol: *Paul* c. gl. tria exemplaria. 1626.34: in fol: *Apoc Cant* c. gl. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 43b.

133. — — 1630.38: in fol: *Biblia*.

134. — — 1631.39: in fol: *Paul Cath*.

135. Holkhamiae in provincia Norfolcia.
exemplaria novem *Bibliorum*. Cf W. Roscoe, „Some account of the library at Holkham", *Transactions of the rogal society of literature*, vol. 2, pars 1 (Londinii a. 1832), p. 355.356 (352—379).

136. Lambethae palatii archiepiscopalis.
saec. X, 16×11, membr, foll. 216, col. 1, ll. 20-25: *Evv;* nominatur *Book of Mac Durnan*. Cf Bergerus, p. 390.

137. Lichfeldensis cathedralis.
saec. VII vel VIII: *Mt Mc Lc* 1,1—3,9; textus est versionis emendatae Hibernicae. „*Book of St. Chad*". Bentleii ξ_2. Westc. est γ. Scrivenerus edidit.[1] Wordsw. L.

138. Lincolniensis ecclesiae, saec. X: *Act Apoc*. Bentleii ξ.

139. Londinii collegii Gresham 2956.57. tom. 2, p. 75b.
Mt cum glossa. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6),

140. — — 2976.77: *Biblia*. 141. — — 2977.78: *Biblia*.

[1] *Codex s. Ceaddae Latinus. Evangelia sss. Matthaei, Marci, Lucae ad cap. III. 9 complectens, circa septimum vel octavum saeculum scriptus, in ecclesia cathedrali Lichfieldiensi servatus. Cum codice versionis Vulgatae Amiatino contulit, prolegomena conscripsit F. H. A. S.* Cantabrigiae a. 1887, cum tribus tabulis.

142. Londinii collegii Gresham 3083.184: pars *N. T.* (estne Lat?).
143. — — 3100.201: *Evv* (Evl?).
144. — — 3140.241: *Biblia* cum figuris.
145. — — 3176.277
146. — — 3192.293
147. — — 3200.301 : *Bibliorum* quinque exemplaria.
148. — — 3211.312
149. — — 3243.344
150. — — 3275.376: *Iac* c. glossa; — item 3276.377: *Apoc Paul* c. gl.
151. Londinii hospitii Lincolniensis 5776.1. in fol: *Biblia.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 179 a.
152. — — 5577.2: in fol: *Biblia.*

Doleo, mihi pauca tantum volumina e catalogis musei Britannici ad manum esse. Nonnulla de codicibus praestantioribus e libris vv. cll. Westcotti et Bergeri hausi.

153. Lond. mus. Brit. Cotton. Nero D. 4.
saec. VIII, 33.5×25.5, membr, foll. 258, coll. 2, ll. 24, scriptura Anglo-Saxonica: *Evv* cum glossa interlineari Northumbrica. Dictus evangelia Lindisfarniana vel s. Cuthberti. Bentleii Y. G. Stevensonus et G. Waring ediderunt, *The Lindisfarne and Rushworth gospels*, voll. 4, Dunelmiae et Londinii a. 1854—1865. De Skeatii editione vide infra versionem Saxonicam, p. 1125. Cf *Catalogue* (ut p. 1003, cod. 160), p. 15a—18a et tabulae 8—11, et v. cl. Bergerus (ut p. 994, cod. 5), p. 385. Wordsworthio Y.

154. — — — Otho C. 5.
saec. VIII, laciniae foliorum 64: fragmenta *Mt Mc;* textus conmixtus Vulgatae purioris et familiae Hibernicae. Westcotto 4. Cf *Catalogue* (ut p. 1003, cod. 160), p. 20.

155. — — — Titus A. 22.
in 4, membr, foll. 382: *Biblia.* Cf *A catalogue of the manuscripts in the Cottonian library deposited in the British museum,* Londinii a. 1802, p. 515a.

156. — — Tiberius A. 2: saec. X, 23.7×17.5, membr, foll. 216: *Evv;* praebet lectiones multas veteres. Dicitur

„Coronation Book". Bentleii E. Westcotto 20. Cf *Catalogue* (ut infra, cod. 160), p. 35a—37a.

157. Lond. mus. Brit. Cotton. Appendix 3: in fol, membr, foll. 86: *Mt* cum glossa.

158. Lond. mus. Brit. Egerton. 768.
saec. X, 27.5×17.5, membr, foll. 112, col. 1, ll. 24: *Lc Ioh;* insunt bonae lectiones. Westcotto 17. Cf *Catalogue of ancient mss in the British museum. Part II. Latin,* Londinii a. 1884, p. 33.

159. — — — 873.
saec. IX, 29.3×18.7, membr, foll. 149, col. 1, ll. 30: *Evv;* textus est bonae notae. In Germania scriptus. Westcotto 18. Lectiones selectae inveniuntur in *Catalogue* (ut cod. 160).

160. — — Landsdown. 437: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia.* Cf *A catalogue of the Landsdowne manuscripts in the British museum,* Londinii a. 1819.

161. — — Landsdown. 438: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia.* Deest comma Iohanneum 1 Ioh 5,7.8.

162. — — Landsdown. 453: saec. XII, in fol, membr: *Biblia.* Comma Iohanneum postea, manu tamen librarii ipsius, additum est.

163. — — Harl. 46.
in 4, membr: *Mt Mc* cum glossa; — item 50: in fol, membr: *Mc* c. gl.; — item 234: in 4, membr: *Ioh* c. gl.; — item 276: in 4, membr: *Ioh* c. gl.; — item 2791: saec. XIII, in 4: *Mt Mc* c. gl.; — item 3136: saec. XII, membr: *Ioh* c. gl.; — item 3250: saec. XIII, membr: *Mt* c. gl.; — item 3431: saec. XIII, membr: *Mt* c. gl.; — item 3653: saec. XIII, membr: *Ioh* c. gl.; — item 3939; saec. XII, in 4, membr: *Ioh.* c. gl. Cf *A catalogue of the Harleian mss in the British museum,* Londinii voll. 1—3 a. 1808, vol. 4 (indices) a. 1812.

164. — — — 223: in 4, membr: *Apoc* cum comm Bedae.

165. — — — 404: membr: *N. T.* cum glossa.

166. — — — 507: in 4, membr: *Biblia.*

167. — — — 547: in 4, membr: *Evv Ps* Gallicanum.

168. — — — 613: in fol, membr, sine capitum divisione: *Biblia* (Evv Ac C Ap P).

169. — — — 659: in fol, membr: *Paul* cum glossa uberrima; — item 1524: in fol, membr: *Paul* c. gl.; — item 3131: saec. XII,

membr: *Paul* (etiam Laod) c. gl.; — item 3249: saec. XIV, membr: *Paul* c. gl.; — item 5140: saec. XII, in 4, membr: *Paul* c. gl.

170. Lond. mus. Brit. Harl. 1023: saec. X—XII, 29×18.5, membr, foll. 146, col. 1, ll. 28, litt Hibernicis: *Evv;* textus recensionis Hibernicae est. Facsimile apud Westcottum. Cf v. cl. Berger, *Histoire de la Vulgate,* Parisiis a. 1893, p. 387.

171. — — — 1034: in 4, membr: *Biblia* (exc. Ps).

172. — — — 1280: in 4, membr: *Biblia* (Ps Gallicanum); 1 Ioh 5,7.8 in margine.

173. — — — 1287: membr: *Biblia* (exc. Ps); ordo est Evv C PAc Ap.

174. — — — 1297: membr: *Biblia* (Ps Gallicanum).

175. — — — 1661: in 4, membr: *Biblia.*

176. — — — 1772: cf supra, p. 992, cod. harl.

177. — — — 1775: cf supra, p. 988, cod. harl.

178. — — — 1793: in 4, membr: *Biblia* (exc. Ps).

179. — — — 1802: saec. X—XII, membr, 16.5×12.5, foll. 156, col. 1, ll. 25—30: *Evv.* In Hibernia scriptus. Bentleii W. Facsimile apud Westcottum. Cf v. cl. Berger, *Histoire de la Vulgate,* Parisiis a. 1893, pp. 44 et 387.

180. — — — 2351: in 4, membr, manu Gallica: *Biblia.*

181. — — — 2353: in 4, membr: *Biblia.*

182. — — — 2442: saec. XIV, membr: *Deut—Epp.*

183. — — — 2786: saec. XIV: *Biblia.*

184. — — — 2788. saec. VIII—IX, 36.5×24.5, membr, auro scriptus, foll. 208, coll. 2, ll. 32: *Evv;* textus est bonus.

Bentleii M_2. Westcotto 6. Cf *Catalogue of ancient mss in the British museum. Part II. Latin,* Londinii a. 1884, pp. 22b—24b et tabulae 39—41, et v. cl. Bergerus (ut supra, cod. 172), p. 387.

185. — — — 2790. saec. IX, 32×22, membr, foll. 271, col. 1, ll. 22: *Evv;* textus bonae notae. Westcotto 9. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), pp. 24b—25a et tabula 44, et v. cl. Bergerus (ut cod. 172), p. 388.

186. — — — 2795. saec. IX vel X, 27.5×21.2, membr, rubro scriptus, foll. 241, col. 1, ll. 21: *Evv;* textus recentior. Westcotto 10. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), p. 31.

187. Lond. mus. Brit. Harl. 2797. saec. IX, 26×20, membr, auro scriptus, foll. 175, col. 1, ll. 25: *Evv;* textus serioris aetatis. Westcotto 7. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), pp. 28.29, et v. cl. Bergerus (ut cod. 172), p. 388.

188. — — — 2798.2799: saec. XII: *Biblia* (Evv Ac C P Ap).

189. — — — 2803.2804: saec. XIII: *Biblia;* desunt Cath Apoc.

190. — — — 2806: saec. XIV, in 8, membr: *Biblia.*

191. — — — 2807: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

192. — — — 2808: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

193. — — — 2809: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

194. — — — 2810: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

195. — — — 2811: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia* (in fine „explicit biblioteca").

196. — — — 2812: saec. XIV, in 8, membr: *Biblia.*

197. — — — 2813: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

198. — — — 2814: saec. XIV, in 8, membr: *Biblia.*

199. — — — 2815: saec. XIV, in 12, membr: *Biblia.* (Evv vero est harmonia quam dicunt).

200. — — — 2816: saec. XIV, in 12, membr: *Biblia.*

201. — — — 2818: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

202 — — — 2819: saec. XIV, in 12, membr: *Biblia.*

203. — — — 2820: saec. X, in 4, membr; pict: *Evv.*

204. — — — 2821: saec. X, in 4, membr; pict: *Evv.*

205. — — — 2822: saec. XIII, in 4, membr: *Biblia.* Comma Iohanneum 1 Ioh 5,7.8 abest.

206. — — — 2823: saec. IX, 23.6×15.6, membr, foll. 150, col. 1, ll. 28: *Evv;* textus est bonae notae. Westcotto 11. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), pp. 29b—30a.

207. — — — 2824: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

208. — — — 2825: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

209. — — — 2826: saec. IX vel X, 23.1×18.1, membr, foll. 150, col. 1, ll. 26: *Evv;* textus bonae notae. Bentleii H_2. Westcotto 12. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), p. 32b—33b.

210. — — — 2827: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

211. — — — 2828: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

212. — — — 2829: saec. XI, in 4, membr: *Paul.* Olim Conradi Peutinger.

213. — — — 2830: saec. X, in 4, membr: *Evv.*

214. Lond. mus. Brit. Harl. 2831: saec. XI, in 8, membr: *Evv.*

215. — — — 2832: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.* Abest 1 Ioh 5,7.8.

216. — — — 2833.2834: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia* (etiam Laod). Olim in cathedrali Andegavensi. |Evv; inest Laod).

217. — — — 2836.2837: saec. XV, in fol, membr: *Biblia* (desunt

218. — — — 2839.2840: saec. XV, in fol, membr: *Biblia.*

219. — — — 3047: saec. XV, in fol, membr: *Paul Cath.*

220. — — — 3252: saec. XIV, membr: *Act Cath Apoc* cum glossa

221. — — — 3438: saec. XIV, membr: *Biblia.*

222. — — — 3815: saec. XV, membr: *Biblia.*

223. — — — 4067: saec. XIV, membr: *Biblia.*

224. — — — 4747: saec. XIII, in fol, membr: *Evv.*

225. — — — 4772.4773: saec. XIII, 51×37, membr: *Biblia.* Abest comma Iohanneum 1 Ioh 5,7.8. Olim monasterii Monspeliensis ordinis s. Francisci. Cf v. cl. Bergerus (ut cod. 5), p. 388.

226. — — — 5367: saec. XIV, membr: *Biblia.*

227. — — — 5416: chart: *Ioh.* Bentleii γ et α.

228. — — — 7551: saec. VIII: fragmenta *Lc Cath.*

229. — — „Royal" 1 A. XVI: saec. XI: *Act Epp Apoc* (?); textus bonae notae. Westcotto 2 act.

230. — — „Royal" 1 A. XVIII: saec. X, 25.6×18.1, membr, foll. 199, col. 1, ll. 26–31: *Evv;* textus praebet lectiones veteres. Codex Athelstani dictus. Olim Cantuariensis. Bentleii O. Westcotto 13. Cf *Catalogue* (ut p. 1004, cod. 186), p. 37.

231. — — „Royal" 1 B. VII.
saec. VIII, 27.8×21.2, membr, foll. 155, coll. 2, ll. 28—32: *Evv;* textus optimae notae. Bentleii H. Facsimile apud Westcottum, cui 3 est, et in libro *Catalogue* (ut cod. 186), p. 19b—20a et tabula 16.

231a. — — „Royal" 1 B.
saec. XII: a. 1254: *Evv.* Wordsworthio W.

232. — — „Royal" 1 D. III.
saec. X, 32.5×21, membr, foll. 166, col. 1, ll. 24—27: *Evv;* textu similis codici (1. B.VII). Westcotto 14. Cf v. cl. Bergerus (ut p. 994, cod. 5), p. 386.

233. — — „Royal 1 D. IX: saec. XI: *Evv;* textus est bonae notae. Canuti liber. Bentleii A. Westcotto 21.

234. Lond. mus. Brit. „Royal“ 1 E. VI.
saec. VIII, 46.5×35, membr, foll. 77, coll. 2, ll. 42: *Evv;* textus optimae notae, familiae Britannicae. Bentleii P. Westcotto 2. Cf *Catalogue* (ut p. 1004, cod. 186), p. 20b—22b et tabulae 17.18.

235. — — „Royal“ 1 E. VII.VIII.
saec. IX—X: *Biblia* (?). Bentleii R. Westcotto 2 bibl.

236. — — „Royal“ 2 A. XX: lectiones nonnullae ex Evv; textus bonus est. Westcotto 8.

237. — — „Royal“ 2 F. I: saec. XII: *Paul* cum comm; insunt lectiones multae veteres. Bentleii B.

238. — — Add. 5463.
saec. VIII, 35×27, membr, foll. 240, coll. 2, ll. 23 txt: *Evv;* textus bonae notae. Bentleii F. Facsimile apud Westcottum, cui est 5, et libro *Catalogue* (ut p. 1004, cod. 186), p. 18a—19a et tabula 7. Wordsworthii Beneventanus; cf eius *N. T.* fasc. 3, *Lc,* p. 307.

239. — — — 9381.
saec. X, 26×17.5. membr, foll. 141, col. 1, ll. 30.31: *Evv;* praebet lectiones nonnullas singularis ingenii. Olim sancti Petrocii, Bodminae, in Cornulia regione Celtica. Westcotto 19. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), p. 34a—35a.

240. — — — 10546.
saec. IX, 50.5×36.5, membr, foll. 449, coll. 2, ll. 50: *Biblia* (Evv Ac C P [Phil Thess Col Tim Tit Phm Hb] Ap); textus Alcuinianus. Dictus Caroli Magni. Olim in monasterio „Moûtier-Grand-Val“ prope Basileam. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), pp. 1—4b et tabulae 42.43; — v. cl. Bergerus (ut p. 994, cod. 5), p. 389. Wordsworthio K.

241. — — — 11848.
saec. IX, 30×23.5, membr, foll. 219, col. 1, ll. 23: *Evv;* bene exaratus atque emendatus; textu similis codici 158 (Cott. Tib. A. 2). Sententia v. cl. Bergeri erat olim sancti Cornelii Compendii. Westcotto 15. Cf *Catalogue* (ut cod. 186), pp. 26a—28a; — v. cl. Bergerus (ut p. 994, cod. 5), p. 389.390.

242. Lond. mus. Brit. Add. 11849.
saec. IX vel X, 22×18, membr, foll. 183, col. 1, ll. 25: *Evv;* textus recentioris indolis. Westcotto 16. Cf *Catalogue* (ut p. 1004, cod. 186), p. 31b—32b.

243. — — — 11852.
saec. IX, 23.5×17, membr, foll. 215, col. 1, ll. 23—25: *Paul Act Cath Apoc;* textus est bonae notae. Cf v. cl. Bergerus, *Histoire de la Vulgate,* Parisiis a. 1893, p. 390.

244. — — — 16410.
a. 1292, in fol, membr: pars *V. T., N. T.*

245. — — — 16616: saec. XIII, in 4, membr: *Mc* cum glossa; — item 16630: saec. XIII, in fol, membr: *Act* c. gl.; — item 16942: saec. XIII, in 4, membr: *Paul* c. gl.; — item 16976—16978: saec. XIII, in 4, membr, voll. 3: *Biblia* c. gl.; — item 17378.17379: saec. XIII, in fol, membr, voll. 2: *Evv* c. gl.

246. — — — 17182, foll. 100—175 (Wright 530).
a. 512: Aphraati operum pars secunda. Inest fol. 175 fragm Latinum: saec. VI, 10.9×5.6, membr, ll. $3^1/_2$: *Lc* 12,23.24.32. Lc 12,23.24 hoc loco damus. Cf Guilelmus Wright, *Catalogue* etc (ut supra, p. 826).

ESCAET CORPUS	QUIA COMPLACU
QUAM UESTIME	IT PATRIUESTRO
[NTUM] CONSI	DARE [VOBIS REG]

247. — — — 17737.17738: a. circ. 1170, in fol, membr, voll. 2: *Biblia.*

248. — — — 17739: saec. XIII, in 4, membr: *Evv.*

249. — — — 17982: saec. XIII, in 4, membr, mut: *Evv.*

250. — — — 18300: saec. XI, in 8, membr: *Paul.* Olim monasterii s. Georgenberg.

251. — — — 18633: a. circ. 1300, in fol, membr: *Apoc* cum versione Gallica metrica et comm Gall oratione soluta.

252. — — — 18720: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia.*

253. — — — 18860: saec. XIII, in 12, membr: *Biblia.*

254. — — — 24142.
saec. IX, 32.5×24.5, membr, coll. 3, ll. 62: nonnulla ex *V. T., Evv Paul* (Phm Heb) *Iac 1 Pet* 1,1—4,3. Olim abbatiae sancti Huberti prope Leodicum. Affinis est bibliorum quos Theodulfi dicunt, cf v. cl. Leopoldus

Delisle, *Les bibles de Théodulfe*, Parisiis a. 1879, p. 30; — *Catalogue* (ut p. 1003, cod. 160), pp. 5b—8a; — v. el. Bergerus (ut p. 994, cod. 5), p. 390. Wordsworthio H.

255. Lond. mus. Brit. Add. 28107: a. 1097: *Paul* (?).

256. — bibl. Sionensis 4083.19: in 8: *Biblia*. 4096.32: *Evv* (Evl) Latine? Cf *Catalogi* (ut p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 107a.

257. — in aedibus Iacobaeis (hodie in museo Britannico? Fortasse „Royal"?) 7724.2: finis *V. T.*, *N. T.* Cf *Catalogi* (ut p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 239.

258. — — 7725—7728. 3—6: *Bibliorum* quattuor exemplaria.

259. — — 7729.7: *Evv* charactere Saxonico.

260. — — 7730—7731. 8—9: *Bibliorum* duo exemplaria.

261. — — 7732.10: *Paul* cum glossa. 7733.11: *Evv* c. gl. 7734.12: *Paul* c. gl.

262. — — 7736.14: *Evv*.

263. — — 7738.16: *V. T.*, *Evv* c. gl. 7744.22: *Mc Mt* c. gl. 7749.27: *Lc Ioh* c. gl. 7752.30: *Mt* c. gl. *Cath*. 7761.19: *Evv* c. gl.

264. — — 7763.41: *Lc*.

265. — — 7764.42: *Paul*.

266. — — 7765.43: *Mt Mc* c. gl. 7769.47: *Evv* c. gl. 7772.50: *Act Epp* c. gl. 7776—7778. 54—56: *Mt Ioh Mc* c. gl. 7782.60: *Paul* c. gl. 7788.66: *Mt* c. gl.

267. — — 7766.44
268. — — 7779.57
269. — — 7790.68
270. — — 7791.69
(267–270): *Bibliorum* quattuor exemplaria.

271. — — 7796.74: *Lc Ioh Paul*.

272. — societatis antiquariorum MS. 80.
saec. XIV, in fol, membr: *V. T.* et *N. T.* Cf [Henricus Ellis,] *A catalogue of MSS in the library of the society of antiquaries of London*, Londinii a. 1816.

273. Mancunii bibl. publ. 7149.4.
in 4: *Biblia*.

274. — — 7150.5: in 8: *Biblia*.

275. Naworthiae in comitatu Cumbriae, comitis Carlioli 634.24.
in 8: *V. T.* et *N. T.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 15a.

276. Norvici Ioh. Mori (hodie Bodl.? mus. Brit.?) 9187.1. in fol, membr: *Biblia.*

277. — — 9188.2: in fol
278. — — 9189.3: in 4
279. — — 9190.4: in 8
280. — — 9191.5: in 4
(277–280:) membr: *Bibliorum* quattuor exemplaria.

281. — — 9209.23: in 4, membr: *Mt* cum glossa.

282. — — 9267.81
283. — — 9272.86
284. — — 9294.108
(282–284:) in fol, membr: *Bibliorum* tria exemplaria.

285. — — 9353.167: in fol, membr: pars *V. T.* (*N. T.*?).

286. — — 9656.470: in 4, membr: *Biblia.*

287. — — 9850.664: vetust, in 8, membr: *Evv.*

288. Oxonii collegii Univ. MS. 20. saec. XIII, in 4, membr, foll. 593, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Cf Henricus O. Coxe, *Catalogus codicum mss qui in collegiis aulisque Oxoniensibus hodie adservantur.* 2 partt. Oxonii a. 1852.

289. — — MS. 58: saec. XIII, in fol, membr, foll. 217: *Evv.*

290. — — MS.106: saec. XIV, in fol, membr, foll. 625: *V.T.* et *N.T.*

291. — — MS. 116: saec. XIII, in fol, membr, foll. 395: *V. T.* pars altera et *N. T.*

292. — collegii Balliolensis MS. 1. saec. XIII, in fol, membr, foll. 392: *V. T.* (exc Ps) et *N. T.*

293. — — MS. 2: saec. XIII, in fol, membr, foll. 523: *V.T.* et *N.T.*

294. — — MS. 241: saec. XII—XIV?, in fol, membr, foll. 190—244: *Act* cum glossa.

295. — — MS. 330: saec. XIII, in 4, membr, foll. 462: *V.T.* et *N.T.*

296. — — MS. 348: saec. XIII, in 4, membr, foll. 538: *V.T.* et *N.T.*

297. — — MS. 351: saec. XIII, in fol, membr, foll. 404: *V. T.* et *N. T.* (Hebr Laod).

298. — collegii Mertonensis MS. 7. saec. XIII, in fol, membr, foll. 370: *V. T.* et *N. T.*

299. — — MS. 206.207: saec. XIV, in fol, membr, foll. 653: *V. T.* et *N. T.*

300. — — MS. 211: saec. XIV, in fol, membr, foll. 139: *Lc* *Ioh* cum glossa.

301. — — MS. 213: saec. XIV, in fol, membr, foll. 254: *Evv.*

302. — — MS. 235: saec. XIV, in fol, membr, foll. 448: *V.T.* et *N.T.*

303. — collegii Exoniensis MS. 5. saec. XIII, in fol, membr, foll. 333: *V. T.* et *N. T.*

304. — — MS. 36: saec. XIII, in fol, membr, foll. 283: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul).

305. Oxonii collegii Orielensis MS. 9.
saec. XIII, in fol, membr, foll. 461: *V. T.* et *N. T.*

306. — — MS. 77: saec. XIII, in fol, membr, foll. 359: *V. T.* et *N. T.*

307. — — MS. 78: saec. XIII, in fol, membr, foll. 406: *V. T.* et *N. T.*

308. — collegii Reginensis MS. 55.
saec. XIII, in fol, membr, foll. 568: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Paul Laod Apoc).

309. — — MS. 70: saec. XIV, in 4, membr, foll. 626: *V. T.* et *N. T.*

310. — — MS. 316.323: saec. XII, in fol, membr, foll. 257: *Mt Mc Lc* cum glossa. |*Paul Cath.*

311. — — MS. 344: saec. XII, in 4, membr: *V. T.* pars et

312. — — MS. 358: saec. XIII, in 4, membr, foll. 809: *V. T.* et *N. T.*

313. — collegii Novi MS. 1.
saec. XIII, in fol, membr, foll. 407: *V. T.* et *N. T.*

314. — — MS. 2: saec. XIV, in fol, membr, foll. 340: *V. T.* et *N. T.*

315. — — MS. 3—6: saec. XIII, in fol, membr, voll. 4: *V. T.* et *N. T.*

316. — — MS. 7: saec. XIII, in fol, membr, foll. 300: *V. T.* et *N. T.*

317. — — MS. 8—13: saec. XV, in fol, membr, voll. 6: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Cath Act Apoc).

318. — — MS. 26: saec. XIII, in fol, membr, foll. 224: *Evv.*

319. — — MS. 27: saec. XIV, in fol, membr, foll. 189: *Act Cath Apoc.*

320. — — MS. 28: saec. XIII, in fol, membr, foll. 135: *Paul Cath.*

321. — — MS. 54: saec. XII, in 4, membr, foll. 68: *Ioh* cum glossa.

322. — — MS. 55: saec. XII, in 4, membr, foll. 138: *Ioh Apoc* cum glossa.

323. — — MS. 56: saec. XIII, in 4, membr, foll. 116: *Ioh* cum glossa, (Apoc ?).

324. — collegii Lincolniensis MS. Lat. 23.
saec. XIII, in fol, membr, foll. 554: *V. T.* et *N. T.*

325. — — MS. 24: saec. XIV, in fol, membr, foll. 404: *V. T.* et *N. T.*

326. — collegii Omnium Animarum MS. 1.
saec. XIV, in 4, membr, foll. 372: *V. T.* (exc Ps) et *N. T.* (Evv Paul Act Cath Apoc).

327. — — MS. 2: saec. XIV, in 4, membr, foll. 394: *V. T.* et *N. T.*

328. — — MS. 3: saec. XIII, in 4, membr, foll. 337: *V. T.* et *N. T.*

329. — — MS. 4: saec. ?, in fol, membr, voll. 4, mut: *V. T.* et *N. T.*

330. — — MS. 5: saec. XIII, in fol, membr, foll. 198: *Iob Act Cath Apoc* cum glossa.

331. — — MS. 8: saec. XIV, in fol, membr, foll. 247: *Mt Ioh Paul Apoc* cum glossa.

332. Oxonii collegii Omnium Animarum MS. 9: saec. XI, in fol, membr, foll. 116: *Paul* cum glossa.

333. — collegii beatae Mariae Magdalenae: MS. Lat. 1. saec. XIV, in 4, chart, foll. 492: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Act Cath Apoc).

334. — — MS. Lat. 2: saec. XIV, in 4, membr, foll. 574: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Paul Apoc).

335. — — MS. Lat. 118: saec. XII, in fol, membr, foll. 1—32: *Paul.*

336. — — MS. Lat. 130: saec. XIII, in fol, membr, foll. 269: *Lc Ioh Mt Mc* cum glossa.

337. — — MS. 132: saec. XIV, in fol, membr, foll. 123: *Act Cath Apoc* cum glossa.

338. — collegii Aenei Nasi MS. 1. saec. XIII, in fol, membr, foll. 514: *V. T.* et *N. T.*

339. — — MS. 2: saec. XIII, in 4, membr, foll. 762: *V. T.* et *N. T.*

340. — — MS. 3: saec. XIII, in 4, membr, foll. 357: *V. T.* (exc Ps) et *N. T.*

341. — — MS. 4: saec. XIII, in 4, membr, foll. 495: *V. T.* (exc Ps) et *N. T.*

342. — — MS. 5: saec. XIII, in 4, membr, foll. 439: *V. T.* et *N. T.*

343. — collegii Corporis Christi MS. 1. saec. XIII, in fol, membr, foll. 474: *V. T.* et *N. T.*

344. — — MS. 2: saec. XIII, in fol, membr, foll. 368: *V. T.* et *N. T.*

345. — — MS. 3: saec. XIII, in 4, membr, foll. 447: *V. T.* et *N. T.*

346. — — MS. 13. 14: saec. XVI, in fol, membr, foll. 530: *N. T.* (Evv Act Paul Cath Apoc).

347. — — MS. 122: saec. XI, 22 × 14.5, membr, foll. 117, col. 1, ll. 31: *Evv;* textus Hibernicus. Bentleii C. Westcotto ε. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 399.

348. — collegii sanctae Trinitatis MS. 20. saec. XI, in fol, membr, foll. 105: *Mt Iob Apoc* cum glossa.

349. — — MS. 24: saec. XIV, in 4, membr, foll. 329: *V. T.* et *N. T.*

350. — — MS. 84: saec. XIII, in 4, membr, foll. 210: *V. T.* et *N. T.*

351. — collegii s. Iohannis Baptistae MS. 4. saec. XIV, in fol, membr, foll. 524: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Act Cath Apoc).

352. — — MS. 8: saec. XIV, in fol, membr, foll. 299: *Iob Act Cath* cum glossa.

353. — — MS. 9: saec. XIV, in fol, membr, foll. 247: *Evv* cum glossa.

354. — — MS. 29: saec. XIV, in fol, membr, foll. 478: *V. T.* et *N. T.*

355. Oxonii collegii s. Iohannis Baptistae MS. 39: saec. XIV, in fol, membr, foll. 155: *Mt Mc* cum glossa.

356. — — MS. 48: saec. XIII, in fol, membr, foll. 319: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul).

357. — — MS. 100: saec. XIII, in fol, membr, foll. 329: *V. T.* (exc. Ps) et *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul).

358. — — MS. 101: saec. XIII, in fol, membr, foll. 158: *Mc Lc Ioh* cum glossa.

359. — — MS. 110: saec. XIV, in fol, membr, foll. 370: *V. T.* et *N. T.*

360. — — MS. 111: saec. XII, in fol, membr, foll. 113: *Mt* cum glossa.

361. — — MS. 123: saec. XIV, in 4, membr, foll. 572: *V. T.* et *N. T.*

362. — — MS. 129: saec. XII, in fol, membr, foll. 84: *Ioh* cum glossa.

363. — — MS. 193: saec. XIV, in 4, membr, foll. 374: *V. T.* (exc. Ps) et *N. T.*

364. — — MS. 194: saec. XI, in 4, membr, foll. 65: *Evv.*

365. — — MS. 207: saec. XIV, in 4, membr, foll. 642: *V. T.* et *N. T.*

366. — collegii Iesu MS. 55.
saec. XIII, in fol, membr, foll. 644: *V. T.* (exc. Ps) et *N. T.*

367. — — MS. 56: saec. XIII, in fol, membr, foll. 423: *V. T.* et *N. T.*

368. — — MS. 59: saec. XIII, in 4, membr, foll. 497: *V. T.* et *N. T.*

369. — — MS. 91: saec. XIII, in fol, membr, foll. 346: *V. T.* et *N. T.* usque ad 2 Cor 10,13.

370. — — MS. 98: saec. XIII, in fol, membr, foll. 166: *Ioh* et *Lc* mut cum glossa, *Mt* 1,1—6,27.

371. — — MS. 103: saec. XIII, in fol, membr, foll. 200: *Mt Mc Ioh* cum glossa.

372. — — MS. 104: saec. XIII, in fol, membr, foll. 184: *Evv.*

373. — — MS. 105 et 106: saec. XII, in fol, membr, foll. 220: *Lc* et *Ioh* cum glossa.

374. — — MS. 107: saec. XII, in fol, membr, foll. 143: *Mt* cum glossa *Ioh.*

375. — — MS. 108: saec. XII, in fol, membr, foll. 116: *Act* cum glossa.

376. — collegii Wadhamensis MS. 1.
a. 1244, in fol, membr, foll. 447: *V. T.* et *N. T.*

377. — — MS. 2: saec. XI, in 4, membr, foll. 130: *Evv.*

378. — — MS. 9: saec. XIII, in 4, membr, foll. 446: *V. T.* et *N. T.*

379. — Bodl. Canonicianus MS. Lat. Bibl. 1.
saec. XIII, in 4, membr, foll. 252: *Mt Mc Ioh Lc Paul* (Phm Hebr) *Cath Act Apoc.*

380. Oxon. Bodl. Canonicianus MS. Lat. Bibl. 2: saec. XIII, in 4, membr, foll. 163: *Evv Apoc Act Cath Paul.*

381. — — — 3: saec. XIII, in 4, membr, foll. 419: *V. T.* et *N. T.* (Paul ante Act).

382. — — — 4: saec. XIII, in 4, membr, foll. 175: *Evv Act Cath Apoc Paul* (Phm Hebr vid).

383. — — — 5: saec. XIV, in 4, membr, foll. 345: *V. T.* et *N. T.* usque ad Eph init.

384. — — — 6: saec. XIV, in 4, membr, foll. 269: *V. T.* et *N. T.*

385. — — — 7: saec. XIV, in 4, membr, foll. 203: *Evv Act Cath Apoc Paul Laod.*

386. — — — 8: saec. XIII, in 4, membr, foll. 271: *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul) et multa ex *V. T.*

387. — — — 10: saec. XIII, in 4, membr, foll. 409: *V. T.* et *N. T.*

388. — — — 11: saec. XIII, in 4, membr, foll. 552: *V. T.* et *N. T.* (etiam Laod).

389. — — — 12: saec. XIII, in 4, membr, foll. 448: *V. T.* et *N. T.*

390. — — — 13: saec. XIV, in 4, membr, foll. 111: *Evv.*

391. — — — 14: saec. XIV, in 4, membr, foll. 130: *Act Paul Cath Apoc.*

392. — — — 15: saec. XIII, in 4, membr, foll. 465: *V. T.* et *N. T.*

393. — — — 16: saec. XV, in 4, membr, foll. 166: *N. T.* (Col Laod).

394. — — — 17: saec. XIV, in 4, membr, foll. 205: *V. T.* pars et *N. T.*

395. — — — 18: saec. XIV, in 4, membr, foll. 262: *N. T.*

396. — — — 19: saec. XV, in 4, chart, foll. 189: *Evv.*

397. — — — 21: saec. XIII, in 4, membr, foll. 562: *V. T.* et *N. T.*

398. — — — 24. 25. 26: saec. XV, in 8, membr, foll. 592: *Act Cath Paul* (et. Laod) *Apoc Mc Ioh.*

399. — — — 31: saec. XV, in fol, chart, foll. 1—88: *Paul* (Phm Hebr) *Act Iac.*

400. — — — 34: saec. XIII, in fol, membr, foll. 250: *Paul.*

401. — — — 36: saec. XIV, in fol, membr, foll. 394: *V. T.* et *N. T.*

402. — — — 38: a. 1427, in fol, membr, foll. 372: *V. T.* et *N. T.*

403. — — — 39: saec. XII, in fol, membr, foll. 118: *Paul;* desinit Hebr 8, 8.

404. — — — 40: saec. XIII, in fol, membr, foll. 160: *Paul.*

405. — — — 41: saec. XIII, in fol, membr, foll. 509: *V. T.* et *N. T.*

406. — — — 44 b: saec. XIV, in 4, membr, foll. 491: *V. T.* et *N. T.*

407. — — — 46: saec. XII, in 4, membr, foll. 159: *Evv.*

408. — — — 47: saec. XIII, in 4, membr, foll. 460: *V. T.* et *N. T.*

409. Oxon. Bodl. Canonicianus MS. Lat. Bibl. 48: saec. XIII, in 4, membr, foll. 492: *V. T.* et *N. T.*

410. — — 49: saec. XIV, in 4, membr, foll. 533: *V. T.* et *N. T.*

411. — — 50: saec. XIV, in fol, membr, foll. 277: *12 Proph 1. 2 Macc Evv Paul Act Cath Apoc.*

412. — — — 51: saec. XIV, in fol, membr, foll. 119: *Evv.*

413. — — — 52: saec. XIII, in fol, membr, foll. 541: *V. T.* et *N. T.*

414. — — — 53: saec. XIV, in fol, membr, foll. 189: *libri 5 Salomonis Act* cum glossa.

415. — — — 54. 55: a. 1425, in fol, membr et chart, foll. 766: *V. T.* et *N. T.*

416. — — — 56: a. 1265, in fol, membr, foll. 449: *V. T.* et *N. T.*

417. — — — 57: saec. XIII, in fol, membr, foll. 494: *V. T.* et *N. T.*

418. — — — 59: saec. XIII, in fol, membr, foll. 503: *V. T.* et *N. T.*

419. — — — 60: a. 1178, in fol, membr, foll. 136; pict: *Evv.*

420. — — — 72: saec. XII, in fol, membr, foll. 378: *V. T.* (exc Ps) et *N. T.* (Apoc Act).

421. — — — 74: saec. XV, in fol, membr, foll. 114: *Paul* mut (Phm Hebr) *Act Cath Apoc.*

422. — — — 76: saec. XII, in fol, membr, foll. 176: *Ps N. T.*

423. — — — 77: saec. XIV, in 4, membr, foll. 400: *V. T.* (exc Ps) et *N. T.*

424. — — — 78: saec. XIII, in 4, membr, foll. 429: *V. T.* et *N. T.*

425. — — — 79: saec. XIII, in 4, membr, foll. 485: *V. T.* et *N. T.*

426. — — — 80: saec. XIII, in 4, membr, foll. 426: *V. T.* et *N. T.*

427. — — — 81: saec. XIV, in 4, membr, foll. 371: *V. T.* et *N. T.* (Apoc Paul).

428. — — — 82: saec. XIII, in 8, membr, foll. 125: *Act* fragm *Cath* fragm *Apoc Paul* (et. Laod).

429. — — — 83: saec. XIII, in 8, membr, foll. 428: *V. T.* et *N. T.*

430. — — — 84: saec. XIV, in 4, membr, foll. 416: *V. T.* et *N. T.*

431. — — — 89: saec. XII, in 4, membr, foll. 231: *Paul.*

432. — — — 92: saec. XIII, in fol, membr, foll. 492: *V. T.* et *N. T.*

433. — bibl. Bodl. D'Orvillianus X. 1. 6, 23. in 8, membr: *V. T.* et *N. T.*

434. — Bodl. IV. Laud. B. 516.35. in 8: *Biblia.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 1, p. 51. 642.161: pars *V. T.*, (*N. T.*?).

435. — — — C. 677.25: *N. T.*

436. — — — — 678.26: *Biblia.*

437. — — — — 757.115: in fol: *Biblia.*

438. Oxonii Bodl. IV. Laud. D. 810.43: *Biblia.*
439. — — — — 867.100: *Act Apoc.*
440. — — — E. 971.48: *Evv.*
441. — — — — 979.56: in fol: *N. T.*
442. — — — — 990.67, hodie ut videtur Laud. Lat. 108.
saec. IX, 26×20, membr, foll. 117, col. 1, ll. 21: *Paul.* Cf. v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 398.
443. — — — — 1007.84: *Paul.*
444. — — — F. 1098.61: *Evv.*
445. — — — — 1144.107: antiquus, in fol: *Biblia.*
446. — — — G. 1191.26: *N. T.*
447. — — — — 1221.56: *Cath Paul* cum glossa; — 1237.72: *Lc* c. gl.; — 1242.77: *Cath* c. gl.
448. — — — — 1257.92: *Cath Apoc* cum glossa.
449. — — — H. 1315.92, hodie Laud. Lat. 102.
saec. X, 29.5×19, membr, foll. 210: *Evv;* textus praebet lectiones multas Hibernicas. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), pp. 54 et 398.
450. — — — I. 1426.86: antiquus, in fol: *Biblia.*
451. — — — K. 1483.57: *Paul.*
452. — — V. Digb. 1610.9: *Biblia.*
453. — — — 1752.151: *Act* cum glossa.
454. — — — 1830.229: *Biblia.*
455. — — VI. Bodl. A. 1. 1848.9: *Biblia.*
456. — — — — 1849.10: *Biblia.*
457. — — — — 1850.11: pars *V. T., N. T.*
458. — — — — 1852.13
459. — — — — 1853.14 } in 8: *Bibliorum* tria exemplaria.
460. — — — — 1855.16
461. — — — A. 2. 1858.1: in 8: *Biblia.*
462. — — — — 1890.18: *N. T.* (Evv Ac C P [Col Laod] Ap).
463. — — — A. 7. 1936.3: *Ioh* „iuxta eam translationem quam Augustinus exponit“.
464. — — — B. 2. 1967.2: *Biblia* (Evv Ac C Ap P).
465. — — — — 1968.3: *Biblia.*
466. — — — — 1974.9: *Evv* „litt Saxonicis“.
467. — — — B. 5. 2029.12
468. — — — — 2031.14 } : *Bibliorum* tria exemplaria.
469. — — — — 2032.15 . . . . . (etiam Laod).

470. Oxonii Bodl. VI. Bodl. B. 6.2044.12: *Evv.*
471. — — — — 2055.9 }
472. — — — — 2056.10 } : *Bibliorum* duo exemplaria.
473. — — — C. 4. 2085.2: *Paul* cum comm.
474. — — — — 2094.11: *Cath* cum glossa; — item C. 5. 2096.2: *Apoc* c. gl.; — 2098.4: *Paul* c. gl.; — 2110.16: *Act Cath* c. gl. *Apoc;* — item C. 6. 2113.3: *Mt Mc* c. gl.; — 2115.5: *Mt Lc* c. gl.; 2117.7: *Mc Cath* c. gl.; — C. 7. 2132.9: *Lc Ioh* c. gl.; — 2133.10: *Act* c. gl. *Cath* sine gl. *Apoc* c. gl.
475. — — — C. 7. 2125.2 }
476. — — — — 2126.3 } unc: *Evv* duo exemplaria.
477. — — — D. 7. 2238.2: *Mt* cum glossa; — 2239.3: *Cath Apoc* c. gl.; — item F. 3. 2387.20: *Mt* c. gl.; — item F. 11. 2516.21: *Lc* c. gl.; — 2532.37: *Mt Mc* c. gl.
478. — — — F. 3. 2392.25: in fol: *Biblia.*
479. — — — F. 6. 2426.2427.7.8: *Biblia* (Ac C Ap P [Thess Col Tim Tit Phm Hebr] Evv); psalmi ex duplici versione. Hic codex videtur esse hodie Auct. E. infra 1 et 2: 52.3×35.7, membr, voll. 2, foll. 315 et 316. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 399.
480. — — — F. 11. 2519.24: *Biblia* (Evv P [Phm Hebr] Ac C Ap).
481. — — — — 2571.76: *Cath Apoc* cum glossa.
482. — — — super D. 1. Art: 2629.30: *Lc Ioh* cum comm; — item 2687.88: *Ioh* c. comm.
483. — — — — 2638.39: antiquus: *Apoc* cum comm.
484. — — — — 2665.66: *Biblia.*
485. — — — — 2682.83: *Biblia.*
486. — — — — 2698.99: antiquiss.: *Evv.*
487. — — — — 2700.101: antiq.: *Biblia* (Evv Ac C P [Col Laod . . . Phm Heb] Ap); abest 1 Ioh 5,7.8.
488. — — — — 2703.104: antiq.: *Biblia;* Ac post P.
489. — — — — 2719.120: *Evv.*
490. — — — in archivo A. 2991.2: pict: *Apoc* (Lat?).
491. — — — — 3050.3051.61.62: *Bibliorum* duo exemplaria.
492. — — — — 3075.86: pict: *Apoc.*

493. — — VII. Selden. sup. 3418.30. saec. VIII, 22.5×18, membr, foll. 107, col. 1, ll. 24—26: *Act.* Facs apud Westcottum. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 398.399. (3394.6: *Evv* Lat?).

494. — — VIII. 3497.7: *Biblia.*
495. — — — 3551.61: *Mc Lc* cum glossa; — 3895.15: *Lc* c. gl.

496. Oxonii Bodl. VIII 3559.69: *Apoc.*
497. — — — 3563.73
498. — — — 3564.74
499. — — — 3587.121: in 8 : *Bibliorum* quinque exemplaria.
500. — — — 3611.145: ant.
501. — — — 3700.234

502. — — — 3946.14 sive Auct. D. 2. 19.
saec. VIII, mut: *Evv* cum glossa Northumbrica interlineari; desunt Lc 4,29—8,38; textus est emendatus Hibernicus. Nominatur *Gospels of Mac Regol* vel codex Rushworthianus. Bentleii χ. V. cl. I. Stevensonus[1] lectiones varias edidit, sed non accurate excerpsit, melius, ut videtur, W. W. Skeat in evangeliorum Saxonicorum editione Cantabrigiensi, 1887 [sic], 1871, 1874, 1878. Wordsworthio R, in cuius usum contulerunt vv. cll. (Wordsw. ipse) I. Johnson, G. M. Youngman.

503. — — — 4047.22: *Biblia.*
504. — — — 4053.28: in 8
505. — — — 4086.61: in 4 : *Bibliorum* tria exemplaria.
506. — — — 4089.64
507. — — — 4096.71: *Evv.*
508. — — — 4100.75: in fol: *Biblia.*
509. — — X. Mareschall. 5275.43: in 4: *Evv Act Iac 1.2.3 Ioh Iud.*

510. — — Rawlinson 167.
saec. VIII, 32×24.5, membr, foll. 106, col. 1, ll. 22. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 399.

511. — mus. Ashmoliani 8187: a. 1499, in 8, membr: *Biblia.*
512. — — 8197.753: membr; pict: *Apoc.*

513. Salopiae (urbis?) 4009.5.
Luc. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), p. 104 a.

514. — — 4013.9: in fol: *Mt Ioh.*
515. — — 4015.11: *Apoc.*
516. — — 4022.18: *Biblia* mut (N. T.?).
517. — — 4027.23: *Biblia.*

[1] Stevenson, *The Lindisfarne (St. Cuthbert) gospels* etc, Dunelmiae et Londinii a. 1857 et postea; cf Westcottus (ut supra p. 949, adn. 1), p. 3475[b] et adn. a, cui est δ.

518. Sarum cathedralis 949.23.
Bibliorum duo exemplaria. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 4), tom. 2, p. 24 b.
519. — — 956.30: *Apoc.*
520. — — 959.33: fragm *V. T.* et *N. T.*
521. — — 998.72: *Evv.*

522. Silso in comitatu Bedford, Antonii com. Kantii 1.
Biblia. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 391a.

523. Stonyhurstii sancti Cuthberti.
saec. VII: *Ioh;* textus optimae notae consentit saepissime cum am et Lindisfarniano. Suspicatus est v. cl. Hortius codices Stonyhurstianum et Lindisfarnianum exscriptos esse ex altero duorum codicum Amiatini parium, qui adfixti erant in ecclesiis duorum monasteriorum Ceolfrido carissimorum, et qui sine dubio perierunt quo tempore Dani Angliam spoliaverunt. Repertus anno 1105 in tumulo sancti Cuthberti; facsimile apud Westcottum (ut supra, p. 949, adn. 1), cui est 30. Wordsworthio est S, qui contulit a. 1879.

524. Stow-Langtoft in comitatu Suffolciae, viri Symonds d'Ewes 9886.26.
Biblia. Cf *Catalogi* (ut p. 995, cod. 6), p. 386a.
525. — — 9969.109: *Mt Mc* cum glossa.
526. — — 10038.178: exemplar vetustissimum: *Biblia.*

527. Sussexianus MS. Lat. 1.
saec. XII vel XIII, 28.7×18.7, membr, foll. 337: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv Ac C P (Phm Heb) Ap. Cf Thomas Iosephus Pettigrew, *Bibliotheca Sussexiana. A descriptive catalogue* . . . vol. 1, pars 1, Londinii a. 1827.
528. — MS. Lat. 2: saec. XII vel XIII, 18.7×11.2, membr, foll. 348, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv Ac C P (Laod exstat post Col; Phm Heb) Ap.
529. — MS. Lat. 3: saec. XII vel XIII, 22.5×15, membr, foll. 398, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*
530. — MS. Lat. 4: saec. XII vel XIII, 20×12.5, membr, foll. 513, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*; inest 4 Esr.
531. — MS. Lat. 5: saec. XII vel XIII, 27.5×18.7, membr, foll. 482, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

532. Sussexianus MS. Lat. 6: saec. XII vel XIII, 26.2×17.5, membr, foll. 521: *V. T.* et *N. T.* Olim Caesaris de Missy, „Codex MS. D" (cf supra, p. 473, cod. 44).

533. — MS. Lat. 7: saec. XIII, 20.6×13.1, membr, foll. 318: *V. T.* et *N. T.*

534. — MS. Lat. 8: saec. XIII, 15.6×10, membr, foll. 622, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ordo ut 528 (cod. 2).

535. — MS. Lat. 9: saec. XIII, 15.6×10, membr, foll. 651: *V. T.* et *N. T.* et *N. T.*

536. — MS. Lat. 10: saec. XIII, 18×11,8, membr, foll. 490: *V. T.*

537. — MS. Lat. 11: saec. XIII vel XIV, 47.5×32.5, membr, foll. 327, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* cum comm. Ordo est Evv P (Phm Heb) Ac C Ap. Olim Trotteri Brockett.

538. — MS. Lat. 12: saec. XIV, 18.7×12.5, membr, foll. 513, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ordo ut in 537 (cod. 11).

539. — MS. Lat. 13: saec. XIV, 35×22.5, membr, foll. 500, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv P (Phm Heb) Ac C Ap.

540. — MS. Lat. 14: saec. XIV, 35×23.7, membr, foll. 647, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv P (Phm Heb) Ac C Ap. Manu Iustini (iussu? magistri Stephani de civitate Therm ...).

541. — MS. Lat. 15: saec. XV, 50×33.7, membr, foll. 389; pict: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv P (Phm? Heb) Ac C Ap. In Gallia videtur scriptus.

542. — MS. Lat. 16: a. 1419, 45×31.2, membr, voll. 4, foll. 189. 190.178.155: *V. T.* et *N. T.* Scriptus in vico „Wyk de Duurstede" in provincia Ultraiectina.

543. — MS. Lat. 38: saec. XII, 26.2×18.7, membr, foll. 191: *Evv.*

544. — MS. Lat. 39: saec. XIV, 22.5×17.5, membr, foll. 214: *Evv.*

545. — MS. Lat. 40: saec. XIV, 32.5×21.2, membr, foll. 218: *Evv* cum glossa.

546. — MS. Lat. 41: *Lc;* — 42: *Act;* — 43.44: *Paul* bis; — 45: *Cath,* libri cuncti cum glossa.

547. Vigorniae cathedralis 837.162.

in fol: *V. T.* et *N. T.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 20 b.

548. Westmonasteriensis ecclesiae 1265.175.

V. T. et *N. T.* Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 29.

549. — — 1266.176: *V. T.* et *N. T.*

550. — — 1285—1290.195—200: incertus sum horum codicum, utrum textum an glossam solam contineant: insunt *Matt, Matt Mc, Lc, Act, Apoc Epp Act, Apoc.*

551. Wintoniae cathedralis 1322.2.
Biblia. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 30 a.

Addantur hoc loco codices nonnulli olim in bibliothecis privatis Angliae positi.

552. Iohannis Ayres Londinensis 7132.7133.1.2: in fol, voll. 2: *Biblia.* Cf *Catalogi* (ut cod. 551), tom. 2, p. 222 a.

553. — 7137.6: in 8: *Biblia.*

554. Ricardi Brideoake in comitatu Oxoniensi 4036.2: in 4: *Biblia.* Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 104 b.

555. — 4037.3: in 8: *Biblia.*

556. Roberti Burscough Totoniensis 7620.1: *Bibliorum* exemplaria duo. Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 232 a.

557. Gualteri Chetwyndi de Ingestria in comitatu Staffordiensi 4063.21: in 8, membr: *Biblia.* Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 105 b.

558. Basilii comitis Denbigh 1472.10.
in fol, membr: *Apoc* cum versione Gallica metrica, item paraphrasi Gallica. Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 36a.

559. Thomae Gale (hodie Bodleianus?) 6022.188.
membr: *Biblia.* Cf *Catalogi*, pp. 189—191.

560. — 6023.189: in fol: *Biblia.*

561. — 6024.190: in 8, membr, voll. 3: *Biblia.*

562. — — 6028.194: membr: *Lc* (Lat?).

563. — — 6091.257: in fol, membr; pict: *Biblia.*

564. — — 6119.285: in fol, membr: *Biblia.*

565. Iohannis Hobii 3792.1: *Lc* cum glossa. Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 97.

566. — 3811.20: in fol, voll. 2: *Biblia.*

567. Abraami Selleri 3771.2.
Paul cum glossa. Cf *Catalogi* (ut supra, p. 995, cod. 6), tom. 2, p. 96.

568. Caroli Theyeri in comitatu Glocestriensi 6388.18: *Mt Mc* cum comm. Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 198 b.

569. — 6403.33: *Paul* cum cat.

570. — 6432.62: *Biblia* cum psalterio duplici.

571. — 6433.63: *Evv.*

572. — 6438.68: *Biblia.*

573. — 6450.80: *Biblia.*

574. Caroli Theyeri in comitatu Glocestriensi 6459.89: *Mc* cum glossa. 6465.95: *Ioh* c. gl. 6466.96: *Lc* c. gl. 6469.99: *Act* c. gl. 6497.127: *Mt* c. gl. 6513.143: *Paul* c. gl.

575. — 6462.92: *Biblia.* 576. — 6484.114: *Biblia.*

577. — 6492.122: *Biblia.* 578. — 6523.153: *Paul.*

579. — 6545.175: *Biblia* (Laod; desunt Ps).

580. — 6549.179: *Biblia.* 581. — 6675.305: *Biblia.*

582. Radulphi Thoresby de Leeds 7564.1: *Biblia.* Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 229a. 583. — 7588.1: *Biblia.*

584. Thomae Wagstaffe: 3462.1: antiquissimus, membr: *Biblia* (Evv Ac Ap C P). Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 85a.

585. Henrici Worseley Londiniensis: 6945.97: in 8, membr: *Biblia.* Cf *Catalogi*, tom. 2, p. 214b.

586. Ricardi Wroe Mancuniensis 7154.3: in 4: *Biblia.*

587. — 7155.4: in 8: *Biblia.*

588. — 7158.7: in 8, „maiusculo charactere": *Biblia.*

Austria.

589. Monasterii Admont in Stiria MS. 568.
saec. XIV, membr: *Ioh* cum glossa. Cf Gustav Haenel, „Ungedruckte Handschriften-Kataloge" in actis *Archiv für Philologie und Paedagogik*, Lipsiae a. 1840, vol. 6. p. 432.

590. Cremifarensis: saec. VIII, 31×20, membr, foll. 331, coll. 2, ll. 23, litt unc: *Evv.* Cf v. cl. Arnethus (ut infra, p. 1027, cod. 698), p. 107—113, et Weissbrodt. (ut cod. 607).

591. Cremifarensis: saec. IX, membr: *Evv.* Cf v. cl. Arnethus (ut cod, 590), p. 113 seq.

592. Cremsirii bibl. archiepiscopalis MS. Lat. 1.
saec. XIV, in fol, membr, foll. 387, coll. 2: *Biblia.* In Burgundia fortasse scriptus, fuit hic codex „claustri beate Elizabeth ord. frat. minorum de Iaurino" (prope Raab), unde anno 1450 Augustinus episcopus Iaurinensis codicem mutuo accepit. Anno 1595 donavit Fr. Matthias Borhy, minister provinciae Hungariae s. Mariae, codicem Petro Zokoly de Szokol. Anno 1740 ex urbe Glacio pervenit codex donatione comitis de Waldstein, affinis Iacobi Ernesti episcopi Olomucensis, ad bibliothecam Cremiriensem. Cf v. cl. B. Dudik, *Bibliothek und Archiv im fürsterzbischöflichen Schlosse zu Kremsier*, Vindobonae a. 1870, p. 44—46.

593. Monasterii s. Floriani MS. XI. 1.
saec. XI, in fol, membr, foll. 358, coll. 2: pars *V. T.*, *Apoc Cath Act.* Cf v. cl. Albinus Czerny, *Die Handschriften der Stiftsbibliothek St. Florian*, Lentiae [Linz], a. 1871, p. 1.

594. — XI. 5: saec. XV, in fol, membr, foll. 242, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul).

595. — XI. 10: saec. XIV, in fol, membr, foll. 421, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

596. — XI. 34: saec. XVI, in 8, chart, foll. 294: *Evv* cum glossa (Ioh glossam desideratur).

597. — XI. 40: saec. XIV, in fol, chart, foll. 1—84: *Evv.*

598. — XI. 47: saec. XV, in fol, chart, foll. 181—330: *N. T.*

599. — III. 1: saec. XI, in fol, membr, foll. 110: *Evv.* Czerny, p. 238.

600. — III. 221: saec. XIV, in fol, membr, foll. 499, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Czerny, p. 246.

601. — III. 222: saec. XIV, in 4, membr, foll. 516, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

602. — in capsa 13 et 14: saec. IX, in 4, membr, foll. 4: *Mc* 12,21—13,12 et fragm *Apoc* ex capp 18—20.

603. Osseci in coenobio Cisterciensi (hodie ?).
saec. ? : *N. T.* Cf Bohuslaus Balbinus, *Bohemia docta. Opus posthumum editum* ab Raphaele Ungar, pars 3, Pragae a. 1780, p. 205. Bibliothecae Bohemicae a Balbino in hoc libro descriptae continuerunt sine dubio codices bibliorum Latinorum; quot bibliothecae hodie permaneant, nescio.

604. Pestini musei nationalis, olim Iankovichii.
saec. X, in 4, membr: *Apoc* cum comm.[1]

605. — — : saec. XII, in 4, membr: *V. T.* et *N. T.* Haenel. p. 594.595.

606. — — : saec. XIV, in fol, membr: *Cath.* Haenel. p. 597.

607. Vindobonae bibl. caes. 383.
saec ? , membr: fragm *Evv.* Cf W. Weissbrodt, *De codice Cremifarensi millenario et de fragmentis evangeliorum Vindobonensibus n. 383 (Salisb. 400) Norimbergensibus n. 27932 commentatio. Partic. I* [*Index lectionum Lycei Hosiani*], Brunsbergae 1887.

608. — — 448: foll. 82—119: *Mt* 1,1—8,16 cum glossa; — 1055: *Cath* c. gl.; — 1081: *Mc Lc* c. gl.; — 1082.5: *Mt* c. gl.; —

[1] Cf Gustavus Haenel, „Ungedruckte Handschriften-Kataloge" in actis *Archiv für Philologie und Paedagogik*, Lipsiae a. 1837, vol. 5, p. 591—639, in primis p. 592.

1085: *Biblia* c. gl.; — 1086.3 et 6: *Apoc Cath* c. gl.; — 1090: *Mt* c. gl.; — 1091 et 1092: *Ioh* bis c. gl.; — 1098: *Lc* c. gl.; — 1099: *Paul* c. gl.; — 1102: *Paul* c. gl.; — 1103: *Cath* c. gl.; — 1108.1109: *Ioh* bis c. gl.; — 1121: *Apoc* c. gl.; — 1126: *Apoc* c. gl.; — 1128: *Apoc* c. gl.; — 1157: *Apoc* c. gl.; — 1195: *Rom* —*1 Cor* 3,13 c. gl.; — 1197: *Mt Lc* c. gl.; — 1214: *Lc* c. gl.; — 1226: *Apoc* c. gl.; — 1236*: *Lc* c. gl.; — 1237: *Ioh* c. gl.; — 1239: *Paul Cath* c. gl.; — 1246: *Act* c. gl.; — 1251: *Cath* c. gl.; — 1252: *Mc* c. gl.; — 1256.1257.1259.1260: *Paul* c. gl. quattuor exemplaria; — 1267: *Mt* c. gl.; — 1268: *Paul* c. gl.; — 1271.1272: *Cath* c. gl. duo exemplaria; — 1273.1275: *Paul* c. gl. duo exemplaria; — 1274: *Mc* c. gl.; — 1277: *Mt Lc* c. gl.; — 1279: *Ioh* c. gl.; — 1280: *Apoc Iac* c. gl; — 1283: *Ioh* c. gl.; — 1307: *Mt* c. gl.; — 1367: *Cath* c. gl. (bis); — 1374: *Paul* c. gl.; — 3615: *Evv* c. gl.; — 4869: *Paul* c. comm.; — 15419.3: *Apoc* c. gl. Cf *Tabulae codicum mss praeter Graecos et orientales in bibliotheca Palatina Vindobonensi asservatorum*, Vindobonae a. 1864ss.; cf etiam Michael Denis, *Codices mss theologici bibliothecae Palatinae Vindobonensis Latini . . .*, Vindobonae a. 1793.

609. Vindobonae bibl. caes. 497: foll. 1—24: saec. XIII, in 4, membr: *Act.*

610. — — 502: fol unum: saec. VIII: *Ioh* 19.27—20,11.

611. — — 732: foll. 64—116: saec. IX, in fol, membr: *Rom 1 Cor 2 Thess Phm.*

612. — — 737: foll. 92—150: saec. XIII, in fol, membr: *2 Cor — 2 Thess.*

613. — — 751: foll. 78—128: saec. X, in fol, membr: *Act Iac 1 Pet.*

614. — — 859: fol unum: saec. VIII: *1 Cor* 14,28 ss.

615. — — 903. saec. VI, in fol, membr, foll. 82: *1 Cor* 1,14—*Phm Heb.*

616. — — 949: folia duo: saec. X ?: *Mt* 26,34—49 *Mc* 16,1—8.

617. — — 971: fol unum: saec. X ? : *Lc* 1,62—2,4.

618. — — 989: fol unum: saec. IX: *Rom* 2,9—19.

619. — — 1089: saec. XIV, in 4, membr, foll. 369: pars *V. T., N. T.*

620. — — 1094: saec. XIV, in 4, membr, foll. 473: *Biblia.*

621. — — 1095: saec. XIV, in 4, membr, foll. 480: *Biblia.*

622. — — 1096: saec. XIV, in 4, membr, foll. 319: *Biblia.* Insunt versus Theodulfi Aurelianensis.

623. Vindobonae bibl. caes. 1097: saec. XIII, in 4, membr, foll. 100: *Biblia.*

624. — — 1101: saec. XIV, in 4, membr, foll. 599: *Biblia.*

625. — — 1105: saec. XIV, in 4, membr, foll. 499: *Biblia* exc. Ps.

626. — — 1111: saec. XIII, in 4, membr, foll. 380: *Biblia.*

627. — — 1113.3: saec. XII, in 4, membr, foll. 64—168: *Evv.*

628. — — 1115: a. 1247, in 4, membr, foll. 582: *Biblia.* Manu Henrici de Nemosio.

629. — — 1119.4: saec. XIV, in 4, membr, foll. 325: *Biblia.*

630. — — 1120: saec. XIV, in 4, membr, foll. 496: *Biblia.*

631. — — 1122: saec. XIV, in 4, membr, foll. 453: *Biblia.*

632. — — 1123: saec. XIV, in 4, membr, foll. 411: *Biblia.*

633. — — 1124: saec. XIII, in 4, membr: pars *V. T., Paul Cath.*

634. — — 1125: saec. XIV, in 4, membr, foll. 717: *Biblia.*

635. — — 1127: saec. XIV, in 4, membr, foll. 509: *Biblia.*

636. — — 1131: saec. XIV, in 4, membr, foll. 101: *Mt* 1,1—2,20 *Lc* 10,19—fin *Ioh* frag *Rom* et *1 Cor.*

637. — — 1135: saec. XIII, in 4, membr, foll. 344: *Biblia.*

638. — — 1136: saec. XIV, in 4, membr, foll. 393: *Biblia.*

639. — — 1137: saec. XIII, in 8, membr, foll. 160: *N. T.*

640. — — 1138.1139.1142.1143: saec. XIV: *Bibliorum* quattuor exemplaria.

641. — — 1141.1144: saec. XIII: *Bibliorum* duo exemplaria.

642. — — 1145: saec. XIII, in 4, membr, foll. 275: pars *V. T., N. T.*

643. — — 1146: saec. XIV, in 4, membr, foll. 1—7: *Apoc.*

644. — — 1148.1149.1150.1151(XIII).1155.1156: saec. XIV (XIII): *Bibliorum* sex exemplaria.

645. — — 1153: saec. XIV, in 8, membr, foll. 103: *N. T.*

646. — — 1163: saec. XII, in 8, membr, foll. 116: *Paul.*

647. — — 1167.1168: saec. XI, 54×35.5, membr, foll. 171, coll. 2, ll. 53: *V. T., N. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 421.

648. — — 1174: a. 1333, in fol, membr, foll. 280: *N. T.*

649. — — 1178: saec. XIV, in fol, membr, foll. 134: *N. T.*

650. — — 1181: a. 1443, in fol, membr, foll. 435: *Biblia.*

651. — — 1182: a. 1368, in fol, membr, foll. 191: *Evv* litt aur.

652. — — 1184: saec. XV, in fol, membr, foll. 299: pars *V. T., N. T.*

653. — — 1189: saec. XIV, in fol, membr, foll. 370: *Biblia.*

654. — — 1190. saec. IX, 35.5×27.5, membr, foll. 292, coll. 3, ll. 50—60: *Biblia.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 421.

655. Vindobonae bibl. caes. 1191: saec. XIV, in fol, membr, foll. 522: *Biblia.*

656. — — 1192: saec. XIV, in fol, membr, foll. 64: pars *V. T., Cath.*

657. — — 1193: saec. IX, in fol, membr, foll. 128: *Evv.*

658. — — 1194: a. 1472, in fol, membr, foll. 419: *Biblia.*

659. — — 1196: saec. XV, in fol, membr, foll. 494: *Biblia.*

660. — — 1202: saec. XV, in fol, membr, foll. 191: *Dan 12 Proph Evv Paul Act Cath Apoc.*

661. — — 1203: saec. XIV, in fol, membr, foll. 319: pars *V. T., N. T.*

662. — — 1211: saec. XIV, in fol, membr, foll. 449: *Biblia.*

663. — — 1213: saec. XII, in fol, membr, foll. 150: *Evv.*

664. — — 1215: a. 1394, in fol, membr, foll. 265: *Biblia.*

665. — — 1217: a. 1434, in fol, membr, foll. 367: *Biblia.*

666. — — 1221: saec. XIII, in fol, membr, foll. 317: pars *V. T., N. T.* (?).

667. — — 1222: saec. XV, in fol, membr, foll. 443: *Biblia.*

668. — — 1223: saec. XV, in fol, membr, foll. 476: *Biblia.*

669. — — 1224. saec. VIII, in fol, membr, foll. 205; pict: *Evv.*

670. — — 1228: a. 1460, in fol, membr, foll. 409: *Biblia.*

671. — — 1229. saec. IX, in fol, membr, foll. 196: *Evv.*

672. — — 1234. saec. IX, in fol, membr, foll. 223: *Evv.*

673. — — 1238: saec. XIV, in fol, membr, foll. 374: pars *V. T., N. T.*

674. — — 1241: saec. XIV, in fol, membr, foll. 363: *Biblia.*

675. — — 1244: saec. XIII, in fol, membr, foll. 192: *Evv.*

676. — — 1253: saec. XIV, in fol, membr, foll. 430: *Biblia.*

677. — — 1263: saec. XIV, in fol, membr, foll. 104: *Evv.*

678. — — 1270: saec. XII: frgm *Evv.*

679. — — 1324: saec. XII, in 4, membr, foll. 141: *Apoc* cum comm.

680. — — 1490: saec. ?, in fol, membr, foll. ?: *Mt* 20,1—16 5,43—6,4 *1 Cor* 10,2—4 *2 Cor* 11,19—25.

681. — — 2206: saec. ?, in 4, membr, unc, foll. 2 (?): frgm *Evv.* — 2502: frgm (*N. T.* ?).

682. — — 2672. saec. VIII, in fol, membr, fol. 1: frgm *1 Cor.*

683. Vindobonae bibl. caes. 3110: saec?, in fol, foll. 2 (?): frgm *Lc 2Cor*
684. — — 3690: saec. XV, in fol, chart, foll. 281: *N. T.*
685. — — 3698: a. 1410, in fol, chart, foll. 334: *N. T.* 3897: *Evv* (?).
686. — — 4249: saec. XV, in fol, chart, foll. 342: *Biblia* (Laod). 4260: *Cath* (?).
687. — — 4441: saec. XV, in fol, chart, foll. 349: pars *V. T.*, *N. T.*
688. — — 4457.2: saec. XV, in fol, chart, foll. 245—293: *Paul.*
689. — — 4807: a. 1456, in fol, membr et chart, foll. 435: *Biblia.*
690. — — 4808: saec. XIV, in fol, chart, foll. 294: pars *V. T.*, *N. T.*
691. — — 5062.5: saec. XV, in fol, chart, foll. 192—304: *N. T.*
692. — — 13757: a. 1446, in fol, chart, foll. 439: *Biblia.*
693. — — 15170: saec. XII, in fol, membr, foll. 8: frgm *Tob Ies Act Epp Apoc.*

694. — — 15216: saec. V, in fol, membr, unc, foll. 7: frgm *Mc Lc.*

695. — — 15419.3: saec. XV, in fol, membr (?), foll. 111—145:

696. Vindobonae bibl. privatae caes. 29644.
saec. XV, in fol, membr, foll. 234: *N. T.* Cf [M. A. Beckerus,] *Die Sammlungen der vereinten Familien- und Privat-Bibliothek Sr. M. des Kaisers*, vol. 1, Vindobonae a. 1873, col. IX.

697. — — 45: saec. XV, in fol, membr, foll. 125; pict: *Evv.*

698. Vindobonae thesauri caes.
saec. VIII (?), 35×26, membr purpur, foll. 236, ll. 26, script aur: *Evv.* Dictus „Evangelia sacramenti". Olim Aquisgrani. Cf v. cl. I. de Arneth, „Ueber das Evangeliarium Karl's des Grossen in der k. k. Schatzkammer . . ." in actis *Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe. XIII*, Vindobonae a. 1864, pp. 85—[90—107]—134 cum 5 tabulis; — v. cl. Bergerus (ut p. 994, cod. 5), p. 421.

Batavia.

699. Lugduni Batav. bibl. univ. 14. D (Geel. 312).
saec. XIV, in fol, membr, foll. 516, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Fuit Isaaci Lelongii num. 13.

700. — — 198. A (Geel. 313): saec. XV, in 8, membr, foll. 397, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Fuit Is. Lelongii.

701. — — 136. A (Geel. 314): saec. XIV, in 4, membr, foll. 273, coll. 2: posterior *V. T.* pars et *N. T.* Ordo est Evv Ac Ap C P (Phm Heb). Olim monasterii Wiblingen. Fuit Is. Lelongii num. 3.

702. Lugduni Batav. bibl. univ. F. 14. G (Geel. 319): saec. XII —XIII, in fol, membr, foll. 17: *Matt* cum glossa. Olim monasterii Wiblingen. Fuit Is. Lelongii num. 15.

703. — — 136. C (Geel. 329): saec. XII, in 4, membr, foll. 54: *Cath* cum gloss. Olim monasterii Wiblingen. Fuit Is. Lelongii num. 4.

704. Traiecti ad Rhenum bibl. universitatis MS. Eccl. 230, antea 293 g (Tiele 29.)

saec. XIII, in 4, membr, foll. 261, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* In Gallia videtur scriptus. Fuit monasterii ordinis canonicorum regularium in Traiecto, ex legato magistri Bernardi Wten enghe canonici Traiectensis. Cf (P. A. Tiele), *Catalogus codd. mss. bibliothecae universitatis Rheno-Traiectinae,* Traiecti ad Rhenum a. 1887, MS. 29.

705. — — MS. Eccl. 8, antea 289 a (Tiele 30): saec. XV, in fol, membr, foll. 270, coll. 2: *Iob — Machab* et *N. T.* Olim Petri van der Meer praepositi Embricensis.

706. — — MS. Eccl. 486 (Tiele 31): a. 1464—1476, in fol, membr, voll. 6, foll. 303. 278. 243. 268. 283. 304: *V. T.* et *N. T.* Scriptus iussu Hermanni Droem decani s. Mariae Traiectensis.

707. — — MS. Eccl. 484 antea 280 a (Tiele 32), foll. 94 —105: saec. VII vel VIII, in fol, membr: *Matt* 1,1—3,3 *Ioh* 1,1—21. Wordsw. U. Pars codicis prior est psalterium illud celeberrimum, *Latin Psalter,* Lond. a. 1873 (1875?).

708. — — MS. Eccl. 207 antea 287 h (Tiele 33): a. 1475, in fol, membr, foll. 144: *N. T.* Ordo est Evv Ac Ap P (Phm Heb). Scriptus manu Romeri monachi Carthusiensis in domo Traiecti.

709. — — MS. Eccl. 242 antea 292 t (Tiele 34): saec. XII, in 4, membr, foll. 95: *Paul* (Phm Heb) cum glossa. Olim „monasterii s. Pauli in Traiecto".

Belgium.

710. Brugis bibl. urbis 1.

saec. XII, in fol, membr, foll. 339: *V. T.* et *N. T.* Olim in abb. d. Dun. Cf I. Laude, *Catalogue . . . des manuscrits de la bibliothèque publique de Bruges,* Brugis a. 1859.

711. — — 6: saec. XIII, in fol, membr, foll. 310: *Esdr.-Mach* et *N. T.* Olim in abb. d. Dun.

712. Bruxellis MS. Burgundicus 138.

saec. XV: *Paul.* Cf *Inventaire des mss de l'ancienne bibliothèque royale des ducs de Bourgogne. No. 1—18000,* Bruxellis et Lipsiae a. 1840. Incertus sum de codicibus 106. 107. 127. 137. 167. 195. 488. 4680. 4681. 4684. 4688. 6438. 7449. 7523. 10514.

713. Bruxellis MS. Burgundicus 146: saec. XV: *N. T.*
714. — — 202: a. 1471: *Act Epp.*
715. — — 204. 205: saec. XV: *Act Epp Apoc.*
716. — — 211: saec. XV: *V. T.* et *N. T.*
717. — — 350: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
718. — — 384: a. 1423: *N. T.*
719. — — 456: saec. XIV: *Evv Cath.*
720. — — 830: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
721. — — 972. 973: saec. XVIII: *Paul Cath* cum glossa.
722. — — 2036: saec. XIII: *Matt.*
723. — — 2053: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
724. — — 2076: saec. XII: *Evv* cum glossa.
725. — — 2663: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
726. — — 2815: saec. XII: *Ioh* cum glossa.
727. — — 3641: saec. X: *Paul.*
728. — — 3931: saec. XV: *Paul.*
729. — — 3938: saec. XIII: *Ioh* cum glossa.
730. — — 3939: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
731. — — 4693: saec. XIV: *Apoc* cum glossa.
732. — — 4802: saec. XII: *Mc* (*Mt*?) cum glossa.
733. — — 4805: saec. XII: *Ioh* cum glossa.
734. — — 5127: saec. XII: *Apoc* cum glossa.
735. — — 5484: saec. XIV: *Paul* cum glossa.
736. — — 5617: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
737. — — 5627: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
738. — — 5655 et 5663: saec. XII et XI: fragm *Ioh.*
739. — — 7454. 7455. 7456: a. 1454: *V. T.* et *N. T.* ut vid.
740. — — 7502: saec. XIV: *Evv* cum glossa.
741. — — 8318: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
742. — — 8428: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
743. — — 8882: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
744. — — 9108—9110: saec. XII: *V. T.* et *N. T.*
745. — — 9111—9114: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
746. — — 9115—9118: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
747. — — 9153—9155: a. 1463: *V. T.* et *N. T.*?
748. — — 9156: saec. XIII: *V. T.* et *N. T.*
749. — — 9157: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
750. — — 9167: a. 1456 *N. T.*
751. — — 9175: saec. XIV: *N. T.*
752. — — 9200: saec. XIII: *Paul* cum glossa.
753. — — 9883: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
754. — — 10517—10524: saec. XIV: exemplaria octo *V. T.* et *N. T.*

755. Bruxellis MS. Burgundicus 10527: saec. XIII: *Evv.*
756. — — 10545: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
757. — — 10610: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
758. — — 10730: saec. XV: *V. T.* et *N. T.*
759. — — 10753: saec. XIII: *V. T.* et *N. T.*
760. — — 14317 et 14318: saec. XI: *Ioh Apoc.*
761. — — 14680: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*
762. — — 15002: saec. XIV: *V. T.* et *N. T.*

763. Gandii bibl. urbis et univ. 423.
saec. XIII vel XIV, in 32, membr: *V. T.* et *N. T.* Cf Iulius de Saint-Genois, *Catalogue . . . des mss de la bibliothèque de la ville et de l'université de Gand,* Gandii a. 1849—1852.

764. — — 424: saec. XIII, in 8, membr: *V. T.* et *N. T.*
765. — — 425: saec. XIII, in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*
766. — — 427: saec. XII, in 8, membr: *Apoc* et *Cant.*

767. Leodii bibl. univ. MS. 224 et 225 (Grandjean 1).
saec. XII, in fol, membr, voll. 2, foll. 296 et 267, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv Ac C Ap P. Olim abbatiae St. Trond. Cf [M. Grandjean,] *Bibliothèque de l'université de Liége. Catalogue des manuscrits.* Leodii a. 1875.

768. — — MS. 119 et 196 (Grandj. 3): a. 1460, in fol, chart, foll. 371 et 433, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv P Ac C Ap. Manu Petri Morel sacerdotis. Olim s. Mariae sive s. Remigii prope Rupem fortem in Fammenna, postea fratrum s. Crucis conventus Huiensis.

769. — — MS. 430 (Grandj. 4): saec. X, in fol, membr, foll. 142: *Evv.* Codex erat Notkeri episcopi Leodiensis qui ecclesiae s. Iohannis dedit; canonici illius ecclesiae codicem dederunt Guilelmo baroni de Crassier. Postea fuit canonici David, deinde cuiusdam Sacré, cuius filius bibliothecae dono dedit. Cf Montfaucon, *Bibliotheca bibliothecarum,* Parisiis a. 1739, vol. 1, p. 604b—605b.

770. — — MS. 363 (Grandj. 5): saec. XII, in fol, membr, foll. 171: *Evv.* Olim abbatiae Everboden.

771. — — MS. 295 (Grandj. 6): saec. XV, in fol, membr et chart, foll. 164, coll. 2: *Evv Act Paul Cath Apoc.* Olim monasterii s. Crucis Hui.

772. — — MS. 285 (Grandj. 31), foll. 46—65: saec. XII, in 4, membr, foll. 20: *Apoc* cum scholiis.

Gallia.

773. Abbatis villa (Abbeville) bibl. publ. 1 (19).
saec. XIV: *V. T., Mc* cap. 6—*Lc* fin. Cf *Catalogue des mss*

des bibliothèques publiques de France. Départements général IX, Parisiis a. 1888, p. 408.

774. Abbatis villa (Abbeville) bibl. publ. 4 (1).
saec. VIII, 35×25, membr purpur, foll. 188, coll. 2, ll. 32, litt or: *Evv* mut. Cf *Catalogue* (ut cod. 773), p. 409, et v. cl. A. Ledieu, *Catalogue analytique des mss de la bibliothèque d'Abbeville*, Aureliaci a. 1885, p. 3—20.

775. — — 5 (18). |*Gal* 6,7—*Hebr* 12,13.
saec. XII vel XIII, 35×24.3, membr, foll. 105, coll. 2:

776. Abrincis (Avranches) bibl. publ. 28.
saec. XIII, 24×17, membr, foll. 232: *Paul.* Cf *Cat.* (ut supra, cod. 773), *Dép. X*, p. 16.

777. Agendici Senonum (Sens) bibl. publ. 2.
saec. XII, 42.4×29, membr, foll. 209, coll. 2: pars *V. T.*, *Act Apoc Paul 1.2 Pet Iac 1 Ioh* (mut). Cf *Cat.* (ut supra, cod. 773, p. 148.149. |item 170 *Apoc* cum glossa.

778. — — 3: saec. XIII, 30.5×19.8, membr, foll. 205: *Evv* (?); —

779. Albiae (Alby) bibl. publ. 21.
saec. XIV, in fol, membr: *Biblia.* Cf Gustavus Haenel, *Catalogi librorum mss qui in bibliothecis Galliae, Helvetiae, Belgii, Britanniae M., Hispaniae, Lusitaniae asservantur, nunc primum editi*, Lipsiae a. 1830, coll. 15—17, et *Catalogue* (ut cod. 850), p. 485.

780. — — 22: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*

781. — — 23: saec. XII, in fol, membr, voll. 2: *N. T.* (24: *N. T.*?).

782. — — 45: saec. XI, in 4, membr: *Apoc Ps Cant* symb (anni 1312?).

783. — — 47: saec. XIII, in 4, membr: *Cant Act Cath.*

784. — — 49: saec. XIV, in 8, membr: *Cant Apoc.*

785. Alenconii (Alençon) bibl. publ. 53.
saec. XII, 42.5×29, membr, voll. 4: *V. T.* (exc. Ps), *Paul* (Phm Heb) *Act Cath Apoc Evv Ps.* Cf *Cat.* (ut supra, cod. 773), *Dép. II*, p. 509.

786. — — 54: saec. XIII, 32.8×22, membr, foll. 415: *Biblia.*

787. — — 55: saec. XIII, 24.5×16, membr, foll. 354: *Biblia* exc. Ps (Evv Ac C P Ap).

788. — — 56: saec. XIII, 34×23, membr, foll. 398: *Biblia.*

789. — — 57: saec. XIII, 17.5×11, membr, foll. 478: *Biblia.*

790. — — 70: *Apoc* c. gl.; — 85: *Evv* c. gl.; — 87-89: *Mt Mc* c. gl. tria exx.; — 90: *Lc* c. gl.; — 91: *Lc Ioh* c. gl.; — 93: *Cath Act* c. gl.; — 94: *Cath Act Apoc* c. gl.

791. Alenconii (Alençon) bibl. publ. 84.
saec. IX, 24×16, membr, foll. 131: *Evv.*

792. — — 130: a. 1710, 29.5×18.8, chart, foll. 640: pars *V.T.*, *N.T.*

793. Ambiani (Amiens) bibl. urbis 1.
saec. XIII, 24.2×16, membr, foll. 394, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap). Cf [v. cl. E. Coyecque] *Catalogue général des mss des bibliothèques publiques de France. Départements. Tome XIX, Amiens,* Parisiis a. 1893.

794. — — 2: saec. XIII, 20.3×13, membr, foll. 431, coll. 2: *Biblia* (E Ac P C Ap).

795. — — 3: saec. XIII, 30×20.5, membr, foll. 295, coll. 2: *Biblia* (E P Ac C Ap).

796. — — 4: saec. XIII, 18.3×12, membr, foll. 549, coll. 2: *Biblia* (E P Ac C Ap).

797. — — 5: saec. XIII, 37×26, membr, foll. 487, coll. 2: *Biblia* (E P Ac C Ap).

798. — — 13: saec. XII, 41.8×28, membr, foll. 196—202: *Apoc.*

799. — — 14: saec. XII, 39×27, membr, foll. 154-168, coll. 2: *Act.*

800. — — 16: saec. XIII, 34×22, membr, foll. 36—43, col. 1: *Act.*

801. — — 23: saec. XIII, 49×33.5, membr, foll. 308, coll. 2: pars *V. T., Evv Act Cath Paul Apoc.*

802. — — 24: saec. X, 27.5×20, membr, foll. 135, col. 1: *Evv.* Olim Corbeiensis.

803. — — 25: saec. X, 30×23.7, membr, foll. 184, col. 1: *Evv.* Olim Corbeiensis 143 A.

804. — — 26: saec. IX, 29×21, membr, foll. 103, coll. 2: *Evv.* Olim Corbeiensis 144 A.

805. — — 27: saec. XI, 24.6×14, membr, foll. 114, col. 1: *Matt.* Olim Corbeiensis 219 A.

806. — — 28: saec. XII, 34.3×24, membr, foll. 1—53, coll. 2: *Act Cath Apoc.*

807. — — 70: saec. XIII: *Evv* cum glossa; — 71: saec. XIII: *Mt Mc* c. gl.; — 73: saec. XIII: *Mt* c. gl.; — 75: saec. XIII: *Lc Ioh* c. gl.

808. — — 79: saec. XII, 31.6×21, membr, foll. 129—144: *Act.*

809. — — 86: saec. XIII, foll. 3—44: *Cath* c. gl.; — 92: saec. XIII: *Cath Apoc* c. gl.; — 93: saec. XII: *Apoc* c. gl.

810. — — 569: saec. XII, 36×25, membr, foll. 103—158: *Paul Cath.*

811. — — Kohl. pag. 456, „fonds Lescalopier" 1 (11): saec. XIII, foll. 26—68: *Apoc* c. gl.

812. Ambiani (Amiens) bibl. urbis Kohl. pag. 461, „fonds Lescalopier" 5 (15): saec. IX, 34.4×19.5, membr, foll. 116: *Evv*. Saeculo XIII fuit monachi Angeli de Cassia. Item 37 (1672): saec. IX, foll. 2: *Lc* 22,56—23,11 24,7—32.

813. Andegavae (Angers) bibl. publ. 1.
saec. IX, 45×34, membr, voll. 2, foll. 421, coll. 2, ll. 50.51: *Biblia*. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 220 et 375.

814. — — 2: saec. IX, 48.5×35.5, membr, voll. 2, foll. 631, coll. 2, ll. 45: *Biblia*. Cf Bergerus (ut cod. 5).

815. — — 20: saec. IX—X, 30.5×21, membr, foll. 125, col. 1, ll. 31: *Evv*. Cf Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), pp. 48 et 375.

816. Anicii (Du Puy) bibl. publ. 1 (8065).
saec. XIII, 22.9×15, membr, foll. 373: *Biblia* mut (Evv P Ac C Ap). Cf *Cat.* (ut infra, p. 1061, cod. 1383), p. 338—340.

817. — thesauri cathedralis.
saec. IX, 32.5×23.5, membr, foll. 348: *Biblia* dicta Theodulfi. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 171.412.

818. Arvernae (Clermont-Ferrand) bibl. publ. 1.
saec. XII, 52.5×37, membr, foll. 254, coll. 2: pars *V. T.*, *Evv Act Cath Apoc Paul.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. XIV*, Parisiis a. 1890, p. 1.

819. — — 15—19: saec. XIII: *Evv Apoc* cum glossa.

820. — — 20: saec. XIII, 19×13, membr, foll. 454, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

821. — — 21: saec. XIII, 18.8×12.5, membr, foll. 593, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

822. — — 22: saec. XIII, 18×12.5, membr, foll. 386, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

823. — — 25 (23): saec. XIII, 18.5×12, membr, foll. 473, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

824. Athanati (St. Yrieix) archivii Viennensis provinciae P.
saec. XII, 58×40, membr, foll. 376: *V. T.*, *Evv—Col.* Cf *Catalogue* (ut infra, p. 1043. cod. 1018), p. 358.

825. Atrebatis (Arras) bibl. publ. 3.
saec. XIII, in fol, membr: *Biblia* mut. Cf *Catalogue* (ut infra, p. 1035, cod. 850), vol. 4, Parisiis a. 1872, p. 10.

826. — — 19: saec. XII, in fol, membr: *Proph Paul Act.*

827. — — 48: saec. X, in fol, membr: pars *V. T., Act Apoc.*

828. — — 53: *Evv* cum glossa, item 110.181.447.448; — 56: *Mt* c. gl.; — 59: *Mt Mc* c. gl., item 111.951; — 63: *Lc* c. gl., item 125.593.715.765; — 90: *Paul* c. gl., item 534.932; — 220: *Act Cath Apoc* c. gl.; — 797: *Apoc Cath* c. gl.; — 1028: *Ioh* c. gl.

829. — — 104: saec. XIV, in fol, membr: *Evv.*

830. — — 219: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*

831. — — 233: saec. IX, in 4, membr: *Evv.*

832. — — 308: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*

833. — — 341: saec. XIII, in 4, membr: *N. T.*

834. — — 435: saec. XI, in fol, membr: *Biblia.*

835. — — 440: saec. XIII, in fol, membr: pars *V. T., Paul.*

836. — — 501: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*

837. — — 743: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

838. — — 919: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*

839. — — 994: saec. XIV, in fol, membr: *Evv.*

840. Audomaropoli (St. Omer) bibl. publ. 3.
saec. XII, in fol, membr: *N. T.* Cf *Catalogue général des mss des bibliothèques publiques des départements*, vol. 3, Parisiis a. 1861, p. 12.

841. — — 4: saec. XIII, in 4, membr: pars *V. T., N. T.*

842. — — 5: saec. XIII, in 4, membr: pars *V. T., N. T.* (?)

843. — — 39: *Act* cum glossa, item 170.172; — 210: *Mt Mc* c. gl.; — 212: *Paul* c. gl.; — 274: *Mt* c. gl., item 375; — 281: *Ioh* c. gl.

844. — — 87: saec. XII, in fol, membr: *Paul Cath* mut.

845. — — 99: saec. XV, in fol, membr: *Evv.*

846. — — 342 bis: saec. IX, in fol, membr: *Mt.*

847. Augae (d'Eu) bibl. publ. 1.
saec. XV, 17×12.2, membr, foll. 411: *Evv Paul Act Cath.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. I*, p. 286.

848. Augustae Suessonum (Soissons) bibl. publ. 74 (66).
saec. XIII, 26.9×18.8, membr, foll. 521, coll. 2: *Biblia;* textus est Alcuinianus. Cf *Cat.* (ut infra, p. 1040, cod. 951), p. 89.

849. — — 77 (69): *Mt Mc* cum glossa; — 78 (70): *Lc* c. gl.; — 80 (72): *Paul* c. gl.

850. Augustoduni (Autun) bibl. seminarii 3.
saec. VIII, 32×24.5, membr, foll. 188, coll. 2, ll. 26—32: *Evv.* Cf *Catalogue général des mss des bibliothèques des départements*, vol. 1, Parisiis a. 1849, p. 9.10, et v. cl. Bergerus, *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen age*, Parisiis a. 1893, pp. 70.375.

851. — — 4: saec. VIII, in fol, membr: *Evv.*

852. — — 5: saec. IX, in fol, membr: *Evv.*

853. — — 47: saec. XIII, in 4, membr: *Paul* cum glossa.

854. — — 146 A: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia.*

855. Aureliaci (Aurillac) bibl. publ. 9 (1).
saec. XIII, 22×14.5, membr, foll. 364: *Biblia.* Cf *Catalogue* (ut supra, cod. 773), p. 187.188.

856. Aureliae (Orléans) bibl. publ. 7 (4).
saec. XII, 14.8×11, membr, foll. 669, coll. 2: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap); deestne Iac? Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. XII*, Parisiis a. 1889, p. 2.

857. — — 8 (5): saec. XII, 33.2×21.8, membr, foll. 330, coll. 2: *Biblia* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb] Ps).

858. — — 9 (6): saec. XII—XIII, in 4 (?), membr, foll. 446, coll. 2 et 4: *Biblia* (Evv Ac C P [Phm Heb] Ap).

859. — — 11 (8): saec. XIII, 23.8×17, membr, foll. 432, coll. 2: *Biblia* mut (Evv P Ac C Ap).

860. — — 12 (9): saec. XV, 25.5×16.5, membr, foll. 367, coll. 2: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).

861. — — 13 (10): saec. XIII, 55×35.7, membr, foll. 503, coll. 2: pars *V. T., Evv Act Cath Paul Apoc.*

862. — — 19 (16): unc, foll. 26—32: frgm *Paul.*

863. — — 20 (17): saec. XI-XII, 26.9×22.3, membr, foll. 148: *Evv.*

864. — — 21 (18): saec. XII, 21×15, membr, foll. 107: *Paul.*

865. Autissiodori (Auxerre) bibl. publ. 1 (1).
saec. XIII, 18.9×13.6, membr, foll. 390, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. VI*, Parisiis a. 1887, p. 6.

866. — — 2 (2): saec. XIII, 21.4×14.2, membr, foll. 319, coll. 2: *Biblia.*

867. Avarici (Bourges) bibl. publ. 2.
saec. XIII, 14.5×9.8, membr, foll. 583: *Biblia;* P ante Ac Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. IV*, Parisiis a. 1886, p. 4.

868. — — 3: saec. XII, 55×35.5, membr, foll. 391: *V. T., Evv Act Cath Apoc Paul Bar.*

869. Avarici (Bourges) bibl. publ. 4: saec. XIV, 31.5×22, membr, foll. 616: *Biblia;* P C Ac.

870. — — 5: saec. XIII, 14.5×10.4, membr, foll. 462: *Biblia;* P ante Ac.

871. — — 6.7 (6): saec. XII, 47.5×35, membr, voll. 2, foll. 629: *Biblia;* P ante Ac.

872. — — 8 (7): saec. XIV, 22.2×14.5, membr, foll. 338: *Biblia;* P ante Ac.

873. — — 10 (9): saec. XIV, 12.5×8, membr, foll. 635: *Biblia;* P ante Ac.

874. — — 12 (11): saec. XII, 25.8×16.2, membr, foll. 130: *Evv.*

875. — — 61 (55): *Lc* cum glossa; — 65 (59): *Evv* c. gl.; — 67—69 (61): *Paul* c. gl.; — 351 (291): *Cath* c. gl.

876. — — 99 (89): saec. XII, 21.2×14.4, membr, foll. 141—158: *Cath.*

877. Avenione bibl. publ.
in fol, membr, voll. 2: *Biblia.* Olim papae Clementis VII. Cf Haenelius (ut p. 1031, cod. 779), col. 50.

878. — — in fol, membr; pict: *Biblia.*

879. — — a. 1271, in 8, membr: *Biblia.*

880. — — saec. XIV, in 8, membr: *Biblia.*

881. Baiocis (Bayeux) bibl. publ. 49.
saec. XIII, 17.7×11.8, membr, foll. 517, coll. 2: *Biblia* (Paul Act). Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. X,* p. 321.

882. Belnae (Beaune) bibl. publ. 1 (1).
saec. XI vel XII, 47.6×33.7, membr, foll. 280, coll. 2: pars *V. T., Evv Act Cath Paul Apoc.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1035, cod. 865), p. 250.251.

883. — — 23 (24): saec. XIII, 31×20.8, membr, foll. 460, coll. 2: *Biblia.*

884. — — 38 (37): saec. XIII, 20×14, membr, foll. 474, coll. 2: *Biblia.*

885. — — 57 (56): saec. XIII, 16.8×20, membr, foll. 516, coll. 2: *Biblia.*

886. — — 58 (57): saec. XIII, 19.8×24, membr, foll. 375, coll. 2: *Biblia.*

887. — archivii provinciae „Côte-d'Or" 1.
a. 1323, 24×16, membr, foll. 630: *Biblia.* Cf *Catalogue* (ut infra, p. 1043, cod. 1018), p. 362.

888. Bononiae (Boulogne-sur-mer) bibl. publ. 2.
saec. XII, in fol, membr, voll. 2: *Biblia* mut (Evv P C Ac). Cf *Catalogue* (ut supra, p. 1035, cod. 850), vol. 4, Parisiis a. 1872, p. 571.

889. Bononiae (Boulogne-sur-mer) bibl. publ. 3.4: saec. XIII, in fol, membr, voll. 2: *Biblia.*
890. — — 5: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*
891. — — 6: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*
892. — — 7: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia.*
893. — — 8: saec. IX, in 4, membr, col. 1, ll. 29: *Evv.*
894. — — 9: saec. XI (IX?), in fol, membr, col. 1, ll. 33: *Evv.*
895. — — 10: saec. IX, in fol, membr, voll. 2, col. 1, ll. 26: *Evv.*
896. — — 11: saec. XI (IX?), in fol, membr, coll. 2, ll. 27: *Evv.*
897. — — 12: saec. IX, 24.5×20.5, membr, foll. 57, coll. 2, ll. 26, auro scr: *Matt.* Cf v. cl. Bergerus, p. 378.
898. — — 13: saec. XII, in fol, membr, foll. 101, coll. 2, ll. 40: *Evv.*
899. — — 14: saec. XII, in fol, membr, voll. 2, foll. 215, col. 1, ll. 28: *Evv.*
900. — — 15: saec. XII, in fol, membr: *Cath.*

901. Burdigalae bibl. publ.
in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 83.

902. Burgi Bressiae (Bourg) bibl. publ. 1 (1).
saec. XII, 49×30, membr, foll. 187, coll. 2: *Mc Lc Ioh Paul Act Cath Apoc.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1035, cod. 865), p. 215.216.
903. — — 37 (29): saec. XIII, 20×14, membr, foll. 113, coll. 2: pars *V. T.*, *Evv Act Apoc Cath Paul.*

904. Cadomi (Caen) bibl. publ. 1 (344, in fol, 10).
saec. XIV, 37×22, membr, foll. 476, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1033, cod. 818), p. 232.
905. — — 2 (345, in 4, 10): saec. XIV, 24×16.5, membr, foll. 291, coll. 2: *Biblia.*

906. Caesaroduni bibl. urbis MS. 1—7.
saec. XIII, in 8, membr: exemplaria septem *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl. A. Dorange, *Catalogue ... des mss. de la bibliothèque de Tours*, Caesaroduni a. 1875.
907. — MS. 8: saec. XIV, in 4, membr: *V. T.* et *N. T.*
908. — MS. 11: saec. XIII, in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*
909. — MS. 12: saec. XIII, in 4, membr: *V. T.* et *N. T.*
910. — MS. 13: saec. XIII, in 4, membr: *V. T.* et *N. T.*

911. Caesaroduni bibl. urbis MS. 16: saec. XIII, in 8, membr: *V. T.* et *Matt—1 Cor init.*

912. — MS. 17: saec. XIV, in 8, membr: *V. T.* et *Matt—Act*

913. — MS. 22: saec. IX, in 4, membr, auro scriptus: *Evv.* Olim sancti Martini Turonensis num. 247. Reges Galliae inde a Ludovico VII anno 1137 usque ad Ludovicum XIV anno 1650 iusiurandum dabant super hoc volumen, cum primum recepti erant abbates et canonici ecclesiae beati Martini Turonensis. Cf supra, p. 990, mt.

914. — MS. 23: saec. IX, in 4, membr: *Evv.* Olim sancti Martini Turonensis num. 147. Cf supra, p. 991, tur.

915. — MS. 24: saec. XIII, in 8, membr: *Paul* mut; insunt alia theologica.

916. — MS. 25: saec. XII, in 4, membr: *Evv.*

917. Cameraci (Cambrai) bibl. publ. 278 et 279 (268). saec. XI vel XII, 52×35.6, membr, voll. 2, foll. 342, coll. 2: pars *V. T., Act Cath Apoc Paul.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. XVII,* Parisiis a. 1891, p. 108.

918. — — 281—285 (270): saec. XIII, 36.7×26.2, membr, voll. 5: *V. T., Cath Apoc Act Macc Evv.*

919. — — 321 (303): saec. XIII, 25×17.2, membr, foll. 404, coll. 2: *Biblia;* Evv P Ac C Ap.

920. — — 324 (306): *Lc* cum glossa; — 329 et 330 (311.312): *Mc* bis c. gl.; — 334 (316): *Mt* c. gl.; — 335 et 336 (317.318): *Ioh* bis c. gl.; — 338 (320): *Lc* c. gl.; — 340 (322): *Ioh* c. gl.; — 342 (324): *Cath* c. gl.; — 344 (326): *Lc* c. gl.; — 354 et 355 (335.336): *Mt Mc* bis c. gl.; — 357 (338): *Paul* c. gl.; — 397 (375): *Paul* c. gl.; — 401 (377): *Ioh Mc* c. gl.; — 408 (384): *Cath* c. gl.; — 451 (422): *Mt* c. gl.; — 463 (434): *Mt* c. gl.; — 465 (436): *Mc* c. gl.

921. — — 327 (309). saec. IX, 24.7×18.6, membr, foll. 193: *Evv.* Olim cathedralis num. 135. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 378. Cod. 270 (260) continet fragmentum *Ioh* saeculi IX vel X.

922. — — 328 (310): saec. XIII, 21.7×14.4, membr, foll. 343, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

923. — — 345 et 346 (127): saec. XIII, 45.6×31.5, membr, voll. 2, foll. 739, coll. 2: *Biblia;* Evv P Ac C Ap.

924. Cameraci (Cambrai) bibl. publ. 386 (364).
saec. IX, 31.1×23, membr, foll. 48, col. 1; pict: *Apoc.* Olim cathedralis num. 165.

925. — — 395 (373): saec. IX, 30.5×19.8, membr, foll. 112, txt rubr: *Apoc* cum comm Bedae. Cf cod. 422 (397 bis) et 830 (735), foll. 99—104.

926. — — 462 (433): saec. IX, 33.2×23.5, membr, foll. 154, col. 1: *Evv.*

927. — — 1208 (1084): saec. IX vel X, 27.5×19, membr, foll. 111, col. 1: *Mc* cum comm brevi.

928. Carcasone (Carcassonne) bibl. publ. 1 (2796).
saec. XIV, 17.6×11.9, membr, foll. 518, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut infra, p. 1061, cod. 1383), p. 171.

929. — — 2 (2263): saec. XIV, 21.5×16, membr, foll. 144: *Biblia.*

930. Carnuti (Chartres) bibl. publ. 23 (31).
saec. X, 32.5×22, membr, foll. 115: *Mt Mc.* Olim abbatis sancti Patris Carnutensis. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. XI,* Parisiis a. 1890, p. 10.

931. — — 30 (73): saec. XI—XII, 36×23, membr, foll. 1—24: *Act Cath.* |coll. 2: *Paul.*

932. — — 33 (100): saec. XII, 31.3×21.2, membr, foll. 1—58,

933. — — 51 (76): *Paul* cum glossa; — 174 (208): *Mt Mc* c. gl.; — 199 (180): *Lc* c. gl.; — 206 (232): *Rom—Phil* 3,4 c. comm.; — 210 (252): *Ioh* c. gl.; — 220 (236): *Paul* c. gl.; — 246 (249): *Act* c. gl.; — 402 (414): *Cath Act Apoc* c. gl.;

934. — — 52 (78): saec. VIII, 30×19.5, membr, unc, foll. 4 stichometrice scripta: fragm *Ioh.*

935. — — 64 (5): saec. X, 29.5×19.5, membr, foll. 141: *Evv.*

936. — — 120 (103): saec. XI-XII, 21×13.5, membr, foll. 176: *Evv.*

937. — — 139 (157): saec. XII, 46×30.5, membr, voll. 2, foll. 464: *Biblia* (Evv Ac C Ap P).

938. — — 165 (201): saec. XIV, 34.5×23, membr, foll. 567: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

939. — — 221 (250): saec. XIII, 24.5×17.5, membr, foll. 395: *Biblia* (Evv Ac P C Ap).

940. — — 337 (375): saec. XIV, 23×16, membr, foll. 603: *Biblia.*

941. — — 338 (376): saec. XIV, 23.7×16.5, membr, foll. 380: *Biblia.*

942. Carnuti (Chartres) bibl. publ. 385 (390): saec. XIII: vol. 11: *Parab-Eccles Act Iac Apoc;* — vol. 12: *Evv;* — vol. 13: *Lc Ioh;* — vol. 14—18: *Paul* quinquies; — vol. 19: *Act Cath Apoc.*

943. — — 395 (259): saec. XIII, 29×19, membr, foll. 411, coll. 2: *Biblia.*

944. — — 495 (67): saec. XII, 50×33, membr, voll. 2, foll. 481, coll. 2: *Biblia* (Evv P C Ac Ap Ps). Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 379.

945. Carolopoli Campaniae (Charleville) bibl. publ. 77. saec. XII, in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 119.

946. — — 78: in 4, membr: *Biblia.*

947. — — 79: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

948. — — 80—83: *Bibliorum* quattuor exemplaria.

949. Carpentoracti (Carpentras) bibl. publ. 1.2. in 8, membr: *Bibliorum* duo exemplaria. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 116.

950. Castro Sinemuro Briennensi (Semur) bibl. publ. 8(8). saec. XII, 25.6×15.7, membr, foll. 53: *Ioh* cum glossa; — 12 (12): *Mt* c. gl. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1035, cod. 865), p. 300.301.

951. Catalauni (Chalons-sur-Marne) bibl. publ. 9 (10). saec. XII, 24.7×17.4, membr, foll. 201: *Cath Lc* cum glossa. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. III*, Parisiis a. 1885, p. 5.6.

952. Cenomani (Le Mans) bibl. publ. 22. saec. XIV, in 4, membr: *Mt* cum glossa. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 198.

953. — — 76: saec. X, in 4, membr: *N. T.*

954. — — 107: saec. XIII, in 4, membr: *Paul.*

955. — — 108: saec. XIII, in 4, membr: *Lc.*

956. — — 116: saec. XIII, in 4, membr: *Mt.*

957. — — 142: saec. XIV, in 8, membr: *Biblia.*

958. — — 129: saec. X, in fol, membr: *Paul.*

959. — — 216: saec. XII, in fol, membr: *Biblia.*

960. — — 262.265: saec. XV, in fol, membr, voll. 8: *Bibliorum* duo exx.

961. — — 274: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*

962. Deodati (St. Dié) bibl. publ. 2. saec. XII, in fol, membr: *Biblia.* Cf *Catalogue* (ut supra, p. 1034, cod. 840), p. 477.

963. — — 61: saec. XIII, in 12, membr: *Biblia.*

964. Divione (Dijon) bibl. publ. 1 (1).
saec. XIII, 39.2×25, membr, foll. 577, coll. 2: *Biblia;* P ante Ac; Laod bis. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. V*, p. 1.

965. — — 2 (2): saec. XI, 52×37, membr, foll. 505, coll. 2: *Biblia* (Evv Ac C Ap P).

966. — — 3 (3): saec. XIII, 40.5×25.9, membr, foll. 216, coll. 2: *Biblia* (Ap Evv P Ac C Macc).

967. — — 4 (4): saec. XIII, 26×17.5, membr, foll. 440, coll. 2: *Biblia;* P ante Ac.

968. — — 5 (5): saec. XIII, 28.4×19.4, membr, foll. 326, coll. 2: *Biblia;* P ante Ac.

969. — — 6 (6): saec. XIII, 22.5×15.2, membr, foll. 428, coll. 2: *Biblia.*

970. — — 7 (7): saec. XIII, 14×9, membr, foll. 672, coll. 2: *Biblia.*

971. — — 8 (8): saec. XIV, 24.6×17.5, membr, foll. 530, coll. 2 et 3: *Biblia.*

972. — — 9–11 (9): saec. XIII, 46.7×32.9, membr, voll. 3, foll. 858, coll. 2: *Biblia* (exc. Act).

973. — — 12–15 (9 bis): a. 1109, 47.4×32.6, membr, voll. 4, foll. 601, coll. 2: *Biblia* (Evv Ac C P Ap). Dictus „s. Stephani". Cf Martinus, ut supra, p. 974, adn. 1.

974. — — 16–21 (10), voll. 9—12: *Lc Ioh Paul Act Cath Apoc* cum glossa.

975. Dolae Sequanorum (Dôle) bibl. publ. 15.
saec. XIII, 15.9×10.5, membr, foll. 484, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut infra, p. 1061, cod. 1383), p. 381.

976. — — 16: saec. XIII, 17.7×11.9, membr, foll. 397, coll. 2: *Biblia.*

977. — — 17: saec. XIII, 15.1×10.4, membr, foll. 443, coll. 2: *Biblia.*

978. — — 18: saec. XIII, 16.6×11.8, membr, foll. 434, coll. 2: *Biblia.*

979. — — 19: saec. XIII, 11.8×15.9, membr, foll. 486, coll. 2: *Biblia.*

980. Duaci (Douai) bibl. publ.
in membr, fol: *Bibliorum* quattuor exemplaria. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 149. Item: in 4, membr: *Biblia* c. gl.; — *Evv* bis c. gl.; — *Act Apoc* c. gl.; — *Paul* c. gl.; — *Mt Lc* c. gl.; — *Mc Lc* c. gl.; — *Cath* c. gl.

981. — — : in 12, membr: *N. T.*

982. Duaci (Douai) bibl. publ.: in fol, membr: *Evv* tria exemplaria.

983. — — : in 4, membr: *Act Apoc*, pars *V. T.*

984. — — : in fol, membr: *Paul Act.*

985. — — 12: saec. VIII—IX, 28.5×18.5, membr, foll. 111, coll. 2, ll. 30: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 91.380. Sine dubio est hic codex inter codices supra ex Haenelio citatos.

986. Ebroicae (Évreux) bibl. publ. 20.
saec. XIII, 19.5×13.5, membr, foll. 56—94: *Act.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. I*, p. 413.

987. — — 24: saec. XII, 21×14.5, membr, foll. 82—105: *Act* c. gl.; — 74: *Paul* c. gl.; — 75: *Paul* c. gl.; — 84: *Paul* c. gl.: — 91: *Ioh Lc* c. gl.

988. — — 51: saec. XII, 22.5×14.8; membr, foll. 131: *Paul.*

989. Fano s. Michaelis 1.
saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.* Cf *Catalogue* (ut supra, p. 1034, cod. 840), p. 511.

990. — — 2: saec. XI, in fol, membr: *Biblia.*

991. — — 11: *Act Apoc Epp* cum glossa; — 21: *Ioh* c. gl.

992. Franciscopoli (Havre) bibl. publ. 322 (A. 25).
saec. XI, 29×18.8, membr, foll. 84: *Mt Mc Lc.* Cf *Cat.* (ut supra, cod. 986), p. 329.

993. Gracae (Grasse) bibl. publ. 1 (519—R. 1).
saec. XV, 15×10, membr, foll. 634: *Biblia* (Evv P Ac C Ap). Cf *Cat.* (ut supra, p. 1033, cod. 818), p. 424.425.

994. Gratianopoli (Grenoble) bibl. publ. 1.
saec. IX, 30.2×25, membr, foll. 2: *Lc* 19,21—44 20,42—21,19. Scriptura similis bibliis Turonensibus (e. g. Quedlinburgensi, cf infra, p. 1085, cod. 1859). Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. VII*, Parisiis a. 1889, p. 1.

995. — — 2: saec. XIII, 30×20, membr, foll. 344, coll. 2: *V. T., Evv Paul Act Cath Apoc.*

996. — — 3: saec. XIII, 20.8×14.3, membr, foll. 468, coll. 2: *Biblia.*

997. — — 4: saec. XIII, 32.3×24.5, membr, foll. 330, coll. 2: *Biblia.*

998. — — 5: saec. XIII, 20×13.7, membr, foll. 494, coll. 2: *Biblia.*

999. — — 6: saec. XIII, (in 4 ?), membr, foll. 532, coll. 2: *Biblia.*

1000. Gratianopoli (Grenoble) bibl. publ. 7: saec. XIV, 31.2×22, membr, foll. 477, coll. 2: *Biblia.*

1001. — — 8: saec. XIV, 24.3×16.7, membr, foll. 408, coll 2: *Biblia.*

1002. — — 9: saec. XIV, 29.5×20.5, membr, foll. 620: coll. 2: *Biblia.*

1003. — — 10: saec. XIV, 24.4×15.6, membr, foll. 451, coll. 2: *Biblia;* — 11: *N. T.* (?)

1004. — — 14: saec. XII, 54.2×35.2, membr, foll. 330, coll. 2: pars *V. T., Paul Evv*

1005. — — 15: saec. XII, 55×37, membr, foll. 282, coll. 2: *Act Cath Apoc Reg Paral.*

1006. — — 17: saec. XII, (in 4 ?), membr, foll. 256, coll. 2: pars *V. T., Evv Paul.*

1007. — — 23: saec. XIV, 47×29.3, membr, foll. 353, coll. 2: pars *V. T., Act Cath Apoc Reg Paral.*

1008. — — 25: saec. XII, 50.8×33.7, membr, foll. 170, coll. 2: *Act Cath Apoc Paul Evv.*

1009. — — 26: saec. XII, 49.7×32.2, membr, foll. 184, coll. 2: *Evv Paul Act Cath Apoc Ies Ier.*

1010. — — 28: saec. XIII, 44×30, membr, foll. 204, coll. 2: *Macc Apoc Cath Act Paul Evv.*

1011. — — 29: saec. XIII, 20.9×14.2, membr, foll. 257: *N. T.* (Evv Ac C Ap P).

1012. — — 30: saec. XVI, 17.8×12, membr, foll. 233: *Evv;* — 31: saec. XV et XVI: *Act Cath Apoc.*: — 38: *Mc* cum glossa; — 39: *Lc* c. gl.; — 40.41: *Ioh* bis c. gl.

1013. Insulae (Lille) bibl. publ. D. 14.
saec. XIV, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 187.

1014. — — B. A. 108: in 4, chart: *Paul.*

1015. — — D. 15: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

1016. — — D. 13: a. 1264, in fol, membr, voll. 4: *Biblia.* Olim fratrum Praedicatorum Insulensium.

1017. — — 15: saec. XII, 31×22.5, membr, foll. 133: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 385.

1018. Iurae montis in archivo 3.
saec. XII, 25×15, membr, foll. 142: *Mc Ioh* cum glossa; — 4: *Lc* c. gl.; — 5: *Paul* c. gl. Cf *Catalogue des mss conservés dans les dépots d'archives départementales communales et hospitalières.* Parisiis a. 1886, p. 162.

1019. Lambalii (Lamballe) bibl. publ. 6.
saec. XIII, 18×13, membr, foll. 1—32: *Paul* mut *Act Cath Apoc.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1035, cod. 867), p. 111.

1020. Lauduni (Laon) bibl. publ. 45.
saec. XIII, in 4, membr: pars *V. T.*, *Paul Cath* Corinth apocrr. Cf *Catalogue général des mss des bibliothèques publiques des départements*, vol. 1, Parisiis a. 1849, p. 79.

1021. — — 62: saec. XII, in fol, membr: *Evv.*

1022. — — 63: saec. IX, in fol, membr: *Evv.*

1023. — — 63 bis: saec. XIII, in fol, membr: *Evv.*

1024. — — 66: saec. XI, in 4, membr: *Mt* cum glossa. Item 69. 70.71.73.74. — 76: *Ioh Mc* c. gl.; — 77: *Ioh* c. gl., item 78, 82. 85.473; — 89: *Lc* c. gl., item 90; — 91: *Mc* c. gl., item 95; — 102: *Apoc* c. gl.; — 108: *Paul* c. gl.; — 112: *Cath Cant Apoc* c. gl.

1025. — — 111: saec. XIII, in 4, membr: *Cath Apoc Tob Ruth.*

1026. — — 472: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*

1027. — — 473 bis: saec. IX, in 8, membr: *Mt Mc.*

1028. Lexovii (Lisieux) bibl. publ. 18.
saec. XIII, 21×13.5, membr, foll. 349, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. X*, p. 262.

1029. Limoni (Poitiers) bibl. publ. 1.
saec. XV, in 8, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 385.

1030. — — 2 et 3: saec. XV, in 8, membr; pict: *Bibliorum* duo exemplaria.

1031. — — 4: saec. X, in fol, membr: *Evv.*

1032. Locoveri (Louviers) bibl. publ. 1.
saec. XIV, 31×21.5, membr, foll. 579, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1042, cod. 986), p. 366.

1033. — — 2: saec. XIII, 32.3×19, membr, foll. 378, coll. 2: *Biblia.*

1034. Lugduni (Lyon) bibl. publ. 328.
saec. VIII, in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 193.

1035. — — 329: saec. IX, in fol, membr: *Biblia.*

1036. — — 330: saec. X, in 8, membr: *Biblia.*

1037. — — 331.332—333.334—336.337 (voll. 2): saec. XI, in 4 et 8, membr: *Bibliorum* ut videtur septem exemplaria.

1038. Lugduni (Lyon) bibl. publ. 338.339.340: saec. XII, in 4 et 8, membr: *Bibliorum* tria exemplaria.

1039. — — 341.342: saec. XIII, in 4 et fol, membr: *Bibliorum* duo exx.

1040. — — 343—345: saec. XIV, in fol et 4 et 8, membr: *Bibliorum* tria exx.

1041. — — 346.347: saec. XV, in 4, membr: *Bibliorum* duo exx.

1042. — — 348: a. 1467, in fol, membr: *Biblia.*

1043. — — 349: a. 1489, in 12, membr: *Biblia.*

1044. — — 350: saec. XVI, in fol, membr: *Biblia.*

1045. — — 357: saec. IX, 28×20, membr, foll. 239, col. 1, ll. 21—22: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra. p. 994, cod. 5), p. 391.

1046. — — 358: saec. XV, in fol, membr; pict: *N. T.*

1047. — — 359.360: in 4 et 8, chart: *N. T.*

1048. — — 365: saec. XII, in 4, membr: *Paul.*

1049. Massiliae (Marseilles) bibl. publ. 1 (Eb. 265).
saec. XIII, 24.2×16.1, membr, foll. 446, coll. 2: *Biblia;* Evv Ac C Ap P (Phm Heb Laod). Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. XV*, Parisiis a. 1892, p. 1.2.

1050. — — 2 (Eb. 250): saec. XIV, 27.3×20, membr, foll. 326, coll. 2: *Biblia;* Evv Ac P (Phm Heb) C Ap.

1051. — — 11—22 (Ea. 61): saec. XIV, membr, voll. 12: V. T., *Evv Paul* cum glossa.

1052. — — 52(Eb.263): saec. XIV, 14.3×10, membr, foll. 194: *Paul.*

1053. — — 1230 (Aa. 36): saec. XIV, 29.3×22.5, membr, foll. 127—257: *Paul.*

1054. Meldorum in civitate (Meaux) bibl. publ.
Biblia. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 214.

1055. Molinis (Moulins) bibl. publ.
saec. XIV, in fol, membr: *Biblia* „quibus usus est episcopus Molinensis in concilio Constantiensi". Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 247.

1056. Monte Pessulano (Montpellier) bibl. scholae medicinae H. 7.
saec. XIII, in fol, membr, voll. 2: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 232.

1057. — — H. 10.195.283: saec. XIV, in fol et 8, membr: *Bibliorum* tria exemplaria.

1058. — — H. 153: saec. IX, in 4, membr: *Mt Mc.*

1059. Monte Pessulano (Montpellier) bibl. scholae medicinae H. 155: *Mt* cum glossa.

1060. — — H. 11: in fol, membr: *Paul.*

1061. — bibl. publ.
saec. XIII, in 4, membr: *Biblia.*

1062. Namnetis (Nantes) bibl. urbis 1.
a. 1270, 43.1×29.2, membr, foll. 457, coll. 2: *Biblia;* textus est Universitatis. Cf v. cl. Augustus Molinier, *Catalogue général des mss des bibl. publ. de France. Départements. Tome XXII. Nantes-Quimper-Brest,* Parisiis a. 1893.

1063. — — 2: saec. XIII, 13.3×19.2, membr, foll. 461, coll. 2: *Biblia;* textus est Universitatis.

1064. Nanceii (Nancy) bibl. publ. 1—3 (323).
saec. XIV, 27.8×20, membr, vol. 3, foll. 1—279 (?): *N. T.* mut. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1035, cod. 867), p. 124.

1065. — thesauri cathedralis.
saec. IX, 30.5×220, membr, foll. 227: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 247.396.

1066. Nemausi (Nîmes) bibl. publ.
in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 250.

1067. Nicaeae (Nice) bibl. publ. 1.
saec. XIV, 17.6×30, membr, foll. 320, coll. 2: *Biblia* mut. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1033, cod. 818), p. 434.435.

1068. Novo Castello (Neufchâtel en Bray) 1—5.
saec. XIII, 37×27, membr, voll. 5: *V. T.*, *Evv Act Apoc Cath Paul* mut. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1042, cod. 986), p. 348.

1069. Parisiis bibl. Arsenalis 1—3.
saec. XII, 43×30, membr, voll. 3: *Biblia;* P ad fin. Cf v. cl. Henricus Martin, *Catalogue des mss de la bibliothèque de l'arsenal,* vol. 1, Parisiis a. 1885, p. 1.2.

1070. — — 4: saec. XII, 40×28, membr, foll. 288: *Biblia.*

1071. — — 5—8: saec. XV, 44×31, membr, voll. 4: *Biblia.*

1072. — — 9 et 10: saec. XII, 44×32, membr, foll. 187: *Biblia.*

1073. — — 33: saec. XII, 26×16, membr, foll. 458: *Biblia;* P ad fin

1074. — — 35: *Paul* cum glossa; — 61 B: *Lc* c. gl. (mut); — 77: foll. 1—65: frg *Paul* c. gl.; — 88: *Mt* c. gl.; — 89: *Ioh* c. gl.; — 90: *Act Cath Apoc* c. gl.; — 91: *Cath* c. gl.; — 92, foll. 1—32: *Apoc* c. gl.; — 143: *Evv* c. gl.; — 144.145: *Mt Lc* c. gl.; — 147.149.150.151: *Paul* quater c. gl.; — 241: *Cath* c. gl.

1075. Parisiis bibl. Arsenalis 65: saec. XIII, 24×16, membr, foll. 361: *Biblia* exc. Ps (Apoc Baruch).

1076. — — 66: saec. XIV, 26×18, membr, foll. 432: *Biblia.*

1077. — — 67: saec. XIII, 24×18, membr, foll. 446: *Biblia.*

1078. — — 68: saec. XIV, 20×14, membr, foll. 493: *Biblia.*

1079. — — 69: saec. XIII, 19×13, membr, foll. 570: *Biblia.*

1080. — — 70: saec. XIII, 20×15, membr, foll. 492: *Biblia;* Laod Baruch.

1081. — — 71: saec. XIV, 21×15, membr, foll. 505: *Biblia.*

1082. — — 76: saec. IX, 27.2×18.2, membr, foll. 158: *Evv* mut.

1083. — — 115: saec. XIII, 14×9, membr, foll. 735: *Biblia.*

1084. — — 116: saec. XIV, 12×9, membr, foll. 416: *Biblia* mut.

1085. — — 117: saec. XIII, 14×9, membr, foll. 518: *Biblia.*

1086. — — 118: saec. XIII, 15×10, membr, foll. 515: *Biblia.*

1087. — — 119: saec. XIII, 17×12, membr, foll. 370: *Biblia.*

1088. — — 126.127: saec. XVII: *Paul.*

1089. — — 579: saec. XII, 53×36, membr, foll. 218: *N. T.;* Evv P Ac C Ap. Olim Ludovici d'Orléans.

1090. — — 588: saec. XIV, 34×24, membr, foll. 423: *Biblia.*

1091. — — 589: saec. XII-XIII, 35×24, membr, foll. 474: *Biblia.*

1092. — — 590: saec. XIV, 29×20, membr, foll. 583; uberr pict: *Biblia.* |ll. 23: *Evv.*

1093. — — 591: saec. XII, 30×20, membr, foll. 230, col. 1,

1094. — — 592: saec. XI, 34×23, membr, foll. 207, col. 1, ll. 24: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 410.

1095. — — 599: saec. IX, 26×19, membr, foll. 178, coll. 2, auro scriptus: *Evv.* Dictus Caroli Magni. Cf v. cl. Bergerus, p. 411.

1096. — — 764: saec. XIII, 18×13, membr, foll. 492, coll. 2: *Biblia.*

1097. — — 1171: saec. XIII, 23×15, membr, foll. 478, coll. 2; pict: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus, p. 411.

1098. — — 1184: saec. XII, 32×21, membr, foll. 124, coll. 2: *Evv.*

1099. — s. Genovefae, Kohler 1—2.
saec. XII, 51.7×38, membr, voll. 2, foll. 304 et 291: *Biblia* (Evv Ac C P [Thess Col Tim Tit Phm Heb] Ap). Cf v. cl. Carolus Kohler, *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque Sainte-Geneviève,* Parisiis a. 1893, vol. 1.

1100. — — Kohl. 4—6: saec. XII, 45×33, membr, voll. 3, foll. 560: *Biblia* (P [Phm Heb Laod] Ap Ac C; desunt Evv). Cf v. cl. Bergerus, p. 412.

1101. Parisiis s. Genovefae, Kohl. 8—10: saec. XII, 52.5×36, membr, voll. 3, foll. 876: *Biblia* (Evv Ac C P [Phm Heb] Ap).
1102. — — Kohl. 11—12: saec. XIII, 42.8(44.2)×32.5(31), membr, voll. 2, foll. 421: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac; desunt C Ap).
1103. — — Kohl. 14: saec. XIV, 33.8×23, membr, foll. 542: *Biblia* (Evv P [Phm Hebr] Ac C Ap).
1104. — — Kohl. 15: saec. XIV, 34.6×24, membr, foll. 565: *Biblia* (Evv P [Phm Hebr] Ac C Ap).
1105. — — Kohl. 17: saec. X, 29.9×19.5, membr, foll. 155: *Evv.*
1106. — — Kohl. 18: saec. XIII, 29.7×19.5, membr, foll. 170: *Paul* (Phm Heb) *Act Cath Apoc.*
1107. — — Kohl. 39.40: saec. XIII: *Evv* cum glossa; — Kohl. 72: saec. XIII: *Evv* c. gl.; — Kohl. 73: saec. XIII: *Mt Mc* c. gl.; — Kohl. 75: saec. XIII: *Act Cath Apoc* c. gl.
1108. — — Kohl. 1176: saec. XIII, 19.8×14.5, membr, foll. 342: *Biblia* (Evv Ac P [Phm Heb] C Ap).
1109. — — Kohl. 1177: saec. XIV, 26.5×20, membr, foll. 638: *Biblia* (Evv P [Phm Heb Laod] Ac C Ap).
1110. — — Kohl. 1178: saec. XIII—XIV, 18.7×13, membr, foll. 591: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1111. — — Kohl. 1179: saec. XIII, 21.5×14.7, membr, foll. 571: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1112. — — Kohl. 1180: saec. XIII—XIV, 22.1×15, membr, foll. 377: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1113. — — Kohl. 1181: saec. XIII—XIV, 26.5×17.7, membr, foll. 439: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1114. — — Kohl. 1182: saec. XIII, 22.2×14, membr, foll. 484: *Biblia* (Evv Ac C P [Phm Heb] Ap).
1115. — — Kohl. 1183: saec. XIII, 19.4×15, membr, foll. 564: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1116. — — Kohl. 1184: saec. XIV, 22.6×14.5, membr, foll. 538: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1117. — — Kohl. 1185: saec. XIII, 21.7×15.2, membr, foll. 339: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1118. — — Kohl. 1187: saec. XIV, 26.5×18.3, membr, foll. 141: *Dan 12 Proph 1.2 Mach Evv Paul* (Phm Heb) *Act Cath Apoc.*
1119. — — Kohl. 1189: saec. XII, 22×14, membr, foll. 149: *Evv.*
1120. — — Kohl. 1190: saec. IX—X, 25.4×17.5, membr, foll. 209: *Evv.* Videtur cardinalis Ottoboni fuisse; cf Lelong, *Bibliotheca sacra*, ed. 3, a. 1723, vol. 1, p. 248.

1121. Parisiis s. Genovefae, Kohl. 1204: saec. XIII: *Mt Mc* cum glossa; — Kohl. 1206: saec. XIII: *Cath* c. gl.; — Kohl. 1207: saec. XII: *Cath* c. gl.; — Kohl. 1208: saec. XII—XIII: *Apoc Cath* c. gl.

1122. — instituti in 4, 1.
in 4, membr: *Mt.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 295.

1123. — — — 2: saec. XIII, in 4, membr: *Mt.*

1124. — — — 4: in 4, membr: *Ioh.*

1125. — — — 5: in 4, membr: *Cath.*

1126. — — — 6: in 4, membr: *Epp.*

1127. — — in 12, 1.2.3.4: *Bibliorum* quattuor exemplaria.

1128. — bibl. Mazarin. 1.2 (Mol. 1.2).
saec. XI, 54.3×38, membr, voll. 2, foll. 214 et 247, coll. 2: *Biblia;* ordo est Evv C P Ac Ap. Textus est Alcuinianus. Cf v. cl. Augustus Molinier, *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque Mazarine,* Parisiis a. 1885, vol. 1, p. 1. Gravior est hic catalogus, quia v. cl. Samuel Berger editori subvenisse videtur et textuum familias distinxisse.

1129. — — 6.7 (Mol. 3.4): saec. XII, 50.3×36.8, membr, voll. 2, foll. 326 et 327, coll. 2: *Biblia;* videntur Evv deesse; ordo est Ac C Ap P; textus Alcuinianus est. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 411.

1130. — — 29 (Mol. 5): saec. XIII, 34.8×25, membr, foll. 362, coll. 2: *Biblia;* textus Alcuinianus.

1131. — — 35 (Mol. 6): saec. XIII, 39.2×26.5, membr, foll. 549, coll. 2: *Biblia;* textus est Universitatis Parisiensis.

1132. — — 38 (Mol. 7): saec. XIII, 33.6×24.3, membr, foll. 601, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1133. — — 42 (Mol. 8): saec. XIII, 37.7×24.3, membr, foll. 438, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1134. — — 615 (Mol. 9): saec. XIII, 31.8×21.8, membr, foll. 488, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1135. — — 616 (Mol. 10): saec. XIII, 30.3×21.3, membr, foll. 584, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1136. — — 620 (Mol. 12): saec. XIII, 30.5×21, membr, foll. 272, coll. 2: *Biblia;* textus Alcuinianus.

1137. — — 624 (Mol. 13): saec. XIII, 27×19.5, membr, foll. 546, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1138. — — 626 (Mol. 14): saec. XIII, 24.2×16.9, membr, foll. 434, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1139. Parisiis bibl. Mazarin. 627 (Mol. 15): saec. XIII, 22.6×14.5, membr, foll. 484, col. 1: *Biblia;* textus Universitatis.

1140. — — 628 (Mol. 16): saec. XIII, 23×15.5, membr, foll. 453, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1141. — — 629 (Mol. 17): saec. XIII, 22.1×14.5, membr, foll. 453, col. 1: *Biblia;* textus Universitatis.

1142. — — 632 (Mol. 18): saec. XIII, 20.2×14.8, membr, foll. 390, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1143. — — 633 (Mol. 19): saec. XIII, 21×14, membr, foll. 380, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1144. — — 634 (Mol. 20): saec. XIII, 22×14.9, membr, foll. 471, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1145. — — 635 (Mol. 21): saec. XIII, 20×13, membr, foll. 663, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1146. — — 636 (Mol. 22): saec. XIII, 20.2×14, membr, foll. 331, coll. 2 et 3: *Biblia;* textus Universitatis.

1147. — — 637 (Mol. 23): saec. XIII, 19×13.8, membr, foll. 501, coll. 2: *Biblia;* ordo in N. T. est Evv Ac C Ap P; textus Universitatis.

1148. — — 640 (Mol. 24): saec. XIII, 14.7×10.3, membr, foll. 412, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1149. — — 641 (Mol. 25): saec. XIII, 14.1×9.5, membr, foll. 577, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1150. — — 645 (Mol. 26): saec. XIII, 28×19, membr, foll. 504, coll. 2: *Biblia;* textus Alcuinianus.

1151. — — 34 (Mol. 27): saec. XIII, 37.8×29.9, membr, foll. 452, coll. 2, mut: *Biblia;* textus Universitatis.

1152. — — 622 (Mol. 28): saec. XII, 23.1×13.1, membr, foll. 285, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1153. — — 32 (Mol. 29): saec. XIV, 39.2×26.7, membr, foll. 552, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1154. — — 618 (Mol. 30): saec. XIV, 31.3×20.3, membr, foll. 438, coll. 2: *Biblia* inde a Hiob 42,9; textus Universitatis.

1155. — — 621 (Mol. 31): saec. XIV, 18.1×11.7, membr, foll. 362, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1156. — — 623 (Mol. 32): saec. XIV, 26.7×18.5, membr, foll. 397, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1157. — — 638 (Mol. 33): saec XIV, 17×12, membr, foll. 390, coll. 2 et 3: *Biblia;* textus Universitatis.

1158. — — 33 (Mol. 34): saec. XIV, 38×24.1, membr, foll. 441, coll. 2: *Biblia;* textus Universitatis.

1159. — — 5 (Mol. 43): saec. XI vel XII, 53.3×38.2, membr, foll. 246, coll. 2: nonnulla ex *V. T.*, *N. T.*

1160. Parisiis bibl. Mazarin. 3 et 4 (Mol. 44 et 45): saec. XII, 50.7×36.5, membr, foll. 261 et 247: nonnulla ex *V. T.*, *N. T.* exceptis evangeliis.

1161. — — 73 (Mol. 46): saec. XIII, 44.6×31.2, membr, foll. 157: fin *V. T.*, *N. T.;* textus Alcuinianus.

1162. — — 37 (Mol. 48): saec. XV, 43.9×29.7, membr, foll. 260, coll. 2: fin *V. T.*, *N. T.;* textus Universitatis.

1163. — — 685 (Mol. 61): saec. XIV, 17.2×12, membr, foll. 247, coll. 2: *N. T.* Cf v. cl. Augustus Molinier, *Catalogue des manuscrits de la bibliothèque Mazarine*, Parisiis, vol. 1, a. 1885.

1164. — — 718 (Mol. 62): saec. XVI, 18.6×12.8, membr, foll. 149, col. 1: *Paul.*

1165. — — 720 (Mol. 63): saec. XVI, 19.8×14, chart, foll. 295, col. 1: *Paul.*

1166. — — 721 (Mol. 64): saec. XVI, 14×10, membr, foll. 190, col. 1: *Paul Cath.*

1167. — — 639 (Mol. 70): saec. XIII, 23×16.3, membr, foll. 528, col. 1: *Biblia* cum glossa.

1168. — — 673 (Mol. 86): saec. XIII, 21.2×14.2, membr, foll. 182, coll. 2: *Esra Cath* cum glossa.

1169. — — 146 (Mol. 109): saec. XIII, 31.4×21.8, membr, foll. 460, coll. 2: *N. T.* (exceptis Paul) cum glossa.

1170. — — 194.151.152 (Mol. 110.111.112): saec. XIII: *Evv* cum glossa. Tria exemplaria.

1171. — — 703.696.697.700.701.166 (Mol. 113—118): saec. XII et XIII: *Mt* cum glossa. Sex exemplaria.

1172. — — 168.698 (Mol. 119.120): saec. XIII: *Mt Mc* cum glossa.

1173. — — 687 (Mol. 121): saec. XII Mt et XIII Ioh: *Mt Ioh* cum glossa.

1174. — — 692 (Mol. 122): saec. XII: *Lc* cum glossa.

1175. — — 185 (Mol. 123): saec. XIII: *Act Cath Apoc* cum glossa.

1176. — — 708 (Mol. 124): saec. XIII: *Cath* cum glossa.

1177. — — 712.713 (Mol. 125.126): saec. XII: *Paul* cum glossa. Duo exemplaria.

1178. — — 1057 (Mol. 127): saec. XIII: *Cath* cum glossa.

1179. — — 187 (Mol. 128): saec. XIII: *Cath Apoc* cum glossa.

1180. — — 1128 (Mol. 129): saec. XIII Ap et XII Ac: *Apoc Act* cum glossa.

1181. — — 704 (Mol. 130): saec. XII: *Apoc Cant* cum glossa.

1182. — — 165.170.189.181 (Mol. 141—144): saec. XIII: *N. T.* cum glossa.

1183. Parisiis bibl. nat. Lat. 1. saec. IX, 49.5×37.5, membr, foll. 423, coll. 2, ll. 51: *Biblia*, dicta prima Caroli Calvi. Cf *Catalogus codicum mss bibliothecae regiae. Pars tertia. Tomus tertius*, Parisiis a. 1744, p. 1, et v. cl. Samuel Berger, *Histoire de la Vulgate . . .*, Parisiis a. 1893, pp. 215.220.399.

1184. — — 2: saec. IX, 43×33.5, membr, foll. 444, coll. 2, ll. 52: *Biblia* (exc. Rom Cath Apoc), dicta secunda Caroli Calvi. Cf v. cl. Bergerus, pp. 399.400.

1185. — — 3: saec. IX, 48.5×37.5, membr, foll. 409, coll. 2, ll. 52: *Biblia*, dicta comitis Rorigon. Cf v. cl. Bergerus, p. 400.

1186. — — 4: saec. IX—X, 53.5×33, membr, voll. 2, foll. 429, coll. 2, ll. 40—48: *V. T. Mt* 24,45—*Mc* 9,28 ex Evv et ceteros ut videtur Novi Testamenti libros.

1187. — — 5: saec. X, 50.5×39, membr, voll. 2, foll. 344, coll. 2, ll. 51: *Biblia*, dicta prima sancti Martialis. Cf v. cl. Bergerus, p. 400.

1188. — — 6: saec. X, 48×33.5, membr, voll. 4, foll. 566, coll. 3, ll. 50.51: *Biblia*, dicta de Rodis. Cf Bergerus, p. 400.

1189. — — 7: saec. XI, 51×34.5, membr, foll. 366, coll. 2, ll. 60: *Biblia* dicta de Mazarin.

1190. — — 8: saec. XI, 53×37.5, membr, foll. 490, voll. 2, ll. 50: *Biblia* (exc. Apoc) dicta secunda sancti Martialis. Cf Bergerus p. 401.

1191. — — 9: saec. XII, in fol, membr: pars *V. T.*, *N. T.*

1192. — — 10: saec. XII—XIII, 57×37, membr, foll. 364, coll. 2, ll. 60: *Biblia*.

1193. — — 11—17: saec. XIII, in fol, membr: *Bibliorum* septem exemplaria.

1194. — — 18—42: saec. XIV, in fol, membr: *Bibliorum* viginti quinque exemplaria.

1195. — — 43: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia* (desunt Eph-Heb).

1196. — — 44: saec. XV, in fol, membr: *Biblia* (exc 2 Pet—Iud Apoc).

1197. — — 47: saec. XI, 49×37, membr, foll. 176: pars *V. T.*, *N. T.* mut. Cf v. cl. Bergerus, p. 401.

1198. — — 89: saec. XII, in fol, membr: pars *V. T.*, *Act Cath Apoc Rom*.

1199. Parisiis bibl. nat. Lat. 45 et 93: saec. IX, 50.5×34, membr, voll. 2, foll. 523, coll. 2, ll. 42: *Biblia.* Cf v. cl. Berger. (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 401.

1200. — — 97: saec. XIII, in fol, membr: pars *V. T.*, *Paul* (Laod).

1201. — — 99: saec. XIV, in fol, membr: *Ioh Esdras Mc* c. gl.

1202. — — 50 et 104: saec. XI, 57.5×29.5, membr, voll. 2, foll. 391, coll. 2, ll. 54—58: *Biblia.* Origine Italicus; cf v. cl. Bergerus, p. 401.

1203. — — 111: saec. X, in fol, membr: pars *V. T.*, *N. T.*

1204. — — 116: saec. XIII, in fol, membr: pars *V. T.*, *N. T.*

1205. — — 135: saec. XII, in fol, membr: pars *V. T.*, *Act Cath Paul Apoc.*

1206. — — 137: saec. XIII, in fol, membr: *Proph Mc Lc Ioh Cath Paul Apoc.*

1207. — — 140: saec. XV, in fol, membr: *Proph N. T.*

1208. — — 150: saec. XIII, in fol, membr: pars *V. T.*, *Act Cath Apoc.*

1209. — — 156: saec. XIV, in fol, membr: pars *V. T.*, *N. T.* cum glossa; — 159: pars *V. T.*, *Paul* c. gl.

1210. — — 161—167: saec. XIII, in 4, membr: *Bibliorum* septem exemplaria.

1211. — — 168—182: saec. XIV, in 4, membr: *Bibliorum* quindecim exemplaria (182 caret Ap).

1212. — — 197: saec. XV, in 4, membr: excerpta e *V. T.* et *N. T.*

1213. — — 198—234: saec. XIV, in 8, membr: *Bibliorum* triginta septem exemplaria.

1214. — — 242: saec. XII vel XIII, in 8, membr: inter alia *Cath Rom.*

1215. — — 247: saec. XIV, in 8, membr: pars *V. T.*, *N. T.*

1216. — — 250: saec. IX, 49×36.5, membr, foll. 105, coll. 2, ll. 50: *N. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 402.

1217. — — 251.252: saec. XIII, in fol, membr: *N. T.* duo exx.

1218. — — 253: saec. XIII, in fol, membr: pars *V. T.*, *N. T.*

1219. — — 254: saec. XII, 26×17, membr, foll. 149, coll. 2, ll. 40: *N. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 402.

1220. — — 255: saec. XV, in fol, membr: *N. T.*

1221. — — 256: saec. VII, 31.5×21, membr, foll. 177, coll. 2, ll. 30: *Evv;* deest Lc 18,39—22,64 et Ioh 7,39-fin supplevit manus saec. X. Cf v. cl. Bergerus, p. 402.

1222. — — 257: saec. IX, 30×24, membr, foll. 200, col. 1, ll. 26—32: *Evv.*

1223. Parisiis bibl. nat. Lat. 258—260: saec. IX, in fol, membr: *Evv* tria exx.

1224. — — 266: saec. IX, 28×19, membr, foll. 149, col. 1, ll. 30: *Evv*. Cf Bergerus, p. 402.

1225. — — 262: saec. IX, in fol, membr: *Evv*.

1226. — — 263: saec. IX, 29×22, membr, foll. 129, col. 1, ll. 20: *Mt* 25,37—*Mc* 10,37 *Lc* 1,1—*Ioh* 14,20. Cf v. cl. Bergerus, p. 402.

1227. — — 264.265: saec. IX, in fol, membr: *Evv* duo exx.

1228. — — 266: saec. IX, 32.5×25.5, membr, foll. 221, coll. 2, ll. 27: *Evv* dicta de Lothario. Cf Bergerus, p. 403.

1229. — — 267.268: saec. IX, in fol, membr: *Evv* duo exx.

1230. — — 269: saec. IX, 22.5×13.5, membr, foll. 276, col. 1, ll. 21: *Evv*. Cf Bergerus, p. 403.

1231. — — 270—272: saec. X, in fol, membr: *Evv* tria exx.

1232. — — 273 et 275: saec. XI, in fol, membr: *Evv* duo exx.

1233. — — 274: saec. IX, 31×23, membr, foll. 161: *Evv* (desunt init Mt et Lc 1,1—18,22).

1234. — — 276.277: saec. XII, in fol, membr: *Evv* duo exx.

1235. — — 278: saec. XIII, in fol, membr: *Evv*.

1236. — — 279.280: saec. XIV, in fol, membr: *Evv* duo exx.

1237. — — 281.298: saec. VIII, 35×26.5, membr, foll. 265, col. 1, ll. 21: *Evv*. Dictus codex Bigotianus. Wordsworthii B. Cf v. cl. Bergerus, p. 403.

1238. — — 283—285: saec. XIV, in fol, membr: *Mt Mc* cum glossa; — 287.288: *Mt* bis c. gl.; — 289: *Lc Ioh* c. gl.; — 290—293: *Lc* quater c. gl.; — 294—296: *Lc Ioh* ter c. gl.; — 297: *Lc Apoc* c. gl.; — 298—300: *Ioh* ter c. gl.; — 301: *Ioh Mc* c. gl.; — 302.303: *Ioh Lc* bis c. gl.; — 304: *Ioh* c. comm.; — 307: *Act Cath* c. gl.; — 308: *Act Cath Apoc* c. gl.; — 310—314: *Paul* quinquies c. gl.; — 316: *Cath* c. gl.; — 318: *Apoc Proph* c. gl.; — 330: *Mt* c. gl.; — 331.332: *Ioh* bis c. gl.; — 338.339: *Cath* bis c. gl.; — 298 A: *Ioh* c. gl.

1239. — — 286: saec. XIII, in fol, membr: *Mt*.

1240. — — 305: saec. XI, 31.5×24, membr, foll. 146, coll. 2, ll. 30: *Act Cath Paul Apoc*. Cf v. cl. Bergerus, p. 403.

1241. — — 306: saec. XII, in fol, membr: *Act Apoc Cath Evv*.

1242. Parisiis bibl. nat. Lat. 309: saec. XI, 26×18, membr, foll. 164, col. 1, ll. 28—30: *Paul Act Cath Apoc Cant.* Cf v. cl. Bergerus, p. 403.
1243. — — 315: XII–XIII, 49×27.5, membr, foll. 90, coll. 2, ll. 42: *Cath Act Apoc.* Cf v. cl. Bergerus, p. 403.
1244. — — 317: saec. X, in fol, membr: *Apoc.*
1245. — — 319–320: saec. XIV, in 4, membr: *N. T.* duo exx.
1246. — — 321: saec. XIII, 19×16, membr, foll. 240, coll. 2, ll. 30: *N. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 404.
1247. — — 322: a. 1422, in 4, membr: *N. T.*
1248. — — 323: saec. IX, in 4, membr: *Evv* „ad usum Caroli Calvi".
1249. — — 324: saec. IX, 16.3×11.8, membr, foll. 93, col. 1, ll. 40: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus, p. 404.
1250. — — 325: saec. XI, in 4, membr: *Evv.*
1251. — — 326: saec. XIII, in 4, membr: *Evv.*
1252. — — 327: saec. XIII, in 4, membr: *Apoc.*
1253. — — 328: saec. XI, in 4, membr: *Mt Mc Lc*; [item 329: saec. XVI: fragm *Mt Mc*].
1253a. [— — 334: saec. XVII, in 4, membr: *Act.*]
1254. — — 335: saec. VIII, in 4, membr: *Paul.*
1255. — — 336: saec. XII, in 4, membr: *Paul.*
1256. — — 337: saec. XV, in 4, membr: *Rom 1.2 Cor Gal.*
1257. — — 340: saec. XIV, in 4, membr: *Apoc.*
1258. — — 341: saec. XIII, 18×11.5, membr, foll. 254, coll. 2, ll. 27—29: *N. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 404.
1259. — — 342: saec. XIII, 16×11.5, membr, foll. 180, coll. 2, ll. 31: *N. T.* Cf v. cl. Bergerus.
1260. — — 343: saec. XIII, 19.5×12.5, membr, foll. 301, coll. 2, ll. 26: *N. T.* Cf Bergerus, p. 404.
1261. — — 344: saec. XV, 19.5×12.5, membr: *Paul Cath.*
1262. — — 233 A: saec. XIV, in 8, membr: *Biblia.* Cf *Catalogus* (ut supra, p. 1052, cod. 1183), vol. 4, p. 497.
1263. — — 2328: saec. VIII–IX, 27.5×17.5, membr, foll. 125, coll. 2, ll. 33—35: *Cath.* Olim s. Martialis Lemovicensis. Cf Bergerus, p. 405.

Codices Parisinos qui sequuntur hausi ex Vademecum illo iam saepissime laudato viri cl. Bergeri, *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du moyen âge*, Parisiis a. 1893, pp. 405—410, ubi plura de his libris invenies.

1264. Parisiis bibl. nat. Lat. 8849: saec. IX, 40×28.5, membr, foll. 267, coll. 2, ll. 27: *Evv.*

1265. — — 8850: saec. VIII (?), 36×26, membr, foll. 235, coll. 2, ll. 32, auro scr: *Evv* dicta sancti Medardi (?).

1266. — — 9380: saec. IX, 32×23, membr purpur, foll. 349, coll. 2, ll. 62, auro scr: *Biblia* dicta Theodulfi. Wordsworthii Θ. Cf v. cl. Delisle (ut supra, p. 973, adn. 2).

1267. — — 9383: saec. VIII, 31×25, membr purpur, foll. 264, col. 1, ll. 17—20: *Evv.*

1268. — — 9385: saec. IX (?), 31×25, membr, foll. 180, coll. 2, ll. 26: *Evv.*

1269. — — 9389: saec. VIII, 35.5×25.5, membr, foll. 223, coll. 2, ll. 25: *Evv* dicta Epternacensia. Wordsworthii ℙ.

1270. — — 9397, foll. 25—60: saec. IX, 28.5×21.5, membr, foll. 6, coll. 2, ll. 22—25: *Mt* 5,14—15,28 *Mc* 1,1—5,32; — foll. 61—84: saec. XII: *Mt* 1,1—23,30.

1271. — — 10439: saec. VIII, 7×5.2, membr, foll. 263, col. 1, ll. 11: *Ioh.*

1272. — — 10440: saec. IX, 21.5×14, membr, foll. 116, col. 1, ll. 26: *Paul.*

1273. — — 11504. 11505: a. 822, 52.5×34, membr, voll. 2, foll. 414, coll. 2, ll. 54—56: *Biblia.*

1274. — — 11532. 11533: saec. IX, 44.5×35.5, membr, voll. 2, foll. 459 (?), coll. 2, ll. 47: *Biblia* Corbeiensia.

1275. — — 11534. 11535: saec. XII, 46.5×32.5, membr, voll. 2, foll. 693, coll. 2, ll. 43. 44: *Biblia.*

1276. — — 11553: g¹: cf supra, p. 958.

1277. — — 11932: saec XIII—XIV, 35×21, membr, foll. 541, coll. 2, ll. 40. 41: *Biblia.*

1278. — — 11955: saec. VIII, 27×22, membr purpur, foll. 54, col. 1, ll. 20, auro scr: *Mt* 6,2—26,42 27,49—fin *Mc* 9,46—11,13 12,23—fin.

1279. — — 13169: g²: cf supra, p. 959.

1280. — — 13174: saec. IX, 25×20, membr, foll. 139, col. 1, ll. 20: *Act Cath Evv.*

1281. Parisiis bibl. nat. Lat. 14407: saec. IX, 33×26, membr, foll. 141, coll. 2, ll. 33: *Evv.*

1282. — — 16262: saec. XIII, 21.5×16.5, membr, foll. 488, coll. 2, ll. 49: *Biblia.*

1283. — — 16741.16742: saec. XII, 38×27, membr, voll. 2, foll. 410, coll. 2, ll. 35.36: *Biblia.*

1284. — — 17226: saec. VII, 30.5×23, membr, foll. 206, coll. 2, ll. 22: *Evv* mut.

1285. — — 17227: saec. IX, 27.5×19, membr, foll. 232, coll. 2, ll. 21: *Evv* Adalbaldi.

1286. — — 17968: saec. IX, 23×17.5, membr, foll. 169, col. 1, ll. 26: *Evv.*

1287. — — „fonds Baluze" 271: saec. XI, 49.5×34.5, membr, foll. 8, col. 1, ll. 47: frgm *Macc Paul.*

1288. Perpeniani (Perpignan) bibl. publ. 1 (41). saec. XII, 31.3×23, membr, foll. 155: *Evv.* Cf *Cat.* (ut infra, p. 1061, cod. 1383), p. 79.

1289. Remorum in civitate (Reims) bibl. publ. 1.2. saec. IX, 42×34, membr, voll. 2, foll. 449, coll. 2, ll. 46.47: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 390, et v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), pp. 281 et 412.

1290. — — 3—6: saec. XIV, in fol, membr, voll. 11: *Bibliorum* quattuor exemplaria.

1291. — — 7: in 8, membr: *Biblia.*

1292. — — 8—10: saec. XII, in fol et 4, membr, voll. 4: *Bibliorum* tria exemplaria.

1293. — — 13: saec. XII, in fol, membr: *Paul,* pars *V. T.*

1294. — — 15: in fol, chart: pars *V. T.* et *N. T.*

1295. — — 23: saec. XII, in fol, membr: *N. T.*

1296. — — 24: saec. IX, in 4, membr: *Evv.*

1297. — — 26: in 4, membr: frag *Ioh Evv.*

1298. — — 27: in 8, membr: *Apoc.*

1299. — — 54.55: *N. T.* (?) cum glossa; — 86.89: *Evv* bis c. comm.: — 92: *Ioh* c. gl.: — 95—99: *Paul* quinquies c. gl.; — 111.112: *Apoc* bis c. gl.

1300. Rotomagi bibl. publ. 1 (A. 4). saec. XI, 49.5×35, membr, foll. 350, coll. 2: *Biblia* exc. Evv (Ac C Ap P). Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. I,* p. 1.

1301. Rotomagi bibl. publ. 2 et 3 (A. 3): saec. XI, 46.4×24.5, membr, voll. 2, foll. 437, coll. 2: *Biblia* (Ac Ap C P Evv).

1302. — — 4–6 (A. 1): saec. XII, 56×37, membr, voll. 3, foll. 770, col. 1 (?): *V. T., Act Iac 1 Pet* 1,1—8 *Ps Dan Ezech 12 Proph Ies Ier Evv.*

1303. — — 7 (A. 5): saec. XII, 49.5×34, membr, foll. 204, coll. 2: *V. T., Evv* usque ad Ioh 16,15.

1304. — — 8 (A. 6): saec. XI, 48.6×34.2, membr, foll. 238, coll. 2: *V. T., Mt—Lc* 10,2.

1305. — — 9 (A. 223): saec. XIII, 31.6×21, membr, foll. 328, coll. 2: *Biblia* (Evv Ac C P [Laod] Ap).

1306. — — 10 (A. 32): saec. XIII, 29×19.5, membr, foll. 374, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac).

1307. — — 11 (A. 69): saec. XIII, 41.2×26.6, membr, foll. 374, coll. 2: *Biblia* (Evv Ac C P Ap).

1308. — — 12 (A. 157): saec. XIII, 34.5×21.5, membr, foll. 704, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

1309. — — 13 et 14 (A. 311): saec. XIII, 28×18.5, membr, voll. 2, foll. 725, coll. 2: *Biblia* (Ac ante P).

1310. — — 15 (A. 238): saec. XIII, 29.5×20.8, membr, foll. 401, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac).

1311. — — 16 (A. 439): saec. XIII, 23×15.8, membr, foll. 377, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac).

1312. — — 17 (A. 516): saec. XIII, 18.8×11.4, membr, foll. 577, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac; Ap Laod).

1313. — — 18 (A. 549): saec. XIII, 16×10.2, membr, foll. 666, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac).

1314. — — 19 (A. 588): saec. XIII, 13.5×8.5, membr, foll. 635, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac).

1315. — — 20 (A. 555): saec. XIII, 17×11.4, membr, foll. 612, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac).

1316. — — 22 (A. 117): saec. XII, 37.5×26.2, membr, foll. 238, coll. 2: *Rom—Eph Gen Exod Lev Act Apoc Cath.*

1317. — — 25 (A. 110): saec. IX–X, 37.6×28.5, membr, foll. 277, coll. 2: pars *V. T., Act Cath Apoc Paul.*

1318. — — 27 (A. 544): saec. XIII, 17.2×11.5, membr, foll. 320, coll. 2: pars *V. T., Apoc Cath Paul.*

1319. — — 28 (A. 14): saec. XI, 35.2×26.5, membr, foll. 177, col. 1: *Evv.*

1320. — — 29 (A. 165): saec. XI, 34.5×25.8, membr, foll. 145, col. 1: *Evv.*

col. 1: *Evv.*

1321. — — 30 (A. 436): saec. XI, 21.8×12.4, membr, foll. 177,

1322. Rotomagi bibl. publ. 31 (A. 24): saec. XI, 31.6×19.5, membr, foll. 183, col. 1: *Evv Paul.*

1323. — — 32 (A. 21): saec. XII, 33×25, membr, foll. 192, col. 1: *Evv.*

1324. — — 33 (A. 320): saec. IX, 27.5×18, membr, foll. 99, col. 1: *Paul.*

1325. — — 36 (A. 327): *Mc* cum glossa; — 54 (A. 62): *Act Cath Apoc* c. gl.; — 65 (A. 258): *Ioh* c. gl.; — 83 (A. 64): *Evv* c. gl.; — 84 (A. 80): *Evv* c. gl.; — 85—89 (A. 163.351.363.405.392): *Mt* c. gl. quinque exemplaria; — 90—92 (A. 116.114.151): *Mt Mc* c. gl. tria exemplaria; — 93 (A. 380): *Lc* c. gl.; — 94—96 (A. 150. 168.170): *Lc Ioh* c. gl.; — 97 (A. 250): *Ioh Mc* c. gl.; — 98 (A. 441): *Ioh* c. gl.; — 99 (A. 130): *Act Cath Apoc* c. gl.; — 100. 101 (A. 212.510): *Act* c. gl. duo exemplaria; — 102 (A. 442): *Act Apoc* c. gl.; — 103—105 (A. 54.440.451): *Paul* c. gl.; — 106 (A. 332): *Paul Cath* c. gl.; — 107 (A. 534): *Cath* c. gl.; — 108 (A. 429): *Apoc* c. gl.

1326. — — 3015 (Leber. 1): saec. XIII, 12.2×8, membr, foll. 732, coll. 2: *Biblia* (P ante Ac). Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. II,* p. 71.

1327. Rupellae (La Rochelle) bibl. publ. 569 (4156). saec. XII, 15.5×10.8, membr, foll. 653, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap); „explicit bibliotheca". Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. VIII,* Parisiis a. 1889, p. 197.198.

1328. Segoduni (Rhodez) bibl. publ. in 4, membr: *Ioh* cum glossa. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 411. Item *Cath* (?) c. gl.

1329. Sparnaci (Épernay) bibl. publ. 1. saec. IX, 26.5×21, membr, foll. 178, col. 1, ll. 23, auro scriptus: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 382.

1330. Spinati (Épinal) bibl. publ. 15. saec. XII et XV, in fol, membr: *Biblia.* Cf *Catalogue* (ut supra, p. 1034, cod. 840), p. 403.

1331. — — 79: saec. XII, in fol, membr: *Act Paul Apoc.*

1332. — — 201: saec. XI, in fol, membr purpur, foll. 25, auro scr: *Mc.*

1333. Telone Martio (Toulon) bibl. publ. 1. a. 1442, 31.4×22.8, membr, foll. 333, coll. 2: *Biblia* (C ante P). Cf *Cat.* (ut supra, p. 1033, cod. 818), p. 383.384.

1334. Tolosae Tectosagum (Toulouse) bibl. publ. 10 (mut) 147. 166.113.117.124.400.461 (cf Haenelius, cod. 779). in fol et 4 et 8, membr; pict: *Bibliorum* octo exemplaria.

1335. Tolosae Tectosagum (Toulouse) bibl. publ. 14: in fol, membr, voll. 4: *Biblia* cum glossa.
1336. — — 73.211.268.271(vet.).352.592: membr: *Bibliorum* sex exx.
1337. — — 272: in 8, membr: *N. T.*
1338. Trecis (Troyes) bibl. publ. 27. saec. XII, in fol, membr, voll. 5: *Biblia.*
1339. — — 28: saec. XII, in fol, membr, voll. 2: *Biblia.*
1340. — — 48: saec. XIII, in fol, membr: *Paul* cum comm, item 79.90.121.131.169.175.176.233.238.393.(431).453; — 81: *Evv* c. gl., item 82.120.183.251; — 263: *Mt* c. gl., item 555.1119.1216.1479; — 132: *Mt Mc* c. gl., item 220.484.548; — 623: *Mc* c. gl., item 871.1040; — 747: *Lc* c. gl., item 760.932.1083.1214.2260; — 87: *Lc Ioh* c. gl., item 157.449.475.225.1029; — 1478: *Ioh Mc* c. gl.: — 1023 bis: *Ioh* c. gl., item 1039.1054.1092.1166.1181.1379.1411; — 83: *Act Cath Apoc* c. gl., item 124.228; — 1409: *Cath Apoc* c. gl., item 1597; — 1096: *Cath* c. gl., item 1132.1228.1481.1491. 1605.1620; — 389: *Paul* c. gl., item 393.512.626.803.880.1026; — 757: *Apoc* c. gl., item 934.1223.1552.
1341. — — 57: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia*
1342. — — 101: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*
1343. — — 138: saec. IX, in fol, membr: *Evv.*
1344. — — 149: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*
1345. — — 291: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*
1346. — — 458: saec. XII, in fol, membr, voll. 2: *Biblia.*
1347. — — 482: saec. XII, in fol, membr, foll. 119: *Evv.*
1348. — — 492: saec. XIII, in fol, membr, foll. 339: *Biblia.*
1349. — — 577: saec. XIII, in fol, membr, foll. 326: *Biblia.*
1350. — — 649: saec. XIII, in fol, membr, foll. 162: *Act* (*Cath* c. gl.).
1351. — — 857: saec. XII, in fol, membr, foll. 117: *Apoc Epp* (*Cath* et *Act* c. gl.).
1352. — — 885: saec. XII, in fol, membr, foll. 110: *Evv.*
1353. — — 960: a. 909, in fol, membr, foll. 149: *Evv.*
1354. — — 1025: saec. XII, in 4, membr, foll. 160: pars *V. T. Ioh Act Cath Paul.*
1355. — — 1027: saec. XIII, in fol, membr: *Mt* (*Ioh* c. gl.).
1356. — — 1123: saec. XIII, in 4, membr: *Biblia.*
1357. — — 1299: saec. XIII, in 4, membr: *Biblia.*
1358. — — 1382: saec. XIII, in 4, membr: *Paul Ies Cant Lam Cath.*
1359. — — 1690: saec. XII, in 4, membr, foll. 177: *N. T.*
1360. — — 1852: saec. XIII, in 8, membr, foll. 515: *Biblia.*
1361. — — 1906: saec. XIII, in 8, membr, foll. 338: *N. T.*

1362. Trecis (Troyes) bibl. publ. 2391: saec. XIII, in fol, membr, foll. 240: pars *V. T.*, *N. T.*

1363. — thesauri cathedralis 2. saec. IX vel X, in fol, membr: *Evv.*

1364. — — 3: saec. X, in 4, membr, foll. 74: *Ioh Mt.*

1365. Valentianae bibl. publ. in fol, membr, voll. 5: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra p. 1031, cod. 779), col. 491.

1366. — —: in 4, membr, voll. 3: *Biblia.*

1367. — —: in fol, membr, voll. 2; pict: *Biblia.*

1368. — —: in 8, membr; pict: *Bibliorum* duo exx.

1369. — —: in 4, membr: *Paul.*

1370. — —: in fol et 4, membr: *Evv* tria exx.

1371. — —: in 4, membr: *Mt Ioh.*

1372. — —: in 4, membr; pict: *Apoc.*

1373. Valonii (Valognes) bibl. publ. 1. saec. XIII, 22.8×15.5, membr, foll. 524, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Cf *Catalogue* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Départements X*, Parisiis a. 1889, p. 137.

1374. — — 2: saec. XIII, 36×23.5, membr, foll. 258, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

1375. Vesoli (Vesoul) bibl. publ. 5. saec. XIV, 15.8×10.9, membr, foll. 522, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1035, cod. 865), p. 405.

1376. Vesontione (Besançon) bibl. publ. XIII. e. 1. saec. XIII, in 4, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 78.

1377. — — — e. 2: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia.*

1378. — — — e. 3: a. 1467, in fol, membr: *Biblia.*

1379. — — — e. 4: saec. XIV, in 4, membr, voll. 2: *Biblia.*

1380. — — — e. 5: saec. XV, in 4, membr: *Biblia.*

1381. — — — e. 6: saec. XV, in 12, membr: *Biblia.*

1382. — — suppl. 43: in fol, membr: *Paul Act Apoc Evv Ps.*

1383. Victriaci (Vitry-le-François) bibl. publ. 12 et 13. saec. XIII: *Rom Gal* cum glossa. Cf *Cat.* (ut supra, p. 1030, cod. 773), *Dép. XIII*, Parisiis a. 1891, p. 16; — item 53: *Paul* c. gl.; — 55: *Mt* c. gl.

1384. — — 75: saec. XIII, 17.4×11.7, membr, foll. 391: *Biblia.*

1385. Vindocini (Vendôme) bibl. publ. 1. saec. XIII, 32×21.5, membr, foll. 434, coll. 2: *Biblia.* Cf *Cat.* (ut supra, p. 1040, cod. 951), p. 396.

1386. Vindocini (Vendôme) bibl. publ. 2: saec. X, 33.2 ×23.8, membr, foll. 158: *Evv.*

1387. — — 183: saec. XIII, 20×13, membr, foll. 169: pars *V. T.*, *Evv Act Cath Apoc Paul.*

1388. — — 184: saec. XII, 21.5×12.5, membr, foll. 1—129: *Cath Paul Apoc.*

1389. — — 185: saec. XIII, 15.5×11.5, membr, foll. 210: pars *V. T.*, *Evv Act Paul Cath.*

Germania.

1390. Ascalingii bibl. gymnasii Iosephini MS. 18*. saec. XIII vel XIV, in 8, membr, foll. 600 [?], coll. 2, ll. 43: *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl. Iosephus Godehardus Müller, *Nachricht über die Bibliothek des Gymnasii Iosephini* . . . [Programma], Ascalingii [Hildesheim] a. 1876 [Progr. 1876, num. 248], p. 7.

1391. Augustae Vindelicorum bibl. urbis MS. 4. saec. XIV (a. 1390?), in 8, membr, foll. 571: *V. T.* et *N. T.* Cf *G. C. Mezger*, *Geschichte der . . . Kreis- und Stadtbibliothek in Augsburg*, Augustae Vindelicorum a. 1842.

1392. — — MS. 55: a. 1521, in fol, chart, voll. 2, foll. 746: *V. T.* et *N. T.*

1393. — — MS. 56: saec. XV, in fol, chart, voll. 2, foll. 665: *V. T.* et *N. T.*

1394. — — MS. 92: saec. XV, in fol, chart, foll. 316: (V. T. et) *N. T.*

1395. — — MS. 180: saec. XV, in 4, chart, foll. 283: *Paul* cum comm.

1396. Bambergae bibl. publ. A. I. 5 (Iaeck. 206). saec. IX, 47.6×34.6, membr, foll. 420, coll. 2, ll. 50; pict: *V. T.* et *N. T.* Apocalypsi excepta. Deest 1 Ioh 5,8. Iussu Alcuini scriptus. E bibliotheca cathedralis Bambergensis A. 5. Cf Henricus Ioachim Iaeck, *Beschreibung von . . . Handschriften . . . in der öffentlichen Bibliothek zu Bamberg*, Norimbergae a. 1831, p. VII—IX. 32. 33, et v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 376.

1397. — — A. I. 20 (Iaeck. 207): a. 1263, in fol, membr, foll. 425, coll. 2, ll. 50: *V. T.* et *N. T.* E bibliotheca abbatiae Langheimensis.

1398. — — A. I. 1 (Iaeck. 208): saec. XIII, in fol, membr, foll. 399: *V. T.* et *N. T.*; Mach post Hest, deinde ut videtur Proph Act Cath Apoc Paul Evv. E bibl. cathedr. Bamb. A. 1.

1399. — — A. I. 6 et 7 (Iaeck. 209): saec. XIII, in fol, membr, voll. 2, foll. 837, coll. 2, ll. 40: *V. T.* et *N. T.* Olim Conr. Schalarii, archidiac. Basileensis. E bibliotheca cathedralis Bamb. A. 6. 7.

1400. Bambergae bibl. publ. A. I. 9 (Iaeck. 211): saec. XIII, in fol, membr, foll. 495, coll. 2, ll. 51; pict: *V. T.* et *N. T.* E bibliotheca cathedr. Bamb. A. 9.

1401. — — A. I. 10 (Iaeck. 212): saec. XIV, in fol, membr, foll. 488, coll. 2, ll. 48: *V. T.* et *N. T.* E biblioth. Langheimensi.

1402. — — A. I. 19 (Iaeck. 214): saec. XIII, in 4, membr, foll. 370, coll. 2, ll. 54: *V. T.* et *N. T.* E biblioth. cathedr. Bamb. A. 158.

1403. — — A. I. 2—4 (Iaeck. 215): a. 1389, in fol, membr, voll. 3: *V. T.* et *N. T.* Manu Conradi Allecis de Eggolsheim in coenobio „Neunkirchen am Brand" scriptus. E biblioth. cathedr. Bamb. A. 2-4.

1404. — — A. I. 21 (Iaeck. 216): saec. XIV, in 8, membr, foll. 420, coll. 2, ll. 51; pict: *V. T.* et *N. T.* E biblioth. Franciscanorum Bamb.

1405. — — A. I. 22 (Iaeck. 217): saec. XIV, in 8, membr, foll. 1516 (?516), coll. 2, ll. 50; pict: *V. T.* et *N. T.* E biblioth. societatis Iesu.

1406. — — A. II. 19 (Iaeck. 264).
saec. IX, in 4, membr, foll. 231, col. 1, ll. 24: *Evv.* E biblioth. cathedr. Bamb. A. 13.

1407. — — A. II. 20 (Iaeck. 265): saec. XIII: *Evv.*

1408. A. I. 16 (Iaeck. 266).
saec. X, in fol, membr, foll. 165, col. 1, ll. 28: *Evv.* E bibl. cathedr. Bamb. A. 10.

1409. A. II. 18 (Iaeck. 267).
saec. X, in 4, membr, foll. 205, col. 1, ll. 27: *Evv.* E bibl. cathedr. Bamb. A. 12.

Iaeck. 268—273: exemplaria sex *Mt* cum glossa, saec. XII et XIII; — 274 et 275: exemplaria duo *Lc* c. gl. saec. XII et XIII; — 276: *Mc* c. gl; — 277 et 278: *Mc* et *Ioh* c. gl. saec. XIII; — 279: *Ioh* c. gl. saec. XII; — 280—288 (cf 311): lectionaria novem ex evangeliis; — 292—295: exemplaria quattuor *Paul;* — 300—303: exemplaria quattuor *Cath* cum glossa; — 304.308—310: lectionaria ex epistulis; — 311—313: exemplaria tria *Apoc.*

1410. Berolini reg. Lat. Meermanus 1 (Phill. 1644).
saec. XII, txt 42×28, membr, voll. 2, foll. 295 et 266, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Act Cath Apoc). Cf v. cl. Valentinus Rose, *Verzeichniss der lateinischen Handschriften der königlichen Bibliothek zu Berlin. Erster Band. Die Meerman-Handschriften des Sir Thomas Phillipps,* Berolini a. 1893.

1411. — — 2 (Phill. 2001): saec. XIV, txt 10×7, membr, foll. 451, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* foll. 108, coll. 2: *N. T.*

1412. — — 3 (Phill. 2003): saec. XIV, txt 10.5×7, membr,

1413. Berolini reg. Lat. Meermanus 5 (Phill. 1659): saec. X, txt 30×23, membr, foll. 126, coll. 2: *Proph Paul* (Phm Hebr).
1414. — — 8 (Phill. 1647): saec. XII, txt 23×17, membr, foll. 54, coll. 3: *Cant Apoc.*
1415. — — 10 (Phill. 1648): saec. XI, 20×15, membr, foll. 144: *Evv.*
1416. — — 11 (Phill. 1725): saec. XIII, txt 15×6 (cum comm 20×13), membr, foll. 143: *Mt* cum glossa.
1417. — — 12 (Phill. 1649): saec. XIII, txt 17×15.5, membr, foll. 152, coll. 3: *Lc* cum glossa.
1418. — — 48 (Phill. 1650): saec. X, txt 23×17, membr, foll. 148: *Cath* cum glossa *Paul.*
1419. — Lat. theol. fol. 1: saec. IX vel X, 40×29.3, membr, foll. 128, col. 1, ll. 31: *Evv.* Vir doctissimus mihique amicissimus Ernestus de Dobschütz, hodie privatim docens in universitate Ienensi, excerpsit in meum usum catalogum Berolinensem vel etiam codices volvit.
1419a. [— — fol. 3: saec. X, in fol, membr, foll. 221: *Evl.*]
1420. — — fol. 4: saec. XV, in fol, membr, foll. 323, coll. 2: *V. T.* et *N. T.;* ordo est P Ac C. Olim in monasterio ordinis Praedicatorum Calcariensi.
1421. — — fol. 5: saec. XIII, in fol, membr, foll. 364: *V. T.* et *N. T.* (Evv Ac C Ap Paul [Phm Hebr]). Codex dicitur manu filiae Ottonis II imperatoris in monasterio Gandersheimensi scriptus esse.
1422. — — fol. 6: a. 1514—1517, in fol, membr, voll. 4: *V. T.* et *N. T.*
1423. — — fol. 7: a. 1446, 32×20, chart, foll. 275, coll. 2: *N. T.* (Evv P Ac C Ap).
1424. — — fol. 8: saec. XIV, in fol, membr, foll. 635: *Biblia* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb Laod]).
1425. — — fol. 9: saec. XIV, in fol, membr, foll. 233: *Biblia.*
1426. — — fol. 15: saec. XII, in fol, membr, foll. 355: *Paul* cum comm, item 16.352.446.447.448; — 287: *Evv* c. gl.; — 360: *Mt* c. gl.: — 191: *Mc* c. gl.; — 316: *Lc* c. gl., item 365; — 422: *Lc Ioh* c. gl.; — 192: *Paul* c. gl.; — oct. 62: *Apoc* c. gl.; — fol. 497: *Ioh* c. gl.
1427. — — fol. 18: saec. X, in fol, membr, fol. 165: *Evv.*
1428. — — fol. 25: saec. XI, in fol, membr, foll. 237: *Evv.*
1429. — — fol. 62: saec. IX, in fol, membr, foll. 258: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).

1430. Berolini reg. Lat. theol. fol. 63: saec. XV, in fol, membr, foll. 175: *N. T.*
1431. — — fol. 67: saec. XIII, in fol, membr, foll. 166: *N. T.*
1432. — — fol. 70: a. 1464, in fol, membr, foll. 194: *N. T.*
1433. — — fol. 72: saec. XIII, in fol, membr, foll. 197: *Biblia.*
1434. — — fol 73: saec. XIV, in fol, membr, foll. 302: *Biblia.*
1435. — — fol. 74: saec. XIV, 26.3×18, membr, foll. 587: *Biblia* (Evv Ac C P [Phm Heb] Ap).
1436. — — fol. 90: saec. XII, in fol, membr, foll. 115: *Apoc.*
1437. — — fol. 166: saec. XIV, in fol, membr, foll. 144: *N. T.*
1438. — — fol. 198: saec. XIII, in fol, membr, foll. 224: *Paul.*
1439. — — fol. 204: saec. XVI, in fol, chart, foll. 302: *Biblia* „Gen—Act".
1440. — — fol. 260: saec. X, in fol, membr, foll. 241: *Evv.*
1441. — — fol. 283: saec. X, in fol, membr, foll. 179: *Evv.*
1442. — — fol. 336: saec. X, in fol, membr, foll. 193: *Biblia* „Ies—Heb".
1443. — — fol. 359: saec. X, in fol, membr, foll. 121: *Evv.*
1444. — — fol. 366: saec. VIII, 27.3×21, membr, foll. 94, coll. 2, ll. 23: *Paul* (Phm Hebr). Fertur manu s. Liudgeri scriptus esse.
1445. — — fol. 375: saec. XIII, in fol, membr, foll. 125, coll. 2, ll. 24: *Evv.*
1446. — — fol. 379: saec. XII, in fol, membr, foll. 544: *Biblia.*
1447. — — fol. 481: saec. IX—X, 31×24.4, membr, foll. 149: *Epp.*
1448. — — fol. 494: saec. XIII: frgm *Paul;* — fol. 519: saec. XIII: frgm *Cath Apoc.*
1449. — — fol. 505.506: a. 1470, in fol, chart, foll. 460: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] C Ac Ap).
1450. — — fol. 519: saec. XIII, in fol, membr, foll. 2: frgm *Cath Apoc.*
1451. — — quart. 4: saec. IX, in 4, membr, foll. 164: *Evv.* Erasmus usus est hoc codice in editione N. T. altera.
1452. — — quart. 5: saec. X, in 4, membr, foll. 196: *Evv.*
1453. — — quart. 33: saec. XIV, in 4, membr, foll. 529: *Biblia.*
1454. — — quart. 34: saec. XIV vel XV: in 4, membr, foll. 561: *Biblia.*
1455. — — quart. 35: saec. XIV, in 4, membr, foll. 344: *Biblia.*
1456. — — quart. 103: saec. XV, in 4, membr, foll. 465: *Biblia.*

1457. Berolini reg. Lat. theol. quart. 139: saec. VII, in 4, membr, foll. 145: *Evv.*
1458. — — oct. 2: saec. XIII, in 8, membr, foll. 260: *Evv.*
1459. — — oct. 3: saec. XIII, in 8, membr, foll. 682: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1460. — — oct. 4: saec. XIII, in 8, membr, foll. 684: *Biblia.*
1461. — — oct. 5: saec. XIII, in 8, membr, foll. 599: *Biblia.*
1462. — — oct. 6: saec. XIII, in 8, membr, foll. 529: *Biblia.*
1463. — — oct. 7: saec. XIII, in 8, membr, foll. 657: *Biblia.* Scripsit Albregardus Lombardus.
1464. — — oct. 8: saec. XIII, in 8, membr, foll. 530: *Biblia.*
1465. — — oct. 9: saec. XIV, in 8, membr, foll. 682: *Biblia.*
1466. — — oct. 70: saec. XV, in 8, membr, foll. 528, coll. 2, ll. 53: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).
1467. — — oct. 106: a. 1227, in 8, membr: *N. T.*
1468. — — oct. 121: saec. XIII, in 8, membr, foll. 491: *N. T.*
1469. — — Diez fol. 58: saec. X, in fol, membr: *Evv.*
1470. — — Diez fol. 65: saec. XIII, in fol, membr: pars *V. T.*, *Paul.*
1471. — — Diez oct. 35: saec. XII, in 8, membr: *Biblia.*

1472. Bonnae bibl. univ. 134a (Klette 263).
saec. XIV, in 4, membr, foll. 419, coll. 2, ll. 57: *V. T.* et *N. T.* Anno 1853 bibliothecae accessit ex legato Martini Aug. Scholzii (cf supra, p. 255). Cf Antonius Klette, *Catal. chirographorum in bibl. acad. Bonnensi,* fasc. 2, p. 65, in programmate quod dicunt academico in diem 15 Oct. a. 1859.

1473. Breitenaviae MS. 1.
saec. ? , in 8, membr: *V. T.* et *N. T.* Cf Iohannes Henr. a Seelen, *Bibliotheca Breitenaviana,* Lubeciae a. 1747, tom. 3, pars 8, p. 243.

1474. Caroli Hesychiae (Carlsruhe) bibl. duc. Reichenau 211.
saec. IX, 24.5×16: *Evv* mut. Cf v. cl. Bergerus (ut infra, cod. 1479). p. 383.

1475. Cizae bibliothecae coenobii, MS. theol. 5.
saec. XIII, 28×22, membr, foll. 144: *Evv.* Cf v. cl. Philippus Wegener, *Verzeichniss der auf der Zeitzer Stiftsbibliothek befindlichen Handschriften* [Programma paschale], Cizae a. 1876.

1476. — bibl. canonicorum 4 olim 14.
a. 1423, 30.5×22, membr, foll. 321: pars *V. T.*, *N. T.* Cf v. cl. Fedorus Bech, *Verzeichniss der alten Handschriften und Drucke in der Domherren-Bibliothek zu Zeitz,* Berolini a. 1881.

1477. — — 5 olim 16: saec. XV, 30.5×22, chart, foll. 253: *Sap Evv.*

1478. Colmariae (Colmar) bibl. publ.
saec. IX, in 4, membr: *Evv Paul.* Cf Gustavus Haenel, *Catalogi* etc, Lipsiae a. 1830, col. 141.

1479. Coloniae ecclesiae metropolitanae 1.
saec. IX, 50×35.5, membr, foll. 382, coll. 2, ll. 51: *V. T.* et *N. T.* Cf vv. cll. Philippus Iaffé et Guilelmus Wattenbach, *Ecclesiae metropolitanae Coloniensis codices manuscripti,* Berolini a. 1874, et v. cl. Bergerus, *Histoire de la Vulgate* . . ., Parisiis a. 1893, p. 379.

1480. — — 2: saec. XIII, in fol, membr, foll. 339: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Heb] Act Cath Apoc).

1481. — — 12: saec. XI, in fol, membr, foll. 210; pict: *Evv.*

1482. — — 13: saec. IX, in fol, membr, foll. 195; pict: *Evv.*

1483. — — 14: saec. X, in fol, membr, foll. 215; pict: *Evv.*

1484. — — 21.22.23.24.26: saec. XIII, in fol, membr: *Mc Lc Ioh Act Cath Apoc Paul* cum glossa.

1485. — — 25: saec. XII, in fol, membr, foll. 111: *Paul* cum glossa.

1486. — — 56: saec. IX, in 4, membr, foll. 139; pict: *Evv.*

1487. — — 144: saec. X, in 4, membr, foll. 133: *Evv* (?).

1488. — — 218: saec. XI, in fol, membr, foll. 217; uberrime pict: *Evv.* Ex dono Iohannis Guilelmi Knott, parochi Heimerzheimensis († 1872).

1489. Confluentiae bibl. urbis MS. 1.
saec. IX vel X, in fol, membr, foll. 319, coll. 2, ll. 42—45; pict: pars altera *V. T.*, *N. T.* (Evv Act Cath Paul [Eph Laod] Apoc). Cf Ernestus Dronke, *Beiträge zur Bibliographie . . . oder Merkwürdigkeiten der Gymnasial- und der städtischen Bibliothek zu Koblenz,* pars 1, Confluentiae a. 1837, p. 85—91.

1490. — — MS. 2 [anno 1852 scripsit Dronkius „2 et 3"]: a. 1281, in fol, membr, vol. 2, coll. 2, ll. 39: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Act Cath [Apoc ?]). Simon, decanus Moguntinus, librum scripsit.

1491. — — MS. 3: a. 1402, in 4, membr, foll. 411, coll. 2, ll. 47: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Act [Cath Apoc ?]). Iohannes de Northeim librum Moguntiae scripsit. Dronkius vero ipse, *Ueber die Gymnasialbibliothek* . . . Confluentiae a. 1852, hunc codicem signo B nominavit et ab alio quam Iohanne illo scriptum esse suspicatur.

1492. Donaueschingae bibl. principis 177 (L. 8).
saec. XIII, in 4, membr, foll. 490, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Manu Cambii de Vicentia. Cf v. cl. K. A. Barack, *Die Handschriften der fürstlich-Fürstenbergischen Bibliothek zu Donaueschingen*, Tubingae a. 1865.
1493. — — 178: saec. XIV, in 8, membr, foll. 875, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*
1494. — — 188: saec. XV, in 12, membr, foll. 218: *N. T.*
1495. — — 203 et 207: *Evl;* — 199 et 208: *Apl.*

1496. Dresdis bibl. reg. A. 47.
saec. XV, in fol, membr et chart (?), foll. 520, coll. 2: *Biblia;* Col Laod; Phm Heb; Paul Act; 1.2 Pet ante Iac ?; inest Hermae pastor. Cf v. cl. Franciscus Schnorr de Carolsfeld, *Katalog der Handschriften der königlichen öffentlichen Bibliothek zu Dresden*, vol. 1, Lipsiae a. 1882, p. 10.
1497. — — A. 54: saec. XI, in fol, membr, foll. 190: *Evv.*
1498. — — 63: saec. X, in fol, membr, foll. 137; pict: *Evv.*
1499. — — A. 67: a. 1418, in fol, membr, foll. 351, coll. 2: *Biblia.*
1500. — — A. 86.87: a. 1453, in fol, membr, voll. 2: *Biblia.*
1501. — — A. 94: saec. XII, in fol, membr, foll. 154; pict: *Evv.*
1502. — — A. 134: saec. XIV, in 4, membr, foll. 423, coll. 2: *Biblia.*
1503. — — A. 179: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*
1504. — — A. 188: saec. XV, in 4, membr, coll. 2: *Biblia.*
1505. — — A. 197: saec. XIII, in 4, membr, foll. 392, coll. 2: *Biblia.*
1506. — — A. 201: saec. XIV, in 4, membr, coll. 2: *Biblia.*
1507. — — A. 202: saec. XIV—XV, in fol, membr, coll. 2: *Biblia.*

1508. Erfordiae Amplonianus Oct. 18.
saec. XIII, in 8, membr: *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl. Guilelmus Schum, *Beschreibendes Verzeichniss der Amplonianischen Handschriften-Sammlung zu Erfurt*, Berolini a. 1887.
1509. — — Oct. 19: saec. XIII, in 8, membr: *V. T.* (et *N. T.*?).
1510. — — Quart. 76: saec. XIII, in 4, membr: *Mc* cum comm.
1511. — — Quart. 78: saec. XII, in 4, membr: *Mc Ioh* cum comm.
1512. — — Fol. 54: saec. XIII, in fol, membr: *Lc Joh* c. comm.

1513. Erlangae bibl. univ. MS. H. m. 490 (Irmischer. 121).
saec. XII, in fol, membr, foll. 393, coll. 2, ll. 53; pict: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Rom Phil Col Thess). Cf v. cl. Ioh. Conradus Irmischer, *Handschriften-Katalog der königlichen Universitäts-Bibliothek zu Erlangen*, Francofurti ad Moenum et Erlangae a. 1852, p. 19.20.
1514. — — (Irmischeri 122—124): saec. XIV—XV, in fol, membr, voll. 3: (nonnulla ex *V. T.*) *Act Cath Apoc.*

1515. Erlangae bibl. univ. (Irmischeri 128—129): saec. XII, in fol, membr, voll. 2: (nonnulla ex *V. T.*) *Act Cath.*

1516. — — (Irmischeri 131): saec. XIV, in fol, membr: (multa ex *V. T.*) *N. T.* „usque ad Ep. ad Hebr."

1517. — — (Irmischeri 141): saec. IX, in fol, membr, foll. 125½, coll. 2; pict: *Evv.*

1518. — — (Irmischeri 159): saec. XV, in fol, membr, foll. 113: *Act* cum glossa.

1519. — — (Irmischeri 231): saec. XIV, in fol, membr, foll. 476: *V. T.* et *N. T.* Olim regis Matthiae Corvini, qui codicem bibliothecae Budensi dono dedit.

1520. — — (Irmischeri 260): saec. XI, in 4, membr: *Matt* cum glossa. Cf Pfeifferus (ut infra, cod. 1525 [467]), p. 25, qui lectiones paucas varias dat.

1521. — — (Irmischeri 276): saec. IX vel X, in 4, membr, foll. 118: *Evv.*

1522. — — (Irmischeri 278): saec. XI: *Cath* cum glossa.

1523. — — (Irmischeri 282): saec. XII, in 8, membr, foll. 507: *V. T.* et *N. T.*

1524. — — (Irmischeri 428): saec. XI et XII: *Apoc* cum glossa.

1525. — — (Irmischeri 467): saec. IX, in fol, membr, foll. 164, col. 1, ll. 25: *Evv;* desunt Mt 1,1—2,14 Mc 1,1—16. Cf Iohannes Ludovicus Hocker, *Bibliotheca Heilsbronnensis*, Noribergae a. 1731, p. 2, cod. 4; Augustus Fridericus Pfeiffer, *Beyträge zur Kenntniss alter Bücher und Handschriften.* I, Curiae Varisorum (Hof) a. 1783, p. 1—32.

1526. — — (Irmischeri 525.526): saec. VIII vel IX, in 4, membr, voll. 2, foll. 147: *Evv.*

1527. — — (Irmischeri 588): saec. XIII, in 8, membr, foll. 568: *V. T.* et *N. T.* Textum a textu Vulgatae multis locis dissentire testatur Irmischerus nisus libro I. Bartholomaei Riederer, *Nachrichten zur Kirchen-, Gelehrten- und Büchergeschichte*, Altdorfiae a. 1766, vol. 3, p. 126—149, ubi lectiones variae nonnullae dantur.

1528. — — (Irmischeri 610.611): saec. XIV, in fol, chart, voll. 2, foll. 668, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Hebr Laod] Act Cath Apoc).

1529. Erlangae bibl. univ. (Irmischeri 612.613): saec. XV, in fol, chart, voll. 2, foll. 781: *V. T.* et *N. T.*

1530. — — (Irmischeri 828.829): saec. XV, in fol, chart, voll. 2, foll. 460½: *V. T.* et *N. T.*

1531. Francofurti ad Moenum bibl. gymnasii VI, 1, *α* et *β*: saec. XII: frag *Ioh* 7,10—31.

1532. Francofurti ad Moenum bibl. publicae. saec. ? , in fol, membr: *Act Cath Apoc Luc* cum glossa. Cf Ioh. Iac. Lucius, *Cat. bibl. pub. Moeno-Francofurtensis*, Francofurti ad Moenum a. 1728, paginarum series altera, p. 442.

1533. — — saec. ? , in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*

1534. — — saec. ? , in 8, membr, *V. T.* et *N. T.*

1535. Francofurti ad Oderam, olim univ. Arch. I. 4: *Biblia*. Cf Iohannes Christoph. Beckman, *Memoranda Francofurtana* . . . Francofurti ad Oderam a. 1676.

1536. — — Arch. I. 21: *Biblia*.

1537. Fribergae Saxoniae bibl. scholae MS. (1 apud Hecht.). saec. XIV, in fol, membr, voll. 10 (?): multa ex *V. T.*, *Matt Mc* (?) *Paul* cum glossa. Olim fratrum minorum Fribergensium. Cf Fridericus Aug. Hecht, *Litterarische Nachricht von einigen Handschriften . . . in der Freyberger Schulbibliothek* . . . Fribergae (a. 1803).

1538. — — 3: saec. ? , in fol: *V. T.* et *N. T.*

1539. — — 4: saec. XV, in 4, voll. 3: *V. T.* et *N. T.* cum comm.

1540. — — 5: saec. XV, in 4: *N. T.* cum comm.

1541. Gissae univ. B. S. MS. 216. saec. XIII, in fol, membr, foll. 404, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Paul [Phm Heb] Act Cath Apoc Evv). Cf I. Valentinus Adrian, *Catalogus codicum mss. bibliothecae academicae Gissensis*, Francofurti ad Moenum a. 1840, p. 197.198.

1542. — — B. G. XV. 2: saec. XV, in fol, chart, foll. 476, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

1543. — — B. G. (3) 31: saec. XIII, in fol, membr, foll. 250: *Evv*.

1544. — — B. G. (3) 23: saec. XIII, in fol, membr, foll. 159: *Paul* (Phm Hebr).

1545. — — B. G. XV. 77: saec. XV, in fol, chart, foll. 289: *Paul* (Phm Hebr).

1546. Gothae bibl. ducalis 1 et 2. saec. ? , in fol, membr: *V. T.* et *N. T.* Cf Ernestus Salomon Cyprianus, *Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Gothanae*, Lipsiae a. 1714.

1547. Gothae bibl. ducalis 3: a. 1391, in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*
1548. — — 4 et 5: in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*
1549. — — 6 et 7: in fol, membr: *V. T.* et *N. T.* Duo exemplaria.
1550. — — 8: a. 1292 (?), in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*
1551. — — 17: in fol, membr: *Evv.*
1552. — — 18: in fol, membr: *Paul.*
1553. — — 36: in fol, membr: *Evv.*
1554. — — 37: in fol, membr: *Mt* cum glossa.
1555. — — 41: in fol, membr: *Paul* cum glossa.
1556. — — 42: a. 1456, in fol, membr: *Paul* cum glossa. Continetne MS. 43 textum Paul?
1557. — — 44: in fol, membr: *Paul* cum glossa.
1558. — — 46: in fol, membr: *Apoc* cum glossa.
1559. — — 47: in fol, membr: *Apoc* cum glossa.
1560. — — MS. chart, fol. 2: a. 1462: *V. T.* et *N. T.*
1561. — — MS. chart, fol. 20: *Evv.*
1562. — — MS. membr, min. 1: *V. T.* et *N. T.*
1563. — — MS. membr, min. 2: *V. T.* et *N. T.*
1564. — — MS. membr, min. 4: *V. T.* et *N. T.*
1565. — — MS. membr, min. 14: *Evv.* |cum glossa.
1566. — — MS. membr, min. 15—19: *Mt Mc Ioh Cath Apoc*

1567. Guelferbyti bibl. ducalis, 4 Helmstadiensis (Heinemann. 4).

a. 1287—1295, 49.5×35, membr, foll. 275: *Cath Apoc Paul* (Phm Hebr; Phil et Laod maior pars desunt) *Evv.* Cf v. cl. Otto de Heinemann, *Die Handschriften der herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel. I. Die Helmstedter Handschriften I*, Guelferbyti a. 1884.

1568. — — 22 Helmst. (Heinem. 25): a. 1474, 40×28, chart, foll. 409: (cum Heinem. 24) *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Hebr] Act Cath Apoc).

1569. — — 53 Helmst. (Heinem. 60): saec. XI, 35×22, membr, foll. 201: *Apoc Cath Act* et varia ex V. T.

1570. — — 65 Helmst. (Heinem. 80): a. 1194, 33×22.5, membr, foll. 181; mirabiliter pict: *Evv.* Heinemannus in catalogo suo (I, 1, a. 1884) facsimile dat; cf etiam C. P. C. Schönemann, *Hundert Merkwürdigkeiten d. herzgl. Bibl. zu Wolfenb.* Hanoverae a. 1849, num. 45, p. 36—38.

1571. — — 201.202 Helmst. (Heinem. 234.235): saec. XV, 30×20.5, chart, coll. 2 sed N. T. col. 1: *V. T.* et *N. T.* (Evv Apoc 1.2 Ioh Iud Paul [Tit Hebr; deestne Phm?] Iac 1.2 Pet Act).

1572. Guelferbyti bibl. ducalis 321 Helmst. (Heinem. 356): saec. X, 28×19, membr, foll. 174: *Evv*. MS. 365 Helmst. (Heinem. 400) continet folium ex Mt cap. 27, ut videtur saec. X.

1573. — — 425 Helmst. (Heinem. 460): saec. XIII, 21×20, membr, foll. 127; pict: Evv.

1574. — — 426 Helmst. (Heinem. 461): saec. X, 28.5×20, membr, foll. 171; mire pict: *Evv*. Heinemannus exhibet facsimile, *Cat.* I, 1, p. 332.

1575. — — 427 Helmst. (Heinem. 462): saec. X, 25.5×18.5, membr, foll. 19: *Evv*.

1576. — — 447 Helmst. (Heinem. 482): saec. XII, 28×19.5, membr, foll. 162: *Mt Mc Lc* cum comm.

1577. — — 557 Helmst. (Heinem. 605): saec. XV, 21.5×15, chart, foll. 271: *Evv Paul* (Thess Laod et Phm Hebr) *Act Cath Apoc*.

1578. — — 603 Helmst. (Heinem. 651): saec. XV, 22×15, chart, foll. 109: *Apoc 1.2 Ioh* fragm *Lc Iac 1.2 Pet 3 Ioh* et varia ex *V. T.*

1579. — — 1110 Helmst. (Heinem. 1217): saec. XIII—XIV, 17×13, membr, foll. 252: *Evv*.

1580. — — 1152 Helmst. (Heinem. 1260): saec. XIV, 16×11.5, membr, foll. 235: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Act Cath Apoc 1—3).

1581. — — 1160 Helmst. (Heinem. 1268): a. 1418, 15.5×10.5, chart, foll. 311: *Evv Paul* (Tit Hebr; deestne Phm?) *Cath Act Apoc*.

1582. — — 1332 Helmst. (Heinem. 1446): saec. XIV, 16×12, membr, foll. 392: *V. T.* et *N. T.* (finem tenent Apoc Act).

1583. — — 1333 Helmst. (Heinem. 1447): saec. XIV, 14.5×10.5, membr, foll. 438: *V. T.* et *N. T.*

1584. — — 1334 Helmst. (Heinem. 1448): saec. XIV, 17.5×12.5, membr, foll. 377: *V. T.* et *N. T.*

1585. — — 1335 Helmst. (Heinem. 1449): saec. XIV, 17×12, membr, foll. 418: *V. T.* et *N. T.*

1586. — — A. d. Augusteus fol. (Heinem. 1569): saec. XIII—XIV, 47.5×34, membr, foll. 251, coll. 2: *Evv Paul* (Phm Hebr) *Apoc Cath Act*.

1587. — — 1. 3. 1. Aug. fol. (Heinem. 1583): a. 1315, 42.5×30, membr, foll. 317: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Hebr] Cath Act Apoc).

1588. — — 5. 2. Aug. fol. (Heinem. 2062): saec. XIII, 33.7×24, membr, foll. 471, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Hebr] Act Cath Apoc).

In bibliotheca Guelferbytana insunt codices alii multi nondum in catalogum adsumpti.

1589. Halberstadii bibl. gymnasii cathedralis 1 et 2.
saec. XIII, 54×37, membr, voll. 2, foll. 281, coll. 2; pict: *V. T.* (exceptis Ps) *Paul Apoc Cath Act.* Cf v. cl. G. Schmidt, *Die Handschriften der Gymnasial-Bibliothek. Osterprogramm*, Halberstadii a. 1878, p. 8—38.

1590. — — 28: saec. XIV, 22×15, membr, foll. 329: *V.T.* et *N.T.*

1591. — — 29: saec. XV, 31×22, chart, voll. 2, foll. 259.253: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul Act Cath Apoc).

1592. — — 38: saec. XII—XIII, 24×15, membr, foll. 62 (praecedunt alia in foll. 73): *Act* cum glossa.

1593. — — 45: saec. XV, 31×22, chart, foll. 434: *Evv* (Ioh Mt Lc Mc) *Epp Act Apoc.*

1594. — — 46: saec. XI, 29×21, membr, foll. 161: *Evv* (MMLI).

1595. — — 47: saec. XII—XIII, 25.5×17, membr, foll. 107 (171): *Matt* cum glossa.

1596. — — 48: saec. XIII, 23×15, membr, foll. 108: *Mc* cum glossa.

1597. — — 49: saec. XV, 21×14, chart, foll. 176(339): *Evv* cum glossa.

1598. — — 50: saec. XIII, 26×18, membr, foll. 60: *Ioh* cum glossa. Erantne codices 47.48.50 olim inter se coniuncti?

1599. — — 51: saec. XII—XIII, 27×16, membr, foll. 48: *Cath* cum glossa.

1600. — — 52: saec. XV, 22×16, chart, foll. 216(288): *Paul* cum glossa.

1601. Hamelae bibl. gymnasii urbis MS. ? .
saec. ? , 28×20, membr, foll. circ. 150: *Evv.* Cf v. cl. Bachof, *Die Handschriften und älteren Drucke der Gymnasialbibliothek* [Programma paschale], Hamelae [Hameln] a. 1876, p. 4—6.

1602. Hanoverae bibl. publ. MS. 1.
saec. XIV, in 8, membr, foll. 519, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Ex libris Gerardi Molani, abbatis Luccensis. Cf v. cl. Eduardus Bodemann, *Die Handschriften der königlichen öffentlichen Bibliothek zu Hannover*, Hanoverae a. 1867.

1603. — — MS. 2: saec. XIV, in 4, membr, foll. 488, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

1604. — — MS. 3: saec. XIII et XIV, in 4, membr, foll. 321: *V. T.* et *N. T.;* desunt Rom — Col 2. Olim abbatis Gerardi Molani, qui librum a Clamore „von dem Busch“ acceperat.

1605. Hanoverae bibl. publ. MS. 4: saec. XIII, in 4, membr, foll. 418, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

1606. Herbipoli (Würzburg) univ. Mp. th. f. 61. saec. VIII: *Mt.* Olim cathedralis. V. cl. Georgius Schepss amicissime me de codicibus Herbipolitanis certiorem fecit. Cf Schepssius, *Die ältesten Evangelienhandschriften der Würzburger Universitätsbibliothek*, Herbipoli a. 1887, et v. cl. K. Köberlinus, *Eine Würzburger Evangelienhandschrift*..., Augustae Vindelicorum a. 1891.

1607. — — Mp. th. f. 65: saec. VIII: *Evv.* Olim cathedralis.

1608. — — Mp. th. f. 66: saec. VIII: *Evv.* Olim cathedralis.

1609. — — Mp. th. f. 67: saec. VII exeuntis: *Evv.* Olim cathedralis.

1610. — — Mp. th. f. 68: saec. VI: *Evv.* Dicitur fuisse sancti Burkardi Herbipolitani. Olim cathedralis.

1611. — — Mp. th. q. 1: saec. IX: *Evv.* Olim cathedralis.

1612. — — Mp. th. q. 1a: saec. VI: *Evv.* Dicitur fuisse sancti Kiliani, Francorum apostoli. Olim cathedralis.

1612a. Ienae bibl. univ. MS. Elect. theol. fol. 3: saec. X, 27.1×22.7, membr, foll. 128, ll. 24: *Evv.*

1612b. — — 5: saec. XIV, 44×30, membr, foll. 127, coll. 2: *N. T.* (E P Ap C Ac); — 7-11: a. 1481, voll. 5: *Biblia;* — 13: saec. XV, 48.6×35, membr, foll. 206, coll. 2, ll. 38: pars *V. T.*, *Evv;* — 15: saec. XIV, 46×33, membr, foll. 224, coll. 2, ll. 27: *Proph Paul Act Apoc Ier.* Notitiam horum codicum debeo v. cl. Ernesto de Dobschütz.

1613. Lipsiae bibl. univ. 1.2. saec. XV, in fol, membr, voll. 2, foll. 408 et 453: *Biblia.* Scriptus manu Martini dicti Kortzeck. Olim Numburgensis.

1614. — — 3: saec. XIV, in fol, membr, foll. 496, coll. 2: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap). Matthaeii 6 in Apoc; cf eius *Apoc* (ut supra, p. 249), p. 229—238 et lectiones p. 310—334; vide supra, p. 992, cod. lips.

1615. — — 4.5: saec. XV, in fol, chart, voll. 2: *Biblia.*

1616. — — 6: saec. XV, in fol, membr, foll. 477: *Biblia.*

1617. — — 7: saec. XIV, in 4, membr, foll. 603: *Biblia.* Olim Cellae sanctae Mariae.

1618. — — 8: saec. XIV. in 12, membr, foll. 591: *Biblia.*

1619. — — 9: saec. XIII, in fol, membr, foll. 311: pars *V.T.*, *N.T.*

1620. Lipsiae bibl. univ. 29: saec. XV, in fol, chart, foll. 260: pars *V. T.*, *N. T.* Anno 1490 fuit Iohannis Klene de lobow (sic!).
1621. — — 30: saec. XIII, in fol, membr, foll. 172: pars *V. T.*, *N. T.* exc. Act.
1622. — — 31: saec. XIII, in fol, membr, foll. 156: *N. T.* (Evv P [Phm Heb] Ac Ap C). Matthaeii 5 in Apoc (ut supra, cod. 1614).
1623. — — 32: saec. XIII, in fol, membr, foll. 171: *N. T.* (Evv P Ac C Ap).
1624. — — 33: a. 1408, in fol, chart, foll. 132: *N. T.* (Evv P Ac C Ap). Scriptus „in domo decani hradiscensis et plabani in Sobotka ecclesiae s. Mariae Magdalenae . . . per Nicolaum sacerdotem de Bor".
1625. — — 36: saec. X vel XI, in 4, membr, foll. 139: *Act Apoc Iac 1 Pet* 1,1—4,3. Inest nomen Windolfi abbatis. Olim ecclesiae Pigaviensis.
1626. — — 74: saec. XIII, in fol, membr, foll. 176: *Evv* cum glossa, item 75.76 a.81; — 78: *Mt* c. gl., item 79; — 80: *Mt Mc* c. gl., item 82; — 83: *Mc* c. gl.; — 84: *Mc Ioh* c. gl.; — 85: *Lc* c. gl., item 86; — 87: *Lc Ioh* c. gl.; — 88: *Lc Act* c. gl.; — 90: *Act Cath Apoc Hiob* c. gl.; — 91: *Paul* c. gl., item 92-93.94. (163); — 95: *Cath* c. gl., item 96.315; — 97: *Apoc* c. gl., item 1264 b (?).
1627. — — 76: saec. IX vel X, in 4, membr, foll. 223: *Evv*.
1628. — — 89: saec. XIII, in fol, membr, foll. 248: *Act Cath Apoc Paul* (Phm Heb) (cum glossa?). Matthaeii 4 in Apoc (cf supra, cod. 1614).
1629. Luneburgi s. Michaelis MS. 88.89.90.
saec. XI vel XII, in 4, membr, uniuscuiusque foll. 150: *Evv* tria exemplaria. Manibus abbatis Riddagi, monachi Eaduvii Basani, monachi cuiusdam anonymi scripti sunt hi codices saeculis XI (X ?) —XII in monasterio s. Michaelis (anno 955 fundato). De his codicibus cf Adolfus Martini, *Beiträge zur Kenntniss der Bibliothek des Klosters St. Michaelis in Lüneburg*, Luneburgi a. 1827, p. 1. 2.68—70.112, qui Gebhardi librum laudat: *Dissertatio secularis de re literaria coenobii s. Michaelis*, Luneburgi a. 1755.
1630. Magdeburgi gymnasii cathedralis MS. 60, foll. 109—155.
saec. XV, 30.7×22, chart: *Matt* cum glossa. Cf v. cl. Dittmarus, *Die Handschriften und alten Drucke des Dom-Gymnasiums*, Magdeburgi a. 1878, p. 35.
1631. — — MS. 237: saec. XIII vel XIV, 29.8×20.9, membr, foll. 1—156: *Paul* (Phm Heb); foll. 156—187 continent comm in Paul.

1632. Magdeburgi gymnasii cathedralis MS. 275: saec. X, 29.4×21.3, membr, foll. 226, ll. 22: *Evv.* Olim canonicorum Walbeccensium. Cf v. cl. Dittmarus, *Verzeichniss der dem Dom-Gymnasium zu Magdeburg gehörenden Handschriften*, Magdeburgi a. 1880 [Progr. 1880, num. 199], p. 99—101.

1633. Mayhingae principis Oettingen-Wallerstein. saec. VIII: *Evv.* Codex Anglosaxonicus. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 393, et v. cl. Guilelmus Wattenbach, *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit*, Norimbergae a. 1869, col. 289.

1634. Marburgi bibl. universitatis D. 2. saec. XIII, in 4, membr, foll. 159: *Ioh* et *Mc* cum glossa; insunt alia varii argumenti. Olim s. Mariae Virginis de Aulesburg. Cf Caroli Frider. Hermann *Catalogus* (in diem academicum 20 Aug. 1838), Marburgi a. 1838, p. 13.14.

1635. — — D. 3: saec. XIII, in fol, membr, foll. 167: *Paul* cum glossa.

1636. Mettis (Metz) bibl. publ. in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 216. Hic videtur esse codex Mett. 7 apud Bergerum: saec. IX, 45×33, membr, coll. 2, ll. 40: pars *V. T.*, *N. T.* Cf v. cl. Bergerus (ut p. 994, cod. 5), p. 393.

1637. — — : in 4, membr: *Biblia.*

1638. — — : saec. XV, in fol, membr: *Biblia.*

1639. — — : in fol, membr: *Evv.*

1640. — — : in fol, membr: *Paul Act.*

1641. — — : saec. XII, in fol, membr: *Mt* cum comm.

1642. — — : in 4, chart: *Evv.*

1643. — — : saec. XV, in 4, membr: *Apoc* cum comm.

1644. — — : in 8, chart: *Evv.* 1645. — — in 4, membr: *Lc.*

1646. — — : in 4, membr: *Evv.*

1647. Monaci bibl. reg. Lat. 47. saec. XIV, in fol, membr, foll. 572: *Biblia.* Cf vv. cll. Carolus Halm et Georgius Laubmann, *Catalogus codicum Latinorum bibliothecae regiae Monacensis*, Monachii a. 1868—1881. (*Cat. codd. mss. bibl. reg. Mon.* III, 1—IV, 4).

1648. — — — 335: *Lc* cum glossa; — 2587: *Apoc* c. gl.; — 3099: *Paul* c. gl.; — 3078: *N. T.* c. gl.; — 3706: *Cath Apoc* c. gl.;

— 3707: *Cath* c. gl., item 3738.4598; — 3720: *Ioh* c. gl.; — 3733: *Apoc* c. gl.; — 3743: *Paul* c. gl.; — 3816: *Lc* c. gl.; — 3820: *Mc* c. gl.; — 3835: *Lc Ioh* c. gl.; — 3839: *Paul* c. gl., item 4565.5675.6216. 14158.14327.16006.17042.17043.17625.18531[a].18532[a].21215.21657. 22228; — 4568: *Apoc* c. gl., item 12647.14109.18664.19104.22258; — 4575: *Mt Mc Ioh* c. gl.; — 4578: *Biblia* c. gl.; — 4579: *Mt Mc* c. gl.; — 4598: *Cath* c. gl., item 22274; — 5522: *Ioh* c. gl., item 13077.22281; — 6206: *Mt* c. gl., item 13069.14353.14455.14507. 17044.22028; — 6213: *Mc* c. gl., item 14262; — 6234: *Cath Ioh* c. gl.; — 7620: *Lc* c. gl.; — 7626: *Apoc Paul* c. gl., item 7627; — 9545: *Paul Cath* c. gl.; — 10026: *Mt Lc* c. gl.; — 10027: *Ioh Lc* c. gl.; — 12243: *Paul Cath Apoc Act* c. gl.; — 14305: *N. T.* c. gl.; — 14433: *Ioh* c. gl., item 19125; — 18318: *Epp Mt* c. gl.

1649. Monaci bibl. reg. Lat. 357: saec. XIV, in 4, membr, foll. 356: *Biblia.*

1650. — — — 828: saec. XI, in fol, membr, foll. 307; pict: *Evv.*

1651. — — — 836: saec. XIV, in 4, membr, foll. 420; pict: *Biblia.*

1652. — — — 926: saec. XIV, in 8, membr, foll. 471: *Biblia.*

1653. — — — 2747: saec. XV, in fol, chart, foll. 168: *Biblia* „insolito librorum ordine".

1654. — — — 2754: saec. XV, in 8, membr, foll. 597: *Biblia.*

1655. — — — 2821: saec. XV, in 8, membr, foll. 9—17: *2 Tim Tit 1 Ioh Iud.*

1656. — — — 2830: saec. XV, in fol, chart: *Apoc.*

1657. — — — 2936: a. 1460, in fol, chart, foll. 482: *Biblia.*

1658. — — — 2962: saec. XV, in fol, chart, foll. 236: *Evv.*

1659. — — — 3242: saec. XV, in fol, chart, foll. 239: *N. T.*

1660. — — — 3301: saec. XII, in fol, membr, foll. 284: *Biblia.*

1661. — — — 3723: a. 1432, in 4, membr, foll. 140: *Evv.*

1662. — — — 3811: saec. XIV, in fol, membr, foll. 465: *Biblia.*

1663. — — — 3744: saec. XIII, in fol, membr, foll. 98: *Mt.*

1664. — — — 3837: saec. XV, in fol, membr, foll. 365: *Biblia.*

1665. — — — 3901: saec. XI—XII, in fol, membr, foll. 236: *Biblia.* „Liber enormis magnitudinis a. 1241 ab Hanrico protonotario ducis Bavariae ecclesiae [cathedrali Augustanae] dono datus est."

1666. — — — 4451: saec. IX, 30.5×21, membr, foll. 155: *Evv.* Olim Bambergensis.

1667. — — — 4452: saec. XI, in fol, membr, foll. 203; pict: *Evv.*

1668. — — — 4453: saec. XI, in fol, membr, foll. 276; pict: *Evv.*

1669. — — — 4454: saec. XI, in fol, membr, foll. 257; pict: *Evv.*

1670. — — — 4484: saec. XIV, in 4, membr, foll. 524: *Biblia.*

1671. Monaci bibl. reg. Lat. 4501: a. 1446, in fol, membr, foll. 351: *Biblia.*

1672. — — — 4566: saec. IX—X, in fol, membr, foll. 193: *Evv.*

1673. — — — 4577: saec. VIII—IX, in fol, membr, foll. 95: *Paul* epistulae quindecim. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 395.

1674. — — — 4587: saec. XIII, in fol, membr, foll. 305: *N. T.*

1675. — — — 4617: saec. XII—XIII, in 4, membr, foll. 24—48: *Apoc.*

1676. — — — 4627: saec. XIII—XIV, in 4, membr, foll. 9—483: *Biblia.*

1677. — — — 4713: a. 1473, in fol, chart, foll. 1—121: *N. T.*

1678. — — — 4777: saec. XV, in 4, chart, foll. 162: *Paul Act Cath Apoc.*

1679. — — — 5121: saec. XII, in 4, membr, foll. 139: *Epp.*

1680. — — — 5201: a. 1426, in fol, chart, foll. 1—197: *N. T.*

1681. — — — 5208: a. 1420, in fol, chart, foll. 295: *N. T.*

1682. — — — 5240: a. 1393, in 4, chart, foll. 185: *Rom—Apoc.*

1683. — — — 5250: saec. IX—X, in 4, membr, foll. 205: *Evv.* Olim in ecclesia parochiali in Bürten quae pertinet ad monasterium in Au.

1684. — — — 5501: saec. XII, in fol, membr, foll. 219: pars *V. T.* et *N. T.*

1685. — — — 5520: saec. XIV—XV, in fol, membr, foll. 344: *Biblia.*

1686. — — — 5523: saec. XIV, in fol, membr, foll. 114: *Apoc* (*Cath* c. gl.).

1687. — — — 5560: saec. XIV, in 8, membr, foll. 621: *Biblia.*

1688. — — — 5599: saec. XV, in fol, chart, foll. 269: *N. T.*

1689. — — — 5847: a. 1463, in fol, chart, foll. 344: *N. T.*

1690. — — — 5865: saec. XV, in fol, chart, foll. 498: *Act.*

1691. — — — 5992: saec. XIII—XIV, in 8, membr, foll. 206: *Biblia.*

1692. — — — 6101: saec. XIII, in 8, membr, foll. 533: *Biblia.*

1693. — — — 6141: saec. X—XI, in 4, membr, foll. 162: *Evv.*

1694. — — — 6204: saec. XII, in fol, membr, foll. 179: *Evv.*

1695. — — — 6207.6208: saec. XIV, in fol, membr, foll. 294, coll. 2: *Biblia.*

1696. — — — 6212: saec. X, in fol, membr, foll. 122: *Evv.*

1697. Monaci bibl. reg. Lat. 6215: saec. X, in fol, membr, foll. 184: *Evv.*

1698. — — — 6224: q: cf supra, p. 963.

1699. — — — 6229: saec. VIII-IX, in 4, membr, foll. 135, coll. 2: *Paul.* Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 395.

1700. — — — 6230: saec. X, in 4, membr, foll. 126: *Act Cath Apoc.*

1701. — — — 6236: saec. X—XI, in 4, membr, foll. 166: *Paul Apoc.*

1702. — — — 6436: r: cf supra, p. 969.

1703. — — — 6480.6481: saec. XV, in fol, chart, voll. 2, foll. 809: *Biblia.*

1704. — — — 6486: saec. XV, in fol, chart, foll. 363: *N. T.*

1705. — — — 6832: saec. XI, in fol, membr, foll. 165: *Evv.*

1706. — — — 6902: a. 1500, in fol, membr, foll. 81—130: *Rom—2 Cor* 2,1.

1707. — — — 6917: saec. XIV, in 4, membr, foll. 400: *Biblia.*

1708. — — — 7203: a. 1333, in fol, membr, foll. 485: *Biblia.*

1709. — — — 7206: saec. XIV, in 4, membr, foll. 461: *Biblia.* (7384: *Evv* ?)

1710. — — — 7413: saec. XV, in fol, membr et chart, foll. 659: *Biblia.* (7502: *Evv* ?)

1711. — — — 7711: saec. XV, in 4, chart, foll. 16—42: *Mt.*

1712. — — — 7774: saec. XIV, in 4, membr, foll. 402: *Biblia.*

1713. — — — 7871: a. 1462, in fol, chart, foll. 477: *Biblia.*

1714. — — — 8114: saec. IX—X, in 4, membr, foll. 42: *Paul.*

1715. — — — 8131: saec. XV, in fol, chart, foll. 351: pars *V. T.*, *N. T.*

1716. — — — 8202: saec. XV, in 4, membr, foll. 409: *Biblia.*

1717. — — — 8272: saec. XII, in fol, membr, foll. 178: *Evv.*

1718. — — — 8328: a. 1421, in fol, chart, foll. 279: pars *V. T.*, *N. T.* Item 8540[3]: a. 1693: *Evv.*

1719. — — — 8685.8686: saec. XV, in fol, chart, foll. 749: *Biblia.*

1720. — — — 8687: a. 1445, in fol, chart, foll. 190: *N. T.*

1721. — — — 8714: saec. XIV, in fol, membr, foll. 209: *N. T.*

1722. — — — 8716: saec. XV, in fol, membr, foll. 366: *Biblia.*

1723. — — — 9475: saec. XI, in 4, membr, foll. 226: *Evv.*

1724. Monaci bibl. reg. Lat. 9476: saec. XI, in 4, membr, foll. 217: *Evv.*

1725. — — — 9544: saec. IX, in fol, membr, foll. 160: *Rom 1.2 Cor Gal Col Laod Eph Phil 1.2 Thess 1.2 Tim Tit Phm Heb* 1,1—9,27.

1726. — — — 9547: saec. XIII, in fol, membr, foll. 120: *N. T.* (exc. Evv) Laod.

1727. — — — 9687: saec. XIV, in 4, membr, foll. 442: *Biblia.*

1728. — — — 10001.10002: saec. XIII, in fol, membr, voll. 2, foll. 515: *Biblia.* [*Biblia.*

1729. — — — 10004: saec. XIII—XIV, in fol, membr, foll. 415:

1730. — — — 10007: saec. XIV, in 4, membr, foll. 543: *Biblia.*

1731. — — — 10010: saec. XIV, in 8, membr, foll. 544: *Biblia.*

1732. — — — 10011: saec. XIV, in 8, membr, foll. 626: *Biblia.*

1733. — — — 10019: a. 1446, in fol, membr, foll. 137: *N. T.* Daventriae scriptus manu Petri Fexen de Hoorn in domo domini Florencii.

1734. — — — 10020: saec. XV, in fol, membr, foll. 211: *N. T.*

1735. — — — 10021: saec. XII—XIII, in 4, membr, foll. 203: *Evv.* Olim Iesuitarum Paderbornensium.

1736. — — — 10023: saec. XII, in 8, membr, foll. 255: *Evv.*

1737. — — — 10024: saec. XIV, in 8, membr, foll. 172: *Biblia.*

1738. — — — 11019: saec. XI, in fol, membr, foll. 93: *Lc Ioh.*

1739. — — — 11034.11035: a. 1460, in fol, chart, voll. 2: *Biblia.*

11099: saec. XVIII: *1.2 Tim Tit.*

1740. — — — 11225: saec. XV, in fol, chart, foll. 184—332: *N. T.*

1741. — — — 11318: saec. XIV, in 4, membr, foll. 532: *Biblia.*

1742. — — — 11331: saec. XIV, in 8, membr, foll. 482: *Biblia.*

1743. — — — 11402: a. 1444-1448, in fol, chart, foll. 125-301: *N. T.*

1744. — — — 11403: a. 1458-1460, in fol, chart, foll. 1-61 (?): *N. T.*

1745. — — — 11404: a. 1460, in fol, chart, foll. 1—178.205—372: *N. T.*

1746. — — — 11703: a. 1470-1473, in 4, chart, foll. 26-156: *Evv.*

1747. — — — 11723: a. 1487, in 4, chart, foll. 221—263: *Mt Ioh Lc.*

1748. — — — 12201: saec. XII, in fol, membr, foll. 207: *Evv.*

1749. — — — 12241: saec. XV, in fol, chart, foll. 179—239: *N. T.*

1750. — — — 12242: saec. XV, in fol, chart, foll. 1—149: *N. T.*

1751. — — — 12303: saec. XV, in fol, chart, foll. 1—35: *Paul Apoc* (?).

1752. — — — 12672: saec. XIV, in 12, membr, foll. 571: *Biblia.*

1753. — — — 12693.12694: a. 1477—1479, in fol, chart, foll. 831: *Biblia.*

1754. Monaci bibl. reg. Lat. 12704: saec. XV, in fol, chart, foll. 1—162: *N. T.*

1755. — — — 12741: saec. X—XI, in fol, membr, foll. 253: *Biblia.*

1756. — — — 13001: saec. X—XI, in fol, membr, foll. 275: pars *V. T.*, *N. T.*

1757. — — — 13601: saec. XI, in fol, membr, foll. 119: *Evv.*

1758. — — — 13803: a. 1345, in fol, membr, foll. 126: (*Mc* c. gl.) *Ioh.*

1759. — — — 13113: saec. XIV—XV, in 4, membr, foll. 397: *Biblia.*

1760. — — — 13513: a. 1458, in fol, chart, foll. 268—287: *Act.*

1761. — — — 13591: saec. XIII, in 4, membr, foll. 245: *N. T.*

1762. — — — 13601: saec. XI, in fol, membr, foll. 119; pict: *Evv.*

1763. — — — 14000: em: cf supra, p. 986.

1764. — — — 14002: a. 1347, in fol, membr, foll. 194: pars *V. T.*, *N. T.*

1765. — — — 14023: saec. XV, in fol, chart, foll. 649: *Biblia.*

1766. — — — 14081: saec. XV—XVI, in fol, chart, foll. 199: *Paul Cath.*

1767. — — — 14167: saec. XV, in fol, chart, foll. 92—215: *N. T.*

1768. — — — 14179: saec. IX, in fol, membr, foll. 127: *Paul* c. gl. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 396.

1769. — — — 14222: saec. X, in fol, membr, foll. 199: *Evv.*

1770. — — — 14267: saec. XI—XII, in fol, membr, foll. 196: *Evv.*

1771. — — — 14345: saec. X, in fol, membr, foll. 117: *Paul* (Laod); Rom c. gl.

1772. — — — 14402: saec. XIV, in 4, membr, foll. 606: *Biblia.*

1773. — — — 14451: saec. XIII, in 4, membr, foll. 1—4: *1 Ioh.* Item 14462: saec. XII—XIII: *Cath.*

1774. — — — 14530: saec. XIII, in 4, membr, foll. 638: *Biblia.*

1775. — — — 14552: saec. XV, in 4, chart, foll. 186: *N. T.*

1776. — — — 14650: saec. XIII, in 4, membr, foll. 384: *Biblia.*

1777. — — — 15408: saec. IX—X, in fol, membr, foll. 188: *Evv.*

1778. — — — 15409: saec. XV, in 8, membr, foll. 569: *Biblia.*

1779. — — — 15507: saec. XV, in fol, membr, foll. 322: *Biblia.*

1780. Monaci bibl. reg. Lat. 15701: a. 1428, in fol, membr, foll. 508; uberr pict: *Biblia.* Olim Salisburgensis aulicus.
1781. — — — 15904: saec. XI-XII, in fol, membr, foll. 215: *Evv.*
1782. — — — 15959: saec. XI-XII, in 4, membr, foll. 172: *Evv.*
1783. — — — 16001: a. 1466, in fol, membr, foll. 468: *Biblia.*
1784. — — — 16003: saec. XI, in fol, membr, foll. 134: *Evv.*
1785. — — — 16008: saec. XIII—XIV, in 8, membr, foll. 605: *Biblia.*
1786. — — — 16009: saec. XIV, in 8, membr, foll. 452: *Biblia.*
1787. — — — 16030: a. 1333, in 4, membr, foll. 97 sqq: *Paul Cath.*
1788. — — — 16160: saec. XV, in fol, chart, foll. 438: *Biblia.*
1789. — — — 16446: a. 1404, in fol, chart, foll. 245: *N. T.*
1790. — — — 16463: a. 1415, in fol, chart, foll. 375—426: *Paul.*
1791. — — — 17011: saec. IX, in fol, membr, foll. 203: *Evv* (vix Evl).
1792. — — — 17040: saec. XI, in fol, membr, foll. 89: *Paul Apoc Cath Act.* Suntne 1.2.3 Ioh ante Cath repetitae?
1793. — — — 17041: saec. XII, in fol, membr, foll. 1—45: *Cath Apoc 1.2.3 Ioh Act.*
1794. — — — 17045: saec. XII, in 4, membr, foll. 82: *Apoc.*
1795. — — — 17221: a. 1454, in fol, chart, foll. 237: *N. T.*
1796. — — — 17552: saec. XV, in fol, chart, foll. 443: pars *V. T.*, (*Paul* c. gl.) *Act Apoc Cath.*
1797. — — — 18001.18002: a. 1338—1341, in fol, membr, voll. 2, foll. 660: *Biblia.* Wenceslaus „conventualis ad s. Crucem in Praga scripsit“.
1798. — — — 18005: saec. XI, in fol, membr, foll. 193: *Evv.*
1799. — — — 18032: saec. XV, in fol, chart, foll. 611: *Biblia.*
1800. — — — 18106: saec. XV, in fol, membr, foll. 130: *Evv.*
1801. — — — 18128: saec. XII, in fol, membr, foll. 255: *N. T.* (exc. Evv).
1802. — — — 18134: saec. XV, in fol, chart, foll. 204: *N. T.*
1803. — — — 18530[a]: saec. XI—XII, in fol, membr, foll. 1—127: *Paul Cath.*
1804. — — — 18662: a. 1442, in 4, chart, foll. 244: *N. T.*
1805. — — — 18663: a. 1412, in 4, chart, foll. 344: *N. T.*
1806. — — — 18736: saec. XV, in 4, chart, foll. 222: *Evv Paul.*
1807. — — — 19101: saec. IX (VIII?), in fol, membr, foll. 245: *Evv.*
1808. — — — 19102: saec. XV, in 4, membr, foll. 435: *Biblia.*
1809. — — — 19103: saec. XIV, in 4, membr, foll. 473: *Biblia.*

1810. Monaci bibl. reg. Lat. 19218: saec. XI, in fol, membr, foll. 193: *Evv.* Manu Ellingeri Tegerseensis.
1811. — — — 19827: saec. XV, in 8, chart, foll. 28—60: *Mt.*
1812. — — — 21255: saec. XII, in fol, membr, foll. 195: *Evv.*
1813. — — — 21261: saec. XIV, in fol, membr, foll. 561; pict: *Biblia.* Codex Italicus.
1814. — — — 21269: saec. XV, in fol, membr, foll. 1—10: *Apoc.*
1815. — — — 21406: a. 1463, in fol, chart, foll. 1—156: *N. T.;* foll. 353—367 *Apoc.*
1816. — — — 21503.21504: saec. XII—XIII, in fol, membr, foll. 467: *Biblia* (exc. Evv).
1817. — — — 21580: saec. XII, in fol, membr, foll. 168: *Evv.*
1818. — — — 21621.21622: a. 1458, in fol, chart, foll. 526: *Biblia.* „Scripsit Ioh. Diettingen plebanus in Parr".
1819. — — — 21771: saec. XV, in fol, chart, foll. 374: pars *V. T., N. T.* „Scripsit Petrus Schemberger tunc scriptor in Mulhausen".
1820. — — — 22006: saec. XII, in fol, membr, foll. 270: pars *V. T., N. T.* (mut?).
1821. — — — 22021: saec. X, in fol, membr, foll. 188: *Evv.*
1822. — — — 22044: saec. XII, in fol, membr, foll. 267: *Evv.*
1823. — — — 22257: saec. XIII, in fol, membr, foll. 188: *Paul* (*Mc* c. gl.).
1824. — — — 22311: saec. XI, in fol, membr, foll. 153: *Evv.*
1825. — — — 22353: a. 1452—1454, in fol, chart, foll. 1—85: *Evv.*
1826. — — — 23040: saec. XII, in fol, membr, foll. 292: *Proph N. T.*
1827. — — — 23341: saec. XII, in 4, membr, foll. 151: *Evv.*
1828. — — — 23342: saec. XII, in fol, membr, foll. 165: *Evv.*
1829. — — — 23343: saec. XII, in fol, membr, foll. 187: *Evv.*
1830. — — — 23351: saec. XIV, in 8, membr, foll. 407: *Biblia.* Codex Italicus.
1831. — — — 23352: saec. XIV, in 8, membr, foll. 407: *Biblia.*
1832. — — — 23352[a]: saec. XIV, in 8, membr, foll. 624: *Biblia.*
1833. — — — 23353: saec. XV, in 8, membr, foll. 490: *Biblia.*
1834. — — — 23354: saec. XIII, in 8, membr, foll. 505: *Biblia.*
1835. — — — 23355: saec. XIII, in 8, membr, foll. 581: *Biblia.*
1836. — — — 23357: saec. XV, in 8, membr, foll. 401: *Biblia.*
1837. — — — 23358: saec. XI—XII, in 4, membr, foll. 208: *Evv.* Item 23422: *Cath.*
1838. — — — 23631: saec. IX, in fol, membr, foll. 245: pict: *Evv.*
1839. — — — 23759: a. 1444, in fol, membr, foll. 1—184: *N. T.*

1840. Monaci bibl. reg. Lat. 23833: a. 1455, in fol, chart, foll. 246—268: *Apoc.* |26605: saec. XVI: *N. T.*
1841. — — — 24813: a. 1464, in 4, chart, foll. 273: *N. T.* Item
1842. — — — 26634: saec. XV, in fol, chart: *Evv.*
1843. — — — 27270: saec. VIII, 35×25.5, membr, foll. 51, coll. 2, ll. 23: fragm *Evv.* Cf v. cl. Bergerus, *Histoire de la Vulgate* . . . Parisiis a. 1893, p. 396.
1844. Monasterii (Münster) bibl. Paulinae 5.6.7.8 (Staend. 2). saec. XIII, 47.4×35, membr, voll. 4, foll. 141.149.156.150, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl. Iosephus Staender, *Chirographorum in regia bibliotheca Paulina Monasteriensi catalogus*, Vratislaviae a. 1889.
1845. — — 726 (Staend. 3): saec. XIV, 14.7×10, membr, foll. 649, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*
1846. — — 105.106 (Staend. 4): saec. XV, 31.5×21.5, chart, foll. 591: *V. T.* (exc. Ps) et *N. T.* (Evv Epp Act Apoc).
1847. — — 9 (Staend. 9): saec. XII, 45.1×31, membr, foll. 96, coll. 2: pars *V. T.*, *Paul Act* 1,1—9,35.
1848. — — 276 (Staend. 10): saec. X, 26×20, membr, foll. 113: *Evv* mut.
1849. — — 142 (Staend. 12): saec. XV, 30.6×21.7, chart, foll. 256: *Paul Cath Dan* cum glossa.
1850. — — 131 (Staend. 13): saec. XV, 31×22, chart, foll. 249: *Paul Cath* cum postilla Nicolai de Lyra.
1851. Norimbergae bibl. publ. MSS. cent. V. append. 43. b. saec. X, in 4, membr: *Evv.* Textu consentit cum harl (ut supra, p. 988), cf Griesbachius, *Symbolae criticae*, Halae a. 1785, vol. 1, p. 307 sqq. Christophorus de Murr contulit. Cf Fridericus Guilelmus Ghillany, *Index rarissimorum aliquot librorum mss . . . quos habet bibliotheca publica Noribergensis* . . . Noribergae a. 1846, pp. 64—66 cum facsimili.
1852. — — cent. IV. 4: saec. XII (IX?), in 4, membr: *Evv.* Cf ibid. p. 66 cum tabula magna.
1853. — — cent. III. 15 a: saec. XII, in 4, membr: *Evv.* Cf ibid. pp. 67.68 facs et tab. |*Biblia.*
1854. — — Solg. form. quat. 1: saec. XIII, in 4, membr, coll. 2:
1855. — musei Germanici. saec. VIII (?), 32×20, membr, foll. 28, coll. 2, ll. 27: fragm *Lc Ioh.* V. cl. Bernhardus Dombart folia contulit,

„Ueber den Codex Norimbergensis“ in actis *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie. XXIV*, Lipsiae a. 1881, pp. 455—481 et 511.512; noli praeterire pp. 511.512.

1856. Osnabrugae gymnasii Carolini MS. [29] A. e. 60.
a. 1456, in fol, chart, foll. 168: *N. T.* (Evv Paul [Phm Heb] Act Cath Apoc). Cf v. cl. Thyen, *Die Bibliothek des Gymnasii Carolini. II* [Programma], Osnabrugae a. 1876 [1876, num. 255], p. 4.

1857. Portae (Schulpforta) scholae MS. 1—3.
saec. XII, in fol, membr, foll. 412, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul). Cf v. cl. P. Böhme, *Nachrichten über die Bibliothek der Landesschule Pforta. II. Handschriften . . . Beilage zum Jahresbericht* . . . Numburgi ad Salam a. 1883, p. 4 [Progr. 1883, num. 223. I].

1858. Posnaniae bibl. Raczyńskianae II. K. a. 18 (209).
saec. XIV vel XV, in fol, chart, foll. 357, coll. 2, manibus variis: *V. T.* et *N. T.* Cf vv. cll. M. E. Sosnowskius et L. Kurtzmannus, *Katalog* . . . , Posnaniae a. 1885, vol. 1, p. ccxlviii.

1859. Quedlinburgi MS. 1.
saec. VIII (anni 740?), in fol, membr, auro scriptus, litt unc: *Evv.* Cf Tobias Eckhardus, *Codices mss Quedlinburgenses* . . . Quedlinburgi a. 1723, p. 4. Codicem curiosius examinavit v. cl. Stephanus Beysel, Friburgensis. Nuper inspexit v. cl. Hermannus Hering, professor Halensis.

1860. — — MS. 2: saec. XI, in fol, membr: *Evv.*

1861. — — MS. 4: saec. ? , in membr: *V. T. Evv Rom — Col.*

1862. — — MS. 5: saec. ? , in chart, voll. 4: *V. T.* et *N. T.*

1863. — — MS. 6: saec. ? , in 4, membr: *Evv.*

1864. — — MS. 7: saec. ? , in fol, membr: *Evv.*

1865. Sedini (Greifswald) gymn. coenobii Mariae MS. 18.
a. 1473, 31.7×21, chart, foll. 303, coll. 2: inter libros *V. T.* inveniuntur *Apoc Act Paul* (Phm [?] Heb) *Cath.* Scripsit Henninghus Kukan in vico „Tanglim“. Cf v. cl. Hugo Lemcke, *Die Handschriften und alten Drucke des Marienstifts Gymnasiums*, pars 1, Sedini a. 1879 [Progr. 1879, num. 114], p. 28.

1866. — — MS. 19: saec. XV, 28.5×19.5, chart, foll. 152: *N. T.* (Paul [Phm Heb] Apoc Cath Act Evv).

1867. Selestadii (Schlettstadt) bibl. publ. 13.
saec. XV, in fol, chart (et membr?): *Biblia.* Cf *Catalogue* (ut supra, p. 1034, cod. 840), p. 550.

1868. Selestadii (Schlettstadt) bibl. publ. 44: saec. XV, in 4, chart: *Act Epp Apoc.*

1869. — — 117: saec. XIII, in 4, membr: *Biblia.*

1870. Stargardiae gymnasii reg. et Gröning. MS. 1. saec. ?, in fol, membr: *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl. Rudolfus Kuhnke, *Bericht über die auf der Bibliothek des . . . Gymnasiums zu Stargard in Pommern vorhandenen . . . . Handschriften . . . .* [Programma], Stargardiae a. 1877 [Progr. 1877, num. 107], p. 5.

1871. — — MS. 9: a. 1457, in fol, chart: *Paul Evv.*

1872. — — MS. 19: saec. ?, in fol, chart, foll. 220: *Evv Paul Act Apoc Cath* init.

1873. — — MS. 33: saec. ?, in fol, chart: *V. T.* et *N. T.*

1874. Stutgardiae bibl. ducalis. saec. IX, in fol, membr, voll. 2: *Evv.* Cf Iohannes Fridericus le Bret, *De usu versionis Latinae veteris in ecclesia christiana occasione codicum Stuttgardiensium,* Tubingae a. 1786. Insunt bibliothecae codices alii multi bibliorum.

1875. Treviris bibliothecae urbis MS. 2. saec. XII ?, in fol, membr, voll. 2, foll. 547, coll. 2, ll. 40: *V. T.* et *N. T.* exceptis Ps et Evv; ordo Novi Testamenti librorum est Act Apoc Cath Paul (Phm Heb). Cf v. cl. Max Keufferus, *Beschreibendes Verzeichniss der Handschriften der Stadtbibliothek zu Trier,* pars 1, Treviris 1888, p. 1—3.

1876. — — MS. 3: saec. XIV, 19×12.9, membr, foll. 398, coll. 2, ll. 59: *V. T.* et *N. T.*

1877. — — MS. 22: Ada-Codex: saec. VIII, 36.5×24.5, membr, foll. 172, litteris aureis; pict: *Evv* (Mt Mc Lc Ioh). Cf Keufferus, ut supra, p. 18—25 et vv. cll. Carolus Menzel, P. Corssen, H. Ianitschek, A. Schnütgen, F. Hettner, Carolus Lamprecht, *Die Trierer Ada-Handschrift bearbeitet und herausgegeben,* Lipsiae a. 1889, cum tabulis 38; cf Bergerus, *Bulletin critique,* Parisiis a. 1890, num. 12, p. 227—232.

1878. — — 23: saec. IX, 30.6×22.5, membr, voll. 2, foll. 233, col. 1, ll. 25: *Evv.*

1879. — — 29: saec. XII: *Mt* c. gl.; — item 35: *Paul* c. gl.

1880. — — 31: saec. VIII (?), 26.2×21.6, membr, foll. 74, col. 1, ll. 19: *Apoc.*

1880a. — — 34: saec. XIV et XV, 30×21.2, chart: foll. 135-147: *Cath* (saec. XIV); — foll. 162-218: *Paul* (saec. XV).

1881. Wimariae bibl. archiduc. cod. fol. 1: saec. IX, 35.8×27.5, membr, foll. 53, col. 1, ll. 24, litt aur: *Evv.*

Helvetia.

1882. Augiae Maioris monasterii 14 (19). saec. X: *Evv.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 735.

1883. Basileae bibl. publ. A. N. 1.3. saec. IX, 52.5×38, membr, foll. 174, coll. ?, ll. 51: *Macc—Apoc.* Cf v. cl. Bergerus, p. 376.

1884. — — B. IX. 15 et X. 15: in 8, membr: *Act* bis. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), coll. 573.574.

1885. — — B. II. 5: in fol, membr: *Epp Act Apoc* cum glossa; — B. VII. 3 et 12: *Cath* bis c. gl.; — B. VII. 12: *Mc Lc Ioh Cath* c. gl.; — B. VI. 13: *Paul* c. gl. |(Tit [Phm?] Heb) *Apoc.*

1886. — — B. I. 1: in fol, membr: pars *V. T., Evv Act Cath Paul*

1887. — — B. I. 4: a. 1445, in fol, membr: *Proph Act Cath Apoc.* Basileae scripsit Henricus de Vullenho.

1888. — — B. I. 6: saec. X, 48×34.5, membr, foll. 128, col. 1, ll. 40: *Paul Act Apoc Cath*, pars *V. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 376.

1889. — — B. VI. 24 et 28: in 4, membr: *Biblia* bis.

1890. — — B. II. 1.2: in fol, membr, voll. 2: *Biblia.*

1891. — — B. IX. 38: in 8, membr: *Cath.*

1892. — — B. II. 10: a. 1418, in fol, membr: *Evv.*

1893. — — B. II. 11: saec. IX, 29.5×21, membr, foll. 182: *Evv.* Cf v. cl. Bergerus, p. 376.

1894. — — A. III. 23 et 24: in fol, chart: *Biblia.*

1895. Bernae bibl. Bongarsianae MSS. 3 et 4. saec. IX, 45.5×35.5, membr, voll. 2, foll. 209 et 154, coll. 2, ll. 51: *V. T.* et *N. T.* mut. Ordo est Evv Ac C P (Phm Heb) Ap. Cf v. cl. Hermannus Hagen, *Cat. codd. Bernensium*, Bernae a. 1874, et v. cl. Bergerus, p. 377.

1896. — — MS. B. 51: saec. XIII—XIV, in 8, chart, foll. 562: *V. T.* et *N. T.*

1897. — — MS. A. 9: saec. X, 44.5×35, membr, foll. 329, coll. 2, ll. 54: *V. T.* et *N. T.* mut. Ordo est Evv P (Phm Heb) C Ac Ap. Cf v. cl. Bergerus, p. 377.

1898. Bernae bibl. Bongarsianae MS. A. 32: saec. XIII—XIV, in fol, membr, foll. 420: *V. T.* et *N. T.* mut. E dono Ludovici Friderici de Arbonier a. 1695.

1899. — — MS. B. 51: saec. XIII—XIV, in 8, chart, foll. 562: *V. T.* et *N. T.* Inest sub finem ep ad Laod.

1900. — — MS. A. 73: saec. XIII—XIV, in 12, membr, foll. 475: *V. T.* et *N. T.* Anno 1556 Simon Lütoldus, Erlenbachiae in „septemvallibus", Ionae Dannmatteeo (-ro?) dono dedit.

1901. — — MS. 85: saec. IX, in 4, membr, foll. 147, pict (Piperus Berolini a. 1860 edidit): *Evv.*

1902. — — MS. 199, foll. 1.2: saec. X, in 4, membr, foll. 2: frag *N. T.*

1903. — — MS. 334: saec. X—XII, in 4, membr, foll. 356: *Mt* (saec. XII), *Lc* (saec. XI—XII) *Paul* bis (foll. 240—352 saec. X, foll. 86—156 saec. XI—XII) cum scholiis.

1904. — — MS. 348: saec. IX, in 4, membr, foll. 218; pict (Piperus Berolini a. 1860 edidit): *Evv.*

1905. — — MS. 638: saec. XIV, in 8, membr, foll. 367: *V. T.* et *N. T.*

1906. — — MS. 647: saec. XIII—XIV, in 8, membr, foll. 454: *V. T.* et *N. T.*

1907. — — MS. 671: saec. IX, 16×11.5, membr, foll. 77, col. 1, ll. 32—36: *Evv.* Scriptura manum Anglosaxonicam prodit et foll. 75.76 nonnulla etiam sermone Saxonico confecta continent, ex diario fortasse monasterii cuiusdam, e.g. „Adavald postulat ut Kiolbreht dei ministris Bederindensibus duas decumae partes det." Cf v. cl. Bergerus, p. 377.378.

1908. Einsildae monasterii s. Benedicti 19. saec. X, in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 662.

1909. — — 68: saec. X, in fol, membr: *Biblia.*

1910. — — 124: saec. X, in 8, membr: *N. T.* mut.

1911. — — 31: a. 1420, in fol: *Biblia.*

1912. — — 445: saec. XIV, in 4, membr: *Biblia.*

1913. — — 435: saec. XI, in fol, membr: *Biblia.*

1914. — — ? : saec. XIV, in fol, chart: *Biblia.*

V. cl. Samuel Bergerus hos libros dat, qui fortasse iam in aliis numeris recensiti sunt:

1915. Einsildae monasterii s. Benedicti 1: saec. X, 48×37.5, membr: *Biblia.*

1916. — — 5 et 6: saec. X, 28.5×19.5, membr, voll. 2, foll. 567: *Biblia.*

1917. — — 17: saec. X, 28.5×19.5, membr, foll. 383: *Evv.*

1918. s. Galli bibl. monasterii MS. 2. saec. VIII, 25×16, membr, pagg. 568: *Num Deut Act Apoc.* Partim manu Winithar monachi. Cf v. cl. Gustavus Scherrer, *Verzeichniss der Handschriften der Stiftsbibliothek von St. Gallen*, Habis a. 1875, et v. cl. Bergerus, p. 413.

1919. — — MS. 17: saec. IX—X, in 4, membr, pagg. 342: *Matt Mc* 1,1—3,27. Cf v. cl. Bergerus, p. 414.

1920. — — MS. 37: saec. XV, in fol, chart, pagg. 729: *Proph N. T.*

1921. — — MS. 49: saec. IX, 22×17.5, membr, pagg. 314, coll. 2, ll. 25: *Evv.* Mc habet capita 94, Lc 20, Ioh 14. Bergerus, p. 416. |534: *Evv.*

1922. — — MS. 50: saec. IX—X, in 4, membr, pagg.

1923. — — MS. 51: saec. VIII, 29.5×22, membr, pagg. 268, col. 1, ll. 24.25: *Evv.* Scriptura est Hibernica semiuncialis. Cf v. cl. Bergerus, p. 416.

1924. — — MS. 52: saec. IX, membr, pagg. 286: *Evv.*

1925. — — MS. 53: saec. IX—X, 40×23.5, membr, pagg. 305(304): *Evl.*

1926. — — MS. 54: saec. X, in fol, membr, pagg. 185: *Evl* in dies festos.

1927. — — MS. 57—59: saec. XIII, in fol, membr, voll. 3, pagg. 170 et 160 et 224, coll. 3: *Mt Mc Lc* cum comm.

1928. — — MS. 60: saec. VIII, 27×10.5, membr, pagg. 70, col. 1, ll. 26: *Ioh.* Scriptura Hibernica. Cf v. cl. Bergerus, p. 416.

1929. — — MS. 61: saec. XII et XIII, in fol, membr, pagg. 344, coll. 3: *Ioh* bis et *Mc.*

1930. — — MS. 62: saec. XIII, in 4, membr, pagg. 222, coll. 3: *Ioh.*

1931. — — MS. 63: saec. IX, 22×19, membr, pagg. 320, foll. 160, coll. 2, ll. 22: *Paul Act Cath* (desunt 2.3 Ioh)

Apoc. 1 Ioh 5,7.8 deest in textu. Cf v. cl. Bergerus, p. 416.417.

1932. s. Galli bibl. monasterii MS. 65: foll. 153—216: saec. XII, in 4, membr, coll. 3: *Cath* cum comm. Iud praecedit Iohannem.

1933. — — MS. 66: saec. XII, in 8, membr, pagg. 64: *Cath* cum comm.

1934. — — MS. 67: saec. XII, in 4, membr, pp. 216: *Paul* c. comm.

1935. — — MS. 68, foll. 207—404: saec. IX, 23×17, membr, foll. 198, col. 1, ll. 23: *Paul.* Cf v. cl. Bergerus, p. 417.

1936. — — MS. 69, foll. 5—216: saec. XII, in fol, membr: *Paul* cum glossa.

1937. — — MS. 70: saec. VIII, 28×20.5, membr, pagg. 258, col. 1, ll. 26—29: *Paul.* Cf v. cl. Bergerus, p. 417.

1938. — — MS. 71: saec. XII, in fol, membr, pagg. 284, coll. 3: *Paul* cum glossa.

1939. — — MS. 72: saec. IX, 30×25, membr, pagg. 336, coll. 2, ll. 24: *Paul Act Cath Apoc.* Cf v. cl. Bergerus, p. 417.

1940. — — MS. 74: saec. XII, in fol, membr, pagg. 300, coll. 3: *Apoc Cath Ioh.*

1941. — — MS. 75: saec. IX, 54×39, membr, pagg. 840, coll. 2, ll. 51.52: *V. T.* et *N. T.* Deest 1 Ioh 5,7.8. Cf v. cl. Bergerus, p. 417.

1942. — — MS. 76: saec. XII, in fol, membr, pagg. 858: *V. T.* et *N. T.* Inest 1 Ioh 5,7.8.

1943. — — MS. 80: saec. X, in fol, membr, pagg. 305: *Pent Ios Iud Paul Act.*

1944. — — MS. 83: saec. IX, 41×30.5, membr, pagg. 418, coll. 2, ll. 27: *Paul Act Cath Apoc.* Scriptus inter annos 841 et 872. Cf v. cl. Bergerus, p. 417.418.

1945. — — MS. 531, fol. 213 ss: a. 1405, in fol, chart: *Act.*

1946. — — MS. 907, pagg. 237—297. 303—318: saec. VIII, 25×17, membr: *Iac 1.2 Pet 1.2.3 Ioh Apoc* 1,1—7,2. Cf v. cl. Bergerus, p. 418.

1947. — — MS. 908, pagg. 77—219: saec. VI, in 4, membr, foll. 21, coll. 2, bis rescr: *Eph Phil Col 1 Thess 1 Tim.* Scriptura prior videtur martyrologium esse; tum scriptae sunt epp Pauli; denique vocabularium Latinum.

1948. s. Galli bibl. monasterii MS. 1394, pagg. 101—104: saec. IX, in fol, membr, foll. 2, ll. 20: *Lc* capp 1—3.

1949. — — MS. 1395, pagg. 7—327: saec. VI, in 4, membr: *Evv;* desunt Mt 1,1—6,20 et Ioh 17,18—21,25. Pagg. 440.441 sunt folium ex Paul: *Col* 3,5—24, scriptura Hibernica. Cf v. cl. Bergerus, p. 418.

1950. — — MS. 1398, pagg. 238—249: saec. X, in fol, membr, foll. 6: *Act* 1,1—5,36. Cf v. cl. Bergerus, p. 418. Noli neglegere apud Bergerum, p. 419, notitiam codicis saeculi IX in Archivo monasterii Sangallensis numero 1 signati.

1951. — bibl. Vadianae B. K. 6.
saec. X, in 4, membr: *Evv.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 732.

1952. — — B. K. 7 et 9: saec. XIII, in 4, membr: *Biblia* bis.

1953. Genevae bibl. urbis MS. II. 1.
saec. IX, 60×38, membr, foll. 423, coll. 2, ll. 58: *V. T.* et *N. T.* Ordo est Evv Act Cath Apoc Paul. Titulus in 1 Ioh est „Iohannis epistola ad Spartos". Versus 8, in loco 1 Ioh 7.8, praecedit versum 7, versus 7 vero caret „in terra". Cf I. Senebier, *Catal. des MSS* etc, Genevae a. 1729, p. 51—60, et v. cl. Bergerus, p. 383.

1954. — — MS. II. 2: saec. XIV, vel XV, in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*

1955. — — MS. II. 3: saec. XIV, in 4, membr: *V. T.* et *N. T.*

1956. — — MS. II. 4: saec. XIV vel XV, in 8, membr: *V. T.* et *N. T.*

1957. — — MS. II. 5: saec. ?, in 8, membr: *V. T.* et *N. T.;* Act est inter Heb et Col.

1958. — — MS. II. 6: saec. VIII, 28.5×20.5, membr, foll. 238: *Evv.* Cf Senebier (ut cod. 1953), p. 61—63, et v. cl. Bergerus, p. 383.

1959. Lausannae bibl. cantonalis U. 964.
saec. XIII vel XIV, 33.5×24.5, membr, foll. 509, coll. 2, ll. 46—53: *V. T.* et *N. T.* Cf *Catalogue de la bibliothèque cantonale vaudoise. VI. Théologie,* Lausannae a. 1855, et v. cl. Bergerus, p. 384.

1960. Lausannae bibl. acad. 5.
saec. XIV, in 4, membr; *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra p. 1031, cod. 779), col. 733.

1961. Muri abbatiae s. Benedicti.
a. 1265, in 4, chart: *Biblia.* Scripsit Iohannes Grusch.

1962. Probatopoli (Schaffhausen) bibl. s. Iohannis MS. 5.
saec. ?, in fol, membr: *Apoc Cath Act,* pars *V. T.* Cf Gustav Haenel, *Archiv für Philologie und Paedagogik,* Lipsiae a. 1840, vol. 6, p. 452—458.

1963. — — MS. 6: in fol, membr: *V. T.* et *N. T.*

1964. — — MS. 7: in 8, membr: *V. T.* et *N. T.*

1965. — — MS. 8: in 4, membr: *Evv.*

1966. — — MS. 9: in 4, membr: *Mt Ioh* cum glossa.

1967. Tiguri bibl. cantonalis C. 1.
saec. IX, 48×37, membr, foll. 416, coll. 2, ll. 50: *Biblia.* Cf v. cl. Bergerus, p. 422.

Hibernia.[1]

1968. Dublinii collegii Trinitatis Armachanus.
a. 812, 19.5×15, membr, foll. 221, coll. 2, ll. 34: *N. T.;* textus est emendatus Hibernicus. Nominatur „Book of Armagh". Westcotto *η*. Wordsworthio D, in cuius usum exscripsit v. cl. G. M. Youngman anno 1883. Cf v. cl. Bergerus, *Histoire de la Vulgate* . . . Parisiis a. 1893, p. 380.

1969. — — ? saec. V—VI: *Evv.* Westcotto *ϑ*. Laudat Westcottus Petrium[2] et O'Currium[3]. Westcotti *ι* videtur esse r, supra, p. 963.

1970. — — A. 4.6: saec. VIII: *Evv.* Usserii *alter.* Westcotto x (?). V. cl. Abbottus contulit, cf supra, p. 963, cod. r.

1971. — — ? saec. IX, 16×11.5, membr, foll. ?, coll. 2, ll. 26—44: *Evv.* Dictus „Book of Moling (Mulling)". Cf v. cl. Bergerus, p. 380.

[1] Nescio quid sit dissertatio viri cl. I. H. Bernardi, „On some recently discovered fragments of an old Latin version of holy scripture", in actis *Proceedings of the Royal Irish Academy,* ser. 3, V. II. 2 [a. 1892], p. 155—168.

[2] Petrie, *Transactions of royal Irish academy,* Dublinii a. 1838, vol. 18.

[3] O'Curry, *Lectures,* Dublinii a. 1861, p. 321 ff. ubi etiam facsimile invenitur.

1972. Dubl. coll. Trin. A. 1.6: saec. VII vel VIII, membr: *Evv.* Dictus Kenanensis „Book of Kells".[1] Wordsworthio Q.
1973. — — A. 4.5: saec. VIII, membr: *Evv.* Dictus „Book of Durrow". V. cl. Abbottus contulit (ut supra, p. 963, cod. r).
1974. — — A. 4.23: saec. IX, 17.5×14, membr: *Evv.* Dictus „Book of Dimma". Cf v. cl. Bergerus, p. 381, ubi invenies notitiam de libro „Stowe Missal" in Academia regali Dublinensi.

Hispania.

1975. Barcinone (Barcelona) bibl. Carmelitarum.
saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.*
1976. — — in 8, membr: *Evv.*
1977. Escurialenis bibliothecae.
Act Epp cum glossa. Cf Antonius de sancto Iosepho (vel Villegas), „Catalogus mss bibl. Scorialensis" in actis *Magazin für die neue Historie und Geographie* (Büschingii), Hamburgi a. 1771, pars 5, p. 107—184; et Plüerus, ibidem, pars 4 (a. 1770), 379—410.
1978. — exemplaria sex *V. T.* et *N. T.*
1979. — pars *V. T.*, *N. T.* 1980. — *N. T.* 1981. — *Evv.*
1982. — exemplaria duo *Act.* 1983. — exemplaria tria *Apoc.*
1984. — in 4, membr, auro scr: *Evv.* Olim Matthiae Corvini. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 924.
1985. Legione (Léon) archivi cathedralis 6.
saec. X, 37×24, membr, foll. 275, coll. 2, ll. 38—55: pars *V. T.*, *N. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 384.
1986. — — 15: saec. VII, 31.5×21, membr rescr, foll. 184, col. 1, ll. 31: fragm *V. T. 2 Cor 1 Ioh Act Col.* Cf v. cl. Bergerus, p. 384.

[1] In libro Westwoodii, *Palaeographia sacra*, Londinii a. 1843—1845, facsimilia multa e codicibus Hibernicis reperiuntur. Adeunda sunt etiam evangelia Latino-Saxonica a vv. cl. [Kemblio, Hardwickio,] Skeatio edita, Cantabrigiae Mt a. [1858] 1887, Mc 1871, Lc 1874, et facsimilia in libro *National MSS. of Ireland*, Clausenti a. 1874, et liber a vv. cll. Arthuro West Haddan et Guilelmo Stubbs editus, *Councils and ecclesiastical documents relating to Great Britain and Ireland*, Oxonii a. 1869, vol. 1, append. G: „Latin versions of the Holy Scriptures in use in the Scoto-Britannic churches", p. 170—198. Cf liber Abbotti (ut supra, p. 963, cod. r), ubi conlationem invenies.

1987. Legione (Léon) archivi ecclesiae ut videtur s. Isidori de Legione.

a. 960, 47×34.5, membr, foll. 517, coll. 2, ll. 51: *Biblia*. Cf v. cl. Bergerus, p. 384.385.

1988. — — 1.3: a. 1169, 51.5×35, membr, voll. 3, coll. 2, ll. circ. 45: *Biblia*. Cf v. cl. Bergerus, p. 385.

1989. Matriti bibl. nat. E. R. 1.

saec. XIII, 56×40, membr, voll. 2, coll. 2, ll. 51: *Biblia*. Cf v. cl. Bergerus, p. 392.

1990. — — E. R. 8: saec. XIII, 58.5×39.5, membr, foll. 428, coll. 2, ll. 58—62: *Biblia*, dicta de Avila. Cf v. cl. Bergerus, p. 392.

1991. — bibl. universitatis 31.

saec. IX, 49.5×36.5, membr, foll. 339: *Biblia*, dicta prima Complutensia. Cf v. cl. Bergerus, p. 392. Cf praeterea de bibliis manu scriptis Complutensibus Samuel Prideaux Tregelles, *An account of the printed text of the Greek New Testament*, Londinii a. 1854, p. 15.16, ubi invenies etiam codicem antiquum, membr, *Paul* cum glossa.

1992. — — 32; saec. IX vel X, 51.5×38, membr, foll. 137, coll. 3, ll. 64.65: *Biblia*, dicta altera Complutensia. Cf v. cl. Bergerus, p. 392.

1993. — bibl. academiae historicae F. 186.

saec. X, 34×27, membr, foll. 250, coll. 2, ll. 43: *Biblia*, dicta sancti Millani. Cf v. cl. Bergerus, p. 393.

1994. — musei archeologici 485.

saec. XII, 53×36, membr, coll. 2, ll. 50: *Biblia*, dicta de Osca (Huesca) Silos: cf v. cl. P. Savius, „Le lectionnaire de Silos. Contribution à l'étude de l'histoire de la Vulgate en Espagne", *Revue biblique trimestrielle. II*, Parisiis Iul. a. 1893, pp. 305—328; est recensio libri v. cl. Morini, *Liber comicus sive lectionarius missae quo Toletana ecclesia ante annos MCC utebatur* [*Anecdota Maredsolana. I*], Maredsoli a. 1893.

1995. Toleti ecclesiae maioris 1.1.

saec. XIII, in 4, membr: *Biblia*. Item 1.3. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 984.

1996. — — 1.2 et 4: saec. XV, in 4, membr: *Biblia* bis.

1997. — — 1.5 et 8 et 9 et 10: saec. XIII, in 8, membr: *Biblia* quater.

1998. Toleti ecclesiae maioris 1.6 et 7: saec. XIV, in 8, membr: *Biblia* bis.

1999. — — 2.3: saec. XIV, in fol, membr: *Biblia*.

2000. — — 2.1: saec. VIII, in fol, membr, *Biblia*.

2001. — — 2.4—9: saec. XIII, in fol, membr: *Biblia* sexies. (1.11: *Biblia*?).

2002. Valentiae bibl. publ. 134.
in fol, membr: *Biblia*. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 1002.

2003. — — 20—33 et 152—166: in fol et 4 et 8, membr: *Biblia* viginti novies cum glossa.

Italia.

2004. Augustae Taurinorum univ. MS. Lat. 1 (b. VI. 42).
saec. XIV, in fol, membr, foll. 512: *V. T.* et *N. T.* Cf Iosephus Pasinus, *Codices mss. bibliothecae regii Taurinensis Athenaei*, Taurini a. 1749, pars 2, p. 1.

2005. — — 2 (b. VI. 43): saec. XIV, in fol, membr, foll. 547: *V. T.* et *N. T.*

2006. — — 5 (c. VI. 4): saec. XIII, in fol, membr, foll. 221: pars *V. T.*, *Paul* (Phm Heb).

2007. — — 6 (c. VI. 5): saec. XIV, in fol, membr, foll. 499: *V. T.* et *N. T.*

2008. — — 7 (c. VI. 6): saec. XIV, in fol, membr, foll. 471: *V. T.* et *N. T.*

2009. — — 8 (c. VI. 7): saec. XIV, in fol, membr, foll. 245: *V. T.* et *N. T.*

2010. — — 10 (c. VI. 9): saec. XIII, in fol, membr, foll. 175: *Act Cath Apoc Reg.*

2011. — — 18 (c. VI, 18): saec. XIV, in fol, membr, foll. 166: *Mt Mc* cum glossa.

2012. — — 25 (d. III. 9): saec. XII, in fol, membr, foll. 157: *Evv.*

2013. — — 681 (d. II. 2): saec. XIV, in 4, membr, foll. 304: *V. T.* et *N. T.*

2014. — — 682 (d. II. 3): saec. XIV, in 4, membr, foll. 471: *V. T.* et *N. T.*

2015. — — 683 (d. II. 4): saec. XIV, in 4, membr, foll. 344: *V. T.* et *N. T.*

2016. — — 684 (d. II. 5): saec. XIV, in 4, membr, foll. 340: *V. T.* et *N. T.*

2017. — — 685 (d. II. 6): saec. XIV, in 4, membr, foll. 436: *V. T.* et *N. T.*

2018. Augustae Taurinorum univ. MS. Lat. 691 (d. II. 11): saec. XIV, in 4, membr, foll. 229: *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul).
2019. — — 692 (d. II. 12): saec. XIV, in 4, membr, foll. 172: *Evv Cath Act Apoc.*
2020. — — 693 (d. II. 13): saec. XIII, in 4, membr, foll. 102: *Evv.*
2021. — — 694 (d. II. 14): saec. XIV, in 4, membr, foll. 178: *Evv Act Cath Apoc Paul Prov Eccl.*
2022. — — 695 (d. II. 15): saec. XIII, in 4, membr, foll. 70: *Cath Apoc Act.*
2023. — — 696 (d. II. 16): saec. XIV, in 4, membr, foll. 82: *Paul Cant Lament Cath.*
2024. — — 702 (d. II. 22): saec. XIV, in 4, membr, foll. 75: *Apoc Cant* cum glossa.
2025. — — 705 (d. II. 25): saec. XIII, in 4, membr, foll. 120: *Mt* cum glossa.
2026. — — 706 (d. II. 26): saec. XIII, in 4, membr, foll. 70: *Mc* cum glossa.
2027. — — 707.708.709 (d. II. 27—29): saec. XIII, in 4, membr, foll. 72.89.103: *Mc Lc Ioh* cum glossa.
2028. — — 710 (d. II. 30): saec. XII, in 4, membr, foll. 92: *Ioh* cum glossa.
2028a. [— — 711 et 712: duo exemplaria Paul ?]
2029. — — 713 (d. II. 33) et 714 (d. II. 34): saec. XIII, in 4, membr, foll. 158 et 119: exemplaria duo *Paul* cum glossa.
2030. — — 744 (d. III. 29): saec. XIV, in 4, membr, foll. 205: *Paul* cum glossa.
2031. — — 914 (f. IV. 23): saec. XIII, in 4, membr, foll. 542: *V. T.* et *N. T.* (Paul Act).
2032. — — 1075 (d. I. 1): saec. XIV, in 8, membr, foll. 634: *V. T.* et *N. T.*
2033. — — 1078 (d. I. 10): saec. XIII, in 8, membr, foll. 77: *Mc* cum glossa.

2034. Caesenae bibliothecae Malatestianae plut. V. MS. 8. saec. XIV, in fol ?, membr: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Paul [Phm Heb] Apoc). Cf Iosephus Maria Mucciolus, *Catalogus codicum mss. Malatestianae Caesenatis bibliothecae fratrum minorum conventualium fidei custodiaeque concreditae*, Caesenae a. 1780, p. 24—27.
2035. — — VII. 2: saec. XIII: *Evv* cum comm.
2036. — — VII. 4: saec. XIV: *Lc* (?) cum glossa.
2037. — — XXI. 1—4: saec. XIII: *V. T., Evv Cath Apoc.*

2038. Casini tabularii 35.
saec. XIV, 35×25, membr, pagg. 1020: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Hebr] Act Cath Apoc). Cf *Bibliotheca Casinensis*, [Casini] a. 1873, vol. 1, p. 313—352. Item codices 236: *Mt Paul*, 237.238: *Mt* bis, 239: *Mt Mc*, 241: *Lc*, 243: *Apoc*, 244: *Paul*, cuncti cum glossa; cf ibid. vol. 4, p. 278—300 cum facsimilibus.

2039. Florentiae Laur. III. capsula 1.
saec. XIII, in 8, membr: *V. T* et *N. T.* Olim in Sina monte. Cf Ant. Mar. Biscionius, *Bibliothecae Med.-Laur. catalogus. Tomus 1: codices orientales complectens*, Florentiae a. 1752, p. 121a.

2040. — bibl. Mediceae Laurentianae XV. 1.
saec. XII, in fol, membr, foll. 424, coll. 2: *Biblia* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb]). Cf Angelo Maria Bandinius, *Catalogus codicum Latinorum bibl. Med. Laur.*, Florentiae a. 1774, vol. 1, col. 143—147.

2041. — — — 3: saec. XIV, in 8, membr, foll. 457: *Biblia* (P ante Ac).

2042. — — — 4: saec. XIV, in 8, membr, foll. 511: *Biblia.*

2043. — — — 5: saec. XIV, in 8, membr, foll. 656: *Biblia.*

2044. — — — 6: saec. XIII, in 8, membr, foll. 523: *Biblia.*

2045. — — — 7: saec. XIII, in 8, membr, foll. 519: *Biblia.*

2046. — — — 8: saec. XIV, in 4, membr, foll. 313: *Biblia.*

2047. — — — 9: saec. XIV, in 4, membr, foll. 482: *Biblia.*

2048. — — — 10: saec. XII, in fol, membr, foll. 427: *Biblia* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb]).

2049. — — — 11: saec. XIV, in fol, membr, foll. 414: *Biblia* (P ante Ac).

2050. — — — 15—17: saec. XV, in fol, membr, voll. 3, N. T. foll. 192: *Biblia* (Evv P Ac C Ap); Ps bis.

2051. — — XVII. 17: saec. XI, in 8, membr, foll. 70: *Cath* cum glossa, item XIX. 24, XX. 49; — XIX. 18: *Ioh Apoc* c. gl.; — XIX. 19.20.21: *Ioh* ter c. gl.; — XIX. 22.23: *Apoc* bis c. gl.; — XX. 23: *Paul* c. gl.; — XXI. 33: *Mt* c. gl.; — XXI. 34.35: *Lc* bis c. gl.; — XXI. 36.37: *Mc* bis c. gl.; — XXIII. 5.7.8.9.10.11. 12.13: *Paul* octies c. gl.; — s. Crucis X. sin. 8: *Mt* c. gl.; — s. Cr. III. dext. 9—11: *Evv Paul Act Cath Apoc* c. gl.; — s. Cr. IV. dext. 4: *Evv* c. gl.; — s. Cr. V. dext. 3: *N. T.* c. gl.; — s. Cr. V. dext. 4: *Mt* c. gl., item 7: *Evv* c. gl., item 8: *Apoc Cath Act* c. gl., item 9.10.11: *Paul* ter c. gl., item X. 1.2: *Evv Cath Act Apoc Paul* c. gl.; — Aedil. Flor. eccl. 3: *Paul* c. gl., item 37: *Cath* c. gl.; — Leop. Strozz. 9: *Cath Apoc* c. gl.; — Leop. Med. Fesul. 5: *Paul* c. gl.; — Leop. Med. Palat. 21: *Paul* c. gl.

2052. Florentiae bibl. Mediceae Laurentianae XVII. 26: saec. XIV, in 4, membr, foll. 81: *Evv.*

2053. — — — 27: saec. X, in fol, membr, foll. 150: *Evv.*

2054. — — XIX. 8: saec. XV, in 4, chart, foll. 181: *Paul* (Phm Heb) *Act Cath Apoc*, pars *V. T.*

2055. — — XXI. 38: saec. X, in 4, membr, foll. 163: *Act Apoc Cath*, pars *V. T.*

2056. — — XXIII. 6: saec. XV, in 8, membr, foll. 173: *Paul.*

2057. — — XXV. 1: saec. XII, in fol, membr, foll. 209: pars *V. T.*, *N. T.* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb]).

2058. — — — 2: saec. XI, in fol, membr, foll. 197: pars *V. T.*, *N. T.* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb]).

2059. — — — 5: saec. XIII, in 4, membr, foll. 71—136: *Paul Cath.*

2060. — — s. Crucis I. dext. 3: saec. XIII, in fol, membr, foll. 163: *N. T.* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).

2061. — — — IV. dext. 1: saec. XIII, in fol, membr, foll. 462: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).

2062. — — — V. dext. 1: saec. XIII, in fol, membr, foll. 484: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap).

2063. — — — — — 12: saec. XIII, in 4, membr, foll. 141: *Evv Act Cath Apoc Paul.*

2064. — — — VI. dext. 1: saec. XIII, in 4, membr, foll. 434: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

2065. — — — VII. dext. 2: saec. XIII, in 4, membr, foll. 292: *Biblia* (Evv P C Ac Ap).

2066. — — — XIX. dext. 10: saec. XIII, in 8, membr, foll. 470—476: *Ioh* cap. 13—fin.

2067. — — Aedil. Flor. eccl. 125.126: saec. XI, in fol, membr, foll. 508, coll. 2: *Biblia* (Evv Ac C Ap P [Phm Heb]). Cf Angelus Maria Bandinius, *Bibliotheca Leopoldina Laurentiana* . . . Florentiae a. 1791, voll. 3.

2068. — — — 129: saec. XIII, in 8, membr, foll. 543: *Biblia* (Evv Ac C P [Phm Heb] Ap).

2069. — — — 130: saec. XIII, in 8, membr, foll. 468: *Biblia* (Evv P [Phm Heb] Ac C Ap). Item 135: *Gal.*

2070. — — Mugell. de Nemore 2: saec. XI, in fol, membr, foll. 108—163: *Evv.*

2071. — — Leop. Gadd. 37: saec. XIII, in fol, membr, foll. 210: *N. T.* (Evv P Ac C Ap).

2072. — — — 100: saec. XIII, in fol, membr, foll. 516: *Biblia.*

2073. — — — 204: saec. XIV, in 8, membr, foll. 478: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

2074. Florentiae bibl. Mediceae Laurentianae Strozz. 5: saec. XIII, in 8, membr, foll. 478: *Biblia*.

2075. — — — — 6: saec. XV, in fol, membr, foll. 143: *Evv*.

2076. — — — Med. Fesul. 1: saec. XIII, in fol, membr, foll. 377: *Biblia*.

2077. — — — — 2: saec. XIV, in fol, membr, foll. 329: pars *V. T.*, *N. T.*

2078. — — — Med. Palat. 1: saec. XIII, in fol, membr, foll. 603: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

2079. Genuae bibl. Carolinae 40 (3.10.8).
a. 1428: *Biblia*. Cf Fridericus Blume, *Bibliotheca librorum mss Italica*, Gottingae a. 1834, p. 3.

2080. Marcinae (Cava de'Tirreni) monasterii Trinitatis MS. 14.
saec. VIII, 32×26, membr, foll. 303, coll. 3, ll. 55.54: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Heb] Cath Act Apoc). Cf v. cl. Bernardus Caietano de Aragonia, in libro *Codex diplomaticus Cavensis*, Neapoli a. 1873, appendix, p. i—vi. 1—32 cum duabus (3 ?) tabulis.

2081. Mevagnae [Bevagna] bibliothecae communalis 2747.
saec. XV, 15×11, membr: *Gen Exod Lev Evv Paul*. Cf v. cl. Mazzatinti, *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia*, Forlivii a. 1890, p. 279.

2082. Mediolani bibl. Ambrosianae C. 39 inf.
saec. VI: *Evv* (?). V. cl. Iohannes W. Burgonius perlustravit. V. cl. Fortunatus Villa codicem exscripsit in usum Wordsworthii, cui est M.

2083. — — E. 26 inf.: saec. IX vel X, 44.5×29.5, membr, foll. 307, coll. 2, ll. 42—44: *Chron—Paul*. Cf v. cl. Bergerus (ut supra, p. 994, cod. 5), p. 394.

2084. — — E. 53 inf.: saec. X, 48.5×38, membr, foll. 169, coll. 2, ll. 49—51: *V. T.—3 Cor*. Cf v. cl. Bergerus.

2085. — — I. 61 sup.
saec. VIII, 22.5×17, membr, foll. 92, col. 1, ll. 21—39: *Evv*. Codex Hibernicus. Inest fragmentum Ulfilae rescriptum Mt 25,38—26,3 26,65—27,1. Cf v. cl. Bergerus.

2086. — bibl. Trivulzianae MS. 2139.
saec. XIV, in fol, membr, foll. 608: *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl.

Iulius Porro, *Catalogo dei codici manoscritti della Trivulziana*, Augustae Taurinorum [Turin], a. 1884, p. 435.

2087. Mediolani bibl. Trivulzianae MS. 454: saec. XII, in 8, membr, foll. 273: *N. T.*

2088. Modiciae archivi collegialis 6.1.
saec. IX, 51×37.5, membr, foll. 391, coll. 2, ll. 51: *Biblia.* Cf v. cl. Bergerus, p. 394.395.

2089. — — $1\frac{2}{9}$: saec. X, 26×19, membr, foll. 51, col. 1, ll. 26: frgm *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl. Bergerus, p. 395.

2090. Paduae bibl. s. Antonii 224.
saec. XIV, in 12, membr, pagg. (foll. ?) 237, coll. 2; capitula iterum divisa sunt: *N. T.*; desunt Act et Apoc. Cf Ludovicus M. D. Minciotti, *Catalogo dei codici manoscritti . . . di sant' Antonio di Padova*, Paduae a. 1842, p. 73.

2091. — — 225: saec. XIV, in 8, membr, pp. 345, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

2092. — — 228: saec. XI, in 8, membr, pp. 70: *Mc* cum glossa.

2093. — — 233: saec. XI, in 4, membr, pp. 70: *Lc*; glossa man rec.

2094. — — 249: saec. XIV, in 4, membr, pp. 215, coll. 2: *Mt* cum glossa.

2095. — — 250: saec. XIV, in fol, membr, pp. 492, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

2096. — — 257.258: saec. XIII, in fol, membr, pp. 488, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

2097. — — 259: saec. XIII, in fol, membr, pp. 565, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*

2098. — — 267: saec. XIII, in fol, membr, pp. 147: *Lc Ioh* cum glossa.

2099. — — 278: saec. XIII, in fol, membr, pp. 107: *Lc* cum glossa.

2100. — — 283: saec. XIII, in fol, membr, pp. 201: *Mt Mc* cum glossa.

2101. — — 300: saec. XIV, in fol, membr, pp. 160, coll. 2: *Lc* cum glossa. cum glossa.

2102. — — 332: saec. XIV, in fol, membr, pp. 330, coll. 2: *Paul*

2103. — — 333: saec. XIII: *Cath 1.2 Cor Gal.*

2104. — — 338: saec. XIII, in 4, membr, pp. 399, coll 2: *Paul* cum glossa.

2105. — — 339: saec. VIII vel IX, in 4, membr, pp. 161: *Paul*; lectt varr in mg.

2106. — — 340: saec. X, in 4, membr, pp. 203: *Paul.*

2107. Paduae bibl. s. Antonii 341: saec. XI, in 4, membr, pp. 181: *Paul.*
2108. — — 343: saec. XIV, in 4, membr, pp. 146: *Mc Mt Ioh* cap. 10—fin cum glossa.
2109. — — 344: saec. XII, in 4, membr, pp. 97: *Ioh Cath.*
2110. Panormi: nescio quid contineat liber: „*Di un codice critico della Bibbia Volgata, trascritto nel secolo XII; con fotografie del codice stesso,* Palermo, tip. Virzi, 1880. (25 pp. in 8)."
2111. Parmae De-Rossi MS. Lat. 1.
saec. XIII vel XIV, in 4, membr, coll. 2: *Biblia.* Cf Ioh. Bapt. De-Rossi, *MSS. codices Hebraici biblioth. I. B. De-Rossi ...* Parmae a. 1803.
2112. — — MS. Lat. 2: saec. XIV vel XV, membr, coll. 2: *Biblia;* Paul ante Act.
2113. — — MS. Lat. 3: saec. XIII, in 4, membr, coll. 2: *Biblia.*
2114. — — MS. Lat. 4: saec. XIV, in 12, membr, coll. 2: *Biblia;* ordo est Evv Paul Act Cath Apoc.
2115. — — MS. Lat. 11: saec. XV, in 4, chart: *N. T.*
2116. — — MS. Lat. 12: saec. XV vel XVI, in 8, membr: *Evv.*
2117. — — MS. 13: *Evv* cum comm.
2118. — — MS. 14: fragm *Act Iac.*
2119. — — MS. 15: *Paul Cath.*
2120. Pistorii archivi canonicorum (2).
saec. X, in fol, membr: pars *V. T., Cath Apoc Paul* (Phm Heb). Cf Franciscus Antonius Zacharia, *Bibliotheca Pistoriensis,* Augustae Taurinorum a. 1752, p. 4.
2121. — — (3): *Act Cath Paul.*
2122. — — (10—13): *Mc Ioh Iac 1Ioh Paul* cum comm.
2123. Romae bibl. Alexandrinae MS. 1.
saec. XII, in fol, membr, foll. 211, coll. 2: pars *V. T., Paul Apoc Cath* (excepta Iac) *Act.* Cf v. cl. Henricus Narducci, *Catalogus codicum mss praeter orientales qui in bibliotheca Alexandrina Romae adservantur,* Romae a. 1877, p. 1.
2124. — — 219: saec. XIII vel XIV, in 8, membr, foll. 239: *V. T.* et *N. T.* — Cf MS. 102, num. 96 = foll. 407r—415v: fragm *Mt.*
2125. — bibl. Angelicae A. 5.2 (Narduccii 29).
saec. X, 20.6×13.6, membr, foll. 199: *Evv.* Cf v. cl. Henricus Narducci, *Catalogus codicum mss praeter Graecos et orientales in bibliotheca Angelica olim coenobii s. Augustini de urbe ... privatis impensis ... edidit* H. N. vol. 1, Romae a. 1893.

2126. Romae bibl. Angelicae A. 5.6 (Nard. 32): saec. XIV, 17.8×12, membr, foll. 467, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*
2127. — — A. 5.7 (Nard. 33): saec. XIV, 16.5×11.2, membr, foll. 517, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*
2128. — — A. 5.8 (Nard. 34): saec. XIV, 16.3×10.8, membr, foll. 136: *Evv.*
2129. — — A. 5.9 (Nard. 35): saec. XIV, 21×14, membr, foll. 78, coll. 2: *Evv Paul* (Phm Heb) *Act Iac 1.2 Pet.*
2130. — — A. 5.13 (Nard. 38): saec. XIV, 15.6×11.3, membr, foll. 475, coll. 2: *V. T.* et *N. T.*
2131. — — A. 5.14 (Nard. 39): saec. XI vel XII, 16.6×10.9, membr, foll. 179: (harmonia Evv) *Cath Paul* (Phm Heb) *Act.*
2132. — — B. 3.17 (Nard. 122): saec. XII, 27.3×17.7, membr, foll. 156: *Paul* cum glossa.
2133. — — D. 5.14 (Nard. 445): saec. XIII, 19.7×12.8, membr, foll. 80: *Cath* cum glossa.
2134. — — Q. 7.16 (Nard. 813): saec. XVI, 17.5×12.4, membr, foll. 38: *Mt Mc.*
2135. — — T. 1.9 (Nard. 1272): saec. XI, 55.6×36.4, membr, foll. 312: *V. T. Act Cath Apoc Paul* (Phm Heb).
2136. — — T. 1.11 (Nard. 1274): saec. XI, 60×40, membr, foll. 221, coll. 2: pars *V. T.*, *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul [Phm Heb]).

2137. — collegii ss. Blasii et Caroli.
saec. X: *Biblia;* textus est Alcuinianus. Cf Vercellone (ut supra, p. 971, adn. 1), cui est F. Item apud Vercellonium G R S V; continentne omnes N. T. ?

2138. — s. Pauli extra muros.
saec. IX, 44×36, membr, foll. 333, coll. 2, ll. 59: *Biblia.* Textus est recensionis Alcuinianae. Usi sunt hoc codice ii qui auspiciis Pii IV papae textum Vulgatae versionis correxerunt. Vercellonii C. Cf v. cl. Bergerus, p. 412.413. Facs apud Blanchinum (cf supra, p. 953), p. DLXXVI.

2139. — Vat. Lat. 41: saec. IX: *Evv.* Cf Blanchinus.
2140. — — Lat. 43: saec. IX, in 4, membr: *Evv.* Cf Blanchinus, fol. DCI v, a, cum tabula.
2141. — — Lat. 4210: saec. XI: *Mal Cant Ioh Paul.* Cf Blanchinus, fol. DCIV v, b, cum tabula.

2142. Romae Vat. Lat. 7016: saec. IX, in fol, membr: *Evv.* Cf Blanchinus, fol. DCIV v, b.

2143. — Vat.-Palat. Lat. 1.
saec. XV, in fol, membr, foll. 499: *Biblia.* Cf v. cl. Henricus Stevenson iun., *Codices Palatini Latini bibliothecae Vaticanae,* Romae a. 1886, vol. 1, p. 1.

2144. — — 3—5: saec. IX, in fol, membr, voll. 3, foll. 408: *Biblia.* |*Biblia.*

2145. — — 6—7: saec. XV, in fol, membr, voll. 2, foll. 475:

2146. — — 8: a. 1419, in fol, chart, foll. 427: *Biblia.*

2147. — — 11: saec. XIV, in 4, membr, foll. 179: *Biblia* (Laod).

2148. — — 12: saec. XV, in fol, membr, foll. 228: pars *V.T.*, *N.T.*

2149. — — 13: saec. XV, in 4, membr, foll. 453: *Biblia.*

2150. — — 15: saec. XIV, in 4, membr, foll. 443: *Biblia.*

2151. — — 18: saec. XIV, in 8, membr, foll. 391: *Biblia.*

2152. — — 19: saec. XIII, in 8, membr, foll. 332: *Biblia.*

2153. — — 20: saec. XIV, in 8, membr, foll. 446: *Biblia.*

2154. — — 21.22.23: saec. XIV, in 8 et 12, membr, foll. 389.263. 613: *Biblia* ter.

2155. — — 25: saec. XIV, in 12, membr, foll. 102: *V. T.*, *N. T* exc. Act.

2156. — — 44: saec. XI, in 8, membr, foll. 143: *N. T.*

2157. — — 46: saec. VIII, in 4, membr, foll. 149: *Evv.* Manu Ionathae. Facs apud Blanchinum, fol. DCIII.

2158. — — 47: saec. IX, in 8, membr, foll. 156: *Evv.* Facs apud Blanchinum.

2159. — — 48: saec. XII, in 8, membr, foll. 133: *Evv.*

2160. — — 49: saec. XII, in 4, membr, foll. 147: *Evv.* Facs apud Blanchinum.

2161. — — 50: saec. IX, in fol, membr, foll. 125: *Lc Ioh.*

2162. — — 51: saec. XI vel XII, in 4, membr, foll. 119: *Evv* cum glossa; — 58: *Act Cath Apoc* c. gl.; — 87: *Mt Mc* c. gl., item 88; — 89: *Lc Ioh* c. gl.; — 90: *Cath Apoc Act* c. gl., item 95 (Ap C Ac); — 94 (item 91 mut): *Paul* c. gl.; — 93: *Cath* c. gl.; — 120: *Evv* c. gl.; — 121: *N. T.* c. gl. (Laod).

2163. — — 53—54: saec. XI, in 12, membr, voll. 2, foll. 359: *Evv Epp.*

2164. — — 57: saec. IX vel X, in 8, membr, foll. 173: *Paul.* Facs apud Blanchinum.

2165. Romae Vat. Palat. Lat. 78: saec. XI, in 8, membr, foll. 100—136: *Cath* exc. Iud (Iac bis).

2166. — Vat. Reg. Lat. 4 (1034).
saec. IX: *Evv*. Cf Blanchinus, fol. DCI v, a, cum tabula.

2167. — — Lat. 10: saec. X: *Evv*. Cf Blanchinus, fol. DCIV r, b, cum tabula.

2168. — — Lat. 14: saec. X: *Evv*. Cf Blanchinus, fol. DCIV r, a, cum tabula.

2169. — — Lat. 17: saec. X: frgm *Evv Act Cath*. Cf Blanchinus, foll. DCI v. DCII r, cum tabula.

2170. — — Lat. 29: pervetustus, in 4, membr: *Act Cath Paul* desinit Eph 1,10. Cf Blanchinum, fol. DXCI.

2171. — — Lat. 96: saec. IX: *Apoc* cum comm. Cf Blanchinus, fol. DCIII cum tabula.

2172. — — Urb. Lat. 3: saec. X, in 4, membr: *Evv*.

2173. „Savignano di Romagna" bibliothecae communalis MS. 20.
saec. XV, 19×13, membr, foll. 1—81: *Mt Lc Ioh*. Cf v. cl. G. Mazzatinti, *Inventari dei manoscritti delle biblioteche d'Italia*, Forlivii a. 1890, p. 89.

2174. — — MS. 62: saec. XIV, 17×12, membr: *V. T.* et *N. T.*

2175. Sublacii [Subiaco] bibliothecae abbatiae MS. 58 (56).
saec. XIV, 32×23, membr: *Paul* cum comm. Cf v. cl. Mazzatinti (ut supra), p. 172.

2176. — — 63 (61): saec. XIV, 32×21, membr: *V. T.* et *N. T.*

2177. — — 72 (70): saec. XII, 32×20, membr, foll. 134: *Paul* cum comm.

2178. — — 80 (78): saec. XIV, 30×20, membr, coll. 2, ll. 51: pars *V. T.*, *N. T.* (Evv Act Paul Cath Apoc).

2179. — — 81 (79): saec. XIV, 30×21, membr, foll. 504, coll. 2, ll. 50: *V. T.* et *N. T.*

2180. — — 94 (89): saec. XIV, 29×21, membr, foll. 126, coll. 3: *Lc* cum glossa.

2180 a. [— — 99 (94): saec. XIII vel XIV, 27×18, membr: *Evv?*]

2181. — — 117 (114): saec. XII, 27×18, membr, txt col. 1, ll. 18: *Paul* cum glossa.

2182. — — 136 (132): saec. XI, 24×15, membr, col. 1, ll. 29: *Paul* (Phm Hebr).

2183. Sublacii [Subiaco] bibliothecae abbatiae MS. 203 (199): saec. XIII, 21×12, membr, coll. 2, ll. 22: *N. T.*

2184. — — 238 (235): saec. XII, 20×14, membr: *Cath* cum comm.

2185. Venetiis s. Marci MS. Lat. 1—2. saec. X, 63×42, membr, voll. 2, foll. 399, coll. 2, ll. 58: *V. T.* et *N. T.* (Evv Act Cath Apoc Paul [Phm Heb]). Cf Antonius M. Zanetti, *Latina et Italica d. Marci bibliotheca codicum mss* . . . [Venetiis] a. 1741. Facsimile invenies p. 1. Cf etiam v. cl. Iosephus Valentinelli, *Bibliotheca manuscripta ad s. Marci Venetiarum. Codices mss. Latini*, Venetiis a. 1868, vol. 1, p. 193.

2186. — — — 3—6: saec. XII, 56.8×36.7, membr, voll. 4, foll. 1085, coll. 2, ll. 40: *Biblia.*

2187. — — — 7: saec. XIII, 16.9×11.5, membr, foll. 342, coll. 2, ll. 54: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

2188. — — — 8: saec. XIV, 20.9×14, membr, foll. 411: *Biblia.* (Evv P Ac C Ap). In Gallia scriptus.

2189. — — — 9: saec. XIV, 21×14.3, membr, foll. 504: *V. T.* et *N. T.* (P ante Ac).

2190. — — — 10: saec. XIV, 18.4×13.3, membr, foll. 518: *V. T.* et *N. T.* (P ante Ac).

2191. — — — 11: saec. XIV, 23.8×16.8, membr, foll. 561: *V. T.* et *N. T.* (P ante Ac).

2192. — — — 12: saec. XIV, 18.2×13.2, membr, foll. 399: *V. T.* et *N. T.*

2193. — — — 13: saec. XIV, 27×18.5, membr, foll 311, coll. 2, ll. 72—73: *V. T.* et *N. T.* (Evv Ac C Ap P).

2194. — — — 14: saec. XIV, 17.7×12.5, membr, foll. 370, coll. 2: *V. T.*, *Evv Paul Cath Act.*

2195. — — — 15: saec. XIV, 31×22.3, membr, foll. 515, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap).

2196. — — — 16: saec. XIV, 13.8×9, membr, foll. 609: *Biblia* (Ac ante P).

2197. — — — 17: saec. XV, 34×23.8, membr, foll. 601: *V. T.* et *N. T.* (P ante Ac).

2198. — — — 18—19: saec. XV, 27.2×19, membr, voll. 2, foll. 680: *V. T.* et *N. T.* (Evv P Ac C Ap).

2199. — — — 20: saec. XV, 13.5×8.2, membr, foll. 591, coll. 2: *Biblia* (Evv P Ac C Ap ut vid).

2200. — — — 21: saec. XV, 19.2×13.2, membr, foll. 443: *Biblia* (Evv P [Tit Laod] Ac C Ap.

2201. Venetiis s. Marci MS. Lat. 22—23: saec. XV, 49.8×35.2, membr, voll. 2, foll. 597: *Biblia* (exc. Evv); P Ac C Ap).
2202. — — — 76: saec. XII, 15.4×9.4, membr, foll. 210: *Evv Act Cath Apoc Paul.*
2203. — — — 77: saec. XIII, 32×21.7, membr, foll. 247: *Evv Paul Apoc Act Cath* cum versione Gallica.
2204. — — — 78: saec. XIV, 12×7.3, membr, foll. 237: *Evv Act Apoc Cath Paul.* |*Apoc Evv.*
2205. — — — 79: saec. XIV, 22×14.3, membr, foll. 45—113:
2206. — — — 84: saec. XIII, 37.2×23, membr, foll. 128, coll. 3: *Lc Ioh* c. gl.; — 85: *Mt Cath* c. gl ; — 86: *Mt Mc* c. gl.; — 87: *Ioh Mt* mut c. gl.; — 89: *Mc* c. gl.; — 92: *Ioh* c. gl.; — 95: *Paul Cath* c. gl.; — 96—100: *Paul* quinquies c. gl.; — 112: *Cath* c. gl.

2207. Venetiis Nanianus Lat. 1.
saec. XIV, in 12, membr: *V. T.* et *N. T.* Cf Iacobus Morellius, *Codices mss Latini bibliothecae Nanianae,* Venetiis a. 1776, p. 1.
2208. — — Lat. 2: saec. XIV, in 8, membr: *V. T.* et *N. T.*

Lusitania.

2209. Alcobatiae bibliothecae monasterii MS. 1.
saec. XI vel XII, in 8, membr, foll. 607: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Heb] Act Cath Apoc). Cf *Index codicum bibliothecae Alcobatiae* . . . Olisipone a. 1775, p. 1—6.
2210. — — 2: saec. XI vel XII, in 4, membr, foll. 367, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Heb] Act Cath Apoc).
2211. — — 3: saec. XI vel XII, in 4, membr, foll. 542, coll. 2: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Heb] Act Cath Apoc).
2212. — — 7: saec. XIII, in fol, membr, foll. 279, coll. 2: *Paul Act Apoc Cath Evv.* MS. 4—6 continent V. T. eadem manu.
2213. — — 405: saec. ?, in 4, membr: *V. T.* et *N. T.* (Evv Paul [Phm Heb] Act Cath Apoc). |*Paul Act Cath Evv.*
2214. — — 406-410: saec. XIII, in fol, membr, voll. 5: *V. T.*
2215. — — 97: saec. XIV, in fol, membr: *Paul* cum comm. Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 1018.

2216. Olisipone bibl. reg. I. 3.2.
saec. XIII, in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 1030.
2217. — — I. 3.3: saec. XIV, in 8, membr: *Biblia.*

Russia.

2218. Petropoli caes. F. I. 8 (Gillert. 7).
saec. VIII vel IX, in fol, membr, foll. 214; pict manu

Hibernica: *Evv.* Olim Sangermanus MS. 108. Cf *Nouveau traité de diplomatique,* Parisiis, vol. 2 (a. 1755), p. 114.115, vol. 3 (a. 1747), 226-230.380-382; — Iohannes Obadiah Westwood, *Facsimiles of the miniatures and ornaments of Anglo-Saxon and Irish manuscripts,* Londinii a. 1886; — v. cl. Carolus (?) Gillert, „Lateinische Handschriften in St. Petersburg“ in actis *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde,* Hanoverae vol. 5 (a. 1880), pp. 241—265, item pp. 598—617, vol. 6 (a. 1881), pp. 497—512.

2219. Petropoli caes. Q. I. 31: saec. IX, in 4, membr, foll. 171; pict: *Evv.* Olim Petri Dubrowsky.

Scotia.

2220. Glasgoviae bibl. univ.
in fol, membr: *Biblia.* Cf Haenelius (ut supra, p. 1031, cod. 779), col. 784.

2221. — — in 8, membr: *Biblia.*

2222. — musei Hunteriani (etiam in universitate) S. 8.154.
in 8, membr: *Act.*

2223. — — S. 10.169: in 12, membr: *Biblia.*

2224. — — S. 10.175: *Ioh.*

Suecia.

2225. Holmiae bibl. reg.
saec. VI-VII, partim purpureo-aureus: *Evv;* desunt Lc 21,8-30; textus videtur esse versionis Vulgatae hic illic ad veteris versionis normam emendatae.

Fortasse ab Hibernis in Italia scriptus, saeculo nono codex dono datus est ab Alfredo cathedrali Cantuariensi. Anno 1690 emit Iohannes Gabriel Sparvenfeldt, Suecus doctus, codicem hunc ex bibliotheca marchionis de Liche Mantuae Carpetanorum (Matriti) et bibliothecae Holmiensi dono dedit. Vir cl. Iohannes Belsheim, auspiciis societatis scientiarum Christianiensis, edidit codicem in libro *Codex aureus* etc. Christianiae a. 1878, cum quinque tabulis; cf v. cl. Oscarus de Gebhardt, *Theologische Literaturzeitung,* Lipsiae a. 1878, coll. 359—363; F. I. A. Hort, *The*

Academy, Londinii 24 Aug. a. 1878, p. 194c; Iohannes Wordsworth, *Old-Latin biblical texts*, *No. I*, Oxonii a. 1883, p. xxxii, adn. 1.

2226. Upsaliae bibl. univ. 1.2.
a. 1434—1436, in fol, membr, voll. 2: *V. T.* et *N. T.* Manu Christiani Blumenroth in civitate Brauwenberg in usum ecclesiae Warmiensis iussu Friderici Salendorffii, ecclesiarum Warmiensis et Wratislaviensis canonici et cantoris, scriptus. Olim in bibliotheca Warmiensi. Cf Oscar Iulius Aug. Almquist, *Codd. mss. Latt. bibl. reg. acad. Upsaliensis*, Upsaliae a. 1836 (praeside Ioh. Henr. Schrödero).

2227. — — 3: saec. XV, in fol, chart: *N. T.* mut.

2228. — — 4: saec. XV, in fol, membr: *Gal—Hebr*.

(2.) GOTHICA.[1]

Plerosque Bibliorum libros saeculo quarto medio Gothice vertit Ulfilas episcopus (nat. a. 310, mort. a. 380; al. 311—381 vel 313—383). Usus est textu Graeco, maxima ex parte Antiocheno, cum multis lectionibus Occidentalibus, nonnullis antiquis non-Occidentalibus. Sermonem Graecum pressius secutus est; vocabula Latina saepe adhibuit, interdum Graeca. Ordo evangeliorum in codice unico quem habemus Occidentalis est, et ex hac re pariter atque ex lectionibus et interpolationibus aliquibus concluserunt viri nonnulli docti hanc versionem saeculo quinto vel postea, cum Gothi in Italia atque in Hispania degerent, ad normam versionis veteris Latinae[2] eiusque

[1] Cf Hug, *Einl.* §§ 130—142, ed. 4, Stutgardiae et Tubingae a. 1847, vol. 1, p. 431—460, et v. cl. Eduardus Sievers, „Gotische Literatur" in libro v. cl. Hermanni Paul, *Grundriss der germanischen Philologie*, vol. 2, pars 1, Argentorati a. 1889, pp. 65—70.

[2] Cf v. cl. Ernestus Bernhardt, *Kritische Untersuchungen über die gothische Bibelübersetzung*, Meiningae a. 1864.1869, — *Vulfila oder die gotische Bibel. Mit dem entsprechenden griechischen Text* . . ., Halis Saxonum a. 1875, — [editio minor] *Die gotische Bibel*

recensionis Italicae emendatam esse. At fieri potest ut similitudo illa inde fluxerit, quod et Ulfilas et emendatores illi codicibus Graecis textui Italico similibus usi sint. Negatur epistulam ad Hebraeos versam esse (sed verba pauca huius epistulae, fortasse non ab Ulfilae manu, habentur in codice Mediolanensi-Romano, cf infra, p. 1110), neque exstant fragmenta Actuum (nisi fortasse laudantur Act in codice Med.-Rom.), epistularum Catholicarum, Apocalypsis. Latuit versio inde a nono saeculo usque ad saeculum sextum decimum.

Fragmenta quae supersunt haec sunt:

1. Upsaliae bibl. universitatis, Argenteus.

saec. VI, foll. 187, purpureo-argenteus: continet fragmenta ex *Mt Ioh Lc Mc*.

Scriptus fortasse in Italia septentrionali, saeculo sexto decimo erat monasterii Werdensis in Guestfalia prope Coloniam, quo tempore Antonius Morillonius, cardinali de Granvelle a secretis, et Arnoldus Mercator nonnulla ex codice exscripserunt. Saeculo illo exeunte Pragae erat codex, ubi eum vidit Ricardus Strein (mort. a. 1601). Anno 1648 belli praeda in Sueciam translatus est Hol-

des Vulfila . . . Textabdruck mit Angabe der handschriftlichen Lesarten, nebst Glossar, Halis Saxonum a. 1884; — v. cl. Guilelmus Bangert, *Der Einfluss lateinischer Quellen auf die gothische Bibelübersetzung des Ulfila* [*Programm*], Rudolstadii a. 1880 [1880, Progr. 603]; — v. cl. Carolus Marold, „Kritische Untersuchungen über den Einfluss der lateinischen auf die gotische Bibelübersetzung", [dissertatio] Regiomontii a. 1881, et *Germania*, Vindobonae a. 1881, ser. nova, vol. 14, p. 129—172, vol. 15, p. 23—60, et „Stichometrie und Leseabschnitte in den gothischen Episteltexten", Regiomonte a. 1890; — cf etiam v. cl. A. Kisch, „Der Septuaginta-Codex des Ulfilas" in actis *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums*, Vratislaviae a. 1873, vol. 22, pp. 42—46. 85—89. 215—219, et v. cl. Ohrloff, „Die alttestamentlichen Bruchstücke der gotischen Bibelübersetzung. Eine kritische Untersuchung" in actis *Zeitschrift für deutsche Philologie*, Halis Saxonum a. 1876, vol. 7, pp. 251—295.

miam, et vel reginae Christinae vel bibliothecario eius Isaaco Voss datus est, unde anno 1655 in Hollandia apud Vossium erat et a Derrero exscriptus est. Anno 1662 emptus a comite Magno Gabriele de la Gardie universitati Upsaliensi dono datus est. Franciscus Iunius textum Gothicum ex apographo Derreri, una cum evangeliis Anglo-Saxonicis a Thoma Mareschallo editis, publici iuris fecit Dordraci a. 1665.[1] Anno 1854 edidit haec fragmenta Andreas Uppström.[2] Fragmenta anno 1891 vidi.

2. Mediolani Ambrosianus, Romae Vaticanus, Augustae Taurinorum } rescriptus.

saec. VI: continet fragmenta ex *Mt Ioh* (nonnulla ex *Lc Mc*) *Paul*. In codicibus quinque rescriptis olim Bobbiensibus detexit

[1] Iunius, *Quattuor . . . evangeliorum versiones perantiquae duae, Gothica scilicet et Anglosaxonica: quarum illam ex . . . codice argenteo nunc primum depromsit* F. I, *hanc autem ex codd. mss. collatis emendatius recudi curavit* T. M, *Anglus, cuius etiam observationes in utramque versionem subnectuntur* . . ., Dordrechti a. 1665, ed. repet. Amstelod. a. 1684. Item *Evangelia . . . Gothice translata, nunc cum parallelis versionibus, Sueo-Gothica, Norraeana seu Islandica et Vulgata Latina edita* . . . cura et studio Georgii Stiernhjelmi, Holmiae a. 1671; *Ss. evv. versio Gothica . . . cum interpret. et annot. Erici Benzelii, non ita pridem archiep. Upsaliensis, edidit* . . . Edwardus Lye, Oxoniae a. 1750; *Iohannis ab Ihre scripta versionem Ulphilanam . . . illustrantia . . . edita* ab Ant. Frid. Büsching, Berolini a. 1773; *Ulfilas Gothische Bibelübersetzung* . . . [adiuvantibus Friderico Carolo Fulda et W. F. H. Reinwald] *herausgegeben* von Iohann Christian Zahn, Weissenfelsiae a. 1805. I. A. Schmellerus edidit Mt Stuttgardiae a. 1827, v. cl. W. W. Skeat, *The gospel of St. Mark in Gothic according to the translation made by Wulfila in the fourth century. With a grammatical introduction and glossarial index*, Londinii a. 1882.

[2] Uppström, *Codex Argenteus*, Upsaliae a. 1854; additis anno 1857 decem foliis quae fur restituerat, anno 1868 fragmenta epistularum Paulinarum et Veteris Testamenti cura filii eius Guilelmi Uppström; editionem Matt alteram curavit filius Holmiae a. 1874. Cf praeterea v. cl. Ignatius Peters, „Die Zahl der Blätter des Codex argenteus" in actis *Germania*, Vindobonae a. 1885, series nova, vol. 18, p. 314—315.

Angelus Maius anno 1817 Mediolani haec fragmenta duorum codicum Gothicorum, quorum specimen anno 1819 adiuvante comite Carolo Octavio Castillionaeo Mediolani edidit. Castillionaeus omnia publici iuris fecit 2 Cor a. 1829, Rom 1 Cor Eph a. 1834, Gal Phil Col 1 Th a. 1835, 2 Thess Tim Tit Philem a. 1839, nisi quod Iohannes Ferdinandus Massmannus fragmenta commentarii in Ioh, quorum nonnulla Romae in codice Vaticano insunt, Monaci a. 1834 edenda curavit; in hoc commentario praebentur multa ex Ioh laudanturque Mt Lc Mc et Hebr. Folia quattuor (duo) Taurinensia olim in codice Mediolanensi detexit v. cl. Reifferscheid, legit Massmannus, *Germania*, Vindobonae a. 1868, ser. nov. vol. 1, p. 271-284; exhibent fragm Gal Col.

3. Guelferbytanus Carolinus dictus olim Bobbiensis Goth.-Lat. rescriptus.

saec. VI: continet nonnulla ex *Rom*; Franciscus Antonius Knittel fragmenta repperit et anno 1762 edidit (cf supra, p. 387; de Latinis cf *gue*, supra, p. 988); Iohannes Ihre edidit, Upsaliae a. 1763 repet. in libro Büschingii a. 1773; Zahnius edidit, una cum fragmentis Upsaliensibus (cf supra, p. 1110, adn. 1).

* * *

Fragmenta omnia conlegerunt atque ediderunt Iohannes Conon von der Gabelentz et Augustus Iulius Loebe, *Ulfilas*, Altenburgi et Lipsiae a. 1836—1843; Fridericus Ludovicus Stammius, *Ulfilas*, Paderbornae a. 1858 (ed. 5 curavit v. cl. Mauritius Heyne a. 1872); Massmannus, *Ulfilas*, Stuttgardiae a. 1857 (Latina Massmanni sunt ex editione N. T. triglotta Tischendorfii); v. cl. Bernhardt ut supra, p. 1108, adn. 2; v. cl. G. H. Balg, *The first Teutonic (Germanic) Bible translated chiefly from the Greek by the Gothic bishop Wulfila in the fourth century and the other remains of the Gothic language. Edited, with an introduction, a syntax, and a glossary*, in urbe Milwaukee in provincia Wisconsin (a. 1890?).

Continent fragmenta haec: *Matt* 3,11 5,8 5,15—6,32 7,12—10,1 10,23—11,25 25,38—26,3 26,65—27,19. 42—66 *Marci* 1,1—6,30 6,53—12,38 13,16—29 14,4—16 14,41—16,12 *Lucae* 1,1—10,30 14,9—16,24 17,3—20,46 *Iohannis* 1,29 3,3—5.23—26.29—32 5,21—23.35—38 5,45—11,47 12,1—49 13,11—19,13 *Rom* 6,23 7,1—8,10 8,34—11,1 11,11—12,5 12,8—14,5.9—20 15,3—13 16,21—24 *1 Corinth* 1,12—25 4,2—12 5,3—6,1 7,5—28 8,9—9,9 9,19—10,4

10,15—11,6.21—31 12,10—22 13,1—12 14,20—27 15,1—35.46—16,24 *2 Corinth* 1,1—13,13 *Galat* 1,1—7 1,20—3,6 3,27—6,18 *Ephes* 1,1—5,11.17—29 6,8—24 *Philipp* 1,14—2,8 2,22—4,17 *Coloss* 1,6—29 2,11—4,19 *1 Thess* 2,10—5,28 *2 Thess* 1,1—2,4 2,15—3,18 *1 Timoth* 1,1—5,14.16—6,16 *2 Timoth* 1,1—4,16 *Tit* 1,1—2,1 *Philem* 11—23.

(3.) SLAVONICA.

Rastislavius dux Moraviae anno ut fertur 862 vocavit in Moraviam Constantinum philosophum dictum, origine Thessalonicensem, qui ad illud tempus apud Chazaros ad mare Euxinum in Cherroneso evangelium praedicaverat, et ibi reliquias s. Clementis invenerat et Constantinopolim tulerat.[1]

sl Constantinus, postea Cyrillus dictus, socio fratre suo Methodio factus est apostolus Slavorum ad Danubium anno fere 863; mox characteribus Slavonicis inventis versionem Novi Testamenti Slavonicam instituerunt fratres ex Graecis codicibus iisque maximam partem, ut videtur, familiae Antiochenae, sed incertum est utrum illo tempore Novum Testamentum totum versum sit.[2] Versio haec sententia Dobrowskii anno circiter 988, quo Wladimir dux baptizatus est, Russis tradita, mutationes et linguae et textus subiit, in primis post saeculum quartum decimum medium, unde factum est ut Dobrowskius in codicibus recensiones tres distinxerit; novissima, typis expressa, in communi usu est. Wetstenius nonnulla ex hac versione laudavit, Alterus[3] lectiones paucas conlegit, Matthaeius lectiones in

[1] Has reliquias etiam secum in Moraviam portavit, denique Romam ubi mortuus est.

[2] Verteruntne illo tempore Evl et Apl (lectiones solas), ita ut Apocalypsis omissa sit?

[3] Alter, *N. T.* Viennae a. 1787, vol. 1, p. 403—411 lectiones in Ioh capp. 1—14 ex editione Slavonica Mosquensi a. 1614 praebet; p. 1122—1156 in Evv ex codice Vindobon. Caesar. CCCLVI; p. 1157—1194 in Evv ex cod. Vindob. Caes. CCCLV; vol. 2 (a. 1786), p. 968—

Apoc praebuit,[1] fons autem praecipuus lectionum Slavonicarum debetur Dobrowskio qui cum Griesbachio[2] variationes codicum atque editionum communicavit; Tischendorfius librum Griesbachii adhibuit atque ego catalogum Dobrowskii ex illo libro excerpo quamquam huc usque vix magnus fructus ex hac versione decerpi potest.

(a.) Evangelia.

sl^1: Aloysii Hankii Olomucensis: *Lectionarium* Irmologio saec. XIII adnexum; textus Occidentalis familiae videtur esse; Dobrowskius contulit ad Evv capita quattuor et nonnulla ex capitibus aliis 21.

$sl^{1\,mur}$: Petrop. (?): *Evangeliarium*, a Gregorio diacono a. 1056—1057 scriptum; editum a Vostokovo, Petrop. a. 1843, conlatum a Muralto, *N. T.* Hamburgi a. 1848, p. liii.

sl^2: Petrop. acad. scientiarum; saec. XIV: *Evangeliarium;* anno 1317 scriptum; textus antiquus sed saepe corruptus est; Dobrowskius contulit Mt et Ioh paucis exceptis et capita fere tria ex Mc Lc.

$sl^{2\,mur}$ sive sl^{rem}: Remensis, saec. X: continet *Evv;* hoc codice „olim in regum Francorum oleo inunguendorum solemnibus uti solebat ecclesia Remensis“; editus est a Silvestro, Parisiis a. 1843, et ab Hanka, Pragae a. 1846; conlatus ab Altero (ut ad $sl^{1\,mur}$), p. liii.liv. Cf vir cl. Cerf, *L'évangéliaire slave, manuscrit, dit Texte du sacre conservé à la bibliothèque de la ville de Reims*, Remis a. 1881.

1039 in Act Paul Cath ex codice Vindob. Caes. Orient. CI; harum tamen lectionum maiorem partem intelligere non possunt nisi viri linguae Slavonicae periti.

[1] Matthaeius, *Apoc*, Rigae a. 1785, append. 2, p. 343—388.

[2] Dobrowsky, *Griesbachii N. T. Gr.* vol. 1 (a. 1796), p. cxxvii—cxxxii, vol. 2 (a. 1806), p. xix—xxi et xxxii—xxxix.

sl^3: Petrop. acad. scient. saec. XIV: continet *Evv;* textus singularis est generis et ad codices Graecos iuniores plerumque refictus.

sl^4: Pragae Gelasii Dobneri, saec. XV: continet *Evv;* scriptus fortasse in Servia; praebet lectiones recentiores, voces vero et phrases saepe antiquiores; Dobrowskius contulit Mc Lc et decem ex Mt capp.

sl^5: Vindob. caes. 356, saec. XV: continet *Evv;* textus posterioris familiae est; cf Alterus iam laudatus.

sl^6: Vindob. caes. 355, saec. XVI: continet *Evv;* scriptus in Moldavia anno circiter 1535; textus posterioris familiae est; cf Alterus. Ubi sit Vindob. caes. Orient. 98: *Evv:* nescio. Cf Nesselius, *Catalogus* . . . Vindobonae et Norimbergae a. 1690, *pars VII*, p. 154a.

sl^7: Dobrowskii, olim Theodori Bausii, saec. XVI: continet *Evv*; textus est familiae novissimae quae in editionibus paene omnibus invenitur; Dobrowskius consuluit ad Mc et Lc, contulit ad Ioh.

sl^8: Moscuae bibl. synodalis, olim bibl. typogr. 19, saec. XII: continet *Evv;* textus est familiae Occidentalis et consentit plerumque cum sl^1 et sl^2; scriptus anno 1144; Dobrowskius contulit locos selectos.

sl^9: Mosc. synod. olim typogr. 11, saec. XII: *Evv* (Evl ?); contulit Dobrowskius quosdam in Mc versiculos.

sl^{10}: Mosc. monast. s. Archangeli vulgo *Czudow*, saec. XIV: continet *N. T.*; dicitur manu Alexii metropolitae scriptus esse; lectiones antiquae singulares ad fidem codicum Graecorum bonae notae reformatae sunt; contulit Dobrowskius Lc cap. 1 et 24 et nonnulla ex 22.

sl^{rem}: cf supra, $sl^{2\ mur}$.

(b.) Actus et epistulae.

sl^1: cf supra, sl^1 ad Evv; continet lectiones ecclesiasticas ex Act Paul Cath.

sl^{2}: Moscuae bibl. synodalis 6; saec. XIII (a. 1220) continet *Rom 1.2 Cor Gal Eph* 1,1—4,4 cum commentario; Dobrowskius contulit selectis locis.

sl^{3}: Mosc. synod. olim typogr. 10, vix saec. XII: *Praxap;* textus similis est textui sl^{1}; Dobrowskius contulit quaedam capita ex Act Tim Iac et varios locos ex 1 Ioh 2 Pe.

$sl^{3\ mur}$: Petrop. Q. v. I, 5, saec. XIII: continet *Paul Cath Act;* conlatus ab Altero (cf $sl^{1\ mur}$ ad Evv), p. liv.

sl^{4}: Mosc. synod., olim typogr. 24, saec. XIV (a. 1370): *Praxap;* accedit proxime ad sl^{1} et sl^{3}; contulit Dobrowskius commata quaedam ex Act cap. 1.

sl^{5}: Georgii Ribayii, Czincotae in Ungaria, saec. XV: continet *Act Cath Paul;* familiam textus mediam praebet; hunc codicem integrum contulit Dobrowskius.

sl^{6}: Mosc. synod. 620: continet *N. T.* excepta Apoc; convenit cum sl^{7} statim describendo; cursim inspexit et examinavit Dobrowskius locos multos.

sl^{7}: Petrop. acad. scient., saec. XVI (a. circ. 1548): continet *Act Cath Paul;* familiam praebet textus postremae, quam editiones primae exhibent, proximam; contulit Dobrowskius praecipue iis locis qui in margine interiore a Griesbachio notati sunt.

sl^{8}: Vindob. Caes. 101: continet *Act Cath Paul;* textus mediae est familiae et recentior est paulo textu codicis sl^{5} atque emendatior; cf Alterus, ut supra, p. 1112.

sl^{9}: Monasterii Resurrectionis prope Moscuam: *Praxap;* textus est antiquus et textui codicum sl^{3} et sl^{4} similis; inspexit Dobrowskius nonnullos locos.

sl^{10}: cf sl^{10} ad Evv; contulit Dobrowskius locos varios epistularum.

sl^{11}: Venetiis s. Marci 627, saec. XV: continet *Evv Apoc Act Cath Paul;* Heb sequitur 1 Th; desunt Heb 1,6—13,25 1.2 Tim Tit Philem; textus est paulo recentior textu codicis sl^{5}; videtur in Servia vel Bulgaria scriptus esse; inspexit Dobrowskius varios locos.

(c.) Apocalypsis.

sl¹: Moscuae synod., saec. XV (a. 1499): continet *Biblia* integra; etsi conferre non potuit, putavit Dobrowskius hunc codicem antigraphum esse duorum qui hoc loco sequuntur, docetque hos tres solos in tota Russia biblia integra continere.

sl²: Mosc. synod., saec. XVI (a. 1558): continet *Biblia* integra; Apoc desumpta est ex commentario Andreae; Dobrowskius contulit priora tria capita ex Apoc.

sl³: Mosc. synod.: continet *Biblia* integra; Apoc consentit cum sl²; videtur Dobrowskius Apoc totam contulisse.

sl⁴: Mosc. synod.: continet *Apoc* cum comm. Andreae; alius quam sl² et sl³ familiae accedit textus magis ad textum sl¹⁰ infra descripti; interpolatus autem est textus ex altera versione Slavonica et ex codicibus Graecis iunioribus.

sl⁵: Mosc. synod. 605: continet *Apoc* cum comm. Andreae; eiusdem familiae est atque sl² et sl³.

sl⁶: Biblia Moscuae edita a. 1663, repetita ex editione Ostrogiensi anni 1581; reprehendit Dobrowskius nonnulla quae Matthaeius (cf supra, p. 1113, adn. 2) de hac editione scripserat.

sl⁷: N. T. Moscuae a. 1783 editum; praebet multis locis textum editionum antiquarum.

sl⁸: Biblia Moscuae a. 1759 edita; textus non differt a textu librorum aliorum emendatiorum post annum 1751 editorum; hac editione usus est Dobrowskius in conferendis codicibus in Russia servatis.

sl⁹: Biblia Moscuae a. 1778 edita; non discrepat a sl⁸ neque ab editione Moscuensi anni 1762 quam Matthaeius adhibuit.

sl¹⁰: cf supra, sl¹⁰ ad Evv.

sl¹¹: cf supra, sl¹¹ ad Act et Epp; consentit in primis cum sl³.

Dobrowskius[1] distinguit tria editionum genera:

1. Antiquum minus correctum, ex codicibus iunioribus etiam cum librariorum erroribus excusum. *a. Evv*, Ugrowlachiae a. 1512, iussu ducis Ioh. Basarabae edita; *b. Evv*, Vilnae a. 1575; *c. Biblia Ostrogiensia* a. 1581; *d. Evv*, Moscuae a. 1614 (quibus Alterus usus est ad Ioh capp. 1—14, cf supra, p. 1112, adn. 3); *e. Biblia*, Moscuae a. 1663 ex ed. Ostrogiensi recusa.
2. Antiquum quidem, sed studio ad Graecum receptum emendatum. *a. N. T.* Vilnae a. 1623; *b. Evv*, Leopoli a. 1644.
3. Novissimum: emendatio vulgaris textus Slavonici iussu Petri I inchoata saeculo XVIII ineunte, anno demum 1751 absoluta; sed editiones Novi Testamenti post annum 1751 impressae non omnes emendationes has admiserunt.

Videtur Dobrowskius nonnunquam certius de textus familiis sive recensionibus dicere quam pro conlationum suarum exiguitate debebat.

Ita Dobrowskius, quem fusius adduximus quia Tischendorfio apparatum suppeditavit. Dobrowskii vero tempore nondum cogniti fuerunt codices Palaeo-Slovenici sive Slavonici meridionales, e quibus codices Russici exscripti vel versi sunt, unde fit, quod nemini inopinatum esse potest, ut conlationes eius aeque ac theses eius criticae hodie non satisfaciant viris rei criticae peritis. Nemo autem adhuc rei toti operam navavit, etsi multi codices singulos modo ediderunt modo excusserunt, prae ceteris viri clarissimi Vatroslavius (Ignatius) Jagić et Alexander Gorskij (vide infra, p. 1121—1122, codd. 43—79).

Codices Palaeoslovenicos habemus et scriptura Glagolitica et scriptura Cyrillica exaratos eosque iam saeculo decimo vel undecimo scriptos. Studio viri cl. Vatroslavii

[1] Dobrowsky, *Griesbachii N. T. Gr.* vol. 1, p. cxxxi. cxxxii.

Jagić debemus editionem librorum duorum Palaeo-Slovenicorum: *Quattuor evangelia. Codicem Glagoliticum olim Zographensem nunc Petropolitanum, characteribus Cyrillicis transcriptum notis criticis prolegomenis appendicibus auctum* edidit V. I. Berolini a. 1879, cum tribus tabulis; — *Quattuor evangeliorum versionis Palaeo-Slovenicae codicem Marianum Glagoliticum characteribus Cyrillicis transcriptum edidit* V. I. Berolini a. 1883, cum tribus tabulis. Codex Marianus positus est hodie in museo Rumiantzovico urbis Moscuae. Cf praeterea v. cl. Vatroslavius Jagić, „Das altslovenische Evangelistarium Pop Sava's" *Archiv für slavische Philologie* [1881], V, 4, S. 580—612. Cf *Sbornik statej academiae Petropolitanae,* pars 3, p. 916 (p. 16 ?, fasc. 6 ?), a. 1868. Bis prodiit *Evangelium Assemanianum vel Vaticanum,* primum Zagrabiae anno 1865 cura Francisci Rački, cum tabula, iterum Romae anno 1878 cura Iohannis Črnčić, cum tabula; characteribus Latinis transcriptum est.

Codices Russicos invenimus scriptura Cyrillica exaratos. Ex his est *Evangelium Ostromirianum* annis 1056—1057 scriptum, quod evangelium Alexander Vostokov Petropoli anno 1843 edidit cum multis tabulis; anno demum 1889 Petropoli prodiit editio quam dicunt photolithographica. Exemplar aliud est *Tetraevangelium Galicianum,* quod v. cl. Amphilochius Moscuae annis 1882. 1883 publici iuris fecit. V. cl. Aemilianus Kałužniacki, in libro *Monumenta linguae Palaeo-Slovenicae collecta et in lucem edita cura et opera* Ae. K. vol. 1, Vindobonae et Teschenae a. 1888, edidit *Evangelium Putnanum* saeculi XIII vel XIV.

Codices Serbici utuntur scriptura Cyrillica. Exempli gratia conferendum est *Tetraevangelium Nikoljanum,* codex saeculi quarti decimi in monasterio Serbico Nikolja, quem v. cl. Georgius Daničić Albae Bulgaricae (Belgrad) anno 1864 edidit. *Apostolus* anni 1324 e codice monasterii Šišatovac editus est a v. cl. F. Miklosich Vindobonae a. 1853.

Lectiones ecclesiasticas Croaticas, scriptura Glagolitica scriptas, conlegit v. cl. Iohannes Berčić e Missalibus quae dicuntur pariter atque ex aliis libris ecclesiasticis: *Ulomci Svetoga Pisma* edidit I. B. e mss Glagoliticis recensionis Croaticae, partt. 5, Pragae annis 1864—1871. Videtur textus harum lectionum ad normam Vulgatae Latinae mutatus esse.

Paucos alios codices plerosque Russicos in usum virorum linguarum Slavonicarum peritorum addo. Si quis monstraverit ex nonnullis horum codicum Slavonicorum posse hauriri testimonium de textu Graeco vetere, bene erit. Si minus, omittendi sunt codices Slavici in apparatu critico congerendo.

1. Lipsiae bibl. urbis Sl. fol. 4.
saec. ? , in fol, membr, foll. 163: *Apl.*

2. — — Sl. fol. 5: saec. ? , in fol, chart, foll. 298: *Apl.*

3. Monaci bibl. reg. cod. Slav. 1 (1125).
a. 1492, in fol, membr, foll. 267, praef Thphyl: *Evv* Palaeo-Slavonice. Scriptus in usum Stephani, principis Moldaviae, a diacono Theodoro Mricheskoula in quodam Germaniae monasterio. Fuit anno 1637 Petri Mogilae, metropolitae Kioviae et Galiciae, qui codicem ecclesiae s. Mariae Kiovensi dono dedit. Cf *Catalogus codd. mss. bibl. reg. Monacensis*, vol. 7, Monaci a. 1858, p. 327.[1]

4. Romae Vat. Slav. 3.
saec. XIII, membr: *Evl.* Cf Angelus Mai, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 5, Romae a. 1831, paginarum series altera, p. 105.106.

5. — — Slav. 4: saec. XIII, in fol, membr: *Evl.*

6. — — Slav. 5: saec. XIV, in fol, chart, foll. 238: *Evv.*

7. — — Slav. 6: saec. XVI, in fol, chart, mendis scatet: *Evl.* Olim reginae Suecorum.

8. — — Slav. 7: saec. XV, in 8, chart, foll. 8 (in codice quodam foll. 49—56): *Lc* 10,1—11,41.

9. Moscuae bibl. mon. Neohierosol. Resurr. 117.
saec. XVI vel XVII, in fol, chart, foll. 840: *Evv* cum comm. Cf Amphilochius, *Descriptio bibliothecae monasterii Neohierosolomitici Resurrectionis*, Moscuae a. 1875.

[1] Monaci bibl. reg. cod. Hungaricus (1140): a. 1466, in 4, chart, foll. 208, coll. 2; pict: *Evv* Hungarice. Olim Ioh. Alberti Widmanstadii. Integer prodiit Budae anno 1842. Cf *Catalogus* (ut cod. 3), p. 332.

10. Moscuae bibl. mon. Neohierosol. Resurr. 1: a. 1120—1128, in fol, membr, voll. 2, foll. 231: *Evl.*

11. — — 2: saec. XIV, in ?, membr, voll. 2, foll. 326: *Evl.*

12. — — 3: saec. XIV, in fol, membr, voll. 2, foll. 137: *Evl.*

13. — — 4: saec. XV, in fol, membr, voll. 2, foll. 258: *Evl.*

14. — — 5: saec. XIV, in fol, membr, voll. 2, foll. 153: *Apl.* Cf supra, p. 1115, Dobrowskii sl[9].

15. — musei Rumiantzovici 8. saec. XIII vel XIV, in 8, membr, foll. 110: *Apoc* cum comm Andr. Caes. Cf v. cl. Alexander Vostokov, *Descriptio codicum manuscriptorum Russicorum et Slavonicorum in museo Rumiantzovico*, Petropoli a. 1842.

16. — — 9: a. 1495, in 4, chart, foll. 431: *Apl.*

17. — — 10 et 11: saec. XVI: exemplaria duo *Apl.*

18. — — 103: a. 1164, in 4, membr, voll. 2, foll. 270: *Evl.*

19. — — 104: saec. XII vel XIII, in fol, membr, voll. 2, foll. 158: *Evl.*

20. — — 105: a. 1270, in fol, membr, voll. 2, foll. 167: *Evl.*

21. — — 106: saec. XIII, in fol, membr, voll. 2, foll. 167: *Evl.*

22. — — 107: saec. XIII vel XIV, in fol, membr, voll. 2, foll. 161: *Evl.*

23. — — 108: saec. XIII vel XIV, in fol, membr, voll. 2, foll. 117: *Evl.*

24. — — 109: saec. XIV, in fol, membr, voll. 2, foll. 158: *Evl.*

25. — — 110—114: saec. XIV: exemplaria quinque *Evl.*

26. — — 115: saec. XV vel XVI, in 4, chart, foll. 276: *Evl.*

27. — — 116: a. 1544, in 4, chart, foll. 357: *Evl.*

28. — — 117: saec. XIV, in fol, membr, voll. 2, foll. 128: *Evv.*

29. — — 118: a. 1401, in 4, membr, voll. 2, foll. 215: *Evv.*

30. — — 119: saec. XV, in fol, chart, foll. 200: *Evv.*

31. — — 120: saec. XV, in fol, membr, foll. 306: *Evv.*

32. — — 121: saec. XV, in 4, membr, foll. 245: *Evv.*

33. — — 122: saec. XV, in 4, chart, foll. 225: *Evv.*

34. — — 123: saec. XV, in fol, chart, foll. 469: *Evv Apl.*

35. — — 124: saec. XV, in 4, chart, foll. 360: *Evv.*

36. — — 125: saec. XV, in 4, chart, foll. 189: *Evv.*

37. — — 126: saec. XV, in 4, chart, foll. 236: *Evv.*

38. — — 127: saec. XVI, in fol, chart, foll. 289: *Evv.*

39. — — 128—143: saec. XVI: exemplaria sedecim *Evv.*

40. — — 144: a. 1609: *Evv.*

41. — — 146: a. 1819: *Evv.*

42. Moscuae musei Rumiantzovici 472: a. 1522, in fol, chart, foll. 558: *Lc et Ioh* cum comm Thphyl.

43. Moscuae bibliothecae synodalis Gorskii 1 (915). a. 1499, in fol, chart, foll. 1002 (praef. 16, txt 986): *V. T.* et *N. T.* Cf v. cl. Alexander Gorskij, *Descriptio codicum manuscriptorum in bibliotheca synodali Moscuensi, pars 1. Libri liturgici,* Moscuae a. 1855, p. 3.

44. — — Gorskii 2 (21): a. 1558, in fol, chart, foll. 1041: *V. T.* et *N. T.* Cf cod. 45 [Gorsk. 3].

45. — — Gorskii 3 (30): saec. XVI, in fol, chart, foll. 1013: *V. T.* et *N. T.* (N. T. fol. 667 seqq). Gorskius disserit fusius de codicibus 43—45, p. 3—161.

46. — — Gorskii 20 (404): a. 1144, in 4, membr, foll. 260: *Evv.* Cf Gorskius, p. 208—215.234—264. Cf supra, p. 1114, Dobrowskii sl^8.

47. — — Gorskii 26 (742): a. 1383, in 4, membr, foll. 282: *Evv.* Cf Gorskius, p. 224—227.234—264.

48. — — Gorskii 33 (922): saec. XV vel XVI, in 4, chart, foll. 326: *Evv.* Cf Gorskius, p. 265.266.284—292.

49. — — Gorskii 34 (399): saec. XVI, in 4, chart, foll. 494: *Evv.* Cf Gorskius, p. 266.267.284—292.

50. — — Gorskii 35 (810): saec. XVI, in 8, chart, foll. 336: *Evv Apl (Act Cath Paul?).* Cf Gorskius, p. 267—273.284—292.

51. — — Gorskii 36 (74): saec. XVI, in fol, chart, foll. 478: *Evv.* Cf Gorskius, p. 274.284—292.

52. — — Gorskii 37 (62): a. 1537, in fol, chart, foll. 406: *Evv.* Cf Gorskius, p. 274—276.284—292.

53. — — Gorskii 39 (400): saec. XVI, in 4, chart, foll. 283: *Evv.* Cf Gorskius, p. 277.278.284—292.

54. — — Gorskii 40 (11): saec. XVI, in fol, chart, voll. 2, foll. 317: *Evv Apl (Act Cath Paul?).* Cf Gorskius, p. 278.279. 284—292.

55. — — Gorskii 41 (398): saec. XVI, in 4, chart, foll. 877: *Evv.* Cf Gorskius, p. 279.280.284—292.

56. — — Gorskii 42 (63): saec. XVI vel XVII, in fol, chart, foll. 413: *Evv.* Cf Gorskius, p. 280.281.284—292.

57. — — Gorskii 43 (739): saec. XVII, in 8, chart, foll. 276: *Evv.* Cf Gorskius, p. 281—283.284—292.

58. — — Gorskii 44 (61): saec. XVII, in fol, chart, foll. 711: *Evv.* Cf Gorskius, p. 283—292.

59. — — Gorskii 21 (740): a. 1307, in fol, membr, voll. 2, foll. 127: *Evl.* Cf Gorskius, p. 215—217.234—264.

60. Moscuae bibliothecae synodalis Gorskii 22 (67): a. 1354, in fol, membr, voll. 2, foll. 188: *Evl.* Cf Gorskius, p. 218.219.234—264.

61. — — Gorskii 23 (70): a. 1355, in fol, membr, voll. 2, foll. 176: *Evl.* Cf Gorskius, p. 220.221.234—264.

62. — — Gorskii 24 (68): a. 1357, in fol, membr, voll. 2, foll. 178, manibus variis: *Evl.* Cf Gorskius, p. 221—223.234—264.

63. — — Gorskii 25 (69): a. 1358, in fol, membr, voll. 2, foll. 221: *Evl.* Cf Gorskius, p. 223.224.234—264.

64. — — Gorskii 27 (71): a. 1409, in fol, membr, foll. 219: *Evl.* Cf Gorskius, p. 227—229.234—264.

65. — — Gorskii 28 (64): saec. XIV, in ? , membr, voll. 2, foll. 134: *Evl.* Cf Gorskius, p. 229—231.234—264.

66. — — Gorskii 29 (65): saec. XIV vel XV, in fol, membr, voll. 2, foll. 170: *Evl.* Cf Gorskius, p. 231.232.234—264.

67. — — Gorskii 30 (401): saec. XIV vel XV, in fol, membr, voll. 2, foll. 132: *Evl.* Cf Gorskius, p. 232—264.

68. — — Gorskii 31 (66): saec. XIV vel XV, in ? , chart, voll. 2, foll. 164: *Evl.* Cf Gorskius, p. 233—264.

69. — — Gorskii 32 (403): saec. XV, in 4, chart, foll. 219: *Evl.* Cf Gorskius, p. 264.265.284—292.

70. — — Gorskii 38 (60): saec. XVI, in fol, chart, voll. 2, foll. 154: *Evl.* Cf Gorskius, p. 276.277.284—292.

71. — — Gorskii 45 (722): a. 1307, in 4, membr, voll. 2, foll. 180: *Apl.* Cf Gorskius, p. 292—294.299—314.

72. — — Gorskii 46 (15): a. 1309—1312, in fol, membr, voll. 2, foll. 129: *Apl.* Cf Gorskius, p. 294—298.299—314.

73. — — Gorskii 47 (14): saec. XVI, in fol, chart, voll. 2, foll. 204: *Apl.* Cf Gorskius, p. 298—314.

74. — — Gorskii 48 (357): saec. XVI, in fol, chart, foll. 352: *Apl.* Cf Gorskius, p. 315.316.326—339.

75. — — Gorskii 49 (13): saec. XVI, in fol, chart, foll. 514: *Apl.* Cf Gorskius, p. 316.317.326—339.

76. — — Gorskii 50 (721): saec. XVI, in 4, chart, foll. 257: *Apl.* Cf Gorskius, p. 317—319.326—339.

77. — — Gorskii 51 (16): saec. XVI, in fol, chart, foll. 406: *Apl* (mut?). Cf Gorskius, p. 319—323.326—339.

78. — — Gorskii 52 (358): saec. XVI, in 4, chart, foll. 272: *Apl.* Cf Gorskius, p. 324.325.326—339.

79. — — Gorskii 53 (725): saec. XVI vel XVII, in 4, chart, foll. 314: *Apl.* Cf Gorskius, p. 325—339.

80. Moscuae bibl. Undolskovii 961.
saec. XI, in 4, membr, foll. 2: fragm *Evl.* Cf v. cl. A. E. Viktoro-

vius, *Collectio codicum manuscriptorum Slavo-Russicorum Undolskoriana*, Moscuae a. 1870; — et *Codices Slavo-Russici B. M. Undolskovii*, Moscuae a. 1870. Suntne hi codices Moscuae in museo Rumiantzovico?

81. Moscuae bibl. Undolskovii 962.964.965.1275: saec. XII.XIII. XIV, membr: frag *Evl.*

82. — — 1045: saec. XV, in fol, membr, foll. 17: frag *Evl.*

83. — — 1184.1210.1276: saec. XVI: tria exemplaria *Evl.*

84. — — 19: saec. XVI (a. 1407?), in fol, chart, foll. 508: *Evl.*

85. — — 11: saec. XVI, in 32, chart, foll. 582: *Apl.*

86. — — 21: saec. XV, in 4, chart, foll. 448: *Apl.*

87. — — 1291: a. 1674, in 4, chart, foll. 268: *Evv.*

88. — — 10: saec. XVI, in 4, chart, foll. 284: *Evv.*

89. — — 20: saec. XV, in 4, chart, foll. 384: *Lc* cum comm Thphyl.

90. — — 22: saec. XVII, in 4, chart, foll. 177: *Cath* cum comm.

91. — — 23: saec. XVII(XVIII?), in 4, chart, foll. 268: *Apoc* cum comm And Caes.

92. — — 24: saec. XVIII (a. 1717?), in fol, chart, foll. 24: *Apoc* cum comm.

93. Wilnae bibl. publ. 1.
saec. XI, in 4, membr, foll. 10: fragm ex *Evl.* Evangelium Tyrovskovianum; editum est chromolithographice Wilnae a. 1869. Cf v. cl. Th. Dobrianskius, *Descriptio codicum manuscriptorum Ecclesiastico-Slavicorum et Russicorum in bibliotheca publica Wilnensi*, a. 1882.

94. — — 2 olim 3: saec. XIV, in fol, membr, foll. 178, coll. 2: *Evl.*

95. — — 4 olim 7: saec. XV, in fol, membr, foll. 11: fragm ex *Evl.*

96. — — 8: saec. XIII, in fol, membr, fol. 1, coll. 2: fragm ex *Evl.*

97. — — 9.10.11-14: saec. XIV, in fol, membr: exemplaria sex *Evl.*

98. — — 23—25: saec. XVI: exemplaria tria *Apl.*

99. — — 26: saec. XVIII: *Apl.*

100. — — 27: saec. XIV: *Evl.*

101. — — 28—33: saec. XV: exemplaria sex *Evl*

102. — — 34—41: saec. XVI: exemplaria octo *Evl.*

103. — — 42—46: saec. XVII et XVIII: exemplaria quinque *Evl.*

104. — — 20 olim 60 vel 31: saec. XVIII, in fol, chart, foll. 82: *Apoc* cum comm Andr Caes.

105. — — 21: saec. XVI: *Apl* (Act Cath Paul?) cum comm.

106. — — 22: saec. XV: *Apl.*

107. Archangeli seminarii pastoralis 6.
saec. XIII, in fol, membr: *Evl.* Cf v. cl. A. E. Viktorovius, *Descriptio codicum manuscriptorum in bibliothecis Russiae septentrionalis*, Petropoli a. 1890, apud quem descriptio codicum 107—136 invenitur.

108. Archangeli seminarii pastoralis MS. 7: saec. XIV, in fol, membr, voll. 2: *(Evl.)*

109. — — MS. 8: saec. XV, in 4: *Evv.*

110. — — MS. 9: a. 1533, in fol: *Evv.*

111. Sjeuski bibl. monasterii 1. a. 1339, in fol, membr: *Evl.*

112. — — MS. 2: saec. XV—XVI, in fol: *Evl.*

113. — — MS. 3: a. 1576, in 8: *Evl.*

114. — — MS. 4: saec. XVII, in fol: *Evl.*

115. — — MS. 5: saec. XVI, in fol: *Evl.*

116. — — MS. 6: saec. XVI, in fol: *Evv.*

117. — — MS. 7: saec. XVI, in 4: *Evv.*

118. — — MS. 8: saec. XVI, in 4: *Evv.*

119. — — MS. 9: saec. XVI, in 4: *Evv.*

120. — — MS. 10: saec. XVI, in fol: *Evv.*

121. — — MS. 11: saec. XV, in 4: *Apl.*

122. Solobetzki bibl. monasterii 1. saec. XV, in fol, membr: *Evl.*

123. — — MS. 2: a. 1551, in fol: *Evl.*

124. — — MS. 3: saec. XVII, in fol: *Evl.*

125. Biloserski bibl. monasterii Cyrilli 1. saec. XVI, in fol: *Evl.*

126. — — MS. 2: saec. XV, in 8, membr: *Evv.*

127. — — MS. 3: saec. XV, in fol, chart: *Evv.*

128. — — MS. 4: saec. XV, in 8, membr: *Evv.*

129. — — MS. 5: saec. XV—XVI, in 8, chart: *Evv.*

130. — — MS. 6: saec. XV, in fol, membr: *Apl* (? Ac C P ?).

131. Colasini bibl. monasterii MS. 1. a. 1533, in fol: *Evl.*

132. — — MS. 2: saec. XV, in 4, chart: *Evl.*

133. Riasanki bibl. seminarii MS. 1 olim 9. a. 1467, in fol: *Evl.*

134. — — MS. 2 olim 10: saec. XV, in fol: *Evv.*

135. — — MS. 3 olim 15: saec. XV, in 4: *Evv.*

136. — — MS. 4 olim 8: saec. XVI, in fol: *Evv.*

Cf etiam v. cl. B. Lamanskago, *De codicibus nonnullis Slavonicis Belegradiae, Zagrabiae et Vindobonae, cum observationibus philologicis et historicis. Supplementum voluminis sexti actorum academiae scientiarum imperialis,* num. 1, Petropoli a. 1864: bibl. Min. (?) 63: saec. XII vel XIII, in fol, membr, foll. 201: *Evl* (Ioh Mt Lc).

VERSIONES EUROPAEAE IUNIORES, E LATINA VULGATA PROGENITAE.

(4.) SAXONICA SIVE ANGLOSAXONICA.

Saxonice videtur Novum Testamentum saepius esse versum, partim saltem iam saeculo octavo,[1] sed e Latino, non e Graeco, quapropter nullo suo iure haec versio in
sax consilium vocaretur ad textum Graecum constituendum, quamquam non inutile est testimonium quod de codicibus Latinis qui in Anglia illo tempore in usu erant nobis suppeditat. Evangelia (quae sola supersunt) prodierunt ex editione Matthaei Parker, cum praefatione Iohannis Foxe, Londinii a. 1571; cura Guilelmi Lisle, Londinii a. 1638; cura Mareschalli (cf supra, p. 1110, adn. 1), Dordraci a. 1665; cura Beniamini Thorpe,[2] Londinii a. 1842; curis Iohannis M. Kemble et Caroli Hardwick et Gualteri W. Skeat,[3] Cantabrigiae *Mt* a. 1858 et iterum a. 1887, *Mc* a. 1871, *Lc* a. 1874, *Ioh* a. 1878. Millius usus est schedis Mareschalli. Tischendorfius versionem hanc illis locis in primis citat ubi cum codicibus Vulgatae versionis antiquissimis vel etiam veteris Latinae consentit; cf Lc 8,46 9,55 10,11 11,37.40 13,35 22,61 23,15.

[1] Ut exempli gratia evangelium Iohannis a Beda moriente anno 735. Tischendorfius putavit codicem evangeliorum Saxonicum, quem Londinii in Museo Britannico vidit, saeculi esse octavi.

[2] Thorpe, *Ða halgan godspel on Englisc. The Anglo-Saxon version of the holy gospels, edited from the original manuscripts,* Londinii a. 1842. Cf etiam v. cl. Carolus Guilelmus Bouterwek, *Die vier Evangelien in alt-nordhumbrischer Sprache. Aus der jetzt zum erstenmale vollständig gedruckten Interlinearglosse in St. Cuthbert's Evangelienbuche hergestellt, mit einer ausführlichen Einleitung, einem reichhaltigen Glossare, sowie einigen Beilagen versehen und herausgegeben von* K. W. B. Güterslohiae a. 1857.

[3] Skeat, *The gospel according to St. Matthew in Anglo-Saxon, Northumbrian, and Old Mercian versions, synoptically arranged, with collations exhibiting all the readings of all the manuscripts. A new edition,* Cantabrigiae a. 1887; — . . . *Mark in Anglo-Saxon and Northumbrian versions* . . . a. 1871.

(5.) FRANCICA.

Versio Francica evangelii Matthaei e codice Sangallensi saeculi noni edita est ab Iohanne Andrea Schmeller, anno 1827, fr *Evangelii secundum Matthaeum versio Francica saec. IX. necnon Gothica saec. IV. quoad superest. Das Evangelium des h. Matthaei im Hochdeutsch des 9. Jahrh. aus dem St. Galler Codex der Tatianischen Evangelienharmonie, mit Vergleichung der Schilterschen Ausgabe des Oxforder Manuscripts zusammengestellt* etc, Stutgardiae et Tubingae a. 1827, pp. 106.[1]

(6.) THEOTISCA.

Versio haec re vera Franco-Bavarica, ad Mt 20,28 laudata, hausta est e codice Vindobonensi bibl. caes. 3093* (et ex foliis duobus Hanoveranis bibl. publ. MS. I. 20) qui codex olim in monasterio Monseensi erat, saeculo ut videtur nono ineunte scriptus. Tischendorfius usus est libro theot *Fragmenta Theotisca versionis antiquissimae evangelii s. Matthaei . . . E membranis Monseensibus bibliothecae Palatinae Vindobonensis ediderunt* Stephanus Endlicher et Hoffmann Fallerslebensis, Vindobonae a. 1834; ed. 2, cura H. F. Massmanni, Viennae a. 1841. V. cl. Georgius Allison Hench, Americanus, fragmenta omnia denuo excussit, *The Monsee fragments. Newly collated text with introduction, notes, grammatical treatise and exhaustive glossary and a photolithographic facsimile*, Argentorati a. 1890, pp. 212 cum tabula.[2]

[1] Cf etiam v. cl. Iosephus Haupt, „Bruchstücke einer althochdeutschen Uebersetzung der vier Evangelien" in actis *Germania*, Vindobonae a. 1869, vol. 14, S. 440—466, et v. cl. Fridericus Keinz, „Ueber einige althochdeutsche Bruchstücke" in actis *Sitzungsberichte der königlich bayerischen Akademie der Wissenschaften zu München*, Monaci a. 1869, vol. 1 (anni 1869), pp. (537)546—556, et v. cl. Carolus Tomanetz, *Zeitschrift für deutsche Philologie*, Halis Saxonum a. 1882, vol. 14, fasc. 3, p. 257—285.

[2] Pagg. 1—142 etiam separatim Argentorati eodem anno prodierunt dissertatio academica facultati philosophicae universitatis Iohns Hopkins Baltimoriae in provincia Maryland tradita.

(7.) BOHEMICA.

Iosephus Dobrowsky[1] distinguit recensionem versionis Bohemicae vetustissimam et alteram. Illam testantur codices Dresdensis sine anno, Leitmeritzo-Vratislaviensis anni 1411, Olmuciensis lycei anni 1417, hanc codices Olmuciensis

bohem sine anno, Leitmeritzianus anni 1429; — codex Pragensis in monasterio Emmai anno 1416 litteris Glagoliticis scriptus (est infra apud Iungmannum p. 91, num. 506) mediam inter utramque recensionem tenet. Sententia Dobrowskii scriptus est codex ille versionis vetustissimae Dresdensis, bibliothecae hodie regiae olim familiae Leskowetzianae, inter annos circiter 1390 et 1410.

Biblia Bohemica videntur primum anno 1488 Pragae apud Iohannem Pytlik, Severinum Kramar, Iohannem „von Störchen", Mathiam „vom weissen Löwen" typis expressa esse. Cf Raphael Carolus Ungar, *Allgemeine böhmische Bibliothek*, Pragae a. 1786, p. 15—18, qui p. 18—20 editionem alteram, anno 1489 Kuttenbergae apud Martinum de Tissnow typis expressam, describit. Ungar suspicatur vel ex colophone conligit Novum Testamentum Bohemice primum anno 1475, fortasse Pragae, typis expressum esse, cf apud eum p. 63—72. Cf etiam Iohannes Gottlieb Elsner, „Periculum historico-ecclesiasticum, quo succincta diversorum verbi divini codicum Bohemicorum delineatio exhibetur, Berolini a. 1768" in actis *Museum Haganum*, tom. 4, pars 1, pp. 225—268, qui disserit de editionibus, non de codicibus manu scriptis: Gottfried Iohannes Dlabacž, *Nachricht von einem bisher noch unbekannten böhmischen Neuen Testamente* (ex actis *Abhandlungen der königlich böhmischen Gesellschaft der*

[1] Iosephus Dobrowsky, „Ueber den ersten Text der böhmischen Bibelübersetzung nach den ältern Handschriften derselben, besonders nach der Dresdener" in actis *Neuere Abhandlungen der königlich böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften*, Pragae a. 1798, vol. 3, *Diplomatisch-Historisch-Litterarischer Theil*, pp. 240—266.

Wissenschaften, vol. 5, *historischer Theil*), Pragae a. 1816, pp. 12 cum tabula, qui de editione secunda dicit et de editionibus annorum 1497.1518.1527; p. 11 nominatur editio anni 1475 ut quae in urbe Pilsen prodierit. Unde Tischendorfius bohem, e. g. Act 25,24, hauserit nescio.

CODICES BOHEMICI.

Pragae bibl. univ. A. 10.

a. 1450—1460 (?), in 8, membr, coll. 2: *Biblia*. Cf v. cl. Iosephus A. Hanslik, *Geschichte und Beschreibung der Prager Universitäts-Bibliothek*, Pragae a. 1851.

— — A. 7: a. 1471, in fol, membr, foll. 347: *Sirach* cap. 45 — *Apoc.*

Apud Iosephum Iungmann, *Historia literaturae Bohemicae*, Pragae a. 1849, invenies notitias has de codicibus librorum Novi Testamenti:

p. 16, num. 3: saec. X: *Evv* (Evl?); — num. 4: saec. XIV: *Evv* (Evl?); — num. 8: saec. XI vel XII: *Evv* (Evl?);

p. 38, num. 107: saec. XIV: *Biblia;* — num. 108: a. 1391: *Biblia;*

p. 39, num. 118: saec. XIV vel XV: *Evv* (Evl?); — num. 119: saec. XIV vel XV: *Paul;* — num. 120: saec. XIV: *Evv* (Evl?); — num. 121: saec. XIV: *Evl* Bohem-Lat;

p. 91, num. 504: saec. XV: *Biblia;* — num. 506: a. 1416: *Biblia* Glagolitica; — num. 510: *Biblia;* — num. 511: saec. XV: *Biblia;* — num. 512.514.516.517.518. (p. 92) 522.525.527.531.533.534: exemplaria undecim *Bibliorum*.

p. 92.93, num. 539—566: *N. T.* (exemplaria duodetriginta).

p. 94, num. 587: a. 1411: *Paul;* — num. 593: saec. XV: *Evl;* — num. 595: saec. XVI: *Evv;* — num. 597: a. 1505: *Evl Apl.*

X.

DE

SCRIPTORIBUS ECCLESIASTICIS.

X.

DE SCRIPTORIBUS ECCLESIASTICIS.

1.

DISSERTATIO.

Testimonium patrum vel scriptorum ecclesiasticorum quamquam ultimo loco poni solet cum de textu Novi Testamenti constituendo agitur, tamen minime contemnendum est: interdum rei criticae studiosos auxilio haud exiguo firmat in primis quod ad textus historiam ne dicam geographiam attinet.

(1.) *Quid adhuc iudicatum sit de patrum testimonio.*

Simulatque Novum Testamentum Graece typis exprimere coeperunt viri docti, patres testes adduxerunt. Editio Complutensis a. 1514 (cf supra, p. 205) sane nullas fere adnotationes exhibet, ad 1 Co 15,50 tamen laudat Hieronymi epistulam ad Minervium et Alexandrum de resurrectione carnis et ad 1 Ioh 5,7 Thomam Aquinatem et abbatem Ioachim. Erasmus (cf supra, p. 207) recognovit textum „ad probatissimorum omnium suffragiis autorum, vel citationem, vel emendationem, vel enarrationem, nempe Origenis, Chrysostomi, Cyrilli, Hieronymi, Ambrosii, Hilarii, Augustini“. Ad Mt 24,30-44 in libro eius adnotationum haec inveniuntur: (30) „Gloriam certe legit Hieronymus, citans hunc locum in commentariis

Zachariae"; (36) „ex homiliis Origenis quas scripsit in Matthaeum, apparet illum addidisse filium"; „ad eundem modum legit Augustinus in homiliis . . . cumque hoc Hilarius cum ait in expositione canonis . . . . Legit et interpretatur eodem modo Chrysostomus. Denique et Hieronymus ipse in progressu enarrationis sequitur hanc lectionem"; (43 *φυλακῇ*) „ita legit Origenes in homiliis"; (44 *ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ . . . ἔρχεται*) „ita legit Chrysostomus, etiamsi secus Vulgarius."[1] Affert praeterea Erasmus testes Ambrosium, Athanasium, Augustinum, Cyprianum, Gregorium Nazianzenum, Origenem, Theodoretum.

Neque ecclesia reformata vocem respuit antiquae ecclesiae. Beza (cf supra, p. 214), Genevensis ecclesiae minister, editionem N. T. Gr. suam Elisabethae „Angliae, Franciae, Hiberniae et circumiacentium insularum reginae" dedicans, haec scripsit: „etiam veterum tum Graecorum tum Latinorum et recentiorum quoque doctissima scripta diligenter contuli: a quibus me plurimum adiutum esse ultro profiteor". Nihilominus patribus Beza multo rarius quam Erasmus testibus est usus. Franciscus Lucas Brugensis (cf supra, p. 216) primus, nisi fallor, patres Graecos Latinosque in lectionum conlectionibus Novi Testamenti Graeci laudavit, disquisite eos pro meritis censens. Hugo Grotius (nat. a. 1583, mort. a. 1645) in variis suis lectionibus liberrime usus est patrum Graecorum et Latinorum testimonio.[2] Anno 1639 Daniel Heinsius,[3] in prolegomenis ad sacras suas exercitationes de patrum e

[1] Nomen Vulgarii (Bulgarii) scripsisse putatur Erasmus pro Theophylacto quia vocem Theophylacti pro adiectivo habuerit, Basileae autem inveni librum manu scriptum e quo, nisi fallor, Erasmus lectiones hausit cuius titulus nomen Vulgarii solum praebet, unde videtur exortus esse error Erasmi.

[2] Grotius, *Polyglotta Londinensia*, tract XV, cf supra, p. 221.

[3] Heinsius, *Sacrarum exercitationum ad Novum Testamentum libri XX. In quibus contextus sacer illustratur, ss patrum aliorumque sententiae examinantur* . . . Lugduni Batavorum a. 1639 fol.

Novo Testamento citationibus disseruit ad eum tamen finem magis ut patrum menda exhiberet quam ut ex operibus eorum subsidium criticum hauriret. Mox exstitit Iohannes Croius,[1] adseverans „Heinsium ne millesimam quidem sacri textus partem intelligere", vix autem ipse scivit quomodo patrum testimonium adhiberet ad textum N. T. Gr. definiendum. Heinsio, Croio, Dallaeo[2] curae fuit patrum testimonium parvi facere. Millius patrum scriptis usus est et in prolegomenis suis fusius de patribus disseruit. In editione Millii Kusteriana (cf supra, p. 225.226) habetur epistula Ioannis Clerici praeclara in qua cum lectiones variae Methodii Patarensis et Optati Milevitani excutiuntur tum callidissime de scriptorum ecclesiasticorum testimonio disseritur. Whitbius[3] sane Millium impugnans patres in primis impugnat, et in appendice Hilarii lectiones varias enumerat ut eas reiciat. Gerhardus etiam ille (cf supra, p. 229) patribus vix ullum locum in re critica concedere voluit. Celari vero non debet, eos qui patres respuerunt saepe paene idem statuisse quod patrum defensores etiam concesserunt, dico patres innumeris locis non accurate verba sacra laudare. De hac re disputari non potest. Fugit tamen nonnunquam viros qui textum receptum omni modo defendere in mente habuerunt, patres nihilominus multis locis testimonium et certissimum et optimum de veris lectionibus dare.

De patrum ex Novo Testamento lectionibus, vide p. (2)—(18); ed. 2, Cantabrigiae a. 1640, prolegomena, p. 2—13.

[1] Croius (de Croi), *Sacrarum et historicarum in Novum Foedus observationum, pars prior: in qua Dan. Heinsii prolegomena . . . perpenduntur* . . . Genevae a. 1645. De patribus vide capp. 16—29, p. 121—221.

[2] Dallaeus (Daillé), *De usu patrum . . . libri duo Latine e Gallico nunc primum a I. Mettayero redditi; ab auctore recogniti, aucti, et emendati,* Genevae a. 1655, lib. 2, cap. 3, p. 245—248.

[3] Whitby (cf supra, p. 225, adn. 2) lib. 1, cap. 1, (in editione Lugd. Bat. a. 1733), p. 1—43; de Hilario, app. p. 376—405.

Bengelius[1] scriptores ecclesiasticos non parvi aestimavit. Refutavit accusationes Heinsii, Croii, Rechenbergii, Whitbii, secutus est Millium et Wetstenium, copiosius patrum testimonia adtulit. In eandem sententiam scripsit caute scite locupletissime Castus Innocens Ansaldi, ordinis Praedicatorum, in libro *De authenticis sacrarum scripturarum apud ss. patres lectionibus libri duo ad ss. d. nostrum Benedictum XIV. pont. max.* (Veronae) anno 1747.[2] Incipit disputatio a testimonio Tertulliani de Ioh 1,13, ubi Ansaldus variatione „natus est" versionis veteris Latinae exemplum tradi arbitratus est,[3] Petrus autem Barsanus nihil aliud nisi scriptoris incuriam agnoscere voluit. Inde exorsus tractavit Ansaldus totam rem et fortasse magis quam necesse erat patrum accurationem praeconatus est.[4] Apud Christianum Benedictum Michaelis[5]

[1] Bengel, *N. T. Gr.* Tubingae a. 1734, cf in appendice „Introductio in crisin N. T." ad finem libri, § XXXII, obss. II—IV, pp. 389.390, obs. XX, pp. 401—419, in primis considd. VI.VII, pp. 413—416; in libro eius *Apparatus criticus*, Tubingae a. 1763, quaere pp. 23.24 et 36—55. — Hoc loco addo Semleri adnotationes in eius editione Wetstenii *Prolegomenorum*, Halae Magdeb. a. 1764, pp. 169—222, et Wetstenii *Libellorum ad crisin atque interpretationem N. T.* Halae Magdeb. a. 1766, pp. 183 ss. 197 ss.

[2] Anno 1798 scripsit E. F. K. Rosenmüller, *Handbuch für die Literatur der biblischen Kritik und Exegese*, Gottingae, vol. 2, p. 268: „noch immer die vorzüglichste [Schrift] über diesen Gegenstand". Cf etiam quae de Ansaldo scripsit Iohannes David Michaelis, *Einleitung in die göttlichen Schriften des neuen Bundes*, pars prima, ed. 3, Gottingae a. 1777, pp. 619.620 (in Marshii translatione, ed. 2, vol. 2, p. 373, cap. 9, sect. 2).

[3] Ansaldi, *De loco Ioannis, aliter atque habet Vulgata a nonnullis patribus lecto, dissertatio*, Brixiae a. 1746.

[4] Hoc loco commemoro de iis quae Petrus Sabatier, *Bibliorum sacrorum Latinae versiones antiquae*, Remis a. 1743, vol. 1, praefat. pp. XXXVI—XXXVIII, scripsit.

[5] C. B. Michaelis, *Tractatio critica de variis lectionibus N. T. caute colligendis et diiudicandis*, Halae Magd. a. 1749. — Cf etiam quae Wetstenius de scriptoribus ecclesiasticis profert, et in editione

examinantur prae ceteris loci quos Irenaeus e sancta scriptura citavit. Non est quod dicam Iohannem Iacobum Griesbach[1] hac quoque ex parte studiis criticis pro suo ingenii acumine subvenisse, Christianum Fridericum Matthaei phialas irae suae in Bengelium, Semlerum, Griesbachium effudisse.[2] Matthaeium oppugnavit Iohannes Severus Vaterus,[3] qui accuratius examinavit quae Cyrillus Alexandrinus e capitibus quinque prioribus evangelii Iohannis adtulit. Iohannes Fridericus Schleusnerus mentem defixit in citationibus e LXX virorum versione Veteris Testamenti,[4] nihilo minus multum fructum etiam in Novum Testamen-

ipsa et in libro a Semlero iterum e Novi Testamenti editione typis mandato (ut supra, p. 1134, adn. 1) *Libelli*, pp. 86—92 (item pp. 69—86). — Liber Iusti Wesselii Rumpaei, *Commentatio critica ad libros Novi Testamenti in genere*, Lipsiae a. 1730; ed. 2, a. 1757 (subnectitur libro I. G. Carpzovii *Introductio ad libros propheticos Bibliorum V. T.* ed. 4, Lipsiae a. 1757), caret critica arte; citationes solae pretium habent, cf pp. 277 ss. 311 ss.

[1] Griesbach, *Dissertatio critica de codicibus quatuor evangeliorum Origenianis*, pars prima a. 1771, in suis *Opuscul. acad.* Ienae a. 1824, vol. 1, pp. 226 ss, in primis 278—300; — *Curarum in hist. textus Graeci epistolarum Pauli specimen I*, a. 1777, in *Opuscc.* vol. 2, p. 1 ss, in primis pp. 37-42.79-82; — *Commentarius criticus in textum Graecum N. T. Partic. II*, Ienae a. 1811, p. XXV s.

Cf etiam I. D. Michaelis (ut supra, p. 1134, adn. 2 et ed. 4, a. 1788). — Cf Benedictus Bendtsen, *Specimen exercitationum crit. in V. T. libros apocryphos e scriptis patrum et antiquis versionibus*, Gottingae a. 1789.

[2] Matthaei, *Ueber die sogenannten Recensionen* . . . Ronneburgi et Lipsiae a. 1804, pp. 43—47.62—69.71 ss, etiam p. 8 et p. 12 adn.; cf de Oecumenio p. 31 et de Theophylacto p. 42 adn. Multa praebet Matthaeius in editionibus suis Novi Testamenti (ut supra, p. 249-251).

[3] Vater, *Spicilegium observationum ad usum patrum Graecorum in critica Novi Testamenti pertinentium.* 2 partt. Regiomontii a. 1810. 1811. — Cf etiam F[ridericus?] G[uilelmus?] Edel, *Collatio critica locorum Novi Testamenti quae in actis conciliorum Graecorum laudantur*, Argentorati a. 1811.

[4] Schleusner, *Opuscula critica ad versiones Graecas V. T. pertinentia*, Lipsiae a. 1812, in primis pp. 12—74.

tum prae ceteris habent eius *Observationes de patrum Graecorum auctoritate*, fultae studiis diuturnis. Non multum inde profecerunt Henricus Carolus Alexander Hänlein[1] et Leonhardus Bertholdt,[2] plus Iohannes Gottfried Eichhorn,[3] vir eruditissimus Iohannes Leonardus Hug,[4] Americanus Andrews Norton.[5] Carolus Augustus Credner[6] operam navavit locis apud Iustinum Martyrem et in Clementinis Homiliis citatis. Iustini opera perscrutavit magno cum fructo Carolus Semisch.[7] V. cl. Adolfus Hilgenfeld[8] ante hos quadraginta quattuor annos et Iustinum et Homilias Clementinas et Marcionem examinavit. Rem tractaverunt Iohannes Scott Porter,[9] Samuel Davidson,[10] Samuel Prideaux Tregelles,[11]

[1] Hänlein, *Handbuch der Einleitung in die Schriften des N. T.* ed. 2, Erlangae aa. 1801—1809, §§ 77.78, pp. 243—254.

[2] Bertholdt, *Historisch kritische Einleitung* . . ., pars 2, Erlangae a. 1813, p. 740 ss.

[3] Eichhorn, *Einleitung in das N. T.* vol. 5, Lipsiae a. 1827, pp. 119—167.

[4] Hug, *Einleitung in die Schriften des Neuen Testaments*, ed. 4, pars 1 (a. 1847), § 7, pp. 32—35.

[5] Norton, *The evidences of the genuineness of the gospels*, Bostoniae a. 1837, vol. 1, p. 194 ss, et adnotat. E, pp. ccvii—ccxxxi (ed. 2, Cantabrigiae a. 1846, p. 210 ss et pp. ccxiv—ccxxxviii).

[6] Credner, *Beiträge zur Einleitung in die biblischen Schriften.* 2 voll. Halis aa. 1832—1838; vol. 2 examinat quae adlata sunt e versione LXX virorum.

[7] Semisch, *Die apostolischen Denkwürdigkeiten des Märtyrers Justins*, Hamburgi et Gothae a. 1848; cf in primis pp. 207—232.

[8] Hilgenfeld, *Kritische Untersuchungen über die Evangelien Justin's, der clementinischen Homilien und Marcions*, Halis a. 1850, pp. 46 ss. 63 ss.

[9] Porter, *Principles of textual criticism*, Londinii a. 1848, pp. 375—390.

[10] Davidson, *A treatise of biblical criticism* . . . vol. 2 (a. 1853), pp. 362—370.

[11] Tregelles, *An introduction to the textual criticism of the New Testament*, Londinii a. 1856, pp. 329—342. In editione sua Novi Testamenti Graeci scriptores praecipuos non neglexit.

Fridericus Henricus Ambrosius Scrivener.[1] Vir cl. Brooke Foss Westcottus,[2] nunc episcopus Dunelmensis, in libro suo de Novi Testamenti canone multa de citationibus apud Iustinum Martyrem et in Homiliis Clementinis praebet, item in Chrysostomi dissertatione *de sacerdotio.* Amicus fautorque ille meus Ezra Abbot[3] nonnulla de scriptoribus ecclesiasticis exhibet in appendice ad librum Nortoni aeque atque in dissertationibus variis. Iacobus Scott[4] callide de citationibus disseruit et v. cl. Guilelmus Sanday[5] non solum „de citationibus in genere apud scriptoribus Christianis primis temporibus" egit sed etiam accuratissime de citationibus in operibus Iustini Martyris et in Homiliis Clementinis. Multum valent, quod ad scriptores Latinos adtinet, labores Rönschii praesertim de Tertulliano, et vv.

[1] Scrivener, *A plain introduction to the criticism of the New Testament,* ed. 3, Londinii a. 1883, pp. 416—421. Iohannes Guilelmus Burgon, Scriveneri amicus, multam operam scriptis patrum navavit, nec tamen edidit indices suos locupletissimos locorum sacrarum scripturarum a patribus laudatorum, id quod maxime dolendum est; cf Burgonii liber, *The last twelve verses of St Mark,* Oxonii et Londinii a. 1871, pp. 269—287 ubi de Victore Antiocheno dicit.

[2] Westcott, *A general survey of the history of the canon of the New Testament,* ed. 5, Londinii a. 1881; cf de Iustino et Homiliis Clementinis p. 96—179, et de illo Chrysostomi tractatu p. xxx, adn. 1.

[3] Abbot in libro Nortoni, *Statement of reasons,* ed. nova Bostoniae a. 1856, p. 455 adn. 456 adn; item in tractatu de Ioh 1,18 in actis *Bibliotheca sacra,* Andoverae a. 1861, pp. 855.856, et in actis *Unitarian Review,* mense Iunio a. 1875, p. 568 (separatim impr. p. 8).

[4] Scott, *Principles of New Testament quotation established and applied to biblical science,* Edinburgi a. 1875, cf pars VII.

[5] Sanday, *The gospels in the second century,* Londinii a. 1876; de citationibus in genere vide cap. II, p. 15—57, de Iustino p. 113 ss, de Homiliis Clementinis p. 163 ss. — Cf etiam v. cl. Llewelyn I. M. Bebb, *Studia biblica et ecclesiastica,* Oxonii a. 1885, vol. 2, p. 195—240.

cll. Sandaei, Whitii, Corsseni, aliorum quos iam supra nominavi cum de versione Latina egi.

Hactenus de eo, quod adhuc de scriptorum ecclesiasticorum testimonio iudicatum elaboratumque est.

(2.) *Comparantur inter se codices, versiones, patres.*

Codices sacrae paginae Graeci quoad antiqui atque puri sunt testimonium rectum de textu reddunt. Sed cum non semel inter se vel antiquissimi codices discrepent, accuratius indagare textus historiam studemus, ut statuere possimus ubi terrarum unaquaeque lectio viguerit. In hoc labore nobis subveniunt versiones quae terras nunc artius nunc aliquo saltem modo definiunt. At versiones nihil clarius de tempore monstrant. Sin ad scriptores ecclesiasticos confugere possumus, hi non solum de loco sed etiam de tempore testantur, et procul dubio demonstrant si non lectionis patriam certe domicilium, et si non quo anno nata sit certe annum quo viguerit. Magnus igitur fructus e scriptorum ecclesiasticorum scriptis percipi potest.

Quid vero agemus, si nullum scriptoris de loco dubio testimonium inveniamus? Tum revertendum est ad indolem testium, quae iam ex aliis locis perspecta erit. Nam cum codices, versiones, patres inter se comparantur, saepe eiusmodi evadit iudicium de testibus ipsis ut sciamus testes quosdam, qui iam saepius cum patris cuiusdam lectionibus consentierunt, etiam absque patris illius testimonio id testari quod pater testaturus esset si forte in consilium vocari posset.

Patres ergo multum valent in iudicio de lectionibus iam e textus codicibus cognitis definiendo. Attamen cavendum est ne putemus eos solos lectiones satis graviter commendare posse. Post codices sint aut non sint. Cum his testentur aut sileant. Discernant, distinguant, non iudicent.

Ubi vero pauciores habemus codices ibi frequentiores in litem adducuntur scriptores, fusius adferuntur discursus eorum ut qui testimoniorum defectum aliquo modo compensent; exempli gratia revertat lector ad volumen Tischendorfii alterum, inspiciat apparatum criticum, conferat eum cum apparatu critico prioris voluminis.

(3.) *E quibus scriptoribus testimonium petendum sit.*

Ecclesia Romana statuit usum restrictiorem vocis patris, unde factum est ut pauci sensu illo nomen patris adipisci possent, dico octo illos: Graecos Athanasium, Basilium, Gregorium Nazianzenum, Chrysostomum, Latinos Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Gregorium Magnum, qui omnes doctrinam orthodoxam et eminentem, insignem sanctitatem vitae, approbationem ecclesiae, notabilem antiquitatem vel praebent vel merentur per eminentiam.[1] Luce clarius est talem distinctionem nihil rei criticae prodesse. Non semel vocabulo „scriptor ecclesiasticus" ut in huius partis titulo usus sum, ubi vero brevitatis studium flagitat nomen „pater" vel in genere vel in specie scriptoribus ecclesiasticis tribuo non haesitans. Hoc de appellationibus.

Pergendum est ad testimonium. Testimonium petimus ab unoquoque qui testari possit. Non agitur de doctrina sed de re, non agitur de opinione sed de visione, de cognitione. Minime igitur nostra interest utrum scriptor doctrinam ecclesiasticam studiose tenuerit necne. Valent aeque orthodoxus haereticus ethnicus, si forte ethnicus de loco Novi Testamenti dicat. Valet idem orthodoxus cum lectionem respuat atque cum lectionem approbet. Nam quaeritur de lectione illo tempore illoque loco in codicibus inventa. Plus semel erraverunt orthodoxi qui criticae

[1] Cf v. cl. Iosephus Nirschl, *Lehrbuch der Patrologie und Patristik*, Moguntiae a. 1881, vol. 1, pp. 3—6.

artis non periti lectiones in codicibus haereticorum damnarunt. Ne tamen putaveris haereticos illos peritiores artis criticae fuisse et scientia ductos illas lectiones sibi quaesivisse. Nam nihil aliud fecerunt nisi quod codices sibi traditos conservarunt et magni aestimarunt.

Testimonium omnium scriptorum omnium temporum valet per se. Nos vero quaerimus in primis suffragia e saeculis ecclesiae prioribus antequam textus iunior se evolvit et e temporibus quibus evolutio illa facta est, dico saecula quattuor inde a primo usque ad quartum. Tum necesse est nos accuratissime et terras et annos indagare si forte pressius sequi possimus varationum semitas obscuras.

(4.) *Quomodo patrum lectiones definiendae et adhibendae sint.*

Multum interest in hac re cum consuetudinem scriptoris tum indolem libri scite novisse. Hic scribit exacte, omni diligentia adhibita, ille sine ulla accuratione; hic curat, ille non curat minima. Vir exegeticus aptius verba ipsa e codice laudat, vir oratorius facundia ductus facile sua pro codicis verbis substituit. Idem valet de libris. In libro exegetico critico arte composito rectius quaeres textum purum. Liber dogmaticus vel polemicus modo arctius codicem sequetur modo argumentatione duce, lectionem minus bene per testes firmatam adferet. Denique libri ut ita dicam practici in aedificationem fidelium scripti sensum generalem spectant verbis ipsis saepe neglectis. Sermones et orationes omni modo scripturae dicta flectunt et orationi currenti admiscent.

Scriptores pariter atque librarii ex incuria ut homines errantes falso locos citant etiam e codice praesenti, quanto facilius id fit cum e memoria sententias adferunt. Uno loco addunt, alio omittunt, tertio transponunt nunc

vocabula singula nunc verborum combinationes. Denique verba mutant, vel singula vel plura, ne dicam sententias. Aliis verbis idem fere dicunt, iisdem fere verbis aliud dicunt. Hoc modo exsistunt variationes innumerabiles.

Saepius de hac re disputaverunt, vel hodie etiam disputant, theologi ac si patres singulari incuria scripserint, multo neglegentiores fuerint quam scriptores et theologi huius aevi. Minime. Et nos homines sumus. Qui se ipsum ore dicentem et calamo scribentem sine ira et studio observet, mox errores similes cernet. De erroribus meis silebo. Duo in promptu habeo virorum clarissimorum et doctissimorum errata. Carolus Hodge, professor celeberrimus Americae septentrionalis, Tholuckii amicus, in opere magno suo theologico verba ex Gen. 3,15 adferre voluit. Fuit vir animi exegetici, ut ita dicam, qui commentarios qui hodie quoque non parvi sunt pretii scripserat, multus fuit in Scripturis legendis. Nihilominus verba ita dedit:[1] „The seed of the woman shall bruise the serpent's head." Re vera saepe in Anglia et in America audita sunt illa verba hunc ad modum, putantque multi ea biblica esse, sed Bibliorum pars non sunt. Quo tempore liber ille typis exprimebatur ex familiaribus v. cl. Hodgii eram, et eum monui, verba illa non biblica esse, quod initio concedere noluit, posthac volumine excusso accuratius inquirens concessit. Sed vetuit verba mutari, quod ea, quibus sane sententia verborum biblicorum contineretur, ei ex usu valde probata essent. Adduco deinde v. cl. Fr. Kaulen, de Vulgatae historia optime meritum; cum de versione Latina vetere disputat,[2] verba Augustini bene cognita de Itala: „verborum tenacior cum perspicuitate sententiae," quae verba iam recte citaverat, alio loco sic reddit:

[1] Hodge, *Systematic theology*, New York, London, and Edinburgh, 1872, vol. 1, p. 38.

[2] Kaulen, *Geschichte der Vulgata*, Moguntiae a. 1868, p. 128.

„verborum tenacior cum *sermonis* perspicuitate". Scriptor saeculi secundi qui tantam in evangelii textu variationem exhiberet, sine dubio testis esset „alius evangelii". Ex his et ex similibus, quae lectoribus in mentem venient,[1] facile est iudicium prudentiae plenum ferre de consuetudine a scriptoribus in primis ecclesiae saeculis observata.

Cum loci copiosiores adferuntur paene necesse est scriptorem codicem volvisse, verba non e memoria protulisse. Ita in vetustissimis codicibus qui homilias continent accuratissime saepe exscripta sunt verba de quibus orator disserit, in codicibus qui commentarios continent interdum omni cura loci longiores redduntur quos commentator statim tractat.

Loci ex evangeliis Matthaei Marci Lucae qui inter se fere consentiunt difficultatem magnam habent, nam saepe procul dubio scriptori non praesens fuit e quo evangelio hauserit, saepe cum id sciverit inscius verba ex aliis admiscuit vel sententias ad modum alius evangelii mutavit, saepissime nobis non dicit ex quo evangelio dictum adferre velit. Dubium igitur vel nobis vel scriptori ipsi est evangelium, dubius est locus ipse, dubiae sunt lectiones. Fieri potest ut omnibus locis accurate excussis clarius evadat iudicium de locis his harmonisticis qui dicuntur. Nunc prudentissimus quisque cautissime de lectionibus hoc modo confusis iudicabit.

Magna auctoritate valent loci qui vel ab eodem patre iterum iterumque vel a variis patribus eiusdem saeculi variis in regionibus scribentibus iisdem verbis adferuntur. Tutissime ibimus cum scriptor diserte de lectionibus suo tempore in patria sua variantibus dixerit.

[1] Amicus meus Abbotus in libro scientiae pleno *The authorship of the fourth gospel: external evidences*, Bostoniae a. 1880, pp. 39—41, adtulit novem locos ex scriptis theologi Hieronymi Taylor (*1613 †1667) quibus Ioh 3,3—5 laudatur. Nullus consentit cum versione Anglica, duo soli inter se consentiunt.

(5.) *De scriptoribus Graecis.*

Cum codices scriptorum Graecorum adimus, statim curiosius inquirere debemus, utrum librarii locos sacrae scripturae, quos scriptor quidam adtulit, accurate exscripserint an mutarint ad normam textus iis bene cogniti. Interdum exempli gratia e commentario vel sermone clare elucet commentatorem vel oratorem textum alium ante oculos habuisse quam quem librarius posuit. Etiam quod ad locos longiores adtinet, non omiserunt librarii e codice iis ipsis usitatiore verba scripturae inserere, extrusis locis qui iis ante oculos erant in exemplari exscribendo. Perversa haec nonnullorum consuetudo pretium codicum minuit, difficultatem rei criticae augit.

Non est quod dicam codices patrum eodem modo quo codices sacri textus critica arte excutiendos esse, pro aetate aestimandos, cum versionibus, si versiones exstant, comparandos esse. Ii autem qui scripta patrum verterunt saepius textum in his operibus sacrum non ex exemplari verterunt sed e versione scripturarum sacrarum quae ad manum erat exscripserunt, eodem modo atque librarii illi Graeci quorum consuetudinem iam reprobavi. Praebet talis scriptorum versio testimonium non de textu Graeco sed de textu sacro Latino vel Syriaco vel Coptico.

Pergamus ad editiones. Eadem perversitas etiam hic offendit. Exemplo est editio Puseyana commentarii Cyrilli Alexandrini in evangelium Iohannis. Brevi post initium operis omisit Heysius locos scripturae copiosiores exscribere, nihil Oxonium misit nisi initia et fines; locos deinde implevit editor Oxonii e Novo Testamento typis impresso. Si tale quid Oxonii anno 1872 evenire potuit, quanto magis in editionibus patrum prioribus, in quibus saepissime textus sacer sine signo mutatus est.

Opus est editionibus patrum Graecorum novis quae subsidiis criticis iisque locupletissimis nitantur. Cum nostra

intersit saecula prima penitus perquiri, laetissimus est nuntius virum clarissimum mihique amicissimum Adolfum Harnack, professorem Berolinensem, auspiciis academiae regiae Berolinensis, editionem scriptorum ecclesiasticorum Graecorum ab initio ecclesiae usque ad medium saeculum quartum instaurare velle. Prodromus huius operis iam exstitit in introductione ad eius „historiam veterum litterarum Christianarum usque ad Eusebium".[1]

a. Periodus postapostolica. Quae sparsa supersunt opera scriptorum ecclesiasticorum ex annis ante annum circiter 177 sive Irenaei tempus plus valent ad studia quae dicuntur canonica sive ad historiam canonis quam ad rem criticam illuminandam.

Clemens Romanus vel epistula ecclesiae Romanae ad ecclesiam Corinthianam saepius locos scripturae in genere adfert rarissime ita ut studiis textus criticis inserviant loci, nam sunt partim loci adlati minus addubitati loci, partim defuit iis temporibus primoriis quod ad novi foederis scripta adtinet notio textus sacri, unde fit ut liberius adlatae sint sententiae verbis ipsis neglectis. Idem fere quadrat in Ignatii epistulas, Barnabae epistulam, Hermae librum pastoris. Iustinus martyr et philosophus in iis operibus suis apologeticis quae ad Iudaeum spectant Vetus Testamentum fusius adtulit, in iis quae ad imperatorem ethnicum missa sunt testimonia sacra non apte proferre potuit. Nihilominus inter pauca ex Novo Testamento quae apud Iustinum invenimus locum habemus qui libertatem illam in verbis adferendis praeclare exhibet, nam laudatur Ioh 3,3—5 admixto loco Matt 18,3[2] (Christianus Fridericus Matthaeius sane adseverat Iustinum in libris

[1] Harnack, Adolf, *Geschichte der altchristlichen Literatur bis Eusebius. Erster Theil: Die Ueberlieferung und der Bestand*, Lipsiae a. 1893.

[2] De hoc loco cf Ezra Abbot, *The authorship of the fourth gospel*, Bostoniae a. 1880, pp. 28—41.

genuinis textum Novi Testamenti semper falsasse uno loco Matt 5,20 excepto)[1] Eundem fere locum non sine admixtione nova praebent Homiliae Clementinae. Tatianus Syrus qui e quattuor evangeliis unum consarcinavit in libro Diatessaron et ita lectionibus multo magis inter se commiscendis curavit, confecit harmoniam hanc, quod probabilius est, lingua Graeca urbi et orbi communi, etsi textus eius Graecus hodie non exstat. Post Tatianum igitur dubium erit, utrum loci ex evangeliis synopticis quae dicuntur a librariis vel a scriptoribus suo Marte cum aliis locis commixti an e libro Diatessaron hausti sint.

Quid valeant ea quae Hippolytus in libro „Philosophumena“ vel „Refutatio omnium haeresium“ ex scriptis saeculi secundi haereticis hausit, sub lite est.[2]

b. Periodus Lugduno-Alexandrina. Huic periodo (inde ab anno fere 177 usque ad annum 315) nomen dedimus ex domicilio virorum praecellentium qui agmen ducunt, dico Irenaei Smyrno-Lugdunensis, Clementis et Origenis Alexandrinorum.

Irenaeum († 202) hoc loco in litem ducimus propter chronologiam. Difficultatem tamen magnam propterea praebet opus eius „contra omnes haereses“ quod fragmenta praecipua quae supersunt Graeca per unum Epiphanium saeculi quarti exeuntis ad nos pervenerunt et passa sunt traditionem duorum paene saeculorum antequam Epiphanius ea exscripsit. Quae vero Epiphanii manum fugerunt, ea fragmentis paucissimis exceptis in sola versione Latina adhuc exstant, de qua infra dicendum est. Attamen multa ex Irenaeo hausta sunt, multum valet testimonium eius e saeculo ecclesiae secundo. Utinam discernere possemus, utrum codices suis secum ex urbe Smyrna portarit necne.

[1] Matthaei, *Ueber die sogenannten Recensionen* . . . Ronneburgi et Lipsiae a. 1804, p. 64.

[2] De *Διδαχή* quae dicitur tractare vetat tempus et huius dissertationis scopus, nam mittimus ea quibus Tischendorfius non usus est.

Clemens Alexandrinus, natu fortasse Atheniensis, primus litterarum theologicarum magister exstitit, primus scienter ex cathedra pro ecclesia, scripsit. Vir erat liberalibus studiis imbutus qui calamo currente modo Vetus Testamentum modo Novum modo scriptores qui dicuntur classicos adtulit. Apud eum comparare possumus citationes omnis generis, scrutari possumus quo modo locos utriusque generis cum sacri tum profani laudaverit.

Origenes Alexandrinus, homo ille mirificus, qui mente et animo, industria et vi ceteros superavit, a quo scripturae sacrae textus cura indefessa elaboratus est, libros innumerabiles scripsit. Dolendum est libros permultos, propter haereses quarum accusatus est Origenes ab ecclesia spretos, iam diu perisse. Curae eius in textum Veteris Testamenti non prorsus interierunt. Mihi vix dubium esse videtur Origenem, quo modo Vetus Testamentum elaboravit, eodem modo etiam Novi Testamenti textum tractasse. Obeli et alia signa quae hic illic in codicibus exstant reliquiae esse possunt curarum eius. Origenes vero ipse non volens exemplum dat, quomodo textus non curetur sed corrumpatur. Ablego exempli gratia ad locum Ioh 1,28 ubi luce clarius videre possumus Origeni nihil valere codicum testimonium, si rationes allegoricae quas dicunt et rationes e geographica arte ductae lectionem probabilem esse monstraverint.[1] Sed de iudicio Origenis nobis non est cura. Saepius, quod loco iam laudato fit, uberrime de ea quae in codicibus et in scriptoribus illius aevi exstet lectione refert. De operibus Origenis quae hodie non supersunt nisi ex versione Latina posthac referetur.

Principatum tenent Irenaeus, Clemens, Origenes. Minime vero neglegendi sunt Athenagoras, Dionysius et

[1] Origenes, *In evangelium Ioannis commentariorum pars 1* [*Opera* ed. Lommatzsch.], Berolini a. 1831, pp. 237—243; est tomus VI, 24.25.

Petrus Alexandrini, Methodius (de Marcione dicendum est cum de Tertulliano dicemus), Gregorius Thaumaturgus, Theophilus Antiochenus.

c. Periodus Nicaena. Scriptores qui inde ab anno circiter 315 usque ad finem saeculi quinti floruerunt fusius testimonium de Novi Testamenti textu praebent, sed testantur plerique in plerisque locis textum iam emendatum, unde fit ut minoris pretii sint in historiam textus constituendam. Nomina patrum celeberrimorum huius aevi nos in terras varias ducunt Syriam (Antiochiam), Palaestinam (Caesaream), Aegyptum (Alexandriam), Cyprum (Salamina), Thraciam (Constantinopolim), Cappadociam (Caesaream) et ceteri provincias alias multas repraesentant.

E schola Antiochena in qua fortasse recensiones Novi Testamenti textus potiores vel summa auctoritate factae sunt evasit Chrysostomus qui ore aureo verbum dei in urbe Constantini praedicaret. Etsi orator erat, non minus erat vir exegeticus qui curiosius textum inspicere non omisit. Loci etiam pleni praedicationibus ut textus praefixi multum valent in textu eo tempore apud eum usitato definiendo. Tischendorfius usus est codice Guelferbytano saeculi sexti qui homilias in evangelium Matthaei continet. Multa etiam hausit ex operibus Christiani Friderici Matthaeii,[1] qui tot Chrysostomi codices accuratissime contulit. Eiusdem scholae erant Theodorus Mopsuestenus et Theodoretus Cyrensis. Scholam Alexandrinam et traditionem eius repraesentant Eusebius Caesareensis Palaestinae, Didymus Alexandrinus, Athanasius Alexandrinus, Cyrillus Alexandrinus e quibus Eusebius et Cyrillus profuse verba Novi Testamenti adferunt. Aegyptiae scholae vix alienus est Epiphanius Salamine in insula Cypro. Cappadocia

[1] De Matthaeio cf supra, pp. 249—251. Cf in primis discursus eius „de Chrysostomo, ceterisque interpretibus, eorumque codicibus mss,“ praefatio „in omnes d. Pauli epistolas,“ *Thess Tim*, Rigae a. 1785, pp. (19) sine numeris.

in litem mittit ex urbe Caesarea Basilium Magnum qui etiam Constantinopoli degerat, et cuius amicus Gregorius Nazianzenus litterarum et theologiae studiis se Caesareae in Palaestina, Alexandriae, Athenis dederat; Basilii frater Gregorius Nyssenus in Ponto e libris Origenis se instruxit in scripturis sacris. Euthalius diaconus operam multam studiumque navavit textui Actuum et Epistularum curando.[1]

d. Saecula posteriora. E saeculis posterioribus non est quod multos adferamus scriptores. Andreas Cretensis et pedisequus eius Arethas Apocalypsim tractaverunt et traditionem textus huius libri paene penes se habent. Iohannes Damascenus in Parallelis suis sacris magna diligentia locos innumeros coacervavit. Oecumenius, Theophylactus, Euthymius Zigabenus commentati sunt multos Novi Testamenti libros partim suo Marte partim impensis scriptorum ecclesiae priorum; in hac re catenis similes sunt eorum commentarii.

e. Catenae. De scholiis quae Christianus Fr. Matthaei conlegit sufficit ut ad editiones eius lectorem ablegam.[2]

Catenae[3] sive florilegia e scriptoribus ecclesiasticis textui sacro subnexa non tantum ultimorum saeculorum sunt,

[1] Cf supra, pp. 153—161. — V. cl. Albertus Ehrhard, nunc professor Herbipolitanus, „Der codex H ad epistulas Pauli und ‚Euthalius diaconos'" in actis *Centralblatt für Bibliothekswesen, VIII, 9,* Lipsiae a. 1891, pp. 385—411, vult Evagrium Ponticum pro Euthalio ponere. Cf contra Erhardum v. cl. Ernestus de Dobschütz, „Ein Beitrag zur Euthaliusfrage" iisdem in actis, *X, 2,* a. 1893, pp. 49—70.

[2] Ut supra, pp. 249—251.

[3] Cf Iohannes Christophorus Wolf, *Catenas patrum Graecorum easque potissimum mss . . . ex codicibus quibusdam Anglicanis eruditis contemplandas sistent et specimina quaedam earum exhibebunt* [W. et discipulus], . . . Witembergae a. 1712; — Ioannes Georgius Walch, *Bibliotheca patristica,* . . . Ienae a. 1770, pp. 193—198, ed. nova a Ioanne Traugott Lebrecht Danz, Ienae a. 1834, pp. 247—254; Ioannes

nam habemus catenas easque bonas in codicibus saeculi octavi, noni, decimi et Cassiodorius saeculi quinti exeuntis aeque ac Procopius Gazaeus conlectiones tales iam confecisse videntur. Tregellesius[1] callidis rationibus ductus demonstrare voluit codices cum catenis textum prae ceteris vetustum et purum exhibere, vix tamen eam vim quam putavit habent rationes illae.

Laudantur in catenis saepissime Origenes et Chrysostomus, deinde etiam scriptores multi ex omni aevo. Primo maximam partem posuerunt confectores catenarum siglum ante citationem unamquamque, e quo intelligi posset cuius scriptoris essent verba. Facile postea confusa sunt inter se haec sigla; saepius Ammiano adtributa sunt verba Ammonii vel Ammonio verba Ammiani, Gregorio Nazianzeno verba Gregorii Nysseni vel e contrario, Severo verba Severiani vel Severiano verba Severi. Theodoretus confusus est cum Theodoro, quam saepe vero inter se Theodori quattuor Antiochenus, Heracleota, Monachus, Mopsuestenus. Quaerendae sunt catenae Novi Testamenti in primis in octo tomis Crameri (vide infra in catalogo scriptorum sub voce cat).

—

(6.) *De scriptoribus Latinis.*

Scriptores Latini testantur primo loco textum versionis Latinae cum veteris tum Vulgatae. Tertullianus magister exstitit et multa praebet; in oratione domini ordinem

Albertus Fabricius, *Bibliotheca Graeca*, ed. G. C. Harlesius, Hamburgi a. 1802, vol. 8, pp. 637—700; de catenis in Novum Testamentum pp. 669—700; — Iohannes Augustus Noesselt, *De catenis patrum Graecorum in Novum Testamentum observationes*, Halis a. 1762 [*Opuscc. ad hist. eccl.* fasc. 3, Halis a. 1817, p. 321 s.]; — v. cl. Otto Fridolinus Fritzsche, „Exegetische Sammlungen" apud Herzogium *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, ed. 2, Lipsiae, vol. 4 (a. 1879), pp. 449—453.

[1] Tregelles, *Codex Zacynthius*, Londinii a. 1861, p. IV s et 111 s.

petitionum exhibet quem nullus alius testis habet. Quae Marcionis supersunt praecipue Tertulliano debentur, et haec Marcionis verborum versio nos ducit ad interpretationes ceterorum scriptorum Graecorum Latinas. Interpres Irenaei putatur Tertulliani tempore scripsisse,[1] quod fieri potuit sive Tertullianus hac versione usus est sive non usus est. Exemplo est hic interpres fieri posse ut versio purius textum reddat quam scriptor alius scriptoris verba adferens, nam accuratius vertit locos sacrae scripturae quos Irenaeus citavit quam Epiphanius, Theodoretus, Anastasius Sinaita in Irenaeo Graece laudando hos locos reddiderunt.[2] Origenis interpretes magnum locum implent, quippe qui soli tot libros servarint. Non est quod de aliis interpretibus Latinis fusius dicam, e. g. interprete Orsiesii Aegyptii et interprete Iacobi Nisibeni. Revertamur ad scriptores Latinos. Cyprianus, qui profuse prolixeque scripturas sacras laudavit, horrea posuit in usum virorum rei criticae peritorum,[3] praecipue enim e codice evoluto exscripserit necesse est. In Apocalypsim multum prosunt Victorinus, Tichonius vel Pseudo-Tichonius, Hieronymus, prae ceteris Primasius.[4] Satis erit hoc loco nominasse

[1] Nondum adsentiri possum opinioni vv. cll. Westcotti Hortiique, qui saeculi quarti esse volunt Irenaei interpretem.

[2] Cf Mt 1,18. Ad Ioh 1,1.3 (Massueti p. 191; Stierenii pp. 470. 471) descripserunt locum minus accurate. Anastasius habet in fine *οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν* contra interpretem Latinum; Irenaeus, quod nemo nescit, adsociavit *ὃ γέγονεν* versui qui sequitur; cf Stierenius, p. 470, adn. b.

[3] Cf supra e. g. codex reg Actuum, pp. 965.966, et liber Corsseni ibi citatus; vide etiam passim v. cl. Wordsworthii sociorumque eius *Old-Latin biblical texts. I—III*, Oxonii aa. 1883—1888.

[4] Hos omnes excussit v. cl. Iohannes Haussleiter (de Primasio vide infra catalogum), „Die Commentare des Victorinus, Tichonius, und Hieronymus zur Apokalypse. Eine literargeschichtliche Untersuchung“ in actis *Zeitschrift für kirchliche Wissenschaft und kirchliches Leben*, Lipsiae a. 1886, num. 5, pp. 239—257; cf v. cl. Hugo Linke, *Studien zur Itala. 1. Die vorhieronymianische Ueberlieferung*

Hilarium,[1] Ambrosium, Augustinum, Pelagium, Fulgentium, Vigilium. Priscillianum,[2] quem vir doctissimus mihique amicissimus Georgius Schepps in lucem dedit, praetermittere coactus sum iisdem rationibus ductus, quibus *Διδαχὴν* iam praetermisi.

Quod ad scriptores Latinos adtinet hodie multum debemus viris iis doctissimis qui auspiciis Academiae Scientiarum Vindobonensis editiones novas lectionibus variis locupletatas instituunt. Attamen curae sit textum bene definire. Textui Cypriani inseruit primus v. cl. Hartelius lectiones multas veteres Latinas. Plus vero quam e re est, sequitur Hartelius codicem Sessorianum, qui e textu Cypriani bono processit, saepius tamen longius ab illo textu discessit. Cognitio textus biblici accuratior iudicium melius de testibus Cypriani praestitisset.

(7.) *De scriptoribus Syriacis, Aegyptiis, Armeniacis, ceteris.*

Hoc loco vix aliud quidquam ponere velim quam vota. Scriptores Graeci scientias et artes liberales in ecclesiae usum verterunt et traditionem paene totam in manibus habuerunt. Fieri vero vix potuit quin iam saeculis ecclesiae primis ex urbe Antiochia Graeco-Syriaca exiens scientia Christiana

der Offenbarung Iohannes [*Programma gymnasii urbani evangelici ad s. Elisabetham. Progr.* 1889. No. 164], Vratislaviae a. 1889.

[1] Cf v. cl. A. Zingerle, „Die lateinischen Bibelcitate bei S. Hilarius von Poitiers" in actis *Kleine philologische Abhandlungen von A. Z. IV*, Oeniponti a. 1887, pp. 75—89.

[2] Schepps, *Priscillian, ein neuaufgefundener Lat. Schriftsteller des 4. Jahrhunderts. Vortrag*, Herbipoli a. 1886, cum facsimili, et „Die Sprache Priscillians" in actis *Archiv für lateinische Lexikographie*, vol. 3, pp. 309—328, et in primis *Priscilliani quae supersunt maximam partem nuper detexit adiectis commentariis criticis et indicibus primus edidit* G. S. . . . . [*Corpus script. eccl. Lat.* vol. 18]. Vindobonae a. 1889; — item v. cl. Fridericus Paret, *Priscillianus, ein Reformator des 4. Jahrhunderts*, Herbipoli a. 1891, pp. VIII, 302.

Edessae, Nisibis multum proficeret. Immo vidimus in codicibus Syriacis nonnullis[1] theologos Syriacos rei criticae operam dedisse modo prorsus accurato, etiam minima curantes ad exemplum Iudaeorum. E talibus laboribus processerunt nisi fallor recensiones illae, quas viri doctissimi Westcottus Hortiusque Antiochiae medio saeculo tertio et quarto saeculo medio factas esse opinantur. Magnam testimoniorum silvam habet textus Novi Testamenti Syriacus. Utinam viri clarissimi Hallius, Gwynnius, Baethgenius, Gwilliamus vias per hanc silvam aperiant.

Christianos in Aegypto litteris etiam favisse certum est. Utrum vero quae pauca adhuc de eorum scriptis nobis adlata sunt magnum fructum datura sint necne futurum tempus diudicabit.

Aethiopia sine dubio nonnulla praebebit.

Multum, spero, nobis dabit ecclesia Armeniaca. Iam prius ab ecclesia Graeca separata, traditionem suam servavit. Bibliothecas magnas his annis coacervaverunt viri ecclesiae Armeniacae spectatissimi in urbe Etzshmiadzin. Iidem viri prospicunt hoc tempore instructioni eorum qui thesauros perscrutaturi et in usum ecclesiae excussuri in lucemque daturi sint.[2] De fructu disputari non potest. Satis sit recordari commentationem Ephraemi Syri in Tatiani Diatessaron Armeniace ante multos annos Venetiis typis impressam, apologiam Aristidis, acta Apollonii, traditionem de Aristione auctore versuum duodecim ultimorum evangelii Marci, his proximis diebus evulgatam, quam v. cl. F. C. Conybeare e codice Etzshmiadzensi hausit.[3]

[1] Vide supra, p. 815.

[2] Iam supra nominavi v. cl. archidiaconum Karapet (ter Mkrtzshian) qui Lipsiae a facultate philosophica rite gradum doctoris philosophiae accepit.

[3] Conybeare, *The Expositor*, Londinii (?) a. 1893, mense Octobri, pp. 241—254; cf v. cl. Adolfus Harnack, *Theologische Literaturzeitung*, Lipsiae a. 1893, 11 Nov., coll. 561—564.

2.

SCRIPTORES.

Lectorem non fuget Tischendorfium plus semel opera quae testimonium minime reiciendum praebent nominatim non laudasse, unde fit ut desiderentur horum librorum tituli in hoc catalogo.

Tischendorfius omisit saepius paginam cum scriptoris alicuius locum adtulit, si liber laudatus indicem habuit. Non est autem quod dicam indices editionum raro tam accurate quam opus est confectos esse. Burgonius indices in omnes vel in plerosque scriptores componere voluit vel iam composuit.[1]

A.

Acac: Acacius Monophthalmus, Eusebii discipulus, mortuo Eusebio episcopus Caesareae constitutus est anno 340, obiit anno circiter 366, scripsit inter alia *συμμίκτων ζητημάτων* libros sex. Laudatur ex catenis.

Act. Barnab.: acta Barnabae, vix ante Constantinum Magnum a. 275 scripta; recensio servata ante annum 478 comparata est; apud Tischendorfium, *Acta apostolorum apocrypha*, Lipsiae 1851, p. 64—74, vide etiam ibidem p. XXVI—XXXI; cf R. A. Lipsius, *Die apokryphen Apostelgeschichten und Apostellegenden, II, 2,* Brunsvigae a. 1887, pp. 270—320.

Acta conciliorum: cf editio Iohannis Harduini (e societate Iesu), Parisiis a. 1714, et Iohannis Dominici Mansi (* Luccae anno 1692, † anno 1769), *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio,* Florentiae a. 1759 usque ad (Venetiis) a. 1788, tomos unum et triginta complectens.

ad 1 Co 8,6 citatur epistula Germani episcopi Constantinopoleos ad Thomam episcopum Claudiopoleos; cf Concilii oecumenici VII vel Nicaeni II actio quarta; apud Harduinum, Parisiis a. 1714, vol. 4, p. 253 e.

[1] Cf supra, p. 1137, adn. 1.

ad 1 Ti 3,16, p. 850, laudantur acta conc. Constantinop. 2, quae apud Harduinum, vol. 3, col. 84 inveniuntur.

ad 1 Io 5,7 citantur acta conc. Lateran. a. 1215, quae exstant apud Harduinum, vol. 7, coll. 17.18.

acta concilii Nicaeni; apud Mansium, vol. 2, col. 635 seq.

act martyr agap: acta sanctarum Agapes, Chioniae, Irenes, etc. apud Ruinartum, *Acta martyrum*, ed. Bernardus Baillie, Veronae a. 1731, p. 348 a.

Act [phil]: acta Philippi; apud Tischendorfium, *Acta apostolorum apocrypha*, Lipsiae 1851, p. 75—94 (104); vide quoque ibidem p. XXXI—XXXVIII (XL), cf R. A. Lipsius, *Die apokryphen Apostelgeschichten* . . . Brunsvigae aa. 1883—1890, cf index sub voce Philippus, pp. 229—231.

Act [pil a *vel* b]: acta Pilati duplicis recensionis a et b apud Tischendorfium, *Evangelia apocrypha*, Lipsiae, ed. 1 (1853), p. 203—300; ed. 2 (1876), p. 210—322.

cod mon: codex Monacensis, vide ibidem, ed. 2, p. 241 et LXXI.

Acta Thomae: cf Tischendorfius, *Acta apostolorum apocrypha*, Lipsiae a. 1851, pp. LXIII—LXVIII et 190—234, et Ricardus Adalbertus Lipsius, *Die apokryphen Apostelgeschichten* . . . ubi vide indicem sub voce Thomas.

Adimant: Adimantus, saeculi tertii, unus ex Manetis (qui Manes anno 277 floruit) discipulis duodecim, in Africa plurimum habitans. Augustinus librum contra eius doctrinam scripsit, in quo libro verba multa Adimanti exstant; vide Aug.

Afric: Iulius Africanus, ortu fortasse Afer, vixit temporibus Heliogabali (218—222) et Alexandri Severi (222—235), Emmai in Palaestina totam fere vitam degit, urbem Heliogabalo favente instauravit eique nomen Nicopolim dedit, composuit libros quinque de chronographia; vide Smithium et Wacium, sub voce Africanus et v. cl. Adolfum Harnack, *Die Zeit des Ignatius* . . . Lipsiae a. 1878, et v. cl. Henricum Gelzer, *Sextus Iulius Africanus und die byzantinische Chronographie*, Lipsiae, pars 1 a. 1880, partis alterius fasc. 1 a. 1885. Laudatur ex Eusebio. Apud Gallandium, vol. 2, p. 337—376, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 10, coll. 63—94.

aristid: epistula ad Aristidem de domini genealogiis discrepantibus; apud Routhium, vol. 2, p. 228, apud Mignium, vol. 10, coll. 51; cf v. cl. Fridericus Spitta, *Brief des Iulius Africanus an Aristides*, Halae a. 1877.

Agapet: Agapetus, episcopus Romanus annis 535.536; epistulae eius quinque exstant apud Mansium, vol. 8, p. 856.855.848.850.921, apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 66, coll. 35—80.

Alex: Alexander episcopus Alexandrinus inde ab anno circiter 313 usque ad annum 326, Arii adversarius, scripsit epistulas nonnullas, ex quibus duae exstant, de Ariana haeresi deque Arii depositione; apud Gallandium, Venetiis 1788, vol. 4, p. 441—456, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 18, coll. 547—582.

Alex: Alexander, Photio auctore Lycopoli archiepiscopus, floruit saeculo fere quarto ineunte, scripsit tractatus de placitis Manichaeorum; apud Combefisium, *Bibliothecae Graecorum patrum auctuarium novissimum*, Parisiis a. 1672, pars altera, p. 3—21, apud Gallandium, Venetiis 1788, vol. 4, p. 71—88, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 18, coll. 411—448.

Amb: Ambrosius episcopus Mediolanensis inde ab anno 374 usque ad annum 397. Opera eius ediderunt monachi ordinis Benedictini congregationis S. Mauri, Parisiis a. 1686.1690, per duo volumina dispertita (huius editionis volumina ad vocabula singula adposui), Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 14—17 (a. 1845) Ballerinius. Paginae editionis Parisiensis notantur apud Mignium.

abel: de Abel et Cain libri duo (vol. 1, coll. 181—224).

abr *vel* abra *vel* abrah: de Abraham patriarcha libri duo (vol. 1, coll. 277—352).

apol dav: apologia prophetae David ad Theodosium Augustum anno 385 (vol. 1, coll. 673—734).

bened patri: de benedictionibus patriarcharum liber unus anno 387 (vol. 1, coll. 511—532).

bon mort: de bono mortis liber unus, anno 387 (vol. 1, coll. 383-414).

cain: *vide* abel

elia: de Elia et ieiunio liber unus (vol. 1, coll. 531—562).

ep *vel* epp *vel* epist: epistulae (vol. 2, coll. 733—1108).

exhort virg: exhortatio virginitatis (vol. 2, coll. 275—302).

fid: de fide ad Gratianum Augustum libri quinque anno 377 inchoati, absoluti anno 379 (vol. 2, coll. 439—596).

fid res *vel* resurr: de excessu fratris Satyri libri duo, quorum alter de fide resurrectionis vocatur (vol. 2, coll. 1109—1170).

fug *vel* fug saec: de fuga saeculi liber unus paulo post annum 387 scriptus (vol. 1, coll. 415—440).

hex *vel* hexa: in hexaemeron libri sex, anno 389 scripti (vol. 1, coll. 1—142).

iacob: de Iacob et beata vita libri duo (vol. 1, coll. 439—480).

incarn: sermo de incarnationis dominicae sacramento, anno circiter 382 (vol. 2, coll. 699—730).

inst virg: de virginis institutione ad Eusebium liber unus *vel* sermo de virginitate perpetua S. Mariae (vol. 2, coll. 247—274).

interp *vel* interp iob *vel* interp dav *vel* interpell dav: de interpellatione Iob et Davidis libri quattuor (vol. 1, coll. 621—672).

ios *vel* ioseph: de Iosepho patriarcha liber unus (vol. 1, coll. 479—510).

isaac: de Isaac et anima liber unus (vol. 1, coll. 353—384).

laps virg [*ex errore* virgg]: de lapsu virginis consecratae (vol. 2, coll. 301—320).

lib de sacram: *vide* sacram.

luc: commentariorum in evangelium secundum Lucam libri decem anno 386 (vol. 1, coll. 1257—1544).

myst: de mysteriis, *sive* de iis qui mysteriis initiantur liber unus, anno 387 (vol. 2, coll. 319—342); nonnulli negant hunc librum Ambrosii esse. Oudinus, *Commentarius de scriptoribus ecclesiae antiquis*, Lipsiae a. 1722, vol. 1, coll. 1827—1920, vindicat librum hunc de mysteriis et libros sex de sacramentis Ambrosio Caturcensi Galliarum episcopo, saeculi octavi desinentis, et eos edit, coll. 1861—1920, sub titulo hoc: sermones seu tractatus septem de sacramentis. Utrumque opus non multo post Ambrosii tempus, nec longe a Mediolano exstitisse videtur.

noe: de Noe et arca liber imperfectus (vol. 1, coll. 225—278).

obi theod *vel* obit theodos: oratio de obitu Theodosii imperatoris, anno 395 habita (vol. 2, coll. 1195—1214).

obit valent: de obitu Valentiniani consolatio (vol. 2, coll. 1171—1196).

off *vel* offic: de officiis ministrorum libri tres, anno circiter 391 scripti (vol. 2, coll. 1—142; vide quoque folium unum praepositum).

par: de paradiso liber unus paulo post annum 374 scriptus (vol. 1, coll. 143—182).

poenit: de paenitentia libri duo, anno circiter 384 scripti (vol. 2, coll. 385—440).

ps: enarrationes in Psalmos duodecim [1.35—40.43.45.47.48.61] (vol. 1, coll. 733—968); et expositio in Psalmum 118 (vol. 1, coll. 967—1258).

sacram: de sacramentis libri sex (vol. 2, coll. 341—386); vel Ambrosii vel alicuius discipuli eius; vide Sabatarium, vol. 1, p. XLVI; vide quoque supra *myst*

serm cont aux: sermo contra Auxentium de Basilicis tradendis, qui sermo in epistula 21 habetur (vol. 2, coll. 861—874).

siric: ad Lc 1,37 est epistula 42 (quam apud Gallandium, vol. 7, p. 542 invenies, cum titulo „rescriptum Ambrosii aliorumque

episcoporum ad Siricium papam") in editione Ambrosii operum Benedictina, vol. 2, col. 967 (ex errore autem habet epistula 41 quoque signum 42).

spi sa *vel* spir san: de Spiritu Sancto libri tres, anno circiter 381 scripti (vol. 2, coll. 595—700).

tob: de Tobia *sive* adversus foeneratores liber unus, anno 386 (vol. 1, coll. 587—622).

vidu *vel* vidui: de viduis liber unus (vol. 2, coll. 185—210).

virg *vel* virgin *vel* de virg: de virginitate liber unus (vol. 2, coll. 211—246).

virgg: de virginibus ad Marcellinam sororem suam, libri tres (vol. 2, coll. 141—184).

virgg col: ad Col 3,17, ex errore; Sabatarius scripsit *de virg. col.* 180 c., ubi *col* columnam significat: est *de virginibus*, in editione Benedictina vol. 2, col. 180c.

virg devot: libellus ad virginem devotam (vol. 2, app. col. 365—368; in editione Migniana, vol. 17 (4), col. 580c); vix Ambrosii est.

Amb ⁵ saec: codex Ambrosianus bibliothecae Mediolanensis, versionis Veteris Testamenti Graecae LXX, saeculi fortasse quinti, continens partem maiorem Pentateuchi et librum Iosuae; editus est a v. cl. A. M. Ceriani in libro *Monumenta sacra et profana ex codicibus praesertim bibliothecae Ambrosianae*, tom. 3 (Mediolani a. 1864 [—1871]), cuius tomi titulus est *Pentateuchi et Iosue quae ex prima scriptura supersunt in codice Ambrosiano Graeco seculi fere V.*

Ambrst: Ambrosiaster seu Pseudo-Ambrosius, fortasse Faustinus (cf infra Faust) presbyter Romanus qui post medium saeculum quartum floruit, scripsit vel consarcinavit librum: commentaria in tredecim epistulas beati Pauli (unde 2 cor, eph), operibus Ambrosii consociatum; in editione Benedictina, vol. 2 append. coll. 21—318, apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 17, 45—508; et Ballerinium. Cf de Ambrst v. cl. Iosephus Langen, *De commentariorum in epistolas Paulinas qui Ambrosii et quaestionum biblicarum quae Augustini nomine feruntur scriptore dissertatio* [libellus academicus in diem 3 Augusti a. 1880], Bonnae. a pp. 44 in 4.

rom: editio Romana a. 1580. 1588, 5 tom. fol.

ven: editio Veneta 1748—1751 in 4 tom. fol.; 1781. 1782 in 8 tom. 4⁰. Videtur textus editionis Venetae idem fere esse atque textus editionis Parisiensis.

Amm *vel* Ammon: Ammonius; huius nominis duo distinguendi sunt: (1.) Ammonius philosophus Alexandrinus qui anno 220 floruit.

Ammonio huic adscribuntur canones, quos Ammonianos dicunt, quos autem, post Lloydium et Westcottum, Iohannes Guilelmus Burgonius *(The last twelve verses of the gospel according to S. Mark*, Oxoniae a. 1871, p. 126—132, 295—311) recte docet Eusebio ipsi adtribuendos esse. Ammonius consarcinavit quattuor evangeliorum harmoniam diatessaron seu monotessaron, quod opus iure a Cavio et Tischendorfio in monotessaro a Victore Capuano olim Tatiano adscripto agnoscitur (vide Gallandium, vol. 2, p. 546 —604), iam dudum periit. De Ammonio hoc vide Cavium, vol. 1, p. 109seq.; confer apparatum criticum ad Mc 6,11 Io 1,36.

(2.) Ammonius, presbyter et oeconomus Alexandrinus, qui anno 458 claruit. Tischendorfius in editione sua septima Novi Testamenti, Alfordio et Scrivenero ut videtur consentientibus, Ammonium hunc multo iuniorem cum praecedente confudit. Hic Ammonius iunior ex catenis citatur, unde Amm^{cat}, confer quoque Amm^{presb} in apparatu critico ad Io 7,53 sqq. p. 827, et ad Act 5,41; vide Cramerum, vol. 2, p. iv seqq.; Cavium, vol. 1, p. 445 seq.; Wetstenium, *N. T. Gr.*, Amstelaedami a. 1751, vol. 1, proll. p. 76; Smithium, *Dictionary of Greek and Roman biography*, Londinii 1849, vol. 1, p. 145. Quod mireris, deest Ammonius uterque in libro: Smith and Wace, *Dictionary of Christian biography*, Londinii 1877, vol. 1. Fragmenta Ammoniana exhibet Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 85, coll. 1361—1610.

Amphil *vel* Amphiloc *vel* Amphiloch: Amphilochius, Iconii episcopus, floruit anno 370; opera edidit Franciscus Combefisius, Parisiis a. 1644, fol., et Gallandius, vol. 6, p. 457—514, et Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 39, coll. (9) 35—130.

iambi ad Seleucum: epistula iambis scripta ad Seleucum, olim Gregorio Nazianzeno adscripta.

Anast^{anti} *vel* ^{antioch}: Anastasius, fortasse monachus Sinaiticus, Antiochiae episcopus inde ab anno 559, sede depulsus anno 570, ut Aphthartodocetis vel Incorrupticolis inimicus, restitutus anno 593, mortuus est anno 598; ei successit Anastasius, forsan hic quoque monachus Sinaiticus, qui mortuus est anno 610. Anastasio Antiocheno tribuuntur orationes quinque, dubii auctoris dubiae aetatis, quae exstant Latine apud Canisium: *Lectiones antiquae*, ed. Basnag., Antverpiae a. 1725, vol. 1, p. 428—464, additis „sermonibus quattuor" apud Gallandium, vol. 12, p. 233—257, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 89, coll. 1309—1362. Conferendus est de Anastasiis Oudinus, vol. 1, coll. 1479—1492 et 1663—1666; Cavius, vol. 1, p. 531.550.599; Edmundus Venables, apud *Smith and Wace*, vol. 1, p. 109.110. Oudinus cum Cavio arbitratur

tres Anastasios monachos Sinaiticos patriarchas Antiochenos annis 561 [recte 559], 599, circiter 685 exstitisse; Edmundus Venables existimat priores duos patriarchas Antiochenos fuisse, nunquam monachos Sinaiticos, tertium monachum Sinaiticum fuisse, nunquam patriarcham, sed non exposuit cur traditionem coniunctionis intimae inter Antiochiam et monasterium Sinaiticum respueremus. Litem autem lite resolvere nolumus, nec loci huius est plus addere. Lectori cauto Anastasii hi omnes cum libris suis incertissimi sint. Confer I. B. Kumpfmüller, *De Anastasio Sinaita*, Wirceburgi a. 1865, et recensionem Steitzii, *Jahrbücher für Deutsche Theologie*, vol. 13, p. 526—532.

Anast: Anastasius Sinaita, monasterii in Sinai monte monachus, fortasse etiam Antiochiae archiepiscopus vel patriarcha, scripsit inter annos 677 et 686; saepe cum aliis eiusdem nominis permutatus est; vide supra ad Anast [anti].

hodeg: *ὁδηγόσ* vel dux viae adversus Acephalos, Severianos, et Theodotianos, unam tantum in Christo naturam admittentes; editus Graece et Latine a Gretsero, Ingolstadii a. 1606, et apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 89, coll. 35—310.

quae *vel* quaest: quaestiones et responsiones 154 de variis argumentis in S. Scripturam; editae Graece et Latine a Gretsero, Ingolstadii a. 1617; Latine in *Bibliotheca patrum Lugdunensi*, vol. 19, p. 808 seq.; Graece et Latine apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 89, coll. 311—824. Tischendorfius exscripsit fragmentum ex codice Coislinensi, *Anecdota sacra et profana*, Lipsiae a. 1855, p. 120 s. Vide quoque librum Maii: *Scriptorum veterum nova collectio*, Romae a. 1825, vol. 1, p. 369—376 et MPG. vol. 89, coll. 825—1202.

Anastas [abbas]: Anastasius monasterii S. Euthymii in Palaestina abbas, claruit a. 749 (alii dicunt a. 875). Librum contra Iudaeos ei adscriptum ediderunt Canisius, *Lectiones antiquae*, tom. 3, pars 1, p. 123, edit. nov. tom. 2, pars 3, p. 9—48, Maius, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 7 (a. 1833), p. 207 — 244, Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 89, coll. 1203—1288. Fabricius nolit librum Anastasii huius esse, quod scriptor diserte dicit plus octingentos annos defluxisse a deletis Hierosolymis.

And: Andreas Caesareae episcopus, saeculi fortasse quinti exeuntis, cuius liber *Ἑρμηνεία εἰσ τὴν Ἀποκάλυψιν* primus commentarius Graecus in Apocalypsim videtur fuisse. Hunc commentarium edidit Fridericus Sylburgius, supplementum editionis commentarii Chrysostomi in epistulas Paulinas [Heidelbergae] anno 1596, fol., et Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 106, coll. (199) 207—486, repetitum

ex Sylburgio. De Andrea et de commentarii codicibus cf Franciscus Delitzsch, *Handschriftliche Funde,* Lipsiae a. 1861, fasc. 1, p. 10, Lipsiae a. 1862, fasc. 2, p. 29—44; — Rettigius, „Die Zeugnisse des Andreas und Arethas . . .“ in actis *Theologische Studien und Kritiken*, Hamburgi a. 1831, p. 734; — v. cl. Welte, sub voce „Andreas“ in fasciculo supplementario lexici ecclesiastici.

a: codex Augustanus, nunc Monacensis Graec. 544, saec. XIV, cuius lectiones apud Sylburgium in appendice adnotantur; cf Delitzsch. 2, p. 31—34.

bav: codex Bavaricus, nunc Monacensis Graec. 23, saec. XVI, apud Sylburgium; cf Delitzsch. 2, p. 38.39.

c: codex Coislinianus 224, saec. X, quem Tischendorfius ipse contulit. Cramerus hoc codice in edenda catena usus est, textum autem optimum fere totum neglexit; cf Delitzsch. 2, p. 40—42.

p: codex Palatinus, nunc Vaticanus 346, saec. XV, ex quo editio Sylburgii hausta est; cf Delitzsch. 2, p. 29.43.44.

Tischendorfius anno 1859 codicem alium Andreae, saec. XV, Petropolim detulit, *Notitia* etc, Lipsiae a. 1860, p. 60, num. 7.

And ^{cre} *vel* ^{cret}: Andreas, natu Damascenus, monachus Hierosolymitanus, archiepiscopus Cretensis, floruit anno circiter 850 (alii volunt 635—680). Opera eius edidit Combefisius, Parisiis a. 1644, fol. Tischendorfius eum laudat ex Gallandio, vol. 13, p. 93—184. Mignius opera eius edidit, *Patrol. Gr.* vol. 97, coll. (789) 805—1444. De aetate eius vide Oudini argumenta, vol. 1, coll. 174—188, et v. cl. Edmundi Venables coniecturam apud *Smith and Wace,* vol. 1, p. 111.112.

Anonym ^{aug} *vel* ^{august}: est anonymi expositio in Apocalypsim, in Augustini operibus, edit. Benedictin. Parisiis 1700, vol. 3, part. 2, append. p. 143; ed. Paris. alt. a. 1837, vol. 3, pars 2, coll. 3107—3160, apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 3, pars 2, coll. 2417—2452.

Anonym ^{laps}: anonymi tractatus ad Novatianum haereticum (cir. A. D. 255): quod lapsis spes veniae non est deneganda; apud Gallandium, vol. 3, p. 371—376, apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 3, coll. (1203) 1205—18.

Ansb *vel* Ansbert: Ambrosius Ansbertus (Ansebertus, Autbertus, Autpertus, Amalbertus) episcopus Augustodunensis post medium saeculum octavum, cui adscriptus est commentarium in Apocalypsim, in appendice voluminis alterius editionis Parisini vel Benedictini operum Ambrosii Mediolanensis, coll. (497) 499—590, et apud Mignium, *PL*, vol. 17, coll. (763) 765—970. Ipse auctor vero se Berengandus nominat.

Antio *vel* Antioch: Antiochus S. Sabae monasterii monachus claruit anno 614.

hom: *πανδέκτησ τῆσ ἁγίασ γραφῆσ*; liber ex 130 homiliis; apud Fronto-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 1019—1252, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 89, coll. (1411) 1415—1856.

Antitact: Antitactae, nomen a Clemente Alexandrino haereticis paucis datum; vide *Smith and Wace*, vol. 1, p. 123.124.

Ant *vel* Anto *vel* Anton: Antonius Melissa (nomen Melissae est nisi fallor re vera titulus libri eius) incerti saeculi (Cavius a. circ. 1140; Oudinus saec. VIII; cf Grässe, *Allgemeine Literärgeschichte*, Dresd. et Lips., vol. 2, pars 1, p. 235 f). Tischendorfius citat Antonium ut videtur ex editione Gesneri, Turici a. 1546, et ex Wetstenio qui editione Antonii et Maximi (Confessoris), unde „Anton et Maxim", usus est, quae Stobaeo anni 1609 subiuncta est. Utraque citatio numerum non paginae sed „sermonis" dat.

Apell: Apelles Gnosticus Marcionis discipulus claruit Alexandriae anno 188. Apud Hippolytum, vide Hipp^{phil}.

Aphraates: Iacobus Aphraates (Aphrahat, Farhad) episcopus in monasterio Mar Matthaei prope Mossul scripsit inter annos 337 et 345 et postea sine dubio. Homiliae eius exstant Syriace. *Homilies of Aphraates*, Syriace edidit Guilelmus Wright, Londinii anno 1869. Versio anglica adhuc desideratur. Ex his viginti duo homiliis exstant undeviginti Armenice sub nomine Iacobi Nisibeni, quas N. Antonellius, Romae a. 1756, edidit, Gallandius vero, vol. 5, pp. I—CLXIV, iterum typis mandavit. Has laudat Tischendorfius sub nomine Iac^{nisib}. Cf v. cl. Schönfelder, „Aus und über Aphraates" in actis *Theologische Quartalschrift*, Tubingae vol. 6, pp. 195—206. v. cl. Gustavus Bickell, *Ausgewählte Schriften der syrischen Kirchenväter* [*Bibliothek der Kirchenväter*], Kempteniae a. 1874, pp. 7—151; cf v. cl. Georgius Bert, *Aphrahat's, des persischen Weisen, Homilien. Aus dem Syrischen übersetzt und erläutert* [Gebhardt. et Harnack. *Texte und Untersuchungen.* III, 3.4], Lipsiae a. 1888.

Apollin: Apollinarius nomen duorum theologorum, patris Alexandriae nati saeculo quarto ineunte, post annum 335 presbyteri Laodicensis, filii episcopi Laodicensis, deinde haeretici, qui anno circiter 392 supremum diem obiit. Filius metaphrasim psalmorum scripsit. Laudatur ex catenis.

ps: metaphrasis psalmorum; apud Gallandium, vol. 5, p. 357—457, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 33, coll. (1309) 1313—1538.

Apollon: Apollonius ignotae patriae scripsit fortasse anno circiter 210 librum contra Cataphrygas. Testimonium eius de apocalypsi Iohannis offert Eusebius, *Historia ecclesiastica*, lib. 5, cap. 18, par. 14; vide etiam Gallandium, vol. 2, p. 199. 200, et Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 5, coll. (1375) 1381—1386.

App: incertus sum utrum a Tischendorfio laudatus sit Aponius vel Apponius, scriptor Latinus qui saeculo sexto medio vel septimo exeunte floruit et commentarium in Cantica Canticorum scripsit in quo multae citationes ex Novo Testamento inveniuntur; *Bibliotheca maxima patrum*, Lugduni a. 1677, vol. 14, p. 98 ss libros 1—6 praebet, quibus Maius, *Spicilegium Romanum*, Romae 1841, vol. 5, p. 1—85, libros 7—9 dimid addit. Cf etiam Grässe, *Allgemeine Literärgeschichte*, vol. 2, p. 257.

Apring: Apringius vel Aprigius, Pace Iulia in Hispania episcopus, qui claruit anno circiter 540, scripsit commentarium in Apocalypsim. Huius commentarii habuit I. L. Moshemius exemplar manu ex codice Hafniensi posthac incendio consumpto exscriptum, quo exemplari usus est I. A. Bengelius in libro *Fundamentum criseos Apocalypseos*, unde ut videtur Griesbachius et Scholzius lectiones hauserunt. Tischendorfius in editione septima Apringium semel e Griesbachio laudat. Codex multum interpolatus nihil nisi lectiones Hispanas Apocalypseos Latinae praebet neque Apringii auctoritate uti potest, ut docet ipse Bengelius; vide Bengelium, *Fundamentum criseos Apocalypseos*, XIV et XXII, 3, *Apparatus criticus ad Novum Testamentum*, ed. 2 a P. D. Burkio, Tubingae a. 1763, p. 494 et 501.

Arat: Arator, Ligusticus, post annum 541 subdiaconus Romae, anno circiter 544 historiae apostolicae ex Luca expressae libros duos carmine heroico scripsit; apud Gallandium, vol. 12, p. 93—115 (116), apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 68, coll. 81—252.

Archel: Archelaus, Chascarorum urbis in Mesopotamia episcopus, claruit anno circiter 278; apud Gallandium, vol. 3, p. 563—610, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 10, coll. (1405) 1429—1528.

disp: disputatio habita in Chascar civitate Mesopotamiae adversus Manetem; ediderunt Latine Zacagnius in suis *Collectaneis monumentorum veterum*, Romae anno 1698, et Fabricius in operibus Hippolyti, anno 1718. Routh, *Rell. Sacrae*, vol. 5, ed. 2 (Oxon. 1848), p. 3—206.

Are *vel* Areth *vel* Aretha: Arethas archiepiscopus Caesariensis claruit anno circiter 900 (cf I. C. T. de Otto, „Ueber das Zeitalter des Erzbischofs Arethas" in actis *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, *XXI*, Lipsiae a. 1878, pp. 539. 540, v. cl. Adolfus

Harnackius in libro, *Texte und Untersuchungen*, Lipsiae, a. 1883, vol. 1, pars 1.2, p. 36—46, et v. cl. Oscarus de Gebhardt, *ibidem*, pars 3, p. 154—196), catenam in Apocalypsim composuit, plurimis ex Andrea Caesareensi haustis. Exstat apud Cramerum, *Catenae* vol. 8 (Oxonii a. 1840), p. 171—582, ad cuius editionem textum contulit et emendavit Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 106, coll. (485) 493—783.

cod. barocc: codex Baroccianus a Cramero editus.

morell: editio a Morellio curata, post opera Oecumenii, Parisiis anno 1631, sine dubio ex editione Veronensi addita versione Latina.

veron: editio Veronensis ad calcem *Catenae Oecumenii*, anno 1532.

Ari: Arius presbyter Alexandrinus claruit inde ab anno 315, mortuus anno 336, Arianismi pater. Apud Epiphanium, *Panaria*, haer. 48 et 49 (68 et 69), ed. Oehler. Berolini a. 1860, vol. 1, part. 2, p. 568—731.

Arn *vel* Arnob: Arnobius Iunior, Gallus, presbyter, Semipelagianus, floruit anno fortasse 460.

de trin: Arnobii... et Serapionis, conflictus catholici cum Serapione de Deo trino et uno, *M. P. L.* vol. 53, coll. (237) 239—322.

Asterius: e catenis laudatus, est Asterius saeculi quarti medii, Arianus, qui teste Hieronymo commentarios in psalmos, in evangelia, in epistula ad Romanos scripsit.

Ath: Athanasius, natus Alexandriae anno circiter 296, episcopus Alexandrinus anno 328 (alii 326) constitutus est; quater exsul, anno 373 supremum diem obiit. Opera eius tomis duobus in tria volumina divisis, ediderunt monachi Benedictini ordinis S. Mauri, Parisiis anno 1698, quibus in Montefalconii libro *Collectio nova patrum* et aliis libris magnum supplementum accrevit; deinde omnia recusa sunt Patavii anno 1777. Usus est Tischendorfius editione Pataviensi, cuius paginae infra singulis titulis adduntur. Fragmenta exstant apud Gallandium, vol. 5, p. 159—241, apud Mignium, *P. G.* voll. 25—28.

contra Apollinarium libri duo, Apollinario mortuo, anno fortasse 372 scripti (vol. 1, p. 735—762).

ep. ad Castor: *vide* Pseudo-Ath

ep. ad Dracont: epistula ad Dracontium, anno circiter 354 scripta (vol. 1, p. 207—211).

epist festal: epistulae festales (ἑορταστικαί), quarum fragmenta exstant apud Cosmam Indicopleustem, *Topographia christiana*, lib. 10, p. 316—319; vide Athanasii opera edit. Patav. vol. 3, p. 78—81, et Gallandium, vol. 5, p. 217—219.

Epistulae hae editae sunt Syriace a Guilelmo Curetonio: *The festal letters of Athanasius*, Londinii anno 1848; editio Germanica a v. cl. F. Larsovio curata: *Die Festbriefe des heiligen Athanasius*, Lipsiae et Gottingae anno 1852; Syriace et Latine apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 6 (Romae 1853), p. 1—168.

frag ^{mai}: fragmentum vel in Lucae evangelium commentariorum excerpta apud Maium *Nov. patr. bibl.* vol. 2 (Romae 1844), p. 566—584.

luc: fragmenta commentariorum in Lucam ex catenis (vol. 3, p. 32—36).

ps: expositiones in psalmos, quorum textui in editione Pataviensi vulgato Tischendorfius parvam fidem habuit (vol. 1, p. 801—1002).

tri: liber de trinitate et spiritu sancto, antea Vigilio Tapsensi adscriptus, circa annum 365 scriptus (vol. 1, p. 773—783). Latine tantum; vix Athanasii est.

virg: *vide* Pseudo-Ath; est fortasse opus genuinum.

Athenag: Athenagoras philosophus Atheniensis claruit circa annum 177. In *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 50—104; apud [Prud. Maranum], *Iustini opera*, Parisiis a. 1742; Gallandium, vol. 2, p. 1—58; I. C. T. Ottonem, Ienae anno 1857. Cf v. cl. Eduardus Schwartz, *Athenagorae libellus pro Christianis. Oratio de resurrectione cadaverum* [Gebhardt. et Harnack. *Texte und Untersuchungen IV, 2*], Lipsiae a. 1891; cf v. cl. Adolfus Harnack, *Die Ueberlieferung der griechischen Apologeten des 2. Iahrhunderts . . .* [*Texte und Untersuchungen. I, 1.2*], Lipsiae a. 1882 [1883]. Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 6, coll. 890—1024.

leg *vel* lega: legatio sive supplicatio pro Christianis;

res: de resurrectione mortuorum.

auct de bapt: *vide* Ps-Bas

auct $^{dupl\ mart}$: auctor libri de duplici martyrio ad Fortunatum, inter Cypriani opera editi apud Hartelium, *Cypriani opera*, Vindobonae anno 1871, pars 3, p. 220—247, et Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 4, coll. 881—906.

auct mans: auctor tractatus de XLII mansionibus filiorum Israel, saeculi fortasse octavi ineuntis (cf Sabatarius, vol. 1, p. LXII), in Ambrosii operum editione Benedictina, vol. 2, append. coll. 1—20; et apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 17, coll. 9—40.

auct ^{novat}: *vide ante* anonym laps

auctor prologi galeati in epistulas catholicas Pseudo-Hieronymiani,

saeculi saltem sexti, cf *Ranke*, *Cod. Fuldensis*, p. 399, et cf supra, vol. 2, p. 338 sub 1 Ioh 5,7; Hieronymi opera, ed. Vallarsius, vol. 10, p. 1057. Exstat in codice r saeculi sexti vel septimi, cf Zieglerus, *Italafragmente*, p. 4ss. 56.

auct sing cler *vel* cleri *vel* cleric: auctor libri de singularitate clericorum; apud Hartelium, *Cypriani opera*, pars 3 [*Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum*, vol. 3, pars 3, append.], Vindobonae a. 1871, p. 173—220 (de auctoris aetate vide ibidem p. LXIV), et Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 4, coll. 835—870; in Opp. Aug. 6,625—634.

auctor Speculi: vide supra, p. 961, cod. m, et Weihrichii librum.

auct voc (*vel* voca *vel* vocat) gen *vel* gent: de vocatione omnium gentium libri duo, opus anonymum anno circiter 440 exaratum, saepe falso Prospero Aquitano adscriptum; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 17, coll. 1073—1152; de auctore cf coll. 639—648; ex incuria ut videtur prodiit hoc opus iterum apud Mignium, vol. 51, coll. 639—722.

Aug: Aurelius Augustinus episcopus Hipponensis, natus anno 354, obiit anno 430. Opera eius ediderunt monachi Benedictini ordinis S. Mauri, Parisiis a. 1679—1701, 11 voll. fol.; huius editionis volumina ad titulos singulos adposui; — editio Parisina altera, emendata et aucta, Paris. a. 1836—1839, 11 tomi in 17 partt. Prodierunt ap. Mign., *Patrol. Lat.* vol. 32—46 et suppl. vol. 47.

act fel (*vel* felic) *vel* act fel manich: de actis cum Felice Manichaeo, libri duo (vol. 8).

adim *vel* adima *vel* adimant: contra Adimantum Manichaei discipulum, liber unus (vol. 8). Cf v. cl. Iosephus Zycha, *Corpus scriptorum ecclesiasticorum*, Vindobonae, vol. 25.

ad donat post coll: ad Donatistas post collationem, liber unus (vol. 9).

ad simpli: de diversis quaestionibus ad Simplicianum, libri duo (vol. 6).

advers leg *vel* adversar legis: contra adversarium legis et prophetarum, libri duo (vol. 8).

bon coniug: de bono coniugali, liber unus (vol. 6).

bon vidui *vel* viduit: de bono viduitatis, liber unus (vol. 6).

civ *vel* civit: de civitate Dei, libri viginti duo (vol. 7). Edidit v. cl. B. Dombartus, Lipsiae a. 1863.

coll carth: gesta collationis Carthaginensis (a. 411) inter Catholicos et Donatistas, § 242, *Collat. diei. iii.* apud Optatum *de schismate Donatistarum* lib. vii. ed. Dupinus, Antverpiae a. 1702, p. 312. Tischendorfius laudat ex Sabatario. Invenies

haec in editione Bened. prima, vol. 9, App. col. 63 D; Bened. sec. vol. 9, App. col. 1163 A; Mignii, vol. 43, col. 833.

conf *vel* confess: confessionum libri tredecim (vol. 1).

coniug adult: de coniugiis adulterinis, libri duo (vol. 6).

cons *vel* consens: de consensu evangelistarum, libri quattuor (vol. 3, part. 2).

cont adim: *vide* adim

contin: de continentia, liber unus (vol. 6).

contr crescon: *vide* crescon

contr ep mani *vel* manich: contra epistulam Manichaei quam vocant fundamentum, liber unus (vol. 8).

cont 2 ep pelag: contra duas epistulas Pelagianorum ad Bonifacium, libri quattuor (fol. 10).

contr faust: contra Faustum Manichaeum, libri triginta tres (vol. 8).

contr iulian: contra Iulianum haeresis Pelagianae defensorem, libri sex (vol. 10).

contr litt petil: contra litteras Petiliani Donatistae Cirtensis episcopi, libri tres (vol. 9).

cont maxim: contra Maximinum haereticum, Arianorum episcopum, libri duo (vol. 8).

cont mendac: contra mendacium, liber unus (vol. 6).

cont parm *vel* cont ep parmen: contra epistulam Parmeniani, libri tres (vol. 9).

corr et gr *vel* gra: de correptione et gratia ad Valentinum et cum illo monachos Adrumetinos (vol. 10).

crescon: contra Cresconium grammaticum partis Donati, libri quattuor (vol. 9).

de agone Christiano, liber unus (vol. 6).

de civ dei: *vide* civ

de octo quaest Dulcetii: de octo Dulcetii quaestionibus, liber unus (vol. 6).

deut *vel* deuter: quaestiones in Deuteronomium (vol. 3, part. 1, col. 415 f.).

de verb domini: sermones de verbis domini. Veri simile est Tischendorfium omnia *de verbis domini* e Wetstenio hausisse, qui editione Basileana anni 1569 usus est, ubi in unum conlecti sunt hi sermones, vol. 10, coll. 5—247. In editione Benedictina dispertiti sunt in genuinos, dubios, spurios, et cum aliis coniuncti. Cf „Sermonum ordo vetus," Sermones 1—65 „de verbis Domini" editioni Benedictinae primae praefixus; cf Sermonum index post praefationem vol. 5 ed.

Ben. — cf etiam in editione Benedictina secunda, vol. 5, pars 2, append. „Sermonum ordo novus" etc. (1.) „Sermones de scripturis," *passim*, e. g. serm. liv. lxi. lxix; — (2.) „Sermones dubii," serm. ccclxvii; — (3.) *Appendix*, „Sermones de scripturis," serm. lxxii. lxxv, alii.

de volunt dei: est „liber de praedestinatione et gratia qui intitulatur de Voluntate Dei," cf Augustini *Opera*, edit. Basil. a. 1569, vol. 7, coll. 1208—1221; ed. Bened. prima, vol. 10, Append. coll. 49—60; ed. Bened. secunda, vol. 10, pars 2, Append., pars prima, coll. 2269—2284; Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 45, coll. 1665—1678. Tischendorfius laudat sine dubio ex Wetstenio (cf Rom 5,12 9,19); in editionibus Benedictinis titulus „de Voluntate Dei" desideratur.

div quaes *vel* div quaest 1 simplic: de diversis quaestionibus ad Simplicianum, libri duo (vol. 6).

doct (*vel* doctr) chr *vel* doctri chri: de doctrina Christiana, libri quattuor (vol. 3, part. 1).

donat *vel* donatist: de baptismo contra Donatistas, libri septem (vol. 9).

enchir ad Laurent: enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe, et charitate, liber unus (vol. 6).

ep *vel* epist: epistulae (vol. 2).

ep 149 ad paulin: epistula 149 ad Paulinum (vol. 2).

ep parme *vel* parmen: *vide* cont parm

exod *vel* exod quaest: quaestiones in Exodum (vol. 3, part. 1).

fid et oper: de fide et operibus, liber unus (vol. 6).

fortun: acta seu disputatio contra Fortunatum Manichaeum, liber unus anno 392 scriptus (vol. 8). Cf Zycha (ut ad adim).

gal *vel* galat: expositio epistulae ad Galatas, liber unus (vol. 3, part. 2).

gen *vel* genes ad litt: de Genesi ad litteram, libri duodecim (vol. 3, part. 1).

gest pelag: de gestis Pelagii ad Aurelium, liber unus (vol. 10).

gra *vel* grat et lib: de gratia et libero arbitrio ad Valentinum, et cum illo monachos Adrumetinos, liber unus (vol. 10).

ioh *vel* ioh ev *vel* ioh tract: in Iohannis evangelium, tractatus CXXIV (vol. 3, part. 2, coll. 207—602 [1 Ioh —656]).

iudic *vel* iudic quaest: quaestiones in iudices (vol. 3, part. 1).

iulian: *vide* contr iulian

leg et proph: contra adversarium legis et prophetarum, libri duo (vol. 8).

litt petil: *vide* contr litt petil

maximin: *vide* contr maxim
mendac: contra mendacium, liber unus (vol. 6).
mor eccl: de moribus ecclesiae catholicae et de moribus Manichaeorum, libri duo (vol. 1).
mor mani *vel* manich: *vide* mor eccl
nat boni: de natura boni contra Manichaeos, liber unus (vol. 8).
nat et gra: de natura et gratia contra Pelagium ad Timasium et Iacobum, liber unus (vol. 10).
nupt et conc: de nuptiis et concupiscentia ad Valerium, libri duo (vol. 10).
op imp *vel* op imp contr Iulian: contra secundam Iuliani responsionem, imperfectum opus sex libros complectens (vol. 10).
op mon: de opere monachorum, liber unus (vol. 6).
pecc merit: de peccatorum meritis et remissione, et de baptismo parvulorum ad Marcellinum, libri tres (vol. 10).
praed ss: de praedestinatione sanctorum ad Prosperum et Hilarium, liber unus (vol. 10).
ps: enarrationes in Psalmos (vol. 4).
qu *vel* quaest: *vide* quaest et cf liber v. cl. Iosephi Langen (ut supra, p. 1157, Ambrst).
qu [57] levit: quaestiones in Leviticum (vol. 3, part. 1).
quaest evv *vel* evang *vel* evgg: quaestionum evangeliorum, libri duo (vol. 3, part. 2).
quaest genes: quaestiones in Genesim (vol. 3, part. 1).
rom: epistulae ad Romanos inchoata expositio (vol. 3, part. 2, col. 673 seqq). Haec laudatur ad 1 Io 1,3.
: ad Ro 5,16 est (vol. 3, col. 660 d) expositio quarundam propositionum ex epistula ad Romanos, cap. XXIX.
serm: sermones (vol. 5).
serm dom: de sermone Domini in monte secundum Matthaeum, libri duo (vol. 3, part. 2).
spi *vel* spir et litt: de spiritu et littera ad Marcellinum, liber unus (vol. 10).
tract: in epistulam Iohannis ad Parthos, tractatus decem (vol. 3, part. 2).
tri: de trinitate, libri quindecim (vol. 8).
unit *vel* unit eccl: ad Catholicos epistula contra Donatistas, vulgo de unitate ecclesiae, liber unus (vol. 9).
util cred: de utilitate credendi, ad Honoratum, liber unus (vol. 8).
utilit ieiun: de utilitate ieiunii, tractatus unus (vol. 6).
vera relig: de vera religione, liber unus (vol. 1).
virgin: de sancta virginitate, liber unus (vol. 6).

Avit: Alcimus Ecdicius Avitus, archiepiscopus Viennensis, natus anno circiter 450, mortuus est anno 523 (526?). Cf v. cl. Henricus Denkinger, *Alcimus Ecdicius Avitus* . . . Genevae a. 1890. Apud Gallandium, vol. 10, p. 697—800; Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 59, coll. 323—398; v. cl. Rudolfum Peiper, *Al. Ecd. Aviti . . . opera* [*Monumenta Germaniae historica. VI, 2*], Berolini a. 1883.

B.

Bar Hebraeus: Gregorius Bar Hebraeus sive Abulpharagius, anno 1226 Melitinae in Mesopotamia natus est filius Aaron medici, unde cognomen Bar Hebraei accepit. „Annum aetatis vicesimum agens, Gubae in Mesopotamia ab Ignatio Syrorum Iacobitarum patriarcha, episcopus consecratur, et paulo post ad ecclesiam Lacabenae prope urbem Melitinam, mox ad episcopatum Aleppi in Syria translatus, ab altero Ignatio Iacobitarum patriarcha obtinuit dignitatem Maphriani, seu Primatus Orientis, hoc est Chaldaeae, et Assyriae, nec non extremarum Mesopotamiae partium, quae Antiochenae Iacobitarum sedi obediunt.“ Mortuus est die 30 Iulii a. 1286. Monophysiticae sectae addictus fuit. De operibus eius cf Steph. Evod. Assemani, *Biblioth. Medic. Laurent. et Palatin. codd. MSS. orient. catal.* Florentiae a. 1742, p. 101—112; apud Assemanum, vol. 2, p. 244 b—321 [463 a].

barn *vel* barnab: Barnabae epistula inter annos 71—132 scripta. Apud Dresselium: *Patrum apostolicorum opera*, ed. 2, Lipsiae anno 1863. Vide hodie Gebhardtium, Harnackium, Zahnium, *Patrum apostolicorum opera*, fasc. 1, pars 2, ed. 2, Lipsiae 1878.

bars *vel* barsa *vel* barsalib: Dionysius (primum Iacobus dictus) Barsalibaeus, Syrus, Iacobita, archiepiscopus Amedensis, mortuus est anno 1171; apud Assemanum, vol. 2, p. 156a—211b; vide etiam ad Io 7,52 seq. ibidem, p. 53a. Cf v. cl. Iohannes Gwynn, *Hermathena*, Dublinii, vol. 6, p. 397—418 et vol. 7, p. 145.

Basilid: Basilides, Gnosticorum sectae conditor, Alexandrinus, claruit Adriani tempore, annis 117—138, fortasse etiam Antonini Pii. Apud Epiphanium et Hippolytum, vide Epiph et Hipp ^{phil}.

Bas: Basilius Magnus, episcopus Caesareensis, natus anno 329, mortuus anno 379. Operum eius editionem Benedictinam curavit Iulianus Garnerius, Parisiis annis 1721—1730, 3 voll. fol.; huius editionem volumina ad titulos singulos adposui.

bapt *vel* auct de bapt: *vide* Ps-Bas (vol. 2, append. p. 624—673).

constitt: constitutiones monasticae (vol. 2, p. 533—582).

ep *vel* epp: epistulae (vol. 3, p. 69—467).

ep ad Amphil: epistula ad Amphilochium, ad Mt 24,36 laudata, est epistula 236, ante citata.

eth: ethica *vide* mor

euno *vel* eunom: libri quinque quibus Eunomii apologeticus evertitur (vol. 1, p. 205—322).

garn: est Garnerii editio ante laudata.

hex *vel* hexa: homiliae novem in hexaemeron (vol. 1, p. 1—88).

lib arb: sermo de libero arbitrio (vol. 2, append. p. 613—616).

mon *vel* mona *vel* monast: constitutiones monasticae (vol. 2, p. 533—582).

mor: moralia (vol. 2, p. 230—323).

reg brev: regulae brevius tractatae (vol. 2, p. 401—532).

reg fus: regulae fusius tractatae (vol. 2, p. 327—401).

regg: *vide* reg brev *et* reg fus

spir *vel* de spir sanct: liber de spiritu sancto ad S. Amphilochium Iconii episcopum (vol. 3, p. 1—68).

virg *vel* virgin: homilia seu epistula ad virginem lapsam (vol. 2, p. 740—742).

Bas se *vel* sel *vel* seleu *vel* seleuc: Basilius metropolita Seleucensis, claruit anno 448; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 85, coll. 9—618.

or *vel* orat: orationes; prodierunt Lugduni Batavorum a. 1596, duobus voluminibus; Latine Claudio Dausqueio interprete Lugduni Batavorum a. 1604; in *Bibliotheca patrum Coloniensi*, tom. V et *Lugdunensi*, tom. VIII, p. 428, a. 1677; Graeco-Latine, cura Ioannis Zonarae, Parisiis a. 1622, fol. ad calcem Gregorii Thaumaturgi; ad Act 2,47 laudantur caput et pagina.

Bed *vel* Bede: Baeda Venerabilis, Anglicus, natus anno 672, mortuus est anno 785. Opera eius ediderunt Basilius Iohannes Herold Basileae a. 1563 tomis octo (Coloniae Agrippinae a. 1688 tomis octo), et I. A. Gilesius, Londinii anno 1843 duodecim voluminibus, et Mignius, *Patrologia Latina*, voll. 90—95; editionem a Mayoro et Lumbeio editam non vidi.

retr *vel* retra *vel* retract: retractationes et quaestiones in acta apostolorum.

Bryennius: Iosephus Bryennius, Constantinopolitanus, monachus, claruit anno 1420.

orationes duodeviginti de divinissima Trinitate.

C.

Caelest: Caelestinus episcopus Romanus annis 422—(Cavius 423) 432. Apud Gallandium, vol. 9, p. 285—346.

ep ad synod Eph: epistula ad synodum Ephesinam anno 431 habitam. Apud Gallandium, vol. 9, p. 324—327.

Caes *vel* Caesar: Caesario Nazianzeno, Gregorii Nazianzeni fratri, nato anno circiter 330, mortuo anno 368, sine causa tribuerant editores dialogos qui sequuntur.

dial: dialogi quattuor quibus continentur explicationes quarundam quaestionum de rebus gravibus. Apud Frontonem-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 545—724; et apud Gallandium, vol. 6, p. 3—152; et apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 38, coll. 851—1190.

Caius, vide infra Gaius

Callist: Callistus, primum Sabelli amicus, posthac haeresim sibi propriam coluit, si Hippolyto fidem habeamus, episcopus Romanus annis 218—223.

hipp: apud Hippolytum (vide Hipp ^{phil}) Callisti adversarium.

Can *vel* canon ^{apost}: canones apostolici. Apud Cotelerium, *Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt opera*, (Parisiis 1672) ed. Clericus, Antverpiae a. 1698, vol. 1, p. 424—478; vide etiam vol. 2, append. p. 1—182; Gallandium, vol. 3, p. 237—248; edidit Herm. Theod. Brunsius, quem Tischendorfius secutus est, *Canones apostolorum et conciliorum veterum selecti* (titulum habet etiam *Bibliotheca ecclesiastica*, vol. 1, item *Can. ap. et conc. saeculorum IV. V. VI. VII.*), Berolini, a. 1839, pars 1, p. 1—13.

canon ^{murat}: fragmentum Muratorianum saeculi secundi (alii saeculi tertii) in quo canon quidam qui dicitur Novi Testamenti librorum exponitur. Apud Gallandium, vol. 2, p. 208; apud Routhium, vol. 1, p. 989—434. Edidit Samuel Prideaux Tregellesius, Oxonii anno 1867, v. cl. B. F. Westcottus, *A general survey of the history of the canon of the New Testament*, ed. 5, Cantabrigiae et Londinii a. 1881, pp. 211—220 et 521—538, v. cl. Adolfus Harnackius *Zeitschrift für Kirchengeschichte* (1879), vol. 3, p. 595.596; cf disquisitionem eius in eodem volumine, p. 358—408.

Capr: Capreolus episcopus Carthaginiensis floruit anno 431. Apud Sirmondium, *Opera varia*, Parisiis a. 1696, vol. 1, col. 333 sq.; apud Gallandium, vol. 9, p. 490—496; apud Mignium, *Patrologia Latina*, vol. 53, coll. 843—858. Vide Ziegleri librum: *Italafragmente der paulinischen Briefe*, Marburgi a. 1876, p. 26 seqq.

Carpoc: Carpocras, vel auctore Irenaeo Carpocrates, Gnosticus vel Pseudo-Gnosticus Alexandrinus saeculo secundo ineunte. Apud Epiphanium, *Panaria*, lib. 1, tom. 2, haer. 27.

Cass: Iohannes Cassianus natu Gallus, parentibus Romanis, Orientem ante annum 385 visit, mortuus est anno circiter 435. Opera

omnia edidit denuo Alardus Gazaeus Francofurti anno 1722; iterum typis expressa est haec editio in *Magna bibliotheca veterum patrum* Coloniae Agrippinae a. 1618, tom. 5, pars 2 et separatim Parisiis anno 1846. Apud Mignium, *Patr. Lat.* voll. 49.50. Vide v. cl. Michaelem Petschenig, *Iohannis Cassiani opera. I. II.* [*Corpus scrr. eccl.* Latt. voll. 17 et 13], Vindobonae a. 1888 et 1886.

Cassiod: Magnus Aurelius Cassiodorius, Senator, Italus, natus anno circiter 480 (alii 470), praefectus, patricius, consul, denique abbas Squillacensis, mortuus est anno circiter 575 (alii 565). Vide Teuffelium: *Geschichte der römischen Literatur*, ed. 3, Lipsiae a. 1875, p. 1144. Apud Garetium, Rotomagi a. 1679; Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 69, col. 421, usque ad finem voluminis 70.

compl *vel* complex: complexiones de quibus scripsit: „post complexiones in epistulis apostolorum et actibus apostolorum et apocalypsi quas brevissimas explanationes decursas ad amantissimos orthographos discutiendos anno aetatis meae nonagesimo tertio (circa annum 572) perveni". Maffaeus edidit Florentiae a. 1721, Samuel Chandler Rotterodami a. 1723. Apud Mignium, vol. 70, coll. 1321—1418.

institut: liber de institutione divinarum litterarum, anno circiter 544 scriptus. Apud Mignium, vol. 70, coll. 1105—1150.

ro *vel* rom: *vide* compl

ps: expositio in psalterium. Apud Mignium, vol. 70, coll. 8—1056.

nescio quid sibi velit numerus Cass ^{110} ad 1 Pe 1,3; apud Mignium est locus vol. 70, col. 1363 b.

cat: est Crameri liber, *Catenae Graecorum patrum in Novum Testamentum*, Oxonii a. 1840, qui octo volumina complectitur, 8^{0}. Quoties *cat* sic simpliciter ponitur, designatur catenae particula eaque „ad locum" ut dicitur scripta; quoties vero catena ex alio scripturae sacrae loco in testimonium vocatur, nomen libri in quo suum habet locum etiam indicatur. Exempli gratia *cat eph* in apparatu ad 1 Co 3,17 invenimus.

cat cord: Balthasar Corderius, Antverpianus e societate Iesu, edidit librum: *Catena patrum Graecorum in sanctum Ioannem ex antiquissimo Graeco codice MS. nunc primum in lucem edita* . . . Antverpiae a. 1630. Vide quoque post, sub voce cat poss, titulum alterius catenae in Matthaeum. Wetstenius in prolegomenis ad editionem suam Novi Testamenti Graeci, p. 79, dicit de Corderio: „videtur autem in textu exhibendo magis secutus codices typis editos quam lectionem MS. sui codicis". Latine tantum prodiit liber: *Catena sexaginta quinque Graecorum patrum in s. Lucam* . . . a Balthasare Corderio, Antverpiae a. 1628.

cat mosq: Victoris Antiocheni catena in Marcum, a C. F. Matthaeio, Mosquae a. 1775 edita, duobus voluminibus comprehensa.

cat mai: *συναγωγὴ ἐξηγήσεων εἰσ τὸ κατὰ Λουκᾶν ἅγιον εὐαγγέλιον*, apud Maium, *Scriptorum veterum nova collectio*, Romae a. 1837, vol. 9, p. 626—724.

cat niceph: catena Nicephori, edita a Gregorio Ghikas, sub titulo *Σειρὰ ἑνὸσ καὶ πεντήκοντα ὑπομνηματιστῶν εἰσ τὴν ὀκτάτευχον καὶ τὰ τῶν βασιλειῶν ἤδη πρῶτον τύποισ ἐκδοθεῖσα κ. τ. λ. ἐν Λειψίᾳ· ͵αψοβ΄*, et *ογ΄* in duobus voluminibus.

cat oxon: *vide* cat

cat poss: Petrus Possinus, e societate Iesu, edidit catenam vel catenas in Matthaeum, *Symbolarum in Matthaeum tomus prior exhibens catenam* . . . Tolosae a. 1646, *tomus alter* quo continetur catena patrum Graecorum triginta collectore Niceta episcopo Serrarum interprete Balthasare Corderio . . . Tolosae a. 1647 — et catenam in Marcum, *Catena Graecorum patrum in evangelium secundum Marcum . . . Accessere collationes Graeci contextus* [vide *Caryophil* infra in indice rer. et pers.] . . . Romae a. 1673.

cat vat: *vide* cat mai

Cedren: Georgius Cedrenus monachus Graecus floruit anno 1075, scripsit: Annales sive compendium historiarum ab orbe condito usque ad Isacii Comneni tempora annumque Christi 1057. Edidit hunc librum Guilelmus Xylander, Basileae a. 1566, deinde Mignius, *Patrol. Gr.* voll. 121.122.

Celsus: scripsit librum *ἀληθὴσ λόγοσ* dictum anno circiter 178; libri huius fragmenta inveniuntur apud Origenem, *Contra Celsum;* vide Keimium: *Celsus' Wahres Wort, älteste Streitschrift antiker Weltanschauung* etc. Turici a. 1873.

Cereal: Cerealis Afer episcopus Castulensis claruit anno 487.

maximin: libellus contra Maximinum Arianum; in libro *Antidotum contra diversas omnium fere saeculorum haereses*, Basileae a. 1528, fol. 226a—230a; ad Act 4,25, fol. 228a; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 58, pp. 755—768.

Chrom *vel* Chroma: Chromatius episcopus Aquileiensis floruit anno 402.

matth: tractatus octodecim in Matthaei evangelium; apud Gallandium, vol. 8, p. 331—352.

Chron: Chronicon paschale (prius Alexandrinum dictum) ab auctore anonymo, qui anno 630 floruit, scriptum. Hoc ediderunt Carolus du Fresnius (Ducangius), Parisiis anno 1689, et Ludovicus Dindorfius, Bonnae anno 1832, 2 voll.

Chronic Alex: *vide* Chron

Chrysocephal: *vide* Macar

Chr *vel* Chrys: Ioannes Chrysostomus natus Antiochiae anno circiter 347, anno 381 diaconus Antiochenus constitutus, anno 386 presbyter Antiochenus, episcopus Constantinopolitanus inde ab anno 398 usque ad annum 404, in exsilio mortuus est anno 407. Operum eius ediderunt Henricus Savilius tomos octo, Etoniae anno 1612; Bernardus Montfauconius tomos tredecim, Parisiis anno 1718—1738, ed. 2 [Garnerius], Parisiis a. 1835—1839; Mignius, tomos tredecim, Parisiis anno 1863, *Patrol. Gr.* voll. 47—64; liber de pentecoste exstat apud Maium, *Spicilegium Romanum*, Romae a. 1840, vol. 4, p. LXVIII—LXXVI; et commentarii in proverbia fragmenta apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1847, vol. 4, p. 153—201 seriei alterius.

com: commentarii.

gu *vel* gue: codex Guelferbytanus saeculi sexti nondum editus.

fi: homiliae Chrysostomi in Matthaeum, a Friderico Fieldio, Oxonii et Londinii anno 1839, 3 voll. 8^{0} editae; edidit etiam v. cl. Fieldius homilias Chrysostomi in epistulas Pauli.

hom: homiliae.

mo *vel* mos *vel* mosc: codices Moscuenses a Matthaeio (vide supra, pp. 249.251) laudati.

montf: editio Montfauconii ante laudata.

savil: editio Savilii ante laudata.

Cinnam: Ioannes Cinnamus, grammaticus seu notarius Manuëlis I. Comneni imperatoris, claruit anno 1160, scripsit: *Historiarum libros septem.* Opus ediderunt Carolus du Fresnius (Ducangius), Parisiis anno 1670, et vir cl. A. Meinekius, Bonnae anno 1836.

Claud ^{antiss}: Claudius, falso Antissiodorensis vel Altissiodorensis vel Autissiodorensis (Auxerre) dictus, est Claudius episcopus Taurinensis, qui anno 820 claruit, scripsit commentarium in epistulam ad Galatas anno 816. Prodiit liber Parisiis anno 1542, 8^{0}; et in *Magna bibliotheca veterum patrum*, Coloniae Agrippinae a. 1618, vol. 9, p. 64—89; et apud Mignium, *Patrologia Latina*, vol. 104. Prologus catenae in Matthaeum prodiit apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 1, pp. 501—504; cf „praefatio ad cat. patr. in Mt" apud Maium, *Spicilegium Romanum*, vol. 4, pp. 301—305. Cf Iosephus Barber Lightfoot, *Galatians*, Londinii 1866, ed. 2, p. 231 et Ludovicus Laville, *Claude de Turin* . . . Tolosae a. 1889, et v. cl. Bartholomaeus Rostaing, *Essai sur Claude de Turin*, Quintinopoli [S. Quentin] a. 1889.

(1.) Clem $^{ro\ vel\ rom}$: Clemens Romanus. Hoc nomine indicantur epistulae, quas dicunt, duae ad Corinthios, altera fortasse anno circiter 95 scripta, altera, quae verius homilia diceretur, fortasse inter annos

130 et 160 scripta, de quibus vide Gebhardtii et Harnackii librum: *Clementis Romani ad Corinthios quae dicuntur epistulae* [*Patr. app. opp.* fasc. 1, part. 1], ed. 2, Lipsiae anno 1876 et Iosephus Barberus Lightfoot, *The apostolic fathers. Part 1,* Londinii a. 1890 voluminibus duobus. Apud Cotelerium, *Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt opera,* (Parisiis a. 1672) ed. Clericus Antverpiae a. 1698, vol. 1, p. 125—188, ed. 2, Amstelodami a. 1724. Tischendorfius usus est editione operum patrum apostolicorum Dresseliana secunda, Lipsiae anno 1863 edita, et libro suo *Appendix codicum celeberrimorum Sinaitici Vaticani Alexandrini,* Lipsiae anno 1867. Cavendum est ne sigla Cor 1 et Cor 2 (Clementis epistulae) cum siglis 1 Co et 2 Co (Pauli epistulae) permutentur.

martyrium: edidit Cotelerius, *Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt opera*, (Parisiis a. 1672) ed. Clericus, Antverpiae a. 1698, vol. 1, p. 804—810.

(2.) Clem: Clementina, quo nomine appellantur scripta saltem tria Ebionitica incertorum auctorum, apud Cotelerium, *Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt opera* (Parisiis a. 1672) ed. Clericus, Antverpiae a. 1698, vol. 1, p. 479—803.

hom: homiliae viginti, ediderunt Dresselius, Gottingae a. 1853; Paulus de Lagarde, Berolini a. 1865; Gallandius, vol. 2, p. 605—770 (ante Dresselium nondum inventae erant homiliae undevicesimae pars ultima et homilia vicesima).

recogn: recognitionum libri decem, sive actus Petri, fortasse inter annos 218 et 231 scripti vel sane multum aucti, quorum textus soli Latinus Rufini et Syriacus exstant. Apud Cotelerium (ut supra); Gallandium, vol. 2, p. 209—336. Syriace edidit Paulus de Lagarde, Londinii anno 1861.

epit: epitome, ex homiliis et recognitionibus, edita a Cotelerio; vide etiam Tischendorfium: *Anecdota sacra et profana*, Lipsiae a. 1855, p. 77—93, ed. repet. a. 1861; epitomae duae prodierunt apud Dresselium, Lipsiae a. 1859 (ediditne Lagardius epitomen anno 1865?).

Interdum usus est Tischendorfius signis: Homil ^{clem} Ps-Clem ^{hom} Recogn ^{clem} Homil ^{epitom}.

(3.) Clem: Titus Flavius Clemens Alexandrinus, Athenis natus, ex philosopho gentili factus Christianus, multas terras invisit, presbyterus Alexandrinus et Pantaeni discipulus factus, denique Pantaeno successit scholae catecheticae Alexandrinae praeses anno circiter 189, persecutionem fugiens anno 202 visit Hierosolymam, Antiochiam, Cappadociam, rediit Alexandriam ubi inter annos 212—220 supremum diem obiit.

Opera ediderunt Petrus Victorinus, Florentiae a. 1550 (editio princeps); Graeco-Latine Fridericus Sylburgius, Heidelbergae a. 1592; Parisiis a. 1641; Coloniae a. 1688; Iohannes Potterus, Oxonii a. 1715; Guilelmus Dindorfius, Oxonii a. 1869, 4 voll.

Usus est Tischendorfius editionibus Sylburgi et Potteri, fragmenta etiam ex Gallandio hausit, in primis autem lectiones Clementis ex libro Griesbachii transtulit: *Symbolae criticae*, vide ante, p. 247.

ecl *vel* eclog: *ἐκ τῶν προφητικῶν ἐκλογαί.*

stro *vel* strom: *τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖσ.*

theodot: *ἐκ τῶν Θεοδότου καὶ τῆσ ἀνατολικῆσ καλουμένησ διδασκαλίασ κατὰ τοὺσ Οὐαλεντίνου χρόνουσ ἐπιτομαί.*

int in Iud etc: interpretatio Latina commentariorum Clementis in epistulam Iudae etc, qui commentarii eius libri quem *ὑποτυπώσεισ* dicunt pars fuerunt. Optime edidit v. cl. Theodorus Zahn, *Supplementum Clementinum* [*Forschungen zur Geschichte des neutestamentlichen Kanons. III*], Erlangae a. 1884, pp. 61ss et 130ss.

collat [carth]: collatio Carthaginensis inter Catholicos et Donatistas anno 411 habita. Apud Harduinum, *Acta conciliorum*, Parisiis a. 1715, vol. 1, coll. 1043—1190; apud Gallandium, vol. 5, p. 571—670.

Comb [auctar]: Combefisii liber: *Bibliothecae patrum Graeco-Latinorum auctuarium novum*, Parisiis a. 1648, 2 voll. fol., vel *Bibliothecae Graecorum patrum auctuarium novissimum*, Parisiis a. 1672.

conc [carth 5]: concilium Carthaginense quintum anno 254 habitum. Gesta apud Harduinum, *Acta conciliorum*, Parisiis a. 1715, vol. 1, col. 155 d.

Const. Porphyrog.: *vide post* Hierocles (in indice rer. et pers.)

Const: constitutionum apostolicarum libri octo incerti neque vero unius saeculi; apud Cotelerium, *Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt opera*, (Parisiis a. 1672) ed. Clericus, Antverpiae a. 1698, vol. 1, p. 189—423. Apud Mansium (ut supra, p. 1153, acta); Gallandium, vol. 3, p. 1—272; Hermannum Theodorum Bruns, *Canones app.* etc, Berolini a. 1839; Guilelmum Ueltzen a. 1853 (Tischendorfius usus est hac editione); Christianum Carolum Iosiam Bunsen, *Analecta ante-Nicaena*, Londinii, vol. 2 (a. 1854), pp. 33—47, qui solus libros 1—6 ita typis expressit, ut fundamentum antiquum oculis plane subiceret et qui Paulum Boetticher (Lagarde) socium habuit in versionem Syriacam consulendam; I. B. Pitram, *Iuris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta*, Romae, vol. 1, (a. 1864), pp. (45)111-422, cum lectionibus variis

copiosis; Paulum A. de Lagarde, *Constitutiones apostolorum*, Lipsiae a.1862.

Cornel: Cornelius episcopus Romanus floruit anno 251. Apud Gallandium, vol. 3, p. 333—361; cf etiam Hartelius (ut infra, Cyp).

Cosm: Cosmas Indicopleustes claruit anno 535, scripsit librum *Χριστιανικὴ τοπογραφία παντὸσ κοσμοῦ*, qui invenitur apud Gallandium, vol. 11, 399—591. Citatur etiam Cosmas ex Theodosio episcopo Alexandrino apud Gallandium, vol. 11.

Cyp: Thascius Caecilius Cyprianus, episcopus Carthaginensis factus est anno circiter 248, mortuus est anno 258. Opera ediderunt Ioannes Andreas episcopus Aleriensis, Romae a. 1471 (editio princeps); Bertholdus Rembolt et Ioannes Waterloes, Parisiis a. 1512; Erasmus, Basileae a. 1520, iterum a. 1530 et Coloniae a. 1544; Latinus Latinius (apud Ioecherum Latinius Latinus) apud Paulum Manutium, Romae a. 1563; Guilelmus Morelius, Parisiis a. 1564; Pamelius (Hartelius scripsit: „optimam Morelii editionem pessima Pamelii secuta est"), Antverpiae a. 1568; Rigaltius, Parisiis a. 1648; Ioannes Fell et Ioannes Pearson, Oxonii a. 1682 (editio haec repetita est Bremae anno 1690, cf Rom 12,11); Stephanus Baluzius (Prudentio Marano opus ad finem perducente), Parisiis a. 1726; Mignius, *Patrol. Lat.*, Parisiis a. 1836 vol. 4 (reprehenditur ab Hartelio editio haec); David Iohannes Heinricus Goldhornius [Gersdorfii *Bibliotheca patr. eccl. Lat. selecta*, vol. 2], Lipsiae a. 1838 (laudatur ab Hartelio); libros nonnullos Cypriani „de catholicae ecclesiae unitate" etc. edidit Krabingerus, Tubingae a. 1853, alios a. 1859; editio Cypriani ultima et optima est Guilelmi Hartelii, Vindobonae a. 1868, 1871, 3 partt. De Cypriani scriptis vide Rönschium, *Zeitschrift für historische Theologie*, a. 1875, p. 86 sqq., et Guilelmum Sanday „The Cheltenham list of the canonical books of the Old and New Testament and of the writings of Cyprian" in libro *Studia biblica et ecclesiastica. III*, Oxonii 1891, p. 217—303, cum appendice a. v. cl. C. H. Turnero, p. 304—325.

baluz: editio Baluzii supra laudata.

cleric: de singularitate clericorum, liber spurius; apud Hartelium, pars 3, p. 173—220; vide Cavium, p. 128 b.

de eccles unit: de catholicae ecclesiae unitate, liber anno 251 scriptus, apud Hartelium, pars 1, p. 207—233.

ep: epistulae apud Hartelium, pars 2, p. 465—841; id quod ad Rom 12,11 ex editione Bremensi adlatum est, invenitur apud Hartelium, epist. 5,2, p. 479, ll. 17.18.

ep cleric: *vide* cleric

gersd: editio Goldhornii supra laudata.

hab virgg: de habitu virginum, liber anno 248 scriptus, apud Hartelium pars 1, p. 185—205.

krab: editio Krabingeri ante laudata.

lips: editio Goldhornii ante laudata.

orat dom: de dominica oratione, liber anno 252 scriptus, apud Hartelium, pars 1, p. 265—294.

test *vel* testim: ad Quirinum testimonia, libri primus et secundus anno 248 scripti, liber tertius anno 249 scriptus, apud Hartelium, pars 1, p. 33—184, cf v. cl. Guilelmus Sanday, *Old Latin biblical texts. No. II*, Oxonii a. 1886, p. xliii. Cf v. cl. C. Wunderer, *Bruchstücke einer afrikanischen Bibelübersetzung in der pseudocyprianischen Schrift Exhortatio de paenitientia neu bearbeitet*, Erlangae a. 1889, et v. cl. Franciscus Weihrich, *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*, Vindobonae a. 1889, vol. 40, pp. 906—908.

Cyr: Cyrillus episcopus Alexandrinus inde ab anno 412 usque ad annum 444. Opera edidit Ioannes Aubertus, Parisiis a. 1638, sex volumina complectentia; multa exstant apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1844, vol. 2, p. 1—500, vol. 3 (a. 1845), p. 1—452, et iterum 1—290. Lectiones in Ioh semper paene numero, ut 4, notatae pleraeque minoris aestimandae sunt, ut quae haustae sint e fragmentis sine testibus ab editoribus suppletis. Cf Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 68—77; Mignius solus omnia plenissime dat, etiam conlationem fragmentorum.

abac *vel* abacu *vel* habac: Abacuc, commentarius in duodecim prophetas; post Pontanum et Aubertum (vol. 3) edidit Philippus Edvardus Pusey, Oxonii a. 1862, 2. voll.

act: acta *vel τὰ πρακτικὰ τῆσ οἰκουμενικῆς τρίτης συνόδου τῆσ ἐν Ἐφέσῳ συγκροτηθείσησ*; edita apud Hieronymum Commelinum anno 1591 et in vol. 5 Auberti.

ador: de adoratione et cultu in spiritu et veritate libri septendecim; vol. 1, pp. 1—632 seriei alterius.

am *vel* amos: *vide* abac

anthrop *vel* anthropomor: adversus Anthropomorphitas; vol. 6, p. 363—398 seriei alterius.

apolo *vel* apolog: apologeticus pro duodecim capitibus adversus orientales episcopos; vol. 6, p. 157—200.

capp thdt: explanatio sive apologia duodecim capitum [adversus Theodoretum] Ephesi pronuntiata; vol. 6, p. 145—157 et ad Evoptium, p. 200—260 (non 252).

deipa *vel* deipar: sermo adversus nolentes confiteri sanctam

virginem esse deiparam; apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 2, p. 75—100.

de recta fide: de recta fide, liber ad Theodosium imperatorem; vol. 5, pars 2, p. 1—180 seriei tertiae.

epp: epistulae, vol. 5, pars 2, p. 1—213 seriei alterius.

es *vel* esa *vel* esai: commentariorum in Esaiam libri quinque; vol. 2.

excerpt: excerpta Cyrilli; apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 2, p. 476—492.

fest pasch: homiliae in festum paschale vol. 5, pars 2, p. 1—350.

fid: (*vide* de recta fide); cf fragmentum de fide apud Puseyum (ut ad ioh), vol. 3, pp. 538—541.

glaph: glaphyra seu commentaria in Pentateuchum; vol. 1, p. 1—433.

habac: *vide* abac

hom: homiliae diversae; vol 5, pars 2, p. 350—417. Cf etiam fragmenta apud Puseyum (ut ad ioh), vol. 3, pp. 452—475.

incarn: de incarnatione unigeniti dialogus; vol. 5, p. 678—714 et 779—804, apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 2, p. 32—74.

ioel *vel* iohel: *vide* abac

ioh: commentariorum in sanctum Ioannem libri duodecim (vol. 4, p. 1—1123), edidit Philippus Edvardus Pusey, Oxonii a. 1892, 3 voll; cave putes textum Novi Testamenti in hac editione e codice manu scripto manare; re vera supplevit editor Oxonii ex editione quopiam textum illum, quem adiutor eius e codice non exscripserat.

iul *vel* iulian: contra Iulianum libri decem anno circiter 433 scripti; vol. 6, p. 1—362 seriei alterius.

luc: fragmenta commentariorum in Lc ediderunt Corderius, Cramerus, Maius, *Nova patrum bibliotheca*, Romae 1844, vol. 2, p. 115—444, et textum continuum, exceptis foliis multis amissis, ex versione vetere Syra Anglice versum R. Payne Smithius a. 1859, Oxonii duabus partibus Syriaca et Anglica.

mal *vel* malach: *vide* abac

mich: *vide* abac

nest: adversus Nestorii blasphemias libri quinque; vol. 6, p. 1—143.

niceph: *vide* cat niceph (ut supra, p. 1173)

ose: *vide* abac

quod unus: quod unus est Christus; vol. 5, p. 714—778; apud Pusey. (ut ad ioh), vol. 3, p. 455—458.

soph *vel* sopho *vel* sophon: *vide* abac

syr: *vide* luc

theod: (vide supra, capp thdt); cf apud Puseyum (ut ad ioh) fragmenta librorum contra Theodorum Mopsuestenum, vol. 3, pp. 511—537.

thes: thesaurus sive de sancta et consubstantiali trinitate; vol. 5, p. 1—388 (non 382).

trin: de sancta et vivifica trinitate; vol. 6, p. 1—35 seriei tertiae et dialogi vol. 5, p. 383—677(778); apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 2, p. 1—31, cf Maius, *Scriptorum veterum nova collectio*, vol. 8, append. p. 27—58(149).

unus: cf quod unus

zach: *vide* abac

Cyr hr *vel* hier: Cyrillus episcopus Hierosolymitanus inde ab anno 350 usque ad annum 386, etsi ter ex sede sua expulsus est. Opera ediderunt Thomas Miller, Oxonii a. 1703; Touttius (ut infra, toutt); Guilelmus Carolus Reischl, Monaci a. 1848; Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 33. Cf I. Th. Plittius, *De Cyrilli Hierosolymitani orationibus quae extant catecheticis*, Heidelbergae a. 1855.

toutt: editio Benedictina ab Antonio Augustino Touttio (Touttée) curata, Parisiis a. 1720 (repet. Venetiis a. 1763); oratio de occursu Domini et de Simeone apud Fronto-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 2, p. 849—854 (signo 856).

D.

Dam: Ioannes Damascenus, tempore Leonis Isaurici imperatoris (717—741) apud principem Saracenum cancellarius sive *πρωτοσύμβολος*, posthac in S. Sabae laura monachus, mortuus est post annum 754; cf v. cl. Iosephus Langen, *Iohannes von Damaskus*, Gothae a. 1879. Opera eius ediderunt Marcus Hopperus, Basileae a. 1559 (repet. a. 1575); Michael Lequien, Parisiis a. 1712 tomis duobus; Mignius, *Patrol. Gr.* voll. 94—96.

fid *vel* fid orth: de fide orthodoxa libri quattuor.

hom in ficum: homilia in ficum arefactam.

imagg: de sacris imaginibus orationes tres anno 730 scripta.

nest *vel* nestor: contra Nestorianos liber. „Argumenta contra Nestorianos“ edidit Iohannes Wegelin, Augustae Vindelicorum a. 1611.

par *vel* parall: parallelorum opus, sex eclogae sive collectanea ex S. Scriptura sanctisque patribus deprompta et in locos communes digesta. Cf v. cl. Fridericus Loofs, *Studien über*

die . . . Parallelen, Halis ad Salam a. 1892. De codice Parisino bibl. nat. Gr. 923 cf I. P. P. Martinus, *Description technique des mss grecs* . . . Parisiis a. 1884, p. 14—18. V. cl. I. Rendel Harrisius etiam de hoc codice scripsit.

par cod: parallela alia sed affinia ex codice Rupefucaldensi hodie Berolinensi saeculi fere septimi vel sexti.

paris: codex Parisinus.

sabb: oratio de Sabbato sancto.

Trisagio: epistula de Trisagio.

demetri: Pelagii epistula ad Demetriadem, quam edidit Iohannes Salomo Semler, Halae Magdeburg. a. 1785; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 21.

Descens Chr: evangelii Nicodemi pars altera sive Descensus Christi ad inferos. Apud Tischendorfium, *Evangelia apocrypha*, Lipsiae a. 1853, p. 301—311.

Diad: cf Marcus Diad

Dial sive Dial marc: dialogus contra Marcionitas et alios, ob interlocutoris Adamantii nomen Origeni olim perperam vindicatus, sub finem saeculi tertii scriptus, editus a Iohanne Rudolfo Wetstenio, Basileae a. 1674 et a Carolo Delarue in Origenis operibus, vol. 1, p. 800—871. Cf de hoc dialogo et de codicibus in quibus exstat Fentonus Iohannes Antonius Hort apud Smithium et Wacium, *A dictionary of christian biography*, Londinii, vol. 1 (a. 1877), p. 39 b—41 a, sub voce Adamantius 2.

cod we *vel* wetst: ex codice apud Wetstenium.

marc: est dialogus cum Marcionitis.

Dial maced *vel* macedon: *vide* Thdt dial

Dial triu: *vide* Thdt dial

Did: Didymus Alexandrinus, natus anno 309 sive 314, mortuus est anno 394 sive 399. Apud Gallandium, vol. 6, p. 261—318; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 39, coll. 131—1818.

enarrationes in 1. Io: breves enarrationes in epistulas canonicas; de enarrationibus his vide Lueckii commentationem criticam, Goettingae a. 1829.1832 editam, quattuor particulas comprehendentem, quae commentatio etiam apud Mignium, vol. 39, coll. 1731—1748 exstat. De 2 Cor et Ioh cf Maius, *Nova patrum bibliotheca*, Romae, vol. 4 (a. 1847), p. 114—152, et de Prov, vol. 7 (a. 1854), p. 57—71.

int: interpretatio Latina } cf infra, spir
lat: *vide* int }

mani *vel* manich: liber adversus Manichaeos. A Turriano in Latinum conversus, editus est hic liber a Canisio, *Antiquae lectiones*

(Ingolstadii a. 1601, vol. 5, p. 17), ed. 2, a Basnagio curata, Antverpiae a. 1725, vol. 1, p. 197—216. Combefisius edidit Graece et Latine in libro suo *Bibliothecae Graecorum patrum auctuarium novissimum*, Parisiis a. 1672, pars 2, p. 21—32. Gallandius, ubi supra, Combefisii interpretationem repetit.

ps: expositionis in psalmos fragmenta; apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1854, vol. 7, part. 2, p. 131—311.

spir: de Spiritu Sancto liber unus, sancto Hieronymo interprete.

tri *vel* trin: de Trinitate libri tres, a Ioanne Aloysio Mingarelli, Bononiae a. 1769 editi. Guerickius lectiones varias in N. T. contulit, *Commentatio de schola Alexandrina*, Halis, a. 1824, vol. 2, pp. 33—47.

Diod *vel* Diod ^{tars}: Diodorus, natu Antiochenus, episcopus Tarsensis inde ab anno circiter 379 usque fortasse ad annum circiter 390. Scripta eius innumera perierunt omnia, nisi forte Syri vel Armenii abditissimis in monasteriis aliqua occidentalibus hodie usque ignota servaverunt. Catenae Graecae fragmenta exhibent, et Marius Mercator nonnulla praebet. Nonnulla ex commentario in psalmos invenies apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, Romae, vol. 6, pars 2 (a. 1853), p. 240—258.

Diogn: epistula ad Diognetum manu auctoris ignoti, saeculi fortasse secundi exeuntis. Edita est apud Bunsenium (ut ad const), vol. 1 (a. 1854), pp. 157—340; Ottonem in operibus Iustini Martyris; apud Gebh. Harnack., *Patr. app. opp.* Lips. fasc. 1, p. 205—226.

Dion *vel* Dionys ^{alex}: Dionysius Alexandrinus, natus saeculo secundo exeunte, anno circiter 232 scholae catecheticae Alexandrinae praefuit, inde ab anno circiter 247 episcopatum Alexandrinum tenuit, mortuus est anno 265. Multa scripsit; fragmenta sola et epistulae nonnullae exstant, quorum pleraque servavit Eusebius, cf Eusebius, *Hist. eccl.* lib. 7 passim (unde *Eus*). Apud Frontonem-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 273—309; apud Gallandium (quem aeque atque Eusebium secutus est Tischendorfius), vol. 3, p. 479—537; vol. 14, append. p. 110—118; apud Routhium, vol. 4, p. 393—454. Editionem locupletissimam publici iuris fecit Simon de Magistris Romae anno 1796. Vide Millium, *Novum Testamentum Graecum*, Oxonii a. 1707, p. LXVIII et XIX—XXI, ed. Kusteri, Amstelodami a. 1710, sectt. 719 et 162—180.

can: epistula canonica ad Basilidem episcopum Pentapolitanum de diversis capitibus.

ep contr (*vel* ad) paul samos: epistula ad Paulum Samosatenum una cum responsionibus ad Pauli Samosateni decem quaestiones.

de mart: libellus de martyrio ad Origenem.

paul samos quaest *vel* resp: *vide ante* ep contr paul samos.

Dion areo *vel* areop: Dionysius Pseudo-Areopagita dictus, vel Pseudo-Dionysius, scriptor ignotus fortasse saeculi quarti exeuntis. Textus adhuc incertus est. Apud Balthasarem Corderium, Antverpiae a. 1634 (repet. Venetii a. 1755 tomis duobus); Mignium, *Patrol. Gr.* voll. 3.4.

de cael hier: de caelesti hierarchia; edit. Florentiae a. 1516.

Dionysius Barsalibaeus: *vide* bars

Docet: Docetae, secta Gnostica saeculi secundi, cuius doctrinas exhibet Hippolytus (unde *hipp*); vide Hipp phil.

doctr apost: doctrina apostolorum, liber Syrus saeculi quarti exeuntis, a Guilelmo Cureton editus, *Ancient Syriac documents*, Londinii a. 1864.

Donatiani: ad Hebr 11,23 laudatur, nisi fallor, liber Taciti Nicolai Zegeri († 1559), *Adnotationes* in Evv Paul Apoc.

Doroth: Dorotheus archimandrita Palaestinus saeculi sexti exeuntis, scripsit „expositiones et doctrinas diversas animabus perutiles" sive dissertationes ethicas et asceticas viginti quattuor. Apud Frontonem-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 748—869; et apud Gallandium, vol. 12, p. 368—469.

Doxopatres: fortasse laudatur a Tischendorfio in apparatu ad 2 Th 2,8 Nilus Doxopatrius árchimandrita, incerto ortu, qui aliquando Panormi in Sicilia degebat, qui etiam claruit anno 1073; vel: Iohannes Doxopater Sikeliotes, vide Nicolaium, *Griechische Literaturgeschichte*, vol. 3, Magdeburgi a. 1878, p. 233 sq. cf Eman. Miller, [*Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et autres bibliothèques*, tome XXXI, 2e partie, p. 29—56] *Bibliothèque royale de Madrid* Parisiis.

Druthm: Christianus Druthmarus, Grammaticus, monachus coenobii Corbeiensis, claruit fortasse anno circiter 840, scripsit commentarium in evangelium Matthaei (Lc Ioh). Prodiit Argentoraci a. 1514; Haganoae a. 1530; in *Magna bibliotheca veterum patrum*, Coloniae Agrippinae a. 1618, vol. 9, pars 1; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 106; *Bibliotheca patrum* vol. 15, p. 86.

Ducas: Ducas, cognomine ignoto, Byzantius, Michaelis Ducae nepos, claruit anno 1453, scripsit historiam Byzantinam ab anno 1341 usque ad annum 1462, quae Parisiis anno 1649 prodiit, Graeco-Latine, cum interpretatione et notis Ismaëlis Bulliadi, item Bonnae a. 1834 e recognitione Immanuelis Bekker.

E.

Ebion: Ebionitae, secta Iudaeo-Christiana, cuius evangelium citatur ex Epiphanio.

Enoch Ethiops: Cf v. cl. Chr. Fridericus Augustus Dillmann, *Liber Henoch Aethiopice,* Lipsiae a. 1851, et *Das Buch Henoch übersetzt und erklärt,* Lipsiae a. 1851.

Encrat: Encratitae, qui medio saeculo secundo ecclesiam reliquerunt quibusque Tatianus se addixit; apud Hippolytum (unde *hipp*), vide Hipp $^{\text{phil.}}$

ep lugd *vel* ep ^{lugd} et ^{vienn}: *vide* Lugdun

Ephr *vel* Ephraem: Ephraemus Syrus claruit anno 370, mortuus est anno 378. Opera eius prodierunt Graece cura Eduardi Thwaithes, Oxonii a. 1709; Graece Syriace Latine curis Iosephus Simonus Assemanni et Petri Benedetti, Romae a. 1732—1746, voll. 3 Syr.—Lat. et voll. 3 Gr.—Lat. Hymnos et sermones edidit v. cl. Iosephus Lamy, Mechliniae a. 1882—1889, voll. 3; *Carmina Nisibena* v. cl. Gustavus Bickell, Lipsiae a. 1866. Cf versionem v. cl. Pii Zingerle (in libro *Bibliothek der Kirchenväter*), Kemptenae a. 1870—1876, voll. 3. De textu Syriaco, quo Ephraemus usus est, textui versionis Peshitta affini, cf v. cl. F. H. Woods „An examination of the New Testament quotations of Ephrem Syrus“ in libro *Studia biblica et ecclesiastica. III,* Oxonii a. 1891, p. 105—138 (vide etiam *ibid.* [vol. 1,] a. 1885, p. 173.174).

Epiphanes: Epiphanes, ortu Alexandrinus, auctore Clemente Carpocratianorum assecla et dux, claruit tempore Hadriani vel Pii.

Epiph *vel* Epph *vel* Epphan: Epiphanius, gente Palaestinus, episcopus Salamine in insula Cypro quae urbs postea Constantia dicta est, inde ab anno circiter 368, mortuus est anno 402. Opera ediderunt Dionysius Petavius, Parisiis a. 1622, repetita editione a. 1682; Guilelmus Dindorf, Lipsiae a. 1859—1862, voluminibus quinque: Mignius, *Patrol. Gr.* voll. 41—43. Cf Ricardus Adalbert Lipsius, *Zur Quellenkritik des Epiphanios,* Vindobonae a. 1865.

anc *vel* ancor: Ancoratus, sive de fide sermo anno circiter 273 scriptus.

cant *vel* cantic: commentarius in cantica.

de Cataphrygis: *vide* haer

de pond et mens: de ponderibus et mensuris liber; edidit Lagardius „primum integrum et ipsum Syriacum“ cum interpretatione Germanica, Gottingae a. 1880.

ep Ancyrana: vide infra, p. 1221, Syn ^{ancyr}

hae *vel* haer: Panaria eorumque anacephalaeosis; panarium sive adversus haereses octoginta ediderunt Franciscus Oehler, Berolini a. 1859-1861, et Guilelmus Dindorf, Lipsiae a. 1859ss.

marc: sectio de Marcione in Panario, haeresis 22 vel 42.

petav: est editio Petavii ante laudata.

epist ad regem *vel* epist anni 362 ad regem Persarum ab Athanasio missa. Apud Gallandium, vol. 5, p. 239.240.

Epist orientall ad Symm: *vide* Orientalium ep.

Epitom: *vide* Clem (2).

Epph *vel* Epphan: *vide* Epiph

Eucher: Eucherius episcopus Lugdunensis inde ab anno 434, mortuus est anno circiter 454. In *Bibliotheca patrum*, Lugduni a. 1677, tom. 6; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 50, p. 685—1213.

lib. formul: de formulis spiritualis intellegentiae, liber ad Veranum filium.

quaest. in N. T: libri duo ad Veranum filium.

Eulog: Eulogius, presbyter Antiochenus, patriarcha Alexandrinus inde ab anno 581, mortuus est anno 608. Sermo eius in diem festum palmarum exstat apud Photium, *Bibliotheca* codd. 182.208.225-227; apud Gallandium, vol. 12, p. 300—309 (310); apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 86, p. 2907—2964.

Eus: Eusebius Pamphili, episcopus Caesareensis, fortasse anno circiter 270 natus, mortuus est anno circiter 340. Opera ediderunt Mignius, *Patrol. Gr.* voll. 19—24, Guilelmus Dindorf, Lipsiae a. 1867, voluminibus quattuor.

ad mari *vel* marin: quaestiones ad Marinum; fragmenta apud Maium, (*Scr. vet. nova coll.* cf infra ad luc) *Nova patrum bibliotheca* vol. 4, p. 255—267, supplementa p. 283—303; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 22, p. 879 sqq.

burt: editio Burtonii sub *hist* laudata.

can *vel* canon: canones sacrorum evangeliorum decem; apud Mignium, vol. 22, p. 1274 sqq.; vide quoque ante in prolegomenis nostris, p. 143—153.

const *vel* laud Const: oratio de laudibus Constantini anno 335 habita, edita ab Heinichenio, Lipsiae a. 1830, iterum a. 1869.

dem: de demonstratione evangelica libri viginti, exstant autem hodie nonnisi decem; prodierunt Parisiis a. 1628; Coloniae a. 1688; apud Gaisfordium, Oxonii a. 1852.

dind: editio Dindorfii sub hist laudata.

ecl *vel* eclo *vel* eclog: eclogarum propheticarum de Christo libri quattuor (haud integri), editi a T. Gaisfordio, Oxonii a. 1852.

es *vel* esa *vel* esai: commentarii in Esaiam; apud Montfauconium, *Collectio nova patrum,* Parisiis a. 1707, tom. 2, p. 347; apud Mignium, *Patrologia Graeca.*

hein: editio Heinichenii sub *hist* laudata.

hi *vel* hist: historiae ecclesiasticae libri decem, anno circiter 324 scripti, editi sunt a Roberto Stephano, Parisiis a. 1544, Graeco-Latine, iterum Genevae a. 1612; a Valesio, Parisiis a. 1659, et denuo 1671; a Guilelmo Reading, Cantabrigiae a. 1720; ab Andrea Stroth, Halae a. 1779; ab Heinichenio, Lipsiae a. 1827, et denuo a. 1868 sqq.; a Burtonio, Oxonii a. 1838; ab Alberto Schwegler, Tubingae a. 1852 qui textum emendare tentavit; a Laemmero, Scaphusi a. 1859; a Dindorfio, Lipsiae a. 1871; in apparatu dicuntur editiones hae breviter, steph—val—hein—burt—lämm—dind.

hist martyr pal: *vide* mart pal

lämm: editio Laemmeri sub *hist* laudata.

laud Const: *vide* const

luc: commentarii in evangelium Lucae; fragmenta exstant apud Maium, *Scriptorum veterum nova collectio*, tom. 1, part. 1, p. 107—178, et *Nova patrum bibliotheca*, tom. 4, p. 159—207; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 24, coll. 529—604.

mai: *vide* luc

marc *vel* mcell: contra Marcellum libri duo, iussu synodi Constantinopoli anno 336 habitae scripti; edidit Gaisfordius Oxonii a. 1852.

marin: *vide* ad mari

mart pal *vel* martyr: de martyribus Palaestinae, liber singularis, saepe compendii in modum redactus tamquam historiae ecclesiasticae libri octavi supplementum. Guilelmus Cureton librum totum in manuscripto Syro invenit, ediditque Syriace et Anglice, *History of the martyrs in Palestine by Eusebius . . .,* Londini a. 1861.

mcell *vide* marc

onomast: onomasticon sive locorum biblicorum nominum catalogus. Ediderunt hoc Larsovius et Partheius, Berolini a. 1862; Paulus de Lagarde, Gottingae a. 1870.

pasch: de festo paschali liber. Fragmenta apud Maium, *Nova patrum bibliotheca,* tom. 4, p. 208—216; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 24, coll. 693—708.

pr *vel* prae *vel* praep: praeparationis evangelicae libri quindecim, editi a Vigero, Parisiis a. 1628, iterum Coloniae a. 1688; ab Heinichenio, Lipsiae a. 1842; a Gaisfordio, Oxonii a. 1843.

ps: commentarii in Psalmos centum quinquaginta, quorum priorem partem edidit Montefalconius (ubi supra ad *esai*), reliquam partem Maius, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 4, p. 67—107, etiamque Mignius (ubi supra).

reliq: reliquiae apud Maium, ut sub *ps*, p. 313—320.

res: de resurrectione, Latine tantum; apud Gallandium, vol. 4, col. 479—497.

rufin: Rufini interpretatio historiae ecclesiasticae Eusebianae, paulo post annum 400 edita; apud Petrum Thomam Cacciari, Romae a. 1740, qui meliorem textum praebet non vero satis bonum.

steph: editio Stephani sub *hist* laudata.

steph suppl: quaestiones et solutiones ad Stephanum circa evangelia; apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1847, vol. 4, p. 217—254; supplementa, p. 268—282; fragmenta apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 22, coll. 879—936.

theo *vel* theoph: theophania, liber ex demonstratione evangelica (vide ante *dem*) compactus. Interpretationem Syriacam Leeius Londinii a. 1842 edidit, interpretationem Anglicam cum notis Cantabrigiae a. 1843. Fragmenta Graece exstant apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 4, p. 108—159 et p. 310—312.

val: editio Valesii sub *hist* laudata.

Eus emes: Eusebius episcopus Emesae in Phoenicia inde ab anno circiter 341, mortuus est anno circiter 360. Ediderunt quae supersunt opuscula Graeca Iohannes Chr. Gottlieb Augusti, Elberfeldae a. 1829; Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 86, coll. 461—562. Citatur ex *cat.*

Eustat ant *vel* Eustath: Eustathius, Antiochiae episcopus a concilio Nicaeno anno 325 constitutus, paulo post Arianorum insidiis e sede expulsus. Apud Gallandium, vol. 4, p. 539—583, ubi etiam fragmentum ex Theodoreto (unde *thdrt*) invenitur, p. 575; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 18, col. 609—1064. Cf v. cl. Albertus Jahn, apud Gebhardt. et Harnack. *Texte und Untersuchungen. II, 4,* Lipsiae a. 1886.

Euth *vel* Euthal: Euthalius, Aegyptus, secundum codicis titulum episcopus Sulcensis (urbis ipsius et nomen et situm ignoramus), claruit anno circiter 458, curavit opus criticum omni scientia ornatum in Actus apostolorum et in epistulas septem Catholicas, et in quattuordecim Pauli epistulas. Hoc cum adnotationibus uberrimis edidit Laurentius Zacagni, Romae a. 1698. Vide Gallandium, vol. 10, p. 197—315 [320]; Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 85, coll. 619—790; cf supra, p. 1148, adn. 1.

argum: argumentum epistulae alicuius.

capp: capita vel summa capitum.

cod y: *vide* infra p vel porf

elench: elenchus lectionum et eorum capitum atque testimoniorum, quae in actibus et epistulis continentur.

p *vel* porf: scriptio recentior codicis palimpsesti, cuius scriptio vetus codex P uncialis Actorum et epistularum Catholicarum est; vide supra, p. 417. Recentior haec scriptio anni 1301 praebet fere totum Euthalii in Act et epp Paul commentarium, textumque horum librorum integrum; interdum Tischendorfius codicem ita designat: Euthal $^{\text{cod y}}$; vide Tischendorfium, *Monumenta sacra inedita,* vol. 5, p. XII sq.

prol: prologus.

Euther: Eutherius, metropolita Tyanensis floruit anno 431, Cyrilli Alexandrini inimicus, Nestorii amicus, nec vero Nestorii haeresi favebat. Laudatur ex editione Schulziana operum Theodoreti (cf infra, p. 1225, Thdt).

Euthy *vel* Euthym: Euthymius Zigabenus vel potius Zygadenus, monachus Constantinopolitanus, floruit anno 1116, scripsit commentarios in quattuor evangelia, unde *ad Mt, Mc, Lc*; apud Gallandium, vol. 14, p. 277—336, in *Bibliotheca veterum patrum,* Lugduni a. 1677, vol. 19, p. 474—728. Christianus Fridericus Matthaei edidit commentarium in Evv Lipsiae a. 1792. Commentarios eius in Paul Cath edidit v. cl. Nicephorus Kalogeras, Athenis a. 1887, duobus tomis. De comm in Cath cf Matthaeius (ut supra, p. 249), *Cath,* p. XXX.

panopl dogm: orthodoxae fidei dogmatica panoplia adversus omnes haereses; frgm vide Gallandium ut ante; in *Bibliotheca maxima veterum patrum,* Lugduni a. 1677, vol. 19, p. 6—235. Edita Tergovisti (Tergobysti) in Walachia a. 1710.

victor de Massilianis anath 7: victoria et triumphus, de impia et multiplici exsecrabilium Massalianorum secta, qui et Phundaitae et Bogomili, necnon Euchitae, Enthusiastae, Encratitae et Marcionitae appellantur; vide Gallandium ut ante.

Evagr: Evagrius Ponticus, claruit anno 380, aliquando archidiaconus Constantinopolitanus, posthac monachus Scitensis in Aegypto per quindecim annos; ap. Gall., vol. 7, p. 551-581. Laudatur e catenis.

Evgl sec Hebr: evangelium secundum Hebraeos, apud Tischend. *Notitia editionis codicis bibliorum Sinaitici*, Lipsiae a. 1860, p. 58; vide Millium, *Novum Testamentum Graece*, Oxonii a. 1707, p. XXXI seq., ed. Kusteri, Amstelodami 1710, sectt. 251—256; vide Irenaeum, adv. haer. 1,26 et 3,11 et Epiphanium haer. 30,13.

Fragmenta ediderunt v. cl. E. B. Nicholson, *The gospel according to the Hebrews*, Londinii a. 1879, et v. cl. Adolfus Hilgenfeld in libro *Novum Testamentum extra canonem receptum*, ed. 2, Lipsiae a. 1884; v. cl. Rudolfus Handmann, apud Gebhardt. et Harnack., *Texte und Untersuchungen. V, 3*, Lipsiae a. 1888.

Evv apocr: evangelia apocrypha ut Hebraeorum (supra), Nazaraeorum, Ebionitarum, secundum Aegyptios, protevangelium Iacobi, evangelium Thomae, acta Pilati cum Descensu ad inferos. Adlata sunt ex Clemente Alexandrino, Origene, Eusebio, in primis ex Epiphanio et Hieronymo. *Evangelia apocrypha* edidit Tischendorfius, Lipsiae a. 1853; prodierunt iterum a. 1876.

F.

Facund: Facundus, Hermiani in Africa episcopus, floruit anno 540, mortuus est fortasse anno circiter 570; scripsit libros duodecim pro defensione trium capitulorum, propter quem librum anno 547 ab Iustiniano imperatore in exsilium missus est. Librum ediderunt Iacobus Sirmondus, Parisiis a. 1629, 8^{0}, iterum a. 1696; Gallandius, vol. 11, p. 663—821; Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 57.

Fastid: Fastidius (Priscus?) Britannus, claruit anno 420, scripsit „libellum aureum, ad F. quendam, de vita Christiana et viduitate colenda"; vide Wagenmannium apud Herzogium, *Real-Encyklopädie für protestantische Theologie*, ed. 2, Lipsiae a. 1879, vol. 4, p. 509 sq. Apud Gallandium, vol. 9, p. 479—489.

Faust: Faustus, Afer Milevitanus, Manichaeorum episcopus, claruit anno circiter 400. Liber eius haereticus invenitur in refutatione ab Augustino scripta; vide ante *Aug* contr faust. Cf Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 20, col. 401—479.

Faustin: Faustinus, schismatis Luciferiani presbyter, post medium saeculum quartum.

ari *vel* arian *vel* contr arian: ad Gallam Placidiam de trinitate sive de fide contra Arianos liber septem capitulis; — aliter, ad personam Flacillae reginae (ante 386), adversus Arianos et Macedonianos libri septem; apud Gallandium, vol. 7, p. 439—460. [474]; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 13, coll. 37—80.

Firmic: *vide* Matern

Firmil: Firmilianus, episcopus Caesareae Cappadocum, floruit anno circiter 223; epistula eius ad Cyprianum Latine forsan ipsius Cypriani manu versa exstat apud Cyprianum.

Fortun: Fortunatianus, Afer, Aquileiae in Italia episcopus, floruit anno circiter 340; citatur ex Augustino libro; vide ante Aug fortun.

Fulb: Fulbertus, natus anno circiter 950, inde ab anno 1007 episcopus Carnotensis (Chartres) in Gallia, mortuus est anno 1029; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 140, col. 163—374.

ep[1]: epistularum prima, quae de trinitate, de baptismo, de cena Domini agit.

Fulg: Fulgentius, Afer, anno circiter 468 natus, episcopus Ruspensis inde ab anno circiter 508, mortuus est anno 533. Opera ediderunt Sirmondius, Parisiis a. 1612; Chiffletius, Divione [Dijon] a. 1649; (Mangeant), Parisiis a. 1684; Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 65, coll. 103—960. Cf v. cl. Aemilius Iungmann, „Die Zeit des Fulgentius" in actis *Rheinisches Museum für Philologie*, Francofurti ad Moenum, series nova, vol. 32, pp. 564—577 (Iungmannus edidit *Coniectanea Fulgentiana* Lipsiae anno 1872).

ad monim: ad Monimum libri tres; apud Mignium, col. 153—206.

arian: contra Arianos liber unus; apud Mignium, col. 205—224.

ep *vel* epist: epistulae; apud Mignium, col. 303—498.

ep ad Ferrand: epistula ad Fulgentium Ferrandum; in operibus Fulgentii Ferrandi, apud Gallandium, vol. 11, p. 317—398; Mignium, col. 380—435.

fab fr *vel* fabian fragm: contra gesta quae adversus eum Fabianus haereticus falsa confinxit libri decem, ex quibus non nisi fragmenta exstant; apud Mignium, col. 749—834.

fid cat *vel* cath: pro fide catholica adversum Pintam episcopum Arianum liber unus; apud Mignium, col. 707—720.

fragm: *vide* fab fr

incarn: de incarnatione filii dei et vilium animalium auctore, ad Scarilam, liber unus; apud Mignium, col. 573—602.

rem pecc *vel* remiss pecc: de remissione peccatorum ad Euthymium libri duo; apud Mignium, col. 527—574.

tras *vel* trasim: ad Trasimundum regem Vandalorum libri tres, anno 507 scripti; apud Mignium, col. 223—304.

verit praed: de veritate praedestinationis et gratiae Dei, libri tres; apud Mignium, col. 603—672.

Ferrand: Fulgentius Ferrandus, Fulgentii Ruspensis discipulus, mortuus est ante annum 547; apud Gallandium, vol. 11, p. 317—398, ubi epistula Fulgentii Ruspensis ad eum invenitur.

G.

Gaius Romanus, claruit anno 210. Apud Eusebium, *Historia ecclesiastica*, et apud Gallandium, vol. 2, p. 203—208. Vide quae vir cl. Adolfus Harnack scripsit in Herzogii libro *Real-Encyklopädie*

für protestantische Theologie, ed. 2, vol. 4, Lipsiae a. 1879, p. 805sq; cf etiam v. cl. Iohannes Gwynn, *Hermathena*, Dublinii, vol. 6, p. 397ss, qui fragmenta ex libro Hippolyti „Capita contra Gaium" ibidem Syriace et Anglice edidit.

Gaud: Gaudentius, inde ab anno circiter 387 episcopus Brixiae.
serm: sermones sive tractatus quindecim ad Benevolum. Prodierunt cura Pauli Galeardi, Augustae Vindelicorum a. 1757; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 20, col. 791—1006.

Gelas [cyzicen]: Gelasius, ortu Cyzicenus, episcopus Caesareae in Palaestina, claruit anno 476, historiam concilii Nicaeni ex aliorum scriptis, libros tres complectentem, consarcinavit. Prodiit primum Parisiis a. 1599. Apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 85, coll. 1179—1360.

Gennad: Gennadius episcopus vicesimus primus Constantinopolitanus annis 458-471. Scripsit commentarios in varios Veteris Testamenti libros et in Paul, item homilias. Citatur ex Oecumenio et ex cat.

Gennad: Gennadius, Massiliae presbyter, claruit saeculo quinto exeunte, librum Hieronymi „de viris illustribus" continuavit, et scripsit „epistulam de fide sua seu de dogmatibus ecclesiasticis ad Gelasium papam", praeterea de Apocalypsi, de mille annis, adversus Nestorium, adversus Pelagium, adversus omnes haereses. Liber eius de ecclesiasticis dogmatibus editus est ab Oehlero, *Corpus haeresco-logicum*, Berolini a. 1856, vol. 1, p. 333—355. Apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 58, col. 492—979. Catalogus virorum inlustrium prodiit cura Guilelmi Headingii, Lipsiae a. 1879.

Geometr: (Georgius?) Geometres saepe in catenis laudatus, e. g. Lc 2,40 in cat [mai].

Georgius: Georgius Scholarius, idem qui Gennadius dicitur, Graecus, fortasse Constantinopolitanus, floruit anno 1453. Apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 160.

Germ: Germanus, Cyzici episcopus, inde ab anno 715, patriarcha Constantinopolitanus, propter imaginum picturarumque defensionem anno 730 sede pulsus, obiit fortasse anno 740. In libro suo „Theoria rerum ecclesiasticarum", apud Frontonem Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 2, (p. 131—166), p. 146, Irenaei fragmentum Graecum servavit. Liber autem hic ab aliis Germano II, qui sequitur, tribuitur.

Germ [const]: Germanus II sive Iunior, natus Anapli Propontidis, monachus, inde ab anno circiter 1222 patriarcha Constantinopolitanus, sede motus anno 1240, restitutus anno 1254, quo anno fortasse etiam supremum diem obiit. Apud Cotelerium, *Ecclesiae Graecae monumenta*, Parisiis a. 1681, vol. 2.

Gild: Gildas Sapiens Badonicus, Britannus, floruit fortasse anno 581, scripsit librum querulum de excidio Britanniae; apud Gallandium, vol. 12, p. 189—220; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 69, coll. 329—392.

Glycas: Michael Glycas (ὁ Γλυκᾶσ) floruit anno circiter 1120; scripsit dissertationes theologicas, epistulas, libros quattuor: *Βίβλοσ χρωνικὴ* ab initio usque ad annum 1118.

Greg: Gregorius Magnus, natus circa annum 540, anno circiter 570 praetor Romanus a Iustino iuniore imperatore factus, inter annos 573 et 577 monachus fit, anno 590 episcopus Romanus constitutus, mortuus est anno 604. Opera ediderunt Sammarthanus (ordinis Benedictini) Parisiis a. 1705, 4. voll. fol.; Gallicciolius, Venetiis a. 1768 ss, 4 voll.; Mignius, *Patrol. Lat.* voll. 75—79.

dial: dialogorum de vita et miraculis patrum Italicorum et de aeternitate animarum libri quattuor, anno circiter 593 scripti.

Greg naz: *vide* Naz

Greg nyss: *vide* Nyss

Greg thaum: Gregorius Theodorus Thaumaturgus, inde ab anno circiter 240 Neocaesareae in Cappadocia episcopus, obiit anno 265. Opera ediderunt Gerhardus Voss, Moguntiae a. 1604, Parisiis a. 1620—1622 fol.; Gallandius, vol. 3, p. 377—469; Routhius, vol. 3, p. 251—283; Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 10, col. 963—1232. Cf v. cl. Victor Ryssel, *Gregorius Thaumaturgus, sein Leben und seine Schriften, nebst einer Uebersetzung zweier bisher unbekannten Schriften Gregors aus dem Syrischen,* Lipsiae a. 1880.

H.

Harmenopulus: Constantinus Harmenopulus, Sebastus, nomophylax et iudex Thessalonicensis. Floruit medio saeculo quarto decimo. Quae scripsit de opinionibus haereticorum qui singulis temporibus exstiterunt, habentur apud Frontonem Ducaeum (Le Duc), *Bibliotheca veterum patrum,* Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 533—538 (539), ubi Graeco-Latine exstant, Latine inveniuntur in *Bibliotheca maxima veterum patrum,* Lugduni a. 1677, vol. 19, p. 958 b—960 h.

Haym: Haymo vel Aimo, inde ab anno 841 episcopus Halberstadiensis, mortuus est anno 853. Scripsit inter alia commentarium in epistulas Pauli. Opera edidit Mignius, *Patrol. Lat.* voll. 116—118.

apoc: commentariorum in Apocalypsim libri septem, qui re vera Haymonis alius posterioris temporis videntur esse; vide Cavium, vol. 2, p. 28.

Hebr: *vide* Evgl. sec. Hebr.

Heges: Hegesippus, in oriente natus, non breve tempus in occidente degens, claruit anno circiter 170; apud Gallandium, vol. 2, p. 59—67.

Heracl: Heracleon, Gnosticus, floruit fortasse anno circiter 170. Citatur ex Clemente Alexandrino (Lc 3,16 est ex eclogis propheticis Clementis) et ex Origene; Origenes praebet multa commentarii Heracleonis in Iohannis evangelium fragmenta.

Hermia: Hermias, philosophus Christianus, saeculi secundi, re vera posterioris, ut quidam opinantur; in *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 187—191; apud Gallandium, vol. 2, p. 68—73; apud I. C. T. Otto, *Corpus apologetarum Christianorum saeculi secundi*, Ienae a. 1872, vol. 9, p. 1—31.

Heron [titul]: titulus epistulae Pseudo-Ignatianae ad Heronem; vide *Ign.*

Hes [hier *vel* hr *vel* hrs] *vel* Hes [presb *vel* presb hr]: Hesychius primum presbyter, deinde patriarcha Hierosolymitanus, mortuus est anno 609, scripsit *στιχηρὸν τῶν ιβ' προφητῶν.* Opera in *Maxima bibliotheca veterum patrum*, Lugduni vol. 12 (a. 1677), p. 52—205; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 93, col. 781—1560. Laudatur etiam e libro *Criticorum sacrorum* [vol. 8] . . . *supplementum*, vol. 1, Francofurti ad Moenum a. 1700.

lev *vel* levi *vel* levit: explanationis in Leviticum libri septem qui Latine tantum exstant.

qu *vel* quaest: collectio quaestionum, excerpta ex evangeliis consonantia Hesychii. Edidit Gr.-Lat. Cotelerius, *Ecclesiae Graecae monumenta*, Parisiis, vol. 3 (a. 1687), pars 1.

Hes *vel* Hesych: Hesychius Salonitanae urbis in Dalmatia sitae episcopus, claruit anno 418.

ep ad Aug: epistula ad Augustinum, inter epistulas Augustini numero 79.

Hierac: Hieracas, Aegyptius, floruit anno circiter 302 post Christum natum; fragmenta scriptorum eius reperiuntur apud Epiphanium (unde epiph), *Panaria*, haer. 67 (47).

Hier: Sophronius Eusebius Hieronymus, Stridone in urbe Dalmatiae anno 329 (alii 341) natus, Romae in litterarum studia incubuit, Galliam visit, anno 372 profectus est in Orientem, anno 379 Antiochiae presbyter factus, Constantinopolim anno 380, Romam anno 382 ivit, unde Orientem anno 385 iterum petiit, post Aegyptum visam Bethlehemi monasterium condidit, mortuus est anno 420. Opera eius ediderunt monachi Benedictini congregationis S. Mauri Parisiis intra annos 1693 et 1706, in quinque tomos dispertita; et Dominicus Vallarsius, Veronensis presbyter, Veronae intra annos

1734 et 1742, in undecim tomos fol. dispertita (voll. 9 et 10 continent Biblia Vulgata), iterum 4^0 Venetiis a. 1762—1772. Harum editionum volumina ad titulos singulos plerumque adposui. Vide Mignium, *Patrol. Latina* vol. 22—30. Plurima ex Origene praesertim in commentariis mutuatus est Hieronymus; unde fit ut multas lectiones Origenianas tacite exhibeat.

abac: commentariorum in Abacuc prophetam libri duo (Ben. vol. 3, Vall. vol. 6, col. 587—670).

algas *vel* ad Algas *vel* quaest ad algas: ad Algasiam de quaestionibus undecim (Ben. vol. 4, Vall. vol. 1, col. 843—883).

amo: commentariorum in Amos prophetam libri tres (Ben. vol. 3, Vall. vol. 6, col. 219—358).

commentatio Christiano cuilibet utilis, apud Gallandium, vol. 7, p. 527—530.

damas *vel* ad Damas *vel* ep damas *vel* ep ad dam: epistulae sex ad Damasum papam (Ben. vol. 4, Vall. vol. 1, p. 37—86 et 158—169).

dan: commentarii in Danielem prophetam, anno circiter 407 scripti (Vall. vol. 5, col. 617—736).

dial adv Luciferianos: altercatio Luciferiani et Orthodoxi, adversus Luciferianos, anno circiter 378 scripta (Ben. vol. 4, Vall. vol. 2, col. 169—202.

ecclesiast: commentarius in librum Ecclesiasten, anno circiter 390 scriptus (Ben. vol. 2, Vall. vol. 3, col. 381—498).

ep ad Ctesiphon: epistula ad Ctesiphontem adversus Pelagianos, anno circiter 415 scripta (Vall. vol. 1, col. 1019—1036).

ep ad marcell: epistulae ad Marcellam (Ben. vol. 4 et vol. 2, Vall. vol. 1); saepe ad eam scripsit.

ep ad Minervium et Alexandrum: epistula ad Minervium et Alexandrum monachos, anno 406 exeunte scripta (Ben. vol. 4, Vall. vol. 1, col. 793—809).

ep ad princip: epistulae ad Principiam virginem (Ben. vol. 4, Vall. altera anno 397, vol. 1, col. 371—391, altera anno 412 scripta, vol. 1, col. 944—954).

eph *vel* ephes: commentariorum in epistulam ad Ephesios libri tres, anno circiter 388 scripti (Ben. vol. 3, Vall. vol. 7, col. 537-684).

ephes praef: est praefatio horum commentariorum.

epitaph Paulae: epistula ad Eustochium virginem, epitaphium Paulae matris, anno 404 scripta (Ben. vol. 4, Vall. 1, col. 684—719).

esai: commentariorum in Esaiam prophetam libri duodeviginti, anno circiter 410 scripti (Ben. vol. 3, Vall. vol. 4, col. 1—832).

eustoch: epistula ad Eustochium de custodia virginitatis, anno circiter 384 scripta (Ben. vol. 4, Vall. vol. 1, col. 87—124).

ezech: commentariorum in Ezechielem prophetam libri quatuordecim, anno circiter 411 scripti (Ben. vol. 3, Vall. vol. 5, col. 1—616).

gal *vel* gala *vel* galat *vel* ad gal: commentariorum in epistulam ad Galatas libri tres, anno circiter 388 scripti (Ben. vol. 4, Vall. vol. 7, col. 367—536).

hebr *vel* de ll. Hebr: liber de situ et nominibus locorum Hebraicorum (Ben. vol. 2, Vall. vol. 3, col. 121—300); cf editiones libri Eusebii *Onomasticon.*

hedib *vel* ad hedib *vel* ep ad hedib: epistula ad Hedibiam de quaestionibus duodecim, anno circiter 407 scripta (Ben. vol. 4, Vall. vol. 1, col. 811—843).

helvid *vel* cont helvid; liber adversus Helvidium de perpetua virginitate beatae Mariae, anno circiter 383 scriptus (Vall. vol. 2, col. 203—230).

hierem: commentariorum in Hieremiam prophetam, libri sex, anno circiter 416 scripti (Ben. vol. 3, Vall. vol. 2, col. 833—1096).

ierem: *vide* hierem

ioel: commentariorum in Ioel prophetam liber unus (Ben. vol. 3, Vall. vol. 6, col. 165—218.

iovin: adversus Iovinianum libri duo, anno circiter 393 scripti (Vall. 2, col. 231—384).

lucif *vel* contr lucif: *vide* dial adv Luciferianos.

malach: commentariorum in Malachiam prophetam liber unus (Ben. vol. 3, Vall. vol. 6, col. 939—986).

marcell: *vide* ep ad marcell

mich: commentariorum in Michaeam prophetam libri duo (Ben. vol. 3, Vall. vol. 6, col. 431—532).

mt *vel* matth: commentariorum in evangelium Matthaei libri quattuor, anno circiter 398 scripti (Ben. vol. 4, Vall. vol. 7, col. 1—244).

naum: commentariorum in Naum prophetam liber unus (Ben. vol. 3, Vall. vol. 6, col. 533—586).

nom hebr *vel* de nominibus Hebr: liber de interpretatione nominum Hebraicorum (Ben. vol. 2, Vall. vol. 3, col. 1—120); cf Eus *Onomast.* et Paulus de Lagarde, *Onomastica sacra alterum edita,* Gottingae a. 1887.

opt gen interpr. ad Pammach ep 101: epistula ad Pammachium de optimo genere interpretandi (Vall. vol. 1, col. 303—316).

orig: ad Lc 1,1—6 laudatur Hieronymi translatio homiliarum undequadraginta Origenis in Lucam (Vall. vol. 7, col. 245—366).

pel *vel* pelag *vel* adv (*vel* cont) Pelagian: dialogus sub persona Attici Catholici et Critobuli haeretici adversus Pelagianos libri tres cum prologo (Ben. vol. 4, Vall. vol. 2, col. 675—792).

philem: commentariorum in epistulam ad Philemonem liber unus (Ben. vol. 4, Vall. vol. 7, col. 741—764).

praef ephes: *vide* eph

ps: liber in expositionem Psalmorum Hieronymo falso adscriptus (Ben. vol. 2, Vall. vol. 7, append. col. 403—422 [426]).

breviarium in ps: breviarium in Psalterium Hieronymo falso adscriptum (Ben. vol. 2, Vall. vol. 7, append. col. 1—402).

quaest algas: *vide* algas

quaest Hebr *vel* quaest Hebr in Gen: liber Hebraicarum quaestionum in Genesim, anno circiter 388 scriptus (Ben. vol. 2, Vall. vol. 3, col. 301—780).

tit: commentariorum in epistulam ad Titum liber unus (Ben. vol. 4, Vall. vol. 7, col. 685—740).

Hil: Hilarius Pictaviensis, anno circiter 310 (alii 320) natus, ex gentili Christianus factus, anno 354 episcopus Pictaviensis creatus, anno 356 ob inimicitias cum Arianis in Phrygiam expulsus anno 360 restitutus est, et postquam diu fidei Nicaenae strenuus defensor fuit, anno 368 obiit. Opera eius ediderunt monachi ordinis sancti Benedicti e congregatione S. Mauri [P. Coustantius], Parisiis a. 1693; et Sc. Maffeius, Veronae a. 1730 (unde *Veron* et *maffei*); et Mignius, *Patrol. Lat.* voll. 9.10. Fragmenta etiam exstant apud Gallandium, vol. 5, p. 83—93; et apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 1, p. 471—493.

mt *vel* matth: commentarii in evangelium Matthaei.

ps: commentarii in Psalmos. Edidit v. cl. Antonius Zingerle [*Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum. XXII*], Vindobonae a. 1891.

trin: de trinitate libri duodecim.

Hilarian: Quintus Iulius Hilarianus chronicus et chiliasta claruit fortasse anno circiter 397, scripsit chronologiam sive libellum de mundi duratione; apud Gallandium, vol. 8, p. 235—238.

Hincmar: Hincmarus, episcopus Remensis inde ab anno circiter 845, supremum diem obiit anno 882.

Hipp: Hippolytus Romanus, episcopus Portuensis, floruit anno 220. Opera ediderunt Gulielmus Morelius Parisiis a. 1556; Iohannes Albertus Fabricius, Hamburgi a. 1716, iterum recusa apud

Gallandium, vol. 2, p. 409—453 et Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 10, col. 261—962 (ap. Fronton. Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 2, p. 342—363 est de consummatione mundi et de Antichristo). Tischendorfius usus est in primis Gallandio, vol. 2, p. 417—474. Edidit Paulus Antonius de Lagarde, *Hippolyti Romani quae feruntur omnia Graece*, Lipsiae et Londinii a. 1858. Cf v. cl. Funk, „Zur Philosophumena-Frage" in actis *Literarische Rundschau*, Friburgi a. 1881, num. 2, col. 33—38; v. cl. Georgius Salmon apud Smithium et Wacium, *A dictionary of christian biography*, vol. 3, Londinii a. 1882, p. 85 b—105 b.

adv plat: adversus Platonem de causa universi (Gall. vol. 2, p. 451—454).

anti *vel* antichr: demonstratio de Antichristo et in Susannam apud Marquardum Gude, Parisiis a. 1661; Combefisium, *Bibliothecae Graecorum patrum auctuarium novissimum*, Parisiis a. 1672, pars 1, p. 26—62 (Gall. vol. 2, p. 417—442, Lag. p. 1—36). Varias lectiones ex versione Slavonica vetere edidit v. cl. Adolf. Harnack, „Ueber eine in Moskau entdeckte und edirte altbulgarische Version der Schrift Hippolyts ‚de Antichristo'" *Zeitschrift für die historische Theologie*, a. 1875, p. 38—61.

cantic: commentarius in Cantica Canticorum (Lag. p. 200); vide Tischendorfium, *Anecdota sacra et profana*, ed. repetit. Lipsiae a. 1861, p. 227.

cat Niceph[138]: in editione Lagardii, p. 138.

charis *vel* charism: περὶ χαρισμάτων (Gall. vol. 2, p. 500—513); est frag ex Apost. Constt. VIII.; vix est Hippolyti.

chri et anti *vel* antichri: *vide* anti

cod brit[138]: in editione Lagardii, p. 138.

consumm: oratio de consummatione mundi et Antichristo ac secundo Domini adventu. Fortasse est Pseudo-Hippolyti (Lag. p. 92—123).

dan *vel* dani: commentarius in Danielem (Lag. p. 151—187); cf v. cl. Otto Bardenhewer, *Des heiligen Hippolyts von Rom Commentar zum Buche Daniel*, Friburgi in Brisgovia a. 1877, et v. cl. Eduardus Bratke, *Das neuentdeckte vierte Buch des Daniel-Commentars von Hippolytus*, Bonnae a. 1891.

delag: editio Lagardii supra laudata.

fin mund: *vide* consumm

fragm: fragmentum ex commentario in Genesin (Gall. vol. 2, p. 477—484).

lag: editio Lagardii supra laudata.

noet *vel* contr noet: contra haeresim Noeti cuiusdam (apud G. Vossium, *Miscellanea sanctorum aliquot patrum*, Moguntiae a. 1604 (ad finem editionis Gregorii Thaumaturgi), p. 58-71. Gall. vol. 2, p. 454—465, Lag. p. 43—57).

phil *vel* philosoph: philosophumena sive refutatio omnium haeresium; post Emm. Millerum, Oxoniae a. 1851 (qui Origeni tribuit) ediderunt Ludovicus Duncker et F. G. Schneidewinus, Gottingae a. 1859. Ex libro primo, in quo philosophorum sententiae recensentur, nomen „Philosophumena" ad ceteros libros male a quibusdam translatum est.

prov: commentarius in Proverbia (Mai. *Nova patrum bibliotheca*, vol. 7 (a. 1854), p. 71—76, Lag. p. 196—200?).

ps: commentarius in Psalmos (Lag. p. 187—196).

susan *vel* susann: expositio in historiam Susannae (Gall. vol. 2, p. 442—447, Lag. p. 145—151).

theoph: homilia in sanctam theophaniam (Gall. vol. 2, p. 491—504 Lag. p. 36—43).

Hom *vel* Homil $^{\text{cl } \textit{vel} \text{ clem } \textit{vel} \text{ epitom}}$: *vide* Clem (2).

I.

Iac $^{\text{nis } \textit{vel} \text{ nisib}}$: Iacobus iam ante concilium Nicaenum episcopus Nisibenus, mortuus anno 338; ei adtribuuntur homiliae duodeviginti et epistula synodica; apud Gallandium, vol. 5, p. I—CLXIV; Assemanus, vol. 1, p. 17—24, paene negat Iacobum Nisibenum quidquam scripsisse, et dicit eum saepe cum Iacobo Sarugensi confundi. Ad Mt 22,40 est 11, p. XI; ad 1 Co. 8,8 laudatur serm. 13, paragr. 3, p. XC. Sunt homiliae Aphraatis, cf supra, p. 1161.

Iac ^{sarug}: Iacobus Sarugensis, Batnarum in Mesopotamia episcopus inde ab anno 519 usque ad annum 521; vide Assemanum, vol. 1, p. 283b—340a.

Iacobus Iustus: Iacobus apostolus, Minor, Iustus.

Idacius: *vide* Vig ^{var}

Ign: Ignatius Antiochenus, floruit saeculo secundo ineunte. Apud Cotelerium, *Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt opera*, (Parisiis a. 1672) ed. Clericus, Antverpiae a. 1698, vol. 2, p. 1—178, vide etiam appendicem voluminis, p. 183—448; apud Dresselium, *Patrum apostolicorum opera*, ed. 2, Lipsiae a. 1863 qua editione Tischendorfius usus est; hodie apud Zahnium [Gebhardt. Harnack. Zahn.], *Patrum apostolicorum opera*, fasc. 2, Lipsiae a. 1876; Lightfootium, ed. 2, Londinii a. 1889, voll. tribus.

antioch: ad Antiochenses.
ad heron: ad Heronem ecclesiae Antiochenae diaconum.
eph: ad Ephesios.
int *vel* intpol: Ignatii epistulae interpolatae.
magn: ad Magnesios.
philad: ad Philadelphenos.
philipp: ad Philippenses.
rom: ad Romanos.
smyrn: ad Smyrnaeos.
tars: ad Tarsenses.
trall: ad Trallianos.

Innocentius: Innocentius I, anno 401 episcopus Romanus constitutus. Opera edidit Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 20, col. 457—638. vol. 33, col. 779—788: epistulae apud Gallandium, vol. 8, p. 541—612; ad Hebr* (ante, vol. 2, p. 780) citatur ex Gallandio, vol. 8, p. 464.

Iob: Iobius monachus claruit fortasse anno 530, fragmenta scriptorum eius exstant apud Photium. Laudatur e Wetstenio.

Io. Armenus: e Wetstenio citatus.

Ioh ^{thess}: Iohannes archiepiscopus Thessalonicensis floruit anno 680; apud Gallandium, vol. 13, p. 185—197.

Ir *vel* Iren: Irenaeus, gente Asianus, ante annum 130 natus, episcopus Lugdunensis, libros adversus haereses circa annum 180 edidit.

Opera eius ediderunt Erasmus, Basileae a. 1526; Fr. Feuardentius, Parisiis a. 1639; Grabius, Oxonii a. 1702; Renatus Massuet, Parisiis a. 1712; Adolfus Stieren, Lipsiae a. 1853; W. Wigan Harveius, Cantabrigiae a. 1857. Citat Tischendorfius paginas editionis Massuetianae, quae in editionibus Stierenii et Harveii adnotantur; usus est imprimis Stierenio.

adv haer: adversus haereses libri quinque, quorum primi magnas partes Epiphanius exscripsit; alii non nisi in interpretatione Latina exstant.
cat: notandum est Tischendorfium in apparatu critico ad Mc 16,19 citare *cat* ex pagina corrigendorum et addendorum, quae paginam 498 primi Crameri catenae voluminis sequitur.
erasm: editio Erasmi supra laudata.
ex Seniorib: loco laudato videtur Irenaeus verba ecclesiae veteris seniorum dare.
feuard: editio Feuardentii supra laudata.
gnost: Gnosticorum apud Irenaeum adductorum fragmenta conlegit Stierenius in appendice.
grab: editio Grabii supra laudata.
harv: editio Harveii supra laudata.

int: versio vetus Latina Irenaei vel exeunte saeculo secundo vel, quam amant opinionem Westcottus Hortiusque, saeculo quarto facta.

mass: editio Massueti supra laudata.

pfaff: Chr. Matthaeus Pfaff, qui fragmenta quaedam sub nomine Irenaei in codice Taurinensi nunc deperdito repperit et diligenter edidit quam editionem omnes post repetierunt editores; haec fragmenta originem ducunt ex libris quos Irenaei aetate certe non multo post illud tempus scriptos esse, veri est simile, sed non sunt Irenaei ipsius.

stier: editio Stierenii supra laudata.

voss: codex Vossianus, magnae auctoritatis; vide Stierenium, p. XVII sqq.

Isaacus Catholicus, Armenus, claruit fortasse anno 1150; apud Gallandium, vol. 14, p. 411—446. Laudatus est e Wetstenio et fortasse e Canisio.

Isai: Isaias, abbas Scetensis, floruit fortasse saeculo quarto medio, scripsit orationes sive sermones undetriginta; apud Gallandium, vol. 7, p. 277—321 [329]; de Isaia vide ibidem, p. VI; apud Magnium, *Patrol. Gr.* vol. 40, col. 1103—1214.

Isid: Isidorus Pelusiota Aegyptius claruit intra annos 412 et 431. Epistularum eius de interpretatione divinae scripturae libros tres edidit Iacobus Billius Parisiis; hos iterum edidit Conradus Rittershusius (cuius editione usus est Tischendorfius) addito libro quarto, Heidelbergae a. 1605 (denuo a. 1615); liber quintus prodiit Francofurti a. 1629 cura Andreae Schotti; quinque denique libri prodierunt Parisiis a. 1638. Apud Mign. *Patrol. Gr.* vol. 76, col. 1—1674.

Iulian ^{imp}: Iulianus imperator, apostata, natus anno 331, mortuus est anno 363. Laudatur ex Cyrillo Alexandrino, vide Cyr. iul.

Iulian *vel* Iulian ^{pelag}: Iulianus, Italus, aliquando episcopus oppidi parvi in Italia, ob doctrinam Pelagianam sede pulsus, claruit intra annos circiter 417 et 450. Laudatur ex Augustino.

Iulianus episcopus Toletanus annis 680—690. Nescio an adductus sit. Multa scripsit. Vita sola Hildefonsi exstat.

Iul ^{pap}: Iulius pontifex Romanus inde ab anno 337, mortuus est anno 352. Duae epistulae eius inveniuntur apud Athanasium in „Apologia de fuga“; apud Gallandium, vol. 5, p. 1—15. Exstant et alia scripta nomini eius ab Apollinaristis ut videtur supposita.

Iunil: Iunilius episcopus Africanus claruit anno circiter 550, scripsit libros duos „de partibus divinae legis“, qui libri prodierunt Basileae, a. 1545 (1546?), et Francofurti ad Viadrum a. 1603; et apud

Gallandium, vol. 12, p. 77—92; et apud v. cl. Henricum Kihn, *Theodor von Mopsuestia und Iunilius Africanus als Exegeten. Nebst einer kritischen Textausgabe von des letzteren Instituta regularia divinae legis*, Friburgi in Brisgovia a. 1880 („Instituta" separatim etiam prodierunt).

Iust *vel* Iustin: Iustinus Martyr, patria Samaritanus ex urbe Neapoli, ex gentili Christianus, scripsit Antonino Pio regnante et coronam fidei Romae accepit.

Opera eius ediderunt Robertus Stephanus, Lutetiae a. 1551 (editio princeps); Fridericus Sylburgius, Heidelbergae a. 1593; Fredericus Morellus, Parisiis a. 1615, iterum a. 1636; nescio qui Coloniae vel potius Vitebergae a. 1686 pessime (vide Ottonis prolegomena); Styanus Thirlbius, Londinii a. 1722; Prudentius Maranus, monachus congregationis S. Mauri, ordinis S. Benedicti, Parisiis a. 1742 (editio haec paucis mutatis repetita est Venetiis a. 1747 et ab Andrea Gallandio, *Bibliotheca veterum patrum*, Venetiis a. 1765, vol. 1); Ioannes Carolus Theodorus Otto, Ienae a. 1842—1847, iterum a. 1847—1850, tertium a. 1876—1879; Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 6, col. 1—800 et 1181—1600; libros selectos ediderunt Ioannes Ernestus Grabe, Oxoniae a. 1700; H. Hutchinus, Oxoniae a. 1703; Samuel Iebbius, Londinii a. 1719. Volumina editionis huc usque praecellentis Ottonis, ad titulos singulos adposui.

ap *vel* apo *vel* apol: apologiae (sive apologiae duae) pro Christianis (Otto. 1. 1).

dial: dialogus cum Tryphone Iudaeo (Otto. 1. 2); apologiae et dialogus etiam apud Gallandium, vol. 1, p. 411—608.

coh: cohortatio ad Gentiles (Otto. 2); opus addubitatum, quod ni fallor Apollinaris Laodicenus scripsit.

or ad gent: oratio ad Gentiles vel ad Graecos (Otto. 2): opus addubitatum.

qu *vel* quaest: *vide* Ps-Iust *et* Quaest *et* Orthod ^{qu}

rect fid: *vide* Ps-Iust

resurr: de resurrectione (Otto. 2. append.).

tr *vel* try *vel* tryph: *vide* dial

zen: epistula ad Zenam, cf Ps-Iust.

Iust ^{gnost}: Iustinus gnosticus, apud Hippolytum, vide Hipp ^{phil}.

Iuv *vel* Iuvenc: Iuvencus, Hispanus, poeta et presbyter historiae evangelicae libros quattuor versu heroico scripsit, floruit anno circiter 330. Ediderunt Faustus Arevalus, Romae a. 1792; Carolus Marold, Lipsiae a. 1886; Iohannes Huemer, *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum. XXIV*, Vindobonae a. 1871. Apud Gallan-

dium, vol. 4, p. [585] 601—630. De Iuvenco vide Sabatarium, vol. 1, p. XLII sqq.

L.

Lact *vel* Lactant: Lucius Caelius Firmianus Lactantius, Africanus, anno fere 260 natus, fortasse brevi post a. 290 Nicomediam se contulit anno circ. 307 in Galliam ubi anno circiter 340 mortuus est. Apud Gallandium, vol. 4, p. 225—436; prodierunt iam *divinae institutiones et epitome divinarum institutionum* e recensione v. cl. Georgii Brandt [*Corp. scrr. eccl. Lat. XIX, 1*], Vindobonae a. 1890. De Lactantii lectionibus biblicis, quarum tamen plerasque Vetus Testamentum suppeditavit, vide Rönschium, *Zeitschrift für die historische Theologie*, a. 1871, p. 531—629.

Lcif *vel* Lucif: Luciferus, Calaritanus in Sardinia episcopus, quater exsul, mortuus est anno 371. In *Maxima bibliotheca veterum patrum*, Lugduni a. 1677, vol. 4, p. 180—253. Opuscula ediderunt I. Dominicus et Iacobus Coleti, Venetiis a. 1778. Apud Gallandium, vol. 6, p. 153—260; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 13, col. 765—1048; apud Hartelium, *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum. XIV*, Vindobonae a. 1886, cuius editio sola citationes sacrae scripturae bene praebet et immutatas.

athan: pro sancto Athanasio, libri duo.

Leo: Leo I., Magnus, pontifex Romanus inde ab anno 440, mortuus est anno 461. Opera eius prodierunt Coloniae Agrippinae a. 1561; e secundis curis Paschasii Quesnel, Lugduni a. 1700; curantibus Petro et Hieronymo fratribus Balleriniis, Venetiis a. 1753—1757, tomis tribus. Apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 54.

serm: sermones.

ep ad Flavianum: apud Vossium, *Miscellanea sanctorum aliquot patrum*, Moguntiae a. 1604 (ad finem editionis Gregorii Thaumaturgi), p. 144—164 [183]; apud Frontonem-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 485—493; apud Mignium, vol. 54, col. 751—782.

Leont: Leontius, advocatus Byzantinus, monachus, floruit saeculo sexto medio. De sectis apud Frontonem-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 493—533. Apud Canisium, *Lectiones antiquae*, ed. Basnag. Antverpiae a. 1725, vol. 1, p. 525—630; apud Gallandium, vol. 12, p. 623—718; cf v. cl. Fridericus Loofs, *Leontius von Byzanz und die gleichnamigen Schriftsteller der griechischen Kirche* [Gebhardt. et Harnack. *Texte und Untersuchungen. III, 1.2*], Lipsiae a. 1887 [1888].

Leontius Hierosolymitanus: cf Angelus Maius, *Scriptorum veterum nova collectio*, Romae vol. 9, p. 410—610, ubi opus Leontii adversus Nestorianos invenies.

liber de trin et spir sancto Vigilio Tapsensi fortasse iure adscribitur; vide Athan.

Liberatus archidiaconus Carthaginiensis claruit anno 554. Apud Gallandium, vol. 12, p. 119—118; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 68, col. 963—1096.

codd Liberati: vide ibidem, p. 154 Aa.

Lugdun ep *vel* epist: epistula ecclesiarum Lugdunensis et Viennensis anno 177 circiter scripta. Apud Eusebium, *Historia ecclesiastica* lib. 5, cap. 1, par. 15.

M.

Mac *vel* Macar: Macarius senior, Magnes, presbyter Aegyptius, claruit anno 373. Apud Gallandium, vol. 7, p. 1—254. Cf v. cl. Theodorus Zahn, *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, Gothae a. 1878, vol. 2, p. 450—459.

cust cord *vel* custod: de custodia cordis liber.

elev: de elevatione mentis liber.

hom: homiliae spirituales quinquaginta de integritate quae decet Christianos.

orat: de oratione liber.

pat *vel* pati *vel* patient: de patientia et discretione liber.

Mac *vel* Macar Chrysoc *vel* Chrysoceph: Macarius Chrysocephalus, Philadelphiae archiepiscopus, saeculi fortasse quarti decimi; de Macarii Chrysocephali tempore vide I. A. Fabricium, *Bibliotheca Graeca*, ed. Harlesius, Hamburgi a. 1802, vol. 8, p. 676—677, qui fortasse iniuria eum anno 1351 claruisse putat; vide Cavium, vol. 2 sub finem, dissert. 1, p. 12. Fragmenta, Clementis Alexandrini ad Lc 9,54, apud Gallandium, vol. 2, p. 153—157. De *Or* vide *Or* et vide Gallandium, vol. 14, append. p. 86.

Mac hier: Macarius primus, episcopus Hierosolymitanus a. 311 (312) —333 (inter 331 et 335). Laudatur e Gelasio et e concilio Nicaeno.

Man: Manes, Persa, haereticus, floruit anno 277; apud Epiphanium.

Manich: Manichaei, sectatores Manetis modo dicti. Cf disputationes Manichaei cum Christiano, apud Maium, *Nova patr. bibl.* vol. 4 (1847), pars 2, p. 80—110 (113).

mans: *vide* auct mans.

Manuel Caleca: Graecus, monachus, floruit anno 1360; vide Cavium, vol. 2, append. p. 65 sq.

Opus eius de essentia et operatione invenies apud Combefisum, *Bibliothecae Graecorum patrum auctarium novissimum*, Parisiis a. 1672, pars 2, p. 1—67 et p. 118—134 secundae seriei de fide deque principiis Catholicae fidei p. 182—297.

Maras: Maras episcopus Amidae anno 520, anno fere post sede pulsus ob haeresim Monophysitarum; apud Assemanum, vol. 2, p. 48a-53b.

Mar Merc: Marius Mercator, fortasse Afer, floruit anno 418, Nestorii adversarius, Nestorii sermones aliaque scriptorum eius Latine vertit; apud Garnerium, Parisiis a. 1673; Balusium, Parisiis a. 1684; Gallandium, vol. 8, p. 613—738; Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 48.

Marc *vel* Mcion: Marcion, Ponticus, saeculo secundo medio Romae Gnosticus Anti-Iudaïcus fit; apud Tertullianum, Origenem, Hippolytum, Epiphanium; vide Millium, *Novum Testamentum Graecum*, Oxonii a. 1707, proll. p. XXXIII—XXXVI; Hilgenfeldium, *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie*, a. 1855, p. 426—484; Nitzschium, *Zeitschrift für die historische Theologie*, a. 1860, p. 285—288; v. cl. Theodorum Zahn, *Geschichte des Neutestamentlichen Canons. II, 2,1*, Erlangae et Lipsiae a. 1891, p. 409—529; cf v. cl. Adolfus Harnack, *Geschichte der altchristlichen Literatur*, Lipsiae a. 1893, pars 1, p. 191—197 et index sub voce Marcion.

Marcionistae: cf quae ex iis adferuntur in dialogis Adamantii (ut supra, p. 1181, dial vel dial^{marc}, vide Hortium).

Marc^{diad} *vel* ^{diado}: Marcus Diadochus, episcopus Aegyptius, floruit anno 356; exstat sermo contra Arianos quem fertur scripsisse; hunc edidit Gr.-Lat. Iohannes Rodolfus Wetstein, Amstelodami a. 1694; exstat cum interpretatione Iohannis Baptistae Galliciolli apud Gallandium, vol. 5, p. 242—249; apud Mignium, *Patrol Gr.* vol. 65, col. 1141—1210.

Marcus^{gnost}: Marcus Gnosticus, in occidente degens post saeculum secundum medium; apud Irenaeum et Hippolytum.

Marc^{mon} *vel* Mc^{mon}: Marcus, Aegyptius, monachus, floruit saeculo quarto exeunte; apud Frontonem-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 869—984; et apud Gallandium, vol. 8, p. 1—104; de Marco vide ibidem p. III. IV.

de lege spir: de paradiso et lege spirituali (Par. 1624, vol. 1, p. 871—888.

de poenit: de poenitentia (Par. 1624, vol. 1, p. 907—917).

disput: disputatio cum quodam caussidico (ibid. p. 964—981).

Marcos *vel* Marcosii: sectatores Marci Gnostici; apud Irenaeum et Hippolytum.

Matern: Iulius Firmicus Maternus, floruit fortasse anno circiter 340.

prof relig: de errore profanarum religionum ad Constantium et Constantem Augustos; apud Iacobum Ouzel, *Minucii Felicis Octavius*, Lugduni Batavorum a. 1652 (repet. a. 1672); cura Gronovii, Lugd. Bat. a. 1709; Gallandii, vol. 5, p. 21—39; Oehleri, Lipsiae a. 1847; Mignii, *Patrol. Lat.* vol. 12, col. 971—1048; Conradi Bursian, Lipsiae a. 1856; Caroli Halm [*Corp. scr. eccl. Lat. II*], Vindobonae a. 1867, p. 73—137.

Max *vel* Max Conf: Maximus Confessor, Constantinopolitanus, natus anno 580, primum imperatori a secretis, aliquando abbas, deinde exsul, mortuus est anno 662. Opera eius ediderunt Franciscus Combefis, Parisiis a. 1675, tomis duobus; Mignius, *Patrol. Gr.* voll. 90.91. Scholia eius in Dionysium Areopagitam insunt in editione Corderiana Dionysii.

dial: dialogi quinque de sancta Trinitate.

diff: de variis difficilibus locis ss. pp. Dionysii et Gregorii. Has quaestiones edidit Franciscus Oehler, Halis a. 1857 (*Anecdota Graeca*, vol. 1).

mystag: de ecclesiastica mystagogia sive liturgiae expositio; edita Augustae Vindelicorum a. 1599, et apud Frontonem-Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 2, p. 166—197.

tri *vel* trin: *vide* dial

Max ^{taur} *vel* Maxim: Maximus, Augustae Taurinorum episcopus, floruit anno 422.

hom: homiliae editae Coloniae a. 1535 (editio princeps); Romae 1564; in *Maxima bibliotheca veterum patrum*, Lugduni a. 1677, vol. 6, p. 1—49 a; a Brunone Bruni, Romae 1784; a Gallandio, vol. 9, p. 347—395; a Mignio, *Patrol. Lat.* vol. 57.

Maximin $^{\text{arian \textit{vel} episc aria}}$: *vide* Aug $^{\text{cont maxim}}$

Mcell: Marcellus, Ancyrae in Galatia episcopus, floruit anno 330, mortuus est anno 372; apud Eus ^{marc}.

Mc ^{mon}: *vide* Marc ^{mon}

Mcion: vide Marc

Mcii *vel* Mcos: *vide* Marcosii

Melet: Meletius, gente Armenius, episcopus Sebastensis, anno 360 episcopus Antiochenus; sermo eius celeberrimus invenitur apud Epiphanium, *Panarium*, 3, 1, haer. 73, cap. 29—33; apud Gallandium, vol. 5, p. 100—104.

Melit: Melito, episcopus Sardensis, floruit anno 170. Fragmenta exstant apud Eusebium; vide etiam Gallandium, vol. 1, p. 677—679; Martinum Iosephum Routh, *Reliquiae sacrae*, ed. 2, Oxonii

a. 1846, vol. 1, p. 113—153 et I. C. T. Ottonem, *Corpus apologetarum christianorum saeculi secundi*, Ienae a. 1872, vol. 9, p. 374—478. Clavis a v. cl. Pitra in Spicilegio Solesmensi editus vel spurius vel misere interpolatus est.

Meth *vel* Method: Methodius Eubulius, episcopus Tyrius (vel, ut alii dicunt, episcopus Olympiae in Lycia), floruit anno 290, Origenis doctrinarum adversarius, coronam fidei anno 311 Chalcide in Graecia (? in Coele-Syria?) accepit. Cf v. cl. Vatroslavius Iagić, „Die neuesten Forschungen über die slavischen Apostel Cyrill und Methodius" in actis *Archiv für slavische Philologie*, vol. 4, p. 97—128.

Opera eius edidit Combefisius, Parisiis a. 1644, in Amphilochii operibus. Exstant praeterea apud Gallandium, quo Tischendorfius editore usus est, vol. 3, p. 663—832; apud Mignium, *Patrologia graeca*, vol. 18, ubi etiam fragmenta ex Epiphanio (unde *epiph*) et Photio (unde *phot*) inveniuntur; apud Albertum Iahn, Halis Saxonum a. 1865. Cf v. cl Nathanael G. Bonwetsch, *Methodius von Olympus. I. Schriften*, Erlangae et Lipsiae a. 1891, qui e codicibus Palaeo-Slavonicis hausit.

conv *vel* conviv: convivium decem virginum sive de castimonia, apud Combefisium, *Bibliothecae Graecorum patrum auctuarium novissimum*, Parisiis a. 1672, pars. 1, p. 64—162.

resurr: de resurrectione libri contra Origenem fragmenta.

sym et an: oratio de Symeone et Anna; negant nonnulli hanc Methodii esse.

virg vel virgg: *vide* conv.

Mich. Cerular.: Michael Cerularius, anno 1043 patriarcha Constantinopolitanus, mortuus est anno 1058. Apud Cotelerium, *Ecclesiae Graecae monumenta*, Parisiis anno 1681, vol. 2.

Monoimos: Monoimus Arabs, de quo vide *Hipp* ^{phil}.

Montan ^{episc}: Montanorum episcopus ex Eusebio citatus et in conlatione Carthaginiensi.

Mutianus: Mutianus Scholasticus, floruit anno circiter 550, homilias triginta quattuor Chrysostomi Latine vertit.

N.

Naas *vel* Naass: Naasseni, id est serpentis cultores qui etiam se Gnosticos nominant; apud Hippolytum, vide *Hipp* ^{phil} cuius paginae ad nomen adpositae sunt.

Naz: Gregorius, episcopus Nazianzenus inde ab anno circiter 370, mortuus est anno 389. Opera edidit Morellius, Parisiis a. 1609.1630.

amor paup: oratio de pauperum amore.

apol *vel* apolog: apologeticus de fuga sua.

eunom: de theologia orationes quinque contra Eunomianos et Macedonianos.

pentecost: oratio in s. pentecosten.

Naz *vel* Nazar [ev]: Nazaraeorum evangelium; erant Nazaraei secta Iudaeo-Christiana saeculo secundo ineunte quae evangelium unicum „Matthaei“ vel „Hebraeorum“ agnovit; fragmentum apud Hieronymum, vide *Hier* [esai]; cf v. cl. Adolfus Hilgenfeld, *Evangeliorum secundum Hebraeos* etc [*Novum Testamentum extra canonem receptum*], ed. 2, Lipsiae a. 1884, fasc. ult. p. 14.

Nestor: Nestorius, Syrus, presbyter Antiochenus, inde ab anno 428 episcopus Constantinopolitanus, sede pulsus in exsilio mortuus est. Opera apud Cyrillum, et apud Marium Mercatorem (ed. Garner.).

Niceph: Nicephorus, patriarcha Constantinopolitanus creatus anno 806, imaginum cultum defendens anno 815 sede pulsus, inde confessor dictus, supremum diem obiit anno 828. Mignius, *Patr. Gr.* vol. 100, col. 9—1068; — Maius *Nov. patr. bibl.* vol. 5 (1849).

chronog. breviar.: chronographiae breviarium, apud Georg. Syncellum, Bonnae a. 1829, vol. 1, p. 735—788; — *MPG*, vol. 100, col. 995—1060.

Nicet [heracl]: Nicetas Serron Serrarum primo in Macedonia episcopus, deinde metropolita Heracleae Ponti in Thracia, floruit saeculo undecimo, scripsit commentarium in Nazianzeni orationes et composuit catenas pluras. Cf Maius, *Nova patr. bibl.* vol 4.

Nicon: Nicon, Armenius, monachus, claruit anno circiter 961, mortuus est anno circiter 998, scripsit librum de impia pessimorum Armeniorum religione; apud I. B. Cotelerium, *Patrum . . . apostolicorum opera*, Antverpiae a. 1698, vol. 1, p. 235—236, et in „appendice prima monumentorum ad constitutiones apostolicas“; apud Gallandium, vol. 3, p. 249—251.

Nilus: Nilus Asceta, praefectus Constantinopolitanus, postea monachus Sinaiticus, in vivis erat anno 430. Apud Mign., *Patrol. Gr.* vol. 79.

Nonn: Nonnus Panopolitanus floruit anno circiter 410, scripsit paraphrasim evangelii Ioannis. Prodiit cura Erhardi Hedenecii, Basileae a. 1571; Friderici Sylburgi, Heidelbergae a. 1596; Mignii, *Patrol. Gr.* vol. 43, col. 615—1284; Augustini Scheindler, Lipsiae a. 1881. Tischendorfius usus est editione Francisci Passow, Lipsiae a. 1834.

Nov *vel* Novat: Novatianus, presbyter Romanus, anno 252 episcopus schismaticus factus, sectam Catharorum condidit. Apud Gallandium, vol. 3, p. 285—323; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 3.

tri *vel* trin: liber de trinitate, anno circiter 257 scriptus.

Nyss: Gregorius, inde ab anno circiter 370 episcopus Nyssensis. Opera ediderunt Fronto-Ducaeus, Parisiis a. 1615 (appendicem addidit Iacobus Gretser, Parisiis a. 1618 et denuo prodiit a. 1638 editio haec); Gallandius, vol. 6, p. 515—716; Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 44—46; Franciscus Oehler, Halis Saxonum a. 1865. Tischendorfius usus est editione Gretseriana et iis quae Maius dat *Nova patrum bibliotheca*, vol. 3, p. 1—39.

adv ari: sermo adversus Arium et Sabellium, apud Maium, *Scriptorum veterum nova collectio*, Romae vol. 8 (a. 1833), (append.) p. 1—9; contra Macedonianos, p. 10—25, *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1847, vol. 4, p. 1—15; alia Gregoriana usque ad p. 53.

anim et res: de anima et resurrectione dialogus; apud Io. Chph. Wolfium, *Anecdota Graeca*, Hamburgi a. 1722, vol. 2, p. 274—348, et vol. 3 (1723), p. 1—47; apud Iohannem Georgium Krabinger, Lipsiae a. 1837.

antirrh: antirrheticus adversus Apollinarem; apud Gallandium, vol. 6, p. 517—577.

cant: in Cantica Canticorum explanatio.

eccles: in Ecclesiastem conciones octo.

euno *vel* eunom: contra Eunomium libri tredecim.

orat II. in Gen 1.38: oratio catechetica.

orat de virg: oratio de virginitate vera et corrupta.

orat dom: de oratione dominica homiliae quinque.

resurr: *vide* anim et res.

steph: oratio in S. Stephanum protomartyrem.

O.

Oec *vel* Oecum: Oecumenius Triccae in Thessalia episcopus, incertae aetatis, fortasse saeculi decimi exeuntis, consarcinavit explanationem in Novum Testamentum ex scriptis patrum inde a Papia usque ad Aretam; exstant enarrationes in Acta apostolorum, in epistulas Pauli omnes, in omnes canonicas. Has edidit Donatus, Veronae a. 1532, fol., repetita a. 1562. Prodierunt etiam Parisiis a. 1631, fol.; apud Mignium, *Patrologia Graeca*, vol. 118, col. 9—1332, vol. 119, col. 9—722.

Olympiodor: Olympiodorus, diaconus Alexandrinus, floruit fortasse anno circiter 501, scripsit inter alia commentarium brevem in Ecclesiastem; apud Frontonem Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 2, p. 602—680.

Op: opus imperfectum in Matthaeum, olim Chrysostomo falso adscriptum, scriptori Ariano ut videtur tribuendum; Latine tantum exstat, utrum autem Latine an Graece scriptum sit ambigitur.

Optat: Optatus, Afer, episcopus Milevitanus, floruit anno circiter 368. Ediderunt Iohannes Cochlaeus, Moguntiae anno 1549, Franciscus Balduin, Parisiis a. 1563, et denuo a. 1569, Ludovicus Ellies Dupin, Parisiis a. 1700, et denuo Amstelodami a. 1701, et tertio Antverpiae a. 1702. Apud Gallandium, vol. 5, p. 459—509 [603]; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 11, col. 759—1506. Edidit v. cl. Carolus Ziwsa [*Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum XXVI*], Vindobonae a. 1893.

donat *vel* cont donat: de schismate Donatistarum adversus Parmenianum sectae Donatisticae Carthagine episcopum, libri septem.

Or: Origenes, Alexandriae anno 186 natus, scholae catecheticae Alexandrinae antistes iam anno 203, Romam, Arabiam, Palaestinam invisit, anno 231 ex schola expulsus Caesareae scholam condidit, multa in vinculis propter fidem passus denique supremum diem anno 254 Tyri obiit. Opera eius ediderunt Carolus Delarue, Parisiis a. 1733—1749, tomis quattuor (iterum typis recusa Wirceburgi a. 1780—1787 tomis duodecim); Carolus Henricus Eduardus Lommatzsch, Berolini a. 1831—1848, tomis viginti quinque; Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 11—17 (Mignius fragmenta multa praebet quae in prioribus editionibus desunt). Cf etiam Iohannes Baptista Pitra, *Analecta sacra.*

cant: commentarius in Cantica Canticorum; Latine exstat, sed etiam fragmenta Graeca supersunt.

contr cels: contra Celsum libri octo. Ediderunt David Hoeschel Augustae Vindelicorum a. 1605; Guilelmus Spencer, Cantabrigiae a. 1677.

ezech: in Ezechielem tomi 25 homiliarum Latine versarum; fragmenta Graeca supersunt.

huet: Petrus Daniel Huetius Origenis commentarios in ss. scripturas edidit Rotomagi a. 1668, Parisiis a. 1679.

int: interpretatio Latina quae nunc Hieronymi est, nunc Ruffini, nunc ex ignoto quodam sed vetere commentarii in Matthaeum interprete.

iob: in Iobum homiliae. Lc: commentarius in Lucam.

Mt: commentarius in Matthaeum.

not: notitia Tischendorfiana.

phil *vel* philoc *vel* philocal: Philocalia, ex Origenis scriptis a Gregorio et Basilio excerpta facta. Cf v. cl. Paulus Kötschau,

Die Textüberlieferung der Bücher des Origenes gegen Celsus in den Handschriften dieses Werkes und der Philokalia [Gebhardt. et Harnack. *Texte und Untersuchungen. VI, 1*], Lipsiae a. 1889 [1891], et v. cl. I. Armitage Robinsonus, *The Philocalia of Origen. The text revised with a critical introduction and indices,* Cantabrigiae a. 1893.

princ *vel* de princ: *περὶ ἀρχῶν* libri quattuor anno 233 scripti. Praeter fragmenta Latine tantum exstat.

prov *vel* proverb: fragmenta in Proverbia Salomonis, apud Tischendorfium, *Notitia editionis codicis bibliorum Sinaitici,* Lipsiae a. 1860, p. 74—122, et apud Maium, *Nova patrum bibliotheca,* Romae a. 1854, vol. 7, part. 1, p. 1—56.

Oros: Paulus Orosius, Hispanus, presbyter Tarraconensis, floruit anno 416. Opera edidit Mignius, *Patral. Lat.* vol. 31, col. 635—1216; v. cl. Carolus Zangemeister, *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum, V,* Vindobonae a. 1882.

contr pelag *vel* pelag: apologeticus contra Pelagianos de arbitrii libertate; in *Magna bibliotheca patrum,* Coloniae Agrippinae a. 1622, vol. 15, p. 144—156.

Orsies: Oresiesis, monachus Tabbennensis, floruit anno 344; de Oresiesi vide Basnagium in libro Canisii, *Lectiones antiquae*, Antverpiae a. 1725, p. 163—167, in primis 166. Apud Gallandium, vol. 5, p. 40—51; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 40, col. 867—896 et vol. 103, col. 451—476.

Orthod qu: *vide* Ps-Iust.

P.

Pacian: Pacianus, Hispanus, episcopus Barcilonensis floruit anno circiter 370. Apud Gallandium, vol. 7, p. 255—276; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 13, col. 1051—1094.

ep: epistulae tres ad Sympronianum Novatianum.

paraen: paraenesis sive exhortatorius libellus ad paenitentiam.

serm bapt: sermo de baptismo.

Pallad: Palladius, Galata, natus anno 368, aliquamdiu fortasse Helenopoli in Bithynia episcopus, qui multas visit terras, dialogum de vita et conversatione Ioannis Chrysostomi scripsit, cf Montefalconii et aliorum editiones operum Chrysostomi; apud Gallandium, vol. 8, p. 257—330.

hist laus: historia Lausiaca seu de sanctorum patrum vitis ad Lausum cubiculi praefectum, anno circiter 421 scripta; apud Cotelerium, *Monumenta ecclesiae Graecae*, Parisiis a. 1686.

vol. 3, p. 158; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 34, col. 991—1278.

Pamp *vel* pamphil: Pamphilus, Phoenix, presbyter Caesareae et bibliothecae Caesareensis conditor, floruit anno 294, martyrii coronam anno 309 accepit. Apud Gallandium, vol. 4, p. 1—48. Cf etiam editiones operum Origenis.

apol: apologetici pro Origine libri qninque Latine tantum servati.

de actis: expositio capitum Actuum apostolorum, apud Montefalconium, *Bibliotheca Coisliniana,* Parisiis a. 1715, p. 78-82.

lat: interpretatio Latina.

pass: acta passionis Pamphili; apud Gallandium, vol. 4, p. 41—47; vide Curetonium, *History of the martyrs in Palestine,* Londini a. 1861, p. 36—45.

Papias: Papias Hierapoleos Phrygiae episcopus, Polycarpi amicus, mortuus est anno 163. Adductus est ex Eusebio. Ad Act 1,18 citatur Papias ex Theophylacto in Acta apostolorum; vide Gallandium, vol. 1, p. 318.319; Routhium, *Reliquiae sacrae,* Oxonii, ed. 2, vol. 1 (a. 1846), p. 1—44; Gebhardt. Harnack. Zahn. *Patrum apostolicorum opera,* fasc. 1, Lipsiae a. 1875, p. 180—196. Quae sub Papiae nomine Latine scripta sunt posteriorem Papiam, ipsum quoque Hieropolitanum, auctorem habent, grammaticum non ineruditum, ortu Lombardum, qui saeculo undecimo vocabularium vel elementarium scripsit.

Paul Sam *vel* samos: Paulus Samosatenus, inde ab anno 260 episcopus Antiochenus, ob doctrinam haereticam sede pulsus.

Paulin: Pontius Paulinus Meropius, Burgidalae in Gallia natus anno 353, Ausonii discipulus, posthac Romae senator, anno 391 baptizatus, anno 393 presbyter factus, postea nescio quo anno Nolae in Campania (unde Nolanus) episcopus, mortuus est anno 431. Opera eius prodierunt cum notis Frontonis Ducaei et Heriberti Rosweydi, Antverpiae a. 1622; cura Iohannis Baptistae le Brun, Parisiis a. 1685; apud Mign., *Patrol. Lat.* vol. 61, col. 11-936.

ep ad Sever: epistula ad Severum Sulpicium.

Paulin *vel* Paulin ambr: Paulinus Ambrosii diaconus et notarius floruit anno 420, vitam Ambrosii scripsit; apud Gallandium, vol. 9, p. 21—31 [42]; in Ambrosii operum editione Benedictina, vol. 2, append. col. I—XIV.

Pel *vel* Pelag: Pelagius, Britannus, aliquando abbas Banachorensis, Romam saeculo quinto ineunte visit, anno 405 haeresim novam disseminare coepit, anno 408 in Siciliam, anno 411 Hipponem, posthac in Aegyptum, Palaestinam venit; ubi et quando mortuus sit, latet. Cf Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 69.

com: commentarii vel expositionis in epistulas Paulinas libri quattuordecim misere mutilati sub Hieronymi nomine inter Hieronymi opera editi sunt.

demetri *vel* demetriad: epistula ad Demetriadem de virginitate. Edidit Iohannes Salomon Semler, Halae Magdeburg. a. 1785.

Perat: Peratae, secta Christiana astrologica ab Hippolyto in libro quinto *Refutationis omnium haeresium* commemorata (unde *hipp*); vide Hipp phil et paginas in illo libro adlatas.

Petr *vel* Petr al *vel* alex: Petrus, inde ab anno 300 episcopus Alexandrinus, sacram martyrii coronam anno 311 accepit; apud Gallandium, vol. 4, p. 89—113; apud Routhium, vol. 4, p. 19—82; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 18, col. 451—522.

cdd bodl monac: vide Routhium, vol. 4, p. 70.

can: canones quattuordecim qui supersunt ex libro de paenitentia.

Petrus Iunior: Petrus, natus Callinici Mesopotamiae, inde ab anno 578 patriarcha Monophysitarum Antiochiae, obiit anno 591; vide Assemanum, vol. 2, p. 69 a—82 b.

Phil carp: Philo, incerti ortus, Romae ut videtur diaconus, Carpasiae in Cypro ab Epiphanio episcopus ordinatus est anno circiter 401, scripsit enarrationem in Cantica Canticorum. Apud Michaelem Angelum Giacomellum, Romae a. 1772; apud Gallandium, vol. 9, append. p. 713—769; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 40, col. 9—154.

Philast *vel* Philastr: Philastrius seu Philaster, fortasse Italus, post multas terras visas Brixiae episcopus constitutus, floruit a. 380.

haer: liber de haeresibus; apud Iohannem Albertum Fabricium, Hamburgi a. 1721; apud Gallandium, vol. 7, p. 475—521; apud Oehlerum, *Corpus haereseologicum*, Berolini a. 1856, vol. 1, p. 1—185; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 12, col. 1049—1310.

Phileas: Phileas, Aegyptius, episcopus Thmuitanus, fidei coronam anno 311 accepit, scripsit epistulam ad Thmuitas. Exstat apud Eusebium, apud Gallandium, vol. 4, p. 65—66; apud Routhium, vol. 4, p. 83—111.

Philocalia: *vide* Or phil

Philopon: Ioannes Philoponus, grammaticus Alexandrinus, sectae haereticae Tritheitarum auctor, floruit anno 601, scripsit de mundi creatione libros septem et disputationem de paschate; apud Balthasarem Corderium, Viennae Austriae a. 1630, et ex eo apud Gallandium, vol. 12, p. 471—622.

Phoebad: Phoebadius sive Phoegadius, Gallus, Agenni in Aquitania secunda episcopus, floruit anno 359, in vivis erat anno 392.

Laudat Sabatarius ea quae Phoebadius citat „non ex memoria ab auctore prolata, sed attente excerpta ab ipsis litterarum paginis, studioseque descripta".

contr Arian: liber contra Arianos; apud Casparum Barth, Francofurti a. 1623; apud Gallandium, vol. 5, p. 250—266; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 20, col. 9—30(50).

Phot: Photius, inde ab anno 858 patriarcha Constantinopolitanus, exsul intra annos 869 et 878, sedem eandem iterum tenuit, sed anno 886 denuo pulsus, brevi tempore post, ut videtur, obiit. Apud Mignium, *Patrologia Graeca*, vol. 101—104.

amphil *vel* amphiloch qu: Amphilochia sive in sacras litteras et quaestiones et diatribae ad Amphilochium sanctissimum Cyzici metropolitam, qui variarum quaestionum solutionem ad trecentarum usque numerum tempore tentationum flagitavit; vide Maium, *Scriptorum veterum nova collectio*, Romae a. 1825, vol. 1, p. 193—361 et vol. 9, p. 1—158; apud Mignium, vol. 101, col. 1—1190 et 1277—1296. Quaedam primus edidit Iohannes Christophorus Wolfius, ad calcem *Curarum philologicarum et criticarum in epp. Cath. et Apoc.*, ed. 2, Hamburgi 1741, p. 651—815.

cat: in catenis; fragmenta exstant etiam apud Mignium, vol. 101, col. 1189—1254.

ep: epistularum libri tres, apud Mignium, vol. 102, col. 585—1024.

ep ad Thdorum: apud Mignium est Amphil quaest 219, vol. 101, col. 992.

mani *vel* manich: narrationis de Manichaeis recens repullulantibus libri quattuor. Apud Montefalconium, *Bibliotheca Coisliniana*, Parisiis a. 1715, p. 349—375; apud Mignium, vol. 102, col. 9—264; apud Io. Chph. Wolfium, *Anecdota Graeca*, Hamburgi a. 1722, vol. 1, p. 1—216, vol. 2, p. 1—285.

Photii bibliotheca quae tam multa fragmenta ex scriptis virorum antiquorum praebet, invenitur apud Mignium, vol. 103, col. 9—1596, vol. 104, col. 9—430.

Pist *vel* Pist Soph: Pistis Sophia, liber Copticus dialecti Sahidicae (unde *sah*) ex schola Valentiniana saeculi tertii, textus „Marcosianus mixtus serior" Codex erat Antonii Askew (unde *sah* askew), nunc est Londinii in Museo Britannico. Exscripsit codicem Mauritius Gotthilf Schwartze, edidit I. H. Petermannus Berolini a. 1853; cf v. cl. Adolfus Harnack, *Texte und Untersuchungen VII, 2*, Lipsiae a. 1891 [1892], p. 1—114.

Polyc: Polycarpus Smyrnensis, mortuus est anno 155 vel 166. Apud Cotelerium, *Patrum qui temporibus apostolicis floruerunt opera,* (Parisiis a. 1672) ed. Clericus, Antverpiae a. 1698, vol. 2, p. 182—204; Dresselium, *Patrum apostolicorum opera*, ed. 2, Lipsiae a. 1863, quem Tischendorfius in testimonium vocat; — hodie apud Zahnium (Gebhardt. Harnack. Zahn.), *Patrum apostolicorum opera*, fasc. 2, Lipsiae a. 1876, p. 101—172; et apud Iosephum Barber Lightfoot, ed. 2, Londinii a. 1889.

phil: epistula ad Philippenses, brevi post annum 116 scripta.

mart *vel* martyr: martyrium Polycarpi sive epistula ad Smyrnensem ecclesiam de martyrio Polycarpi.

Polyc: Polycrates Ephesiorum episcopus floruit anno 196, scripsit epistulam ad Victorem ac Romanam ecclesiam; fragmenta exstant apud Eusebium. Apud Gallandium, vol. 2, p. 160—162; apud Martinum Iosephum Routh, *Reliquiae sacrae,* Oxonii, ed. 2, vol. 2 (a. 1846), p. 9—36.

Porph *vel* Porphyr: Porphyrius, Tyrius, philosophus, floruit post medium saeculum tertium, scripsit libros quindecim contra Christianos, qui iamdudum perierunt; vide ad Mt 13,35 verba ex Hieronymi breviario in Psalmum 77. Cf v. cl. Wagenmannus, „Porphyrius und die Fragmente eines Ungenannten in der athenischen Makariushandschrift" in actis *Jahrbücher für Deutsche Theologie,* Gothae a. 1878, vol. 23, p. 269—314.

Possidius: *vel* Possidonius, Afer, Calamae episcopus, floruit anno 430, scripsit Augustini familiaris sui vitam et indiculum scriptorum Augustini. Cf editiones operum Augustini.

Praedestin: Praedestinatus, liber quinto aut sexto saeculo ab incerto auctore ut videtur Gallicano scriptus, a Tischendorfio, in prolegomenis ad editionem septimam Novi Testamenti Graeci, p. CC—LXVIII, Vincentio Lerinensi, a Guerickio, *Handbuch der Kirchengeschichte,* ed. 6, Lipsiae a. 1846, vol. 1, p. 461, Arnobio minori (anno circiter 461), a Cavio Primasio, qui anno 550 floruit, adscriptus. Editus est a Iacobo Sirmondo, Parisiis anno 1643, a Gallandio, vol. 10, p. 357—399; a Mignio, *Patrologia Latina,* vol. 53, coll. 583—692; liber primus de haeresibus etiam a Francisco Oehler, *Corpus haereseologicum,* Berolini a. 1856, vol. 1, p. 227-268.

Praedicat. Petri: praedicatio Petri, liber apocryphus saeculi secundi, quem Clemens Alexandrinus et alii laudant. Cf v. cl. Adolfus Hilgenfeld, *Novum Testamentum extra canonem receptum*, ed. 2, Lipsiae a. 1884, fasc. 4, p. 51—65.

Prim *vel* Primas: Primasius, Afer, Adrumeti episcopus, floruit saeculo sexto medio.

apoc: commentaria mysticae expositionis in Apocalypsim ad Castorium. Librum Primasii ediderunt Winterus Basileae a. 1544 (*Bibl. max. patr.* vol. 10 secutus est editionem Parisinam e codice mutilo); Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 68, col. 407—936. Novissime et optime edidit v. cl. Haussleiter, *Forschungen zur Geschichte des neutestamentlichen Kanons. IV*, Erlangae et Lipsiae a. 1891, p. 1—224. Alium esse auctorem commentariorum in epistulas Paulinas qui sub Primasii nomine feruntur certissimum est.

Priscillianus: cf supra, p. 1151.

Procl: Proclus, inde ab anno 434 episcopus Constantinopolitanus, supremum diem obiit anno 446; in libro *Antidotum contra diversas . . . haereses*, Basileae a. 1528, fol. 176a—181a; apud Frontonem Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 309 [falso 289 impressum]—318; apud Gallandium vol. 9, p. 601—704.

Proc *vel* Procop: Procopius, Gazaeus, sophista, floruit anno circiter 520.

esa *vel* esai: antiquorum in Esaiam prophetam commentariorum epitome a Carterio e codice valde mutilo edita.

Prom *vel* Promiss: liber incerti auctoris de promissionibus et praedictionibus Dei, olim Prospero Aquitano ad tributus, anno circiter 453 scriptus, partes quinque complectens; apud Mignium, *Patrologia Latina*, vol. 51, col. 729—858, ubi col. 729—734 acute de auctore disputatur.

dim temp: dimidium temporis ad cuius finem implendae sunt visiones in scripturis sanctis factae de Antichristo; est pars quarta libri de promissionibus.

glor: de gloria regnoque sanctorum; est pars quinta eiusdem libri.

Prosp: Prosperus Aquitanus, laicus Pelagianorum et Semipelagianorum impugnator, floruit saeculo quinto, obiit anno circiter 455. Opera prodierunt Parisiis a. 1671; Bassani a. 1782; apud Mignium, *Patrologia Latina*, vol. 51.

Prud: Aurelius Prudentius Clemens, Hispanus, poeta Christianus, natus anno 348, mortuus est fortasse anno circiter 410. Opera eius prodierunt Venetiis a. 1501; cura Fausti Arevali, Romae aa. 1788.1789, tomis duobus; apud Gallandium, vol. 8, p. 433—542; apud Mignium, *Patrologia Latina*, Parisiis a. 1847, vol. 59, col. 567—1078 et vol. 60, col. 1—596. Carmina edidit Albertus Dressel, Lipsiae a. 1860.

Ps-Ath *vel* Pseudo-Ath: opera Athanasio falso adscripta; in Athanasii operum editione Benedictina, Parisiis a. 1689, vol. 2; cuius voluminis paginas ad titulos singulos adposuimus.

castor: epistulae duae ad Castorem; nihil continent nisi Cassiani instituta Graece versa (p. 365—386; ed. Patav. vol. 2, p. 309—329).

cont sabell: de aeterna filii et spiritus sancti cum Deo exsistentia et contra Sabellianos. Opus ex homilia vicesima septima Basilii (p. 36—48; ed. Patav. vol. 2, p. 28—37).

dial trin: de sancta Trinitate dialogi quinque, ab aliis Maximo monacho, qui anno 645 floruit, ab aliis Theodoreto, qui floruit anno 423, adscripti (p. 471—539; ed. Patav. vol. 2, p. 406—473).

dispu: disputationis cum Ario coram Probo iudice, libri duo. Opus hoc Latinum est Vigilii Tapsensis (p. 631—642; ed. Patav. vol. 2, p. 561—696; et in operibus Vigilii apud Mignium, *Patrologia Latina*, vol. 62, col. 155—180).

int: interpretatio Latina.

lat: Pseudo-Athanasiana Latine scripta vel solum Latine exstantia.

maced: liber forma dialogi conscriptus, in quo colloquuntur Orthodoxus et Macedonianus Pneumatomachus (p. 540—557 [560]; de auctore, num Theodoretus sit, vide p. 540); *vide etiam* dial trin *et* Thdrt dial.

occurs dom: sermo in occursum Domini, post Nestorii tempora scriptus (p. 415—426; ed. Patav. vol. 2, p. 355—365).

pass *vel* pass dom: in passionem et crucem Domini (p. 80—110; ed. Patav. vol. 2, p. 61—84).

quaest *vel* quaest antioch *vel* ad antioch: ad Antiochum principem, de multis et necessariis quaestionibus in divina scriptura controversis, quas nemo Christianus ignorare debet (p. 268—306; ed. Patav., vol. 2, p. 217—253). Nescio an Tischendorfius siglo *Quaest* alios ex multis libris Pseudo-Athanasianis „de quaestionibus" indicaverit.

serm cont omn haer: sermo contra omnes haereses (p. 230—238; ed. Patav. vol. 2, p. 181—189).

synops: synopsis sacrae scripturae. Opus vetus elegans (p. 124—204; ed. Patav., vol. 2, p. 95—156).

tri *vel* trin *vel* de trin ad Theophil: de Trinitate (p. 601—609, vide p. 602; ed. Patav. vol. 2, p. 530—550).

s. trin: *vide* dial trin.

virg: de virginitate sive de ascesi (p. 110—124; ed. Patav. vol. 2, p. 84—95).

Ps-Aug: Pseudo-Augustinus; est expositio in Apocalypsim, in Augustini operum editione Benedictina, Antverpiae a. 1700. tom. 3, part. 2, append. p. 143a.

Ps-Bas: Pseudo-Basilius; in Basilii operibus (vide *Bas*) vol. 1 append. et vol. 2 append.

bapt *vel* auct de bapt: de baptismo libri duo; apud Basilium, vol. 2 append., p. 624—673, vol. 2 append. Liber non videtur Basilii esse, quod monstravit Garnerius in praefatione ad volumen hoc § 12, p. LXXVII—LXXXV, in ed. Parisina alt. a. 1839 a Gaumio curata, p. LXXX—LXXXVIII. Ad Mt 5,22 citat Tischendorfius librum et quaestionem (2,5), non ut alibi voluminis paginam.

Ps-Chr: Pseudo-Chrysostomus; in Chrysostomi operibus (vide *Chr*).

pseudopr: de pseudoprophetis, ex editione Saviliana.

Ps-Clem: *vide* Clem (2)

Pseudo-Cyprianus: cf v. cl. C. Wundererus, *Bruchstücke einer afrikanischen Bibelübersetzung in der pseudocyprianischen Schrift* Exhortatio de paenitentia *neu bearbeitet* [*Programma regii Baiuvarici litterarum instituti* („*Studienanstalt*"). *Progr.* 1889. No. 811], Erlangae a. 1889.

Pseudo-Cyr: Pseudo-Cyrillus.

trin: de trinitate, apud Mignium.

Ps-Dion ar: vide *Dion* areop

Ps-Hier: auctor prologi galeati in epistulas catholicas, qui prologus multis versionis Novi Testamenti Hieronymianae codicibus praefixus est.

Ps-Hipp: Pseudo-Hippolytus.

de antichrist: vide *Hipp;* tractatus est genuinus.

consumm mundi: oratio de consummatione mundi et Antichristo et secundo Domini adventu; apud Lagardium (vide *Hipp*) p. 92—123.

Ps-Iust *vel* Ps-Iusti: Pseudo-Iustinus; de editionibus vide *Iust.*

expos: expositio rectae fidei (O. 3,1).

fid: vide *expos*

qu: nescio an Tischendorfius citet quaestiones Christianae ad Gentiles (O 3,2), et quaestiones Gentiles ad Christianos (O. 3,2); vide *resp.*

rect fid: vide *expos*

resp orthod: responsiones ad orthodoxos de quibusdam necessariis quaestionibus (O 3,2).

zen *vel* zen et ser: epistula ad Zenam et Serenum (O. 3,2).

Ps-Nyss: Pseudo-Gregorius (Nyssenus).

resurr: de anima et resurrectione dialogus anno circiter 378 scriptus.

Ps-Theodul: Pseudo-Theodulus (fuit Theodulus presbyter sive episcopus in Coele-Syria, qui anno 492 mortuus est). Falso Theodulo

adscripta est catena quaedam in epistulam ad Romanos, quae invenitur apud Grynaeum, *Orthodoxographa sanctorum patrum monumenta*, Basileae a. 1569.

Ps-Tit: Pseudo-Titus (Bostrensis); vide Tit

Psellus: Michael Psellus, Constantinopolitanus, floruit saeculo undedecimo medio. Inter libros multos scripsit carmina et commentarium vel catenam in Cantica, capita de trinitate, adnotationes in Gregorium Nazianzenum.

Ptol: Ptolemaeus, Gnosticus Valentinianus, floruit post medium saeculum secundum; apud Irenaeum et apud Epiphanium (unde *epiph*), *Panaria*, haer. XXXIII. (XIII).

flor: epistula ad Floram.

Q.

Quaest: quaestiones Veteris et Novi Testamenti, opus Latinum saeculi quarti, fortasse a Faustino presbytero Romano scriptum, cf v. cl. Iosephus Langen, ut supra, sub voce Ambrst.; in Augustini operum editione Benedictina, Antverpiae a. 1700, vol. 3, pars. 2, append. col. 29 ss. Ad Io 3,31 qu. 91 est ex Novo Testamento, col. 67 c; ad Apoc 2,13 qu. 102 ex utroque mixto, col. 81 a.

Quaest antioch: vide *Pseudo-Ath* quaest

Quaest orthod: vide *Pseudo-Iust resp orthod*

Quartodecimani: ecclesia in Asia Minore, quae dixit Christum cenam Domini die quarto decimo mensis Nisan habuisse; apud Hippolytum, vide *Hipp* phil.

R.

Raban: Rabanus Maurus, Francus, natus anno 785, anno 822 abbas Fuldensis, anno 847 episcopus Moguntinus factus, supremum diem obiit anno 856. Opera ediderunt Iacobus Pamelius, Coloniae Agrippinae a. 1628, voll. 6; Mignius, *Patrol. Lat.* voll. 107—112.

Rebapt: auctor libri de rebaptismate, opus Latinum saeculi quarti inter Cypriani opera editum; apud Gallandium, vol. 3, p. 362—370. Cf v. cl. Hartel, [Cypriani Opera] *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum. III.3,* Vindobonae a. 1871, p. 69—92.

Recogn clem: vide *Clem* (2)

Resp orth *vel* orthod: vide *Pseudo-Iust*

Ruf *vel* Rufin: Rufinus Toranius, Italus, presbyter Aquileiensis posthac monachus annos plusquam viginti, fortasse inde ab anno 371 usque ad annum 397 in Oriente degens, obiit anno circiter 410. Multa scripsit, multosque Graecorum patrum libros Latine vertit,

exempli gratia librum Origenis περὶ ἀρχῶν multosque Origenis commentarios, Basilii regulam monasticam octoque homilias, opera decem Gregorii Nazianzeni, Sixti vel Xysti sententias, Evagrii sententias librumque ad virgines, Clementinas recognitiones, Pamphili Eusebiique apologiam pro Origene, Anatolii Alexandrini canonem paschalem, Eusebii historiam ecclesiasticam. Cf v. cl. Guilelmus Henricus Fremantle, apud Smithium et Wacium, *A dictionary of Christian biography*, vol. 4, Londinii a. 1887, p. 555—561. Versio historiae ecclesiasticae Eusebianae prodiit cura Petri Thomae Cacciari, Romae a. 1740. Apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 21.

bened patr: de benedictione Iudae et reliquorum undecim patriarcharum, libri duo ad Paulinum Nolanum; apud Grynaeum, *Monumenta sanctorum patrum orthodoxographa*, Basileae a. 1569, pars 2, p. 1066.

exp symb: vide *symb.*

praefatio ad Macarium in Apologeticum sancti Pamphili Martyris pro Origene; apud Gallandium, vol. 4, p. 7.

symb *vel* exp symb: expositio symboli ad Laurentium episcopum; inter Cypriani opera, Oxonii a. 1682 (paginarum series quarta); Venetiis a. 1728.

Rup: Rupertus, monachus, floruit anno 1111, abbas Tuitensis coenobii prope Coloniam Agrippinam creatus est, supremum diem anno 1135 obiit. Opera prodierunt Moguntiae a. 1631, voll. 2; Venetiis a. 1748—1751, voll. 4; apud Mignium, *Patrol. Lat.* voll. 167—170. Inter alia multa scripsit commentariorum in Apocalypsim libros duodecim; prodierunt Noribergae a. 1526.

S.

Salomo Bassorensis: Shelemon e Khilāt vel Akhlāt ad lacum Van claruit circa annum 1222. Cf Guilelmus Wright (ut supra, p. 807, adn. 1), p. 855 a. Liber eius analectorum partim theologicorum partim historicorum „Apis“ dictus est. Cf Assemanus, *Bibliotheca orientalis*, vol. 8, pars 1, p. 309—324. Syriacum Arabicumque textum Latine vertit, notis illustravit v. cl. I. M. Schönfelderus, Bambergae a. 1866. V. cl. E. A. W. Budgius edidit Syriace et Anglice Oxonii a. 1886.

Salv *vel* Salvi: Salvianus, Gallus, floruit inde ab anno 440, presbyter Massiliensis factus, mortuus est fortasse saeculo quinto exeunte. Opera eius prodierunt apud Conradum Rittershusium, Altdorfiae a. 1611, denuo Norimbergae a. 1623; apud Stephanum Baluzium

(ed. 3), Parisiis a. 1684; Bremae a. 1688; apud Gallandium, vol. 10, p. 1—102; apud Mignium, *Patrologia Latina*, vol. 53, col. 9—238; apud Carolum Halm [*Monumenta Germaniae historica*], Berolini a. 1877; apud Franciscum Pauly, *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum. VIII*, Vindob. a. 1883.

avarit: adversus avaritiam praesertim clericorum et sacerdotum libri quattuor, ad Salonium episcopum.

Sedul: Sedulius (non Caelius Sedulius, poeta Christianus, qui saeculo quinto floruit) quidam incertae aetatis cui debetur commentarius in epistulas S. Pauli ex patrum scriptis maximam partem conlectus. Fortasse idem est ac Sedulius ille Scotus qui anno circiter 818 floruisse dicitur.

ro: in epistulam ad Romanos.

Senior: seniores sive presbyteri apud Irenaeum.

Serap: Serapion, Aegyptius, monachus, posthac episcopus Thmuitanus, floruit anno 347, mortuus est anno circiter 358; apud Canisium, *Lectiones antiquae*, ed. Basnag. Antverpiae a. 1725, vol. 1, p. 35—55; apud Gallandium, vol. 5, p. 52—62.

manich: liber contra Manichaeos.

Sethiani: secta Gnostica Antiudaica saeculi ut videtur secundi; apud Hippolytum (unde *hipp*).

Severn: Severianus, Syrus, Gabalorum episcopus, floruit anno circiter 401. Constantinopoli degens, primo Chrysostomi amicus, posthac adversarius acerbus; scripta eius partim inter Chrysostomi opera edita sunt; laudatur etiam in catenis. Iohannes Baptista Aucher homilias eius primus edidit ex antiqua versione Armeniaca in Latinum sermonem translatas, Venetiis a. 1827. Apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 65, col. 9—30.

creat mund: de creatione mundi orationes sex apud Combefisium, *Bibliothecae Graecorum patrum auctuarium novissimum*, Parisiis a. 1672, part. 1, p. 211—291 [297].

sig *vel* sigill: de sigillis librorum oratio.

Sev *vel* Sever *vel* Sev $^{ant\ \mathit{vel}\ antio}$: Severus, Sozopoli in Pisidia natus, Monophysita, monachus, anno 512 patriarcha Antiochenus ab Anastasio factus, anno 518 post Anastasii mortem Alexandriam fugit, obiit anno 538 (539? 542?). Fragmentum ei, vix autem recte, adscriptum est de concordantia evangelistarum circa ea quae in sepulcro Domini contigerunt, item de Sabbatis et de varietate exemplorum S. Marci evangelistae; apud Gallandium, vol. 11, p. 219—226. Fragmenta multa Graeca edita sunt in catenis. Opera multa Syriace Londinii exstant in codicibus musei Britannici; cf etiam Assemanus. Fragmenta praebet Maius,

Scriptorum veterum nova collectio, vol. 9, Romae a. 1837, p. 725—760; *Classicorum auctorum e vaticanis codicibus editorum tomus X*, Romae a. 1838, p. 408—473; *Spicilegium Romanum*, Romae a. 1844, vol. 10, p. 211—223.

Sim ^{mag}: Simon Magus, Samaritanus, floruit anno 35; apud Hippolytum (unde *hipp*). Inde Simoniani.

Siric: Siricius, Romanus, inde ab anno 385 episcopus Romanus, anno 398 supremum diem obiit.

ep: epistulae sex; apud Gallandium, vol. 7, p. 531—550; apud Mignium, vol. 13, coll. 1131—1196: de Siricio et de epistularum fide vide Mignium, col. 1115—1132.

Soc *vel* Socr: Socrates Scholasticus, Constantinopolitanus, floruit anno 440, scripsit historiam ecclesiasticam septem libros complectentem a Constantini primordiis usque ad annum 439 ductam. Prodiit ea cura Henrici Valesii, Moguntiae a. 1677 (Tischendorfius usus est hac editione); Readingi (cf Eusebii editiones); Roberti Hussey, Oxonii a. 1853; Mignii, *Patrol. Gr.* vol. 67, col. 9—842. Cf Fridericus Augustus Holzhausen, *Commentatio de fontibus, quibus Socrates, Sozomenus, ac Theodoretus in scribenda historia sacra usi sunt, adiuncta eorum epicrisi*, Gottingae a. 1825.

Soz: Hermias Sozomenus, ut videtur Palaestinus, Beryti deinde Constantinopoli iuris consultus, scripsit anno circiter 440 novem libris ecclesiae historiam annos centum quindecim, inde ab anno 324 comprehendentem. Prodiit haec apud Valesium et Readingum (ut Soc). Robertus Hussey edidit Oxonii a. 1860; Mignius, *Patrol. Gr.* vol. 67, col. 843—1066.

Speculum: Speculum vel libri de speculo, opus anonymum, a Maio Augustino falso adscriptum, ex libro manuscripto in bibliotheca Sanctae Crucis Hierosolymitanae Romae invento, ab Angelo Maio editum in libro: *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1852, tom. 1, part. 2, p. I—VIII et 1—117. Cf opera Augustini (ut supra, p. 1165), vol. 6, p. 625—634. Cf cod. m, supra, p. 961.

Suid: Suidas, ut videtur monachus, incertae aetatis, fortasse ante annum 976, lexicon magnum verborum et rerum scripsit, Cantabrigiae a. 1705, 3 tomm. fol. a Ludolfo Küstero, a. 1834 seq. Oxonii a Thoma Gaisfordio, a. 1843—1853 Halis a Godofredo Bernhardy editum, tribus voluminibus comprehensum.

Syn $^{ant\ vel\ antio}$: epistula synodi Antiochenae anno 269 congregatae, ad Paulum Samosatenum missa; apud Routhium, vol. 3, p. 285-367.

Syn ^{ancyr}: synodus Semi-Arianorum Ancyrana secunda anno 358 habita, cuius epistula exhibet Epiphanius haer. LIII vel LXXIII, capp. 2—11, ap. Petav. p. 846—860; ap. Oehl. vol. 2, pars 1, p. 70—95.

Symmachus: Symmachus, natu Samaritanus, posthac religione Iudaeus, denique Ebionita, anno circiter 201 floruit, versionem Graecam Veteris Testamenti fecit.

Syncell: Georgius monachus, ὁ Σύγκελλοσ (patriarchae a secretis), floruit anno 792.

chron: ἐκλογία χρονογραφίασ, inde a mundi creatione usque ad annum 284, quam ediderunt Iacobus Goar, Parisiis a. 1652; Guilelmus Dindorfius, Bonnae anno 1829, 2 voll.

Synops: synopsis sacrae scripturae inter Athanasii opera edita, vide *Ps-Ath.*

T.

Taras: Tarasius, Constantinopolitanus, imperatori a secretis, anno circiter 785 patriarcha constitutus ex laico, obiit anno 806. Epistulam scripsit de non faciendis pretio ordinationibus, quae Graece et Latine prodiit apud Gallandium, vol. 13, p. 372—376; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 98, col. 1371—1500.

Tat: Tatianus, Syrus, sophista, multas visit terras, posthac Christianus Iustini martyris Romae discipulus, mortuo Iustino haeresim in Mesopotamia novam Encratitarum sive Hydroparastatarum condidisse dicitur, floruit circa medium saeculum secundum. Contexuit harmoniam evangeliorum (Diatessaron), quae in Syria late adhibita est. Ephraemi Syri commentarius in hanc Harmoniam prodiit Venetiis a. 1876 Latine ex lingua Armena cura Iohannis Baptistae Aucher († 1854) et Georgii Moesinger sub titulo, *Evangelii concordantis expositio facta a sancto Ephraemo doctore Syro.* V. cl. Augustinus Ciasca textum Tatiani Arabicum cum versione Latina edidit Rome anno 1888, v. cl. I. Hamlyn Hillius Anglice e textu Arabico, Edini a. 1893. Cf v. cl. Ernestus Sellin in libro *Forschungen* IV (ut supra, p. 1215), p 225—246.

oratio adversus Graecos, anno circiter 170 scripta ante ecclesiam desertam; edita a Frontone Ducaeo, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 160—187; a Guilelmo Worthio, Oxonii a. 1700, 8°; a Gallandio, vol. 1, p. 627—671 (ad Io 1,3 est ex capite 19 orationis, Galland. p. 665); a I. C. T. Otto, Ienae a. 1851; a v. cl. Eduardo Schwartz apud Gebhardt. et Harnack. *Texte und Untersuchungen. IV, 1,* Lipsiae a. 1888. Cf v. cl. Adolfus Harnack, *Texte und Untersuchungen, I, 1.2,* a. 1882, p. 196—232.

Tert: Quintus Septimius Florens Tertullianus, natus Carthagine anno circiter 150 sive 145 (cf v. cl. E. Noeldechen, *Zeitschrift für*

wissenschaftliche Theologie. XXIX, Lipsiae a. 1886, p. 207—223), presbyter factus est anno circiter 192, anno fortasse 199 Montanista fit, supremum diem obiit anno circiter 240.

Opera ediderunt Beatus Rhenanus, Basileae a. 1521; Renatus Laurentius de la Barbe, Parisiis a. 1580; Nicolaus Rigaltius, Parisiis a. 1675 (iterum recusa Venetiis a. 1744); I. S. Semlerus, Halae a. 1770—1775, 6 voll.; I. P. Mignius, *Patrologia Latina*, Parisiis a. 1844, voll. 1—3; F. Oehlerus, Lipsiae a. 1853.1854, 3 voll.; vv. cll. Augustus Reifferscheid et Georgius Wissowa, *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum. XX*, pars 1, Vindobonae a. 1890; vide Hermannum Roenschium, *Das Neue Testament Tertullians*, Lipsiae a. 1871; v. cl. Albertus Hauck, *Tertullians Leben und Schriften*, Erlangae a. 1877; v. cl. C. H. A. Kellner, „Organischer Zusammenhang und Chronologie der Schriften Tertullians“ in actis *Der Katholik*, *LIX*, Moguntiae a. 1879, vol. 2, pp. 561—589, et *Chronologiae Tertullianeae supplementa*, Bonnae a. 1890; v. cl. Adolfum Harnack, „Zur Chronologie der Schriften Tertullians in actis *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, Gothae a. 1878, vol. 2, p. 572—583; v. cl. I. Schmidt, „Ein Beitrag zur Chronologie der Schriften Tertullians und der Proconsuln von Afrika“ in actis *Rheinisches Museum für Philologie*, series nova, vol. 46, 1 [a. 1891], p. 77—98; G. Nathanael Bonwetsch, *Die Schriften Tertullians nach der Zeit ihrer Abfassung*, Bonnae a. 1878.

anim: de anima — apol: apologeticus — bapt: de baptismo — carn *vel* car chr: de carne Christi — coro *vel* coron *vel* coro mil: de corona militis — cult fem *vel* femi: de cultu feminarum, libri duo — exh cast: de exhortatione castitatis — fug: de fuga in persecutione — gnost *vel* gnostic *vel* cont gnostic: contra Gnosticos Scorpiace — hermog: adversus Hermogenem — idol *vel* idolol: de idololatria — ieiun: de ieiunio adversus psychicos — adv Iud; adversus Iudaeos — marc: adversus Marcionem libri quinque — monog *vel* monogam: de monogamia — orat: de oratione — pat *vel* patient: de patientia — praescr: de praescriptione haereticorum — prax: adversus Praxean — psych *vel* psychic: de ieiunio adversus psychicos — pud *vel* pudi *vel* pudic: de pudicitia — res carn *vel* resurr carn: de resurrectione carnis — scorp: contra Gnosticos Scorpiace — spect *vel* spectac: de spectaculis — uxor: ad uxorem libri duo — virg *vel* virgg vela *vel* vel virgg: de virginibus velandis.

Testamenta duodecim Patriarcharum saeculi secundi, edita apud

Grabium, *Spicilegium ss. patrum, ut et haereticorum*, Oxonii a. 1698 (denuo a. 1714); Fabricium, *Codex pseudepigraphus V. T.* Hamburgi a. 1713, denuo a. 1722; Galland. vol. 1, p. 193—242; nuper a v. cl. Roberto Sinker, Cantabr. a. 1869, addito append. a. 1879.

Thaum: Gregorius Theodorus Thaumaturgus, natus Neocaesareae Cappadocum, Alexandriam Athenas Berytum Caesaream in Palaestina visit, et episcopus Neocaesareensis constitutus, mortuus est anno 265(270). Opera eius edidit Gerardus Vossius, Moguntiae a. 1604, 4°. Apud Gallandium, vol. 3, p. 377—469.

anath: capita duodecim de fide, cum anathematismis. Non est Gregorii, nam de Nestorii (anni 428) Eutychisque (anni 448) haeresibus tractat.

annun *vel* annunc: in annuntiationem s. Dei genetricis sermones tres. Non sunt Gregorii.

canon: epistula canonica, de iis qui in barbarorum incursione idolothyta comederant et alia quaedam peccata commiserant; *Orthodoxographa sanctorum patrum monumenta*, Basileae a. 1569, vol. 2, p. 22 sq.; apud Vossium, p. 118—134; apud Gallandium, vol. 3, p. 400—412; apud Routhium, *Reliquiae sacrae*, ed. 2, Oxonii a. 1846, vol. 3, p. 251—283.

κατὰ μέρος πίστις: apud Lagardium (cf infra, p. 1228, Tit mani).

Thdor ant: Theodorus Antiochenus vel Mopsuestenus, presbyter Antiochenus, posthac fortasse inde ab anno 392 episcopus Mopsuestiae in Cilicia, ab ecclesia Graeca postea Nestorianismi pater habitus, obiit anno circiter 429. Operum edidit Eduardus Fridericus Victor a Wegnern vol. 1, Berolini a. 1834; vide O. F. Fritzschium, *De Theodori Mopsuestensis vita et scriptis commentatio historico-theologica.* Halae a. 1836, 8° et *Theodori episcopi Mopsuesteni in Novum Testamentum commentariorum quae reperiri potuerunt*, Turici a. 1847; v. cl. H. Swete, *Theodori episcopi Mopsuesteni in epistolas b. Pauli commentarii. The Latin version with the Greek fragments*, Cantabrigiae vol. 1, a. 1880, vol. 2, a. 1882. Mignius, quod rarius fit, magni aestimandus est in operibus Theodori, *Patrol. Gr.* vol. 66. Cf v. cl. Eduardus Sachau, *Fragmenta Syriaca e codicibus musei Britannici Nitriacis edidit atque in Latinum sermonem vertit* E. S. Lipsiae a. 1869. Cf Lightfootus (ut infra, p. 1229 Victorinus), p. 229. 230.

amos: commentarii in duodecim minores prophetas; apud Maium, *Scriptorum veterum nova collectio*, Romae a. 1825, vol. 1, p. 41—104, et Romae a. 1832, vol. 6, p. V—XXII et 1—312, et *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1854, vol. 7, p. 1—389 (et in Psalmos, in Ioh, in 2 Cor—p. 408); invenies praeterea

nonnulla in Rom apud Maium, *Spicilegium Romanum*, vol. 4 (a. 1840), p. 499—573, et in Psalm *Nova patrum bibliotheca*, vol. 3 (a. 1845), p. 453—456. Cf etiam cat cord.

de incarnatione contra Apollinarium: ad 1 Ti 3,16, p. 850 laudantur verba, quae Graece invenies apud Maium, vol. 6, p. 308 ad numerum XXI; in margine dicuntur ex libro duodecimo non ex tertio decimo esse.

iona: vide *amos*

Thdor heracl: Theodorus Heracleotes (est Heraclea urbs Thraciae ad Pontum sita), episcopus civitatis patriae anno 334 floruit, obiit a. fortasse 358; laudatur ex catena a Possino edita. Cf etiam catena Corderii. Nonnulla in Esaiam invenies apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 6 (a. 1853), pars 2, p. 214—239.

Thdor mon: vide Thdor stud

Thdor mops: vide Thdor ant

Thdor stud: Theodorus Studita, natus Constantinopoli anno 759, anno 781 monachus, anno 794 abbas factus, iterum iterumque exsul ob intemperantiam contra imaginum adversarios, mortuus est anno 826; eruditissimus fuit. Vitam eius a Michaele monacho conscriptam invenies apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, vol. 6 (a. 1853), pars 2, p. 293—363. Scripta apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 99. Parva catechesis prodiit primum Graece curis Immanuelis Auvray et A. Tougardi, Parisiis a. 1891. Invenies supplementa apud Maium, *Nova patrum bibliotheca*, Romae a. 1849, vol. 5, p. I—VI et 1—160 seriei ultimae huius tomi, epistulas et fragmenta, vol. 8 (a. 1871), p. 1—244.

antirrheticus, p. 1—144; apologeticus pro sanctorum imaginibus, p. 1—142 seriei alterius paginarum; apologia minor, p. 1—4 seriei tertiae paginarum.

Thdrt: Theodoretus, Syrus, natus saeculo quarto exeunte, monachus, anno fortasse 420 episcopus Cyri in Syria factus, Nestorii amicus Cyrilli adversarius anno 449 sede pulsus, anno 450 restitutus est, obiit anno circiter 457. Laudatur in catenis. Opera ediderunt Iacobus Sirmondi voll. 4, Parisiis a. 1642 (Ioannes Garnerius volumen quintum a. 1684); Ioh. Lud. Schulzius, Halae 1769-1774. Ap. Gallandium vol. 9, p. 403—422; apud Mignium, *Patrol. Gr.* voll. 80—84. Historia eius ecclesiastica prodiit cura Henrici Valesii, Moguntiae a. 1679; Thomae Gaisford, Oxonii a. 1854. Commentarii in Pauli epistulas pars prior prodiit Oxonii a. 1852.

amos: commentarius in duodecim prophetas, inter annos 426 et 429 scriptus.

cur: de curandis affectionibus Graecorum libri duodecim, anno 427 scripti.

dial *vel* dial trin: dialogi duo contra Anomaeos, tres contra Macedonianos (unde *maced*), duo contra Apollinaristas, neque Athanasii (vide *Pseudo-Ath*) nec Maximi monachi, sed Theodoreti (inter Athanasii opera, ed. Paris. a. 1698, vol. 2, p. 471—557 [560]; ed. Patav. a. 1777, vol. 2, p. 406—493).

dial spir: dialogus de spiritu sancto; est quartus.

eranistes: contra haereticos dialogus tres edidit Gentianus Hervetus, Venetiis a. 1548.

herveti: editio Herveti iam dicta.

monach: epistula ad monachos qui sunt in Euphratesia, Osrhoëna, Phoenice, Syria, Cilicia; apud Gallandium, vol. 9, p. 405—412.

quaest in levit: quaestiones in Leviticum inter quaestiones in Octateuchum post annum 353 scriptas.

Theodosius episcopus Alexandrinus anno 536 factus, Monophysita, sede bis pulsus, prope Constantinopolim vixit; mortuus est anno circiter 568. Habet fragmenta Topographiae Cosmae; vide *Cosm.*

Thdot anc: Theodotus, Ancyrae in Galatia episcopus, Nestorii adversarius, claruit anno 430; apud Gallandium, vol. 9, p. 423—478; apud Mignium, *Patrol Gr.* vol. 77.

Thdot: Theodotus Byzantinus, claruit anno circiter 192, Romam fugit, haeresim novam de Christo non divino condidisse fertur; citatur ex Clemente Alexandrino, et excerpta inter Clementis opera edita sunt (unde *clem* et *excerpt*). Eclogae e schedis Francisci Combefis prodierunt apud Iohannem Albertum Fabricium, *Bibliotheca Graeca, lib. V*, Hamburgi a. 1708, p. 134—184.

Theod: vide Thdor

Theodotiani: Theodoti Byzantini anni 192, qui primus palam Christi divinitatem negavit, sectatores.

Theognost: Theognostus, Alexandrinus, post Pierium antistes scholae Alexandrinae, floruit anno circiter 283. Exstant fragmenta ex libris eius septem qui *ὑποτυπώσεισ* dicuntur, apud Gallandium, vol. 3, p. 662; apud Routhium (ut supra, p. 1224, Thaum canon), p. 407-422.

Theop: vide *Thph*

Theophan hom: Theophanes, qui et Isaacius, Homologetes seu Confessor, natus Constantinopoli anno 758, monachus, tunc abbas factus, propter imaginum cultum in vincula coniectus, obiit anno circiter 816. Chronographiam Georgii Syncelli ducebat ab anno 284 usque ad annum 813. Edidit I. Classenus, Bonnae a. 1839. 1841, 2 voll.; Mignius, *Patrol. Gr.* voll. 108. 109. Oudinus negat chronographiam Theophanis esse.

Theophan: Theophanes archiepiscopus Nicaenus anno circiter 1347. Opera apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 150, col. 279—350.

Thphi^{alex}: Theophilus, inde ab anno 385 episcopus Alexandrinus, Origenis doctrinas damnavit, obiit anno 412; apud Gallandium, vol. 7, p. 601—652.

Thph *vel* Thphil: Theophilus, ortu gentilis, inde ab anno circiter 169 episcopus sextus vel septimus Antiochenus, mortuus est anno circiter 181; in *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 1, p. 104—160; apud Gallandium, vol. 2, p. 77—143.

autol *vel* autoly: de fide Christianorum et adversus eius calumniatores, libri tres ad Autolycum, gentilem doctum; editi a Conrado Gesnero, Turici a. 1546, ab I. Fellio, Oxonii a. 1684; ab I. Chr. Wolfio, Hamburgi a. 1724; apud Iustinum, ed. Bened. [Prud. Maran.], Hagae Comitum a. 1742, p. 338—401.601; ab I. C. T. Otto, Ienae 1861; edidit Otto fragmenta commentariorum in quattuor evangelia a Theophilo quodam, quem hunc episcopum Antiochenum fuisse quidam credunt (cf v. cl. Theodorus Zahn, *Der Evangelienkommentar des Theophilus von Antiochien*, Erlangae a. 1883), qui vero fortasse saeculo quinto exeunte scripsit; cf v. cl. Adolfus Harnack, *Der angebliche Evangeliencommentar des Theophilus von Antiochien*, Lipsiae a. 1883, et *Theologische Literaturzeitung*, Lipsiae a. 1886, num. 17, col. 404—405.

Thphyl: Theophylactus, Constantinopolitanus, archiepiscopus Achridiae, primae Bulgarorum ecclesiae, in vivis erat anno 1077, scripsit commentarios in quattuor evangelia in primis ex Chrysostomi operibus haustos. Opera eius ediderunt Ioh. Franc. Bened. Maria de Rubeis et Bonif. Finetti, Venetiis a. 1754—1763, tomis quattuor; Mignius, *Patrol. Gr.* voll. 123—126. Commentarius in evangelia prodiit Romae a. 1542, in Pauli epistulas cura Augustini Lindselli (cum versione Latina Philippi Montani), Londinii a. 1636.

a b c } sunt commentarii in actus apostolorum inter Theophylacti opera editi, a Tischendorfio et ab aliis ante eum 1. 2. 3. designati unde errores de lectionibus fluxerunt, cum viri docti sibi persuaderent Theophylactum semel, bis, ter lectionem praebere. Editioni Venetae fides non habenda est; vide *Göttingische gelehrte Anzeigen*, a. 1762, p. 1059—1063.

Thom: Thomas.

ev Thom: evangelium Thomae; apud Tischendorfium, *Evangelia apocrypha*, Lipsiae a. 1853, p. 134-170; ed. 2, 1876, p. 140-180.

actus Thomae: apud Tischendorfium, *Acta apostolorum apocrypha*, Lipsiae a. 1851, p. 190—234.

Tich *vel* Tichon: Tichonius, Afer, Donatistarum fortasse amicus, floruit anno circiter 390; cf v. cl. Haussleiter (ut supra, p. 1150, adn. 4).
homil: commentarius in Apocalypsim homiliis octodecim comprehensus; exstat inter Augustini opera, ei falso adscriptus.
reg: de septem regulis; apud Gallandium, vol. 8, p. 105—129; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 18, col. 13—66.

Tim: Timotheus archiepiscopus Alexandrinus annis 381—385. Apud Gallandium, vol. 7, p. 345; apud Maium, *Bibliotheca nova patrum*, vol. 2, p. 541; apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 33.

Tit *vel* Tit Bost: Titus episcopus Bostrensis in Arabia, floruit anno circiter 362, mortuus est anno circiter 371. Ediderunt opera eius Franciscus Turrianus (iterum recusa in *Bibliotheca patrum*, Coloniae Agrippinae a. 1618, vol. 4, p. 1057—1060); Gallandius, vol. 5, p. 267—356; cf apud Canisium, *Lectiones antiquae*, ed. Basnag. Antverpiae a. 1725, p. 56—162.
manich: libri quattuor contra Manichaeos; quartus autem periit, ut et tertii pars aliqua. Paulus de Lagarde, *Titi Bostreni contra Manichaeos libri quattuor Syriace*, Berolini a. 1859, et *Titi Bostreni quae ex opere contra Manichaeos in cod. hamburgensi servata sunt graece, accedunt Iulii Romani epistulae et Gregorii Thaumaturgi κατὰ μέρος πίστισ*, Berolini a. 1859.
cat ad Mt 8,25 est Cyrilli non Titi; catenae vero omnes fere in Lc fragmenta copiosa e commentario eius adferunt qui commentarius re vera fundamentum catenis praebuit; cf expositio in Lucam apud Frontonem Ducaeum, *Bibliotheca veterum patrum*, Parisiis a. 1624, vol. 2, p. 762—836.

V.

Valent: Valentinus, Aegyptus, conditor Gnosticorum scholae, Alexandriae, Romae, Cypri vixit, floruit fortasse anno circiter 125; apud Irenaeum, Tertullianum, Hippolytum (unde *hipp*) et Clementem Alexandrinum; fragmenta conlegit Grabius; cf v. cl. Adolfus Hilgenfeld, *Die Ketzergeschichte des Urchristenthums*, Lipsiae a. 1884, p. 283 ss.

Valentt: Valentiniani, Valentini sectatores; apud Hippolytum (unde *hipp*), Irenaeum.

Valerian: Valerianus, ortu Gallus, episcopus Cemeneliensis (Cimiez) prope Nicaeam in Liguriae finibus in Alpibus maritimis, floruit annis 439—455, viginti homilias et epistulam ad monachos de virtutibus et ordine doctrinae apostolicae paraeneticam scripsit.

Opera Valeriani ediderunt I. Sirmondius, Lutetiae Parisiorum a. 1612, 8^{0} (vide etiam Sirmondii opera vol. 1, p. 604 sq.); Gallandius, vol. 10, p. 123—158.

Vict^{ant}: Victor Antiochenus floruit fortasse anno 401 vel ut alii dicunt 430, scripsit vel ex scriptoribus veteribus consarcinavit commentarium in evangelium Marci, qui multis evangeliorum codicibus minusculis, e. g. 12. 19. 25. 34. 39. 77, sive integer sive decurtatus adiungitur. Editus est commentarius hic Latine cum Titi Bostrensis commentario in Lucam a Th. Peltano, Ingolstadii a. 1580; in *Bibliotheca patrum maxima*, Lugduni, tom. 4, p. 370 sq.; *ibid.* Coloniae, tom. 4, p. 295—337; in catena in Marcum a Possino (cf supra, cat^{poss}) edita; in libro *Βίκτορος πρεσβυτέρου Ἀντιοχείας καὶ ἄλλων τινῶν ἁγίων πατέρων ἐξήγησις εἰς τὸ κατὰ Μάρκον ἅγιον εὐαγγέλιον* anno 1775 a Chr. Friderico Matthaei ex codicibus Mosquensibus (cf supra, p. 1173, cat^{mosq}); et a Cramero (ut supra, p. 1172, cat); cf Iohannes Guilelmus Burgon, *The last twelve verses of S. Mark*, Oxonii et Londinii a. 1871, p. 269—290.

Vict^{cap}: Victor, episcopus Capuanus, floruit anno circiter 545, concordiam evangelicam anonymam ab eo Tatiano adtributam Latine vertit.

Vic^{tun}: Victor, Afer, Tununensis in Africa episcopus, floruit saeculo sexto medio, semper fere in exsilio sive in vinculis versatus, mortuus est post annum 565; ei adscripsit Tischendorfius, Labbaeo auctore, librum *de poenitentia* (unde *poen*), qui ad calcem operum Ambrosii multis in editionibus invenitur, e. g. in Ambrosii operum editione Benedictina, Parisiis a. 1690, vol. 2 append, col. 589-606, viri autem alii docti Cavius, Oudinus, Gennadii auctoritate fulti, librum hunc Victori Cartennae Mauritaniae urbis episcopo tribuunt, qui Victor anno circiter 460 claruit. Victor Tununensis chronica scripsit inde a mundi creatione usque ad annum 566. Apud Canisium, *Lectiones antiquae*, Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 68, col. 937—962.

Victorinus: Gaius Marius (ita Hieronymo; aliis Marius Fabius), Romanus illuster, rhetoricae artis magister, Augustini praeceptor, primo ethnicus, ante annum 361 Christianus factus. Multa scripsit. Commentarios eius in Gal Phil Eph suspicatur Lightfootus (*Galatians*, p. 227) primos fuisse Latinos commentarios in Pauli epistulas. Opera eius ediderunt Gallandius, vol. 8, p. 131—202; Mignius, *Patrol. Lat.* vol. 8, col. 999—1310. Cf Iosephus Barber Lightfoot, *St. Paul's epistle to the Galatians*, Londinii a. 1892, p. 231.232.

Victorin: Victorinus, natu fortasse Graecus, Petavionensis in Pannonia

(non in Aquitania) episcopus, floruit anno circiter 290, coronam fidei accepit anno circiter 303; apud Gallandium, vol. 4, p. 49—64; cf v. cl. Zahnius (ut supra, p. 1176, in indice, sub voce Victorin.), et v. cl. Haussleiterus (ut supra, p. 1104, adn. 4).

apoc: commentarius in Apocalypsim; aut non Victorini, aut interpolatus est. Zahnius discernit inter duas recensiones.

Vig: Vigilius, Afer, episcopus Tapsensis, claruit anno 484. Opera eius apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 62, col. 95—544.

ari et sab: contra Arianos etc dialogus, tribus libris comprehensus sive in altercationibus tribus ab Athanasio contra Arium, Sabellium, et Photium ad Probum iudicem habitis, olim Vigil. Tridentino adscriptis; apud Mign., vol. 62, coll. 179-238.

eutych *vel* cont eutychen: contra Eutychen libri quinque, synodum Chalcedonensem defendentes, a nonnullis olim Vigilio Tridentino adscripti; apud Mignium, vol. 62, col. 95—154.

trin: de Trinitate libri duodecim quos sub nomine Athanasii edidit Vigilius; apud Mignium, vol. 62, col. 257—334.

var *vel* vari *vel* varim *vel* varimad: de Trinitate adversus Varimadum (litteris mutatis, pro Marivadum) libri tres, quos Vigilius sub Idacii Clari nomine edidit, contra Marivadum Arianum diaconum; in libro, *Antidotum contra diversas . . . haereses,* Basileae a. 1528, fol. 121b—147b; apud Mignium, vol. 62, col. 351—434.

Vocat *vel* Vocat ^{gent}: auctor libri de vocatione gentium, vide supra, p. 1165.

Z.

Zacharias episcopus Meletinensis in Armenia claruit anno circiter 540; apud Assemanum, vol. 2, p. 54b—62b; vide etiam ad Io 7,52 sqq. ibidem p. 52b.

Zen: Zeno, Afer, episcopus Veronensis, floruit saeculo quarto ut videtur medio.

tract: sermones sexaginta septem; apud Gallandium, vol. 5, p. 105—158; apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 11, col. 9—760.

Zonar *vel* Zonara: Iohannes Zonaras, imperatoribus Iohanni et Manueli Comnenis primo a secretis, posthac monachus, claruit anno circiter 1110; inter alia multa scripsit lexicon, quod ediderunt I. H. A. Tittmannus, Lipsiae a. 1808, 4⁰, duas partes complectens; Friedericus Guilelmus Sturz, Grimmae a. 1818, 1820, 4⁰.

XI.

TABULA TESTIUM.

XI.

TABULA TESTIUM.

Tabula talis mihi non iam tantum arridet quantum mihi arrisit ante hos annos cum haec prolegomena scribere coepi. Nihilominus etiam hodie tabulam comparo, ne plus aequo lectorum spem fallam. Nemo nescit annos, ne dicam saecula, adscriptos incertos esse. Ubi codex versio scriptor inter duo saecula vacillat, e. g. inter saecula XI et XII, priori saeculo codicem versionem scriptorem tribui. E codicibus versionum paucos vetustiores adtuli.

SAECULUM PRIMUM.

Clemens Romanus.

SAECULUM SECUNDUM.

VERSIONES	SCRIPTORES	
Latina vetus	Barnabas	Apelles
Syriaca	Ignatius	Basilides
Memphitica	Polycarpus	Marcion
Thebaica	Papias	Valentinus
	Phileas	Manes
	Iustinus	Montanus
	Tatianus	Monoimus
	seniores apud Irenaeum	Heraclius
	Hegesippus	Ptolemaeus
	Polycrates	Theodotus
	Athenagoras	Antitactae
	Theophilus Antiochenus	Carpocrates
	Irenaeus	Docetae
	Clemens Alexandrinus	Encratitae
		Marcosii
		Naasseni
		Peratae
		Pistis Sophia
		Valentiniani.

SAECULUM TERTIUM.

CODICES GRAECI	VERSIONES	SCRIPTORES		
		Origenes		**Tertullianus**
		Hippolytus		**Cyprianus**
		Iulius Africanus	Apollonius	
		Dionysius Alexandrinus	Porphyrius	
		Constitutiones apostolicae		Adimantus
		Ammonius philosophus		Novatianus
		Gregorius Thaumaturgus		
		Archelaus		
		Petrus Alexandrinus		
		Methodius		
		Alexander Lycopolitanus		

SAECULUM QUARTUM.

ℵ B	Gothica	Alexander Alexandrinus		Hilarius
$T^{g\,paul}$	Aethiopica	Pamphilus Caesareensis		Lactantius
	cod lat vet	**Eusebius Caesareensis**		Maternus
	a	Arius		Iuvencus
		Athanasius		Maximinus
		Cyrillus Hierosolymitanus		Optatus
		Amphilochius		Ambrosius
		Basilius Magnus	Aphraates	Ambrosiaster
		Chrysostomus	Ephraem	Faustus Ma-
		Acacius	Iacobus Nisibenus	nichaeus
		Apollinarii duo	Titus Bostrensis	Pacianus
		Asterius	Nilus	Pelagius
		Diodorus	Serapion	Philastrius
		Dorotheus	Antonius	Phoebadius
		Epiphanius	Orsiesius	liber de Re-
		Eunomius		baptismate
		Eusebius Emesenus		Siricius
		Eustathius		Tichonius
		Evagrius		Victorinus
		Gregorius Nazianzenus		Faustinus
		Gregorius Nyssenus		Luciferus
		Meletius Antiochenus		**Augustinus**
		Pseudo-Caesarius		Gaudentius
		Theodorus Heracleensis		**Hieronymus**
		Theophilus Alexandrinus		
		Timotheus Alexandrinus		

SAECULUM QUINTUM.

CODICES GRAECI	VERSIONES	SCRIPTORES	
ב$^{act\ opp}$	Armeniaca	**Andreas Caesareensis**	
$ACI^{1.2.3}$	———	Nonnus	Arnobius
$I^{b}\ QQ^{paul}$	syr cur 1	**Theodoretus**	Avitus
TT^{woid}	———	Theodorus Mopsuestenus	Cassianus
	syr pesh 13.15 39.40	**Cyrillus Alexandrinus**	Chrysologus
	paul 19.20	Basilius Seleucensis	Chromatius
	———	Ammonius presbyter	Eucherius
	basm 2	Theodotus Ancyranus	Fastidius
	———	**Victor Antiochenus**	Faustus Regensis
	sahid 9.11	———	**Fulgentius**
	———	Diadochus	Iulian apud Aug
	lat vet	Eutherius Tyanensis	Leo Magnus
	a_2 b e h i k (n)	**Euthalius**	Marius Mercator
	s^{act}	Gennadius	Maximus Taurinensis
	———	Macarius Aegyptius	Montanus
	vulg 694	Marcus monachus	Orosius
		Nestorius	liber Praedestinatus
		Palladius	Prosperus
		Philo Carpasius	Prudentius
		Gelasius	**Rufinus**
		Isidorus Pelusiota	Ruricius
		Proclus	Salvianus
		Socrates	**Sedulius**
		Sozomenes	Valerianus
		Severianus Gabalensis	Victor Vitensis
		Pseudo-Theodulus	**Vigilius Tapsensis**
			Zosimus

SAECULUM SEXTUM.

CODICES GRAECI	VERSIONES	SCRIPTORES	
	Syriaca	Anastasius Antiochenus	Agapetus
	Philoxeniana.	Anastasius Sinaita	Apringius
		Andreas Cappadox	Arator
$D^{evv\ act}$	syr^{pesh} 2.16.	Chronicon paschale	Caesarius Arela-
D^{paul} E^{act}	17.18.19.20.	Cosmas Indicopleustes	tinus
H^{paul} I^{47}	21.22.23.24.	Eulogius Alexandrinus	**Cassiodorius**
$N N^{a}$ O^{paul}	36.38.41.42.	Hesychius Hierosolymi-	Columbanus
$O^{b\ paul}$ O^{c}	43.45.48.50.	tanus	Epiphanius scho-
P^{evv} R	52.53.55.56.	Iohannes Philoponus	lasticus
$T^{b\ c\ e\ k}$	75. 106. 109.	Macedonius	GregoriusMagnus
Z $\Theta^{c\ e\ f\ g}$	act19.20.21.	Procopius	Iunilius
Σ Φ	22.23.52.	Severus Antiochenus	Liberatus
	paul21.22.		**Primasius**
	23.24.25.26.		Victor Capuanus
			Victor Tununensis.
Evl 349.	lat vet		
400(?).	d f q r s t		
	act d e		
	cath q		
	paul d gue r		
	vulgata		
	for fuld		
	gue^{lect} harl		
	per san 19.		
	96. 246. 615.		
	1610. 1612.		
	1947. 1949.		
	2082. 2225.		
	gothica 1.2.3.		

SAECULUM SEPTIMUM.

CODICES GRAECI	VERSIONES	SCRIPTORES	
	Syriaca	Andreas Cretensis	Martinus papa
	Heracleensis.	Antiochus	
F^a G^{act}	—	Leontius Byzantinus	
$I^{5.6}$ O^d T^d	syr hier 4.	Maximus Confessor	
$\Theta^{a\ b}$ R^{paul}		Thalassius	
$W^{i\ l\ m\ n}$	syr pesh 14.		
	25.26.27.28.		
	76.101.116.		
	paul 27.28.		
	29.30.		
	syr ph-her 25.		
	—		
Ev l 243.	lat vet		
269.316.	ff^2 l o v z		
354.355.	act reg x_1		
559b.563.	paul r^2		
565.	apoc reg		
	—		
	vulgata		
	bodl reg taur		
	137.523.707.		
	1221.1284.		
	1457.1609.		
	1972.1986.		

SAECULUM OCTAVUM.

CODICES GRAECI	CODICES VERSIONUM	SCRIPTORES
B^{apoc} E^{evv}	syr^{hier} 5. 8.	Anastasius abbas
L^{evv} O^{h}	——	Elias Cretensis
$S^{act\ epp}$	syr^{pesh} 5. 29. 30.	Georgius Syncellus
$W^{a\ b\ k}$	37. 99. 107. 110.	Iohannes Damascenus — Ansbertus
Υ $Θ^{d}$ Ξ	——	Tharasius
Ψ Ω	$syr^{ph \cdot her}$ 22. 26.	Theodorus Studita
	——	Theophanes — Beda Venerabilis
	sah 8. 10. 13b.	Paulinus Aquileiensis.
	—	
	arab 101.	
	—	
Evl 36. 135.	lat vet	
242. 293.	g^{1} m p	
352. 360.	——	
486b. 509.	vulgata	
525. 559a.	am foss gat lux	
627. 749.	tol 3. 5. 20. 95.	
	(102a). 115. 116.	
	131. 153. 154.	
	184. 228. 231.	
	234. 238. 493.	
	502. 510. 590.	
	610. 614. 669.	
	682. 698. 774.	
	850. 851. 934.	
	985. 1034. 1237.	
	1254. 1263. 1265.	
	1267. 1269. 1271.	
	1278. 1444. 1526.	
	1606. 1607. 1608.	
	1633. 1673. 1699.	
	1843. 1855. 1859.	
	1877. 1880. 1918.	
	1923. 1928. 1937.	
	1946. 1958. 1970.	
	1973. 2000. 2080.	
	2085. 2105. 2157.	
	2218.	

SAECULUM NONUM.

CODICES GRAECI

ב^{evv} E^{paul} F^{evv} F^{paul} G$^{b\ act}$ G^{paul} H^{act} K^{evv} K^{epp} L$^{act\ epp}$ M^{evv} M^{paul} N^{paul} O O$^{a\ e\ f\ g}$ P$^{act\ epp\ apoc}$ T^{f} V W$^{c\ d\ e\ f\ g\ h\ o}$ X X^{b} Γ Δ Λ Π

Evv 33.256.461. 565.566.567.892. 1080. 1161.

Act 112.323.374.

Evl 17.34.46.63. 64. 65. 66. 72a. 127. 130. 152. 172 (vix saec. IV). 173. 182. 194. 206a. 237a. 244. 245b. 246.247.248.249. 250.286.296.312. 317.353.362.368. 370.454.490.511. 514.541.542.543. 566.567.580.640. 668.672.689.703. 720.730.733.805. 806.807.808.830. 845.907.

Apl 13.70a.70b. 73.80.84.

CODICES VERSIONUM

syr^{hier} 3

syr^{pesh} 1.31.51.57a act 15 paul 31

syr$^{ph\text{-}her}$ 2

arab 136

lat vet paul e f g

vulgata cav em iac ing mt ter vallic san^{paul} 25. 63. 64. 109. 113. 159. 185. 186. 187. 206. 209. 235. 239. 240. 241. 242. 243. 254. 442. 611. 618. 654. 657. 671. 672. 791. 804. 812. 813. 814. 815. 817. 831. 846. 852. 893. (894?). 895. (896?). 897. 913. 914. 921. 924. 925. 926. 927. 994. 1022. 1027. 1035. 1045. 1058. 1065. 1082. 1095. 1120. 1183. 1184. 1185. 1186. 1199. 1216. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1233. 1248. 1249. 1264. 1266. 1268. 1270. 1272. 1273. 1274. 1280. 1281. 1285. 1286. 1289. 1317. 1324. 1329. 1343. 1363. 1396. 1406. 1419. 1429. 1447. 1451. 1474. 1478. 1479. 1482. 1486. 1489. 1517. 1521. 1525. 1611. 1627. 1666. 1672. 1683. 1714. 1725. 1768. 1777. 1791. 1807. 1838. 1874. 1878. 1881. 1883. 1893. 1895. 1901. 1904. 1907. 1919. 1921. 1922. 1924. 1925. 1931. 1935. 1939. 1941. 1944. 1948. 1953. 1967. 1968. 1971. 1974. 1991. 1992. 2083. 2084. 2088. 2138. 2139. 2140. 2142. 2144. 2158. 2161. 2164. 2166. 2171. 2219.

francica theotisca.

SCRIPTORES

Andreas Cretensis

Claudius Taurinensis

Haymo

Hincmar

SAECULUM DECIMUM.

CODICES GRAECI

G^{evv} H^{evv} O^{b} S U Θ^{h}

Evv 1. 14. 24. 27. 29. 34. 63. 86. 91. 92. 100. 104. 106. 115. 125. 135. 144. 151. 161. 175. 215. 221. 237. 253. 254. 259. 262. 274. 299. 307. 308. 309. 314. 331. 338. 344. 360. 364. 371. 397. 405. 411. 420. 435. 478. 481. 548. 564. 568. 584. 605. 607. 608. 626. 627. 628. 629. 630. 652. 669. 832. 838. 882. 948. 994. 1073. 1076. 1077. 1078. 1079. 1097. 1100. 1120. 1143. 1166. 1172. 1187. 1190. 1194. 1203. 1207. 1211. 1216. 1220. 1222. 1223. 1225. 1266.

Act 10. 15. 16. 17. 46. 78. 84. 86. 87. 122. 126. 148. 159. 160. 221. 236. 317. 324. 328. 334. 384. 389. 390. 394. 403.

Paul 20. 59. 71. 101. 123. 168. 217. 382. 406. 407. 413. 480.

Apoc 142. 170. 183.

Evl 63^{evv} 1. 2. 5. 24. 35. 40. 41. 42. 45. 47. 49. 111. 115. 116. 123. 139. 150. 155. 174. 175. 179. 181. 183. 195. 205. 245a. 251. 252. 265. 284. 292. 295. 300. 309. 338. 356. 357. 358. 359. 363. 373. 398b. 425. 444a. 452a. 455. 467. 473. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 526. 527ab. 538. 545. 546. 562. 570. 637. 704. 722. 798. 799. 844. 847. 849. 909. 934.

Apl 33. 40. 103. 110.

CODICES VERSIONUM

syr^{hier} 2

---

syr^{pesh} 1a. 9. 46. 49. 57b. 70. 78. 91. 102. 111. 117. paul 32

$syr^{ph\text{-}her}$ 8

sah 13a

arm 6. 45. 61.

---

arab 75. 76. 104.

---

lat vet
ff^{1} g^{2}
act g^{2}
cath ff
paul r^{2}

---

vulgata
mm 136. 156. 158. 170. 203. 204. 213. 230. 232. 449. 604. 613. 616. 617. 769. 802. 803. 827. 930. 935. 953. 958. 1031. 1036. 1105. 1187. 1188. 1203. 1231. 1244. 1353. 1364. 1386. 1408. 1409. 1413. 1418. (1419a.) 1427. 1440. 1441. 1442. 1443. 1452. 1469. 1483. 1487. 1572. 1574. 1575. 1612a. 1625. 1632. 1693. 1696. 1697. 1700. 1701. 1755. 1756. 1769. 1771. 1821. 1851. 1882. 1888. 1897. 1902. 1903. 1908. 1909. 1910. 1915. 1916. 1917. 1926. 1943. 1950. 1951. 1985. 1987. 1993. 2053. 2055. 2120. 2125. 2137. 2167. 2168. 2169. 2172. 2185.

slavonica $sl^{2\,mur}$ — bohem iungm3.

SCRIPTORES

Antonius Melissa
Arethas
Maximus
Oecumenius
Photius
Suidas

SAECULUM UNDECIMUM.

CODICES GRAECI.

Evv 8. 12. 20. 23. 25. 26. 28. 35. 36. 37. 39. 40. 41. 49. 50. 65. 67. 72. 75. 77. 83. 89. 108. 112. 113. 114. 126. 127. 133. 137. 142. 143. 145. 148. 150. 158. 159. 163. 164. 169. 174. 177. 181. 186. 194. 195, 197. 200. 207. 208. 210. 212. 213. 226. 230. 238. 239. 241. 247. 249. 251. 252. 271. 272. 276. 277. 278. 300. 301. 343. 345. 348. 350. 352. 354. 357. 375. 376. 389. 391. 404. 406. 422. 429. 430. 433. 436. 437. 450. 451. 464. 467. 470. 474. 475. 476. 490. 491. 497. 504. 506. 507. 515. 516. 517. 523. 526. 527. 528. 529. 530. 535. 539. 547. 549. 559. 563. 569. 583. 585. 596. 602. 603. 604. 609. 611. 612. 613. 616. 617. 620. 621. 623. 624. 631. 632. 633. 634. 635. 641. 642. 643. 651. 653. 655. 657. 660. 661. 667. 670. 672. 680. 682. 687. 699. 700. 707. 708. 709. 711. 712. 717. 746. 753a. 754. 756. 773. 776. 780. 785. 788. 796. 809. 810. 831. 870. 871. 873. 884. 887. 894. 895. 899. 901. 937. 991. 1006. 1012. 1014. 1028. 1051. 1055. 1056. 1058. 1074. 1103. 1110. 1123. 1141. 1157. 1162. 1163. 1164. 1167. 1168. 1179. 1188. 1190. 1192. 1199. 1210. 1212. 1214. 1219. 1221. 1224. 1257. 1271.

Act 7. 9. 11. 12. 22. 23. 25. 29. 30. 40. 42. 61. 66. 68b. 73. 74. 79. 88. 89. 98. 100. 106. 114. 115. 127. 128. 140. 156. 157. 158. 173. 179. 185. 191. 192. 203. 204. 223. 235. 239. 241. 242. 243. 244. 250. 252. 301. 303. 304. 310. 316. 318. 319. 329. 330. 332. 335. 359. 381. 385. 393. 395.

Paul 7. 23. 27. 47. 83. 100. 102. 110. 111. 112. 119. 157. 158. 159. 195. 208. 290. 373. 380. 390. 391. 392. 402. 415. 481.

Apoc 68. 95. 140. 152.

Evl 3. 4. 6. 20. 32. 33. 43. 48. 60. 71. 108. 121. 125. 137. 141. 156. 171. 185. 188. 190. 204. 206. 208. 212. 233. 238. 253. 254. 255. 267. 283. 291. 294. 308. 310. 322. 329. 334. 335. 341. 372. 374. 377. 401. 402. 409. 441. 447. 451. 453. 465. 470. 471. 472a. 477. 478. 486d. 488. 497. 531. 532. 536. 539. 544. 578. 633. 638. 659. 662. 663. 666. 700. 701. 702. 724. 726. 731. 738. 751. 758. 764. 766. 768. 769. 797. 800. 813. 815. 816. 817. 823. 835. 848. 851. 852. 853. 856. 857. 858. 859. 861. 863. 864. 865. 869. 870. 871. 872. 875. 876. 877. 912.

Apl 2. 4. 14. 41. 60. 71. 79. 85. 94. 95. 104. 105. 109. 124. 136. 160. 163. 171.

SCRIPTORES

Cedrenus

Theophylactus

SAECULUM DUODECIMUM.

CODICES GRAECI

Evv 2. 3. 7. 9. 11. 15. 19. 21. 22. 31. 32. 43. 44. 46. 48. 57. 59. 64. 66. 68. 71. 73. 76. 78. 80. 84. 87. 95. 98. 105. 111. 116. 119. 120. 122. 123. 124. 129. 132. 134. 138. 139. 140. 146. 156. 157. 160. 162. 173. 178. 179. 183. 187. 188. 191. 193. 196. 199. 202. 211. 217. 224. 225. 229. 231. 240. 242. 244. 245. 255. 261. 264. 265. 267. 268. 269. 270. 275. 279. 280. 281. 282. 297. 298. 304. 306. 310. 311. 315. 317. 319. 320. 329. 330. 332. 334. 337. 346. 347. 351. 353. 355. 366. 374. 387. 392. 395. 396. 401. 407. 408. 419. 421. 431. 438. 439. 440. 443. 459. 460. 468. 471. 485. 495. 499. 502. 505. 509. 510. 513. 514. 518. 520. 524. 531. 532. 533. 536. 543. 550. 551. 552. 556. 560. 570. 571. 572. 574. 580. 587. 610. 614. 615. 619. 622. 625. 636. 637. 638. 639. 640. 644. 654. 658. 659. 662. 666. 668. 671. 673. 674. 676. 678. 688. 692. 702. 713. 719. 720. 721. 733. 736. 747. 748. 750. 752. 753[b]. 760. 765. 768. 770. 771. 774. 777. 778. 779. 782. 787. 791. 793. 799. 800. 804. 808. 812. 813. 816. 822. 826. 828. 829. 843. 847. 850. 855. 857. 860. 862. 869. 872. 877. 878. 893. 896. 902. 905. 906. 922. 923. 924. 927. 930. 933. 934. 936. 950. 965. 973. 974. 976. 980. 985. 987. 989. 993. 998. 1003. 1007. 1010. 1013. 1046. 1048. 1049. 1054. 1071. 1081. 1085. 1090. 1098. 1099. 1118. 1124. 1125. 1127. 1128. 1138. 1142. 1152. 1154. 1155. 1160. 1169. 1170. 1176. 1186. 1198. 1200. 1204. 1217. 1218. 1228. 1230.

SCRIPTORES

Euthymius Zigabenus

Zonaras

—

Rutpertus

Act 2. 24. 26. 28. 33. 36. 51. 53. 56. 64. 68[a]. 80. 83. 97. 103. 130. 133. 134. 136. 142. 149. 155. 166. 175. 182. 188. 205. 225. 226. 227. 232. 233. 245. 249. 307. 309. 326. 355. 357. 367. 380. 386. 388. 391.

Paul 54. 81. 82. 84. 172. 376e. 379. 384. 396. 398. 409. 414. 470.

Apoc 12. 18. 65. 90. 143. 179.

Evl 13. 16. 18. 21. 29. 31. 37. 44. 67. 68. 69. 70. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 80. 83. 85. 94. 104. 107. 117. 120. 122. 124. 126. 129. 136. 144. 145. 146. 151. 176. 186. 189. 191. 198. 200. 202. 207. 209. 210. 211. 214. 216. 219. 232. 237. 240. 241. 256. 261. 266. 268. 275. 279. 285a. 297. 301. 302ab. 303. 305. 307. 311. 314. 318. 319. 321. 330. 337. 342. 344. 351. 361. 364. 365. 366. 369. 375. 376. 378. 404. 408. 411. 412. 421. 424a. 426. 428. 429. 430. 432. 433. 434. 437. 442. 446. 449. 450. 452b. 459. 460. 463. 464. 469. 472b. 493. 510. 513. 515. 517. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 533. 534. 537. 550. 573. 574. 576. 628. 629. 634. 635. 636. 639. 641. 651. 654. 658. 664. 665. 667. 673. 675. 696. 697. 698. 699. 710. 725. 729. 735. 736. 737. 742. 744. 748. 752. 763. 765. 767. 787. 793. 794. 803. 804. 809. 810. 811. 812. 814. 828. 829. 834. 838. 850. 854. 855. 860. 866. 867. 868. 901. 916. 926. 935. 938.

Apl 15. 23. 25. 26. 45. 58. 64. 75. 77. 86. 91. 97. 107. 111. 113. 115. 116. 120. 123. 130. 146. 152. 158. 173.

SAECULUM TERTIUM DECIMUM.

CODICES GRAECI

Evv 4. 6. 10. 13. 38. 51. 52. 55. 60. 74. 85. 107. 118. 121. 128. 136. 141. 152. 154. 165. 166. 167. 168. 170. 176. 184. 192. 198. 204. 218. 219. 227. 233. 234. 248. 250. 258. 260. 263. 266. 273. 283. 284. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 303. 305. 333. 339. 341. 342. 359. 361. 362. 365. 382. 388. 390. 403. 410. 427. 428. 449. 456. 457. 458. 465. 466. 472. 473. 477. 479. 482. 483. 484. 496. 500. 501. 503. 508. 511. 519. 534. 537. 538. 542. 544. 553. 554. 557. 558. 561. 573. 576. 579. 590. 591. 593. 597. 598. 601. 647. 650. 663. 675. 677. 679. 681. 683. 684. 685. 689. 691. 693. 695. 696. 697. 703. 704. 705. 706. 710. 714. 715. 725. 726. 729. 732. 737. 744. 749. 751. 757. 759. 775. 792. 805. 814. 820. 823. 825. 827. 830. 835. 840. 854. 856. 863. 874. 897. 898. 900. 908. 926. 929. 931. 932. 935. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 949. 964. 967. 968. 970. 971. 972. 975. 983. 992. 997. 1000. 1001. 1004. 1008. 1009. 1011. 1015. 1016. 1021. 1022. 1025. 1031. 1034. 1035. 1041. 1045. 1047. 1050. 1052. 1057. 1087. 1091. 1096. 1101. 1102. 1105. 1112. 1113. 1122. 1126. 1129. 1137. 1148. 1149. 1153. 1171. 1173. 1174. 1177. 1178. 1184. 1205. 1208. 1213. 1215. 1226. 1229. 1238. 1258. 1261. 1265. 1268.

Act 18. 21. 37. 38. 58. 59. 69. 85. 96. 101. 118. 119. 120. 121. 137. 184. 214. 222. 224. 228. 230. 231. 248. 308. 320. 333. 344. 352. 353. 356. 360. 361. 362. 366. 369. 370. 372. 376. 378. 387.

Paul 76. 103. 163. 171. 189. 291. 378. 381. 383. 386. 393. 399. 401. 416. 482.

Apoc 36. 61. 146. 155. 177.

Evl 7. 9. 10. 11. 12. 15. 19. 25. 26. 28. 30. 72. 84. 103. 105. 106. 110. 113. 119. 134. 140. 154. 157. 159. 163. 166. 168. 169. 170. 177. 187. 190a. 192. 199. 201. 203. 213. 215. 217. 221. 222. 229. 230. 231. 234. 235. 236. 239. 257. 258. 259. 263. 273. 276. 278. 287. 288. 298. 299. 306. 323. 324. 325. 326. 331. 333. 339. 340. 342. 345. 347. 371. 399a. 405. 407. 410. 424bcd. 427. 438. 443. 448. 456. 472c. 475. 486a. 489. 491. 495. 496. 499. 503. 516. 518. 535. 540. 547. 549. 551. 553. 564. 579. 630. 631. 632. 652. 653. 656. 657. 671. 676. 677. 679. 680. 690. 691. 692. 714. 715. 716. 727. 728. 739. 741. 745. 750. 756. 762. 790. 791. 792. 795. 818. 819. 820. 821. 822. 889. 896. 902. 903. 904. 910. 911. 924. 928. 929. 930. 932. 933. 936. 937.

Apl 11. 24. 61. 65. 72. 74. 76. 83. 101. 108. 112. 118. 121. 132. 153. 157. 172.

SAECULUM QUARTUM DECIMUM.

CODICES GRAECI	SCRIPTORES
Evv 5. 16. 18. 45. 53. 54. 109. 131. 147. 153. 155. 171. 180. 182. 185. 189. 190. 201. 209. 214. 220. 222. 228. 232. 235. 243. 246. 312. 316. 318. 323. 324. 326. 340. 349. 358. 363. 367. 369. 370. 381. 386. 393. 394.	Macarius Chrysocephalus

402. 409. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 426. 434. 452. 453. 454. 455. 462. 463. 469. 480. 488. 489. 492. 494. 498. 512. 521. 540. 541. 546. 577. 578. 581. 582. 586. 588. 589. 594. 600. 618. 645. 648. 649. 656. 686. 690. 698. 701. 716. 718. 727. 728. 730. 731. 734. 738. 740. 741. 743. 758. 761. 762. 763. 764. 766. 769. 772. 781. 783. 784. 786. 789. 790. 794. 795. 797. 802. 806. 807. 815. 818. 819. 824. 833. 834. 836. 837. 839. 842. 845. 846. 848. 851. 852. 858. 864. 866. 867. 888. 889. 890. 891. 903. 904. 907. 925. 928. 938. 951. 952. 953. 954. 959. 960. 966. 969. 977. 978. 981. 982. 984. 986. 990. 995. 996. 999. 1002. 1005. 1019. 1020. 1023. 1026. 1029. 1032. 1033. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1042. 1043. 1053. 1059. 1061. 1062. 1072. 1075. 1082. 1083. 1084. 1089. 1092. 1093. 1094. 1095. 1104. 1106. 1108. 1109. 1111. 1114. 1117. 1119. 1121. 1133. 1136. 1140. 1147. 1156. 1159. 1165. 1175. 1181. 1182. 1183. 1189. 1193. 1196. 1206. 1227. 1234. 1235. 1236. 1242. 1252. 1262. 1263. 1267. 1269. 1270.

Act 20. 62. 63. 67. 81. 99. 123. 125. 129. 154. 161. 162. 163. 168. 169. 176. 183. 215. 218. 219. 220. 229. 240. 246. 251. 302. 306. 312. 313. 315. 325. 345. 347. 348. 351. 354. 358. 364. 368. 371. 375. 392. 400.

Paul 85. 124. 125. 125a. 175. 207. 213. 214. 371. 372. 376ab. 385. 387. 394. 397. 400. 408. 410. 417. 472.

Apoc 35. 43. 67. 79. 80. 96. 100. 149. 151. 169. 171. 178.

Evl 8. 22. 27. 50. 51. 52. 79. 81. 82. 86. 87. 88. 89. 91. 92. 95. 101. 102. 109. 114. 118. 128. 131. 132. 133. 142. 158. 160. 164. 167. 178. 180. 184. 193. 218. 220. 223. 224. 226. 227. 264. 270. 280. 281. 282. 285b. 289. 290. 304. 313. 315. 320. 327. 328. 328a. 332. 336. 346. 367. 398. 399b. 403. 406. 413. 414. 415. 422. 435. 439. 444b. 445. 457. 466. 468. 494. 507. 529. 548. 552. 554. 560. 572. 582. 650. 655. 660. 669. 670. 674. 678. 681. 682. 685. 688. 694. 695. 705. 723. 732. 734. 740. 743. 746. 747. 753. 760. 761. 788. 789. 801, 824. 831. 833. 836. 873. 885. 887. 888. 891. 899. 906. 913. 918. 919. 921. 927.

Apl 22. 27. 30. 46. 49. 51. 68. 81. 87a. 88. 100. 106. 119. 125. 131. 139. 144. 145. 169. 174.

SAECULUM QUINTUM DECIMUM.

CODICES GRAECI

Evv 9ᵃ. 17. 30. 30ᵃ. 47. 56. 58. 69. 70. 79. 94.96. 99. 117. 130. 149. 205. 205ᵃ. 285. 286. 287. 288. 313. 368. 373. 377. 379. 380. 400. 418. 444. 446. 447. 448. 486. 493. 525. 545. 555. 575. 592. 599. 664. 694. 722. 723. 724. 735. 739. 742. 801. 817. 841. 844. 853. 865. 880. 881. 883. 885. 886. 955. 958. 961. 962. 1017. 1018. 1027. 1060. 1116. 1130. 1131. 1132. 1135. 1158. 1180. 1202. 1232. 1233. 1237. 1247. 1249. 1250. 1259. 1260. 1264. 1272.

Act 4. 27. 45. 60. 72. 116. 138. 139. 174. 216. 217. 237. 238. 305. 311. 321. 322. 327. 331. 350. 363. 399. 415.

Paul 177. 196. 197. 202. 293. 294. 350. 374. 375. 376d. 388. 395. 404. 405. 418. 471.

Apoc 12. 21. 28. 31. 32. 38. 41. 49. 50. 58. 59. 62. 73. 101. 137. 138. 147. 148. 150. 154. 159. 161. 163. 164.

Evl 53. 54. 56. 57. 98. 138. 161. 162. 165. 196. 197. 225. 228. 277. 302c. 350. 367. 416. 418. 420. 431. 458. 461. 476. 512. 528. 530. 555. 556. 557. 568. 575. 649. 661. 683. 684. 686. 687. 757. 759. 796. 825. 826. 827. 832. 837. 862. 874. 890. 892. 893. 894. 897. 900. 905. 914. 915. 917. 920. 931.

Apl 5. 38. 50. 63. 87b. 89. 92. 93. 98. 99. 117. 122. 135. 137. 140. 142. 164. 165.

SAECULUM SEXTUM DECIMUM.

CODICES GRAECI

Evv 61. 90. 97. 101. (110.) 296. 335. 336. 372. 383—385. 398. 399. 423. 424. 432. 445. 522. 562. 595. 606. 646. 665. 745. 755. 803. 821. 859. 861. 876. 879. 957. 1030. 1044. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1088. 1107. 1115. 1239. 1253.

Act 165. 171. 172. 234. 314. 364. 373. 379. 413. 416.

Paul 54a. 66. 129. 151. 160. 161. 162. 164. 165. 389. 393a. 403. 478.

Apoc 63. 72. 77. 79a. 81. 136. 139. 141. 144. 145. 153. 157. 158. 160. 162. 175. 176. 182.

Evl 14. 55. 90. 93. 96. 99. 100. 272. 274. 417. 419. 436. 440. 492. 498. 500. 502. 505. 558. 561. 569. 581. 644. 693. 706. 707. 708. 711. 712. 717. 719. 754. 755. 886.

Apl 34. 42. 96. 114. 127. 129. 134.141. 149. 150. 151. 159. 162. 166. 167. 168. 255.

SAECULUM SEPTIMUM DECIMUM.

CODICES GRAECI

Evv 289. 849. 868. 956. 963. 979. 988. 1024. 1063. 1086. 1134.

Act 346.

Apoc 167. 172. 173. 174.

Evl 58. 262. 271. 462. 479. 487. 501. 504. 571. 577. 643. 645. 646. 647. 648. 709. 713b. 718. 721. 898. 908. 925.

Apl 128. 133. 138. 143. 148.

SAECULUM DUODEVICESIMUM.

CODICES GRAECI

Evv 1064. 1139.

Act 349.

Apoc 168.

Evl 423. 506. 508. 713a.

Adde ex „Addendis et Emendandis“:

saec. **V**: ד$^{7\ 10\ 14}$; — **VI**: ג ד^{11} Evl 943; — **VII**: ד^{12}; — **VIII**: ד$^{6\ 8}$; — **IX**: ד^{9}; — **X**: Evv 1281 Evl 944.946; — **XI**: Evv 1274.1275.1276.1277 Paul 481 Evl 951; — **XII**: Evv 1278 Evl 938.942.946a.947.952; — **XIII**: Evv 1283.1285.1287 Paul 482 Evl 937.940; — **XIV**: Evv 1284 Evl 941.944a.953; — **XV**: Evl 945; — **XVI**: Act 420 Paul 483 Apoc 184; — **XVII**: Evl 948.

XII.

ADDENDA ET EMENDANDA.

XII.

ADDENDA ET EMENDANDA.

Addenda copiosiora addere, id quod antehac mihi in animo erat, omitto, ne prolegomenorum finis nimis in longum differatur. Quae pauca in promptu habeo, do. Emendanda pleraque debentur curae optimi viri Ezrae Abbot qui iam Tischendorfio multa miserat.[1] Multa etiam misit vir illuster Fentonus Iohannes Antonius Hort, nonnulla vir clarissimus de Novi Testamenti studiis maxime meritus Bernhardus Weiss, vir clarissimus grammaticae Winerianae renovator Paulus Guilelmus Schmiedel, vir clarissimus linguarum orientalium peritissimus Eberhardus Nestle, vir clarissimus de Vulgatae historia et textu optime meritus Samuel Berger. Alii hic illic iterum iterumque singula notaverunt, Tischendorfio vel mihi miserunt. His omnibus Tischendorfii nomine meoque ac lectorum gratias habeo maximas.

[1] Cf hae litterae a Tischendorfio die 4 Octobris anni 1872 ad Ezram Abbot datae.

„Hochgeehrter Herr College,

Sie haben mich durch die wiederholten Zusendungen zu grossem Danke verpflichtet. Da das Werk in Lieferungen ausgegeben wird, so ist's nicht thunlich einzelne Blätter durch Cartons zu ersetzen. Statt dessen werd' ich ein genaues Verzeichniss aller Emendanda in den Prolegomenen geben, und dabei von Ihren vortrefflichen Beiträgen Gebrauch machen. Allerdings waren schon manche Fehler bereits

Addenda et emendanda spectant ad apparatum, si **text** vel *mg* non adponitur.

früher von mir oder auch Anderen bemerkt und verzeichnet worden. Immerhin aber ist auch manches zuerst von Ihnen beobachtet worden, und ich muss die überaus grosse Sorgfalt, mit der Sie mein Buch geprüft haben, dankbarst anerkennen.

Mein Dank gilt zugleich den hochgeehrten Herren, die sich dieselbe Aufgabe der Verbesserung gestellt haben, also Hrn. E. A. Guy und Hrn. A. W. Tyler. Ich bitte beiden in meinem Namen den verbindlichsten Dank abzustatten. Auch für die Verbesserungen meiner Ausgabe der LXX bin ich Ihnen sehr verbunden.

Ausserdem haben Sie auch eine Lanze für den Codex Sinaiticus gegenüber dem Rev. J. W. Burgon gebrochen [cf supra, p. 347, adn. 5], und, wie es mich dünkt, siegreich. Der Versuch Hrn. Burgon's war sehr schwächlicher Art; da aber so wenige Gelehrten in dergleichen Untersuchungen das genügende Verständniss haben, so war es ganz erwünscht und nützlich, dass Sie die Sache ins rechte Licht gestellt haben.

In zwei Wochen hoff' ich das letzte Blatt der Apokalypse in die Druckerei zu geben, so dass vor Ende Octbr. der 2. Band Text ausgegeben werden wird. Dann bleiben mir noch die Prolegomena zu schreiben, die den 3. Band füllen sollen. Ich werde mich sehr freuen, wenn Sie mir auch noch für die noch übrigen Bücher des N. T., welche in Ihren Noten noch nicht berührt worden sind, Verbesserungen mittheilen werden. Ich werde in den Prolegg. einen besonderen Werth darauf legen, dass gerade in Amerika so viel kundiger Eifer für die Angelegenheit aufgewendet worden ist. Also nochmals Ihnen selbst und Ihren Freunden meinen verbindlichsten Dank für die bereits empfangenen Gaben und auch für die noch künftigen!

Mit hochachtungsvoller Ergebenheit hab' ich die Ehre mich den Ihrigen zu nennen,

CONST. V. TISCHENDORF.

Leipzig, den 4. Octbr. 1872.

Sr. Hochwürden
Dem Hrn. Professor EZRA ABBOT.

Emendenda quae Abbotus notavit in Tischendorfii citationibus ex editionibus Griesbachiana et Scholziana mitto quod nimis spatii implerent et pauci hodie lectiones Griesbachianas ac Scholzianas accuratius inspiciunt.

1.

EVANGELIA.

(1.) MATTHAEUS.

Plerumque (sed non ubique) pro B^{2} scribendum est B^{3} (nec Maius nec alius conlator ullus viderat B^{2} et B^{3} destinguendos esse). Huius est *μαθθαιον* in inscriptione evangelii et 9,9 *τεσσαρακοντα* 4,2 *ναζαρετ* 4,13 *τι* 7,14 *προεφητ.* 7,22 *εκαθαρισθη* 8,3 *ενεβριμησατο* 9,30 etc. Aliquotiens etiam nulla correctoris B^{3} ratio habita est, quemadmodum 1, 8 sq *οζιαν· οζιασ* substituit 1,10 sq *ιωσιαν· ιωσιασ* 1,15 *ματθαν* 9,36 *ερριμμενοι* etc.

1,1 text in initio pro 1,8 lege 1,3 *lin. 1 post sah) adde Z in pagina prima teste T. K. Abbotto 1,1 lin. 1 post Θ^{b} adde (22,42] lin. 4 post K adde S 1,2 lin. 3 ante c adde a^{vdtr} 1,4 post *ναασσων* adde bis 1,5 lin. 1 post *βοεσ* adde bis lin. 3 post *ιωβηδ* adde bis 1,6 lin. 3 pro Γv lege vΓ lin. 4 post ς adde (= Gb) 1,7 *mg* pro 1 Cor 9, lege 1 Chr 3, 1,8 lin. 1 lege *οζειαν, οζειασ* 1,8 lin. 2 ante C adde ℵ^{b} 1,9 sq ante D^{luc} lege Ln Ti (ex errore de B) - *κει* - bis c. 1,10 lin. 1 in nonnullis exemplaribus (e. g. Hortii) deest B post ℵ^{b} 1,10 sq lin. 1 lege *ιωσειαν, ιωσειας* 1,11 pag. 3, lin. 7 lege *ιωακειμ, ιωακειμ* lin. 10 est Epiph^{1,8} Epiph tom. 1, haer. (6) 8, pag. 21 et sunt verba priora capitis 7, posteriora extr. capitis 6 lin. 15 pro *ιεχονιασ* lege *ιωσειασ* 1,12 lin. 1 dele * post *γεννα* 1,15 lin. 1 post *μαθθαν* adde bis lin. 2 post ℵ adde B^{3} 1,16 ante a adde 346. *ω μνηστευθησα παρθενοσ μαριαμ εγεννησεν τον ι̅ν̅ τον λεγομενον χ̅ν̅* 1,18 lin. 2 post aeth adde (Ir cf infra) lin. 3 pro Epiph^{2,1,5} lege Epiph^{426} sive $^{haer 51,5}$ lin. 4 dele 71. lin. 8 post Ps-Ath^{633} adde Theod $^{mops\ fr\ syr\ 52\ (84)}$; hoc praebet v. cl. Eduardus Sachau qui usus est codice Londin. mus. Br. Add. 14669 saeculi V; eadem linea laudatur antea Germani „Theoria" vel „Contemplatio mystica rerum ecclesiasticarum", apud Gallandium, vol. 13, p. 215b, apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 98, col. 416a; utrum vero sit scriptor Germanus CP saeculi VIII an Germanus saec. XIII in dubio est. lin. 15 lege ut supra Epiph^{426} sive $^{haer\ 51,5}$ et post Chr ^{mos} adde Ps-Ath Quaest in Evv (Opp. Paris. 1698, vol. 2, p. 306a) habet *γεννησισ* 1,22 lin. 1 pro Epiph ^{lib} lege Epiph^{426} sive $^{haer\ 51,5}$ et post 127* adde Epiph^{426} 1,23 lin. 1 ad finem adde Cyr ^{abac} 1,24 lin. 1 pro Epiph ^{lib} lege Epiph^{426} lin. 2 post ℵ K adde S lin. 3 dele S 1,25 lin. 2 lege B* om *ου* lin. 5 post q adde vg lin. 6 lege Epiph^{426}

2, 1 lin. 6 post εν dele τ. 2,2 lin. 1 post L adde S 2,5 lin. 1 post ℵ^{b} adde 243. 2,7 lege B* 2,9 lin. 1 post M lege S 2,11 lin. 1 post M adde S lin. 3 post αυτω adde pr 2,13 lin. 5 lege (B εφανη) 2,16 lin. 1 init adde ℵ* B* D λειαν | πασι cum ℵ CL ... Ln Ti πασιν cum BDΔ | 2,18 lin. 1 pro LEΠ etc lege ELSΠ, ς Ln Ti - α̃ cum KMΓ 1) 2,22 lin. 4 post C* adde Eus$^{h\ e\ 1,8,16\ codd\ opt}$ 2,23 lin. 1 dele B^{ben} καθωκησεν et dele B^{ben} ante C et adde S post M lin. 3 nach B^{mai} adde (recte) item post K dele S

3, 1 cf Lc 3,1 ubi initium evangelii Ebionitarum notatum est. lin. 3 post | adde ℵ* B* D* παραγεινεται 3,11 lin. 1 post ℵ pr lege Cyr$^{fid\ 79}$ 3,13 *mg* lege Lc 3,21s 3,13 lin. 1 init lege B* παραγεινεται | 3,16 lin. 1 post C* adde T^{e} lin. 2 pro D^{3} C^{supp} lege C^{3} D^{supp} et lege Hipp$^{theoph\ 5}$ (non^{3}) lin. 3 post D^{supp} adde T^{c} lin. 9 post M adde S lin. 10 post M adde P 3,17 pag. 12, lin. 10 pro^{38} lege^{88}

4, 3 lin. 1 post ℵB adde T^{f} lin. 4 pro it^{cdd} bis lege it^{pler} 4,4 lin. 1 ante (Gb*) adde ἀνθρ. lin. 2 post P adde T^{f} post om adde *o* lin. 3 post S adde T^{f} 4,5 lin. 1 post D adde T^{f} 4,6 lin. 2 post ℵ^{b} adde T^{f} 4,9 lin. 1 init adde T^{f} om και ειπεν αυτω lin. 2 post C* adde T^{f} lin. 4 post etc adde Eustath$^{633\ Migne}$ lin. 5 post S adde T^{f} 4,10 lin. 8 post M adde T^{f} 4,13 lin. 3 post L dele S et post M adde S 4,15 **text** post θαλασσησ adde , 4,16 lin. 5 post M adde S lin. 8 post h adde vg^{ele} et post *umbrae* adde ... f ff^{1} g^{2} am for fu gat tol *in regione et* (*et in* g^{2} fu) *umbra* 4,18 pag. 15, lin. 4 post M adde S 4,19 lin. 3 post Cyr$^{es\ 149}$ adde non$^{ioel\ 232}$ 4,21 lin. 1 post M adde S 4,24 lin. 2 post Or^{2,788} add Cyr$^{abac\ 558}$

5, 4 post 33. adde 58^{2}. lin. 3 a fine post ℵ^{b} adde Cyr$^{ose\ 76\ ioel\ 219\ am\ 288\ zach\ 806\ (306?)}$ 5,10 lin. 1 post B-και adde (item v. 11) 5,11 **text** pro διώξωσιν lege διώξουσιν et muta in apparatu; cf ed. a. 1873 et synop. a. 1871 5,11 lin. 2 a fine ante ενεκ. εμου adde B ενεκα | 5,13 **text** pro ἅλασ bis lege ἅλα mg adde Lc 14,34 s Mc 9,50 5,13 lin. 1 init lege αλα cum ℵ bis, D pr loco, sec loc B αλασ sed σ erasum nec instauratum (priore loco est αλασ); cf edd manuales et synop. a. 1871 5,15 *mg* adde Lc 11,33. 8,16 Mc 4,21 5,19 lin. 3 pro pr lege sec et perge | S διδαξει | ουτωσ 5,20 lin. 5 post M adde S 5,21 lin. 1 post M dele S et ante V adde S 5,22 lin. 1 pro B lege B* 5,22 pag. 19, lin. 7 ante D adde ℵ^{c} lin. 8 pro Cyr lege Cyr$^{zach\ 768}$ 5.23 lin. 1 dele S ante Γ lin. 2 adde S post M 5,25 lin. 2 pro g^{1} lege g$^{1.2}$. lin. 3 dele g^{2}. 5,27 lin. 1 post ℵ adde B* et post M dele S et ante D dele B et post E adde S de vocabulo ερρ. notandum est B* quinque locis i. e. versiculis 27.31.33.38.43 ερρεθη scripsisse, B^{2} vel B^{3} (cf Tischendorfii editio codicis B, p. 6) correxisse et ερρηθη legisse lin. 3 pro Cyr lege Cyr$^{zach\ 768}$ 5,28 lin. 1 post Or^{4,330} adde Cyr$^{zach\ 768}$ lin. 4 post Γ

adde 597. lin. 5 dele 236. et ante Quaest adde Cyr$^{zech\ 768}$ 5,31 post ℵ adde B* post M dele S ante D lege B$^{2\ vel\ 3}$ post K adde S lin. 2 pro ℵ^{a} lege ℵ* lin. 4 pro add lege praem 5,32 pag. 21, lin. 5 post K* adde 597. lin. 6 ante B adde Ln c. 5,33 post ℵ adde B* post L dele S ante D lege B$^{2\ vel\ 3}$ post M adde S 5,36 lin. 5 pro *ημελ.* lege *η μελ.* 5,37 lin. 2 dele (Clem)^{872} ante B adde Ln c. post 245. adde Clem^{872} 5,38 lin. 1 post ℵ adde B* post M dele S ante D lege B$^{2\ vel\ 3}$ post K adde S 5,43 post ℵ adde B* post L dele S ante D lege B$^{2\ vel\ 3}$ post M adde S 5,44 lin. 4 ab extr. post S adde (*επειρ.*) 5,45 post K adde S 5,47 lin. 3 post Leif al dele *φιλουσ* 5,48 lin. 5 ante *εν* adde *o*

6, 1 pag. 24, lin. 3 post D adde Z 6.4 lin. 1 dele B bis ante om adde Dam^{cod} post 33 adde Dam$^{174\ cod}$ lin. 2 post ℵ^{b} adde B post U dele Δ dele B ante Δ lin. 6 init ante al pauc adde *ἡ σοῦ ελ.* pro 108 lege 118 lin. penult post (e spatio) add ΔΠ al pler 6,6 lin. 3 post M adde S 6,10 quod ad ordinem spectat petitionum cf Tertulliani tractatus de oratione 6,13 lin. 6 post g^{2} adde h lin. ult lege Const^{3,18} 6,20 lin. 2 et 3 dele Cyp^{239} bis lin. 3 pro *et furantur* lege *effurantur* post k adde Cyp^{bis} 6,21 pag. 28, lin. 1 post B adde m 6,22 lin. 1 init post *ο οφθ.* adde pr lin. 5 lege B b^{scr} dele Ln 6,24 lin. 2 post M adde S ante *ενος* adde *η γαρ* : ℵ L *ει γαρ* 6,25 lin. 8 post S adde (*-ετε*) lin. ult post *ὑμ.* adde ℵ* om *υμ.* sec 6,27 lin. 2 post M adde S 6,29 lin. 1 post M adde S 6,32 lin. 1 ante Δ adde ℵ lin. ult ante *απαντων* adde B* *χρητε* | 6,33 lin. 3 lege ℵ (B) g^{2} lin. 6 dele 236. et v$^{cant\ scr}$ nam sunt hi duo re vera idem codex atque 440 6,33 pag. 30, lin. ult adde : Ambr$^{ep\ 36,3}$ *denique scriptum est: Petite magna et parva adicientur vobis. Petite caelestia, et terrena adicientur.* Nemo praeter Ezram Abbotum amicum meum videtur haec verba detexisse. 6,34 lin. 1 pro B lege B^{3}

7, 12 lin. 1 init pro *συν* lege *ουν* 7,13 **text** dele [*η πυλη*] cum Syn. a. 1871 et muta apparatum 6,13 lin. 3 post quam adde, quid post C adde E 7,14 **text** dele [*η πυλη*] cum Syn. et muta apparatum 7,14 lin. 8 post B^{2} adde C lin. antepenult ante Ps-Ath adde Mac$^{hom\ 27,20}$ (*επειδη στενη εστι και τεθλιμμ. η οδοσ*) 7,15 **text** lege *ἐνδύμασι* et vide *Synop. ev.* ed. 3, a. 1871, p. LIV, adn. 7,18 lin. 3 lege ℵ* lin. 6 post loco adde [?] et ante C adde ℵ$^{b\ et\ ca}$ 7,21 lin. 3 ante 33 adde Φ 7,22 *mg* pro Lc 23, lege Lc 13, 7,22 lin. 4 post a^{scr} ante *προσεφ.* adde ς 7,24 lin. 3 post Z adde Φ

8, 2 lin. 3 ante *ελθων* adde ς post Π adde Z^{vid} 8,3 lin. 2 dele am lin. 3 post q adde am lin. 5 ante *εκαθαρισθ.* adde ς Ln 8,4 lin. 4 post K adde S ad vocabulum *μωϋσησ* de punctis cf Lipsius, *Ueber die Lesezeichen*, p. 14, adn. 8,6 ante om adde Hil^{641} 8,7 lin. 2

post cop adde Cyr$^{9,1425\text{ Mign}}$ 8,12 pag. 37, lin. 1 lege ℵ* ^{vid} 8,13 lin. 5 post Bas^{3,127} adde Cyr$^{9,1425\text{ Mign}}$ lin. 9 post X adde Φ lin. antepenult dele ℵ* 8,14 post *πετρου* adde Φ *βεβλ. επι κλινησ* 8,20 post L dele S post M adde S 8,25 lin. 2 ante Gb adde ϛ lin. 5 pro Tit^{cat} lege Cyr^{alex} (e cat^{ox} vol. 2, p. 67 et apud Mignium, *Patrol. Gr.* vol. 72, p. 629 a) 8,27 lin. 3 init dele om 8,28 lin. 1 post C adde Φ 8,29 lin. 2 ante Cyp adde Eustath$^{660\text{ Mign}}$ lin. ult post *καιρ.* adde ... *προ καιρ. απολεσαι ημας* Eustath^{660} 8,33 *καὶ τὰ :* S legit *κατὰ*

9, 4 lin. 1 lege BE^{2}M 9,5 lin. 1 lege ℵ^c B lin. 6 post ℵ dele B et adde B ante U 9,6 lin. ult post *πορευου* adde e Lc 5,24 9,9 lin. 3 post M adde S huc usque inseruimus lectiones accuratiores codicis S locis singulis, fortasse libentius videbit lector catalogum quem ipse inserere poterit Mt 9,13 *αλλα* 9,15 om *οι* et *δε* 9,17 om *αλλα βαλλουσιν* usque *συντηρουνται* 9,28 *ελθοντι δε αυτω* 9,36 *ερριμμενοι* 11,14 *ἠλιασ* 11,21 *χωραζειν* 11,23 *εωσ ουρανου* 12,29 *διαρπαση* 12,32 *οσ εαν* 12,41 *νινευϊται* 12,46 *ειστηκεισαν* 13,2 *ειστηκει* 13,3 *σπειραι* 13,13 *συνιοῦσιν* 13,14 om *η* ante *λεγουσα*, ibidem habet *ακουσητε* et *βλεψητε* 13,15 *επιστρεφουσιν* 13,17 *ειδον* 13,23 *συνιῶν* 13,24 *σπειραντι* 13,28 *συλλεξομεν* 13,56 *ταυτ. παντ.* 14,14 *ειδεν* 15,32 *νηστεισ* 15,39 *ενεβη* 16,2 et 3 *πυραζει* 16,4 *καταλειπων* 16,12 *αλλα* 16,13 *καισαρειασ* 17,3 et 4 *μωυσησ* et *μωυσει* 17,12 *αλλα* 18,5 *παιδ. τοιουτο εν* 18,12 sq *ενεα* 18,30 *αλλα* 18,31 *εαυτων* 19,7 et 8 *μωυσησ* 19,9 *γαμησει* 19,28 *καθησεσθε* 20,3 *ειδεν* 20,4 *και εκεινοισ* 20,5 *ενατην* 21,11 *ναζαρεθ* 21,12 *ι͞ς* 21,17 *καταλιπων* 21,23 om *Και* 22,9 *εαν* 22,11 *ειδεν* 22,24 *μωυσησ* 22,27 *εν ολη καρδια* et *εν ολη ψυχη* 23,2 *μωυσεωσ* 23,3 *οσα εαν* 23,7 *ραββι* 23,35 *εκχυνομενον* 23,36 *παντ. ταυτ.* 24,2 *ταυτ. παντ.* 24,3 *εἶπον* 24,15 *βδελλυγμα* 24,21 *ουδε μη* 24,26 *ταμιειοισ* 24,32 *εκφυῆ* 24,36 *και ωρασ* 24,49 *εσθιει δε και πινει* 25,3 *λαμπ. αυτων* 25,37. 38. 39. 44 *ειδομεν* 26,15 *και εγω* 26,25 *ραββι* 26,29 *γενηματοσ* 26,31 *διασκορπισθησονται* 26,35 *απαρνησωμαι* et *ομοιωσ δε και* 26,36 *προσευξομαι* 26,48 *εαν* 26,49 *ραββι* 26,58 om *απο* 26,71 *ειδεν* 27,32 *ευρον* 27,42 *πιστευσωμεν* 27,45 sq *ενατ.* 27,46 *εγκατελιπεσ* 28,3 *ειδεα* 28,9 *ι͞ς* 9,9 pag. 42, lin. 1 lege c. ℵD 9,10 lin. 3 ante ℵ^2 adde Ln c. 9,13 lin. 9 post Π adde Φ 9,14 lin. 1 ante D adde B lin. 2 dele g^{scr}, idem est ac 71. 9,15 lin. 5 ante D* adde ℵ* om *ελευσονται – νυμφιοσ* (ex homoeotel) | 9,18 lin. 2 post X adde Π* lin. 3 pro Π lege Π^2 9,23.24 text pag. 45, lin. 1 pone 24 ante *ἔλεγεν* 9,24 cf infra ad Mc 5,30 Aug 9,26

lin. 2 dele g^scr, idem est ac 71. 9,28 lin. 1 ante Γ adde ss lin. 4 post τυφλ. adde Φ τυφλοι δεομενοι 9,30 text post ὁρᾶτε adde , 9,30 lin. 1 ante ανεωχθ. adde Φ και παραχρημα ανεωχθ. lin. 2 pro C lege C* 9,34 lin. 2 post εν adde (ℵ* om) 9,35 lin. 4 dele 124. 9,36 lin. 2 post Π adde Φ

10,1 text pro αὐτὰ lege αὐτά, 10,3 lin. 1 pro B lege B* lin. 2 adde B³ ante C 10,4 lin. 2 dele vg [non am] 10,5 lin. 2 ante Δ adde εθνων : ℵ* om 10,7 *mg* pro Mt 10,9 lege Lc 10,9 10,8 lin. 3 pro ap lege cop lin. 5 ante Sz adde Gb° 10,9 *mg* pro Mt 9,3 ss lege Lc 9,3 ss 10,10 pag. 49, lin. 1 post Π adde Φ 10,12 lin. 2 post L adde Φ 10,13 lin. ult lege Lc 10,6 10,14 lin. 2 post pe adde B* οσ αν μασ B²οσ αν μην (B³ μη) δεξητ. υμασ 10,15 pag. 50, lin. 2 post P adde Φ 10,19 lin. 6, post λησητε adde pr 10,23 lin. 8 post 247 adde b ff¹· h g¹·²· gat^mm (non a k) et post D adde b ff¹· g¹·²· gat mm lin. 9 post Gb adde h *et in illam* lin. 10 post αλλην adde sic a b h g¹·; L ff¹g²·k ετεραν; gat mm *in tertiam* alio modo addo hic testimonium codicum Latinorum de ετεραν [ετεραν . . . αλλην]: c f **aliam** . . . q **alteram** . . . a **aliam, alteram, aliam**, d **alt. al, alt.**, ff¹g² **al. al. alt.**, h **al. illam, al.** b g¹ Amb **al. al. al.**, gat mm cod^luc brug **al. al. tert.** (sax habet **tertiam**) 10,23 lin. penult pro B lege B* 10,28 lin. 8 post Sz) adde μη 10,29 lin. 1 ante D adde πωλειται B Or^1,296.2,722 . . . ℵEKL etc πωλειτε . . . post D adde Cyr^fid 80 10.34 lin. 2 post Hier^esai) adde pr 10,36 lin. 1 dele (B^bent οικοιακοι?) et post ℵ adde B* lin. 2 adde B³ ante Γ 10,40 scribe και ο : ℵ* ο δε

11,4 lin. 1 pro B lege B³ (ιωανη) lin. 2 ante D adde B*-νει 11,5 lin. 1 post Γ dele Δ lin. 2 post Chr^gue adde Bas^sel 180 lin. 6 lege Bas^sel 180 11,8 text lege ἐξήλθατε; ἄνθρωπον ἰδεῖν 11,8 lin. 2 ante εν adde ανθρ. ιδειν c. ℵ . . . ς Ln Ti εξηλθ. ιδειν; ανθρ. cum testibus reliquis (Or hunc locum non affert: : cf ad 11,9) 11,9 B* scripturus erat ϊδειν ante προφητ. sed se statim correxit 11,10 lin. 2 post q adde vg lin. penult ante Ti adde Ln 11,14 *mg* pro 14—19 lege 16—19 11,14 lin. 2 pro vg lege am fu for lin. 3 post Π adde vg^cle 11,16 lin. 2 post Δ adde Φ pag. 57, lin. 1 post Π adde Φ lin. 7 ante B adde ℵ 11,18 post ιωανησ adde | Φ ιω. ο βαπτιστησ 11,19 lin. 6 dele cop 11,23 B³ volebat η (pro μη) et υψωθεισα 11,27 lin. 6 post et ^ecl lege et ^hist 1,2,2 lin. 9 dele, ita Ln

12,4 D^gr legit προσθεσεωσ 12,8 pag. 61, lin. 1 post mu adde (ita Evl ed. a. 1645) 12,13 lin. ult post ωσει adde | ℵ om ωσ η αλλη 12,14 pag. 62, lin. 4 pro η ^scr lege y ^scr 12,18 text dele εισ 12,18 lin. 1 post | ον adde sec 12,22 lin. 11 dele arm (utrum melius lin. 10 arm delendum sit?) 12,24 *mg* pro 39 lege 29 12,31 lin. 1 dele pr et post 1. adde syr^hr 12,33 *mg* pro Mc lege Mt 12,37 lin. 3 ante Bas adde 303^evl 12,44 lin. 1 post aeth adde Cyr^hos 31 cod (Pusey)

lin. 7 post k adde vg 12,45 lin. 1 post εαυτου adde sec lin. ult fin adde 303[evl] τη πονηρα ταυτη 12,46 lin. 8 post ℵ adde B*: Tischend. in margine exemplaris sui scripsit „also ιστ - ℵB*CFGLXΔ also doch ι - zu ediren“ 12,49 lin. 2 ante B adde ℵ[a]

13,2 lin. 3 pro B lege B[3] et post ℵ adde B* lin. 4 pro D[e] adde D* 13,3 lin. 2 post al[10] adde Evl ed. a. 1645 13,5 lin. 3 dele sed Z hiat nam legit v. cl. T. K. Abbottus ex fragmentis litterarum βαθοσ γησ 13,6 pro θη et εν scribe ΘΗ : ЄΝ 13,7 post D adde Φ 13,8 B* scripsit επεσεν εισ, sed ipse substituit επ. επι 13,8 lin. 2 pro 34 lege 23 13,12 *mg* pro 25—29 lege 25.29 13,13 *mg* pro 12s lege 14s et pro Es 4, lege Es 6, 13,13 lin. 5 pro Blas lege Bas lin. 6 dele -ſοσιν[bent 2] 13,15 pag. 71, lin. 2 lege 1633.1641. sed συνιῶσι 1656.62.70.78. quod postea plerumq ut a Wtst pro ς[e] habitum et editum) 13,23 **text** post καρποφορεῖ adde , 13,24 παρεθηκεν : B*[vid] ελαλησεν 13,30 lin. 8 ante L adde ς c. et pro ς lege ς[c] 13,30 pag. 74 pro καταχ. αυτα legit B* καταχ. αυτασ 13,32 lin. 2 post των adde sec 13,35 **text** scribe διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου hoc ordine 13,35 lin. 5 notaveris codices Porphyrii infra lin. 20ss apud Hieronymum indicari 13,36 lin. 2 post al[5] adde 303[evl] 13,40 lin. 5 lege Or[int 3,870] 13,43 lin. 3 post πυρ) adde λαμψουσιν 13,52 lin. 3 pro B[3] lege B[mg] 13,55 pag. 79, lin. antepenult ad aeth notandum est Lagardium ιωσηφ in aeth legisse, sed Tregellesium ιωσησ

14,2 lin. 1 post D adde Φ lin. 2 post D adde Φ 14,3 lin. 4 dele teste Btl[2] 14,5 post οτι adde (B[mg]) et pro B* lege B[txt] 14,9 pag. 81, lin. 1 ante C adde ℵ 14,6—11 comparandus est Θ[h], sed is ubique cum ς facit, nisi quod v. 11 ante ηνεγκεν add το κορασιον pariter ac 299. al pauc b c f ff[2.] g[1.] h (non g[2.] l q vg) syr[cu] cop 14,13 lin. 4 post al[4] adde 303[evl] 14,16 lin. 2 post ΘΠ adde al pler etc 14,17 lin. 1 dele Z—ελεγ.), 14,18 lin. 1 post P adde al c f g[1.2] h l vg syr[cu] et[sch] et[p] cop 14,20 **text** post κλασμάτων adde , 14,23 scribe suppl[b] ante μονοσ adde προσευξ. Φ add σταδιουσ πολλουσ απεχον απο τησ γησ 14,27 lin. 4 post 131. adde legunt ελαλ. 14,31 **text** post αὐτοῦ adde , 14,33 lin. 1 post οι δε adde εν τ. πλ.

15,4 pag. 86, lin. 1 post πατερα adde pr lin. penult post μητερα adde pr 15,5.6 **text** pone 6 ante οὐ μὴ τιμήσει et muta numeri locum in apparatu 15,5 lin. 2 post Γ adde Φ lin. 6 (ut sunt impressae lineae) dele ℵ lin. 8 ante E* adde ℵ lin. penult post it adde pler lin. ult post D adde a e 15,15 lin. 1 pro Pter. lege Petr. 15,29 post εκει pone . 15,31 lin. 10 pro interprete Latino lege evangelista 15,32 lin. 1 ante ειπεν adde αυτου : ℵ om | 15,32 **text** pro νήστεισ lege νήστισ et muta in apparatu 15,32 lin. ult post ℵ adde B[3] et post -στισ adde μηποτε : ℵ μη 15.38 lin. 2 post Mc adde ; ℵ ανδ.

ωσι τετρ. . . . al² *ανδ. τετρ.* . . . ff¹· om *ανδρεσ* 15,39 lin. penult post q adde 292^evl

16,4 lin. 1 ante *και* adde Φ *ο δε αποκριθεισ ειπεν αυτοισ γενεα* 16,6 lin. 1 ante *ορατε* adde *αυτοισ* : ℵ y^scr semel om 16,11 lin. 6 ante E adde D^gr 2 16,12 lin. 5 ante *αρτων* adde *των* 16,13 text pro *Καισαρείασ* lege *Καισαρίασ* et muta in apparatu 16,13 lin. 3 post B adde T^d lin. 6 pro forl har * lege for harl* 16,14 lin. 1 post B adde T^d et ante ℵ adde ς c. lin. penult post ς adde Ti 16,17 lin. 1 post D adde T^d et post Eus^dem 121 adde Cyr^fid 82 lin. penult post Eus^marc 77 adde Dion^eus 7, 25,10 16,19 lin. 1 post et^sch adde Cyp lin. 3 dele Cyp lin. 6 post L adde T^d 16,20 lin. 1 pro B** lege B^mg lin. 6 post D adde T^d lin. 9 pro ℵ lege ℵ* 16,21 lin. 4 pro Irt lege Ir 16,22 lin. 1 post 124. add 346. lin. 5 ante D* adde ℵ* *ειλεωσ* lin. 7 pro m *οσοι* lege om *σοι* 16,24 lin. 1 pro (ita - ὁ^mai) lege om ὁ . . . et ante : : adde *ο ις* 16,26 lin. penult ante E adde B*

17,7 lin. 1 post it^pler adde vg 17,12 lin. 1 ante *ηδη* adde *ηλειασ* : ς Ln Ti *ηλιασ* ut ad 17,11 17,14 text post *ὄχλον* dele , 17,15 lin. 11 post *υδωρ*) adde *ενιοτε* 17,17 pag. 102, lin. 1 post ℵ adde e 17,19 text lege *διατί* 17,19 lin. 3 ante B adde ℵ *ειπαν* | 17,21 lin. 1 post ℵ^b adde latt 17,22 lin. ult post *αυτ.* adde | ℵB *γαλειλαια* 17,26 lin. 6 ante ς adde Ti *λεγει αυτω* et post ς dele Ti

18,1 lin. 2 post M adde e 18,5 lin. ult dele Z - *μου*, nam legit Z *επι τω ονοματι μου* 18,7 pag. 106, lin. 5 ante cat^ox adde Cyr^luc 360 lin. 7 dele Cyr^luc 360 18,10 text lege *διαπαντὸσ* 18,10 lin. 3 post n adde vg lin. 7 post om adde | *οι αγγελοι αυ. εν ουρ.* : Amb^hexa 2,4 *volatilia caeli* et post *ουρ.* adde pr et post X dele Γ (?) lin. antepenult post Ln [*εν* adde *τω* 18,11 lin. 4 a fine pro Ln 19,20 lege 19,10 18,12 lin. 1 post D adde Φ 18,15 lin. 1 dele B^bart 18,19 pag. 109, lin. 1 post ℵ dele B post ς adde Ln post cum adde B 18,21 lin. 1 ante Dam adde i*^scr Lucif^semel lin. 2 post Ti adde *προσελθ.* 18,22 text pro *ἀλλ᾽* lege *ἀλλὰ* et muta in apparatu 18,24 pag. 110, lin. 3 post Chr adde . . . e om *εισ* 18,35 lin. 1 ante Dam adde Chr lin. 7 post unc¹² adde al pler

19,3 lin. 6 pro ℵ lege ℵ* post sl²· adde Cyr^cor 130 Cr (et Mai) (Epiph^1.66) 19,4 lin. 2 ante Dam adde Naz^648 19,6 lin. 2 pro Lc lege Mc 19,8 lin. 1 post *λε.*) adde *αυτοις* ante M adde ℵ 19,8 pag. 114, lin. 1 dele 46 19,9 lin. 13 post (et.^mo 6) adde Cyr^cor 130 hoc loco (in v. 3 add *μη επι πορνεια*) [sic Maius : Cramer omittit verba ex homoeotel] lin. 15 adde Cyr ante om lin. 18 adde Cyr ante Aug lin. 5 a fine adde Cyr post (et.^mo 6) 19,10 lin. 1 post ℵ* adde Cyr lin. 2 post mu adde | *ει* : ℵ* om 19,14 lin. ult post unc¹⁰ adde al omn^vid 19,17 pag. 117, lin. 19 post *εισ* adde (B* om *εισ*) lin. 20 pro B lege B²

19,18 lin. 1 dele B 13. lin. 2 adde B ante C lin. ult post 124. adde 346. 19,20 lin. 5 pro ℵ lege ℵ* 19,22 lin. 4 post ς adde Ti lin. 6 lege [*τουτον*] 19,24 lin. 4 adde Esai ante 60,6 19,28 lin. 5 post Z adde 1. 19,29 lin. 1 post Gb adde *οσ + τισ* 19,30 lin. ult ante L adde ℵ

20,2 lin. 2 dele 124. lin. 3 post Δ* adde 124. 20,6 lin. ult post Chr adde Φ *εστ. εν τη αγορα αργουσ* 20,12 lin. 5 ante *ημερασ* adde *βασταζασι* c. ℵBCLN . . . Ln Ti -*σιν* c. DZΔ | 20,14 lin. 3 post *εσχατ.* adde | *σοι* : ℵ *συ* 20,16 lin. 1 post *εσχατοι* adde pr 20,17 lin. 4 post Ln adde Ti 20,18 lin. 1 post ℵ adde Chr^{codd} 20,22 lin. 1 pro ς^{e} lege ς (non ς^{e}) 20,23 lin. 5 ante *και* adde add lin. 8 post g^{1}· adde l et post am adde fu lin. 6 a fine post 346. adde 597. lin. ult post 131. adde 597. 20,26 lin. 4 a fine pro ℵ lege ℵ* lin. 2 a fine post l adde vg 20,28 lin. 1 post D adde Φ lin. 3 ponit Φ *ανακλιν.* post *τοπουσ* lin. 6 legit Φ *αγε* non *συναγε* lin. 7 legit Φ *χρησιμωτερον* 20,30 lin. 2 post om) adde | $\overline{\iota\varsigma}$: 597. *ο* $\overline{\iota\varsigma}$ lin. 4 dele 124. lin. 5 adde 124. post Π pag. 128, lin. 3 adde 124. post 69. 20,32 lin. 1 *αυτουσ* adde B om *ο* | lin. 2 ante L adde ℵ^{ca} lin. 4 pro | pone **33.** et incipe novam lineam post ℵ adde (*ανογ.*) pro 69* lege 69^{vid} 20,34 lin. 3 post pon adde, ℵ* *αυτου*

21,1 pag. 129, lin. 4 pro B^{2} lege B^{3} lin. 5 post C^{2} adde Φ 21,7 lin. 2 post *αυτων* adde pr 21,9 lin. 8 dele vg pro h q) lege h l q am fu for gat mm al, sed vg^{cle} *hosanna*) lin. 10 ante syr^{cu} adde Φ *απηντων δε αυτω πολλοι χαιροντεσ και δοξαζοντεσ τον θεον περι παντων ων ιδον* 21,17 legit B* *εισ βηθανια* 21,19 **text** post *μόνον* pro , pone . 21,25 lin. 3 post *ιωανου* ℵ adde | *ην* : ℵ* *η* 21,25.26 **text** pone **26** post *αὐτῷ;* et in apparatu transfer 26 ad lin. 4 ante *ωσ προφ.* cum nova linea 21,26 (re vera 25) **text** lege *διατί* non *διὰ τί* 21,28 lin. 2 post Δ adde Φ 21,29 lin. 3 ante cum adde etc 21,33 lin. 5 post B* adde (-*δετε*) 21,41 lin. 3 adde Wtst ante Gb lin. 5 pro 1670 lege 1641.1656.1662.1670.1678 21,42 lin. 1 pro . . . *ισ* : *αγιαισ*? lege *υμετεραισ* 21,43 ante *αυτησ* adde ℵB* 28.2^{pe} y^{scr} al^{10} cop Arnob om *οτι* | 21,44 lin. 3 lege *συνθλασθησεται*·

22,7 lin. 7 post Π adde Φ 22,10 **text** pro *ὅσουσ* lege *οὓσ* et muta in apparatu 22,10 lin. 2 post D adde B* lin. 3 post L adde Cyr$^{20.149\,Cr\,(et\,Mai)}$ 22,17 lin. 2 pro Mc 13,14 lege 13,4 pro 24,2 lege 24,3 22,20 lin. 2 dele 69—Treg) nam videtur 69 apud Wtst ex errore pro D scriptum esse; Millius Treg Scr silent de 69 22,21 lin. 5 a fine post videntur.) adde om 22,23 pag. 144, lin. 1 pro Ln lege Ti 21,28 lin. 1 dele X 22,30 pag. 145, lin. 2 post affertur adde apud Stephanum, *Thesaurus,* in vocibus *γαμίζω* et *γαμίσκω* lin. 6 ante ΓΔ dele L 22,32 lin. 7 post ς adde Ti 22,37 lin. 6 post B^{mai} adde recte 22,39

lin. 1 pro ℵ lege ℵ* ante D adde ℵ^{ca} lin. 3 pro 69 lege 69^{treg} lin. 5 post Π adde 69^{scr} lin. penult ante E adde B - *σισ*, lin. 7 pro unc^{11} lege unc^{7} 22,44 lin. 4 post S dele U 22,46 lin. 3 pro arm lege am

23,3 **text** pro **2** lege **3** 23,4 lin. 5 post Ir$^{int\ 241}$ adde Or$^{int\ 3,837\ dis}$ schol$^{ap\ Mtth}$ 23,5 lin. ult pro LZ lege LΔ 23,10 lin. 4 dele 346. lin. 5 adde 346. post 69. 23,11 lin. 2 post *εστω* adde ℵ om *υμων* sec 23,14 lin. 9 adde 346. post Π lin. 11 dele 346. 23,27 lin. 3 pro Cyr^{iulian} lege Iulian^{cyr} 23,35 lin. 2 pro B lege B* lin. 3 ante E adde B^{3} lin. 9 a fine post 13^{ev} adde 59$^{teste\ scr}$ z^{scr} 23,37 lin. 10 ante M adde ς lin. 11 post Or^{int} adde Cypr$^{test\ 1,6}$ pro ℵ lege ℵ* 23,37 pag. 156, lin. 6 post Ir^{int} adde Cypr$^{test\ 1,6}$ 23,38 lin. ult fin adde Cyr$^{4,150.195}$

24,5 lin. 1 post C* adde Φ 24,6 **text** post *ὁρᾶτε* adde , 24,6 lin. 1 post *μελλησετε* adde (B* - *ται*) 24,7 lin. 3 ante *λοιμ.* adde *και* lin. 4 videtur delendum esse 102. et hoc loco et aliis locis usque ad Mc 7,35, quippe qui numerus codicem B indicet teste v. cl. Westcotto apud Smithium, *Dictionary of the bible*, vol. 1, p. 516b. 24,8 lin. 2 post l adde vg 24,10 lin. 1 ante *και* adde Φ *παραδ. εισ θανατον και* 24,15 lin. ult post Chr) adde *εστωσ* 24,17 lin. 3 pro ℵ lege ℵ* lin. 4 ante Ath adde ℵ^{ca} 24,18 lin. 1 ante *οπισω* adde Φ *εισ τα οπισω* | 24,24 lin. 4 post q adde vg 24,29 **text** post *σκοτισθησεται* adde , 24,30 *mg* pone Apoc 1,7 ad lineam textus p. 161 antepenultimam ad vocabulum *υἱὸν* 24,32 lin. 2 pro B^{2} lege B^{3} 24,33 lin. 1 dele 102. 24,34 lin. 3 ante *παντ.* adde ℵ om *αν* | 24,36 lin. 3 dele^{gr} et adde$^{cd\ ber}$ 24,36 lin. 7 post D adde Φ 24,36 pag. 164, lin. 11 post videtur adde et quidem ante „neque angeli in caelo“ lin. 9 ab ima pagina nota Rönschium illum Ambrosii locum ad Mc 13,32 poni velle 24,36 lin. 4 a fine dele 102. 24,38 lin. 1 dele 102. lin. penult post ℵ adde (B) 24,39 lin. 3 dele 102. 24,40 lin. 4 dele 102. 24,44 lin. 1 dele 102. 24,45 lin. 10 post Π^{2} adde Φ lin. 11 post *εαυτου* adde , Φ *του οικου* 24,49 lin. 2 pro Gb lege Gb+ et dele , sed rursus Gb^{1}

25,1 lin. 3 post C adde Z 25,2 lin. 4 et 7 dele 102. lin. 7 post Gb adde (+ *αι*) 25,4 lin. 1 dele 102. 25,6 lin. 6 dele 102. 25,13 lin. 3 post Π^{3} adde Φ 25,15.16 lin. 2 dele B lin. 5 adde B post A (B videtur paragraphum concludere cum *ευθεωσ*) 25,17 lin. 1 pro ℵ lege ℵ* lin. 6 dele 102. 25,20 lin. 6 et 22, et lin. 1 et 8 dele 102. 25,23 lin. 3 dele 102. 25,26 lin. 1 ante A adde Ln cum 25,27 lin. 1 et 29 lin. 5 dele 102. 25,35 lin. 7 pro^{947} lege^{957} 25,41 lin. 2 dele 102. lin. 6 post *ρον* adde et. Theod$^{mops\ fr\ syr12\ (19)}$ *discedite a me in tenebras exteriores, quae paratae sunt* etc lin. ult ante *εδιψ.* adde B* om *ουκ* pr (suppl B^{2} et^{3}) post *σατανα* adde , ita syr^{hr} 25,44 lin. 1 post ℵ adde A

26,7 lin. 1 et 8 lin. 1 dele 102. 26,8 lin. 3 ante 61 adde Φ 26,10 lin. 3 post D adde B* lin. 4 pro B lege B^3 26,11 lin. 3 fin adde hinc Gb[1] 26,14 legit B* *αρχϊιερεισ* 26,22 lin. 1 dele 102. 26,27 lin. 1 et 29 lin. 1 dele 102. 26,29 lin. 1 adde B post א lin. 4 dele B 26,36 lin. 1 adde l ante q lin. 2 adde vg ante arm lin. 5 a fine dele 102. 26,39 lin. 5 adde fu^{semel} ante am lin. 17 post am adde fu^{semel} pro $vg-^{pler}$ lege $vg^{cdd\ aliq}$ 26,40 lin. 1 post *και* adde pr 26,41 **text** interpunge sic: *προσευχεσθε, ινα* et ibidem pro 298 scribe 297, item ad v. 42 scribe 298 pro 299 26,41 $Amb^{elia\ 4}$ *ieiunate et orate, ne intretis* lin. 2 et 12 dele 102. 26,44 lin. 1 post *παλιν* adde pr dele 102. 26,52 lin. 1 dele 102. lin. 4 post *σου* adde | *λαβοντεσ*: 1. *λαμβανοντεσ* ita Erasmi ed. prima 26,57 lin. ult post w^{scr} adde 292^{evl} 26,58 lin. 2 pro unc^9 lege unc^8 26,59 lin. 3 dele 102. lin. 8 ante *αυτ.* adde B* *ψευδομαρτυραν* | 26,60 lin. 3 et 15 dele 102. 26,60 pag. 188, lin. 1. et 61 lin. penult et 63 lin. 4 et 65 lin. 2 dele 102. 26,63 lin. penult post Θ^f adde Φ lin. ult post Chr add $Cyr^{fid\ 83}$ 26,65 pag. 189, lin. 2 et 69 lin. 1 dele 102. 26,69 lin. 2 post Π adde unc rell 26,70 lin. 3 post *αυτων* adde | *τι*: 1. *ο* 26,74 lin. 2 pro „cum minusc vix mu" bene fortasse poneretur „sine teste" 26,75 lin. 3 dele 102.

27,2 pag. 191 lin. 1 et 27,3 lin. penult dele 102. 27,8 lin. 3 init lege vg^{cle} *haceldama* pro vg^{ed} *aceldamae* 27,9 lin. 5 ante 33 adde Φ 27,11 lin. 2 post *ο δε ις* adde sec 27,13 lin. 2 pro 17 leg 27 27,16 lin. ult post sq adde Φ add *οσ δια φονον και στασιν ην βεβλημενοσ εισ φυλακην.* 27,17 lin. 1 post D adde Φ 27,23 lin. 1 dele 102. 27,24 lin. 1 ante *απεναντι* add *γινεται*: אB *γεινεται*: $x^{scr\ sem}$ *γηνεατε* 27,33 lin. 6 post U adde V lin. 7 post S dele V lin. 8 dele 102. 27,34 *mg* (Ps 68,22) lege (Ps 68[69], 22) 27,34 lin. antepenult post L adde Φ 27,35 lin. 1 ante *βαλοντεσ* add B* *διεμερισαν* lin. 13 ante *ἵνα* adde add lin. 14 post Δ adde Φ lin. 17 post Δ adde Φ 27,40 lin. 2 post Δ adde Φ 27,41 lin. 2 post q adde vg lin. 3 post ς adde Ti 27,42 lin. 1 dele 102. lin. ult post *αυτω* adde cum 27,48 *mg* infra Ps 68,22 scribe Ps 69,21 hebraice 27,49 pag. 203, lin. 4 nota S om in Barn[7] verba *και κατακεντ.* Habet enim *και εξουθενησαμεν* (ipse* suppl *και*) *εμπτυσαντεσ* pro vulgatis *εξουθενησαντεσ και κατακεντησαντεσ και εμπτυξαντεσ* lin. 9 post mm adde al 27,54 lin. antepenult ante B adde (א*) dele 102. 27,60 **text** post *μνημείῳ* pone , 27,60 lin. 1 ante L adde א 27,64 lin. 6 pro 18 lege 28

28,3 lin. 3 post *ωσ* adde sec 28,6 lin. 3 et 28,9 lin. 8 dele 102. 28,6 lin. 4 pro Ti lege Ln 28,7 lin. 4 post *ιδου* adde pr 28,9 lin. 10 pro א lege א* 28,10 lin. 6 post q adde for 28,15 **text** dele *τα* et

muta in apparatu 28,15 lin. 1 post ℵ* adde B* 28,17 lin. 1 dele 102. 28,20 lin. 5 dele 102. Mt subscr. pag. 212, lin. 11 ab ima dicitur de capitibus in B ad Lc notatis, quae tamen in Lc videntur excidisse.

(2.) MARCUS.

1,1 pag. 215, lin. 3 ante Tit adde Ps– et cf Lagardius ut X. 2 sub voce Ps–Tit lin. 10 ante Victorin adde Hesych$^{quaest\ 1}$ Mc 1,3—8: ad h l. addendus est T^{d}. Confirmat 1,3 *αυτου* 1,4 *ο βαπτιζων* 1,5 *εξεπορευετο, ιεροσολυμιται, παντεσ* ante *και εβαπτ.*, *υπ αυτου* ante *εν τω ιορδ. ποδαμω* (sic, *ποδαμω*) 1,6 *και ην ο ιωαννησ* et *εσθιων* 1,8 *εγω* sine *μεν*, item *εν υδατι* et *εν πνευματι* 1,4 lin. 5 dele P lin. 6 dele 102. 1,6 lin. 3 post P adde S lin. 4 dele S lin. 7 pro ℵ lege ℵ* ante A adde ℵ$^{c\ vid}$ 1,8 lin. 1 et 9 lin. 10 dele 102. 1,8 lin. 7 post unc^{8} adde al pler 1,13 lin. 1.6.12 et 16 lin. 5 dele 102. 1,16 lin. antepenult dele Mt—*αλειειεσ* lin. penult et ult pro B^{2} lege bis B^{3} 1,20 lin. 1 dele 13. et 346. lin. 3 post 13. adde (primo loco *ευθεως* 13. 346.) 1,23 *mg* pro 4,32 lege 4,33 1,24 lin. 1 dele 102. post perss adde Cyr(hr 146) 1,27 lin. 6 post ϛ adde (ϛ *αὐ.*, ϛ^{e} *αὑ.*) lin. penult post *-σιν* adde (ita Ln Ti) 1,31 lin. 6 et 33 lin. 1 dele 102. 1,33 pro ℵ lege ℵ^{c} 1,33 pag. 226, lin. 1 et 36 lin. 3 et 40 lin. 5 et 41 lin. 1 dele 102. 1,33 pag. 226, lin. 1 pro ℵ lege ℵ^{c} 1,34 lin. 10 pro ℵ lege ℵ* lin. 11—13 dele Vict —*εχει*) 1,36 lin. 1 post M adde S 1,38 lin. 1 ante add adde D g^{2}· al lin. 3 dele^{bentl} lin. 6 post C adde S lin. 7 post K adde S 1,40 lin. 4 a fine dele 68 1,41 pag. 228, lin. 2 et 5 pro Mc lege Mt lin. 3 post 346. adde (*και λεγων*) 1,42 lin. ult pro prid lege pri 1,44 lin. 3 post L adde S lin. 4 post *δειξον* adde (ℵ *σαυτον*)

2,2 lin. 1 dele 102. 2,3 lin. 2 post *αυτ.* adde (Φ add *τινεσ*) lin. 3 post G adde Φ 2,4 pag. 230, lin. 1 ante A adde Ln Ti cum 2,4.9. 11.12 B* ubique *κραβαττον*, B^{3} *κραββατον*. Etiam S vv. 9.11.12 *κραβαττον*, v. 4 *κραββατον*, sed correctum *κραββαττον* (alterum *β* videtur ex incuria intactum mansisse) 2,5 lin. 3 post cop adde syr^{sch} et^{hcl} et^{hrs} aeth 2,8 lin. 3 post Lc adde | ℵ 28. *ο ις επιγνουσ* lin. 7 dele 102. 2,9 lin. 13 post emm lege cop pro go 2,10 lin. 4 post 157. adde aeth. 2,11 et 12 S *κραβακτον* (ut ante) 2,11 post ℵ adde (*-κτον*) pro (B*?) lege B* 2,12 lin. 2 post unc^{9} add al pler lin. 3 post cop^{edd} adde *ευθεωσ εγερθη και* 2,13 lin. 1 dele 13. ante 69. 2,14 lin. 3 dele S lin. 5 post K adde S 2,16 lin. 1 post ℵ adde B dele B ante Δ post om adde , sed B add *οι* 2,16 pag. 233, lin. 1 post *και* adde (B om) lin. 4 ante 124. adde B lin. 5 post A adde

(B) lin. 15 ante cum add pr lin. 20 dele 102. lin. 23 ante cum adde sec 2,17 lin. 4 dele^{ben} 2,18 lin. penult. et 2,22 lin. 15. 20 dele 102. 2,21 pag. 235, lin. 9 post syr^{p} (?) adde *απ αυτου το πληρωμ.* lin. ult adde post om | ℵB *γεινεται* 2,23 lin. 8 ante *σαββατ.* adde *τοισ* pro *σαββατ.* lege *σαββασ.* 2,24 lin. 2 adde Φ ante 1. 2,25 lin. 1 dele 102. lin. 2 post ϛ adde Ti 2,26 lin. 2 dele *εισηλθεν—ηλθεν* 2,26 pag. 237, lin. 3 ante *τοισ* adde *ουσ*: B* *οσ* | lin. 4 ante Ln adde ϛ (*-σι*) post omn^{vid} adde . ∴ Φ *αρχιερευσι* post D adde Φ

3,1 lin. 1 et 3,3 lin. 2.3 et 3,5 lin. 6 dele 102. 3,3 lin. 2 post *χειρα* adde (B* c^{scr} *χειραν*) 3,5 lin. 3 ante C adde D lin. 6 post Γ adde Π^2 lin. 7 pro Π lege Π* 3,13 *mg* pro Mc lege Mt 3,14 lin. 4 pro 6,31 lege 6,13 dele 102. hic et 3,15 lin. 2 et 3,16 lin. 4 3,19 lin. penult ante C adde A 3,27 lin. 8 post *αυτου* adde *διαρπ.* 3,31 lin. 3 ante Ln adde ϛ lin. 5 post Aug om adde , et Gb^{o} lin. 6 post Sz add , sed Gb^{1} 3,34 lin. 2 dele 102. lin. penult post ℵ adde (*ειδε*)

4,1 lin. 1 adde 1 ad initium 4,5 lin. 5 pro ℵ lege ℵ* 4,8 lin. 4 dele C post A lin. 6 adde C ante Π 4,8 et 20 etiam S ter *ἐν* 4,10 lin. 4 post Π adde Φ lin. 9 ante *τασ* adde *δωδ.*: Φ add *φρασον ημιν* lin. ult post Π adde Φ 4,11 lin. ult dele 64. 4,12 lin. 6 post M adde S 4,12 pag. 250, lin. 5 post fere adde *τα* lin. 6 dele cop 4,15 lin. 4 dele Ti 4,16 lin. 5 post ϛ adde *ευθεωσ* 4,20 pag. 252, lin. 5 et 22, lin. 5 dele 102. lin. penult ante cap adde 303^{evl} 4,27 lin. 3 post M adde S lin. 5 post ℵ adde B lin. 6 ante D dele B post H adde S 4,28 lin. 1 dele 102. 4,28 lin. 4 pro ℵ scribe ℵ* post sed adde ℵ* lin. 5 pro *ειτεν* lege *ειτ'εν* [sic] lin. 6 post B adde (*πληρεσ σειτοσ*) lin. 7 re vera videtur C* *πληρησ σιτον* (non-*εσ*) legere (cf Tisch. *Cod. Ephr.* p. 317) ergo pone C*^{vid} ante 48^{ev} 4,33 lin. ult post L adde S 4,34 lin. 2 post ℵBCLΔ adde Or$^{1,435.\ 477}$ lin. ult post D add Or^{1,477} 4,36 lin. 4 et 37 lin. 3 dele 102. 4,37 lin. 2 et 3 pro ℵ^{a} et pro ℵ^{c} lege bis ℵ^{ea}

5,1 pag. 257, lin. 7 ante L adde ℵ^{c} lin. 8 post fere adde 303^{evl} 5,3 lin. 9 post L adde S lin. 10 dele S^{sil} 5,4 text post *δεδεσθαι* adde , 5,4 lin. 2 ante V adde S 5,9 lin. penult pro vg^{cd} lege vg^{ed} 5,12 lin. 5 et 13 lin. 1 et 19 lin. 1 dele 102. 5,13 lin. 2 post (Ln) adde Ti lin. 9 post [*ο ις*] adde) 5,14 lin. 1 post C dele D lin. 2 post cum adde D 5,14 pag. 261, lin. 1 post M et lin. 3 post U adde Θ^{b} 5,15 lin. 5 et lin. 8 adde Θ^{b} post C lin. 7 dele B post ℵ* adde B post *-εωνα* 5,16 lin. 1 post M dele S lin. 2 post H adde S 5,18 lin. 1 post Δ adde (Θ^{b} fortasse sed incertum est) lin. 4 ante *παρεκαλει* adde *εισ*: Θ^{b} *εν* | 5,19 lin. 1 post Δ adde (Θ^{b} ut videtur) 5,19 pag. 262,

lin. 2 et lin. 6 adde Θ^b post L lin. 4 post L adde Θ^b vid 5,21 lin. 1 dele 102. 5,21 lin. 6 post L et 5,22 lin. 3 post C et 5,23 lin. 2 post Δ adde Θ^b 5,23 lin. 2 post B dele D lin. penult post unc⁹ adde al pler 5,26 lin. 4 post fere adde . . . Φ *τα υπαρχοντα αυτησ* 5,29 lin. 1 post ς adde Ln 5,33 lin. 7 post Ti adde Ln [*επ*] 5,34 lin. 2 scribe (: : ut ς Mt) 5,38 lin. ult post *ululantes* adde | B* *πολλασ* 5,40 lin. 5 post L adde S lin. 6 dele S? 5,41 lin. 2 lege Suid *εγειρου* 5,43 lin. 4 dele) post sed

6,2 lin. 9 post D adde Φ 6,7 *mg* pro Mc 10 lege Mt 10 6,5 lin. 1 pro BC* lege B*C post M adde S pro B² lege B³ 6,12 lin. 4 post *μετανοησωσι* adde (ν) 6,13 lin. 2 et 6,14 lin. 3 adde S post M 6,16 lin. 12 post (ipse) adde ut Gb¹ lin. 5 a fine dele 102. 6,17 lin. 4 ante D adde Φ *εχρ. ιω και εβαλεν αυτον εν τη φυλακη* . . . 6,23 text dele *με* 6,23 lin. 7 ante H adde ℵ lin. 9 ante Π² adde S 6,26 lin. 3 dele | ante Nil 6,29 lin. 4 post C adde D 6,30 lin. 1 et 33 lin. 8 et 34 lin. 5 et 36 lin. 5 dele 102. 6,30 lin. 2 post ς adde Ti 6,31 lin. 7 post M adde S lin. penult dele^sil 6,33 lin. 6 post *αυτουσ* adde sec 6,33 pag. 277, lin. 3 post Gb adde + 6,37 lin. 7 dele B lin. 8 adde B post A 6,38 lin. 4 dele 102. lin. 7 post 69. adde 597. 6,43 lin. 1 ante BLΔ adde Ti cum 6,45 pag. 280 ad *βηθσαιδαν* cf v. cl. Henricus Iulius Holtzmann in actis *Jahrbücher für protestantische Theologie*, Lipsiae a. 1878, p. 383.384 6,47 lin. 2 post *factum* adde *erat enim* 6,48 lin. 8 et 51 lin. 7 dele 102. 6,51 lin. 1 ante *λιαν* adde *ανεμ.* Φ add *και περιεσωσεν αυτουσ* | 6,55 lin. 8 pro ℵ *εν* lege ℵ* (ℵ^ca *επι*) *εν* lin. 11 post Δ adde 597. 6,56 lin. 2 post Ln adde Ti 6,56 pag. 283, lin. 7 post 49^ev adde 150^ev 298^ev lin. 4 a fine ante a adde Δ lin. 3 a fine pro)vg lege vg)

7,2 lin. 5 dele ℵ lin. 6 adde ℵ ante al¹⁰ 7,3 lin. 2 post X et lin. 5 post N adde W^d 7,4 lin. penult pro z^scr lege v^scr 7,6 lin. 3 et 8 lin. 1.3 dele 102. 7,6 lin. 3 post Ln adde Ti post *καλωσ* adde (Ln [*οτι*]) 7,8 W^d confirmat *βαπτισμουσ* etc 7,9 lin. 1 ante *και* adde 597. om *και ελεγεν αυτοισ* usque ad *τοιαυτα πολλα ποιειτε* v. 13 7,9 lin. 1 dele B^bentl — mai) 7,10 lin. 1 post M adde S 7,11 pag. 286, lin. 2 post M adde S 7,14 lin. 6 ante Δ adde ℵ 7,19 lin. 9 lege^thaum post *βρωματα*) adde Chr^7,526 *ο δε μαρκοσ φησιν οτι καθαριζων τα βρωματα ταυτα ελεγεν* 7,23 lin. 3 post *ονται*) adde *και* : ℵ *κακεινα* 7,25 lin. 1 lege 33 pro 83 7,28 lin. 4 post *και* adde sec 7,30 lin. 5 post L adde W^d post fere adde 303^evl pag. 291, lin. 2 post 32 adde *κωφον και* 7,35 lin. 1 dele 102. 7,36 lin. ult ante D adde ℵ

8,1 text scribe *πολλοῦ* 8,6 lin. ult dele Δ 8,8 lin. 3 post 33. adde 597. 8,11 lin. 3 post X et 12 lin. 5 post X et 13 lin. 2 post X et lin. 5 post U et 14 lin. 1 post U adde W^d 8,12 lin. 2 pro vg) lege)vg 8,13 lin. 5

ante H lege D 8,14 lin. 2 post 69. adde 346. lin. 3 post 69. adde 346.597. 8,15 lin. 3 post C et 16 lin. 2 post N adde W[d] 8,15 lin. 7 post *και* adde sec 8,17 **text** dele *ἔτι* 8,17 lin. 4 post U et lin. 7 ante 13 adde Φ 8,21 lin. 2 post H et lin. 4 post X adde 597. lin. 4 post fere adde 303[evl] post l adde vg 8,22 lin. 4 post L dele N 8,22 lin. 12 dele „Scriv. non indicat correctionem" revera enim indicat 8,26 lin. 6 a fine ante B adde Φ lin. 5 a fine post *εισελθησ* adde (61. *εισελθ. εισ τ. κ.*) et dele 346. lin. 4 a fine post *μηδε* adde (61. om) 8,27 **text** scribe *καισαρίασ* et muta in apparatu 8,29 lin. 5 post *αυτοισ* adde ut Mt lin. 6 post Π adde unc rell 8,31 lin. penult dele 13. ante 28. al 8,34 lin. 6 post em adde tol 8,35 lin. 2 post *αυτου* adde pr lin. 5 post *απολεσει* adde sec lin. 6 post *αυτου* adde sec 8,36 lin. 7 post 69. adde 597. 8,38 lin. 5 ante *αμαρτωλω* adde *ταυτη τη* : Φ add *πονηρα και*

9,2 lin. 3 post X et lin. 4 post N et lin. 5 post D adde W[d] lin. 3 post *ιωα.* adde (B *ιωανην*) lin. 10 ante D adde W[d] *μεταμορφουται,* 9,3 lin. 1 post X adde W[d] lin. 10 post Π adde 597. 9,4 lin. 4 dele ς lin. 6 dele ς lin. 8 dele 13. 9,5 lin. ult post 4. adde *ηλεια* : ς Ln Ti *ηλια* 9,7 lin. 2 post ℵ adde (*εγ. εκ. τ. ν. φωνη*) lin. 11 W[d] habet *μου ο αγαπητ. ον εξελεξαμην, ακουετε αυτου* 9,8 lin. 1 post D et lin. 4 post N et lin. 6 ante 61. adde W[d] 9,10 lin. 9.10 habent 13.346. *οταν εκ νεκρων αναστηναι* 9,12 p. 307, lin. 10 sqq scribe sic: *εξουθε-* cum ℵLN69., contra ς Ln *εξουδε-* cum ABCDX unc[12] al pler. Item *-νωθη* cum ℵACXΓΔΠ unc[8] al pler, contra Ln *-νηθη* cum BDLN 2[pe] 9,15 lin. 4 post 150[ev] adde 303[ev] 9,16 lin. 2 ante cum adde *τουσ γραμματεισ* lin. 5 post fere adde 303[ev] lege *προσ εαυτουσ* (pro *αυτ.*) 9,17 lin. 1 post caussa adde cf e. g. 292[ev] 9,18 lin. 5 lege unc rell 9,20 **text** lege *ἰδὼν αὐτόν,* 9,20 lin. 3 post V et 22 lin. 4 post Π[2] adde 597. 9,23 teste Duchesnio habet N *το ει* 9,26 lin. 5 post unc[9] adde al omn[vid] 9,28 lin. 10 post Π adde 597. 9,29 lin. 3 post k adde cf Clem Eclog ed. Migne[2,706 sub xv] 9,30 lin. 5 ante B* adde Ln (txt) cum 9,31 lin. 2 lege D[gr] *-που* 9,36 lin. 1 post *αυτο* adde pr lin. 8 post *αυτο* adde sec 9,38 lin. 1 pro ℵBΔ lege ℵBL 9,38 pag. 314, lin. 10 post Sz adde Ti lin. ult pro *αυκ* lege *ουκ* 9,40 lin. 1 post C lege Δ (non D) 9,42 lin. 4 post syr[sch] adde *τουτ. των μικρ.* 9,43 lin. 8 ante Ti adde ς 9,47 post *σκανδαλιζει σε* adde | *αυτον*: Φ adde *και βαλε απο σου* 9,49 lin. 4 dele 64. 9,49 lin. 10 post tol adde al post unc[9] adde unc rell (et sine dubio al pler) 9,50 lin. 10 post *αλα* adde tert

10,1 *mg* pro 1–2 lege 1–12 10,7 lin. 4 pro Mc lege Mt lin. 9 sqq cf Eph[5,31] et Or 10,9 lin. 1 post k adde syr[p ed] (non ed ber) 10,16 lin. 4 post y[scr] adde 303[ev] lin. penult post N adde (non Duchesn.)

10,17ss lin. 1 pro^{927} lege ^{937} 10,20 lin. 9 pro^{928} et^{929} lege^{938} et^{939} 10,25 lin. 18 pro 69.124. lege 13.124.346. 10,27 lin. 13 post fere adde 303^{ev} 10,29 pag. 326, lin. 2 ante *ο ις̅* (Γ adde *δε* lin. 3 ab ima pagina post ΔΠ adde unc rell 10,34 lin. 9 post ς add Ti 10,35 lin. 4 a fine pro ℵ lege ℵ^{c} 10,39 lin. 4 dele | ante ς 10,42 **text** pro 41 lege 42 10,46 lin. 1 pro B lege B^{2} 10,48 lin. 1 pro B lege B^{3} lin. 2 post *αυτον* adde B* *αυτοι* 10,52 lin. 2 post aeth adde *και ο ις̅* lin. 6 scribe *ηκολουθησεν*

11,1 lin. ult post *απεστειλεν* adde (ita Ln ex errore de C) 11,11 lin. 5 post *εισ το* adde *ιερ.* 11,13 pag. 338, lin. 5 ante 33 adde Φ 13. lin. 7 dele 13 11,20 lin. 3 ante *πρωι* adde ς 11,23 lin. 3 post *οτι* adde pr 11,26 lin. 4 a fine post al^{20} adde 292^{ev} 11,27 *mg* pro Mc lege Mt 11,31 lin. 5 post D adde Φ 11,32 lin. 4 post ς adde (= Sz)

12,1 lin. 10 pro *-θετο)* lege *-δετο)* 12,15 lin. 3 pro (D *ειδ.*) lege (D 346. *ειδ.*) 12,21 lin. 3 dele Δ 12,22 lin. 1 pro Δ lege Δ* lin. 5 post *και* adde (D^{2} om) pro ΔΠ lege Δ^{2}Π 12,27 lin. 6 post K adde L 12,31 post cop$^{petr 3}$ adde *δευτ. δε* 12,36 lin. antepenult lege D *εκχθουσ* 12,37 lin. 9 ante MΓ adde ℵ lin. penult post D adde Φ 12,40 lin. 8 dele (43.—*προσευχ.*) 12,42 lin. 5 dele 13. et 124.

13,6 lin. 5 post 37.) adde . . . anon^{poss} adde *δε* 13,7 lin. 2 dele (ap. Birch—Alter) 13,8 lin. penult ante add adde Ti post Γ adde Δ 13,8.9 **text** pone **9** post *ταῦτα.* ad initium paginae 360 ante *Βλέπετε* 13,11 pag. 361, lin. 3 scribe *τι λαλησητε* :: e Lc 21, 13,13 post *ουτωσ* adde | *τελοσ* : B* *στελοσ* 13,15 *mg* pro Lc 17,30 lege Lc 17,31 13,18 lin. 4 dele 69. bis lin. 5 post 28. adde 69. 13,19 lin. 4 ante y^{scr} adde Φ *ου γεγονασ ουδεποτε* 13,20 lin. 1 post *deus* adde tolos^{poss} *ο θεοσ* lin. 2 post aeth adde tolos^{poss} 13,22 lin. 4 post k adde Vict^{vdtr} 13,26 lin. 4 post errore adde de B 13,27 ante LA adde ℵ *αποστελλι* 13,31 pag. 366, lin. 2 ante *παρελευσοντ.* adde | lin. 3 dele^{semel} post 150^{ev} adde 298^{ev} 303^{ev}

14,3 lin. 1 post *αυτου* adde pr 14,7 lin. 3 post ς adde Ti 14,9 pag. 370, lin. 4 post errore adde de B 14,36 lin. 4 a fine ante D 70 adde Δ om *τι,* 14,45 lin. 11 post ς adde Ti lin. 12 post C^{2} adde Φ 14,50 lin. 4 dele 13. lin. 6 dele 124. 14,51 lin. 5 ante add adde Ti lin. ult pro 69. lege 13.69.124.346 14,54 lin. 5 a fine pro 69. lege 13.69.346. lin. 3 a fine post sah adde om lin. 2 a fine post 1633. adde 1641. lin. ult post ς adde ς^{e} 1656. 62.70.78. 14,60 lin. 4 pro L lege B 15,61 lin. 11 pro 124. lege (124 post *παλιν*) lin. 13 dele 346. 14,65 *mg* pro Mt 26,27s lege Mt 26,67s **text** scribe *κολαφίζειν* 14,62 lin. 13 post I adde N 14,68 lin. 12 post

209. adde 346. pro προαυλην lege 346. προαυλιον 14,72 lin. 3 ante om adde Ti

15,1 lin. 11 ante B adde A 15,6 lin. 6 dele (13. εαν) 15,8 lin. ult post Γ adde Δ 15,12 lin. 7a fine ante al adde unc[8] 15,14 lin. 7 ante sah adde al plu 15,20 lin. 8 pro A αγουσιν lege Ln αγουσιν cum A 15,23 lin. 2 post arm adde Cyr[hrs 197] 15,25 lin. 8 est Act. Pil. ed. 2. Tischendorfianae p. 305 15,34 lin. 8 post ἐλωϊ adde bis 15.34 pag. 397, lin. 2 post *eloe* adde bis lin. 5 post *heli* adde bis lin. 11 ante EFK adde atque sic ς Ln 15,35 lin. 7 post B* adde P 15,46 text post σινδονι adde , ℵ legit λιθον μεγαν 15,47 lin. 6 ante μητηρ adde (124. ιωση)

16,1 lin. 6 ante B* adde ℵ[ca] 16,2 lin. 5 a fine exstat Tich apud Gall 8,121a 16,8 lin. 4 post γαρ adde pr lin. 5.6 pro syr[p] -*enim*) lege syr[sch] et[p] 16,9—20 agnoscit etiam syr[hr 408] lin. 4 dele Notant ast. 137.138. De hoc loco cf Andrews Nortonus, *Evidences of the genuineness of the gospels*, Cantabrigiae in Massachusetts a. 1836, ed. 2, vol. 1, *additional notes*, p. lxxii—lxxx, Tregellesius, *Account of the printed text of the Greek New Testament*, Londinii a. 1854, p. 246-261, qui ambo locum respuunt. Locum esse authenticum volunt vir doctissimus Iohannes A. Broadus, „Exegetical studies" in actis *The Baptist quarterly review*, Philadelphiae a. 1869 (Iul.), p. 355—362, Iohannes Guilelmus Burgon, *The last twelve verses of the gospel according to S. Mark*, Oxonii et Londinii a. 1871. Pag. 404 ad 3) cf Burgonius, p. 114 sqq. 288 sqq. 319 sqq. qui testes plenius exhibet. Pag. 407, lin. 5 cf Burgonius, p. 23 sqq. lin. 8 est Iac[nisib] Aphraates cf Wrightius (ut supra, p. 1161), vol. 1, p. 21 lin. 16 scribe allusisse. lin. 19 post n adde o (vv. 14—20)

(3.) LUCAS.

1,5 lin. penult post for adde fu lin. ult ante go adde vg[cle] 1,6 lin. 1 ante cum adde (Gb[1]) 1,17 lin. 3 pro B lege B* lin. 5 pro *helias* lege *heliae* pro vg lege am for fu post al pl adde vg[cle] 1,26 lin. 12 post et. adde ς[e] 1,28 lin. 11 post cat[11] adde Petr (al 47 Routh) Ps-Tit (man 82 lag) 1,35 Theod (mops fr syr 53 [85]) non exprim επι σε, habet διοτι ut A*, addit εκ σου, legit αγιον εστι και υιοσ υψιστου κληθησεται cf Epiph (1,890) et (2,69). Errat vir cl. Sachau de fine ubi vertit „filius *Dei* vocabitur", habet enim Syriacus „et filius vocabitur" 1,35 lin. 10 ante Tert adde Cyp (codd opt) lin. 6 a fine dele Cyp (289) 1,36 lin. 1 post C[3] D adde E 1,37 lin. 3 dele et[siric] (Gall[6,542]) [Gall.[7]] nam est Amb[ep 42] 1,39 lin. 3 ante

ιουδα adde ℵ *επορευετο* 1,40 lin. 5 ante *βρεφοσ* adde *το* 1,62 lin. 4 dele *αυτον* 1,63 lin. 2 post om adde | *ιωαννεσ*: hoc loco et. B lin. 5 post L adde Ξ 1,76 ante ℵ adde cum

2,2 lin. 17 post et^{ps} adde et$^{hist\ 1,5}$ lin. 20 post edidit. adde Firmant lect *κυρηνιου* Chr (2,346) Cedren (1,332) Zonar (1,474) Niceph (call 1,10) Theophyl Euthym ... *κυρηνου* Hamartol ($^{chron\ 3,110}$ M.^{110,360}) ... Ξ habet ΚΥΡΙΗΙΟΥ i. e, aut *κυρινιου* aut *κυρηνου* (vide Tregellesium, *Codex Zacynthius*, p. XII); cf etiam Theodorus Dwight Woolsey in actis *Bibliotheca sacra*, Andoverae a. 1878, p. 499-513. 2,4 lin. 1 pro ut ut. lege ut et. 2,8 lin. 6 post *φυλ.* adde | *τ. νυκτοσ* Ξ om 2,12 lin. 7 pro „ϛ add" lege ϛ (= Gb Sz) praem 2,15 text scribe *ῥῆμα* non *ῥήμα* 2,15 lin. 1 dele (ℵ* om, suppl^{a}) et pone lin. 7 inter *οι* et *ποιμενεσ* 2,19 lin. 1 pro , sed-locum scribe$^{steph\ 223}$ lin. 3 pro , sed ut ante scribe$^{steph\ 223}$ lin. 4 post *ταυτα* adde Eus lin. 7 post pler adde Eus 2,22 lin. 13 dele (ut 76.) 2,24 lin. 1 post Δ et post pauc adde Cyr (hom 458 Pusey) 2,33 lin. antepenult pro A lege Ln c. AΠ lin. penult dele Π 2,38 lin. 7 a fine adde Π post Ξ lin. 4 a fine dele Π 2,44 lin. 7 a fine pro B lege B^{3} (-*εσι* et -*ε* -fortasse iam B^{2}) adde B* ante L 2,51 lin. 10 ante A adde Ln cum lin. 11 ante D adde Ln 2,52 pag. 440, lin. 4 post q adde mm mrt foss post et^{hr} adde *ηλικ. και σοφ.*

3,2 lin. 1 post *επι* adde pr lin. 6 a fine post *επι* adde sec 3,20 lin. 5 post *λακη*) adde vide pag. 449, appar. lin. 1.2 3,23 pag. 449, lin, 6 ante Afric (ap adde Resp (orthod 66 ap Iust^{3,2,90}) lin. penult ante ESA adde ϛ^{e} cum ante KΠ adde ϛ cum 3,24 lin. 5 post (matthatis) adde ; Ti *μαθθατ* ex errore de B 3,36 lin. 40 pro V lege X 3,28 pag. 451, lin. 3 post vg(dele vg^{ed} fu post harl adde vg^{cle} 3,35 text *Ῥαγαῦ*

4,4 lin. 7 ante add adde Ln post Π adde 13. lin. 9 init dele 13. 4,16 lin. 3 post *εισ* adde pr lin. 6 post Γ dele Λ lin. 13 post unc^{8} adde 292^{ev} (*τετραμμενοσ*) 4,17 lin. 3 et lin. 8 adde 292^{ev} post pler 4,17 pag. 458, lin. 5 et 18 lin. penult et 20 lin. 5 adde 292^{ev} post pler 4,22 post 69. adde 346. lin. 4 ante 346 adde (99) 4,25 lin. 9 post Ln adde Ti pro -*λειασ* lege -*λιασ* 4,31 post *καιρω* adde (*εκεινω*?) 4,38 lin. 5 post *σιμωνοσ* adde pr ante D adde ℵ praem *του*, 4,44 lin. ult post 48^{ev} adde 292^{ev} 303^{ev}

5,2 lin. 7 de *αλεεισ* cf ad Mt 4,18 5,21 lin. 6 ante cop adde vg 5,22 text post *αυτων* adde , 5,24 lin. 6 a fine ante *αρασ* adde *και* 5,33 lin. 6 post Mc adde | ΚΛ y^{scr} 298^{ev} al *ποικνια* 5,36 text *ἀπὸ* 5,36 lin. antepenult post errore adde de B

6,1 pag. 477, lin. 19 pro vgll lege evgll post y^{scr} adde 298^{ev} 6,7 lin. 1 dele 13. lin. penul. ante F^{w} adde ℵ^{c} 6,8 lin. 7 post D adde Cyr$^{ad\ l.}$

6,9 lin. 9 ante υμασ lege ς^e lin. 10 ante Gb adde ς 6,12 lin. 2 post „bene" adde Gb[1] 6,20 lin. 3 post om adde αυτου 6,22 post ενεκεν adde (ita Ln) 6,25 lin. 5 post νυν adde pr 6,26 pag. 485, lin. penult post ψευδοπρ. adde : 6,28 lin. 14 lege Tert^marc 4,16 6,33 text p. 488, lin. 1 lege ἐστίν; 6,33 pag. 488, lin. 5 post χα. adde (ita Ln) lin. 6 dele R lin. 8.9 dele Ceterum—δανιζουσιν lin. 9.10 dele (item—transiluerit) 6,34 lin. 3 post B³ adde E² post et. adde E* lin. 12 pro et lege est lin. 13 pro (R—ante) lege R 6,35 lin. 6 post B adde D lin. 9 ante Ti adde Ln 6,37 lin. 3 dele Λ 6,43 pag. 492, lin. 3 lege Philastr (17) 6,45 lin. 1 post B adde Cyr (ad l.) 6,48 lin. 3 ante Ln adde ς lin. 5 ante B³ adde Ti c. ante cum adde αυτην lin. 7 post *fuit*) adde Cyr (syr txt)

7,5 lin. 1 pro D ωι- lege Δ ωι- 7,10 lin. 5 post syr^hr lege Cyr^syr 7,11 lin. 3 pro εξησ lege καθεξησ 7,13 lin. 1 post αυτην adde pr 7,28 lin. 2 post aeth adde Cyr^syr 7,30 lin. 2 ante om adde Vict^mc 16 Poss 7,32 lin. 4 a fine adde vg ante cop lin. penult dele vg 7,40 lin. 3 post *Simon*) adde | ειπε : D ειπον 7,40 text pro Δύο lege δύο 7,45 lin. 2 dele vg 7,46 lin. 3 et 47 lin. 10 adde R post M

8,6 lin. 4 lege ℵ* 8,7 lin. 4 post ℵ^c : lege ℵ* 8,12 lin. 1 post 3^pe adde Cyr^syr 8,15 text pro 14 lege 15 8,17 lin. 8 post ται) adde ita Clem^323 exc. quod ουδε pro και ουδεν habet 8,18 lin. 6 post οσ αν adde sec 8,25 lin. 2 dele Ln 8,26 lin. 4 a fine post syr^p mg adde Cyr^syr 8,39 lin. 6 ante επαησεν adde σοι lin. 8 post f et post b adde σοι 8,40 lin. 3 post aeth adde Cyr (syr) 8,41 lin. 6 post g adde vg lin. 7 post go adde Cyr (syr Smith) 8,42 lin. 4 pro ικα lege και lin. 4 ab ima pagina post αυτον adde pr 8,43 lin. 6 a fine post aeth et lin. 5 a fine post 254. et 45 lin. 5 a fine post arm adde Cyr^syr 8,43 lin. antepenult post θεραπευθ.) adde Or (luc Gall 4,103 Mign 7,340) 8,51 lin. 6 habet 69 ουκ αφηκ. τινα εισελθ. συν αυτω 8,54 lin. 4 post e ll. pp. adde : ACRΓΔ^gr ΛΠ unc⁸ al pler f q em sah cop (et. cop om εξω) syr^utr et^hr arm go

9,5 lin. 1 dele ς 9,8 lin. 5 dele Δ 9,10 lin. 7 et 8 dele 13. et 346. 9,11 lin. penult post al^15 adde 303^ev 9,14 lin. 2 post aptissimum) adde Cyr (syr) 9,16 pag. 531, lin. 4 pro ℵD lege ℵX 9,18 lin. 5 a fine post cop adde Cyr (ad l.) 9,23 lin. 1 post fere^25 adde 303^ev lin. 6 scribe (Schu 9,24 lin. 2 dele αν sec 9,27 lin. antepenult post al³ adde 13 in menol sub fin ad 17 Sept 9,33 pag. 537, lin. 8 dele ℵ ante BD et adde ℵ ante A 9,35 lin. 2.3 dele „P μου ο υι.", confirmat ille enim ο υ. μου 9,48 lin. 7 pro εαν lege αν 9,56 lin. 3 pro add lege praem lin. 7 ante cop adde vg 9,57 lin. 2 post A dele D lin. antepenult post Gb^oo) adde Ti 9,59 lin. 1 post 57. adde g²

10,1 pag. 548, lin. 2 ante Aug adde Ambst (ro 81) post^{2,54} adde et$^{qu\ ev\ 2,14}$ Doctr. Apost. (*anc. Syr. documents* 34 : cf 141,173) *εβδ. δυο*, hinc Ln [*δυο*] 10,5 text pro^{115,5} lege^{111,5} 10,11 text scribe *τὸν* post *γινώσκετε* adde , 10,15 lin. 11 pro ℵB^{3}L lege AB^{3}L 10,20 lin. 9 ante rell adde Ti lin. 10 ante om adde Ti 10,24 lin. 4 ante BL adde Ti c. 10,27 lin. 6 lege LΞ pro ΛΞ 10,32 lin. 4 dele Π 10,32 pag. 558, lin. 1 post D adde Π 10,37 lin. 3 post *dixit* adde ,item *ειπεν* 36.258 10,38 lin. penult pro C^3 lege C* 10,39 lin. 8 pro A lege ℵ 10,42 lin. 4 pro 43. lege 13. pro ap Wetst lege apud Frontonem Ducaeum, *Bibl. vet. patr.* Paris. a. 1624, vol. 2, p. 609a

11,6 lin. 1 post X adde Π lin. 3 dele Π 11,11 de versionibus Latinis hoc loco (11,11—24) cf Ernestus Ranke *Curiensia evangelii Lucani fragmenta*, Marburgi a. 1872. 11,13 lin. 4 post plu adde d (?) t δ lin. 11 pro f lege d f t δ 11,13 pag. 567, lin. 8 post l adde t (solus habet t *bona data*, alii habent *bonum datum*, δ habet *spiritum bonum vel sanctum*, mm *spiritum bonum datum*) lin. 11 apud Rankium, p. 13 adn. invenies locum totum Ambrosianum, est Amb$^{spi\ sa\ 1,5}$ 11,14 dicit Rankius de classibus manuscriptorum duabus lin. 6 post post) adde similiter t mg et text sed habet *offerebant*, omittit *surd. et mut.*, legit *et factum est cum eiceret daemonium et illud fuit mutum* lin. 13 post *eiceret* adde ,t *eiciente autem illa* ante *mutum* adde t 11,15 lin. 2 ante vg adde t lin. 7 post b adde ff^2 11,15 pag. 568, lin. ult post *εκβαλειν*) adde ,similiter t^{mg} *ille autem respondit et dixit quomodo potest satanas satanam expellere* 11,16 lin. 5 post *caelo*) adde . . . t *quaerebant de caelo ab illo* 11,17 *mg* pro Mc 12,25—30 lege Mt 12,25—30 11,17 lin. antepenult post q adde t lin. penult pro d lege [d t *deseretur*] 11,18 lin. 1 post *και* adde | *εφ. εαυ.* : t *super satanam* lin. 4 post q adde t 11,19 lin. 1 post q adde t lin. 2 ante syr^{cu} adde ff^2 i l t om, lin. 5 post d adde l t lin. 6 post f adde ff^2 lin. 7 dele ff^2 lin. penult post BD c adde d t lin. ult post plu adde δ 11,20 lin. 1 post i adde t 11,21 lin. 1 post *o* adde ,t *quis* post *καθοπλισμ.* adde t *fortis et armatus* lin. 3 post *custodire*) adde , t *tueatur* lin. ult post s^{scr} adde (t^{vdtr}) post *εσται* adde | *υπαρ.* : c t *facultates eius* 11,22 lin. 1 post *εαν* adde , t *quodsi* 11,22 text post *αἴρει* adde , 11,25 lin. 3 post q adde t post Γ adde Ξ 11,26 lin. 10 post e adde t lin. 13 post it (adde t *et intrantes inhabitabant* lin. ult post q adde t 11,27 lin. 5 post a adde t lin. penult post *suam*) adde | *εκ τ. οχ.* : a b l t om 11,28 lin. 2 post a et lin. 5 post q adde t lin. 4 scribe quin immo, am san ante tol adde fu *quippe enim* , 11,28 pag. 571, lin. 1 pro B scribe B* post am adde fu lin. 2 post cum adde B^{corr} (sed rursus delet) 11,34 lin. 3 post ς adde (= Sz) 11,37 ante

εισελθ. adde εισελθ. : Θ[d] ελθων 11,46 lin. 1—4 pone δυσβαστακτ. — βαρεα και post *hominum*

12,5 **text** ὑποδείξω 12,9 lin. 6 post ενωπιον adde sec 12,10 lin. 3 post σαντι adde (69 om βλ.) 12,18 lin. 10 post σιτον adde (Lc 22,18 γενημ. cum ℵABCL et al) 12,20 lin. 2 dele ς lin. 2.3 dele Gb Sz in lin. 3 et pone Gb Sz ante (item lin. 2 12,23 lin. 3 post Ln adde Gb′ 12,28 lin. 5 a fine post αμφιεννυσι adde (-ιν) post ℵ adde (-εννησιν) 12,32 **text** pro ποιμνιον· lege ποιμνιον , pag. 588 supra pro 11,39 lege 12,39 12,47 lin. 10 scribe ετοιμασασ 12,52 **text** post διαμεμερισμένοι scribe · non ,

13,1 **text** post Γαλιλαίων adde , 13,4 lin. 2 post ς adde Ti lin. 13 post εν adde sec 13,12 lin. 1 post X adde Π lin. 2 dele Π 13,16 lin. 2 pro i lege a i t 13,17 lin. 2 ante b adde D lin. 3 ante e *qui* adde t *qui adversantur ei* sed cf Rankius (ut supra ad 11,11), p. 26, lin. 4 ante q adde f 13,18 ante q adde δ 13,19 lin. 1 post *o* adde (1670. ὁ) 13,19 pag. 599, lin. 2 post e adde δ lin. 4 post l adde t 13,20 lin. 3 post plu adde δ 13,21 lin. 6 post f adde (*in f. mensuris tribus*) lin. 7 post q adde t (sed t* add *mensuras tres* lin. 10 post a adde t post *fermentetur* adde | ολον : a t om sed t* *totum* 13,22 lin. 1 post d adde t lin. 6 post a adde t lin. 7 post om adde [t* supplet] 13,24 lin. 9 cf Rankius (ut ad 11,11), p. 27 post q adde t 13,25 lin. 6 post *surrexerit* adde (q *surrexit*) lin. 11 pro (ff[2] lege ff[2](lin. 7 et 6 a fine adde t post a lin. 6 et 5 a fine cf Rankius, p. 26 de errore de b e Blanchino et p. 32 cum adn. ubi *domine* bis expresse legit lin. ult pro l q lege ff[2] l q t 13,26 lin. 5 post επιωμεν adde επιομεν : ff[2] *vivimus* pro *bibimus* 13,27 lin. 4 post q adde t 13,28 lin. 4 post c adde (*sahak*) lin. 5 pro i lege ff[2] i t 13,28 pag. 602, lin. 9 post q adde t 13,30 lin. 1 pro Ln scribe ς 13,35 lin. 9 a fine ante ηξει adde εωσ post ηξη adde atque sic ς

14,1 lin. 2 ante BK* adde ℵ 14,4 και επιλαβ. sine add. cum ℵAB (de D vide post) LX 33. vg . . . 1.13.69.118.124.131. al aliq b c ff l syr[hrc] cop theb arm aeth add αυτου, a *manum illius*, f gat mt *hominem*, mm *Iohannem* ιασατο αυτον : (de D vide post) 69. gat om και επιλαβ.— απελυσεν: D και επιλαβ. αυτον και ιασαμενοσ απελυσεν 14,6 lin. 1 pro Λ scribe L 14,10 lin. 4 a fine post σοι adde sec 14,13 lin. 2 ante M adde ℵ 14,18.19 **text** post ἀγρὸν ἠγόρασα et ἠγόρασα πεντε et ἔγημα adde , 14,28 lin. 4 a fine dele Π post Δ Λ 14,31 lin. 3 a fine ante DRX adde AL 14,32 lin. 6 post B adde p[scr] 14,33 lin. penult ante[183] adde [5,] 14,34 lin. 5 adde A ante BL 14,35 **text** post ὦτα adde ἀκούειν

15,2 lin. 3 post φαρισ. adde | ουτοσ : ℵ om 15,9 lin. 2 et lin. ult et 15,14 lin. 4 pro E lege E[suppl] 15,15 lin. 1 post om adde | ℵB πολειτων,

x^{scr}-λητ- 15,16 text pro ῶν lege ὦν 15,20 lin. 2 et 3 pro E lege E^{suppl} 15,24 lin. 3 pro Λ scribe A lin. ult pro ℵ* lege ℵ

16,2 lin. 2 post syr^{sch} adde αυτω : ℵ om 16,6 lin. 1 ante βατουσ adde ειπεν pr : ℵ 254.346 syr^{cu} syr^{sch} Hier add αυτω | lin 4 pro ὁ lege ὅ 16,8 lin. ult post pon adde | την εαυτων : ℵ* ταυτην εαυτ. (correxit fortasse manus prima ante ℵ^{c}) . . . ταυτην a b c e ff l mt syr^{cu} syr^{sch} Amb 16,9 pag. 623, lin. 5 ante Bas adde (sed Meth [ap Phot 297 b 27] εκλιπωσιν) 16,11 cf vir cl. Knoke „Textkritische Bemerkungen zu Luk. 16,11“ in actis *Theologische Studien und Kritiken*, Gothae a. 1894, fasc. 2 16,18 lin. 5 post om adde , hinc Gb^{0} 16,25 text Λάζα- 16,26 pag. 627, lin. 3 ante Chr et lin. 4 ante Ephr et lin. 9 ante Ephr adde Eustath^{644} 16,28 lin. 2 pro vg^{ed} lege am fu for lin. 3 dele am fu for post ing adde vg^{cle} 16,29 text dele αὐτῷ

17,3 lin. 4 a fine ante add adde (Gb^{00}) 17,4 pag. 630, lin. 3 pro Λ scribe Π 17,10 lin. 13 post AX adde Π 17,17 lin. 9 ante aeth adde vg 17,21 lin. 2 post q adde vg 17,24 pag. 635, lin. 11 ante cum adde ουρανον 17,27 init pro 17 lege 27 17,29 lin. 3 ante Ln adde ς 17,30 lin. 5 pro ab lege ad 17,34 text ante εἰσ adde ὁ et muta in apparatu 17,34 lin. 5 et 4 a fine adde ℵ ante B 17,37 lin. 1 ante a pone :

18,7 lin. antepenult dele 13 18,8 lin. 1 post R adde 13. 18,11 lin. 4 post Ln adde Ti lin. 6 dele Ti lin. 7 dele cum transfer „post ταυτα—(L αυτον)“ e lin. 6 ad lin. 8 post Cyp^{205} lin. 8 ante Cyp adde Bas (1,409) 18,16 pag. 643, lin. 3 pro unc^{7} scribe unc^{8} 18,18 lin. 1 pro εισ lege τισ 18,20 *mg* pro Ex 20,12—1 lege Ex 20,12—16 18,24 lin. antepenult ante idque adde (ita et. ℵDR etc, vide ante) 18,25 lin. 3 a fine post διελθειν adde , ita Ln 18,27 lin. 5 post ΓΔΛΠ adde unc^{9} 18,30 pag. 647, lin. 2 ante BDM adde Ln (txt) cum 18,32 lin. 5 ante f adde και μαστιγωθησεται, 18,35 lin. 1 post εισ adde (303^{ev} επι) .

19,2 lin. antepenult pro και ουτοσ lege και αυτοσ 19,4 lin. 7 post ς^{e} adde 1624.1641. lin. 10 post sqq adde exc. 1641. 19,13 lin. 4 dele D lin. 5 pro ΔΛ lege DΛ ante et U adde D -τευεσθαι , 19,15 lin. 5 a fine dele s *quid q. n. esset* , post a adde s 19,21 lin. 4 pro add aeth lege aeth add 19,22 lin. 1 ante M adde L 19,23 lin. 6 post ς adde Ti 19,25 lin. 1 post Lcif^{206} adde Cyr$^{syr\ in\ comm}$ (habet in textu) 19,26 lin. 1 ante Ti adde Ln 19,27 lin. 1 post ς adde Ln lin. 8 post αυτουσ adde sec 19,29 lin. 9 post ελαιων adde (ς ἐλαιῶν) 19,42 lin. 7 pro om lege Ln om cum lin. 8 pro c. (A) lege ταυτη c. (AD)

20,3 lin. penult post εν adde λογον 20,6 lin. 5 ante Ln adde ς 20,16 lin. 4 post *audissent* et 20,20 lin. 4 a fine post silentio) adde Cyr$^{syr\ (Smith)}$ 20,20 lin. ult post om adde | ℵ 150^{ev} z^{scr} 298^{ev} om τη ante εξουσια

20,26 lin. 4 post 433. et 20,30 post 157. adde Cyr (syr Smith) 20,36 lin. 2 post γαρ adde pr 20,39 lin. antepenult post ειπαν adde (ℵ add αυτω) 20,47 lin. antepenult post προσευχομενοι adde (ita Ln)

21,4 lin. 5 post^{hr} adde Cyr^{syr} 21,6 lin. 5 post ita adde Ln 21,8 lin. antepenult post μη adde sec 21,15 lin. 4 post spondere) adde Cyr (syr) 21,23 lin. 2 scribe ΓΔΛΠ 21,24 lin. 7 ante CDR adde Ln c. 21,25 lin. 10 pro unc^{8} lege unc^{7} 21,26 lin. 1 pro 69. lege 13.69.346. 21,30 lin. 3 post q et lin. 9 post it adde vg lin. antepenult ante εγγ. το adde ηδη pag. 682 supra pro 12,33 scribe 21,33 21,36 lin. 4 post ϛ adde Ln 20,37 lin. 6 post sic) adde εισ το ορoσ

22,7 lin. 1 dele A 22,11 text scribe ἐστὶν 22,12 lin. 2 et lin. 5 adde 597. ante al lin. penult dele vg lin. ult ante arm adde vg 22,13 post X adde 597. 22,17 lin. 5 post M adde Π lin. 6 dele Π 22,18 lin. 8 ante Ti adde Ln 22,19 text ante ἐμὴν adde τὴν 22,20 lin. antepenult post μου adde (597. om μου) 22,23 pag. 689, lin. 2 post DL adde 597. pro Or post lege Or ante 22,29 lin. 1 post 1. et 30 lin. 6 post Λ et lin. 9 ante al adde 597. 22,31 lin. 2 post^{277}) adde Cyr^{syr} 22,32 text post περὶ σοῦ adde , 22,36 lin. 7 init scribe Bas pro Ba 22,37 lin. 5 ante A adde Ln^{txt} cum lin. antepenult post το adde περι lin. penult post τα adde π. 22,39 lin. 1 post al^{7} adde 303^{ev} 22,42 pag. 694, lin. 2 et lin. 8 adde 597. ante al^{25} 22,43.44 lin. 3 Γ obelos non habet, quod spectat etiam ad pag. 695, lin. 16(17) pag. 695, lin. 6 ab ima post Theodorum adde ed. Montacutii, p. 193.194 post τουτο adde (Mign. τοδε) apud Mignium est amphil (quaest 219) vol. 101, col. 992 cd 22,44 lin. 3 post Ln adde Ti 22,47 lin. 1 post G adde K lin. 3 pro Λ scribe Δ 22,51 lin. 1.2 lege syr$^{sch\ cd}$ et $^{p\ (non\ cdd\ bars\ et\ ber)}$ *et respond.*, syr^{cu} et $^{sch\ ed}$ *Ies. resp.* 22,52 lin. 6 et 54 lin. 5 et 55 lin. 6 et 57 lin. 3 adde 597. ante al 22,58 lin. penult ante al plus adde 597. 22,68 lin. 2 post$^{act\ 52}$ adde et (syr comm : txt add και) ,Vict$^{\text{c}\ vdtr\ mc\ 430\ Cram}$ lin. 7 post$^{act\ 52}$ adde ,Vict^{c} lin. 8 post sah adde Cyr^{syr}

23,2 lin. 13 post^{sch} adde ,Vict^{c} (mc 434) lin. 7 a fine post arm adde ,Vict^{c} Cyr (syr) post ϛ adde Ti 23,3 lin. 6 post 209. adde 597. lin. 7 post λεγ.) adde | εφη : ℵ λεγει 23,8 lin. 3 post aeth adde , item 597. εξ ικανου του χρονου lin. 8 post Ln adde Ti 23,9 lin. 3 ante e adde 597. 23,14 lin. 3 post 209. adde 597. 23,23 lin. 3 post l adde vg 23,24 lin. 1 post aeth adde Cyr (syr) 23,25 post D adde L lin. 4 post 209. et 26 lin. 4 post omnib adde 597. 23,26 post f^{scr} adde vv ut videtur omnes lin. 2 dele 13. lin. 3 pro 69. lege 13.69.346. 23,28 ante θυγατερ. adde ℵB*XΓ θυγατεραισ | 23,29 pag. 710 lin. 2 post 131. adde 597. Cyr (syr) 23,30 text incertus erat Tischendorfius de lectione πέσατε et inclinabat

ad lectionem *πέσετε* 23,31 *mg* pro Mt 27,33 lege Mt 27,38 23,32 **text** eodem modo voluit Tischendorfius *κακοῦργοι δύο* scribere 23,33 **text** ante *ἀριστερῶν* adde *ἐξ* 23,33 lin. 5 ante al^{5} et lin. penult ante al^{10} adde 597. 23,34 pag. 711, lin. 5 ante Dam adde Bas$^{sel\ or\ 41}$ lin. 8 pro 233. lege 232. et perge et Act (phil 26, p. 85; ed. Tisch. *Acta apost. apocr.*) lin. 11 post 435. adde 597. 23,35 lin. 9 post 346. adde 597. 23,35 pag. 712, lin. 7 post C* et 38 lin. 3 post ℵBL et lin. 8 post L et pag. 713, lin. 3 post ℵBL et 23,39 lin. 4 post BL et 23,4 lin. 1 post X adde 597. 23,36 lin. 3 post *αυτω* adde pr lin. 4 post ℵ om *και* adde | *προσερχ. και*: 597. om 23,37 lin. 3 pro 69. lege 13.69.124. 346. 23,38 lin. 8 post syr^{cu} et 23,40 lin. 2 post *eum*) add Cyr (syr) 23,42 pag. 714, lin. 4 post Or^{4,435} adde Cyr (thes 381 : *κυριε ιησου κυριε ιησου*) Cyr (syr) lin. 10 ante a adde 597. 23,43 lin. antepenult post aeth adde Eustath (644) 23,44 lin. 1 post 255. et lin. 4 post L adde 597. lin. 5 pro C* lege C^{3} 23,45 lin. 1 ante al et post L adde 597. 23,45 lin. 4 a fine post 131. et 46 p. 717, lin. 4 post R et lin. 5 a fine post 248. et 48 lin. 8 post 124. adde 597. 23,47 lin. 6 ante *εδοξασε* adde ς Ln (mg) 23,48 lin. 8 post ς adde Ln (mg) 23,49 lin. 4 post L et 20,53 lin. 14 post 209. et 54 lin. 1 post 346. adde 597. 23,54 lin. 6 post *και* adde sec 23,54 lin. penult pro ς lege Ti 23,55 lin. 8 post 157. et 12 post ℵBL adde 597.

24,2 **text** *λίθον* 24,4 **text** pro *αὐτοῖσ* lege *αὐταῖσ* 24,5 lin. 1 post tantum D adde M 24,12 pag. 724, lin. 5 pro alinea lege aliena 24,13 pag. 725, lin. 12 innotuisset. lin. 13 Nihilominus 24,27 lin. 9 prorsus nescio qui testes *των* omittant post *των* adde *διερμην.* cum ℵAB (D) GLPUXΓΔΛ 1.33.69 c^{scr} x^{scr} y^{scr} 297^{ev} al mu . . . ς *διηρμην.* cum EHKSVΠ al plu 24,30 lin. antepenult ante Eus adde ℵ *εδιδου*; 24,31 **text** post *αὐτόν* scribe , non · 24,32 lin. 10 post vg^{cod} adde sax lin. 17 post *aperiret etc* adde et. sax 24,36 post 69. adde 124. 24,40 lin. 10.11 scribe (ς cum—Chr^{3,110}) 24,42 lin. 3 a fine post 69. adde 124. dele 124. ante 131* lin. penult adde l ante vg dele l post b lin. ult dele l 24,44 **text** *τὰ* 24,46 lin. 3 Cyp$^{testim\ 4}$ 24,50—53 cf v. cl. Ferdinandus Graefe, „Der Schluss des Lukasevangeliums" in actis *Theologische Studien und Kritiken*, Gothae a. 1888, p. 522—541 24,53 lin. 8 pro Π lege Π*

(4.) IOHANNES.

1,3 pag. 741, lin. 16 pro apud Wetst. ad h. l. lege *Bibl. max. patr.* Lugduni, vol. 19, p. 958 h. lin. 9 a fine post Tat^{19} adde^{diat} 1,13 lin. 15 post Bened. adde 2, p. 209 A f 1,16 Ambr$^{fid\ 4,6}$ *sicut scriptum est*

quoniam de plenitudine eius etc *licet secundum Graecum evangelium ex plenitudine eius* etc 1,17 lin. 1 post mu adde Clem^{939}

1,18 cf v. cl. Iacobus Drummond in actis *Theological Review*, Londinii a. 1871, p. 468—495, a. 1876, p. 306—311; Fenton Iohannes Antonius Hort, *Two dissertations* etc Cantabrigiae a. 1876; Ezra Abbot in actis *Bibliotheca sacra*, Andoverae in provincia Massachusetts, a. 1861, p. 840—872, et *Unitarian Review*, Bostoniae a. 1875, p. 560—571 lin. 4 pro Clem^{958} lege Clem^{968} et pro^{946} lege^{956} lin. 5 dele^{123} post^{2,5} adde$^{\text{in ps 76,14}}$ (ap. Cord.^{2,597}) lin. 6 pro Bas^{1,359} ... etc lege Bas$^{3,12.23.358}$ Pseudo–Bas^{1,359} al mu lin. 16 post ante) adde Archel^{22} (ap. Rou^{5,121}) dele$^{123.}$ lin. 18 ante Ath adde et$^{\text{es 374}}$ Eustath^{632} (Migne^{18}) lin. 24 post etc) adde Pseud-Ath (cont sabell 2) Iulian (imp bis; ap. Cyr^{6,2,333}) Did$^{\text{in ps 76,14}}$ (ap. Cord^{2,597} si lectio sana) Nyss$^{2,466.\ 3,648}$ (sed vide infra) lege Bas^{3,23,358} Pseudo-Bas^{1,359} lin. 25 scribe Caes^{8} (Gall^{6} si lectio certa) lin. 26 ante Thdret adde Cyr (thes 365. adv Nest 90) (sed vide infra) Thdor$^{\text{mops 733}}$ (Migne^{66}) lin. 30 ante Tert adde Cyr vel Pseudo-Cyr$^{\text{trin 6}}$ (Migne^{75,1153}) Andr$^{\text{cret 940}}$ (M.^{97}) Germ^{contempl} (Migne^{98,429} vel Gall^{13,215} (M.$^{94,789\ \ 95,204.216}$) Thdor Thdor$^{\text{stud bis}}$ (M.$^{99,396.1216}$) Thphyl Euthym^{ter} (M.$^{129,1125.\ 1128.\ 130,1296}$). lin. 33 post (Gall^{8}) adde Phaebad^{12} (M.^{20,21}) Quaest (Aug$^{\text{opp 3,2,3099}}$) Ambr$^{1,510.527.1274.1286.\ \ 2,501.505.875}$ Hieron (in ezech 44,1) Faustin (quater; M.^{13,54}) Aug (M.$^{35,1638.1660.1734}$) Adimant (ap. Aug; M.^{42,139}) Maximin (ap. Aug; M.$^{42,719.728}$) Vigil (M.$^{62,265.393.395}$) pro Fulg^{235} (Gall^{11}) lege Fulg (adludens, *unig. filius* M.$^{65,272.459\ (=\text{Gall }11,435).679}$; *unig. deus*, M.$^{454.681}$) al lin. 34 post^{ro} adde (de aeth vide Hortium, p. 46) *ϑεοσ* (Ti synops ed. 1864), item lin. 36 pro Clem^{958} lege Clem^{968} lin. 7 ab ima pagina post *ο ων* etc adde cf Valentinianos ap. Ir^{1,8,5} *αρχην τινα υποτιϑεται* (sc. Iohannes) *το πρωτον γεννηϑεν υπο του ϑεου, ο δη και υιον και μονογενη ϑεον κεκληκεν* . Ita Epiph$^{\text{haer 31,27 (s. 29)}}$ edd. Dind. et Oehler. e cod venet; et Ir^{int} *unigenitum deum*, e codd optimis post Clem^{695} adde (sed cf Clem^{956} *εποπτευσεισ τον κολπον του πατροσ, ον ο μονογενησ υιοσ ϑεοσ μονοσ εξηγησατο*, et^{422} *ο τον κολπον του πατροσ εξηγουμενοσ, υιοσ μονογενησ*) lin. 5 ab ima pagina ante Did adde Dion^{alex} (qu^{10} contra Paul Sam ap. Frontonem Ducaeum ed. Par. 1624, p. 301 : *ο γαρ εξ ουρ. καταβασ μονογενησ ϑεοσ λογοσ εγενηϑη* etc) Eus (mcell 67) vide ante, cf et.^{175} pag. 746, lin. 10 post *πατροσ* adde vide et.^{103} (ubi Pusey ed. *ο μον. ϑεοσ*) et^{107} lin. 18 post Ir$^{\text{int 189}}$ adde Victorin (ad cand 16) Fulg (de fid 17) lin. 21 ante Iac^{nisib} adde et^{114d} lin. 22 lege Gall^{5} serm^{6,7} lin. 23 post *sui*" adde = Aphraates^{115} ed. Wright lin. 29 post *ϑεον*) adde Chrys^{1,475} Pseud-Ath$^{\text{quaest 28}}$ Maxim$^{\text{in dionys ep 9}}$ lin. 32 post *filius.*) adde Vigil^{bis} (M.$^{62,260.266}$) Fulg (in carn 18)

1,19 lin. 1 post^{4,102} adde : B *ιωανου* 1,19 pag. 747, lin. 3.4 dele Cyr^{ioh}-*ιερεισ* etc) textus enim est ab Auberto non e codice lin. 6 post Chry^{8,103} adde Cyr (comm) 1,20 lin. 5 post ϛ adde Ti 1,24 lin. 10 post *επαπορουντων*)Cyr (ad l.) lin. 6 a fine dele Cyr$^{ioh\ 109}$ 1,25 lin. 4 post *ουτε* add cum 1,26 lin. 5 a fine ante ,item adde Cyr^{4,111} 1,37 lin. 1 post 1. et lin. 4 post 33. adde Cyr^{4,129} 1,38 lin. 1 post M adde T^{b} lin. 2 dele T^{b} 1,40 lin. ult scribe facili 1,42 lin. 3 dele Cyr^{4,130} (vide supra) 1,44 lin. 1 et lin. 7 pro E lege F 1,50 lin. 2 post *Nath.* adde (Ti om *αυτω*)

2,4 lin. 2 ante cop et 2,8 lin. 4 ante sah adde vg 2,8 lin. 3 pro unc^{9} scribe unc^{8} 2,11 lin. 2 pro A lege ℵ 2,16 lin. 5 pro vg lege vg^{cle} 2,17 pag. 760, lin. 6 post X adde W^{e} 2,19 lin. 5 post$^{pudi\ 16}$ adde Amb^{2,730} 2,20 lin. 4 post errore) adde *τεσσαρακ.* lin. 6 post Ln adde Ti 2,22 lin. 3 post T^{b} adde W^{e} 2,24 lin. 1 post L et lin. 3 post Λ adde W^{e}

3,2 lin. 6 et 3,3 lin. 1 adde W^{e} post T^{b} 3,4 lin. 1 post L et 3,5 lin. 3 post M et lin. 4 post L adde W^{e} 3,4 lin. 2 post ὁ | adde ℵ *γερων ων γεννηθ.* | 3,5 pag. 763, lin. 5 ante Ir adde Naas^{109} Chrys^{10,440} habet *αν μη τισ αναγεννηθη εξ υδατοσ και πνευματοσ ου δυναται ιδειν την βασ. του θεου* 3,6 lin. 13 et 17 adde sarz post e 3,13 lin. 5 ante Did adde Eustath^{652} (Migne^{18}) Amphil (in act; M.^{39,117}) 3,17 lin. 1 post 262. adde Ath^{1,630} 3,21 lin. 1 pro *εργ. αυτου* lege *αυτου εργ.* 3,36 pag. 770, lin. 2 post e adde Cyp (cdd)

4,6 lin. 4 post e adde sarz 4,7 lin. 2 post autem adde sarz *et ecce venit* lin. 5 lege unc^{9}

4,9—13 W^{e} ubique cum ϛ facit exceptis his: *σαμαριτισ*, *σαμαριτιδοσ*, *σαμαριταισ*, et v. 13 confirmat *ι̅ς̅*

4,9 lin. 6 dele Δ post Γ lin. 8 adde sarz post e lin. 13 post om adde . . . sarz *a muliere samaritana* lin. 14 post e add sarz 4,10 lin. 1 post *ειδεισ* adde *δωρεαν* : sarz *gratiam* lin. 3 ante *αυτον* adde *αν* pr : sarz *magis* 4,12 lin. 4 post e adde sarz (*puteum istum*) 4,14 lin. 5 post erat adde *αυτω* pr : sarz om lin. 12 ante | *ο* adde | *εισ τ. αιωνα* : sarz *unquam* lin. 5 a fine post pler adde sarz 4,16 lin. 3 post it^{pler} adde sarz 4,17 pag. 774, lin. 3 post b et lin. penult post e adde sarz lin. 4 ante cum adde pr 4,19 post e et lin. 6 post c et 21 lin. 1 post b adde sarz lin. 5 post similiter adde ,ita sarz sed pro *ubi* habet *in quo* 4,24 lin. 10 post ℵ* adde syr$^{hcl\ mg}$ 4,27 text *λαλῶν* 4,39 lin. 1 ante p^{scr} adde ℵ* lin. 3 post Γ dele Δ 4,40 pag. 779, lin. 4 ante B dele A 4,42 lin. 11 pro *εγνωμεν* lege *εγνωκαμεν* lin. 6 a fine dele 69.71 lin. 4 a fine ante Victorin adde Cyr (4,202 codd opt) et lin. penult et ult dele Cyr 4,50 lin. 1 post *ι̅ς̅* adde pr lin. 3 a fine post *ι̅ς̅* adde sec 4,51 lin. 9 dele B

ante C et adde *και* ante *ανηγγ*. 4,51 pag. 782, lin. 9 ante arm adde vg

5,2 pag. 784, lin. 10 ante ff² adde ff¹ betzetha 5,4 lin. 1 pro 134. lege 314. lin. 15 post e adde sarz 5,4 pag. 785, lin. 11 ante Pro adde Legit sarz *Angelus domini* 5,6 lin. 2 ante 253 adde ℵ 5,7 lin. penult ante *ιασιν* adde *την* 5,9 lin. penult lege *περιεπατει*: AL 63. *περιπατει* 5,14 lin. 3 post ΓΔΛ adde unc rell 5,15 lin. 2 post *θεν*, adde hinc Ln [*και*] *απ*. 5,19 pag. 789, lin. 1 ante om sec adde Tert 5,27 lin. 7 post conjg adde AB^ed rom lin. 9 post etc) adde vg 5,35 lin. 2 post A adde B 5,36 **text** post *εμου* adde , 5,44 pag. 794, lin. 1 post om adde hinc Ln [*θεου*]

6,9 lin. 2 ante add adde Ti 6,15 lin. 5 scribe *αναδικνυναι* 6,19 lin. 1 post B adde (B* *ωσταδιουσ*) 6,23 lin. penult pro *gratis* lege *gratias* 6,23 **text** scribe *εὐχαριστήσαντοσ* 6,24 lin. 2 pro ℵ lege ℵ* 6,29 lin. 5 dele g^scr nam est 71. 6,35 lin. 7 dele ς 6,40 lin. 4 a fine ante ,hinc adde om 6,46 lin. 7 ante om adde Cyr (4,348 Aub [non cod opt nec 104.737]) 6,51 lin. 15 pro *δε* sec lege *γαρ* 6,60 in apparatu pone *σκληροσ — ασθενειαν* (= lin. 4-6) post *ειπαν* lin. 2 6,63 lin. 1 dele 13 6,70 **text** post *αὐτοῖσ* adde *ὁ Ἰησοῦσ* 6,70 lin. 2 post cop om adde *αυτοισ* 6,71 lin. 1 post D adde K

7,1 lin. antepenult post Γ et 7,3 lin. 2 post LM et lin. 4 post BL et 7,4 lin. 4 post D adde W^n 7,3 lin. 5 post 1 adde 597. 7,4 pag. 814, lin. 2 lege ℵ D^gr 2 7,6 lin. 1 dele * post D^gr 7,6 lin. 2 post L et 7,8 lin. 3 ante Γ et lin. 5 a fine post BLT et lin. penult ante Γ et 7,9 lin. 3.6 bis post T et 7,10 lin. 3 post D et lin. 6 post L et lin. 10 post T et 7,12 lin. 3 post T et lin. 7 ante Γ et lin. 10 post T et p. 816, lin. 1 post DL adde W^n 7,10 lin. 2 ante (et et 7,12 lin. 3 post unc rell adde 597. 7,15 lin. 1 ante al pauc et 7,16 lin. 1 ante al plu et 7,17 lin. 2 post 33. adde 597. 7,17 lin. 4 dele 1,13 lin. 5 post tulerunt adde 1,13 *εκ θεου* 7,23 lin. 2 ante al pauc adde 597. 7,25 lin. 5 dele Ti 7,31 pag. 820, lin. 3 post 33. et lin. 5 ante al et lin. 9 post Π et lin. 13 post 69. et 7,32 lin. 2 post 131. adde 597. 7,32 lin. antepenult post ς adde Ti 7,36 lin. 1 post 2^pe adde 597. 7,37 lin. 5 post *ιστηκ*. adde | *λεγων*: a e om 7,39 lin. 13 ante Cyr adde Dion Alex contr Paul Samos resp ad qu 10 apud Frontonem Ducaeum p. 299 7,40 lin. 4 post *τινεσ* adde idem habet 597. 7,41 lin. 3 pro (al?) lege 597. lin. 6 post ς adde (= Gb) 7,43 lin. 1 post 157. adde 597. 7,44 **text** pro *ἔβαλεν* scribe *ἐπέβαλεν* 7,44 lin. 3 post Ln adde Ti 7,46 lin. 4 scribe ℵ*D 7,51 lin. 2 post 249. adde 597. 7,52 lin. 1 ante al adde (597. *αυτω και ειπον*) lin. 8 ante al adde 597. lin. 10 ante al adde 507. 7,53—8,11 lin. 6 post 33. adde 63. lin. 7 pro y^scr lege a*^scr b^scr

lin. 8 vix iure laudantur lectionaria singula; dici potest evangelia nunquam nisi ex errore continere hanc pericopam hoc loco; multa vero eam in menologio vel inter *διάφορα* habent (cf vol. 1, p. 835). pag. 828, lin. 9 et 8 ab ima pro „ad ipsum—margine" repone „fol. 169v, ll. 6—8 haec" lin. antepenult post e adde sarz et post g adde h (sed non est veteris Latinae) 7,53 lin. 2 post Γ adde 508.597. lin. 4 post *ιδια* adde *αυτου* : 597. *εαυτου*

8,1 pag. 831, lin. 2 pro D 272. lege Γ 272. 8,4 lin. 11 habent 13. 346. *επ αυτῶ τῶ φόρω*, 124. *επ᾽ αυτῶ φόρω* pag. 832 supra pro ς ς ς repone D D D 8,5 lin. 8 post Γ adde 597. 8,6 lin. ult adde . . . 47.56. *και προσπ*. . . . 508. *προσπ*. 8,9 pag. 834, lin. 3 ante 69. adde 13. dele 346. 8,11 lin. 9 ante al adde 508. pag. 834, lin. 5 ab ima N. B. h Matthaeo excepto non esse versionis Latinae veteris p. 835, lin. 20 ab ima adde Barbarae 8,12 lin. 8 post l adde vg 8,14 lin. 4 ante Did adde Epiph^anc 8 bis^ Procop^es 486^ 8,19 text scribe *ἐστὶν* 8,25 lin. 3 post vg adde sah cop syr^sch^ arm Cyr . . . ς (Gb^oo^) praem *και* cum ΔΛ lege syr^p^ et ^hr^ 8,34 lin. 3 dele Cyp^207^ et pone Cyp^codd opt^ lin. 5 ante Faustin 8,38 text lege *ἃ ἐγὼ* 8,38 pag. 842, lin. 8 a fine post facit) adde . . . ς Gb (sed Gb'' *του π*.) Ti *παρα τω πατρι* cum DΓΔΛ unc^7^ 69. al 8,40 lin. 4 ante | *ηκουσα* adde *λελα. υμιν* 8,44 lin. 1 ante cum adde pr lin. 15 ante Cyp adde Eustath ^620^ 8,48 lin. 6 pro *υμεισ* scribe *ημεισ* 8,51 incertus manebat Tischendorfius num *τηρήσει* et *θεωρήσει* ederet 8,55 lin. 4 dele ς ante Ln 8,57 lin. ult ante EF adde B* 8,59 lin. 2 pro ℵ lege ℵ* 8,59 pag. 848, lin. 7 ante *ουτωσ* adde *ουτω* ς^e^

9,2 lin. 1 post l adde vg 9,4 lin. penult post Huet adde Cyr (4,858 cod) 9,6 lin. 3 tolle Cyr et pone lin. 2 post 33. 9,9 lin. 4 post ℵC; adde Ti c. 9,10 lin. 4 post om adde *ουν* 9,11 lin. 9 post Ln adde Ti 9,12 text scribe *ἐστὶν* 9,11 pag. 851, lin. 15 post q adde vg 9,15 lin. 3 scribe om *και* 9,17 lin. 3 ante *παλιν* adde *τυφλω* : ℵ praem *ποτε* | 9,21 lin. 11 dele (*εχ*. ℵ* om) 9,23 lin. 4 post ς adde Ln Ti 9,29 text scribe *Μωϋσεῖ* 9,40 lin. 5 ante BL adde A

10,3 lin. 1 tolle vg et pone lin. 2 post f lin. 5 lege ΓΔΛΠ 10,6 lin. 2 post L adde om 10,7 lin. penult post om adde [Ln] 10,10 lin. 1 post *δε* | adde *ζωην* : ℵ add *αιωνιον* | 10,11 lin. 3 ante ℵ* adde Ti^syn^ cum 10,12 text scribe *ἔστιν* 10,12 lin. 2 post ς adde Ln Ti 10,13 pag. 861, lin. 2 ante praem adde Ti 10,15 lin. 2 ante ℵ* adde Ti^syn^ cum 10,18 lin. 3 dele Cyp lin. 4 post *tollet*, adde Cyp^cdd^ *aufert*, ante *auferet* adde Cyp (cdd) ante ℵ* adde Ti (syn) cum 10,19 lin. 4 dele 64. 10,22 text dele *τοῖσ* 10,24 lin. 6 post *ειπον*) adde Lc 12,13 (D *ειπον*) lin. 7 post *ειπε* adde Mt 8,8.20,31 post Lc adde 4,3. dele et 40. ante 17 adde 15 et 10,25 lin. 5

ante c tolle b et pone ante f 10,31 lin. 4 ante *παλιν* adde Eustath[657] lin. 6 ante *οι* adde Eustath 10,33 lin. 5 post cop adde Cyr (thes 327) 10,35 lin. ult 119 ? 1,1ss ? 1,18 ? 10,38 pag. 867, lin. 2 ante A adde (*πιστευετε*) 10,42 lin. 1 dele M ante X lin. 3 pro X scribe M

11,2 lin. 4 pro *αυτησ* sec lege *εαυτησ* 11,12 lin. 6 ante *κεκοιμ.* adde ... Gb[0] sine teste 11,28 lin. 2 dele X 11,30 post Ln adde Ti[syn] 11,32 lin. 8 post ς adde Ln Ti 11,50 lin. antepenult ante Cyr adde Eustath[661] 11,51 lin. 4 pro B lege B[2] et [3] lin. 5 ante E adde B* 11,51 text scribe *ἔμελλεν* et muta in apparatu 11,57 text scribe *ἐστὶν*

12,1 lin. antepenult post L adde Δ 12,6 lin. 5 pro *ειχεν* scribe *ειχε(ν)* 12,9 lin. 3 post et adde „post *ιουδαιων* habent" 12,17 lin. 3 post Π adde al sat mu 12,19 lin. 3 ante | *πρ.* adde ... 346. praem *συμβουλιον εποιησαν κατ᾽ αυτου και* 12,20 lin. penult ante al adde unc[7] 12,22 lin. 3 scribe (157.) 12,32 lin. penult ante *παντα* adde Or[int 2,350] 12,34 lin. 7 ante cop adde Π lin. 8 dele Π lin. penult dele 13. 12,40 lin. 7 adde ℵ ante K bis 12,41 lin. 2 ante e adde z[scr semel] 12,48 text ante *τῇ* adde *ἐν* 12,49 lin. 3—5 pone *ελαλησα—λυθα* | post ante) |

13,2 lin. 6.7 pro[216] lege bis[126] 13,10 lin. ult post *est* adde ,ℵ *αλλα εστιν* 13,11 lin. penult post om adde cum 13,12 lin. 2 ante *των* adde Cyr[4,726] lin. 7 ante ; item adde Cyr[4,726 cdd opt] lin. 9 dele Cyr 13,19 *mg* pro 4,29 lege 14,29 13,24 lin. 1 post D adde I[b] 13,26 lin. 6 post aeth adde add 13,36 lin. 4 ante cum adde Gb′ lin. antepenult dele 13

14,5 lin. 3 ante N adde D 14,7 lin. penult et ult pone [*εωρακατε* : dele hoc] ... e m *videtis* lin. 4 a fine post *εορακ.* 14,9 lin. 1 dele C 14,10 pag. 902 lin. 2—6 in tomis sex editionis Puseyanae om Cyr *ο* decies, habet *αυτου* bis, habet *αυτοσ* ad fin octies 14,13 lin. 1 init adde *οτι αν* : 597. *ὃ ἐαν* 14,14 lin. 5 post *μου*) adde Fulg (Mign. 65,802) lin. 6 post q adde em gat iac mm mt tol ante (249. adde Euthym Victorin[adv ar 3,13] Aug[ioh 71,3] et[73,4] 14,16 lin. 3 post *τηρησω* adde *δωσει* : 597. *δωσω* lin. penult et ult tolle *μεθ υμων*—pon et pone in lin. 3 ante *ῃ* 14,20 lin. penult ante al[20] adde 597. 14,23 text scribe *ἀγ. αὐτόν , κ.* 14,26 lin. 9 ante al adde 597. 14,28 lin. 5 scribe *ειπον,* lin. antepenult scribe Gb[0]

15,2 lin. 6 post D adde Cyr 15,8 pag. 909, lin. 1 pro Λ lege Π 15,14 lin. 4 tolle Cyp[194] et pone in lin. 5 ante Lcif 15,15 lin. 7 post pauc adde it vg 15,16 lin. 5 pone 13.69.124.346. non ante arm sed post ℵ[a] 15,20 lin. ult ante pauc adde al 15,22 fin adde | *αυτων* : c l Amb (ep 71) om

16,7 lin. 3 lege Gb+ 16,12 lin. 3 ante Or adde vg 16,13 lin. 7 pro (* scribe ([ca] 16,18 lin. 8 pro ℵ scribe ℵ* et ante B adde ℵ[c] 16,27

text dele τοῦ et muta in apparatu 16,27 lin. 7 dele Ln ante πατροσ et cum post πατροσ 16,29 lin. 5 dele (B* παρησια)

17,6 extr ponendum est e ff² *servavi* post BDL 17,11 lin. 9 ante C adde A lin. antepenult dele ς 17,12 text excidit , post αυτων 17,12 lin. penult pro C* lege C³ 17,24 lin. 7 dele ς

18,1 lin. 7 tolle Cyr et pone lin. 6 post 9. 18,5 text scribe αὐτῷ • 18,13.14 *mg* adde 11,50 pag. 931 supra scribe 18,27 18,28 lin. antepenult post ς adde Ti 18,31 lin. 8 post ουν adde sec 18,37 lin. 4 pro Λ lege Δ

19,3 lin. 4 pro w^{scr} lege z^{scr} 297^{ev} 19,6 lin. 2 pro Λ lege Δ lin. 8 pro non fluct lege om al³ vg syr 19,7 lin. 8 pro ς^{e} lege ς 19,16 lin. 23 post his adde ℵvg^{cdd} vv add αυτον et 19,21 lin. 7 dele X ante Y 19,23 lin. 5 post Ln adde Ti 19,25 lin. penult dele L ante T^{d} 19,28 lin. 11 dele 64. 19,31 lin. 12 pro B lege B³ et lin. 13 ante H adde B* 19,36 lin. 4 a fine ante sah adde vg 19,38 lin. 1 post δε adde pr lin. 3 post πειλατον adde pr lin. 12 post πειλατον adde sec lin. 15 dele A 19,40 lin. 2 tolle | των: 69. om et pone in lin. 9 post κειριαισ. 19,41 lin. 2 lege ab εν τω τοπω

20,4 lin. 2 ante AU adde Ln cum 20,11 lin. 7 dele L 20,16 lin. 5 post ℵ adde D 20,17 lin. 3 ante Epiph et lin. 9 ante Nyss et lin. 11 ante Cyr et lin. 17 ante Did et lin. 6 a fine ante Did adde Eustath^{680} lin. 9 a fine ante ℵ* adde Ti^{syn} cum 20,19 lin. 6 pro ℵ scribe ℵ* lin. 8 ante E adde ℵ^{a} 20,25 lin. 10 et 9 a fine dele εαν μη 20,30 lin. 3 pro ℵ lege A 20,31 lin. 1 pro T^{a} lege T^{d}

21,1 lin. 4 post 106. adde 510. lin. penult post 124. adde 510. 21,5 lin. 1 post 106. adde 597. 21,15 lin. antepenult et 21,16 lin. 1 ante X dele L bis lin. 8 pro v. 16 lege v. 15 21,17 lin. 1 post B adde C* lin. 15 post αυτω adde tert 21,20 lin. 8 pro Λ lege A 21,22 lin. 5 a fine lege Hier (iovin 1,26; = Vallars. 2,279 a) 21,23 lin. 4 post οτι adde pr 21,25 pag. 966, lin. 19.21.22.26.31.33 lege ℵ^{a} pag. 967 lin. 23 scribe σλβ′

2.

ACTUS ET EPISTULAE CATHOLICAE.

Ubique in Act-Cath dele cat si laudatur 36. ad locum vel scribe 36. pro cat

(1.) ACTUS.

*(vol. 2, pag. 1) lin. 2 post repetitur). adde Item B in marginibus per totum librum lin. 19 post B add (in ipsa inscriptione libri) lin. 5 ab ima post demid adde vg^{cle}

1,1 lin. 1 post 31. adde 33. 1,3 lin. 1 ante δι adde εαυτον: 33. om | lin. 7 et 1,4 lin. 4 et lin. 9 a fine adde 33. post 31. 1,4 *mg* lege Lc 24,49 1,4 lin. 4 post 40. lege 117. 1,5 lin. 3 post ς adde Ti 1,11 lin. 2 post 61. adde 117. lin. 4 post 31. adde 33. 1,6 lin. 4 post 31. et 1,7 lin. 2 post 31. et 1,8 lin. 2 post 31. et lin. 4 post E et lin. ult post C et 1,10 lin. 3 post 31 et 1,11 lin. 1 post E et lin. 4 post D et lin. 7 ante al adde 33. 1,8 lin. 2 ante 1 adde E 1,10 lin. 1 post -σιν adde ut Ti 1,11 lin. 1 pro cat^{txt} lege 36. lin. 9 lege 33* (33^2 addit in mg) 1,18 lin. 1 post 61. adde 117. 1,19 pag. 8, lin. 2 post Ln adde Ti 1,20 *mg* lege Ps 108(109), 8 1,24 lin. 3 post 80. adde 117.

2,16 lin. 3 dele | ante εσται, incipe lineam novam, et pone 17. versus numerum 2,18 lin. 2 ante Ln adde ς 2,22 lin. 2 ante Ln adde ς 2,26 lin. penult lege Ro 8,20 2,31 lin. 6 post 5. adde 13. 2,36 lin. ult ad Eustath^{thdrt} nota Galland. 4, p. 575 et Theodoret. Dial. III. Opp. tom. 4, p. 156

3,1 pone III. 1 in app 2,47 lin. 6 a fine ante ιωαννησ pro ' cum nova linea 3,6 lin. 6 post habet adde ut obit Valent (2,1183) et post om adde ut luc (1,1423) lin. 7 post ς et post mu; adde Ln lin. 8 dele C pr post Ln adde ed. min. pro εγειρε lege εγειραι 3,11 pag. 25, lin. 3 ante cum adde (B ιωανην) 3,12 lin. 4 pro ℵ lege A 3,13 lin. 10 a fine ante add adde Ti 3,21 lin. 1 tolle h ante 27. et pone ante vg

4,6 lin. 1 ante D ιωναθασ adde B 4,9 lin. ult pro E lege A 4,10 lin. 1 ante d adde B ιστραηλ, 4,25 lin. 23 ante Ti adde Ln 4,33 pag. 38, lin. 3 ante Ti adde ς 4,36 lin. antepenult ante cum adde των lin. ult lege κυπριοσ 4,37 ante B adde A

5,3 lin. 1 pro (vg—Mtum) lege c^{scr} demid 5,8 lin. 4 ante 15 adde Ti c. 5,21 lin. 5 ante B^3 adde B^2 ut vdtr et 5,26 text dele ἵνα 5,29 lin. 6 lege Eus hist 5,24,7 5,38 lin. penult ante οὐ adde^{39} 5,39 lin. penult lege αποσχεσθε

6,2 post C adde Dam Paris 6,3 lin. 5 ante cum adde Dam Paris

7,1 **text** pro εἶ scribe εἰ 7,8 lin. 2 ante D adde ισακ pr B, 7,10 lin. ult extr adde | αυτου : B* τουτου 7,16 lin. 6 post contra lege 2.9.24. 33.47 *e^{scr} f^{scr} εμορ, fu *emor* vg^{cle} *hemor* lin. antepenult post ς adde Ti 7,26 lin. 5 post ς adde Ti 7,36 lin. 3 dele 24. 7,59 δέξαι τὸ πνεῦμα μου dicit Eva in Apoc Mosis cap. 42 extr 7,60 lin. 4 a fine post pauc adde μη

8,1 lin. penult dele E (?) 8,10 lin. 2 et 12 lin. 2 et 13 lin. 6 **et ubique in Act Cath dele cat vel pro cat scribe 36. nam est 36.** 8,12 lin. 3 pro ℵ lege ℵ* 8,18 Dam Paris legit εδιδετο π̅ν̅α̅ αγιον 8,34 lin 1 ante om adde Cyr$^{ioh\ 73}$ 8,40 **text** post ἐλθεῖν adde αὐτὸν 8,40 lin. 3 pro 10,24 lege 9,30

9,1 init scribe IX.1 9,20 lin. 3 ante 61 adde 13. 9,25 lin. 10 ante E adde (ita Ti errore) 9,26 lin. 5 lege Gb' 9,35 lin. 8 pro ς^{e} lege ς 9,40 lin. 1 lege Ln (ed min)

10,1 habet Dam Paris καισαρια et 10,3 ενατην et 10,4 ενωπιον 10,5 lin. 4 a fine lege πετροσ et lin. 3 a fine πετρον 10,6 lin. 6 ante fu adde d 10,17 pag. 86, lin. 1 post C adde D 10,22 lin. 1 post ς adde ειπον

11,18 lin. 6 post ς adde Ti

12,6 lin. penult post AL adde etc et post δυσι adde ut ς 12,15 pag. 103, lin. 2 post Ln adde οι δε 12,17 lin. 8 lege E^{gr} lin. ult ante cop adde e 12,19 **text** dele τὴν 12,25 lin, 5 ante DE adde (ut B* videtur primo scripsisse)

13,1 tolle αντιοχ— -χια | et pone lin. 5 ante καλουμ. 13,4 lin. 5 a fine post E adde H (teste Treg) et lin. 4 a fine dele H 13,12 lin. ult ante τ. θεου dele | 13,25 **text** dele ὅ 13,32.33 pone numerum 33 ante ὅτι ταύτην et in apparatu pone 33. pro | ante ημων 32 lin. 2 13,45 **text** post λαλουμένοισ adde ,

14,3 lin. 4.5 dele , item —Aldina (fuit ex errore de Wetst) 14,8 **text** lege ἀδύνατοσ ἐν Λύστροισ 14,8 lin. 2 lege post v. 7 | αδυνατοσ εν λυστρ. et post Ti lege εν λυστρ. αδυν. 14,11 lin. 2 post δε adde οχλ. 14,14 lin. 4 ante Chr adde vg 14,22 **text** scribe ἐνμένειν et muta in apparatu

15,23 pag. 133, lin. 1 post vg adde cop^{boett} et lin. 5 lege cop^{wilk} 15,28 lin. 3 pro 61 lege 31 15,34 lin. 3 post 69. adde 234.

16,6 lin. 5 pro 55. lege 33.34.35. 16,10 lin. 6 dele A ante DH 16,17 lin. 7 post εκραξε adde (Ti εκραξεν ex errore) 16,28 lin. 5 ante B adde Ln (ed mai) cum 16,32 lin. 5 post 13,7. adde 46. 17,13. 18,11 16,40 lin. 1 post ς adde Ln Ti lin. 6 et 10 adde G^{b} bis post E

17,1 lin. 3 a fine post *apolloniam* adde ut vg

adde G^{b} 17,1 lin. 5 a fine ante H lin. penult post D 2 lin. 4

post E gr lin. 8 post D 3 lin. 3 ante H (vdtr) 4 lin. 1 post E lin. 4 post E lin. 7 post E 5 pag. 149, lin. 3 ante 31 lin. 12 post E lin. 15 post E (vdtr) lin. 18 post B 6 lin. 5 post E lin. 7 post E 7 lin. 1 post E bis lin. 4 post D 10 lin. 1 post D lin. 5 a fine ante d (hoc loco habet G^b *απιεσαν*) lin. 3 a fine post D 11 lin. 3 post E lin. 6 post E (G^b habet *εχει* post *ουτωσ*) 13 lin penult post E 14 lin. 6 ante H lin. 7 post B lin. 4 a fine post B 15 lin. 3. 6 post E lin. penult post D 16 ad finem | G^b *καθειδωλον* 27 pag. 155, lin. 13 ante H lin. 7 a fine post *μακραν* (G^b *μακρα*) lin. antepenult ante H lin. ult post E 28 lin. antepenult ante item adde item G^b *αρατ'' αστρονομοσ* 29 lin. 1 post D lin. 6 a fine post D 32 lin. 1 post D lin. 5 ante H (G^b *ουτοσ*) 34 lin. 2.4 post E **18**,9 lin. 3 post E 11 lin. 1 post B 12 lin. 3 post E 13 lin. 3 post E 14 lin. 1 post E (vdtr) 15 lin. 2.5 ante H 17 lin. 2 post E 17 pag. 161, lin. 1 post B lin. 2 post E 18 lin. 5 a fine post E 19 lin. 3. [-*σεν*] 6.8. penult ante H 20 lin. 3 post B 21 lin. 1 post E lin. 4.9.17.20 ante H 22 lin. 1.4 ante H 23 lin. 2 et 24 lin. 2 ante H 25 lin. 5 post E 26 lin. 2 post E lin. 5 ante H

17,18 Dam Parall cod paris habet *επικουριων* et *στωϊκων* 17,22 habet Dam *παυλοσ* sine *ο* et *αρειου* 17,26 lin. 7 a fine ante 61. adde 31. lin. antepenult post Ln adde (ed mai) 17,27 pag. 155, lin. 12 ante sah adde vg 17,28 lin. 7 dele cop 17,29 text scribe *χρυσίῳ* et muta in apparatu

18,12 lin. 3 lege *ομοθυμ.* 18,21 text *ἀνήχθη*

19,4 lin. 4 ante add adde Ti 19,19 lin. 2 pro E scribe E^{gr} 19,24 lin. 3 ante 57 adde 33. 19,27 lin. 6 a fine ante E adde ℵ 19,38 lin. 3 ante Ti adde ꞩ lin. 6 scribe *εχουσιν* 19,40 text post *λόγον* adde *περὶ*

20,28 pag. 184, lin. 3 post 22. adde 23.25.27. lin. 6 ante Bas adde Thdor. Mops (1 Ti 28 : Cram et Lat) lin. 13 ante Ath adde (et ita certe quinque codd, sed cod unus ut aeth Rom) lin. 13.14 dele[5,1052] lin. 7 a fine pro adquis. lege acq. lin. 5 a fine post *sanguine suo* adde ita Hier[tit 1,5] et ante Ir adde Cyr (ap. Mai vol. 8, vide ante) Cyr vel Pseudo-Cyr (trin 26) Anon in cat[338] lin. 4 a fine post *suum* adde ita Hier (epist. 146) lin. 2 a fine ante Thphyl adde Anton et Maxim[173] Oec Cf dissertationem Ezrae Abbot in actis *Bibliotheca sacra*, Andoverae a. 1876. 20,29 lin. 1 post 130. adde 180.

21,31 lin. 5 post ꞩ adde Ti 21,37 text scribe *πρόσ σε;*

22,3 pag. 197, lin. 2 post edd adde Steph 22,16 text scribe *ἀπόλουσαι* (hoc correctum est in „ad interim") 22,23 lin. 6 pro ℵ lege ℵ* 22,28 lin. 9 lege B* *πολειτειαν*

23,24 lin. 9 lege *tanquam*   23,28 lin. 6 scribe Praeterea   23,30 pag. 209, lin. 10 post ς adde *λεγειν*

24,3 lin. 6 ante *ενκοπτω* dele , incipe novam lineam, pone 4.   24,3 pag. 211, lin. 2 ante *στασεισ* dele |, incipe novam lineam, pone 5.   24,6 lin. 5 pro *κατελθων* lege *παρελθων*   lin. 13.14 post 66. et 16 post 133. et 18 post 57. adde 234.   24,24 lin. 3 ante al mu adde 57. 234.   lin. 4 a fine ante 61 adde 31.   lin. 2 a fine ante C adde A

25,1 lin. 3 ante pro adde (et mart. pal. 8,1 et 13,11)   25,25 lin. 5 a fine post ς adde Ti   25,26 lin. 2 a fine post ς adde *τι*   25,27 **text** pro 26 scribe 27

26,2 lin. 5 ante E adde Ti cum   26,5 lin. 2 et 4 dele (item—min) et ,nec—ed min

27,21 **text** scribe *ὦ*   27,33 lin. 8 a fine pro *επ.* lege *εμ.*   27,34 lin. 2 post plu adde vg

28,7 lin. 4 pro 7. lege 12.   28,9 post B adde vg (ed. Clem, non am fu demid)   28,17 lin. 1 post 31. adde 40.   lin. 4 ante *ελεγεν* adde *πρωτουσ*: 40. ante *τ. ιουδ.* *δε* sec: 40. *οὖν*

(2.) EPISTULAE CATHOLICAE.

Iacobi.

1,5 lin. 4 post 105. et 1,11 lin. 3 post 97. et 1,13 lin. 2 ante al adde 117.   1,9 post om adde *o*   1,12 lin. penult pro^{cu} lege^{sch} 1,13 lin. 3 post cum et 1,15 lin. 1 post 45. adde 62.   1,17 Speculum (6,633e) habet *vicissitudinis obumbratio*   1,27 lin. 1 dele ,item—ed min)

2,7 *mg* lege Lv 19,18   2,12 **text** scribe *οὕτωσ*   2,15 lin. 2 pro D lege C   2,18 lin. antepenult post *πιστιν* adde sec   2,25 lin. 1 lege ff tol vg^{cle} pro ff vg

3,3 lin. 5 scribe minusc   3,5 lin. 7 ante cum adde *πυρ*   3,6 lin. 1 ante pro adde pr   3,8 **text** pone *δαμάσαι* ante *ἀνθρώπων*

4,8 pro A scribe B   4,13 lin. penult ante K adde A

5,9 **text** excidit *ὁ* ante *κριτὴσ*   5,11 lin. penult et ult pone h ante vg   5,14 lin. antepenult ante A adde Ln Ti cum

1 Petri.

* cf infra p. 318 1 Ioh * lin. 10 a fine

1,4 lin. 6 post ς adde (= Gb Sz)   1,8 lin. 14 tolle Cyr et pone lin. 10 post *inenarrabili*   1,9 lin. 2 post Oros adde cum Pelag^{21} post Fulg adde de verit praedest 2,36 et ep 14,7   lin. 3 ante Aug adde Did ps 149 Mai)   1,10 lin. 3 dele$^{nest\ 142}$ et   1,12 videtur Cyr (nest 142) *υμιν* legisse, nunc legit *ημιν* sed *η* in rasura, dele igitur in lin. 6 et pone lin. 5 ante . . .   lin. ult ante (cf adde Fulg (contr Fab fragm 26 et fragm 6)   post *re* adde Vig (contr Varimad 3,99) Fulg (pro fid cath 9

in quo) 1,16 lin. 10 a fine pro εγω lege sec lin. 7 a fine post καθωσ adde m *quia et* 1,20 pag. 278, lin. 2 ante εσχα- adde ϛ

2,5 lin. penult post arm adde Or (1 Cor 6,4 Cram) 2,20 lin. 5 a fine et 2,21 lin. 1 post $^{gnostic\ 12}$ adde (Scorp 12) 1,21 lin. penult pro υμων lege ημων 1,24 lin. 4 post aeth adde Fulg (ad Tras m 1,11)

3,15 lin. 13 ante Dam adde Or (1 Cor 1,2 Cram) Cyr (5,588) 3,18 *mg* pro 21,6 scribe 4,6 3,18 lin. 1 post harl adde al lin. 17 post B adde P lin. 10 a fine post demid adde al 3,19 pag. 291, lin. 1 post etc adde ... εν τω αδη c^{scr} lin. 6 a fine post Ln adde al 3,20 lin. 10 post Ln adde al

4,5 lin. 4 ante κρινοντι adde Oec 4,14 lin. 10 a fine ante 4 adde επαναπεπαυται ... lin. 12 pro επαναπ. lege αναπ. 4,15 lin. 2 pone (ante Tert 4,19 lin. 1 lege (et. ϛ Ln κτίστῃ, Gb Sz κτιστῇ)

5,2 pag. 297, lin. 2 pro א lege א* lin. 3 adde א^{c} ante A 5,4 lin. 2 post ut adde ϛ ante Gb dele ϛ 5,10 lin. 8 a fine post -ωσαι adde ,ut ϛ Gb' = Gb Sz 5,12 lin. 3 pro א lege א* 5,14 lin. 3 pro ad lege add

2 Petri.

* lin. 7—1 a fine: Invenies testimonium Barsalibi de Iac 2 Pe 1 et 2 Ioh apud Assemanum 3,1, p. 10 vel p. 9 sq. adn. lin. penult pro 1562 lege 1630 (in praefatione editionis Schaafianae e pag. 2 pro pag. 4) lin. ult post Bodleiano adde (Orient. 119)

1,1 lin. antepenult ante (non adde 1624.1656.1662.1678. non 1633.1641 1,2 lin. antepenult post κυριου adde ημων

2,4 lin. penult post adscribit adde: similiter, sed sine epistulae nomine Cyr (ioh 731) 2,8 lin. 1 post B adde Γ 2,14 lin. 2 pro vg scribe am fu, vg^{cle} demid *adulterii* lin. penult dele ϛ 2,18 lin. 4 pro ϛ lege ϛ^{e} 2,22 lin. 9 ante Amb adde Pseud- post A adde C^{2}

3,10 lin. 13 post C adde P

1 Iohannis.

* lin. 7.6 a fine dele *sparthos* — p. 67 lin. 5 a fine ante Aug adde Cyp (passim)

1,4 lin. 1 post Gb' adde Ln ed min lin. 2 ante Ti adde Ln ed mai 1,5 lin. 4 am fu legunt *adnunt.*, vg^{cle} *annunt.* 1,8 lin. 1 pro syr^{p} lege syr^{sch} 1,9 lin. 2 post A lege B pro C

2,2 lin. ult ante μονων adde Did (ps 301 Mai) 2,12 lin. 3 post υμιν adde sec 2,13.14 text pone 14 pag. 322, lin. textus ult ante ἔγραψα 2,18 pag. 323, lin. 3 (est Phot amphil qu 132 [Coisl. 154, Taur. 153] ap. Mign. 107, col. 7)

3,5 lin. penult ante etc adde vg 3,16 text pro ὑμῶν lege ἡμῶν 3,20 lin. 1 lege ημων· 20 οτι (Ln ο τι) εαν: Gb Sz Ln ημων, 20 οτι .., ϛ ημων. 20 οτι 3,20 pag. 330, lin. 3 post Ln adde (ed min) 3,21 lin. 7 dele ϛ 3,23 ante al adde 31 lin. ult dele ϛ

4,10 lin. 2 adde A ante KL 4,12 lin. 2 ante A adde Ln cum 4,20 lin. 4.5 post *εωρακεν* et *εορακεν* adde bis

5,6 lin. 5 dele P lin. 8 adde P ante 5.

5,7.8 lin. 11 pro *απο* lege *επι* et vide facs apud Tregellesium (Hornii *Introd.* vol. 4, p. 357) pag. 338, lin. 24.25 verba „*tres sunt qui testim. perhibent in caelo, p. v. et sp., et hi tres unum sunt*" citata sunt exacte in Conf. episc. Afric. ap. Vict. Vit. pars 3, p. 42 (chifflet) pag. 339, lin. 10 pro 5 lege 6 vel (al. 6). pag. 340, lin. 7 lege *γινόμενα* lin. 12 cf etiam Andr Cappad (ad apoc 17,10) lin. 5 ab ima pro 1546—1569 lege 1546—1551 et Rob Steph iun 1569. lin. 4 ab ima lege 1565—1598 page 341, lin. 6 ante 1593 adde 1582.

Bengelius in editione eius minore Tubingae a. 1753 inter alia nova dedit lectiones codicis Vulgatae Schelhorniani olim Ulmensis nunc Londiniensis mus. Brit. Add. 11852. Cf etiam ad 1 Ioh 5,7.8 librum v. cl. Guilelmi Koelling, *Die Echtheit von 1 Ioh 5,7*, Vratislaviae a. 1893; turget dissertatio inscientia et arrogantia.

5,9 lin. 4 (est Aug pecc mer tom. 10, col. 16bc) 13 lin. 1 pro *ημιν* lege *υμιν* 5,20 lin. 10 dele *ινα*

2 Iohannis.

3 lin. 2 post Sz adde Ln 7 text scribe *ἐξῆλθον* 13 lin. 2 114 est schol non text

3 Iohannis.

6 lin. 7 lege *deduces* 9 lin. 3 pro א lege א* lin. 4 ante K adde א^c (*αν* pro *τι*)

Iudae.

Inscriptio: lin. 5 a fine post ς adde *επιστολη του ιουδα καθολικη* 1 lin. antepenult dele *in* 4 lin. 1 post א adde Cyr (hom 5,452 Pusey) 5 lin. 4 a fine ante *ο* et ante *ιησουσ* adde *οτι* 5 text scribe *πιστεύσαντασ* 6 lin. 3 post Ln adde (ed min) 12 lin. 10 ante K adde אC^2 lin. 21 post Ln adde (ed min) 15 text dele *αὐτῶν* prius 15 pag. 358, lin. 1 post *αυτου* adde et. am fu demid 25 lin. 8 scribe *μεγαλωσυνη*

3.

EPISTULAE PAULINAE.

ad Romanos.

1,8 text scribe θεῷ 1,27 lin. 1 scribe D**c lin. penult scribe Thphyl

2,8 lin. 3 pro ℵ lege ℵ* 2,13 lin. 1 ante cum adde pr 2,16 text scribe *κρίνει* 2,16 lin. 4 ante Dam add Cyr (mal 855) 2,26 ante Dam adde Cyr (mal 781 codd)

3,4 lin. ult dele A 3,8 lin. 1 ante om adde memph 3,9 ante k adde (3,11 lin. 2 ante Thdrt adde Or (rom 17 Cram) lin. ult post B adde Or (rom 18 Cram) 3,22 lin. 2 post Ln adde (ed min) 3,25 lin. 8 a fine post 76. adde Hil (164) 3,26 fin adde ... Gb⁰ Ti om cum FG 52. e f g

4,3 lin. 1 pro at lege atque 4,4 lin. 2 ante Thdrt adde Or (rom 28Cram)

5,6 lin. 5 a fine ante cum adde Ti 5,14 lin. 5 est Acac cat 46

6,12 lin. 4 a fine ante (= Gb adde ς lin. ult post Oec adde ... Gb om plane cum 178. e 6,19 lin. penult post *και* adde | 6,21 lin. 3 lege *τότε ἐφ᾽ οἷσ νῦν ἐπαισχ.*

7,9 lin. 1 pro Chr sec scribe Cyr 7,13 lin. 6 pro omd lege omn 7,16 lin. 2 pro B lege B* 7,20 lin. ult post Ln adde *αλλ* 7,25 lin. 5 dele *του* ante *κυριου*

8,2 ante Tert adde Bas (387 codd) 8,11 ante ... adde Cyr (thes 387, alibi aliter) pag. 401 pone lin. 11—18 *εκ νεκρων*—mosc 2) | ante *χριστον ιησουν* lin. 1 huius paginae 8,20 text voluit Tischendorfius ut videtur *ἐλπίδι* reponere pro *ἐλ.* quod primo edidit 8,22 lin. 1 post G adde Hipp (haer 7,25) 8,35 lin. 4 a fine ante Ephr adde Cyr (fid 59) Theod (stud 389. 447 Sirm) lin. antepenult ante add adde Did (2 cor 146 Mai) lin. ult ante : : adde ... *τ. χριστου τησ εν χ̅ω̅ ι̅υ̅* Nyss (eccl 1,685 Mign) 8,38 lin. 7 post pauc adde vgcle etc vide post

9,5 lin. 2 ante Hil adde Cyp (test 2,6) lin. 14 post *omnes* adde (*omnia* vg) pag. 411, lin. 20 Meth est „de Symeone et Anna 805" pag. 412, lin. 5 ab extr versu in apparatu ante C adde A post 47. adde 77.80.89. lin. 4 a fine dele A 9,9 adde | *σαρρα* et. am fu ... vgcle demid *sarae* 9,11 lin. 4 pro (Cyr—locum) lege Cyr (mal 820) 9,15 text scribe *Μωϋσεῖ* 9,19 lin. 4 a fine pro ς lege Ln 9,25 lin. ult dele) post *consecutam* 9,26 lin. 7 pro B* lege B 9,32 lin. 7 scribe *προσεκοψαν* lin. 8 ante add adde Ti

10,5 lin. 9 ante Dam adde Cyr (ad loc Mai) 10,14 lin. 7 ante al adde c. AKL 10,15 lin. 6 post B adde Chr (cod) lin. 8 pro ℵ scribe ℵ*

11,20 lin. 5 post B adde Dam (Paris fol. 405 sub *v*) 11,30 lin. penult pro ℵ lege ℵ[a] lin. ult dele ℵ ante A et pone ante B*

12,2 lin. 23 cf disput 4 ap. Galland. 8,75d 12,4 lin. 5 post e adde f dele vg lin. 6 dele f post guelph adde vg 12,8 **text** voluit Tischendorfius postea *προϊστανόμενοσ* 12,17 lin. penult tolle d—Lcif et pone lin. ult ante plane

13,1 *mg* scribe 1 Pe 13,4 lin. 3 pro plum lege plu m 13,9 lin. 9 pro P scribe (P) 13,11 lin. 6 post 628 adde Chr (cod) 13,12 lin. 1 post A et lin. 4 ante Dam adde Cyr (zach 678) lin. 7 ante etc adde Cyr (zach 678 cod opt) lin. 8 post e adde Cyr (zach 678 ed) 13,14 pag. 437 lin. 4 post *Iesum*) adde . . . Or (ps Gall 61) Did (2 cor 129 Mai) *τον $\overline{\chi\nu}$ $\overline{\iota\nu}$*

14,8 lin. 2 post B adde 37. lin. 6 ante cum adde sec 14,10 extr adde . . . Aug (cont adimant 14,2) *trib. domini* 14,16 lin. 3 ante go adde vg 14,19 lin. 3 post Ambrst et 14,20 lin. 2 ante vg adde Aug (cont adim) lin. penult post harl vi adde al 14,21 lin. 2 ante D* adde B* 14,22 lin. 5 dele ς[e]

15,4 lin. antepenult ante al et lin. ult ante add adde Aug (epist 78,1) 15,8 lin. 2 post Ambrst et lin. 5 ante Dam adde Aug (in ioh 31,11) 15,15 lin. 3 post AB pr et lin. antepenult post Dam adde „Thaum“ (Apol? 108 Lagarde) lin. antepenult pro ℵ lege ℵ* et lin. penult ante A adde ℵ* 15,17 lin. 1 post 37. et 15,18 lin. 2 ante Dial adde Thaum 15,19 **text** post *Χριστοῦ* pone , pro . 15,20 lin. 7 post etc) adde vg[cle] *praedicavi evang. hoc* 15,23 lin. 1 ante D[c] adde Ti cum 15,24 **text** post *ἐμπλησθῶ* pone · pro . 15,26 lin. 8 pro *τω* lege *των* 15,32 lin. 6 post ς adde Ln (ed mai) Ti lin. 7 ante *και* adde ς Ti lin. 8 post *ελθω* adde post *εν χαρα*

16,16 lin. ult post Oec adde | *χριστου* : 3.23.42.69.106.120.177 a**k[scr] Chrys (codd 2 ap. Matthaeium) *θεου*

1 ad Corinthios.

1,8 lin. ult post $\overline{\chi\upsilon}$ adde | v. 8 bis scriptus ℵ* 1,10 lin. 6 ante L adde *γνωμη*: lin. 7 adde , 2. *γνωσει*, d e am *scientia*, fu *scientiam* (vg[cle] demid etc *sententia*) 1,11 lin. 5 post *sunt* adde (harl** *sint*) post *in vobis* adde (vg[cle] harl** *inter vos*) 1,29 lin. 1.2 lege ς[e] 1624.33.41 (non item 1656.62.70.78. nec ς Westst Gb Sz)

2,3 lin. 3 pro FF lege FG 2,4 lin. 1 post P adde 17.39. 2,9 **text** *γέγραπται* 2,10 lin. 11 ante add adde Ti 2,6 lin. 1 pro *συνβι-* pr scribe *συμβι-*

3,2 **text** post *ἐπότισα* adde , 3,3 lin. 4 ante cum adde pr 3,6 lin. 2 ante C adde ς *αλλ* cum dele *αλλ* 3,7 lin. 2 pro *αλλο* lege *αλλ ο* 3,12 lin. 8 ante add adde (cod opt Field) lin. 9 post etiam adde (libere) 3,19 lin. 4 post *γαρ* adde sec

4,17 lin. 2 pro ℵ scribe ℵ^c 4,19 lin. 1 ante θεληση adde ταχ. π. υμασ et. am fu tol demid: 73. π. υμ. ταχ., vg^cle *ad vos cito*

5,1 lin. 9 post *patris*(adde vg^cle fu demid post *sui* adde [non item am harl] 5,3 lin. 1 ante απων adde γαρ: 61.62.109.120.213.221. vg Thdrt Lcif (21 et 134) Ambrst al om | 5,7 lin. 5 post 46. adde vg 5,11 lin. 8 lege ϛ et. ϛ^e 1622.70.78. (non ϛ^e 1624.33.41.56. Gb Sz) ante cum adde πόρνοσ

6,5 lin. 7 post ϛ adde Ti 6,7 **text** scribe ἐστὶν sine , 6,10 lin. 4 ante etc adde Aug (enchir 18) 6,11 lin. 2 ante C adde Ln cum lin. 6 ante C adde ϛ Ln cum lin. 9 ante al adde Aug (ep 29,5) 6,11 pag. 486, lin. 7 post Cyp adde Aug (ep 29,5) 6,12 lin. antepenult ante συν- adde 47* vdtr 6,13 **text** voluit Tischendorfius postea πορνία pro πορνεία ponere 6,15 lin. ult post Lcif adde Aug (serm 162,1) 6,16 *mg* scribe Eph 5,21 6,19 lin. 6 post *nostra*) adde Aug (serm 162,1) 6,20 lin. 3 ante Euthal et lin. 4 a fin post Ambrst adde Aug (tri 7,6)

7,2 lin. 3 ante etc et 7,3 lin. 3 post Ambrst adde Aug (epist. 262,2) 7,5 lin. 10 post Ambrst adde Aug (nupt et conc 1,16) 7,13 lin. 2 post *mulier* adde [vg^cle add *fidelis*, non item am fu harl demid] 7,14 lin. antepenult dele δε 7,18 lin. penult dele ϛ 7,27 dele ϛ 7,29 lin. 4 a fine post 1656. adde 1662. 7,34 **text** pone 34 ante ἡ ἄγαμοσ

8,6 lin. 15 pro τω lege ω 8,6 pag. 502, lin. 11 Dam paris habet εν αυτω 8,13 lin. 4 ante syr adde vg lin. 6 dele vg

9,2 lin. 5 post 1633. adde 1656. αποστ. 1678. επιστ 9,4 lin. 1 post ϛ adde Ln Ti 9,7 lin. 3 post fu adde demid 9,10 lin. 2 dele οτι 9,13 lin. 3 post Ln adde Ti 9,15 lin. 10 post ϛ adde Ti 9,16 lin. 1 ante cum adde pr lin. 11 ante cum adde sec 9,20 lin. 5 a fine post 37. adde 234.

10,14 lin. 1 dele ℵ et B scribe D^c ante C adde ℵB 10,16 lin. 5 ante pon adde pr lin. 6 ante c. adde sec 10,17 lin. 1 ante αρτου adde γαρ et. d e f g tol: om am fu harl* *omnesque*, vg^cle demid *omnes qui* 10,18 lin. 1 post Chr^250 adde Cyr (mal 835) 10,23 lin. 9 pro sec lege tert 10,26 *mg* lege Ps 23(24), 1

11,3 lin. 3 ante Euthal adde Cyr (ps 295 Mai) 11,6 lin. 1 ante κειρασθω adde και et. am fu tol demid; 9. vg^cle aeth arm Ambrst om | 11,17 lin. 4 dele FG 11,24 lin. 2 post 73. adde 136. 11,26 lin. 8 post Ln adde Ti 11,29 lin. 7 a fine post absque adde τ. 11,32 lin. 2 post Ti adde (vide adn.)

12,3 lin. 8 et pag. 529, lin. 2 scribe ιησουσ 12,10 lin. 5 a fine dele ℵ ante C et adde ℵ ante A 12,18 lin. 1 ante K adde E lin. 3 ed. Gaisford. pro ἔκτασιν habet ἐπέκτασιν et lin. 4 pro καιρῶν habet χρόνων 12,23 lin. 1 post 1633. adde 1641. lin. 2 post 1656.

adde 62.70.78 lin. 3 pro al[2] lege 17.38 (Mill. Wetst. [28 Gb Sz errore]) lin. 4 post vg adde exc. tol 12.27 ad 1 Cor 12,27—13,13 cf v. cl. A. W. Tylerus, *Bibliotheca sacra*, Andoverae a. 1873, vol. 30, p. 128—143 et 482—520. 12,31 lin. 3.4 fere idem est citatio e Thdor atque illa e Thdrt

13,2—8 pro Ephr[333] lege passim Ephr[3,333] 13,1 tolle Ephr et pone lin. 2 ante Bas lin. 3 tolle ℵ[a] ante A et pone ante D* lin. 6 ante Ephr adde vg[cle] fu harl* lin. 7 pro vg lege am tol harl** demid et pro Bas[2,228] lege Bas[2,514] Ephr[2,169] lin. 11 ante *μεθιστάν* adde Cyr (ps 329 Mai) lin. 16 dele Clem[100] 13,3 lin. 1 tolle Ephr et pone lin. 2 ante Bas lin. 7 tolle Ephr et pone lin. 2 ante Cyr lin. 10 pro Bas etc lege Bas[2,647] cdd lin. 11 post Cyr adde[1,243] pro Max [1,515] lege [2,545] Oec (comm) Cdd Gr ap Hier (vide infra) post item adde ς Ln (ed mai) ante C adde cum pro Ephr[333] lege Ephr[2,169 3,333] Bas [2,329 514 665] (copt) lin. 12 ante Cyr adde et saepe Pseud-Ath (quaest ad Ant 89) lin. 13 ante Bas adde Pseud-Ign[109] *κἂν παραδῶ τὸ σῶμα εἰσ καῦσιν,* lin. 15 dele cop lin. 18 post Iac etc adde vel potius Aphraates[38] ed Wright post Ln adde (ed min) lin. 18.19 pro (cop-Wtst) lege cop sah (tuki 107) lin. penult ante Ephr adde Clem[166] 13,4 pag. 537, lin. 8 dele (om - *αγαπ.*) lin. 4 a fine Ephr[3,333] legit *περπερευεται* sed[2,169] [2,169 e] *περπορευεται* 13,5 lin. penult lege item[956] 13,8 lin. 2 lege Maxim[2,227] lin. 6 et lin. 12 et pag. 538, lin. 3 pro [946] lege [956] 13,9 lin. penult pro [881] lege [880] 13,10 lin. penult dele [573] 13,11 lin. 2 et pag. 539, lin. 4.6 pro [117] lege [118] lin. 7 et lin. penult pro [2,223] lege [2,225] 13,11 lin. 1 post L dele F lin. 4 post G adde P lin. 5 pro [962] lege [972] 13,13 lin. 2 pro [946] lege [956]

14,15 lin. 4 a fine pro *και* lege *δε* 14,23 post *ελθη* adde (Ln text) 14,26 lin. 2 scribe ℵ[c] 14,33 lin. 6 post etc adde ita A lin. 7 ante Chr adde B[ro] vg 14,38 lin. 4 a fine lege ℵ[c] 14,39 lin. 1 lege D[b] et [c]

15,2 lin. 2 post 1.) adde ita Ln (ed mai) errore 15,7 lin. 2 post *ειτα* adde *ωφθη* 15,12 text lege *ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται* 15,12 lin. 1 lege *οτι εκ νεκρων εγηγερται* 15,25 lin. 6 lege [diad] pro [diadod] 15,47 lin. 7 pro [4,62] lege [2,87.168] post *ανθρωπ.*) adde (Heb 166 Cr; ad loc Cr et Mai: *ὁ δὲ γε δευτεροσ ἐξ ουρανου, τουτ᾽ εστι χριστοσ*, et fid 131: *ο πρωτοσ ανθρωποσ εκ γησ χοικοσ, τουτ᾽ εστιν αδαμ· ο δευτεροσ εξ ουρανων, δηλον δε οτι ο χριστοσ*, et ep occ 107 codd et sch 780 latine) lin. 13 tolle Tert - post) et pone in lin. 9 ante Cyp lin. 12 ante Thdrt adde (ep occ 107 codd et sch 780 gr et syr, vide ante) lin. penult ante al adde Aug Capr 15,51 pag. 561, lin. 14 ab ima pro [799] lege [794] 15,56 text *ἁμαρτία*

16,15 **text** scribe ἐστὶν 16,22 lin. 2 Cyr etiam fid 64 diserte lin. antepenult post ηλθεν adde ,114 *mg* habet ο κς ηλθεν

2 ad Corinthios

1,6 Bas om και σωτηριασ lin. 6 a fine pro υπομο. lege παρακλησεωσ 1,10 lin. 8 post tol adde (*eruet*) lin. 11 post al adde *eruit* 1,12 lin. 5 post vg adde (vg[cle] add *cordis*, non item am fu demid) 1,15 lin. 4 dele L 1,19 lin. 3 post C adde Cyr (thes 273) 1,20 lin. 1 post A adde 234. lin. 2 post 137. adde 234 mg

2,3 lin. antepen ante cum adde (ita Ln ed min) lin. penult post ς adde Ln (ed mai) 2,17 lin. penult pro sec lege tert

3,6 *mg* pro Iob lege Ioh

4,1 lin. 3 post *hanc* adde ,non item am fu demid lin. 5 ante 18 adde Luc 4,16 lin. 1 post 109. adde 136. 4,17 lin. 6 post om adde ημων

5,10 lin. 8 ante Clem adde Athenag (res 18: a δια του σωματοσ επραξεν) 5,12 **text** dele γὰρ *mg* lege 3,1 5,12 lin. 6 post 17 et lin. 9 ante Thdrt et lin. 12 ante , item adde Cyr (thes 275) 5,15 **text** pone 15 post ἀπέθανον· 5,15 lin. penult post item adde 130.

6.1 lin. penult post 89. adde 130. 6,4 lin. 2 post 73. adde 136. ante συνισταν. adde „Thaum" (112 Lag)

7,3 lin. 1 post ς adde Ti lin. 3 post Ambrst al adde | προειρηκα et. am fu demid (*praedixi*): vg[cle] *praediximus* 7,5 lin. 3 post 238. adde Did (ad loc Mai) 7,11 lin. 2 et pag. 599, lin. 4 post Ambrst adde Aug (civ dei 14,8)

8,13.14 **text** pone 14 ante ἐν τῷ νῦν 8,20 *mg* lege 6,3

9,5 lin. 7 lege προκατ. 9,6 lin. 1 post 14. adde 136. (m sec). 9,10 lin. 2 post 80. adde 136.

10,4 lin. 5 1 Tim 1,18

adde H: 10,8 lin. 3 post G lin. 5 ante 17 lin. 8 ante L lin. 12 ante K lin. 15 post D* 10,9 lin. 1 ante 6 lin. 2. post αν (H ωσ αν ει) 10,10 lin. 1 post B lin. 6 post om | H βαρεαι post G adde H 10,12 lin. 1 post D* et post G lin. 5 ante L 10,18 lin. 1.4. penult post G 11,1 lin. 2 post G lin. 3 post G (H ανιχεσθαι) lin. 13 ante K lin. ult (H ανεχεσθαι) 11,2 ἁγνην 11,3 lin. 7.15 post G lin. 20 ante K lin. antepenult post E 11,4 ελαβεται et supra λαμβανεται ἂν· εἴχεσθαι 11,5 lin. 1 post D 11,12 ενκοψω 11,13 ψευδ' αποστ. 11,20 lin. 2 post G 11,21 lin. 1 post B 11,22 lin. 2 post G 11,23 lin. 1 post χρι.... H add καγω post B lin. antepenult et 11,24 et 11,25 lin. 1 et 11,27 lin. 2 ante K 11,27 lin. 3 post B* 11,28 lin. 1 post G adde H* et lin. 3 ante K adde H m sec lin. 6 post G 11,30 post B 11,31 lin. 2 post G lin. 5 post G adde H* lin. antepenult ante K adde H man sec 11,32 lin. 1

post G lin. penult post E **12**,1 lin. 3 ante 39 lin. 10 post E lin. 13 post G 12,2 lin. 1 post G

10,14 *mg* Ro 12,3 10,18 lin. penult pro ς lege Ln

11,1 lin. 13 dele P 11,2 lin. 1 post 72. adde 130. 11,14 lin. 4 ante Cyr adde Eustath (621 : Mign 18) 11,17 lin. 3 post ς adde Ti 11,18 lin. 2 post D adde Did (2 cor 142)

12,1 lin. 2 post 108. adde 136. 12,3 lin. 9 dele | incipe lineam novam et pone 4 . ante *ἐξὸν* 12,6 lin. 4 pro Ln lege Ti 12,10 lin. 5 ante D adde A 12,11 text *ἐγὼ* 12,15 text scribe *ἧσσον* 12,21 *mg* 13,2

13,4 lin. 13 ante om adde Nyss[2,1275] 13,5 ante Dam et 13,13 lin. 3 ante om adde Cyr (thes 358)

Subscriptio exstat pag. 627

Ad Galatas

adde H: *lin. 2 post . . . H *παυλου αποστολου επιστολη προσ γαλαταισ* 1,2 lin. ult post E 1,3 lin. 1 post G 1,4 lin. 2 post B **2**,14 lin. 3 post C pag. 637, lin. 6 post D* lin. 8 post G lin. 5 a fine post G 2,16 lin. 1.5 post G lin. 8 post B lin. 10.14 post E lin. 15 post G

1,4 *mg* pro 1 Ti lege Tit 1,8 lin. 6 a fin tolle Victorin et pone in lin. antepenult post Dam[1,329]

2,11 lin. 1 post 115. adde 136. lin. penult post Victorin adde Aug (galat 15) 2,13 lin. 4 dele *και* post *αυτω* 2,14 pag. 637, lin. 4 post Victorin adde Aug (bapt 2,2) lin. antepenult post Victorin adde Aug 2,20 lin. penult post Victorin adde Hier (cod semel)

3,1 lin. 5 ante Chr adde Did (ps 9 ap Mai 150) lin. 6 post Aug adde (gal 18) lin. 4 a fine lege Aug (gal 18) 3,10 lin. antepenult lege *γεγραμμενοισ*

4,4 lin. 7 pro qu[90] lege qu 227 [coisl. Taur. 89] 4,10 lin. 3 ante Ln adde ς 4,14 lin. 6 post tantummodo adde *τον πειρ.* 4,28 lin. 3 exemplum

adde H: 4,30 lin. 1 ante FG H *ου μη γαρ* pag. 651, lin. 1 post E 4,30 lin. 1 post D* **5**,1 lin. 5 post G lin. 13 ante P lin. 18 ante K lin. 20 post C* ante *στηκετε* adde *στηκετε*: H *στητε* | lin. 21 post G lin. antepenult et 5,2 lin. 1 et 5,4 lin. 1 post G

5,1 lin. 6 post 80. et lin. 21 post 73. adde 136. 5,2 lin. 1 post ut adde ς pro ς lege ς[e] Gb Sz 5,4 lin. 2 D[c] 5,17 lin. 5 a fine ante om et 4 a fine ante . . . et 5,18 ante Aug adde Cyr (thess 359) 5,19 lin. 4 a fine pro ℵ[c] lege ℵ 5,20 lin. 4 post *-κια* adde vid ad Apoc 9,21 5,26 lin. ult lege Clem[308.341]

6,3 lin. 1 post 38. adde Nyss (1,104 Mign [Dindorf]) 6,4 post B adde vg (codd) 6,13 lin. 3 post arm adde Hier (codd) 6,16 lin. 3 post aeth adde Chr 6,18 lin. 1 post 37. adde 39.

Ad Ephesios.

1,1 lin. 5 ante Hier adde Cyr (thes 280) lin. 6 post om adde | ουσι ℵ 1,3 lin. 3 dele ο 1,7 lin. 4 a fine post 17. adde 136. 1,10 pag. 667, lin. 2 post cum adde ℵ^c 37. et 1,14 lin. penult post αραβων adde | ημων : υμων P 17. 1,15 lin. ult Coloss. 1,16 lin. antepenult scribe D^gr c 1,18 lin. 5 post arm adde Or (eph ad loc; sed habet υμων Or eph 161 Cram) Ath^1,667 1,20 lin. 8 pro F lege F^gr lin. 12 ante al et lin. ult ante Victorin adde Max (diff 72 Oehler)

2,8 lin. 5 post cum adde A 2,12 lin. 4 et lin. ult ante al adde Aug (leg et proph 2,5) 2,13 lin. 2 pro^int lege (gr et lat) dele Or etc 2,19 lin. 2 ante A adde Ln Ti cum 2,20 lin. 3 post etc. adde | οντοσ : οντωσ L 37.

3,1 pag. 676, lin. 8 pro και lege κατὰ lin. 16 pro ὀφείλει lege ὀφείλετε et cf adnotationem pag. 672 3,3 lin. 2 ante non adde al 3,9 lin. 2 pro^fid 123 lege (thes 361) lin. 5 post Chr adde Cyr (fid 123) 3,12 lin. 2 ante C adde ℵ^c

4,16 lin. 4 a fine ante Thphyl adde Max (diff 72) 4,27 lin. 1 post P adde 136.

5,4 lin. 8 post Hier adde | ℵ B ευτραπελεια 5,31 lin. 17 ante ℵ^c adde ℵ^a lin. ult pro 17 lege 7

6,4 text scribe παιδίᾳ 6,4 lin. 1 post etc adde | παιδια cum ℵA (non B) D* G^mg (non P) b^scr* . . . ς Ln Ti παιδεια (cf ad Hebr 12,5)

Ad Philippenses.

1,5 text post ἀπὸ adde τῆσ 1,11 lin. 3 post των adde δια 1,16 lin. penult post Ambrst adde Aug (cont ep parm 2,24 : *suscitati*) 1,18 lin. ult pone | F χαρησομαι post τουτο

2,2 lin. 4 ante B pro ℵ* lege ℵ^c 2,5 lin. 7 dele^119. 2,18 lin. 1 post 17. adde 109. 2,24 lin. 1 pro αυτόσ lege ουτοσ

3,3 lin. 3 ante Euthal adde Did (tr 246 bis) lin. antepenult post aeth adde haeretici ap Did 3,5 lin. 1 post non adde ς^e 1641.56.62.70.78. 3,9 lin. 2 post 17. adde Cyr (thes 275) 3,12 lin. 6 post g adde vg 3,17 text scribe οὕτω 3,21 lin. 6 ante Caes adde Eustath (680 Mign. 18)

4,7 pag. 723, lin. 1 Siric est ap Gall ep 3,4 non ep 5 4,16 lin. 4 post εισ adde hinc Ln [εισ]

Ad Colossenses.

* lin. 8 habeat.

1,2 lin. 9 est Polyaen 7,16 non 8,16 lectio vero incerta est 1,3 lin. 3 post Ln adde (ed min) et ante Ti adde Ln (ed mai) 1,11 lin. 6 post

incipiunt) dele incipe novam lineam et pone 12. ante ευχαριστουντεσ 1,14 lin. penult dele Cyr apol 197 1,16 pag. 730, lin. 9 post ς adde Ti 1,21.22 text pone 22 ante νυνὶ

2,2 lin. 7 post B adde 67** et dele 67** post 17. ante A adde Ln Ti cum 2,6 lin. 1 ante : Clem adde (et. am) 2,10 lin. 1 non καί εστε ut ς L (ed min) 2,12 lin. ult post Ln adde Ti 2,17 lin. 5 dele Ln 2.18 lin. 4 de Ln ed min cf Act 26,5 2,18 lin. 9.8 a fine cf Iren (fragm Pfaff. ap Hier 847)

3,11 text dele τὰ 3,11 lin. 3 lege[dom] 3,16 lin. 5 a fine Eph 5,19 3,17 lin. antepenult Amb est virgg 5 (cf supra, p. 1157) lin. ult Eph 5,20 3,22 lin. 4 post etc, adde ς Ti

4,1 lin. 4 ς εν ουρανοισ

1 ad Thessalonicenses.

* lin. penult et ult lege ς η προσ θεσσαλ. επιστολη παυλου πρωτη

1,2 lin. 2 post B adde 6. et ante am adde 137. lin. 3 post ς adde Ti lin. 5 post 17. adde 39. 1,5 lin. 8 post 48. adde 155. lin. antepenult post P adde 6. 1,7 lin. 1 post 23. adde 31. 1,8 lin. 6 lege B 6.17.27.37.47.154. lin. 7 ante A adde Ln Ti cum lin. 9 post 116. adde 137. lin. 6 a fine post B* adde 17.

2,3 lin. 1 pro εν δολ. lege sec post P adde 6. 2,4 lin. 2 post P adde 20.23. lin. 3 post L adde 157. 2,5 lin. 1 post P adde 17.39.47. lin. 3 post 47. adde 137.154. 2,6 lin. 1 ante al adde 17.39.47.134. 2,7 lin. antepenult dele ωσ post P adde 31.47.137. 2,12 lin. 4 post P adde 6. et post 39. adde 47. lin. 8 post 73. adde 154. 2,13 lin. 1 post P adde 6. lin. penult post 17. adde 39. 2,15 lin. 4 post P adde 6. 2,16 lin. 3 post D* adde 31.154 (comm) . . . 137. εφθακε 2,18 lin. 1 post P adde 6.

3,1 lin. 1 post P adde 137. 3,2 *mg* pro 6,1 lege Ro 16,21 3,2 lin. 1 pro B lege A lin. 2 ante 67 adde 6. et ante vg adde 154. lin. 4 ante d adde 17. lin. 4 a fine D[c] lin. penult post 137. adde 154. lin. ult post L adde 6.39. 3,3 lin. 1.2 cf v. cl. A. H. Wratislaw, *Journal of philology*, vol. 2, p. 154 de lectione Thucydid. similiter duplici 3,7 lin. 9 tolle | περι—ημων et pone infra ad 3,9 lin. 2 post *deo* 3,7 lin. 12 pro 37. lege 31.37.39. 3,11 lin. 1 ante d adde 154. 3,13 lin. 2 pro 47. lege 17.31.47.137.

4,1 lin. 7 a fine post 23. adde 31. 4,2 lin. 2 ante 37. adde 6. et post 116. adde 137. 4,4 lin. 2 post *unusquisque* adde | εαυτου : 136. ιδιον, mg corr εαυτου 4,8 lin. 2 post L adde 23.62.154.155. lin. 4 pro 238. lege 137.157.221.238.246. 4,11 lin. 1 lege 6.31.46.47.67** 4,13 lin. 9 post 11. adde 17. et post 80. adde 140.153.244. lin. penult pro 47. lege 6.47.154. 4,17 lin. ult post B adde Cyr (am 346 cod; Mai. 429 cod) 4,18 τουτοισ : 20.23.140.157.158.244. του $\overline{\pi\nu\sigma}$

5,2 lin. 1 post P adde 6.11. 5,3 lin. 4 post E adde 6.31.154. lin. 6 post 4 adde (?) lin. 8 post P adde 31.137.139.158. post εφνιδιοσ adde . . . E τοτε φνιδιοσ lin. 9 ante Dam adde 39.116.137. 5,10 text ἅμα σὺν 5,12 text voluit Tischendorfius postea προϊσταμένουσ edere 5,13 lin. 4 lege υπερ εκ περισσου 5,15 lin. 3 post G adde 6. 5,19 *mg* pro 4, lege 4,3 5,21 lin. 3 post A adde 17.31 lin. penult post 20. adde 23. et post 123. adde 157.158. 5,25 lin. 2 ante 31. adde 6.17. 5,26 post 115. adde 154. 5,27 lin. 1 ante 17 adde 6. 5,28 lin. 1 post G adde 6. et post 67** adde 221.

2 ad Thessalonicenses.

1,4 lin. 4 ante P adde ℵ dele 17. post Chr adde (codd 2) lin. ult post Dam adde . . . 6. και καυχασθαι 1,5 lin. 3 post 18. adde 20.23. et ante al adde 157. 1,6 post A adde 31. et ante Orthod adde 137. 1,8 lin. 4 post 71. adde (137. εν φλογι πυροσ εν πυρι φλογοσ) 154. lin. 12 pro Heb 1,7 lege (Heb 1,7 πυροσ φλογα) 1,9 lin. 2 pro 73. lege 47.62.73.137.154. 1,10 ante item adde 9.17.27.62.139.155.158.

2,2 lin. 4 dele θρο. lin. 6 ante B adde A lin. 5 a fine post P adde 6. lin. 4 a fine post 37. adde 39. et post 80. adde 137. 2,3 pag. 771, lin. 1 post 80. adde 137. 2,8 pag. 772, lin. 23 ante Or adde 137. lin. 29 ante D* adde ℵ^{c} 2,10 lin. 1 ante 17. adde 6. 2,11 lin. 6 ante 17. adde 6. lin. 8 ante Ambrst adde Cyp (bis codd) 2,12 lin. 6 post 37. adde 104. et post 120. adde 154. lin. antepenult ante Ti adde Ln 2,13 lin. 2 post 39. adde 154.158. lin. 3 post 37. adde 39. 2,14 lin. 1 post 116. adde 137.

3,1 text δοξάζεται 3,4 lin. 1 ante 17. adde 6. 3,12 lin. 3 post 80. adde 137. lin. ult ante 17. adde P 3,17 *mg* lege 1 Th 5,28 etc 3,16 lin. 1 ante 48 adde 9. et ante 219 adde 139.

Ad Hebraeos.

1,1.2 text pone 2 ante ἐπ' ἐσχάτου 1,8 lin. 1 ante om adde Chr (mt 647) Did (hab 132 Cr) lin. 2 lege Ti .καὶ ῥάβδοσ lin. 8 ante . . . adde (add σου Cyr [fid] Hil) lin. 10 ante suppl adde ABM 1,9 lin. ult post al adde αδικιαν

2,8 lin. 3 post E adde vg 2,9 lin. 1 pro ex lege exc

3,9 lin. 6 a fine ante . . . adde Lcif (Colati) 3,12 lin. 2 adde | A 39.47. απιστειασ

4,2 lin. 3 31 et 41 e silentio lin. 7 a fine post D* adde 31. 4,11 lin. 3 απειθειασ : habent ℵAP 17 απιθ., AD^{b}P 17. o^{scr}-ειασ lin. 4 lege αληθιασ 4,12 lin. 5 a fine post *et* adde [vg^{cle} demid *ac*, non autem am fu etc]

5,9 lin. 4 post L adde N 5,12 lin. 7 post L adde N (υμασ, τίνα) pag. 796, lin. 2 post 108. adde Cyr (ioh 268) lin. penult post L adde N

6,2 lin. 2.4 et 6,3 lin. 1 adde N post L 6,7 lin. 5 post L adde N lin. 8

ante Antioch adde Epiph (cod Ven) lin. ult ante 46. adde N 6,9 lin. 1 post 73. adde 136. (est initium pericopae σαβ. δ΄ τῶν νηστειῶν) lin. 2 post L adde N 6,19 lin. 3 post sunt adde *ασεβην* Ro 4,5

7,5 lin. 1 ante *λευει* adde *υιων* : Ln (ed mai) om errore | lin. 3 tolle ℵ ante B et pone ante A lin. 7 1 Pe 2,15 7,9 **text** *δι᾽ Ἀβραὰμ* 7,10 **text** dele ὁ 7,11 lin. 2 post *ιερο-* adde (ita ver. 12, et LP al ver. 24) 7,22 lin. 4 ante C adde A 7,26 **text** pro ὑμῖν lege ἡμῖν 7,27 lin. penult dele C

8,1 lin. 1 post *εν τοισ* adde . . . 43. om *επι* 8,6 lin. 3 ante A adde (-*χε*) 8,10 lin. 2 pro Ln lege [Ln]

9,11 lin. 5 ante et^{int} adde et^{3} Field dele et^{cat} 9,12 lin. 7 fin adde ,sic ς^{e} 1624 9,14 lin. 5 a fine post *θεω* adde sec 9,15 *mg* pro 24 lege 12,24 9,17 lin. 11 extr *καί φησι* 9,19 lin. 4 post *μωυσεωσ* adde (et. ς Gb Sz) lin. 5.6 dele ς—cum lin. 6 post mu adde *μωσεωσ*

10,1 lin. 12 lege D^{c} 10,4 lin. 3 ante *τραγ.* adde Cyr (heb 163 Cr) 10,22 fin Ln habet *᾽ρεραντισμενοι* et Mt 9,36 *᾽ρεριμμενοι* 10,25 lin. 7.8 tolle | *παρακαλ.* — ar^{e} et pone in lin. 6 post etc 10,34 lin. 7 ante . . . adde Valerian (ap Sirm. Opp. 1,702 b) ; Amb vdtr 10,37 lin. 3 post L adde P

11,4 lin. 1 ante *καϊν* adde *πλειονα* : 136 add m pr mg *και βελτιονα* 11,19 lin. 2 post Chr adde Cyr (ro 27 Cr; luc 288 Mai) lin. 3 ante Chron adde et (ad loc Mai) lin. 4 ante Thdrt adde Cyr (ro; luc) lin. 5 post e adde Cyr (ad loc) 11,29 *mg* lege Ex 14,22 ss 11,32 *mg* lege Iud capp 6,4,13,11 etc

vir doctissimus Robertus L. Bensly, nunc eheu morte nobis ereptus, ad me lectiones quae sequuntur anno 1878 misit ex Syriaca versione Philoxeniana ad Heb 11,29—13,25 11,29 *διεβησαν* : add *οι υιοι ισραηλ* *ωσ δια ξηρασ γησ* *κατεποθησαν* (non *κατεποντισθησαν*) 11,31 *η επιλεγομενη πορνη* ita et. cod CP et Clem 1,12 syr: cf Lightfoot. *St. Clement of Rome Appendix* (a. 1877), p. 413.470. 11,32 *και τι* : om *και* *γαρ με και βαραχ* (vel *βαραχ τε*) *και σαμψων και ιεφθαε* *των αλλων προφ.* 11,35 *γυναικεσ* 11,36 *ετι δε* 11,37 *επειρασθησαν, επρισθησαν* *θλιβομενοι, κακουχουμενοι* **12**,4 *ουπω* sine *γαρ* 12,7 *εισ παιδ.* *τισ γαρ εστιν υιοσ* 12,8 *νοθοι εστε και ουχ υιοι* 12,9 *ειτα* 12,11 *πασα δε* 12,15 *δι αυτησ* 12,18 *ορει ψηφαλ.* 12,20 om *η βολ. κατατοξ.* 12,21 *μωσησ γαρ* 12,22 *μυριασιν αγγελων πανηγυρει* 12,23 *απογεγραμμενον εν ουρ.* 12,24 *κρειττον* *παρα το του* 12,28 *εχομεν* *λατρευομεν* *μετα αιδουσ και ευλαβειασ* **13**,4 *δε* 13,6 *και ου φοβ.* 13,8 om *αμην*

13,10 *ἐξουσιαν* 13,11 *το αιμα περι αμαρτιασ* 13,12 *πυλησ* 13,13 *ἐξερχωμεθα* 13,15 *ουν* 13,17 *υπερ των ψυχ. υμ. ωσ λογ. αποδ.* om *περι υμων* 13,18 *πεποιθαμεν εχομεν εν πασιν,* 13,20 *τον χριστον* 13,21 om *αγαθω ποιων* sine *αυτω* *εν υμιν* om *των αιωνων* 13,22 *ανεχεσθε* *τ. αδελ. ημων* 13,25 *παντων υμων αμην* subscriptio: finita est epistola ad Hebraeos quae scripta est ex Italia per Timotheum

11,32 lin. 4 a fine ante am adde (et. *et* om) 11,36 lin. 1 lege (א *ενπεγ.*)

12,4 lin. 6 Ducas ed. Bonn. 1839 habet *απεκατεστη* Theophan ed. Bonn a. 1836 *αντεκατεστην* 12,18 lin. 4 pro Ln adde Ti

13,2 text *ἀναγαγὼν* 13,21 pag. 838, lin. 1 post ꞓ adde Ti Ln (ed mai)

---

1 ad Timotheum.

1,3 *mg* lege Act 20,1 1,12 lin. 4 post etc adde Epiph (anc 74) lin. 5 post 72. adde Epiph[1,895] 1,13 lin. 4 ante *αλλα* pone |

2,7 lin. 2 post *επιστευθην* adde | *κήρυξ* cum D^cL ... *κῆρυξ* Ln 2,9 text dele *τῆσ*

3,16 lin. 5 post significari) adde item go (cf adnot ad h. l. in ed. Gab. et Loeb.) ar^vat pag. 850, lin. 4 post 27. adde item Hier (in Esaiam 53,11). lin. 20 ab ima pro 54. lege 53 (*Act. conc.* [Harduin] 3,84) lin. 18 ab ima post *spiritu.* adde Haec Graeca adservata ap. Leont (hier fr 21) Mai *Scr. vet. nova coll.* tom. 6, pars 1, p. 308 et Mign. vol. 66, col. 988; cf Theod Mops (fr syr 53 [86.87]) lin. 4 ab ima „Spectant etc". Minime. Spectat ad „Scholia de incarnat. unigeniti", cf v. cl. W. H. Wardius, *Bibliotheca sacra*, Andoverae a. 1865, p. 18—21. pag. 851, lin. 20 post habetur adde sed codd quattuor legunt hoc loco *ὅσ* teste Berrimano, *Crit. dissertat.* Londinii a. 1741, p. 180. 3,16 (pag. 852) lin. penult post 389 adde cf etiam Wardius, ut supra, p. 1—50.

4,7 lin. 2 ante am adde d 4,9 lin. 5 ante Cyr adde Chr (cod)

5,5 lin. 2 post C adde DG 5,15 lin. 2 ante Ti adde Ln (txt) 5,51 lin. 3 lege F^gr lege D^c

6,8 lin. 2 lege F^gr 6,11 lin. 7 ante 71 adde (Ln Ti) 6,13 lin. 1 lege (F^gr *-λλον* G^gr *-λλων* vitiose) 6,14 lin. 2 ante D adde (A n. l.) 6,16 lin. antepenult pro post lege ante 6,17 lin. 1 pro F lege AF^gr 6,21 lin. ult lege F^gr

2 ad Timotheum.

1,11 lin. 1 post *κηρυξ* adde (*κή.* non *κῆ.* vide ad 1 Tim 2,7) 1,15 lin. 2 post g adde vg^cle pag. 869, lin. 2 dele vg^cle

2,3 lin. 4 et 2,13 lin. 4 adde E² ante K 2,16 lin. 1 lege F^gr 2,17 lin. 3 post *φιλητόσ* adde (et. ꞓ Ln [ed mai]) lin. 4 pro ꞓ Ln lege Gb Sz Ln (ed min) 2,18 lin. 1 post 17. adde Cyr (co 290 Cr [et Mai])

3,11 lin. 2 lege G^{txt} 3,12 lin. ult post *ιησου* adde , hinc Gb^{0} 3,15 lin. 1 post arm adde Clem (71 [codd opt]) lin. 3 lege Clem (codd)
4,14 lin. 2 lege D^{gr*} E^{gr*} 4,18 lin. 3 post ς adde (Gb^{0}) 4,22 lin. ult post g adde vg^{cod}

Ad Titum.

*lin. penult post ς adde *ἡ πρὸσ τίτον ἐπιστολὴ παύλου*, ς^{e}
1,4 lin. 6 a fine post *και* adde sec 1,15 lin. 5 a fine post (L?) adde Clem
2,3 **text** pro *μὴ* ante *οἴνῳ* lege *μηδὲ* 2,4 *mg* lege 1 Ti 5,14 2,4 lin. 1 ante A adde (-*σι*) 2,8 lin. 4 a fine dele A 2,9 lin. 5 ante Ti adde Ln (txt) 2,11 lin. antepenult lege (Clem^{7})
3,1 lin. 2 post 67. adde 136. 3,13 lin. 1 post ℵ adde (A n. l.)

Ad Philemonem.

*lin. ult post ς adde *ἡ πρὸσ φιλήμονα ἐπιστολὴ παύλου*, ς^{c} 2 lin. 2 post *appiae* adde (vg^{cle} 1592 errore *apiae* sed 1593 recte *appiae* 6 pag. 897, lin. 2 ante am adde f 25 *mg* tolle 2 Ti 4,10 s et Col 4,10 [ita]. 14 et pone ad vers. 24

4.

APOCALYPSIS.

1,1 lin. 4.3 a fine Ps-Aug est 143 app. 1,7 *mg* adde Mt 24,30 1,7 lin. 4 post αυτον adde pr 1,8 lin. 2 post cop adde Clem Al (strom. 4,25, sect. 157) lin. 4 ϛ habet Ω 1,10 text ὀπίσω 1,9 lin. 1 pro ℵ ante ιωανησ lege ℵ* lin. 10 ante et lege (εν υπομ. ι̅υ̅) 1,11 lin. 3 a fine pro Eph lege Col 1,13 lin. 3 est Gall vol. 5 lin. 8 post And[c] adde Prim semel (*quasi filium hominis*) lin. 9 post Aretha adde Cyp (test 2,26) 1,15 *mg* dele Es 49,2 1,15 lin. 5 ante (Burs adde ap Gall 5,34 1,15 lin. 4 a fine Aug 3,2 in ed. Bened. a. 1700 app. 143 cd 1,16 pag. 910, lin. 2 *mg* adde Es 49,2

2,1 lin. 1 ante τησ adde τω αγγελω : Prim diserte αγγ. τω | 2,4 *mg* lege 14.20 2,9 lin. 6 dele ℵ lin. 7 adde ℵ ante A lin. antepenult adde P post C (ita Tischend. *Mon.* vol. 6, praef. p. X, aliter in textu) 2,10 lin. 3 post 49. adde 95. 2,10 text scribe βάλλειν 2,10 lin. 9 a fine dele P et pone P lin. 10 post C (cf Tisch. *Mon.* praef. ut supra ad 2,9) lin. 7.6 a fine lege . . . Gb′ ημερασ cum B 2.6—Are. pag. 916 *mg* tolle 4.20 [ita] lin. 1 et pone ad lin. 3 2,14 pag. 917, lin. 4 dele 95. lin. 6 adde 95. ante al pler lin. 10 adde 95^2 ante al pauc pag. 917 *mg* lin. 3 tolle 6 et pone ad lin. 2 2,18 lin. 1 post A adde Prim 2,19 lin. 2 ante πιστιν adde (C om) lin. 4 pro B lege ABC lin. 5 ante 49 adde 48. lin. 7 pro AC 48. lege 32.51.90 dele (C om) lin. 9 post ϛ adde (= Gb Sz) 2,20 lin. 2 post 30. adde 32. lin. 9 ante αφηκασ adde Cyp (cod) lin. 19 ante etc adde Prim 2,22 lin. 4 ante Prim adde Cyp (epist 55,22) lin. 6 post 92. adde Cyp (ut lin. 4) Prim lin. 6.7 pone | μοιχ. — -σαντασ post *posuit* lin. 7 lin. 10 dele am lin. 12 ante demid adde am 2,24 lin. 6 ante οιτινεσ adde ουκ pr : ℵ* om |

3,1 lin. 1 ante τησ adde τησ : Prim τω 3,4 text lege ἔχεισ ὀλίγα 3,7 lin. 1 post om και adde | τησ : Prim τω lin. 2 post ϛ adde Ln (ed mai) Ti lin. 3 post Prim adde [*angelo ecclesiae qui est Philadelphiae*] lin. 4 ante ο αγιοσ adde ℵ* εκκλησιασ | pag. 924, lin. 4 pro Ln lege Ln (ed min; contra Ln ed mai [και] κλειων) 3,9 lin. 6 προσκυνησωσιν 3,12 lin. 2 post 1641. adde 1656. 1662. 1670. cf v. cl. Carolus Bertheau in actis *Theologische Literaturzeitung*, Lips. a. 1876, col. 236; correctus est hic error in editione ultima anni 1678 3,18 lin. 2 post AC adde P lin. 4 dele P lin. 5 ante om adde Prim 3,20 lin. 9 lege εισελευ-

4,3 lin. 5.6 scribe *και σμαραγδω* 4,4 lin. 4 post 35. adde 87. pag. 929, lin. 1 ante sine adde pr lin. 3 pro : lege pr : Ti cum lin. 10 ante sine adde sec lin. 11 ante (ut adde sec 4,5 lin. 4 a fine scribe *αι εισι(ν)* 4,6 lin. ult pro B lege A 4,7 lin. 8 lege *ανθρωπω* 4,8 lin. 2 ante *εν καθ* adde *τεσσερα* : vid ad ver. 6 | lin. 12 ante 7 adde BP 4,9 lin. 1 post AP adde (*-σι*) lin. 2 scribe *δωσωσιν* 4,10 lin. 6 post P adde (BP *-σι*) lin. 3 a fine post P adde (*-σι*)

5,3 lin. 3 a fine dele A ante P 5,5 lin. 2 post 28[2] adde Or (cod ven ap Epiph[530]) lin. penult ante And adde Cyp (codd opt) lin. ult post Cyp[289] adde (cod uno) 5,6 lin. 5 post A adde ... Prim *εν μεσω* sec ante *των τεσσαρων* pon 5,8 text pro *αἵ εἰσιν* scribe *ἅ εισιν* 5,8 pag. 935, lin. 2 ante B adde ς *επεσον* cum dele *επεσον* 5,9 lin. 3 post Cyp[291] adde (Cyp test 2,15 habet *nos de sanguine tuo*, codex unus legit *deo* pro *de*) 5,10 lin. 2 ante ... adde Cyp (codd opt) 5,13 lin. 9 post al adde *τα* lin. 12 post B adde P

6,1 pag. 938, lin. 4 dele P lin. 5 adde P ante 1. 6,5 text pro *ἴδον* lege *εἶδον* Tischendorfius erravit de ℵ et dubitare non possumus, quin ut 1,19 5,1.11 10,1.5 13,2.11 14,6 etc *εἶδον* lecturus fuerit cum ℵCP 6,5 lin. 9 dele ℵ lin. 10 adde ℵ ante CP 6,8 lin. 15 post Sz) adde Ti lin. ult post cum 1. adde | ℵ om *εν* sec et tert 6,11 lin. 2 post Are adde Cyp testim. 3,16 codd opt et de bono patientiae 21 lin. 3 pro[310] lege cod uno lin. 5 ante[310] adde[254] (vel ut supra ad lin. 2) lin. 6 dele Cyp[254] pag. 942, lin. 1 dele A lin. 2 adde A ante BP lin. 13 post Fulg adde Prim 6,12 lin. 3 ante 1 adde P

7,4 lin. 3 pro ς lege Gb Sz (ut ς ad 14,1) lin. 4 post *χιλιαδεσ* adde cum ℵACP etc 7,9 lin. 3 post Prim al om adde (ita Ln) pag. 947, lin. 4 post[310] adde codd 7,12 lin. 1 post *αμην* adde pr 7,14 lin. 3 dele Cyp[272.310] lin. 4 post arm adde Cyp (bis codd opt) lin. 8 post *μεγαλησ* adde cum A Cyp (cod) lin. 9 post 50. adde 53 text 7,15 lin. 1 dele P lin. 3 adde P post B 7,15 text pro *τῷ θρόνῳ* lege *τοῦ θρόνου* 7,17 lin. 8 a fine adde 7. ante am lin. 6 a fine dele 7.

8,1 text *τὴν* 8,1 lin. 2 ante P adde B pag. 950, lin. 2 ante P adde B 8,5 lin. 7 ante A adde Ln Ti cum 8,12 lin. 6 post *ημερα* adde , hinc Gb'' 8,13 lin. 1 dele P et ante om adde P lin. 2 ante Haym adde Prim lin. 6 post torin adde (*angelum ut aquilam* Prim) lin. 7 post mu adde | *εν* : ℵ om

9,2 lin. 4 et 9 adde Prim ante anonym lin. penult ante om adde Prim 9,4 lin. 6 ante anonym et lin. 9 post vg adde Prim pag. 954, lin. 8 post Are adde Prim 9,5 lin. 1 post 12. adde Prim lin. 5 post aeth adde | *πεντε* : Prim *sex* ante 7 adde ℵ ABP 9,6 lin. 9 post vg et lin. 12 ante ... adde Prim 9,7 lin. 3 ante ... adde Prim

9,9 *ιππων* : 9.16. al om . . . 13. tol vg (cod) praem *και* 9,10 lin. 1 et 2 post vg et lin. 4 post Are adde Prim 9,12 lin. 3 ante B adde ℵ^{c} 9,16 lin. 4 post 51. adde 53 (txt) 9,20 lin. 1 ante *ουδε* adde *πληγαισ* : ℵ add *αυτων* lin. 13 post arm adde *χρυσα* et *χαλκα* : ℵ *χρυσαια* et *χαλκεα* 9,21 lin. 6 ante 1 dele ℵ et ante C adde ℵ lin. 8 post Are adde Ps-Cyp test 3,59((non nisi uno codice)

10,1 lin. 4 post B adde P lin. 5 post A adde (*ιρεισ*) post C adde (*ιρησ*) 10,4 pag. 961, lin. 6 post *οσα* adde *ελαλ.* 10,8 extr adde *επι τησ θαλ. και* et. ℵ^{ca} : ℵ* om 10,9 extr adde *αλλ* : ℵ *αλλα* 10,11 lin. 1 de 7. non liquet 10,11 **text** ante *ἔθνεσιν* dele *ἐπὶ*

11,2 *mg* pro 15,3 lege 13,5 11,5 lin. 1 dele pri 11,6 lin. 9 dele 7. 11,7 pag. 966, lin. 1 ante And adde (non Bulg.) 11,8 lin 8 *civitatis* 11,9 lin. 9 de *ημισυ* cf infra vers. 11 11,11 **text** dele *τὰσ* 11,12 **text** lege *φωνῆσ μεγάλησ . . . λεγούσησ* 11,11 lin. 4 a fine post 49. adde 53. 11,12 lin. antepenult post Ln adde (ed min) 11,15 lin. 1 pro *εγενετο—εγενοντο* lege *εγενοντο* et. ℵ^{c} . . . ℵ* *εγενετο* 11,19 lin. 2 dele P lin. 3 adde P post B lin. 5 pro B lege C lin. 6.7 pro *θια.* lege *δια.* bis

12,2 pag. 971, lin. 5 dele 1. 12,5 **text** scribe *ἔτεκεν* 12,6 lin. ult pro 12,6 lege 11,3 12,7 lin. 13 post Prim adde Ambrst ad Eph 1,10 12,12 lin. 6 post Ln adde (ed min) 12,14 lin. 8 ante *οπου* adde *τον τοπον* : ℵ om *τον* | lin. antepenult ante al^{35} adde cum B 12,15 pag. 975, lin. 1—4 pone | *ινα*—cop om ante | *αυτην* lin. 1. 12,16 lin. 3 post arm pro *ο* lege *το* lin. 4—6 lege *ανεβαλεν* ter

13,1 lin. 4 a fine dele ℵ lin. 3 a fine adde ℵ ante C 13,2 lin. antepenult pro ℵ lege ℵ*

> nota bene: Apoc 13,5—14,8 15,7—17,2 18,10—19,15 20,7—22,21 ex errore posuit Griesbach. numerum codicis 33 etsi his locis Alterus (*N. T. ad cod. Vindobonensem Graece expressum*, vol. 1, praef. p. IV s) lacunas codicis 33 e codice 34 supplevit. Praeterea cum Griesbachius lectiones varias e codice 34 ad 15,6—17,3 18,10—19,9 20,8—22,21 apud Alterum non perspexisset (nam dedit Alterus his locis textum e 34), codicem his locis mutilem esse dixit (*N.T.* vol.2, p. XXXI), unde error apud Scholzium, Tischendorfium, Scrivenerum; Tregellesius errorem iam a. 1844 (*The book of revelation in Greek* etc, p. xxiii : cod. 34) palam fecit, sed apud eum sub cod. 34, lin. 4 ex errore typographico legitur 34 pro 33.

13,7 lin. 1 post *αυτω* adde pr 13,8 lin. 9 post *αυτων,* adde ς om *αυτου* cum lin. 10 dele om 13,10 lin. 9 pro 33. lege 34. ut supra dicitur 13,14 lin. 9 ante Ti adde Ln 13,15 lin. 14 post *σωσι* adde (*ν*) 13,17 *mg* tolle 17,9 et pone ad vers. 18 13,17

pag. 983, lin. 3 ante And adde (at Hipp [bulg] om τ. ονομα τ. θηρ.)
13,18 pag. 984, lin. 18 anonym Aug est in edit. Bened. a. 1700, tom. 3, pars 2, app. col. 154s (hom. 11 expos. in Apoc)
14,4 lin. 14 pro ^{bis} lege (de heb virgg 4) lin. 15 ante Prim adde Cyp (test 3,32) 14,5 *mg* lege Zeph 3,13 14,5 lin. 6 post And[a] adde ... *et inventi sunt sine reprehensione* [nec plura] Prim lin. 12 ante Haym et 14,6 lin. 3 ante Vig adde Prim 14,7 pag. 988, lin. 8 ante Matern adde Cyp (ad fortun 2 codd : *potius deum*) 14,8 lin. 1 dele 7 lin. 24 tolle ℵ^{c} ante A et pone ante B lin. 25 ante *potavit* adde *potionavit* vel 14,9 **text** *αὐτοῖσ* 14,9 lin. 5 post *αυτω* adde , ita Ln (ed min) 14,11 lin. 4 post sed adde P lin. 7 pro vg lege vg^{cle} 14,11 **mg** tolle 13,10 et 12,17 et pone ad vers. 12 14,13 lin. 3 a fine pro 16. lege 18. 14,14 **text** scribe *τῆσ κεφαλῆσ* 14,14 lin. 8 post B adde P 14,15 lin. 8 scribe *τησ νεφελησ* lin. 9 post 49. adde 53 mg lin. 10 post 38. adde 53 txt 14,18 lin. 2 ante Ln adde Gb^{0} lin. 7 dele syr (non liquet) lin. 8 post C adde P 14,20 lin. 1 init pro *ηπατ.* lege *επατ.*
15,3 lin. 2 post ℵ adde vg et ante *αδοντασ* adde Ps-Cyp^{312} Prim lin. 7 ante Cyp adde Ps- 15,5 lin. 2 pro ℵ lege (ℵ) lin. 3 post Are adde (*και ηνυγη* ℵ 7.14. al^{9}) 15,6 lin. 11 ante P adde B
16,1 lin. 7 Ti est Tisch. ed. 1849 16,2 lin. 4 a fine post *τουσ* adde *προσκυν.* post om adde *τουσ* 16,3 lin. 1 pro ℵ* om suppl^{c} lege ℵ* om, sed habet *εισ*; suppl^{c} sine *εισ* 16,5 lin. ult post *οσιος* adde ... ς^{e} 1633. post Bezae edd an. 1582. 1589. 1598. *ὁ ἐσόμενοσ* (Beza dicit: „ex vetusto bonae fidei manuscripto codice restitui".) 16,11 lin. 1 ante 38. adde P 16,18 pag. 1001, lin. 1 post 92. adde 95.
17,1 **text** dele *τῶν* tert et quart et lege *ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν* *mg* lege Ier 51(28),13 17,3 lin. 3 post ed) adde Ln *ειδα* ut ℵ ver. 6 17,4 lin. 2 ante cum adde *περιβ.* lin. 12 pro *τησ γησ* lege *αυτησ* 17,4 *mg* lege Ier 51(28),7 17,6 lin. 7 post *του* adde sec 17,13 lin. 2 post *εχουσι* adde (Ti -*σιν*) 17,14 **text** pro *σὺτοισ*, lege *αὐτοισ*,
18,2 pag. 1007, lin. 2 post Hipp adde (Hipp [bulg] om *ισχυρα*) lin. 7 post Hipp adde (Hipp [bulg] *επεσεν* semel) lin. 5 a fine post A adde e Hipp (bulg) 18,3 lin. 6 post *fornicationis* adde hic, *a vino fornicationis* ad 14,8 lin. 9 post Hipp add (non bulg) lin. 10 post aeth adde Hipp (bulg) [Prim ad 14,8 *ceciderunt*] 18,5 lin. 1 post 1. adde 53 txt 18,6 lin. 4 ab imo versu dele ℵ lin. penult adde ℵ ante B 18,9 **text** pro *κλαύσουσιν* scribe *κλαύσονται* 18,9 lin. 2 dele Ln 18,10 *mg* lege 16.19 18,12 **text** lege *θύϊνον* 18,12 lin. 11 post C adde P lin. 12 dele P 18,13 lin. 1 pro vg lege am fu demid etc lin. 3 ante Hipp adde vg^{cle} lin. 14 lege fere^{20} 18,14 lin. 6 ante C adde ℵ 18,16.17 **text** pone 17 ante *ὅτι μιᾷ* et in

apparatu coniunge ηρημωθη cum versu 17 18,17 lin. 1 ante B adde ℵ lin. 4 ante 6 adde P 18,18 lin. penult post ϛ adde Ln (ed mai) 18,19 text καὶ πενθ. *mg* lege 10.16 18,23 lin. 7 ante A adde Ln cum 18,24 lin. 4 pro 16,2 lege 16,6

19,2 lin. 1 dele *αι κρισεισ* : A om *αι* | 19,9 lin. 6 ab imo post P adde 53 text et mg unitis m pr 19,14.15 *mg* pone 8 ad ver. 14 19,15 lin. 1 pro B lege P 19,16 text *μηρὸν* 19,19 lin. 2 pro *και* lege *κατα* 19,20 lin. 1 post P adde (*ο μετ αυτου ο*)

20,4 *mg* lege 22,27 20,5 lin. 5 post *και οι* et post *οι δε* adde *λ*. 20,6 lin. 2 ante *επι* adde (non bulg) lin. antepenult post 48. adde 53 txt lin. penult post 47. adde 53 mg m sec 20,7 lin. 3 post 29. adde 53 m sec et post *μετα* adde (Gb″)

21,1 lin. 9 tolle item *abiit* vg et pone ante . . . lin. 9 21,3 lin. 1 post om) adde et 21,4 lin. 2 a fine ante *απηλθαν* adde *πρωτα* et. ℵ^c : ℵ* *προβατα* | 21,7 lin. 9 ante om adde Cyp (test 3,100 cod) lin. 10 ante 8 adde ℵ 21,8 lin. 4 post B adde 53 m sec lin. 9 dele *ο* ante *δευτεροσ* 21,12 lin. 2 a fine dele P post B et adde P ante 1. 21,16 lin. 5 ante post adde Ln Ti lin. 4 ab imo versu ante 8 adde Ti cum 21,19 text scribe *χαλκηδών* 21,19 lin. 8 ante sed adde et praem *και* lin. 9 ante *ο γ′* adde *και* lin. 10 post *καρχηδων* adde , idque Gb′ 21,20 lin. 10 pro ϛ lege ϛ^e (non ϛ) lin. 11 pro ℵ lege ℵ* *εθ*, ℵ^c 21,21 lin. 6 post B adde P 22,22 lin. 6 post est. adde | *θεοσ* : tol om 21,23 lin. 3 ante , item adde Iren (Anast) cod Grets.

22,3 *mg* lege Zach 14,11 22,5 *mg* tolle 21,5 et pone ad ver. 6 22,6 *mg* tolle 3,11 et pone ad 7 22,11 pag. 1040, lin. 12 post B adde 53 mg 22,13 lin. 1 post Are add Cyp (test 2,22 cod) Prim et Wi 22,14 *mg* tolle 21,8 et Phil 3,2 et pone ad ver. 15 22,15 lin. 6 ante Ath adde (non bulg) lin. 7 post syr adde Hipp (bulg) 22,16 lin. 2 ante . . . adde , item Prim (*in septem ecclesiis*) pag. 1042, lin. 2 post A adde ita Ln pag. 1044, lin. 5 ab ima pro LXXXII lege LXXII.

5.

PROLEGOMENA.

P. 22, l. 12 lege fuerint; — p. 27, l. 1 pro actuum lege epistulae ad Romanos, l. 20 lege Londinii,; — p. 28, l. 7 ab ima lege foll.; — p. 29, ll. 7.8 dele quem . . . edidit, , l. 4 ab ima lege quinti,; — p. 30, l. 18 lege noni exeuntis; — p. 31, l. 7 lege conlationes; — p. 32, ll. 11.12 lege saeculi noni exeuntis, l. ult. pro hice lege hi; — p. 50, adn. l. 9 lege *συνᾴδει*: — p. 52, l. 10 ab ima lege Graeci; — p. 60, l. 6 lege Neque; — p. 65, l. 30 lege in V. T.; – p. 72, l. 14 adde *απροσωπολημπτωσ*, l. 18 adde 1 Pe 1,17; — p. 73, l. 23 lege codicum; — p. 74, l. 17 lege CD*FG., l. 5 ab ima lege *συμπληρουσθαι*; — p. 75, l. 7 lege *συμφωνειν*, l. 9 adde *ασυμφωνοι* Act 28,25, ll. 16—19 pone "*συν* (*συγ*) ante *γ κ χ*" in marg ad ll. 11—14; — p. 76, l. 3 adde *ασυνκριτον* Ro 16,14 cum ℵDEFG, invitis ABCLP, l. 12 lege ℵ^a et l. 13 ℵ*; — p. 77, l. 5 dele semper, l. 6 post 61 adde (sed sec. cur. *ενμενειν*) et lege D*., ll. 2.3 ab ima in marg lege *εν* (*εν*); — p. 78, l. 24 lege FG, 16, invitis ℵD*FG., l. 25 lege *ενκοπην*, l. 26 lege ℵD*L.], l. 33 lege invitis ℵAD, qui habent *ενκυω.*; — p. 79, l. 5 post Act 21,31 adde lineas paginae tres ultimas „Cum *εκχυννομενον* . . . 36.“; — p. 83, l. 6 lege C ter, adn. 1, l. 3 ab ima dele comma post gratia; — p. 87, l. 10 ante Lc adde [*φω.* 17,5]; — p. 88, l. 30 adde *φαρμακια*; — p. 90, adn. 1, l. 2 lege Abboto; -- p. 94, l. 15 ab ima pro Eodem lege *Ἀπό* non *ἀπ᾽* eodem, l. 5 ab ima lege Gal 1,1.12; — p. 95 sub finem adde

Ὑπό scribitur ante *ἀγγέλου* Act 10,22 — *ἄλλησ* 1 Co 10,29 — *ἁμαρτίαν* Gal 3,22 — *ἀνέμου -ων* Mt 11,7 Lc 7,24 Iud 12 Apoc 6,13 — *ἀνθρωπίνησ -ώπων* 1 Pe 2,4 1 Co 4,3 — *αὐτῆσ* 3 Io 12 — *ἐθνῶν* Lc 21,24 — *ἐλαχίστου* Iac 3,4 — *ἐξουσίαν* Mt 8,9 Lc 7,8 — *ἰουδαίων* Act 26,2.7 2 Co 11,24 — *ἰωάννου* Mc 1,9 — *ὅλου* Act 10,22.

P. 96, l. 1 incipe paragraphum; — p. 97, l. 6 lege Ro 1,15; — p. 98, l. 8 ab ima dele ad, l. 3 ab ima lege *κλίμασι*; — p. 99. l. 7 lege orthographiam, adn. 1, l. 2 lege *Gräcität*; — p. 101, l. 1 adde Grsb Treg, l. 6 dele totam lineam; — p. 102, inter ll. 2.3 ab ima adde *ἀμπλίατον*: Ro 16,8, non *ἀμπλιᾶτον* ut Ln^mg Treg WH; — p. 103, post l. 12 adde *βαρτιμαῖοσ*: Mc 10,46 cum EFKMVΓ1, non *βαρτίμαιοσ* ut editores, ll. 12—15 pone *βαριωνᾶ* ante *βαρτιμαῖοσ* et *βηθφαγή*, l. 5 ab ima pro *-νίται* lege *-ίται*; — p. 104, l. 1 lege *σινᾶ*:, l. 9 pro sunt lege fuerunt, l. 10 ab ima dele P; — p. 105, l. 1 dele ad; — p. 112, l. 14 dele comma post singulis, adn. 1 sub finem adde; M. Schanz, „Zur Stichometrie“, *Hermes*, xvi, 2, p. 309—315; Theodorus Birt, *Das antike Buchwesen in seinem Verhältniss zur Litteratur*, Berolini a. 1882, p. 157—222; — p. 118, l. 3 post Π² adde,

πραέωσ 1 Pe 3,4 cum ℵBKL, non *πραέοσ* ut ACP, l. 17, lege libenter,, lin. 21 post 19 adde ubi *ἀσεβήν* Ro 4,5 addendum est; — p. 119, lin. 25 post ies) adde . , post apocalypsi adde-*ν́μ* et pone – in apoc—ter. lin. 27 post ter,; — p. 121, l. 3 et p. 120, l. 3 ab ima pone *εὐξάμην* Act 26,29 ante *εὐπορεῖτο*; — p. 132, l. 15 ante Philastrius adde versio Syra Peshito (et dele p. 133, lin. 9.10); — p. 136, l. 22 lege codicibus et dele (et ex errore bibliopegi in codice, l. 23 dele); — p. 137, l. 14 lege codicibus $D^{evv\ act}$ Graeco-Latino et X; — p. 138, l. 3 pro summae lege magnae; — p. 139, l. 2 adde Iac Iud Pe Io in codice Act 33; — p. 141, l. 13 pro **aut** lege **nihil**; — p. 153, l. 3 ab ima de Euthalio cf X, 2 sub Euthal; — p. 154, l. 8 lege toti; — p. 155, l. ult pro 30 lege 31; — p. 156, l. 2 pro 6 lege 5 et dele 27, l. 17 lege alias; — p. 158, l. 5 dele comma post Tregellesius, l. 10 lege cuidam; — p. 163, l. 9 pro *Evangeliaria* vel *Evangelistaria* lege *Evangelia*, l. 10 pro *Praxap.* vel *Lect.* lege *Apostoli*, adn. 1, l. ult. lege **App.** p. 41; — p. 165, l. 6 lege biblia, l. 7 lege regium exposuit. vita; — p. 166, l. 17 post Graecos adde paucissimos occidentales; — p. 172, l. 3 pro van lege von; — p. 173, l. 5 lege Stephanum et post editio adde (WH^2), l. 6 post divenditis adde (WH^1); — p. 175, l. 3 lege WH^2, l. 5 post Scr adde WH^1, l. 17 lege WH^2, l. 19 post Scr adde WH^1, l. 22 lege WH^2, l. 24 post Scr adde WH^1; — p. 176, l. 6 dele WH, l. 25 lege WH^2 (non WH^1) tamen, l. 28 dele WH, l. 34 dele WH, l. 36 lege *Ἀντιόχειαν*, l. ult lege WH^2; — p. 177, l. 2 post Scr adde WH^1, l. 3 lege **Act 13**,38.39, l. 5 lege WH^2, l. 7 post Scr adde WH^1, post l. 10 adde

— **19**,40.41 *Καὶ γὰρ κινδυνεύομεν . . . ταύτης.* [41] *Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.*

ver. 40 faciunt *Καὶ γὰρ . . . ἐκκλησίαν* in St $B^{57.65.82.88.98}$ $B^{min\,65}$ A^{1572} HS WE Elz Cur F Mas W Mt^2 G^{mai} K Sch Tn Sz H Th T; Lu V D.

ver. 41 a verbis *Καὶ ταῦτα* incipit in A^{1571} M Be Mt^1 G^{min} L Bl Al Wd Tr Scr WH; Ge Bp Iac.

$B^{min\,67.80.90}$, cum verss. 4.5 Stephanicos in unum cogant, verss. 6—40 St numeris 5—39 signant, nisi quod in $B^{min\,80}$ tres ultimi versus capitis huius errore typographico falso numerantur.

P. 177, l. 17 dele WH, l. 11 et l. 2 ab ima dele WH; — p. 178, l. 2 dele WH, l. 6 lege WH^2, l. 21 lege WH^2, l. 23 post Scr adde WH^1, l. 26 lege WH^2, l. 29 post T adde WH^1, l. 31 dele WH, l. 35 lege WH^2, l. 36 post T adde WH^1, l. 38 dele WH; — p. 179, l. 10 lege WH^2, l. 13 lege WH^2, l. 14 post T adde WH^1, l. 21 dele WH, l. 29 lege WH^2, l. 30 post T adde WH^1, l. 32 lege WH^2, l. 35 lege bis WH^2, l. 37 post T adde WH^1, l. 40 lege WH^2; — p. 180, l. 1 lege WH^2, l. 10 dele WH, l. 22 lege WH^2, l. 35 lege **12**,22.2**3**, l. 36 dele WH; — p. 181, l. 4 dele WH, l. 12 lege WH^2, l. 13 post T adde WH^1, l. 15 lege WH^2, l. 18 dele WH, l. 2 ab ima lege *νὺξ* [31]*ὅτε*; — p. 182,

l. 13 lege ἐν τῇ; — p. 185, adn. 1, lin. 9 post 484 adde , ed. 3, a. 1883, p. 503–557; — p. 191, l. 16 pro alio lege alii; — p. 198.200 et passim pro Westcottius lege Westcottus; — p. 203, l. 13 N. T. prodiit Suedice anno 1526, cf vir doctissimus mihique amicissimus Erik Stave, *Om källorna till 1526 års öfversättning af Nya Testamentet*, Upsaliae a. 1893, l. 16.17 v. cl. I. Rendel Harris, *American journal of philology*, vol. 6, p. 106, hymnos detexit in psalterio a „Iohanne placentino Monacho" curato, a. 1481 Mediolani typis impresso; — p. 206, adn. 2 dele l. 1.2 usque ad notat; et lege Cf C. I.; — p. 209, l. 12 lege Mc; — p. 211, l. 2 ab ima lege emendatum,; — p. 217 supra cf vir cl. Isaacus H. Hall, „The title-page of the Elzevir Greek N. T. of 1624" in actis *Journal of biblical literature*, vol. 10 (Bostoniae a. 1891), p. 147–150; — p. 225, l. ult post Kusterus adde Amstelaedami (Roterodami, Lipsiae); — p. 230, l. 3 lege similiter, l. 10 lege Bentleii; — p. 235, col. 2, l. ult lege ἐγὼ; — p. 236, col. 1, l. 11 ab ima lege *Κᾀγὼ Ιω.*, l. 9 ab ima lege *Κᾀγὼ Ιωάν*; — p. 239, col. 1, l. 7 lege τούτῳ·; — p. 240, col. 2, l. 4 ab ima lege bis *Ἀμὴν*; — p. 241 de Bengelio cf v. cl. Eberhardus Nestle, *Marginalien und Materialien*, Tubingae a. 1893, II, 3, in primis p. 39–81; — p. 242 infra, fragm. Tub. apud Bengelium est Evl 294 et psalterium Tigurinum est O[d]; — p. 245, l. 23 pro Van lege Von; p. 247, l. 3 ab ima post 61 adde .97.98, l. 2 ab ima ante 51 adde 23.; — p. 248, adn. 5, l. 2 lege Verbonds; — p. 250, col. 1, l. 9 pro Act 102 Paul 117 lege Act K Paul K; p. 253, col. 2, l. 1 lege Laur IV, 30; — 255, l. 7 lege Copticae; — p. 257, l. 11 lege Act G = L 102 = K, l. 12 post M adde 117 = K et ante 51 adde 23.; — p. 258, l. 15 lege his proximis; — p. 262, adn. 1, l. 5 lege Matt, (auch ; — p. 265, l. 10 lege leges suas, adn. 2, l. 1 lege quosdam; — p. 271, l. 11 Tregellesius habuit codicem Sinaiticum in manibus inde a Ioh cap. 21, l. 12 lege recentiora, l. 7 ab ima lege Alfordus; — p. 273, adn. 1, l. 10 ante 1860 adde 1859; — p. 274, l. 10 lege 477 = Aug ... xxxiii, l. 11 lege N = Coll. .. xl; — p. 275: De Scriveneri *Introductione*, cf v. cl. Iosephus Henricus Thayer, *Notes on Scrivener's "Plain introduction to the criticism of the New Testament", third edition, chiefly from the memoranda of the late Prof. Ezra Abbot* ... Bostoniae et Novo Eboraco a. 1865; — p. 275, l. 5 ab ima adde Vir doctissimus Fridericus Henricus Ambrosius Scrivener, qui iam anni 1891 mense Februario mortuus est, publici iuris fecit, quod mireris, anno 1893 Cantabrigiae *Adversaria critica sacra*, quo in libro conlationes continentur horum codicum: Evv W[d] 59.66.506.517.534.535.536.537.538.540.541. 542.543.544.545.546.672.700.1277; — Cath: 190.199.201.223.224; — Paul: 244.256.278.279.306; — Apoc: 15.26.27.108; — Evl: 186. 216.223.226.227.228.315.476.932; — Apl: 66.67.68.78.113.184.263; — p. 276, l. 4 post Graeco pergas , quae tamen lucem non vidit.; — p. 279, l. 2 adde adnotationem: Cf v. cl. Bernardus Weiss, *Die Johannes-Apoka-*

lypse. Textkritische Untersuchungen und Textherstellung, Lipsiae a. 1891, *Die katholischen Briefe* etc Lipsiae a. 1892. Cf etiam v. cl. Fridericus Zimmer, *Der Text der Thessalonicherbriefe samt textkritischem Apparat und Kommentar nebst einer Untersuchung der Individualität und der Verwandtschaft der Textzeugen der paulinischen Briefe*, Quedlinburgi a. 1893, — v. cl. Guilelmus Bousset, *Textkritische Studien zum Neuen Testament*, Lipsiae a. 1894 (de textu Apocalypsis, de codice Pamphili, de recensione Hesychiana, de classe KΠ(M) in evangeliis, de textu Actuum); — p. 279, adn. 2 adde: Cf etiam v. cl. Benjamin Breckinridge Warfield, professor Princetoniae in provincia New Jersey in America, *An introduction to the textual criticism of the New Testament*, Londinii a. 1887; — Philippus Schaff, *A companion to the Greek Testament and the English version*, Novo Eboraco ed. 4, a. 1891 cum multis facsimilibus codicum atque librorum typis expressorum; — p. 279, adn. 3 adde. Cf v. cl. S. S. de Koe, *De conjecturaal-critiek en het evangelie naar Iohannes*, Ultraiecti a. 1883; v. cl. I. M. S. Baljon, *De text der brieven van Paulus an die Romeinen, de Corinthiers en de Galatiers als voorwerp van de conjecturaal-kritiek beschouwd*, Ultraiecti a. 1884. Item v. cl. I. H. A. Michelsen, „Conjectural-kritiek toegepast op den tekst van de schriften des nieuwen verbonds" in actis *Studiën VII, 2* (a. 1881), p. 137—172, et v. cl. M. A. N. Rovers, „Die Anwendung der Conjecturalkritik auf den Text der N. T. Schriften" in actis *Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie. XXIV*, Lipsiae a. 1881, p. 385—408; — p. 287—334 lege ubique WH pro H; — p. 287, l. 14 ab ima pro h—exstat lege WH†: veram lectionem nullus fere testis servasse his editoribus videtur, l. 13 pro videtur—esse lege deteriorum testium lectionem ut quae felici librariorum coniectura inter scribendum restituta sit probant hi editores; — p. 288, l. 5 pro Act 4,4 lege Act 4,6; — p. 292, l. 15 pro n. lege d. p.; — p. 295, l. 15 lege *αυτω*; ; — p. 296, l. 16 post *ηκασ.* tr adde WH, l. 16 ab ima post 34 adde *οστισ* Tr WH *ει τισ*; — p. 298, l. 9 post *ο* Tr adde WH; — p. 301, l. 18 ab ima post *επ.* tr adde wh; — p. 302, l. 18 post 38 Tr adde WH; — p. 304, l. 4 ab ima pro *γραφ.* scribe *γραψ.* ; — p. 305, l. 18 ab ima lege *μνασ·* ; — p. 306, l. 8 ante 11 adde | TrWH *και Ο*; — p. 324, l. 21 ad 51 cf Tregelles, *Hist. of print. text*, p. 191; — p. 329. l. 9 ante 10 adde *σε, ὁ θεόσ, ὁ θεόσ σου* TrWH *σε ὁ θεόσ, ὁ θ. σ.*, l. 20 ante v adde cf v. cl. Carolus Bertheau, *Theologische Literaturzeitung*, Lipsiae a. 1882, col. 495; — p. 330, l. 5 ante 19 adde 17 WH *ἀπεδοκιμάσθη*, ; — p. 333, l. 1 dele *και* sec Tr h om , l. 13 ab ima pone | Tr H *πάρεσται* l. 12 ante 9 ; — p. 334, l. ult lege *αγιων.* ; — p. 346, l. 10 ante 25 adde 19. , l. 12 pro 26 lege 20; — p. 347, l. 6 dele sicut i. S. v. versione; — p. 365, l. 16 lege secuta ; — p. 366. adn. 1, l. 1 lege Eberardus; — p. 372, l. 18 adde cf infra, p. 954. 955; — p. 380, l. ult et p. 381, l. 1 dele locos — praebet; — p. 382, l. 10 pro locos — codice lege

sequitur Montefalconium; — p. 392, l. 8 adde ;cf eius *Notitia*, p. 50, secund.; — p. 396, l. 13 ab ima post 37 pergas ; v. cl. I. Rendel Harrisius edidit haec fragmenta in libro *The diatessaron of Tatian*, Londinii a. 1890, p. 62 — 68 additis tabulis duabus photographicis; insunt fragmenta etiam libro postumo Scriveneri, *Adversaria critica sacra*, Cantabrigiae a. 1893, p. xi—xvi; — p. 397, l. 8 bonae , l. 9 ab ima pro 27,2 lege 27,12 , l. 4 pro 2,22 lege 3,8, l. ult pro 20,25 lege 21,25; — p. 402, l. 15 ab ima propiorem; — p. 403, l. 3 adde Cf v. cl. I. Rendel Harris, *The codex Sangallensis Δ*, Londinii a. 1894, l. 4 ante Lipsiensis adde Petrop. caes. Muralt. XVI, l. 5 lege foll. 5, l. 19 ante Mt adde (folium Petrop.), post 25 adde (fol. Lips.), l. 9.8 ab ima dele Fr.-potui; — p. 407, adn. 3, l. 2 pro Lipsiae lege Berolini; — p. 409, l. 12 adde Cf v. cl. Guilelmus Sanday, *Studia biblica* [vol. 1], Oxonii a. 1885, p. 103—112; — eadem pag. adn. 2 adde Est Φ, cf infra, p. 444.445.; — p. 410, l. 19 ab ima pro 4,6 lege 4,5; — p. 411, l. 16 ab ima lege Bedae et Beda; — p. 414 ad G^b adde cf infra, p. 446.447; — p. 415, l. 16 pro VII lege VI; — p. 417, l. penult. ante Fragm. adde Scriptura recentior est Act 315 Paul 474; — p. 421, l. 1 lege Beza; — p. 423, l. 11 pro 4 lege (d.), p. 968; — p. 426, l. 11 pro 21.5 lege 24.7, — l. 19 post ἵνα adde (cf Eph 6,5 Tit 3,8 Tit 1.2) V. cl. Marquis, codicem G^{paul} accuratius examinavit, corrigenda in editione Matthaei notavit, quae quod sciam nondum publici iuris fecit: e. g. Matthaeius ter inseruit litteram, septies omisit litteram, 25 vel 26ies falso reddit litteram, semel transposuit duas litteras, ter accentus falsavit, 16ies punctum iniuria posuit, 39ies omisit punctum ; — p. 429 ad H cf infra, p. 448.449; — p. 432, l. 8 ab ima post tempore adde (ante annum 1725, quia Bengelius in *Prodromo* laudat), — adn. 2, l. 1 *epistolae*; — p. 434, l. 4 post 1859 perge; cf eius *Notitia*, p. 50, prim., — l. 5 Moscuensis; — p. 435, l. 6 ante Z. β. I. adde A. δ. 24 vel Z. α. 24., — l. 16.17 codex habet και , — l. 5 ab ima pro 316 lege 326, — l. 2 adeo; — p. 436, l. 3 pro Blanchinus lege Philippus Vitali; — p. 438, l. 7 ab ima lege bis ἐγραψα; — p. 440, l. 2 ante Amm adde capp, titl , — l. 5 pro 50 lege 51, — l. 9 menaeum, — l. 20 adde V. cl. T. K. Abbottus disseruit de hoc codice in actis *Hermathena*, Dublinii a. 1884, num. 10, p. 146—150 cum facs et lectt var; vix iure codicem „ev-starium" nominat, l. 5 ab ima aprilis; — p. 446, post l. 4 retro adde:

ג: saec. VI, 32 × 26, foll. (157 ?), coll. 2 (22 × 10), ll. 16, litt. alt. 006; membr purpur tenuiss, scriptura argentea et aurea, capp, titl (titl aur), sect, can; insunt errores ex itacismo; punctum singulum ad summam litteram: *Evv;* folia multa exciderunt. Sinaiticus.

ד⁶: saec. VIII, 11.2 × 10, membr (?), litt magn ad rectam inclin; spir, acc: *Mt* 11,27.28. Repperit et edidit v. cl. I. Rendel Harris, *Biblical fragments from Mount Sinai*, Londinii a. 1890, p. x et 15, num. 6.

ד[7]: Sinaiticus.
saec. V, fragm, harm in ima pag: pauca e *Mt* 14,28—31. Repperit et edidit Harrisius, p. x et 16, num. 7.

ד[8]: Sinaiticus.
saec. VIII vel IX, 25 × 18.7, membr (?), foll. 2, ll. 20, acc: *Mt* 13, 37—46 13,55—14,8 14,29—15,3 15,15—26. Repperit et edidit Harrisius, p. xi et 17—24, num. 8.

ד[9]: Sinaiticus.
saec. IX, 26.2 × 20.6, membr (?), Gr—Arab: *Mt* 13,46—52 (estne Evl?). Repperit et edidit Harrisius, p. xi et 25.26, num. 9.

ד[10]: Sinaiticus.
saec. V, in fol(?), membr(?), rescr, foll. 9, coll. 2, ll. 25; sect, subscr; punct sing: *Mt* 25,15—37 26,17—39 28,11—20 *Mc* 1,11—22 2,21—3,3 3,27—4,4 5,9—20. Repperit et edidit Harrisius, p. xi. xii et 27—44, num. 10.

ד[11]: Sinaiticus.
saec. VI, in fol (?), membr (?), foll. 2, ll. 18: *Mt* 26,4—7 10—12 *Mc* 12,32—37. Repperit et edidit Harrisius, p. xii et 45—47, num. 11.

ד[12]: Sinaiticus.
saec. VII, in fol (?), membr, foll. 3, coll. 2, ll. 25; sect, can; apostr: *Mc* 14,29—45 15,27—43 15,45—16,5. Repperit et edidit Harrisius, p. xii. xiii et 48—52, num. 12. Num. 13: saec. VII, papyr: *Lc* 1,68.78.79 videtur de scriptori aliquo manare.

Pag. 448, post lin. 6 ab ima adde:

ד[14]: Sinaiticus.
saec. V, papyr, fragm septem: *1 Cor* 1,25—27 2,6—8 3,8—10 3,20. Repperit et edidit Harrisius, p. xiii et 54—56, num. 14.

Pag. 450, l. 17 de numeris vetustis cf v. cl. Cozza, vol. 6, p. XXVIII, — l. 6 retro lege Alteri; — p. 462, l. 2 retro ante 788 adde 713.; — p. 486, l. 7 pro 25 lege 35; — p. 487: adde haec de codice 90: num. 168 (hodie in bibl. univ.) saec. XVI, 20.5 × 14.3, foll. 227 et 253, col. 1, ll. 17—30; (Phm Heb); — p. 488, l. ult dedit . ; — p. 489, l. 1 dele dedit; — p. 494, cod. 120 finis Evl est codex Lugd. Bat. bibl. publ. Gr. 96. Vidi 21 Mart 1891: — p. 523 ad cod 300 cf Cramerus, *Cat. Gr. patrum in N. T.* Oxonii a. 1844, vol. 1, p. xxvii; — p. 525, cod. 324 ante Apl lege Evl 97; — p. 538, cod. 431 detexit v. cl. Albertus Ehrhard in bibliotheca seminarii presbyterialis ecclesiae Romanae Argentorati; — p. 540, l. 8 ab ima post pulcherrimae adde: *Evv.* — p. 541, cod. 461 cf v. cl. Oscarus de Gebhardt, *Theologische Literaturzeitung*, Lipsiae a. 1881, col. 129; — p. 542, l. 19 pro quam lege qua; — p. 544, l. ult post men adde ,prol; — p. 545, l. 1 lege Hagiopetritae; cf Evv 74, — l. 3 post latet adde Cf Thom. Iosephus Pettigrew, *Bibliotheca Sussexiana . A descriptive catalogue . . .*, vol. 1,

pars 1, Londinii a. 1827, p. xlii—xliv et tab. 6, — l. 8 ante impensis adde (cf Evv 74); — p. 557, dele cod. 567, est Evl 251; — p. 564, cod. 654 adde Facs apud Wattenbach. (cf Act 252), tab. 19; — p. 565, cod. 664, l. 1 lege Ac 253; — p. 570, cod. 700: V. cl. Hoskierus edidit Londinii a. 1890 *A full account and collation of the Greek cursive codex evangelium 604* [700] cum duabus tabulis; — p. 575, cod. 743, l. 1 lege Ap 123; — p. 588, cod. 853, l. 2 post 846. adde 879., — cod. 858, l. 1 ante Romae adde (P 400); — p. 592, cod. 892: v. cl. I. Rendel Harris contulit; — p. 608, cod. 1140 est Evl; — p. 616 post cod. 1273 adde haec:

1274. (Ac 417) Londin. mus. Brit. Add. 11859.11860.
saec. XI, in fol, membr, rescr, foll. ?, coll. 2; sect, can: fragm ex Evv et Act. [Scr. 608.] Vidi 20 Iul 1883.

1275. Madisonae in Novae Caesareae provincia,
seminarii theologici „Drew".

saec. XI, 21 × 15.5, membr, foll. 39, col. 1 (15.2 × 9), ll. 19; capp, titl, sect, can: *Lc* 21,28—23,7 23,17—24,4 *Ioh* 2,5—3,18 4,5—5,44 6,9—46 6,57—8,42; man ser inseruit fol 36, quod Ioh 7,53—8,12 praebet.

Reperta sunt haec folia in aede vetere urbis „Stambul" (Constantinopolis). V. cl. Albertus L. Long folia in Americam misit, meque de iis certiorem fecit die 9 Oct 1891. Vidi Lipsiae 6 Nov 1891.

1276. Madisonae „New Jersey",
seminarii theologici „Drew".

saec. XI, 21.5 × 15.5, membr, foll. 79, col. 1, ll. 24; arg, capp-tab, capp, titl, lect, subscr, ἐξεδ, vers heroi: *Mc* 1,1—12,11 13,15—fin *Lc* 1,1—21,18. Notitiam debeo viro doctissimo mihique amicissimo Alb. L. Long.

1277. (Ac 418 P 484 Ap 185) Cantabrigiae universitatis.
saec. XI vel XII, membr: *N. T.* Emptus est codex anno 1891.

1278. in urbe Hayes in provincia Cantio
viri cl. Hermani C. Hoskier.

saec. XII, 23.4 × 17.1, membr, foll. 352, col. 1, ll. ?; capp-tab, titl, sect, can, pict: *Evv.* Emptus de Quaritchio anno 1886. Hoskierus conlationem edidit (cf supra, ad p. 570, cod. 700), app. A.

1279. Lond. mus. Br. Add. 34107.
saec. ? : *Evv.*

1280. Lond. mus. Br. Add. 34108.
saec. ? : *Evv.*

1281. Londinii v. cl. Bernardi Quaritchii.
saec. X, in 4, membr, foll. 262, col. 1, ll. 19; Carp, Eus-tab, capp-tab (?): *Evv;* deest init Mt Mc Lc Lc 2,9—22 Ioh 10,12—12,26 13,4—21,25. Ex insula Cypro tulit v. cl. Alexander Cesnola et viro † Lawrence dono dedit. Cf viri cl. Quaritchii *Catalogue*, Londinii Dec. a. 1893, p. 1, num. 1.

1282. Londinii v. cl. Bernardi Quaritchii.
saec. XI, in 12, membr, foll. 244, col. 1, ll. 25; Eus-tab, subscr, *στίχ: Evv;* deest Ioh 18,2—21,25. Olim Friderici North. Cf viri cl. Quaritchii *Catalogue*, Dec. a. 1893, p. 3, num. 4.

1283. Bernae bibl. Bongarsianae.
saec. XIII—XIV, in 8, chart, foll. 2: *Mc* 11,25—12,40. Cf v. cl. Hermannus Hagen, *Catalogus codicum Bernensium*, Bernae a. 1874 (pars 2), p. 469.

1284. Lipsiae bibl. univ. Tischendorfii XII.º
saec. XIV: *Ioh* 12,35-13,2. V. cl. Iohannes Logan Marquis hoc fragmentum inspexit.

1285. Gottingae bibl. univ. MS. theol. 534.
saec. XIII, 16.8×12.7, membr, foll. ?, col. 1, ll. 28, litt mai rubr; capp-tab, capp, titl, subscr, ἐξεδ, *στίχ: Evv;* deest Mt 1,1—2,2. Vidi 13 Apr. 1891.

1286. Constantinopoli in vetere „Seraï" (34).
saec. ?, formae minimae; Carp: *Evv*. Cf v. cl. Fridericus Blass, „Die griechischen und lateinischen Handschriften im alten Serail zu Konstantinopel" in actis *Hermes. XXIII*, a. 1888, p. 219—233.

1287. (Ac 419 P 485)
adhuc „sine loco".
saec. XIII vel XIV, 23×16, membr, foll. 450, col. 1, ll. 29; prol, ὑπόθ, capp-tab, capp, titl, sect, can, *στίχ: Evv Act Cath Paul.*

Pag. 617, cod. 9, l. 5 lege e Stephani amicis; — p. 622, cod. 42, l. 1 post lycei adde 17 [codicem vidi 10 Apr 1891]; — p. 636, cod. 17, l. 1 pro Cheltenhamensi lege Berolini reg. Phillipps (numerus non mutatur a bibliothecario Berolinensi historiae codicum fautore doctissimo Valentino Rose); — p. 652 ad fin adde:

417. (Evv 1274) Londin. mus. Brit. Add. 11860.
saec. XIII, in fol, membr rescr, foll. 2 (foll. 4[3] et 8[7]), coll. 2, ll. 23: *Iac* 4,1—16 *Iud* 4—15. [Scr. 234.] Vidi 20 Iul 1883.

418. (Evv 1277): Cantabrigiae univ.: *Act-Cath.*

419. (Evv 1287 P 485): sine loco: *Act-Cath.*

420. Gothae bibl. ducalis Ch. B. 1767.
saec. XVI, 14.2 × 9.8, chart, foll. 83 (121), col. 1, ll. 20: *Act;* deest 26,29—28,27; insunt orationes. V. cl. Iohannes Logan Marquis inspexit 4 Nov 1892.

Pag. 662, cod. 167 pro 8 lege 19; — p. 675, post cod. 480 adde:

481. Florent. Laurent. IX. 10.
saec. XI vel XII, 30.2×22.4, membr, foll. 392, col. 1, ll. 33; capp, titl, subscr, *στίχ*: *Paul* (Phm Heb) cum cat; foll. 1—12 saec. XIV: Rom 1,1—2,29 m ser supplevit. Vidi 17 Mart 1886.

482. Romae Vatic. Gr. 636.
saec. XIII vel XIV, 27.4×14.5, chart, foll. 204, col. 1, ll. 31: *Paul* cum comm Euth Zig. Vidi 29 Mart 1886.

483. Hauniae bibl. reg. Thottianus 14. fol.
saec. XVI, 28.5×20.1, chart, foll. ?, col. 1, ll. 30; prol, capp Lat m ser, lect, subscr: *Paul* (Phm Heb); inest fol. 3 ab extremo codice fragm *Act* 9,1—22. Vidi 7 Apr 1891.

484. (Evv 1277 Ac 418 Ap? 185): Cantabrigiae univ.

485. (Evv 1287 Ac 419): sine loco. 486. vacat.

487. Berolini v. cl. Henrici Brugsch (?)
saec. ?, papyr: *2 Thess* 1,1—2,2. Cf v. cl. H. Landwehr, „Griechische Handschriften aus Fayyûm. Mit einer Tafel" in actis *Philologus XLIII*, Gottingae a. 1883, p. (106—136) 108.

Pag. 683, cod. 139, l. 4 quaerendum; p. 686, post cod. 183 adde:

184. Lugduni Batavorum Isaaci Voss Gr. 48.
a. 1560, 30.3×21, chart, foll. 113 (= 135—247), col. 1, ll. 27, litt mai rubr; capp, titl: *Apoc* cum comm Andr Cret. Manu Andreae Darmarii. Vidi 21 Mart 1891.

185. (Evv 1277 Ac 418 P 484) (?).

Pag. 689, l. 10 Lectionariorum Graecorum, — l. 7 ab ima esse minime nescio, nam; — p. 691, l. 18 adde , post nuncupatur, — l. 12 dele , ante qui; — p. 693, l. 17 minuscula, — post lin. 4 ab ima pagina, adde: Ι'ΕΡΟ'Ν Ε'ΥΑΓΓΕ'ΛΙΟΝ [titulus] [in colophone]: Venetiis per Stephanum Sabieñ. sumptu vero Dñi Hieronymi Giraldi de Marendellis Vincentini, & Dñi Damiani de sancta Maria MDXXXIX; — p. 696, cod. 13, l. 2 pro XI scribe XII; — p. 709, cod. 124, l. 4 dele , post Vitali; — p. 728, cod. 297, l. 1 pro (?) lege A. R. g. 3.10, — l. 2 pro in 4 lege 27×20 et postea coll. 2, ll. 23: *Evl*; mut., — cod. 298, l. 1 pro G lege g; — p. 734, cod. 351 mortuo Borderio emit v. cl. Ferdinandus baro de Schickler emptumque „societati biblicae Protestanti Parisiensi" dono dedit; — p. 749, cod. 483, l. 1 pro 3 lege 4; — p. 766, cod. 753, l. 1 ante Athous adde (Apl 267); — p. 777 post cod. 936 adde:

937. (Apl 266) Theodori Graf, Vindobonensis.
sæc. XIII vel XIV, 24.7×16.2, chart, foll. 70, col. 1 (passim coll. 2 Gr—Arab), ll. 21.22: liturgica cum lectt ex V. T. et N. T. Contuli Lipsiae 20 Febr 1890.

938. Athous Chiliantarii 105 in thesauro ecclesiae
saec. XII (? Lambros. XIV), in 4, membr, coll. 2, ll. 11: *Evl*.

939. Lond. mus. Brit. Add. 34059.
saec. ?: *Evl*.

940. Lond. mus. Brit. Egerton 2743.
saec. XIII, in 4, membr, foll. 147: menaeum (16 Mart—14 Aug)

cum lectt ex Evv. Contulit locos selectos anno 1892 v. cl. Iohannes Logan Marquis.

941. Lond. mus. Brit. Egerton 2745.
saec. XIV, in 4, foll. 165: *Evl.* V. cl. Iohannes Logan Marquis contulit locos selectos anno 1892.

942. Constantinopoli in vetere „Seraï" 21.
saec. XII, 30 × 23, membr: *Evl.* Cf v. cl. Fridericus Blass, „Die griechischen und lateinischen Handschriften im alten Serail zu Konstantinopel" in actis *Hermes. XXIII*, a. 1888, p. 219—233. Hic codex idem videtur esse atque ille 52 quem Kubinzius evangelii Iohannis esse putabat.

943. Parisiis (?) viri cl. Fr. V. Scheil.
saec. VI, papyr, *unc*, foll. ?; habet punctum triplum .·.; linea super vocabulum primum notat initium paragraphi: *Evl* (Lc 5,30—6,4 5,3—8 1,74—80; multa desunt). V. cl. Scheilus anno 1891 in Aegypto repperit inter fragmenta papyracea ab urbe Coptos lata. Cf Scheilus, *Revue biblique trimestrielle. I*, Parisiis a. 1892, p. 113—115.

944. Argentorati bibl. univ. L. Gr. 1.
saec. X vel XI et XIII, 21.6 × 16.5, membr, foll. 198, coll. 2, ll. 23.24; litt mai color: mus rubr: *Evl* (Ioh ἑβδ Mt et Lc σαββ-κυρ); codex vetus desinit pag. 120; folia alia (p. 137—358) pleraque sunt saeculi XIII exeuntis (anni 1298), manu Gerasimi monachi et presbyteri: folia 19 (p. 359—396) sunt saec. XIII vel XIV; folia 8 (p. 121—136) sunt saec. XVI, chart. Olim viri cl. Pauli Schroeder, Berytensis. Vidi 17 Mart 1891.

944a. Argentorati bibl. univ. L. Gr. 7 init.
saec. XIV, 20.8 × 13.2 mut, fol. 1, coll. 2, ll. 27; litt mai rubr in nig: *Evl.* Itacismis scatet. Vidi 18 Mart 1891.

945. (Apl 268) Berolini bibl. reg. Quart. 17.
saec. XV vel XVI, 21.3 × 14, chart, foll. 190, col. 1, ll. 16: *Apl-Evl.* Ad initium orationes. V. cl. Iohannes Logan Marquis, Chicagoensis, inspexit 4—7 Ian 1893.

946. Berolini bibl. reg. Fol. 29.
saec. X, 28.3 × 20.5, chart, *unc*, foll. 2, coll. 2, ll. 22: litt mai color, mus rubr: *Evl.* V. cl. Marquis (cf 945) contulit 4—7 Ian 1893.

946a. Berolini bibl. reg. Fol. 45.
saec. XII, 31 × 25, membr, foll. 5 (pp. 10), coll. 2, ll. 30: fragm *Evl.* Inspexit v. cl. Marquis (cf 945) 4—7 Ian 1893.

947. Castelli Chattorum bibl. civitatis MS. theol. folio 61.
saec. XII, 28.6 × 22, membr, foll. ?, coll. 2, ll. 19; litt mai aur et color: *Evl* (Ioh ἑβδ Mt et Lc σαββ-κυρ). Ad finem addita sunt folia 15 saec. XIV, coll. 2, ll. 26, etiam ex Evl. Vidi 14 Apr 1891.

948. Lipsiae bibl. univ. Acc. 1892.4110.
saec. XVII, 32.8×(24.3), membr, foll. 12, coll. 2, ll. 23; litt mai rubr, mus rubr: fragm *Evl.* In Albania repperit, Lipsiam detulit, mecum communicavit, bibliothecae dono dedit v. cl. Gustavus Weigand.

949.} Upsaliae bibl. universitatis.
950.} : *Evl.* Exemplaria duo anno 1890 Pergami in Asia empta.
V. cl. Ericus Stave inspexit anno 1892 et amicissime me de iis certiorem fecit.

951. Madisonae in provincia New Jersey,
seminarii theologici „Drew".
saec. XI vel XII, 31×25, membr, foll. 247, coll. 2, ll. 27; mus rubr: *Evl.* Missus ab urbe Constantinopoli a v. cl. Albertus L. Long.

952. Madisonae in provincia New Jersey,
a. 1148, 25×21, membr, foll. 175; mus rubr: *Evl;* fasciculus quartus excidit. Constantinopoli missus a v. cl. Albertus L. Long.

953. Constantinopoli viri cl. Albertus L. Long.
saec. XIV, 29×21, chart, foll. 12, coll. 2, ll. 19: ἑωθινά. Manu Ioasaphi monachi et presbyteri.

Pag. 783, l. 7 lege ἁγίων; — pag. 791, post cod. 265 adde:

266. (Evl 937) Theodori Graf.
267. (Evl 753) Athous Philothei 25.
268. (Evl 945) Berolini bibl. reg. Quart. 17.

Pag. 793, col. 1, post l. 9 adde R: {Griesb / Scholz}: Evl 294; — p. 797, col. 1, post l. 1 quaesivit v. cl. Guilelmus Bousset, *Textkritische Studien zum Neuen Testament*, Lipsiae a. 1894, p. 56, adn. 2 (53, adn. 2), siglum Gon quod apud Millium ad 1 Tim 2,7 invenitur; nisi fallor est Gon ex errore pro Con = Constt. Apost.; — p. 815, adn. 1, l. 6 scribe I. P. P. Martin.; — p. 829, cod. 3: Cf v. cl. Iohannes Gwynn, „On a Syriac MS. of the New Testament belonging to the earl of Crawford and Balcarres, and on an inedited version of the Apocalypse therein contained" in actis *Transactions of the Royal Irish Academy,* vol. 30, pars 10, Dublinii Dec. a. 1893, cum tabula (tab. 21); — p. 928, l. 5 lege Dobrowskii; — p. 952.953, cod. a: Hunc codicem edidit denuo v. cl. Iohannes Belsheim, *Codex Vercellensis. Quattuor evangelia* etc, Christianiae a. 1894; — p. 973, adn. 1, l. ult adde v. cl. Ernestus de Dobschütz, *Studien zur Textkritik der Vulgata*, Lipsiae a. 1894 (pp. 139 cum 2 tabb.) et corrige pag. 989 sub codice ing; — pag. 992, cod. laud: Hunc codicem edidit v. cl. Iohannes Belsheim, *Acta apostolorum ante Hieronymum latine translata ex codice latino-graeco Laudiano Oxoniensi denuo edidit* I. H. Christianiae a. 1893; — pag. 993, l. 10: sane e Bengelio ed. min. cf p. 1285; — p. 1173, post lin. ult adde:

Chrysologus: Petrus Chrysologus anno 433 Ravennae episcopus factus, mortuus est ante annum 451 (saepe ex errore adseveratum est, Chrysologum non ante initium saeculi sexti mortuum esse). Scripsit homilias centum septuaginta sex et epistulam ad Eutychen archimandritam; hanc epistulam edidit Gerardus Vossius Graece et Latine ad finem operum Gregorii Thaumaturgi, Moguntiae a. 1603. Apud Mignium, *Patrol. Lat.* vol. 52, p. 9—680.

Pag. 1219 ante S. adde:

Ruric: Ruricius Senior Lemovicensium episcopus floruit saeculo quinto exeunte. Scripsit epistularum libros duos, qui prodierunt apud Canisium (Basnagium), *Antiquae lectiones,* Antverpiae anno 1725, p. 369—407.

XIII.

INDICES.

XIII.

INDICES.

1.

COMPENDIA ET SIGLA.

A.

acc: accentus etc

act: actus etc

add: addit etc

Adl: Adler

aeth: Aethiopica

agnosc: agnoscit

al: alii; sub finem seriei codicum uncialium significat al codices minusculos, e. g. al^{6} = alii codd. minn. sex; post patres Graecos significat al alios patres Graecos; post patres Latinos, alios patres Latinos.

al: alibi

Ald: Aldina

ald *vel* ald^{prius} *vel* aldin: aldina, cf p. 203.204

alior: aliorum

aliq: aliquot etc

allud: alludit etc

alt: alter etc

Alt: Alterus, p. 254

am: Amiatinus

$Amb^{5\ saec}$: codex Ambrosianus bibliothecae Mediolanensis, versionis Veteris Testamenti Graecae LXX, saeculi fortasse quinti

$ambr^{rescr}$: Ambrosianus rescriptus

and: Andreae

Anecd: anecdota

ant *vel* antio: Antiochia *vel* Antiochenus

antecdd: antecedentia etc

antepon: anteponit etc

antiq vel antiquiss: antiqui, antiquissimi etc

ap *vel* apoc: apocalypsis

ap: apud

app *vel* append: appendix etc

ar *vel* arr: Arabica, Arabicae etc

arm: Armeniaca

ask: Askew

B.

Baluz: Baluzius

$barb^{ev}$: evangelium Barberinum

barb: Barberinus

bars *vel* barsa *vel* barsalib: Barsalibi

Bas.-Vat.: Basilianus Vaticanus, codex LXX
Bch: Birch, p. 251
bened: Benedictinae editiones
Beng: Bengel, p. 241
Bent: Bentley, p. 239
Bernst: Bernstein
Bi: Birch, p. 251
bibl: biblicum etc
blan: Blanchinus
bodl: Bodleiana bibliotheca, Oxoniae
boett: Boetticher
bohem: Bohemica
Boisson: Boissonade
borg: Borgianus
brev^{moz}: breviarium Mozarabicum
breviar: breviarium etc
brit: Britannica
burt: Burton
butl: Butlerus

C.

c: cum *sive* auctoritate
canis: Canisius
cant: Cantabrigiensis
cat *vel* catt: catena etc
cd *vel* cdd: codex etc
cey^{scr}: c^{scr} e^{scr} y^{scr}
cf: confer
charitin: Charitinus, cf Bengel. N. T. 1734, p. 448.
clar: Claromontanus
coisl: Çoislinianus
colb: Colbertinus
com *vel* comm: commentarius etc
comb *vel* combef: Combefisius
comb auctar: Combefisii Auctarium
commend: commendat etc
compl: Complutense, p. 205
conig *vel* coniung: coniungit etc
constpl: Constantinopolitana etc
contr: contra
cop: Coptica [Memphitica]
corb: Corbeiensis
corr: corrector
corr: correctorium
corr: correxit
corr: correctum
cowp: Cowper, p. 358
Cram: Cramer
crypt^{ev}: Cryptoferratense evangelium
cu: Curetonius

D.

Delar: Delarue
diff: differunt etc
Dind: Dindorf, Guil. et Lud.
dis: diserte
dist: distinguit etc
Dobrowsk: Dobrowskius
Dress: Dresselius
dub *vel* dubi: dubius etc
duob: duobus
dz: Diezii

E.

e: evangelia etc
Ebion: Ebionitae etc
eccles: ecclesiastica etc
ed *vel* edd: editio etc
em *vel* emm: Emmeramensis
eod: eodem
ep *vel* epp: epistula etc
Erasm: Erasmus
erl: Erlangensis
et: etiam

ev *vel* evg *vel* evv *vel* evvg: evangelium, evangelia, evangeliarium, evangelistarium, cf p. 687—694.

evglstar: evangelistarium

exc: exceptum etc

excerpt: excerptum etc

exeunt: exeunte etc

expri *vel* exprim: exprimit, exprimitur etc

extr: extrema pagina *vel* extremo fine

exx: exemplaria

F.

feuard: Feuardentius

floriac: Floriacensis

fluct: fluctuat etc

for: Foroiuliensis

fos: Fossatensis

fr: Francica

fragm: fragmentum

Franek: Franekerus

fuld: Fuldensis

G.

Gabel et Loeb: Gabelentz et Loebe

Garn: Garnerius

gat: Gatiani

Gb: in evangeliis est Griesbachii N. T. ed. 3, a Dav. Schulzio curata a. 1827, in reliquis libris est Griesbachii ed. 2, a. 1806.

Gb^{0}: omissio Griesbachio probabilis visa, Gb^{00} maxime probabilis

Gb': lectio a Griesbachio commendata, Gb'' maxime commendata

Gb^{+}: aliquid a Griesbachio cum aliqua dubitatione in textum receptum

$Gb^{ed\ lips}$: Griesbachii editio a. 1805, cf supra, p. 246

gemblac: Gemblaciensis

Gildem: Gildemeister

go: Gothica

gr: Graecum, Graece etc

Gra *vel* Grab: Grabe

gue, guelf, guelph: Guelferbytanus

H.

h: hoc h. l.: hoc loco

hab: habet etc

hal: Halensis

harl: Harleianus

heidelb: Heidelbergensis

Hein: Heinichen

Heracl: Heracleon

hoesch et spenc: cf supra, p. 1209 cont cels

Holm: Holmesius

hr: Hierosolymitanus etc

hymn: hymnus

I.

Iac: Iacobus

iac: Iacobi

iber: Iberica *vel* Georgica

ibid: ibidem

improb: improbat etc

incert: incertus etc

ineunt: ineunte etc
ing: Ingolstadiensis
init: initium etc
int: interpres etc
int: interpretatio etc
int: interpolatus etc
interpg: interpungit etc
interpol: interpolatum etc
Iric: Irico
$\overline{\iota\sigma}$ $\overline{\chi\sigma}$ *vel* $\overline{\iota\varsigma}$ $\overline{\chi\varsigma}$ $\overline{\iota\upsilon}$ $\overline{\chi\upsilon}$: *ιησουσ χριστοσ* etc
it: Itala
ita^{scr}: ita Scrivenerus

K.

Kipl: Kipling

L.

l. *vel* ll. *vel* loc: locus etc; h. l.: hoc loco; ll. pp.: loci paralleli; l. l. loco laudato
la: Latina etc
lachm: Lachmann
lat *vel* latt: Latina etc
lc *vel* luc: Lucas etc
lect: lectio, *vel* lectionarium, p. 687
leg: legitur
lib *vel* libb: liber etc
lib: libere
lips: Lipsiensis
Ln: Lachmann
loc: locus etc
luc: Lucas etc
lux: Luxoviensis

M.

mai: Angelo Mai
man: manus etc
marian: Marianae
Mass: Massuet
matth: Matthaeus etc *vel* etiam Matthaeius
mazarin: Mazarinus
mg: margo etc
min: minor
min *vel* minusc: minusculus etc
ming: Mingarelli
minisc: Miniscalchus
minusc: minusculus etc
mm: Maioris monasterii
Montf: Montefalconius
morell: Morellius
moz: Mozarabicum
mss: manuscripta etc
mt: Matthaeus etc
mu: multi etc
mün: Münterus

N.

neglex: neglexerunt
n. l.: nova lectio
nonnull: nonnulli etc

O.

om: omittunt etc
omn: omnes etc
opp: opera etc
ord: ordo etc
ottob: Ottobonensis
oxon: Oxoniensis

P.

p: posterior
palimps: palimpsestus
par: Parisiensis
parh: Parhamensis
pass *vel* passion: Passionei
patm: Patmensis
patrib: patribus
pauc: pauci etc
Paul: Paulus
pe *vel* petr: Petropolitanus etc
perf: tempus perfectum
pers *vel* perss: Persica etc
peru *vel* perus: Perusinus
Petav: Petavius
petr: Petropolitanus
Petr: Petrus
Pist: Pistis Sophia
pl *vel* plu: plures
pl *vel* pler: plerique etc
plurib: pluribus
plus^{30} *vel* al plus^{30} alii codd minuscc plus quam triginta
pm: permulti
polygl ^{angl}: polyglotta Anglica
Po. Pi.: Pontio Pilato
pon: ponit etc
pp: patres
pp: paralleli; ll. pp.: loci paralleli
ppl: Thomas Pell Platt
pr *vel* pri: primus etc
praef: praefatio
praem: praemittit etc
praes: tempus praesens
prag: Pragensis
princ: princeps
priorib: prioribus
prob: probat etc
prolegg: prolegomena
ps: psalmus etc
psalt: psalterium

R.

rec *vel* recen *vel* recentiss: recens etc
rec.: recte
reg *vel* regg: regius etc
rell: reliqui
restit: restituit etc
Ridl: Ridleius
Rou: Routh
rubr: rubro

S.

saep *vel* saepiss: saepe etc
sah: Sahidica
san *vel* sang: Sangallensis
sarz: Sarzanensis
sat: satis
sax: Saxonica
sch: Schaaf
sched: schedae
schol *vel* scholl: scholion etc
Schu: Schulz
schw: Schwartz
Schwe *vel* schwegl: Schwegler
Schweigh: Schweighäuser
scr *vel* scri: Scrivener, al$^{3\ scr}$: alii tres codices a Scrivenero conlati
sec: secundum
sect: sectio etc
sem: semel
seml: Semler
sil: silet
sil: silentio; e sil: e silentio conlatorum; S^{sil}: S ita se habere videtur quoniam conlatores non testantur contrarium

singg: singula
six *vel* sixt: Sixtina
sl: Slavonica
Spenc: Spencerus
sq *vel* ss *vel* sqq *vel* seqq: sequens etc
ς: editio Elzeviriana a. 1624 unaque ed. Roberti Stephani a. 1550. Quae ubi differunt, ς est Steph, ς^{e} Elz. Praeterea ς complectitur simul Gb et Sz ubi Gb et Sz ab Elz non differunt. Ubi est ς (= Gb Sz): Gb Sz eandem cum Tischendorfio lectionem tuentur, nisi aliter adscriptum est
Stapul: Stapulensis
Steph: Stephanus
substituer: substituerunt
sup *vel* suppl: supplementum etc
suppl: supplet etc
synopt *vel* synoptt: synoptica etc
syr: Syriaca
Sz: Scholz, p. 255

T.

t: in lectione e codice g est siglum pro siglo + quod *vel* significat; Matthaeius ex errore *aut* legit.
taur: Taurinensis
Thecl: Thecla
theo *vel* theotisc: Theotisca
Thesaur: Thesaurus Stephani
Ti: Tischendorfii editio VII
Ti^{syn}: Tischendorfii synopsis evangelica a. 1864, Ti^{49}: Tischendorfii editio a. 1849
$\text{tisch}^{1.2.3.4.}$: codices Tischendorfiani
tol: Toletanus
tractat: tractatio
Tremell: Tremellius
transp *vel* transpon: transponit etc
treg *vel* tregell: Tregelles
trevir *vel* trevirens: Trevirensis
tubing: Tubingensis
txt: textus etc

U.

ubiq: ubique
ult: ultimo etc
unc *vel* uncc: unciales etc
usc: Uscanus
usq: usque
uss: Ussherius
utr *vel* utroq: uterque etc

V.

v: versus etc
v: verbum etc
vall *vel* vallars: Vallarsius
var *vel* varr: variat etc variatio etc
vdtr: videtur
ven: Venetus
ver: versus etc
Verc: Vercellone
vers: versus etc
vet *vel* veterr: vetus etc
vg: Vulgata versio
vi *vel* vid: videtur
voss: Vossii
vv: versiones

W.

Wassenbg: Wassenbergh. apud Valckenarium, cf infra, p. 1356.
We: Wetstenius
Wegn: Wegnerianus

weissenbg: Weissenburgianus
Wetst: Wetstenius
Whit: White
Whe: Wheelock
Whte: White
wi: Wilkins
widm *vel* widmans: Widmanstadius
Woid: Woide
wtst *vel* Wtst: Wetstein

* Stella variis modis adhibetur. Libri initio indicat * ea quae de libri titulo exhibentur; — additur * interdum locis e Vetere Testamento laudatis ut * zach Mt 25,31; — cum codicis littera coniuncta ut B* significat lectionem a prima manu: B* B^a B^1 B** B^b B^2 similiaque manum primam, alteram, tertiam in codice denotant.

=: excepto etc vel etiam inter se paria.

2.

RES PERSONAE LIBRI.

Numeri indicant paginas.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

H.

I.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

X.

Y.

Z.

3.

LOCI SACRAE SCRIPTURAE.

Numeri ad rectam indicant paginas.

VETUS TESTAMENTUM.

Lucas

1 ad Corinthios

4.

VOCABULA GRAECA.

Numeri indicant paginas.

A.

B.

Γ.

Δ.

Ε.

Λ.

Μ.

Ν.

Ο.

Π.

Ρ.

Σ.

T.

Υ.

Φ.

Χ.

Ω.

5.

CODICES GRAECI.

Numeri indicant paginas.

AMERICA.

Andoverae in provincia Massachusetts
seminarii theologici
MS 1: Evl 180 713

Cantabrigiae in provincia Massachusetts
universitatis Harvard
. . . . Evv 666 . . 565
Dr. 69 . . . Evl 296 . . . 728
. . . . Evl 297 . . . 728
A. R. G. 1.3. Evl 298 . . . 728
A. R. G. 3.10 Apl 75 . . . 782

Madisonae in provincia Nova Caesarea
seminarii theol. Drew.
MS. 1 Paul 371 669
,, 2 Evl 301 728
,, 3 Evv 667 565
Evv 1275 1309
Evv 1276 1309
Evl 951 1313
Evl 952 1313

Novi Eboraci
bibliothecae Astor. Apl 76 782
seminarii theol. Union.
Evl 929 777

Princetoniae in provincia Nova Caesarea
seminarii theologici
Evl 303 728

Sewanee in prov. Tennessee
v. cl. A. A. Bentoni.
MS. 1 Evl 302 c 728
,, 2 Evv 670 566
,, 3 Evv 669 566

Sewickley in provincia Pennsylvania
v. cl. R. A. Bentoni
Evl 302 a 728
Evl 302 b 728

Syracusae in provincia Novo Eboraco
universitatis
Evv 668 565

ANGLIA.

Ashburnham
204 Evv 671 566
205 Evl 237 720
208 Evl 237a 720

Batii Evl 304 729

Butii Evv 64 480

Cantabrigiae
collegii Christi
13. 3. 14 Act 24 P 29 . . 619
13. 4. 6 Evl 185 714
collegii Emanuelis
I. 4. 35 Act 53 623
collegii Gonvillii et Caii
403 Evv 59 477
collegii Trinitatis
B. 8. 5 Evv W^{d} 396
B. 10. 16 Evv 489 Ac 195 P 252 545
B. 10. 17 Evv 477 543
B. 17. 1 F^{paul} . . . 424—426. 428. 429
B. 17. 20. 21 bis {G^{evv} 375. 376; H^{evv} 376. 377}
O. 4. 22 Evl 186 715
O. 8. 3 Evv 66 480
universitatis
Dd. 8.23 Evl 146 711
Dd. 8.49 Evl 4 695

AUSTRIA ET HUNGARIA.

BATAVIA

117	Evv 293	522
118	Evv 294	522
119	Evv 580	558
120	Evv 295	522
121, 122	Evv 11	461
123	Evv 296	522
124	Act 124 P 149 Ap 57	522
125	Act 125 P 150	632
126	Paul 151	660
177	Evv 299	522
178	Evv 24	466
179	Evv 727	574
181	Evv 728	574
182	Evv 729	574
183	Evv 730	574
184	Evv 731	574
185	Evv 732	574
186	Evv 300	523
187	Evv 301	523
188	Evv 20	465
189	Evv 19	465
190	Evv 733	574
191	Evv 25	467
192	Evv 734	574
193	Evv 302	523
194	Evv 304	523
194A	Evv 303	523
195	Evv 305	523
196	Evv 735	574
197	Evv 306	523
198	Evv 736	575
199	Evv 307	524
200	Evv 308	524
201	Evv 309	524
202	Evv 310	524
203	Evv 311	524
204	Evv 737	575
205	Evv 738	575
206	Evv 312	524
207	Evv 739	575
208	Evv 313	524
209	Evv 314	524
210	Evv 315	524
211	Evv 316	525
212	Evv 317	526
213	Evv 318	526
214	(Mart. Evv sine iure)	
216	Act 126 P 153	632
217	Act 127 P 154	632
218	Act 128 P 155	632
219	Act 12	618
220	Act 129 P 156	632
221	Act 130	632
222	Paul 157	661
223	Act 131 P 158	661
224	Paul 159 Ap 64	661
224A	Paul 375	669
225	Paul 160	661
226	Paul 161	661
227	Paul 162	661
230	Evv 12	462
231	Evv 319	525
232	Evv 320	575
233	(Martin. Evv 760: txt non int)	
234	Evv 740	575
235	Evv 741	575
237	Act 10	618
238	Paul 163	661
239	Apoc 62	680
240	Apoc 139	683
241	Apoc 63	680
256	Evl 361	736
263	Evl 936	777
276	Evl 82 Apl 31	704
277	Evl 63	702
278	Evl 1	695
279	Evl 17	697
280	Evl 2	695
281	Evl 64	702
282	Evl 65	702
283	Evl 66	703
284	Evl 67	703

GERMANIA

ITALIA

NOVA ZEALANDIA

RUSSIA

SCOTIA.

SUECIA

TURCIA

latentes

LIPSIAE ET BEROLINI

EX OFFICINA GIESECKE ET DEVRIENT.